SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Rzecznik Praw Dziecka
GAB.422.1.2016.MH

Druk nr 388

Warszawa, 31 marca 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

zgodnie z dyspozycją art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r., poz. 2086), w załączeniu przedkładam

- Informację o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2015 wraz z Uwagami o stanie przestrzegania praw dziecka.

Z wyrazami szacunku

(-) Marek Michalak

INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI

RZECZNIKA PRAW DZIECKA

ZA ROK 2015

ORAZ UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA

Warszawa 2016

(...) mówiłem nie do dzieci, a z dziećmi,
mówiłem nie o tym, czym chcę, aby były,
ale czym one chcą i mogą być...

Janusz Korczak

SPIS TREŚCI

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA 8

II. OCHRONA PRAW DZIECKA 13

1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA 13

1.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do życia i ochrony zdrowia 14

1.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do życia i ochrony zdrowia 30

2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE 48

2.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do wychowania w rodzinie 49

2.2. Sprawy indywidualne związane z prawem do wychowania w rodzinie 72

3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH 109

3.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych 109

3.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do godziwych warunków socjalnych 119

4. PRAWO DO NAUKI 137

4.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do nauki 138

4.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do nauki 157

5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM 181

5.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do ochrony przed przemocą okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem 181

5.2. Sprawy indywidualne związane z prawem do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem 196

III. SPRAWY SĄDOWE I ADMINISTRACYJNE Z UDZIAŁEM RZECZNIKA PRAW DZIECKA 212

IV. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA 238

V. WSPÓŁPRACA Z ORGANAMI WŁADZY ORAZ INSTYTUCJAMI PAŃSTWOWYMI 253
VI. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA 266
VII. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA 279
UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA 306
ZAŁĄCZNIKI 346
Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych 347
Załącznik nr 2 – Wykaz spraw podjętych w latach 2007–2015 356
Załącznik nr 3 – Wykaz spraw podjętych w latach 2008–2015 z podziałem na kategorie 357
Załącznik nr 4 – Wykaz kategorii spraw zgłoszonych w 2015 roku 358
Załącznik nr 5 – Przystąpienia do spraw sądowych i administracyjnych 359
Załącznik nr 6 – Przystąpienia do spraw sądowych i administracyjnych w latach 2009–2015. 376
Załącznik nr 7 – Wykaz wydarzeń objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka 377
Załącznik nr 8 – Wybrane konferencje, seminaria i spotkania 393
Załącznik nr 9 – Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka 398
Załącznik nr 10 – Skład osobowy Społecznej Rady Doradczej Rzecznika Praw Dziecka 404
Załącznik nr 11 – Wyciąg z Raportu z badań dotyczących postaw społecznych wobec stosowania przemocy w wychowaniu dzieci 406
Załącznik nr 12 – Informacja Rzecznika Praw Dziecka z badania sytuacji opiekuńczo–wychowawczej oraz prawnej dzieci w wieku 0–6 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej 437
Załącznik nr 13 – Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych 447
Załącznik nr 14 – Raport Rzecznika Praw Dziecka z realizacji Zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ 457
Załącznik nr 15 – Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki 519
Załącznik nr 16 – Zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka 530

Załącznik nr 17 – Plakat kampanii społecznej Rzecznika Praw Dziecka „Odwaga ratuje życie” 531
Załącznik nr 18 – Plakat kampanii społecznej Rzecznika Praw Dziecka „Bicie, czas z tym skończyć” 532
Załącznik nr 19 – Logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka 533
Załącznik nr 20 – Wizualizacja okolicznościowego znaczka pocztowego 534

Art. 12.1 Rzecznik przedstawia Sejmowi i Senatowi, corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka[1].

I. RZECZNIK PRAW DZIECKA

7 lipca 1991 r. Rzeczpospolita Polska ratyfikowała Konwencję o prawach dziecka, co dla organizacji pozarządowych i środowisk działających na rzecz praw dzieci było impulsem do postulowania o utworzenie w Polsce instytucji Rzecznika Praw Dziecka. Rezultatem tych działań było wprowadzenie do Konstytucji RP z 1997 r. przepisu dającego podstawy prawne dla powołania Rzecznika. W art. 72 ust. 4 Konstytucja stanowi, że „Ustawa określa kompetencje i sposób powoływania Rzecznika Praw Dziecka". Tym samym ustanowiono Rzecznika Praw Dziecka jako kolejny konstytucyjny organ kontroli państwa.

Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka została przyjęta przez Sejm RP 6 stycznia 2000 r. Zgodnie z nią Rzecznik stoi na straży praw dziecka, określonych w Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców.

W rozumieniu ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności (art. 2 ust. 1). Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności:

1) prawa do życia i ochrony zdrowia,
2) prawa do wychowania w rodzinie,
3) prawa do godziwych warunków socjalnych,
4) prawa do nauki,
5) prawa do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

Wszystkie podejmowane przez Rzecznika działania mają na celu zapewnienie pełnego i harmonijnego rozwoju dziecka oraz powinny być prowadzone z poszanowaniem jego godności i podmiotowości. Szczególną troską Rzecznik otacza dzieci z niepełnosprawnością.

Ustawa nadała Rzecznikowi uprawnienia o charakterze ostrzegawczym, sygnalizacyjnym oraz inicjatywnym. Przyznała kompetencje przedstawiania właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom ocen i wniosków, zmierzających do

[1] Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U.2015.2086.).

skutecznej ochrony praw i dobra dziecka oraz usprawniania trybu załatwiania spraw w tym zakresie. Rzecznik może również występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

Ustanowienie Rzecznika Praw Dziecka wraz z przysługującymi mu kompetencjami znacząco wzbogaciło wcześniejsze instrumentarium ochrony praw najmłodszych obywateli. Działalność Rzecznika umożliwia stałą i systemową analizę problemów dotyczących dziecka i rodziny.

Przyjęta 24 października 2008 r. nowelizacja ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka wzmocniła jego kompetencje, wyposażając w uprawnienia do:

- wszczynania postępowań w sprawach cywilnych i administracyjnych oraz udziału w nich na prawach przysługujących prokuratorowi;
- występowania do właściwych organów o wszczęcie postępowania przygotowawczego oraz z wnioskiem o ukaranie w sprawach o wykroczenia;
- zaskarżenia decyzji administracyjnej;
- zbadania każdej sprawy na miejscu, nawet bez uprzedzenia;
- żądania od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień lub udzielenia informacji, a także udostępnienia akt i dokumentów.

Według znowelizowanej ustawy organy, instytucje i organizacje, do których zwróci się Rzecznik, w ramach prowadzonych przez siebie spraw, są zobowiązane do udzielenia informacji w terminie najpóźniej 30 dni[2].

Następnym krokiem w zakresie kształtowania kompetencji Rzecznika było uchwalenie 24 września 2010 r. ustawy o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz niektórych innych ustaw[3]. Rozszerzyła ona kompetencje Rzecznika poprzez przyznanie kolejnych uprawnień procesowych, do których należą:

- zgłaszanie udziału w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym, wszczętych na podstawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich lub w sprawach skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka oraz brania udziału w tych postępowaniach;

[2] Ustawa z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, (Dz. U. Nr 214, poz. 1345).

[3] Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 197, poz. 1307).

- występowanie do Sądu Najwyższego z wnioskami w sprawie rozstrzygnięcia rozbieżności wykładni prawa w zakresie przepisów prawnych dotyczących praw dziecka;
- wnoszenie kasacji albo skargi kasacyjnej od prawomocnego orzeczenia;
- branie udziału w toczącym się już postępowaniu w sprawach nieletnich – na prawach przysługujących prokuratorowi.

Przywołana ustawa doprecyzowała zadania Rzecznika polegające na promowaniu i upowszechnianiu praw dziecka oraz metod ich ochrony, w tym szczególnej troski i pomocy – tak by korespondowały one ze standardami ochrony praw dziecka, wyrażonymi m.in. w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w art. 13 Konwencji o prawach dziecka.

Wykonując wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 19 października 2010 r., w celu zapewnienia Rzecznikowi pełnej niezależności, nowelizacją z dnia 15 lipca 2011 r., wprowadzono do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka przepisy stanowiące, że Rzecznik samodzielnie nadaje w drodze zarządzenia Statut, który określa organizację pracy Biura oraz powołuje i odwołuje swojego zastępcę.

Kolejną nowelizacją[4] ustawodawca doprecyzował przepisy ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka, wprowadzając mechanizmy pozwalające na szybką i skuteczną możliwość podejmowania przez Rzecznika interwencji. W celu ochrony praw i dobra małoletnich, zostały również prawnie zabezpieczone przetwarzanie i dostęp do gromadzonych informacji, pozyskanych w toku badania konkretnej sprawy.

Rzecznik Praw Dziecka wykonuje zadania przy pomocy Biura, które składa się z następujących jednostek organizacyjnych[5]:

- Zespół Dziecięcego Telefonu Zaufania i Przyjęć Interesantów, do zadań którego należą: udzielanie informacji i wsparcia oraz prowadzenie doraźnych interwencji;
- Zespół ds. Edukacji i Wychowania, do zadań którego należą: monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach związanych z respektowaniem prawa do nauki, opieką nad rodziną i dzieckiem, dostępem do dóbr kultury, rozrywki i wypoczynku, w tym także w sprawach związanych z działalnością sportową, artystyczną, rozwojem uzdolnień i zainteresowań;
- Zespół Spraw Międzynarodowych i Konstytucyjnych, do zadań którego należą: badanie prawa polskiego pod kątem jego zgodności ze zobowiązaniami

[4] Ustawa z dnia 9 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r., poz. 1192).
[5] Zarządzenie nr 30A Rzecznika Praw Dziecka z dnia 30 października 2011 r.

międzynarodowymi, w szczególności z Konwencją o prawach dziecka oraz konwencjami i rekomendacjami uchwalonymi w ramach Rady Europy, sporządzanie opinii o projektach aktów prawnych w zakresie ich zgodności z wymienionymi dokumentami prawa międzynarodowego, analizowanie nowych instrumentów prawa międzynarodowego, analizowanie rządowych sprawozdań dla międzynarodowych organów kontroli, sporządzanie opinii i wniosków w zakresie zgodności ustaw z Konstytucją RP i umowami międzynarodowymi, udzielanie pomocy polskim dzieciom przebywającym za granicą;

- Zespół Spraw Rodzinnych i Nieletnich, do zadań którego należą: monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach związanych z wykonywaniem i przestrzeganiem prawa do wychowania w rodzinie, pobytem w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo–wychowawczej oraz ochroną dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem i innym złym traktowaniem;
- Zespół Spraw Społecznych i Prawa Administracyjnego, do zadań którego należą: monitorowanie stanu przestrzegania praw dziecka i podejmowanie interwencji w sprawach związanych z przestrzeganiem prawa do godziwych warunków socjalnych i prawa do życia oraz ochrony zdrowia;
- Gabinet Rzecznika Praw Dziecka, do zadań którego należy merytoryczne i organizacyjne wspieranie zadań realizowanych przez Rzecznika Praw Dziecka;
- Zespół Administracyjny, do zadań którego należy obsługa organizacyjno–administracyjna i finansowa Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Ponadto Rzecznik Praw Dziecka powołał:

- Zarządzeniem nr 23 z dnia 31 lipca 2012 r. Zespół ds. bezpieczeństwa dzieci w cyberprzestrzeni;
- Zarządzeniem nr 23 z dnia 10 października 2013 r. Społeczną Radę Doradczą Rzecznika Praw Dziecka;
- Zarządzeniem nr 24 z dnia 10 października 2013 r. Społeczną Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego przy Rzeczniku Praw Dziecka;
- Zarządzeniem nr 30 z dnia 5 listopada 2014 r. Zespół do spraw standaryzacji pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zakresie opieki i wychowania;
- Zarządzeniem nr 32 z dnia 5 listopada 2014 r. Zespół do spraw standaryzacji pobytu dzieci w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, opieki i wychowania;

Urząd Rzecznika Praw Dziecka od 2000 roku pełnili kolejno:

- I kadencja – Marek Piechowiak (28 czerwca 2000 roku – 12 października 2000 roku),
- II kadencja – Paweł Jaros (16 lutego 2001 roku – 7 kwietnia 2006 roku),
- III kadencja – Ewa Sowińska (7 kwietnia 2006 roku – 30 czerwca 2008 roku),
- IV kadencja – Marek Michalak (25 lipca 2008 roku – 27 sierpnia 2013 roku),
- V kadencja – Marek Michalak (od 27 sierpnia 2013 roku).

Rzecznik Praw Dziecka przedstawia Sejmowi i Senatowi, corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka. Obie izby przeprowadzają debatę i przyjmują Informację do wiadomości, nie poddając jej głosowaniu.

II. OCHRONA PRAW DZIECKA

1. PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA

Państwa–Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.

(art. 6 Konwencji o prawach dziecka)

Państwa–Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej.

(art. 24 Konwencji o prawach dziecka)

Zgodnie z art. 24 Konwencji o prawach dziecka państwo zobowiązane jest do zapewnienia każdemu dziecku najwyższego poziomu ochrony zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej.

W 2015 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem **6 119** spraw związanych z prawem do życia i ochrony zdrowia.

Rzecznik zwracał się do organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach dotyczących:

- dostępności do lekarzy specjalistów,
- kosztów leczenia,
- „epidemii" próchnicy,
- dostępności do lecznictwa uzdrowiskowego,
- rehabilitacji dzieci,
- ochrony zdrowia i życia dziecka nienarodzonego,
- szczepień ochronnych,
- przestrzegania praw małoletnich pacjentów,
- tzw. okien życia,
- koszyka świadczeń gwarantowanych dla dzieci,
- organizacji opieki zdrowotnej nad populacją wieku rozwojowego,
- organizacji i funkcjonowania placówek służby zdrowia,
- błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych,
- monitorowania od momentu urodzenia losów dziecka,
- bezpieczeństwa na salach i placach zabaw.

1.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do życia i ochrony zdrowia

- **Dostępność lecznictwa uzdrowiskowego dla dzieci i młodzieży – wystąpienie z 8 stycznia 2015 roku**

W wystąpieniu[6] do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na problem zmniejszającej się liczby dzieci i młodzieży korzystających z lecznictwa uzdrowiskowego. Zagadnienie to poruszane jest przez Rzecznika od 2010 roku. Na podstawie danych uzyskanych od dyrektorów placówek uzdrowiskowych Rzecznik wskazał, że istnieją możliwości zwiększenia liczby dzieci korzystających z tego typu leczenia. Zaznaczył, że konieczna jest weryfikacja wyceny świadczeń uzdrowiskowych dla dzieci, wprowadzenie i finansowanie przez NFZ nowych programów terapeutycznych i leczniczych dla dzieci, wprowadzenie mechanizmów gwarantujących coroczną waloryzację stawki oraz nałożenie na lekarzy rodzinnych obowiązku sprawozdawania o liczbie skierowań wystawionych na leczenie uzdrowiskowe dla dzieci.

W odpowiedzi[7] na wystąpienie Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia potwierdził fakt malejącej liczby skierowań na leczenie uzdrowiskowe dla dzieci i młodzieży oraz poinformował o przyczynach występowania tego zjawiska (m.in. zainteresowanie leczeniem tylko w okresach wolnych od zajęć lekcyjnych, duża liczba zwrotów skierowań na kilka dni przed wyjazdem, co uniemożliwia ponowne zagospodarowanie miejsca, konieczność ponoszenia kosztów utrzymania rodzica/opiekuna). Poinformował, że przyczyny istnienia problemu są niezależne od NFZ, gdyż związane są z malejącym zainteresowaniem lecznictwem uzdrowiskowym dla dzieci (brakiem skierowań). Prezes NFZ potwierdził wolę zwiększenia finansowania lecznictwa uzdrowiskowego dla dzieci i młodzieży w przypadku większej liczby wystawianych na to leczenie skierowań.

- **Wycena rehabilitacji ogólnoustrojowej dzieci w warunkach stacjonarnych – wystąpienie z 19 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia[8] o priorytetowe potraktowanie wyceny rehabilitacji ogólnoustrojowej dzieci w warunkach stacjonarnych. Odwołując się do informacji uzyskanych z oddziałów rehabilitacji dziecięcej, wskazał, że w rehabilitacji dzieci niezbędne jest współdziałanie różnych specjalistów, których liczba w porównaniu z oddziałem dla dorosłych winna być dwukrotnie wyższa, by zapewnić należytą opiekę i bezpieczeństwo

[6] ZSS.422.1.2015.EK
[7] M.401.1.2015 W.02817.JOR
[8] ZSS.422.11.2015.KT

dzieci. Niedoszacowanie świadczenia może skutkować pozbawieniem dzieci wczesnej interwencji medycznej po ciężkich urazach i zabiegach operacyjnych, która daje im szansę na uniknięcie niepełnosprawności.

W odpowiedzi[9] Minister Zdrowia poinformował, że zwrócił się do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia, który przedstawił propozycję zmian do rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej. Podkreślił, że wcześniej, w celu poprawy dostępności dzieci do świadczeń, w zarządzeniu nr 90/2014/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 18 grudnia 2014 r.[10] wyodrębniono zakresy świadczeń kontraktowych dla dzieci. Chociaż warunki realizacji świadczeń gwarantowanych są jednolite dla dzieci i dorosłych, oznacza to jednak, iż oddziały wojewódzkie będą ogłaszały odrębne postępowania konkursowe dla świadczeniodawców specjalizujących się w rehabilitacji dziecięcej.

Minister poinformował, że dyrektorzy oddziałów wojewódzkich NFZ będą zobligowani do wydzielenia środków finansowych w planach finansowych, uwzględnienia tych środków w planach zakupów czy określenia ceny oczekiwanej za jednostkę rozliczeniową w postępowaniach konkursowych dla zakresów kontraktowych dla dzieci. Jednocześnie oferty świadczeniodawców będą dodatkowo oceniane pod kątem zatrudnienia np. fizjoterapeuty posiadającego udokumentowane doświadczenie w zakresie metod usprawniania dzieci z zaburzeniami rozwojowymi oraz wczesnej diagnostyki i terapii neurorozwojowej czy też zapewnienia konsultacji lekarza pediatry w zakresie rehabilitacji ogólnorozwojowej w ośrodku lub oddziale dziennym.

- **Jakość i dostępność leczenia stomatologicznego dla dzieci – wystąpienie z 24 lutego 2015 roku**

W wystąpieniu[11] do Ministra Zdrowia Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny podniósł problem dostępności i jakości opieki stomatologicznej dla dzieci i młodzieży. Wskazał, że stan zdrowia jamy ustnej dzieci i młodzieży jest bardzo zły, a dotychczasowe działania podejmowane w tym zakresie były nieskuteczne bądź niewystarczające. Rzecznik podkreślił, że dokonując analizy przyczyn takiego stanu rzeczy, prowadził dialog z konsultantem krajowym w dziedzinie stomatologii dzieci i młodzieży, rodzicami, stomatologami, przedstawicielami samorządów, co pozwoliło na wskazanie głównych przyczyn utrudnień

[9] MD–L.073.9.2015 (BK)
[10] Zarządzenie Prezesa NFZ zmieniające zarządzenie w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju rehabilitacja lecznicza.
[11] ZSS.422.10.2015.EK

w dostępie do optymalnej opieki stomatologicznej. Należą do nich: zbyt niska wycena świadczeń stomatologicznych dla dzieci, brak czynników motywujących lekarzy posiadających specjalizację w dziedzinie stomatologii dziecięcej do pracy z dziećmi, problem z dostępem do lekarzy posiadających specjalizację dziecięcą z uwagi na małą liczbę pedodontów. Rzecznik ponadto wskazał, że część procedur medycznych niezbędnych w leczeniu stomatologicznym dzieci nie znajduje się w koszyku świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Występują również trudności w dostępie do leczenia stomatologicznego dla dzieci z niepełnosprawnością oraz do kompleksowej opieki stomatologicznej w przypadku urazów zębów.

W odpowiedzi[12] Minister Zdrowia poinformował, że z badań socjoepidemiologicznych dotyczących choroby próchnicowej wynika, że stan zdrowotny jamy ustnej dzieci i młodzieży jest silnie skorelowany z postawami i zachowaniami zdrowotnymi ich rodziców. Znaczna część rodziców (ponad 50%) podaje lub przyzwala na spożywanie produktów wysoce próchnicotwórczych. W związku z tym Ministerstwo Zdrowia zmierza do intensyfikacji działań prowadzących do zapobiegania próchnicy poprzez edukację zdrowotną kobiet ciężarnych oraz matek małych dzieci. Ponadto dzieci w wieku przedszkolnym uczestniczą w programie edukacyjnym szczotkowania zębów pastą z fluorem.

Minister Zdrowia podzielił pogląd Rzecznika, że istotne jest, by opieka stomatologiczna dla dzieci i młodzieży była dostępna i dziecko otrzymało pomoc w gabinecie, mniej ważna jest lokalizacja miejsca jej udzielania. Minister poinformował także, że realizując postulat Rzecznika Praw Dziecka, został przygotowany projekt rozporządzenia zmieniający zakres świadczeń dla dzieci, poprzez podniesienie granicy wieku do ukończenia 8. r.ż. dla świadczenia „zabezpieczenie profilaktyczne lakiem szczelinowym". Poinformował również, że pozostałe propozycje Rzecznika zostaną przeanalizowane i ewentualnie uwzględnione przy kolejnych zmianach przepisów prawa w tym zakresie.

- **Jakość i dostępność leczenia stomatologicznego dla dzieci i młodzieży – wystąpienie z 24 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[13] do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia w sprawie leczenia stomatologicznego dzieci i młodzieży oraz jego efektywności. Wskazał, że pomimo podejmowanych działań nie następuje poprawa stanu uzębienia dzieci i młodzieży. Przemiany w ochronie zdrowia upowszechniły pogląd, iż za stan zdrowia dziecka odpowiadają

[12] MD–L.073.12.2015 (EM)
[13] ZSS.422.8.2015.EK

wyłącznie rodzice. W efekcie znacząca liczba dzieci zgłaszana jest do stomatologa dopiero wówczas, gdy konieczne jest leczenie, często bolesne i zniechęcające do kolejnych kontaktów z lekarzem. Rzecznik wskazał, że dziecko jest wymagającym i czasochłonnym pacjentem, gdyż trudniej współpracuje z lekarzem. Wycena świadczeń stomatologicznych wykonywanych u pacjentów z bólem jest natomiast jednakowa u dzieci i dorosłych. W konsekwencji dziecko pod różnymi pretekstami kierowane jest do innego gabinetu, bowiem dla lekarza bardziej korzystne jest leczenie mniej problemowego, dorosłego pacjenta.

W opinii Rzecznika konieczne jest wypracowanie rozwiązań, które uniemożliwią przenoszenie środków finansowych przeznaczonych na świadczenia stomatologiczne dla dzieci i młodzieży na świadczenia dla dorosłych. Ponadto należy zbadać, na które świadczenia stomatologiczne są wydatkowane fundusze przeznaczone na leczenie stomatologiczne dzieci. Rzecznik wskazał również na problem dostępności do świadczeń stomatologicznych dla dzieci z niepełnosprawnością, w tym wymagających przeprowadzania zabiegów w znieczuleniu ogólnym.

W odpowiedzi[14] Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia poinformował, że nie posiada kompetencji do arbitralnego określenia ostatecznej ceny gwarantowanego świadczenia stomatologicznego. Kwestie związane z wydawaniem rekomendacji w sprawie określania lub zmiany poziomu bądź sposobu finansowania świadczeń gwarantowanych, będą jednym z zadań realizowanych przez Agencję Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji. Odnosząc się do sprawy przenoszenia środków przeznaczonych na świadczenia stomatologiczne dla dzieci do świadczeń przeznaczonych na leczenie dorosłych, poinformował, że ma to jedynie miejsce w sytuacji niewykorzystania tych środków. Składając wyjaśnienia w kwestii niewystarczającej dostępności do świadczeń stomatologicznych wykonywanych w znieczuleniu ogólnym dla dzieci z niepełnosprawnością, poinformował, że związane jest to ze zbyt małą liczbą placówek spełniających standardy wymagane przy wykonywaniu tych świadczeń (standardy opieki anestezjologicznej). Prezes NFZ podzielił pogląd Rzecznika, że samo miejsce lokalizacji gabinetu jest drugorzędne dla uzyskania świadczenia stomatologicznego służącego poprawie stanu zdrowia jamy ustnej. Jednocześnie zadeklarował gotowość do współpracy z Rzecznikiem w zakresie poprawy dostępności dzieci i młodzieży do świadczeń stomatologicznych.

[14] DSOZ.401.762.2015–W.08991.KM

■ **Korzystanie z solariów przez dzieci – wystąpienie z 25 lutego 2015 roku**

W związku z nadal nierozwiązaną kwestią korzystania z solariów przez dzieci i młodzież, Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił[15] do Ministra Zdrowia z postulatem wprowadzenia zakazu korzystania z tych urządzeń przez osoby niepełnoletnie. Zdaniem Rzecznika rosnąca liczba zachorowań młodych ludzi na nowotwory skóry pozwala uznać za celowe wprowadzenie zakazu o bezwarunkowym charakterze. Rzecznik Praw Dziecka przypomniał, że zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) wskazują na konieczność unikania sztucznego promieniowania UV, które wytwarzają łóżka opalające oraz na potrzebę wprowadzenia zakazu korzystania z solariów przez osoby niepełnoletnie. W świetle badań dowodzących, że dawki promieniowania UV otrzymane w ciągu całego życia kumulują się w organizmie, wczesne korzystanie z solarium jest szczególnie niebezpieczne. Wskazał, że działania edukacyjne, zmierzające do uświadomienia opiekunom i dzieciom szkodliwości sztucznego promieniowania ultrafioletowego wytwarzanego przez solaria, powinny iść w parze ze zmianami legislacyjnymi zmierzającymi do wprowadzenia konkretnych rozwiązań prawnych. Podniósł również fakt, że inne kraje, takie jak Australia, Francja, Niemcy, Austria czy Wielka Brytania, wprowadziły taki zakaz.

W odpowiedzi[16] Minister Zdrowia podzielił opinię Rzecznika Praw Dziecka w kwestii konieczności wprowadzenia rozwiązań prawnych chroniących małoletnich przed szkodliwymi następstwami korzystania z solariów. Poinformował, że obecnie rozważane jest wprowadzenie odpowiednich regulacji ustawowych.

■ **Zapobieganie chorobom zakaźnym, w kontekście zwiększającej się liczby rodziców odmawiających szczepień dzieci – wystąpienie z 10 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony informacjami nt. wzrostu zachorowań na odrę oraz zwiększającej się liczbie rodziców odmawiających szczepień swoich dzieci, wystąpił[17] do Głównego Inspektora Sanitarnego, zwracając uwagę, że dotychczasowe sukcesy w leczeniu chorób zakaźnych u dzieci możliwe były właśnie dzięki szczepieniom ochronnym. Wskazał, że warunkiem wykorzystania potencjału profilaktycznego szczepień jest społeczna akceptacja tej metody zapobiegania chorobom. Rzecznik wniósł o dokonanie oceny, czy dostępne prawem środki na rzecz zabezpieczenia dzieci przed chorobami zakaźnymi są wystarczające, czy też wymagają modyfikacji i intensyfikacji. Ponadto Rzecznik zwrócił się o informację, czy liczba

[15] ZSS.422.13.2015.MW
[16] ZP–Z.073.29.2015
[17] ZSS.422.17.2015.EK

specjalistów z zakresu chorób zakaźnych oraz baza szpitalna jest wystarczająca dla zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych dzieci w razie zwiększonej zachorowalności na choroby zakaźne.

W odpowiedzi[18] Główny Inspektor Sanitarny podzielił niepokój Rzecznika Praw Dziecka odnośnie coraz częstszego uchylania się rodziców od obowiązku poddawania dzieci obowiązkowym szczepieniom ochronnym i możliwości wystąpienia w przyszłości ognisk epidemicznych zachorowań na odrę. Poinformował, że wskaźnik zaszczepionych dzieci w poszczególnych rocznikach nadal jest wysoki, co gwarantuje bezpieczeństwo zdrowotne dzieci w rozumieniu populacji. Jednocześnie Rzecznik został zapewniony, że w związku ze wzrostem od 2010 r. liczby osób uchylających się od szczepień, w Głównym Inspektoracie Sanitarnym zintensyfikowane zostały działania edukacyjne i promocyjne dotyczące szczepień oraz nasilono egzekwowanie spełniania obowiązku poddawania dzieci szczepieniom przez osoby do tego zobowiązane. Główny Inspektor Sanitarny poinformował również, że nie posiada informacji i nie wyrażał opinii w zakresie ilości koniecznych specjalistów w poszczególnych dziedzinach medycyny i ilości łóżek szpitalnych potrzebnych do zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych dzieci w przypadku zwiększenia zachorowalności.

- **Dostępność dla dzieci produktów leczniczych wydawanych bez przepisu lekarza – wystąpienie z 12 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony zbyt łatwym dostępem do produktów leczniczych wydawanych bez recepty i zawierających substancje, które mają działanie psychoaktywne oraz uzależniające (np. pseudoefedryna, dextrometorfan, kodeina) lub w inny sposób negatywnie wpływające na zdrowie człowieka poprzez działania niepożądane czy interakcje (np. kwas acetylosalicylowy, paracetamol), wystąpił[19] do Ministra Zdrowia o dokonanie analizy tego problemu i podjęcie działań zaradczych.

Dotychczas dziecko mogło nabyć w aptece każdy lek dostępny bez recepty, co prowadziło do wniosku, że nie jest ono wystarczająco chronione przed skutkami, które może wywołać dostęp i zażywanie produktów leczniczych wydawanych bez wskazań lekarza.

Minister Zdrowia poinformował[20], że postulaty Rzecznika zostały uwzględnione w przygotowanym przez Ministerstwo Zdrowia projekcie ustawy o zmianie ustawy

[18] GIS–EP–SO–073–00002/WE/15
[19] ZSS.422.14.2015.JZ
[20] IK:175208 (MPI)

o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. Projekt zawiera regulacje dotyczące ograniczenia sprzedaży produktów zawierających substancje psychoaktywne.

Ustawą z 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw[21] został dodany art. 71a do ustawy z 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne[22]. Zgodnie z przywołanym przepisem obrót detaliczny produktami leczniczymi zawierającymi w składzie określone substancje o działaniu psychoaktywnym, posiadającymi kategorię dostępności „wydawane bez przepisu lekarza – OTC", mogą prowadzić wyłącznie apteki ogólnodostępne i punkty apteczne. Wydawanie tych produktów leczniczych w ramach jednorazowej sprzedaży podlegać będzie ograniczeniu ze względu na maksymalny poziom zawartości w nich określonej substancji o działaniu psychoaktywnym. Farmaceuta i technik farmaceutyczny będzie mógł odmówić wydania tego rodzaju produktu leczniczego osobie, która nie ukończyła 18. r.ż. lub jeżeli uzna, że może on zostać wykorzystany w celach pozamedycznych lub spowodować zagrożenie dla zdrowia i życia. Powyższy przepis wejdzie w życie 1 stycznia 2017 r.

Równocześnie Rzecznik Praw Dziecka przekazał Ministrowi Zdrowia negatywne stanowisko odnośnie projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie Ministra Zdrowia z 18 października 2002 r. w sprawie wydawania z apteki produktów leczniczych i wyrobów medycznych[23]. Projekt zmiany rozporządzenia zakładał pozostawienie dziecku całkowitej swobody w nabywaniu hormonalnych środków antykoncepcyjnych do stosowania wewnętrznego dostępnych bez wyraźnego przepisu lekarza. Rzecznik podkreślił, że przyjęcie takiego rozwiązania jest niewłaściwe, bowiem przekłada się na małoletniego całą odpowiedzialność za skutki ich zażycia, pozbawiając rodzica czy lekarza wpływu na tę decyzję. Dziecko może nie mieć świadomości wystąpienia działań niepożądanych oraz skutków ubocznych zastosowania środka hormonalnego.

Minister Zdrowia nie podzielił stanowiska Rzecznika Praw Dziecka.

■ Centra urazowe dla dzieci – wystąpienie z 24 kwietnia 2015 roku

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[24] do Ministra Zdrowia przedstawił postulaty w zakresie lepszej ochrony praw małoletnich pacjentów z najcięższymi urazami. W ocenie Rzecznika przepisy ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym[25] oraz rozporządzenie

[21] Dz. U. z 2015 r. poz. 875
[22] Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271 ze zm.
[23] Dz. U. Nr 183, poz. 1531
[24] ZSS.422.23.2015.KT
[25] Dz. U. z 2013 r., poz.757 ze zm.

Ministra Zdrowia w sprawie centrum urazowego[26] niedostatecznie chroniły najmłodszych pacjentów. Funkcjonujące centra urazowe nie były przeznaczone dla małoletnich, dlatego w razie konieczności byli oni transportowani do najbliższego podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń w odpowiednim zakresie. Podkreślił, że dalsze funkcjonowanie centrów urazowych i wypełnianie ich ustawowej roli w systemie pomocy pacjentom w ciężkich stanach mnogich lub wielonarządowych obrażeń ciała, wymaga podjęcia działań umożliwiających wykonywanie w tych placówkach czynności medycznych także wobec dzieci.

W odpowiedzi[27] Minister Zdrowia poinformował, że resort dostrzega potrzebę utworzenia centrów urazowych dla dzieci, w których w ramach jednej struktury organizacyjnej (szpitala) zostaną powiązane ze sobą wszystkie oddziały i pracownie zajmujące się diagnostyką oraz leczeniem ciężkich i mnogich obrażeń ciała w tej grupie wiekowej. Minister zaznaczył, że został przygotowany dokument zawierający opis wymagań w odniesieniu do centrów urazowych dla dzieci. Na jego podstawie powstał projekt nowelizacji ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym.

Od 2 grudnia 2015 r. obowiązują przepisy znowelizowanej ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym umożliwiające organizowanie centrów urazowych dla dzieci[28].

- **Wyodrębnienie koszyka świadczeń gwarantowanych dla dzieci – wystąpienie z 27 kwietnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Zdrowia o rozważenie zasadności wyodrębnienia koszyka świadczeń gwarantowanych obejmującego procedury wyłącznie dla dzieci[29]. Rzecznik argumentował, że świadczenia wskazane w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego[30] charakteryzowane są zarówno z punktu widzenia procedur medycznych, jak i problemów zdrowotnych. Zdaniem Rzecznika zasadne byłoby wyodrębnienie z koszyka świadczeń gwarantowanych świadczeń skierowanych wyłącznie do dzieci. Przemawia za tym m.in. odrębny sposób ich realizacji (inny sprzęt wykorzystywany do leczenia, dawki leków oraz czas hospitalizacji).

[26] Dz. U. z 2010 r. Nr 118, poz. 803
[27] OKR–RM.450.3.2.2015
[28] Art. 39f dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 25 września 2015 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 1887) zmieniającej nin. ustawę z dniem 2 grudnia 2015 r.
[29] ZSS.422.12.2015.MW
[30] Dz. U. z 2013 r., poz. 1520 ze zm.

W odpowiedzi Minister Zdrowia poinformował, że proponowane przez Rzecznika zmiany wymagałyby stworzenia nowego systemu Jednorodnych Grup Pacjentów[31]. Wyraził opinię, że w obecnym stanie faktycznym istniejący system spełnia swoje zadania, a jego zmiana nie wpłynęłaby na jakość usług świadczonych najmłodszym pacjentom. Dodatkowo podkreślił, że dla jakości świadczonych usług kluczowa jest ich wycena, adekwatna do kosztów wykonania, a nie podział na dwa odrębne koszyki świadczeń.

Pomimo zajętego stanowiska, Minister Zdrowia poinformował, że mając na uwadze postulaty Rzecznika Praw Dziecka, wystąpił do Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji o analizę przedmiotowego zagadnienia.

- **Zakaz reklamy i sprzedaży małoletnim papierosów elektronicznych – wystąpienie z 5 maja 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Zdrowia o udzielenie informacji nt. postępów prac nad przepisami ograniczającymi dostęp małoletnich do papierosów elektronicznych oraz zakazującymi reklamy wyrobów zawierających nikotynę – innych niż wyroby tytoniowe[32] – o co wcześniej apelował Rzecznik. W piśmie z 7 października 2014 r., stanowiącym odpowiedź na wystąpienie z 30 września 2014 r.[33] w powyższej sprawie, Minister poinformował, że w resorcie trwają prace dotyczące opracowania odpowiednich rozwiązań polegających na skuteczniejszej i efektywniejszej walce ze zjawiskiem inhalacji nikotyny.

Szczegółowej informacji na temat postępów prac Minister Zdrowia udzielił podczas bezpośredniego spotkania z Rzecznikiem Praw Dziecka.

W dniu 18 grudnia 2015 r. projekt został przesłany z Ministerstwa Zdrowia do Rządowego Centrum Legislacji (skierowany na Komitet Stały Rady Ministrów[34]).

Projekt uwzględnił postulaty Rzecznika Praw Dziecka, tj. zabronienia udostępniania wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych osobom do 18. r.ż., zabronienia reklamy i promocji wyrobów tytoniowych i papierosów elektronicznych oraz zabronienia palenia papierosów elektronicznych w miejscach publicznych.

[31] MD–L.073.14.1.2015
[32] ZSS.422.2.2015.JZ
[33] ZSS/500/22/2014/JZ
[34] http://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12274456/katalog/12298900#12298900

■ **„Epidemia" próchnicy – wystąpienie z 30 czerwca 2015 roku**

Kolejne wystąpienie[35] Rzecznika poświęcone poprawie stanu zdrowia jamy ustnej u dzieci skierowane zostało do Prezesa Rady Ministrów. Było ono następstwem dogłębnej analizy sytuacji zdrowotnej dzieci oraz treści odpowiedzi Ministra Zdrowia i Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia na uprzednie wystąpienia Rzecznika.

W wystąpieniu Rzecznik wskazał, że wyniki Ogólnopolskiego Monitoringu Zdrowia Jamy Ustnej (lata 2008–2012) pokazały, że aż 95% 18–latków ma próchnicę, natomiast w grupie 6–latków stwierdzono próchnicę u 85,6% dzieci. Wskaźnik ten nie zmienił się przez cztery lata. Jak podkreślił Rzecznik, stan zdrowia dzieci jest na tyle niezadowalający, że uprawnia do użycia terminu „epidemia" próchnicy. Podniósł również, że aż w 51 powiatach ani jedna placówka nie miała podpisanej umowy na realizację świadczeń ogólnostomatologicznych dla dzieci. Oznacza to, że dziecko w tych powiatach mogło otrzymać jedynie pomoc doraźną z zakresu stomatologii. Wskazał również na brak skutecznych metod motywowania stomatologów do leczenia dzieci oraz konieczność wpisania niektórych świadczeń stomatologicznych dla dzieci i młodzieży do koszyka świadczeń gwarantowanych.

W wystąpieniu Rzecznik wyraził pogląd, że dotychczasowe działania podejmowane na rzecz poprawy stanu zdrowia jamy ustnej dzieci i młodzieży były mało skuteczne i nieadekwatne do diagnozy oraz skali problemu. W ocenie Rzecznika niezbędne jest dokonanie analizy podejmowanych działań, ich ocena i modyfikacja, zgodnie z rozpoznanymi ich słabymi stronami bądź niepełnym wykonaniem. Zdaniem Rzecznika Polska powinna korzystać z doświadczeń innych krajów, które mogą pochwalić się sukcesami w zwalczaniu próchnicy u dzieci. Wskazał również, że efektywne rozwiązanie problemu próchnicy u dzieci i młodzieży wymaga uwzględnienia postulatów rodziców, lekarzy dentystów, Narodowego Funduszu Zdrowia oraz samorządów. Po raz kolejny została poruszona przez Rzecznika także kwestia szkolnych gabinetów stomatologicznych.

W imieniu Prezesa Rady Ministrów odpowiedzi[36] na wystąpienie Rzecznika udzielił Minister Zdrowia. Precyzyjnie poinformował o działaniach prowadzonych na rzecz poprawy stanu zdrowia jamy ustnej u dzieci. Przekazał, że zwrócił się do Prezesa NFZ o dokonanie analizy kwot wydatkowanych w poszczególnych województwach na świadczenia stomatologiczne u dzieci oraz o zwiększenie wysokości środków finansowych na ogólnostomatologiczne świadczenia gwarantowane.

[35] ZSS.422.25.2015.EK
[36] OZG.072.1.2015

Zdaniem Ministra badania dotyczące skuteczności zwalczania próchnicy wskazują, że na jej redukcję mają wpływ zachowania zdrowotne dzieci do 3. r.ż. W związku z tym działania prozdrowotne powinny być skoncentrowane na profilaktyce. W działaniach tych mieszczą się programy edukacyjne skierowane do kobiet w ciąży i matek małych dzieci oraz program edukacyjny dla dzieci w wieku przedszkolnym. Odnosząc się do problemu powiatów, w których nie zostały zawarte umowy na świadczenia ogólnostomatologiczne dla dzieci, Minister poinformował, że może być to wynikiem braku oferentów na świadczenie tego typu usług. Ustosunkowując się do zagadnienia funkcjonowania gabinetów stomatologicznych działających w szkołach, Minister potwierdził, że w skali całego kraju udział tych gabinetów w łącznej liczbie gabinetów stomatologicznych dla dzieci do 18. r.ż. wynosi 7,47%. Minister wyraził przekonanie, że przygotowywane działania edukacyjne i profilaktyczne przyczynią się do polepszenia jakości i zwiększenia dostępności do świadczeń stomatologicznych dla dzieci.

- **Dostępność leczenia dzieci chorych na stwardnienie guzowate – wystąpienie z 13 sierpnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Zdrowia[37] w sprawie dostępności optymalnego leczenia dla dzieci cierpiących na stwardnienie guzowate, w przebiegu którego rozwinęły się guzy mózgu SEGA. Rzecznik wskazał, że lek dotychczas stosowany w terapii niestandardowej nie uzyskał pozytywnej decyzji refundacyjnej, zaś inny lek, objęty refundacją, nie posiada rejestracji w tym wskazaniu i zdaniem onkologów nie powinien być stosowany u dzieci. Wniósł o pilne podjęcie działań, gdyż mali pacjenci zostali pozbawieni dostępu do innowacyjnych leków przeciwnowotworowych i możliwości optymalnego leczenia.

W odpowiedzi[38] na wystąpienie Minister Zdrowia poinformował, że trwają prace nad procedurą refundacyjną leku – postępowanie uległo zawieszeniu ze względu na wniosek uprawnionej strony postępowania. Podkreślił, że stosowanie nowego (prawie identycznego) leku, zgodnie z wiedzą medyczną, ale poza zakresem wskazań rejestracyjnych, jest przyjętą praktyką. Aktualizacja wskazań refundowanego leku może nastąpić na wniosek producenta leku. Ponadto Minister Zdrowia poinformował, że spotkał się z przedstawicielami Stowarzyszenia Chorych na Stwardnienie Guzowate i zapowiedział opracowanie listy ośrodków medycznych, w których pacjenci otrzymają stosowną pomoc medyczną, zgodną z funkcjonującym w Polsce systemem refundacji.

[37] ZSS.422.30.2015.EK
[38] PLA.4600.325.2015.DJ

- **Zarządzenia Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia odnoszące się do problematyki dostępności leczenia stomatologicznego dla dzieci i młodzieży – wystąpienie z 9 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[39] do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia o dokonanie analizy rozwiązań przyjętych w zarządzeniach Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Nr 52/2015/DSOZ i Nr 53/2015/DSOZ, odnoszących się do problematyki dostępności do leczenia stomatologicznego dla dzieci i młodzieży oraz o rozważenie zasadności podjęcia działań zmierzających do ich modyfikacji. Już w okresie opiniowania projektów wymienionych zarządzeń Rzecznik zwracał uwagę, iż realizowanie świadczeń ogólnostomatologicznych dla dorosłych w gabinecie stomatologicznym na terenie placówki oświatowej spowoduje, że dzieci i młodzież do ukończenia 18. r.ż. będą stanowić jedynie część pacjentów leczonych w tych gabinetach, a zatem przyznawanie dodatkowych punktów za samą lokalizację na terenie placówki oświatowej nie jest celowe. Punkty takie powinny być przyznawane za samo zorientowanie podmiotu leczniczego na leczenie stomatologiczne dzieci i młodzieży do 18. r.ż., bez względu na jego lokalizację. Jednocześnie przy ocenie ofert, jako preferowane i dodatkowo oceniane, pominięto kryterium posiadania specjalizacji w dziedzinie stomatologii dziecięcej.

W odpowiedzi[40] Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia poinformował, że analiza wykonania świadczeń stomatologicznych udzielonych dzieciom wskazuje, iż ponad połowa z nich realizowana jest w zakresie *świadczenie ogólnostomatologiczne*, w którym wykonywane są również świadczenia dla osób dorosłych. Z danych za 2014 r., które posiada Fundusz, wynika, że koszty świadczeń udzielonych dzieciom w zakresie *świadczenia ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18. r.ż.* wyniosły 110 mln zł, zaś w ramach zakresu *świadczenia ogólnostomatologiczne* 150 mln zł. W części województw (np. warmińsko–mazurskim), ze względu na sposób organizacji świadczeń, dzieci leczone są głównie w gabinetach realizujących zakres *świadczenia ogólnostomatologiczne*. W ocenie Narodowego Funduszu Zdrowia właściwe jest zatem przyznawanie dodatkowych punktów oceny oferty wszystkim gabinetom, które zlokalizowane są na terenie szkół. Ma to także na celu zrównanie szans takich gabinetów w konkursie ofert, albowiem gabinety w innych lokalizacjach mogą uzyskać dodatkowe punkty oceny oferty, np. za pracę w godzinach popołudniowych lub posiadanie aparatu rentgenowskiego, co jest utrudnione lub niemożliwe na terenie większości szkół. Odnośnie przyznawania dodatkowych punktów oceny wszystkim ofertom świadczeniodawców, którzy mają zamiar realizować świadczenia stomatologiczne

[39] ZSS.422.33.2015.KT
[40] DSOZ.2401.2379.2015

wyłącznie dla dzieci, wskazano, że przewidziany jest dla nich odrębny konkurs ofert ogłaszany na zakres *świadczenia ogólnostomatologiczne dla dzieci i młodzieży do ukończenia 18. r.ż.* Natomiast dodatkowe kryterium oceny, tj. posiadanie specjalizacji w dziedzinie stomatologii dziecięcej, aktualnie funkcjonuje.

- **Dzieci przebywające w szpitalach psychiatrycznych pomimo braku wskazań medycznych do dalszej hospitalizacji – wystąpienie z 26 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[41] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie dzieci przebywających w szpitalach psychiatrycznych mimo braku wskazań medycznych do dalszej hospitalizacji. Jako przyczynę takiego stanu rzeczy Rzecznik wskazał niewystarczającą ilość specjalistycznych zawodowych rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo–wychowawczych typu specjalistyczno–terapeutycznego, o których mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej[42].

Rzecznik podkreślił, że szczególną grupę pacjentów stanowią dzieci ze stwierdzonymi zaburzeniami zachowania (zespół problemów emocjonalnych), w wyniku których dzieci często zachowują się w sposób nieakceptowany społecznie lub w sposób zagrażający własnemu bezpieczeństwu.

Zdaniem Rzecznika konieczne jest podjęcie pilnych działań zmierzających do zapewnienia opieki pozaszpitalnej dzieciom o indywidualnych potrzebach, wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych, specjalistycznej terapii, a także leczenia w warunkach ambulatoryjnych. Jako przykład wskazał małoletniego przebywającego w szpitalu psychiatrycznym, dla którego od ponad roku trwają poszukiwania odpowiedniej placówki.

W odpowiedzi Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej[43] zgodził się z Rzecznikiem, że pomimo wzrostu w ostatnim czasie liczby placówek opiekuńczo–wychowawczych typu specjalistyczno–terapeutycznego, problem dzieci z zaburzeniami psychicznymi, w tym z zaburzeniami zachowania, nadal istnieje. Minister zapewnił, że problem zapewnienia pieczy zastępczej dzieciom o indywidualnych potrzebach zostanie poddany głębokiej analizie podczas prac nad najbliższą nowelizacją przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

[41] ZSS.422.34.2015.AT
[42] Dz. U. z 2015 r. poz. 332, 1045, 1199
[43] DSR.I.073.21.1.2015.DD

Odnosząc się do sprawy indywidualnej przedstawionej w wystąpieniu Rzecznika, Minister poinformował, że art. 59 ust. 1 ww. ustawy przewiduje umieszczenie w rodzinie zawodowej specjalistycznej określonej kategorii dzieci, posługując się zwrotem „w szczególności". Oznacza to, że w takiej rodzinie istnieje możliwość umieszczenia także dzieci innych kategorii niż wymienione. Ustawa także dopuszcza możliwość pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej tylko dla jednego dziecka. Z posiadanych przez departament danych statystycznych wynika, że w I półroczu 2015 r. na terenie kraju zostało przeszkolonych 184 kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej.

Problem wymaga dalszego monitorowania.

■ **Likwidacja tzw. okien życia – wystąpienie z 28 października 2015 roku**

Zaniepokojony stanowiskiem Komitetu Praw Dziecka ONZ, wzywającym Rzeczpospolitą Polską do likwidacji tzw. okien życia, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[44] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, wyrażając przekonanie, że zostanie podtrzymane dotychczasowe stanowisko państwa polskiego w zakresie ich funkcjonowania.

Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że „okna życia" są ważnym elementem uzupełniającym ochronę fundamentalnego prawa dziecka do życia, pomimo że nie są rozwiązaniem idealnym, gwarantującym pełnię ochrony praw dziecka. Rzecznik po raz kolejny stanął na stanowisku, iż wobec kolizji naturalnego prawa do życia z innym prawem, to prawu do życia należy przypisać pierwszeństwo. Prawo dziecka do poznania rodziców biologicznych nie może zyskać prymatu nad fundamentalnym prawem do życia.

W wystąpieniu Rzecznik podkreślił również znaczenie instytucji „zgody blankietowej"[45], uregulowanej w art. 119^1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wskazując, że konieczne jest podjęcie działań mających na celu stałe podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie korzystania z rozwiązań przewidzianych przez polskie prawo.

W odpowiedzi[46] Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podzielił pogląd Rzecznika Praw Dziecka i wyraził przekonanie, że tzw. okna życia, choć stanowią rozwiązanie skrajne, gwarantują, że w sytuacjach ostatecznych zabezpieczone jest najwyższe dobro, jakim jest prawo dziecka do życia. Zaznaczył również, że obecne rozwiązania prawne gwarantują realizację art. 7 Konwencji, w którym jest mowa o niezwłocznym sporządzeniu aktu urodzenia,

[44] ZSS.422.35.2015.AT

[45] Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wyrazić zgodę na przysposobienie swego dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przysposabiającego.

[46] DSR.I.071.4.2015.AK

prawie dziecka do otrzymania imienia od momentu urodzenia, uzyskaniu obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawie do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką.

- **Jakość świadczeń zdrowotnych z zakresu psychiatrii – wystąpienie z 17 listopada 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka skierował do Ministra Zdrowia wystąpienie[47] dotyczące jakości świadczeń zdrowotnych z zakresu psychiatrii udzielanych dzieciom i młodzieży. O wysoką jakość tych świadczeń Rzecznik zabiega od kilku lat. Analiza spraw indywidualnych zgłaszanych do Rzecznika potwierdza, że główną przyczyną trudności w zapewnieniu optymalnego poziomu świadczeń jest ich niska wycena. W związku z zakończeniem przez Agencję Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji prac związanych z taryfikacją świadczeń zdrowotnych z zakresu psychiatrii, Rzecznik zwrócił się o informację, w jakim czasie będzie możliwe finansowanie świadczeń z zakresu psychiatrii dzieci i młodzieży zgodnie z nową taryfikacją.

W odpowiedzi[48] Minister Zdrowia podzielił stanowisko Rzecznika, że występują problemy związane z zapewnieniem osobom najmłodszym właściwej pomocy psychiatrycznej. Jednocześnie poinformował, że „nowa taryfa dla psychiatrii nie będzie mogła być zastosowana od 2016 r." Przepis art. 146 ust. 6 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych[49] stanowi, że do postępowania w sprawie zawarcia umowy o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej oraz do ustalenia kwoty zobowiązania i warunków finansowych w danym roku stosuje się taryfę świadczeń opublikowaną w Biuletynie Informacji Publicznej Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji do dnia 30 czerwca roku poprzedniego. Obwieszczenie Prezesa Agencji w sprawie taryf świadczeń gwarantowanych w rodzaju *opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień* datowane jest na dzień 30 września 2015 r., kiedy przez Ministra Zdrowia w porozumieniu z Ministrem Finansów został zatwierdzony plan finansowy NFZ na rok 2016.

Minister Zdrowia poinformował również o zakończeniu prac Zespołu do opracowania projektu Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego oraz że projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia psychicznego na lata 2016–2020 jest w trakcie procedowania. Minister Zdrowia zapewnił, że będą podejmowane prace dążące do stymulacji wzrostu liczby specjalistów w dziedzinie

[47] ZSS.422.36.2015.EK
[48] UZ–F.073.4.2015.MM
[49] Dz. U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.

psychiatrii dzieci i młodzieży, między innymi poprzez zwiększenie liczby jednostek uprawnionych do prowadzenia szkoleń specjalistycznych oraz liczby posiadanych przez nie miejsc szkoleniowych.

- **Ochrona zdrowia i życia dziecka nienarodzonego – wystąpienie z 17 grudnia 2015 roku**

Kierując wystąpienia[50] do Ministra Sprawiedliwości, Ministra Zdrowia oraz Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie zintegrowanych i wielopłaszczyznowych działań mających na celu zabezpieczenie szeroko pojętego dobra dziecka zagrożonego utratą zdrowia lub życia na skutek nieodpowiedzialnego zachowania matki.

Rzecznik zwrócił uwagę na problem spożywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych przez matki będące w ciąży. Podkreślił, że nawet najmniejsza ilość tych substancji może powodować różnego rodzaju anomalie rozwojowe, zaburzenia funkcjonowania, opóźnienie wewnątrzmacicznego wzrostu, a nawet śmierć dziecka. U kobiet, które piją alkohol w czasie ciąży, znacznie częściej występują przedwczesne porody i poronienia. W ocenie Rzecznika dotychczasowe rozproszone działania interwencyjne, profilaktyczne i edukacyjne nie przyniosły oczekiwanego rezultatu.

Rzecznik podkreślił, że macierzyństwo znajduje się w Polsce pod szczególną ochroną prawną. Artykuł 71 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nakazuje, aby matka przed urodzeniem dziecka i po porodzie uzyskała szczególną pomoc władz publicznych, natomiast art. 68 ust. 3 wskazuje na obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym przez władze publiczne. Również ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską Konwencja o prawach dziecka gwarantuje, że Państwa–Strony tej umowy międzynarodowej odpowiednio zabezpieczą prawo dziecka do życia i ochrony zdrowia.

W odpowiedzi Minister Zdrowia[51] poinformował, że w celu zapewnienia kompleksowej opieki zdrowotnej dzieciom z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS), Ministerstwo Zdrowia zaplanowało wiele działań zmierzających do skutecznego diagnozowania przedmiotowych zaburzeń oraz współpracę międzyresortową, której celem będzie zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat wpływu spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na zdrowie dzieci, a także zapewnienie większej pomocy dla osób z FASD (Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych) i ich opiekunów.

[50] ZSR.422.23.2015.MK
[51] MD–P.073.4.2016

Minister Zdrowia poinformował również, że planowane działania zostały wpisane do procedowanego rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował[52], że nawiązano współpracę z Ministrem Zdrowia w celu podjęcia działań informacyjnych w zakresie negatywnych skutków spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży, jak również ukierunkowanych na wzmocnienie aktywności na rzecz pogłębienia wiedzy i doświadczeń w zakresie diagnostyki i leczenia alkoholowego zespołu płodowego (FAS) oraz zaburzeń rozwojowych typu FAS.

Ponadto Minister poinformował, że planowane jest utworzenie zespołu do spraw polityki demograficznej kraju, który charakteryzować się będzie multidyscyplinarnym podejściem do zagadnienia. Jednym z zadań zespołu będzie opracowanie kompleksowej strategii na rzecz rodzin i dzieci.

Minister Sprawiedliwości w pełni podzielił[53] zaprezentowaną przez Rzecznika Praw Dziecka potrzebę podjęcia zintegrowanych i wielopłaszczyznowych działań mających na celu zabezpieczenie szeroko pojętego dobra dziecka zagrożonego utratą zdrowia lub życia na skutek nieodpowiedzialnego zachowania matek spożywających alkohol lub inne substancje psychoaktywne podczas ciąży.

Zapewnił, że w Ministerstwie Sprawiedliwości podjęte zostały działania analityczne w zakresie oceny takich zachowań w kontekście możliwych reakcji z zastosowaniem obecnie obowiązujących rozwiązań prawnych na gruncie prawa cywilnego oraz prawa karnego.
Minister Sprawiedliwości poinformował również, że problematyka ta poddana zostanie ocenie w razie podjęcia decyzji o ewentualnych zmianach legislacyjnych w kontekście szerszej dyskusji nad czynami godzącymi w dobra prawne jakimi jest życie i zdrowie człowieka.

1.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do życia i ochrony zdrowia

■ Prawa do świadczeń zdrowotnych gwarantowanych

Zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka sprawy z tej kategorii tak jak w latach ubiegłych dotyczyły szczegółowych zagadnień wynikających ze specyfiki sytuacji dziecka i związanego z nią prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

[52] DSR.I.071.5.2015.AK
[53] DL–III–072–37/15

Zgłaszane problemy dotyczyły prawa dziecka do świadczeń w sytuacji, gdy jego rodzice mają status osoby bezrobotnej[54] lub gdy dziecko przebywa poza miejscem stałego zamieszkania[55].

W sprawach budzących wątpliwości Rzecznik występował o wyjaśnienia do poszczególnych placówek medycznych bądź udzielał zgłaszającym szczegółowych informacji w zakresie unormowań prawnych i możliwego sposobu rozwiązania problemu.

Przykładem jest sprawa[56] zgłoszona przez matkę, która wykonała szczepienie obowiązkowe dziecka w terminie wynikającym z przyjętego kalendarza szczepień, ale poza miejscem stałego zamieszkania. W placówce medycznej wykonującej szczepienie pobrano od matki opłatę za badanie lekarskie dziecka przed szczepieniem oraz dodatkowo za wykonanie szczepienia. W odpowiedzi Rzecznik wyjaśnił, że szczepienia ochronne dzieci ujęte w kalendarzu szczepień jako obowiązkowe są finansowane ze środków publicznych, czyli są bezpłatne dla świadczeniobiorców. Tym samym pobranie opłat w placówce medycznej znajdującej się poza miejscem stałego zamieszkania pacjenta było nieuzasadnione. Rodzicowi wskazano możliwość dalszego postępowania prawnego oraz podkreślono konieczność sprawdzenia, w jaki sposób odnotowano fakt szczepienia dziecka.

Innym przykładem obrazującym tę kategorię może być zgłoszenie w sprawie wykonania szczepień ochronnych u dziecka, którego rodzice nie byli objęci ubezpieczeniem zdrowotnym[57]. Z powodu przedłużającego się przekazywania dokumentów matki przez ostatniego pracodawcę do ZUS, w tym zgłoszenia dziecka do ubezpieczenia, w systemie eWUŚ dziecko funkcjonowało jako osoba nieubezpieczona.

Rzecznik Praw Dziecka poinformował rodzica o przysługujących uprawnieniach, w szczególności o przepisach prawa wskazujących, że każde dziecko posiadające obywatelstwo polskie ma prawo do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych[58]. Wskazał, że fakt braku ubezpieczenia rodziców należy zgłosić w placówce medycznej, która ma obowiązek przyjąć dziecko i udzielić mu świadczenia. Placówka medyczna jest zobowiązana do zarejestrowania dziecka jako pacjenta, którego koszty wykonania świadczenia zdrowotnego będą sfinansowane z budżetu państwa oraz zapewnić wymagane świadczenie.

[54] ZSS.441.975.2015.EK
[55] ZSS.441.767.2015.EK; ZSS.441.927.2015.EK
[56] ZSS.441.927.2015.EK
[57] ZSS.441.936.2015.EK
[58] Dz. U. z 2015 r., poz. 581 ze. zm.

Dziecku zostało udzielone świadczenie zdrowotne w postaci szczepienia ochronnego.

- **Dostępność specjalistycznych usług opiekuńczych**

Do Rzecznika zwracali się rodzice, którzy zgłaszali problemy z opieką nad chorymi dziećmi[59]. Najczęściej były to dzieci z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej oraz zaburzeniami całościowymi ze spektrum autyzmu. Pod używanym w pismach do Rzecznika terminem „nieradzenie", zawarte były informacje o nieskuteczności podejmowanych wobec dziecka działań, brak zgody na przyjęcie wstępnej diagnozy stanu zdrowia dziecka oraz towarzyszące rodzicowi poczucie osamotnienia.

Analizując tego rodzaju sprawy, Rzecznik – oprócz udzielania informacji w zakresie możliwości postępowania – dostrzegał również potrzebę wzmocnienia kondycji oraz spoistości rodziny, gdyż przejawiający się brak jednolitych poglądów obojga rodziców na temat wychowania dziecka oraz nakładające się na siebie problemy rodzinne i zdrowotne często nasilały objawy chorobowe dziecka.

Przykładem może być sprawa zgłoszona Rzecznikowi przez matkę sprawującą opiekę nad kilkuletnią nadpobudliwą córką, diagnozowaną w kierunku zaburzeń autystycznych[60]. Ojciec dziecka nie akceptował konieczności przeprowadzenia konsultacji psychiatrycznych u dziecka oraz bagatelizował objawy zaburzeń. Jednocześnie nie wspierał matki dziecka w rozwiązywaniu problemów i obowiązkach wynikających z konieczności sprawowania wzmożonej opieki nad córką. Dzięki podjęciu przez Rzecznika wielokierunkowych działań, w tym nawiązaniu kontaktu z lekarzem konsultującym dziecko, monitorowaniu czynności podejmowanych przez gminny ośrodek pomocy społecznej, nawiązaniu współpracy z placówką przedszkolną, udzielaniu wsparcia matce, dziewczynka zaczęła uczęszczać do przedszkola, zakończyła się jej izolacja, a także poprawie uległy stosunki między rodzicami dziecka.

Za przykład posłużyć może również zgłoszenie matki[61], która zwróciła się do Rzecznika w sprawie wstrzymania przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Ł. realizacji decyzji przyznającej małoletniemu rehabilitację w ramach specjalistycznych usług opiekuńczych.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję, wnosząc o wyjaśnienia do Ośrodka Pomocy Społecznej. W konsekwencji, po dopełnieniu wszelkich formalności związanych z wyłonieniem osoby świadczącej specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz otrzymaniu zgody na

[59] ZSS.441.199.2015.EK
[60] ZSS.441.799.2015.EK
[61] ZSS.441.1268.2015.KZ

ich dofinansowanie, zajęcia rehabilitacyjne małoletniego zostały wznowione, stosownie do wydanej w tym zakresie decyzji.

- **Ograniczenia w dostępności do świadczeń zdrowotnych wynikające z rozwiązań przyjętych przez świadczeniodawców**

Rodzice kierowali do Rzecznika szczegółowe pytania dotyczące dostępności świadczeń zdrowotnych, np.: w której placówce medycznej można wykonać określone badanie[62], dlaczego niektóre badania dziecka wykonywane są bezpłatnie jedynie „w pakiecie" leczenia określonego schorzenia w odległej od miejsca zamieszkania pacjenta placówce[63], czy możliwe jest wykonanie iniekcji domięśniowych u dziecka w miejscu jego zamieszkania, a nie w placówce medycznej[64].

Rzecznik podejmował działania wyjaśniające, a osobom zgłaszającym udzielał odpowiedzi.

Przykładem takiej sprawy było zgłoszenie dotyczące konieczności stawiania się z chorym niemowlęciem do placówki medycznej w celu wykonania iniekcji antybiotyku[65]. W opinii zgłaszającego takie rozwiązanie naraża dziecko na możliwość wystąpienia powikłań zagrażających jego zdrowiu, podczas gdy zabieg ten może zostać wykonany w domu.

Rzecznik Praw Dziecka poinformował zgłaszającego, że podawanie w domu niektórych leków (w tym antybiotyków) może być niewskazane lub niebezpieczne. Podkreślił, że istnieje możliwość podawania leku w domu, jednakże decyzje w tej sprawie powinien podjąć lekarz przepisujący dany lek.

Innym przykładem może być zgłoszenie matki dziecka kwestionującej konieczność poniesienia kosztów wykonania badania diagnostycznego u dziecka[66], które zalecił lekarz prowadzący praktykę prywatną. Lekarz – pediatra POZ, do którego matka zgłosiła się po skierowanie – odmówił jego wydania, argumentując, że nie potwierdza zasadności wykonania badania.

Rzecznik Praw Dziecka udzielił szczegółowych informacji w zakresie przepisów prawa i możliwości podjęcia specjalistycznego leczenia dziecka w ramach świadczeń gwarantowanych, w tym bezpłatnego wykonania koniecznych badań diagnostycznych.

[62] ZSS.441.605.2015.EK; ZSS.441.711.2015.EK; ZSS.441.1209.2015.EK
[63] ZSS.441.820.2015.EK
[64] ZSS.441.355.2015.EK
[65] ZSS.441.355.2015.EK
[66] ZSS.441.1209.2015.EK

■ **Długie oczekiwanie i jakość uzyskanego świadczenia zdrowotnego**

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszano sprawy dotyczące długiego oczekiwania na przyjęcie dziecka przez lekarzy specjalistów[67] (np. alergologa, kardiologa), długiego oczekiwania na wykonanie zabiegu operacyjnego[68], ograniczonego dostępu do zabiegów rehabilitacyjnych czy do sprzętu rehabilitacyjnego[69] oraz jakości udzielania świadczeń medycznych[70]. Odrębną kategorię spraw stanowiły problemy związane z oczekiwaniem na pomoc medyczną w trybie pilnym lub udzielaną w godzinach popołudniowych bądź w nocy[71].

Przykładem może być sprawa, w której do Rzecznika zwrócił się ojciec małoletniego, informując o bardzo długim oczekiwaniu na przyjęcie dziecka przez ortodontę (termin na 2018 r.)[72].

Wyjaśniając sprawę, Rzecznik poinformował zgłaszającego, że kluczowe jest ustalenie, czy rozpoznana wada budowy zgryzu u dziecka wymaga podjęcia postępowania naprawczego w trybie pilnym, czy może być poddana korekcji w późniejszym okresie. Jeżeli stomatolog kierujący do specjalisty uzna, że wada wymaga leczenia w trybie pilnym, powinien taką informację umieścić na skierowaniu.

Innym przykładem może być skarga rodzica na niestaranne, pobieżne zbadanie dziecka przez lekarza, w wyniku czego nastąpiło pogorszenie stanu zdrowia dziecka i konieczność prowadzenia dwutygodniowej terapii w szpitalu.

Rzecznik udzielił zgłaszającemu informacji w zakresie prawnych możliwości postępowania w takiej sytuacji oraz monitorował postępowanie wyjaśniające prowadzone w placówce medycznej zatrudniającej lekarza. W efekcie podjętych działań lekarz został ukarany karą dyscyplinarną i pieniężną.

Do Rzecznika zgłaszany był także problem braku preparatów szczepionkowych[73] przeciwko krztuścowi, a okresowo szczepionek przeciwko odrze. Braki w dostępności do ww. preparatów wzbudzały niepokój rodziców, ponieważ powodowały przesunięcie terminu szczepień.

Mając na względzie potrzebę zabezpieczenia praw dziecka do ochrony zdrowia, w celu oceny skali zjawiska braku preparatów szczepionkowych Rzecznik Praw Dziecka podjął

[67] ZSS.441.779.2015.EK; ZSS.441.1287.EK
[68] ZSS.441.64.2015.EK; ZSS.442.74.2015.EK
[69] ZSS.441.293.2015.EK; ZSS.441.316.2015.EK
[70] ZSS.441.1031.2015.EK
[71] ZSS.441.10.2015.EK; ZSS.441.359.2015.EK; ZSS.441.892.2015.EK; ZSS.441.1084.2015.EK; ZSS.441.1199.2015.EK
[72] ZSS.441.316.2015.EK
[73] ZSS.441.904.2015.EK; ZSS.441.996.2015.EK; ZSS.441.1318.2015.EK

interwencję, wnosząc o informację i wyjaśnienia do Wojewódzkich Stacji Sanitarno–Epidemiologicznych. Na podstawie uzyskanych danych udzielał rodzicom informacji oraz występował do konkretnych lekarzy pediatrów prowadzących o udzielenie wyjaśnień zgłaszającym w zakresie dopuszczalnych medycznie przesunięć terminów pomiędzy szczepieniami ochronnymi dzieci.

- **Koszty leczenia**

Przykładem może być zgłoszona sprawa dziecka, które uległo wypadkowi we Lwowie[74]. Matka, obywatelka Polski, była zaniepokojona tym, czy nie będzie musiała ponosić opłat za dalsze leczenie córki. Po leczeniu ratującym życie dziewczynka przebywała na rehabilitacji w Centrum Zdrowia Dziecka. Rzecznik skontaktował się z placówką medyczną i uzyskał zapewnienie, iż nieodpłatne dla dziecka zabiegi rehabilitacyjne będą nadal wykonywane oraz że pacjentka będzie mogła równocześnie kontynuować naukę w szkole funkcjonującej w placówce. Ponadto Rzecznik wystąpił do ośrodka pomocy społecznej o objęcie rodziny koniecznym wsparciem. W efekcie podjętych działań matka uzyskała wyczerpujące informacje na temat możliwości uzyskania świadczeń oraz dalszego kształcenia dziecka. Otrzymała także pomoc przy wypełnieniu dokumentów niezbędnych do ich uzyskania.

Osobną grupę stanowiły sprawy związane z leczeniem dziecka za granicą[75]. Zgłaszane do Rzecznika problemy dotyczyły m.in. zbyt długiego okresu oczekiwania na decyzję o potrzebie leczenia, domagania się przez rodziców leczenia za granicą pomimo możliwości leczenia dziecka w kraju oraz zwrotu kosztów leczenia za granicą. Rzecznik każdorazowo zwracał się o wyjaśnienia w sprawie, osobom zgłaszającym udzielał informacji, w tym wskazywał przepisy prawa regulujące tę problematykę.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili[76] się rodzice małoletniej, prosząc o pomoc w sprawie uzyskania zgody na sfinansowanie zabiegu przeszczepu ludzkich komórek grasicy poza granicami kraju. Konsultanci, którzy opiniowali wniosek, potwierdzili zasadność przeprowadzenia takiej operacji. Podobną opinię wydali konsultanci, do których Narodowy Fundusz Zdrowia zwrócił się o dodatkowe opinie.

Pomimo pozytywnych opinii, NFZ wydał decyzję odmowną uznając, że wnioskowane leczenie nie jest świadczeniem gwarantowanym.

[74] ZSS.441.895.2015.EK
[75] ZSS.441.151.2015.EK; ZSS.441.897.2015.EK
[76] ZSS.441.151.2015.EK

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję w Ministerstwie Zdrowia oraz Narodowym Funduszu Zdrowia. W piśmie powołał się na opinie specjalistów, którzy wskazali zasadność przeprowadzenia zabiegu, jako koniecznego dla ratowania zdrowia dziecka.

W wystąpieniu do Ministra Zdrowia Rzecznik podkreślił, że NFZ – wydając opinię negatywną – pominął najistotniejszą intencję ustawodawcy, jaką jest finansowanie wykonywanych za granicą świadczeń zdrowotnych uznanych za skuteczne, a niedostępnych w kraju. Rzecznik wskazał, że opinia o skuteczności leczenia w połączeniu z ogólnym charakterem koszyka świadczeń gwarantowanych jest wystarczającą przesłanką do wyrażenia zgody na finansowanie wskazanego leczenia.

W efekcie podjętych działań NFZ wydał zgodę na leczenie dziewczynki za granicą kraju.

Innym przykładem może być sprawa dotycząca uzyskania zgody na leczenie za granicą dla dziecka cierpiącego na przewlekłe schorzenie skóry.

Po przeanalizowaniu problemu Rzecznik Praw Dziecka wyjaśnił zgłaszającemu, że leczenie choroby, na którą cierpi chłopiec, ma charakter objawowy i jest wykonywane w Polsce, zaś wskazana przez niego terapia za granicą jest eksperymentem medycznym i nie może być finansowana ze środków publicznych, tak jak inne leczenie możliwe do zastosowania, lecz niedostępne w naszym kraju.

Do Rzecznika, jak w latach ubiegłych, wielokrotnie kierowano prośby o wsparcie finansowe dla dzieci w związku z koniecznością dokonania opłat za np. zabieg operacyjny[77], turnus rehabilitacyjny[78], leki lub sprzęt medyczny[79]. W takich sytuacjach przekazywano informacje o ustawowym braku możliwości wsparcia finansowego przez Rzecznika Praw Dziecka, a zainteresowanym wskazywano rodzaje oraz adresy instytucji i organizacji, do których można zwrócić się o pomoc finansową bądź występowano o nią w imieniu osoby potrzebującej pomocy[80].

Przykładem może być zgłoszenie matki niepełnosprawnego ruchowo chłopca dotyczące odmowy dofinansowania turnusu rehabilitacyjnego[81]. W jej opinii odmowa ta była niezrozumiała i krzywdząca dla dziecka.

Rzecznik wystąpił do właściwego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o szczegółowe wyjaśnienia, w tym uzasadnienie przyczyn odmowy dofinansowania. Podjęte

[77] ZSS.441.1195.2015.EK; ZSS.442.74.2015.EK
[78] ZSS.441.499.2015.EK
[79] ZSS.441.143.2015.EK
[80] ZSS.441.895.2015.EK; ZSS.441.1195.2015.EK
[81] ZSS.441.499.2015.EK

działania spowodowały, że chłopiec otrzymał dofinansowanie i skorzystał z turnusu rehabilitacyjnego.

- **Organizacja i funkcjonowanie podmiotów leczniczych**

Sprawy z tej kategorii dotyczyły nieprawidłowości w organizacji pracy placówek medycznych, w tym: doraźnych zmian organizacyjnych[82] oraz niewystarczającej współpracy poszczególnych komórek organizacyjnych placówki[83] skutkujących brakiem wystarczającej dostępności do świadczeń zdrowotnych dla dzieci. Zgłaszający występowali[84] również o podjęcie interwencji z uwagi na zagrożenie dalszego funkcjonowania placówki bądź zgłaszali[85] potrzebę utworzenia określonej placówki na terenie przez nich zamieszkałym.

Podejmując działania interwencyjne, Rzecznik Praw Dziecka występował m.in. do organów samorządowych odpowiedzialnych za zabezpieczenie potrzeb zdrowotnych o analizę stanu zabezpieczenia potrzeb dzieci, zwracał się o wyjaśnienia bądź podjęcie działań do wojewódzkich oddziałów Narodowego Funduszu Zdrowia, konsultantów krajowych i wojewódzkich z poszczególnych dziedzin medycyny, prosząc o opinie dotyczące zaspokojenia potrzeb zdrowotnych małoletnich pacjentów.

Sprawą obrazującą tę kategorię może być zgłoszenie o możliwości zamknięcia oddziału pediatrycznego w miejscowości R. z uwagi na brak wystarczającej liczby personelu medycznego. Podjęte przez Rzecznika działania interwencyjne spowodowały, że odstąpiono od planów zamknięcia oddziału, a szpital podjął działania mające na celu zabezpieczenie większej liczby lekarzy specjalistów.

Odrębną grupę spraw[86] zgłaszanych do Rzecznika stanowiły zgłoszenia dotyczące niskiej jakości warunków socjalnych, w jakich przebywają pacjenci[87], w tym jakości podawanego żywienia[88].

Przykładem może być sprawa, w której matka poinformowała o jednoczesnym prowadzeniu prac remontowych w placówce i przyjmowaniu do niej dzieci. Rzecznik podjął działania wyjaśniające w zakresie jakości wykonywania świadczeń zdrowotnych w Centrum Rehabilitacji w R. W toku czynności wystąpił do dyrektora placówki o wyjaśnienia, Urzędu Marszałkowskiego oraz do Oddziału Wojewódzkiego NFZ o skontrolowanie warunków

[82] ZSS.441.977.2015.EK
[83] ZSS.441.1468.2015.EK
[84] ZSS.441.7.2015.EK; ZSS.420.2015.EK
[85] ZSS.420.5.2015.EK
[86] ZSS.441.65.2015.EK; ZSS.441.1139.2015.EK
[87] ZSS.441.1139.2015.EK; ZSS.441.65.2015.EK
[88] ZSS.420.25.2015.EK; ZSS.441.894.2015.EK

przebiegu rehabilitacji dzieci, w tym stanu pomieszczeń, w których była ona prowadzona. Poczynione ustalenia nie potwierdziły zarzutów podniesionych w zgłoszeniu.

- **Przestrzeganie praw małoletnich pacjentów**

Przykładem sprawy z tej kategorii może być zgłoszenie dotyczące niezabezpieczenia potrzeb małoletnich pacjentów przebywających w Zakładzie Opiekuńczo–Leczniczym w J.[89] W toku badania sprawy Rzecznik zwrócił się m.in. do Rzecznika Praw Pacjenta i Oddziału Wojewódzkiego NFZ o przeprowadzenie działań kontrolnych oraz monitorował postępowanie toczące się w prokuraturze. Rzecznik Praw Pacjenta w wyniku działań kontrolnych stwierdził uchybienia, które nie miały znaczenia dla oceny jakości opieki. Działania podjęte przez OWNFZ oraz czynności prokuratury pozostają w toku.

Często zgłaszane sprawy dotyczyły uchybień związanych z przebywaniem rodziców (opiekunów) z dzieckiem w szpitalu[90], obecności rodziców (opiekunów) podczas wykonywania dziecku zabiegów medycznych[91], wskazania podstawy prawnej pozwalającej rodzicowi na pobyt z dzieckiem w szpitalu[92], nieodpowiedniego traktowania dziecka w placówkach medycznych[93], w tym lekceważenia potrzeby dziecka w zakresie prawa do zachowania intymności[94] bądź wykonywania zabiegów medycznych w sposób nieuwzględniający indywidualnej wrażliwości dziecka[95].

Przykładem może być zgłoszenie od matki chłopca hospitalizowanego z powodu złamania trzonu kości udowej lewej z przemieszczeniem i urazu głowy. Matka wyraziła wolę wyłącznego, samodzielnego wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych u dziecka, gdyż w ocenie zgłaszającej wykonywane czynności były robione w sposób rutynowy i bez empatii. Nie spotkało się to ze zrozumieniem personelu pielęgniarskiego. Rzecznik Praw Dziecka interweniował u dyrektora placówki, który z udziałem personelu nadzorującego pracę pielęgniarek przeprowadził dogłębną analizę sytuacji. W efekcie pielęgniarkom przekazano stosowne zalecenia w zakresie uwzględniania poziomu wrażliwości dziecka i jego więzi z rodzicami.

[89] ZSS.441.1080.2015.EK
[90] ZSS.441.244.2015.EK; ZSS.441.392.2015.EK; ZSS.441.582.2015.EK; ZSS.441.1265.2015.EK; ZSS.442.74.2015.EK
[91] ZSS.441.397.2015.EK; ZSS.441.1455.2015.EK
[92] ZSS.441.430.2015.KT; ZSS.441.1433.2015.EK
[93] ZSS.441.1034.2015.EK
[94] ZSS.441.1049.2015.EK
[95] ZSS.441.467.2015.EK

Odrębną kategorią były sprawy dotyczące zasadności oraz wysokości opłat pobieranych za pobyt rodziców dziecka[96] w szpitalu. Rzecznik występował do dyrektorów zakładów leczniczych o wyjaśnienia oraz kierował wnioski do Rzecznika Praw Pacjenta. Każdorazowo udzielał odpowiedzi rodzicom, wskazując możliwości postępowania w konkretnej sprawie, w tym informował o przepisach ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta[97].

W sprawach dotyczących nieprawidłowości w postępowaniu z małoletnimi pacjentami przebywającymi na oddziałach psychiatrycznych Rzecznik podejmował interwencje u dyrektorów tych placówek, wnosząc o szczegółowe informacje i podjęcie działań. Nierzadko konieczne było wystąpienie do konsultantów wojewódzkich z dziedziny psychiatrii dzieci i młodzieży o przeprowadzenie działań kontrolnych bądź wnioskowanie o podjęcie działań przez organy założycielskie placówek[98].

W tym miejscu należy zauważyć, że opiekunowie małoletnich pacjentów oddziałów psychiatrycznych często nie przyjmują do wiadomości wyjaśnień lekarzy dotyczących charakteru i przyczyn zaburzeń u ich dzieci, w związku z czym odmawiają efektywnej współpracy oraz obwiniają personel medyczny o nieskuteczność podejmowanych przez niego działań.

Zagadnienie jakości i dostępności opieki psychiatrycznej nad dziećmi i młodzieżą Rzecznik wielokrotnie podejmował w wystąpieniach generalnych.

■ Dostępność nowoczesnych procedur medycznych i leków

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracano się w sprawach dotyczących dostępu do nowoczesnych procedur medycznych i leków[99].

Ograniczenia w dostępie do świadczeń często wynikają z konieczności przestrzegania procedur odnoszących się do leczenia mającego charakter eksperymentu medycznego. Przykładem może być sprawa dotycząca eksperymentalnej terapii lekoopornej padaczki poprzez wykorzystanie w niej komórek macierzystych dziecka. Prowadzone leczenie zostało przerwane z powodu niespełnienia przez placówkę medyczną je wykonującą warunków wymaganych do uzyskania zgody na prowadzenie eksperymentu medycznego, chociaż istota zasadności prowadzenia tego eksperymentu nie została podważona. Rodzic dziecka postrzegał jednak ograniczenie inaczej, dlatego poprosił o pomoc. Rzecznik zwrócił się o wyjaśnienia do

[96] ZSS.441.1433.2015.EK
[97] Dz. U. z 2012 r. poz. 159 ze zm.
[98] ZSS.420.26.2015.EK; ZSS.441.1254.2015.EK
[99] ZSS.441.1151.2015.EK

Ministra Zdrowia, Głównego Inspektora Farmaceutycznego, Dziekana Wydziału Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a następnie monitorował przebieg działań zmierzających do umożliwienia ponownego podania dziecku komórek macierzystych. W efekcie wieloaspektowych działań wznowiono terapię.

W przypadku zgłaszanego braku dostępności leków rodzice nie uwzględniali faktu (bądź go bagatelizowali), że część leków przepisywana w określonej chorobie może być stosowana jedynie u osób dorosłych z powodu braku danych na temat możliwości ich stosowania u dzieci.

Z problematyką dostępności leków wiąże się również kwestia wydawania dzieciom leków bez recepty. Rzecznik Praw Dziecka – dostrzegając możliwość wystąpienia zagrożenia dla zdrowia dziecka, wyrażającą się w dostępności dla dzieci produktów leczniczych wydawanych bez konieczności uzyskania na nie recepty – zwrócił się do Ministra Zdrowia[100] o analizę tego problemu i opracowanie propozycji jego rozwiązania. Równocześnie przekazał Ministrowi Zdrowia negatywne stanowisko w sprawie projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie Ministra Zdrowia z 18 października 2002 r. w sprawie wydawania z apteki produktów leczniczych i wyrobów medycznych[101]. Projekt zmiany rozporządzenia zakładał pozostawienie dziecku swobody w nabywaniu środków hormonalnych do stosowania wewnętrznego bez przepisu lekarza. Rzecznik, uzasadniając swoje stanowisko wskazał, że rodzic dziecka nie może być pozbawiony wpływu na decyzję o zastosowaniu środka hormonalnego u swojego dziecka, zaś samo dziecko może nie mieć świadomości działań niepożądanych i skutków ubocznych zastosowania tego środka. Minister Zdrowia nie podzielił stanowiska Rzecznika.

■ Błędy medyczne i bezpieczeństwo procedur medycznych

Do Rzecznika wpływały sprawy dotyczące błędów medycznych, w tym niestaranności w wykonywaniu zabiegów medycznych, co skutkowało możliwością powstania powikłań, przedłużeniem leczenia dziecka lub trwałym uszczerbkiem na zdrowiu[102]. Zgłoszenia dotyczyły również udzielania niewystarczającej informacji o stanie zdrowia dziecka, utrudnionego dostępu do dokumentacji medycznej, niedoceniania znaczenia przeżyć emocjonalnych pacjenta, bagatelizowania uwag rodziców zgłaszanych podczas terapii[103], w tym uznawania postępowania personelu medycznego jako zawsze zgodnego

[100] ZSS.422.14.2015.JZ
[101] Dz. U. Nr 183, poz. 1531
[102] ZSS.441.84.2015.EK; ZSS.441.86.2015.EK; ZSS.441.108.2015.EK; ZSS.441.197.2015.EK
[103] ZSS.441.1468.2015.EK

z obowiązującymi przepisami[104]. W tych sytuacjach, po dokonaniu analizy sprawy, Rzecznik informował rodziców o organach i instytucjach, w których mogą dochodzić roszczeń, wskazywał prawny tryb działania oraz możliwości wyjaśniania spraw.

Niejednokrotnie Rzecznik Praw Dziecka wnioskował o podjęcie działań przez Rzecznika Praw Pacjenta czy organy Narodowego Funduszu Zdrowia oraz prosił o opinie i podjęcie działań przez konsultantów krajowych i wojewódzkich z poszczególnych dziedzin medycyny.

Przykładem może być sprawa[105] zgłoszona przez matkę 9–letniego chłopca, która zgłosiła skargę na zachowanie lekarza SOR i lekarza pediatry w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym w C. Dziecko zostało przyjęte na oddział pediatryczny oraz zlecono badania, na podstawie których chłopiec otrzymał antybiotyk. Widoczne objawy towarzyszące dziecku: wysypka, zajady, krwawienie z nosa, katar w opinii matki bagatelizowano, a dziecko nie zostało skonsultowane przez laryngologa ani dermatologa.

W pierwszej kolejności Rzecznik poinformował szczegółowo matkę o możliwym trybie postępowania w przypadku zastrzeżeń do postępowania personelu medycznego. Ponadto podjął interwencję, występując do dyrekcji Szpitala w C. o złożenie wyjaśnień. Z przekazanych informacji wynikało, że przez trzy doby pobytu dziecka w szpitalu wykonano wiele badań diagnozujących jego stan oraz podano niezbędne leki. W wyniku tych działań stan zdrowia dziecka uległ poprawie. Wniesiona do Rzecznika skarga okazała się niezasadna.

W dalszym ciągu do Rzecznika wpływały sprawy dotyczące szczepień, zawierające stanowisko rodziców o szkodliwości stosowania tego typu profilaktyki[106]. Rzecznik informował rodziców o znaczeniu szczepień ochronnych zarówno w kontekście zdrowia publicznego, jak też jednostkowej ochrony przed chorobami. Ponadto wskazywał na oparte na poprawnie metodologicznie wykonanych badaniach wiarygodne źródła informacji na temat szczepień i zachęcał opiekunów dzieci do zapoznania się z nimi i ich wykorzystywania.

Oddzielną kategorią były sprawy, w których na skutek nieprawidłowości, zaniedbań lub zaniechań w postępowaniu personelu medycznego doszło do zgonu dziecka[107]. W każdej zgłoszonej sprawie Rzecznik analizował przekazaną dokumentację, występował do organów ścigania prowadzących postępowania przygotowawcze, a następnie monitorował podejmowane działania. Rzecznik występował także do organów założycielskich placówek

[104] ZSS.441.467.2015.EK; ZSS.441.791.2015.EK
[105] ZSS.441.1468.2015.EK
[106] ZSS.441.723.2015.EK; ZSS.441.1287.2015.EK
[107] ZSS.441.105.2015.EK; ZSS.441.153.2015.EK; ZSS.441.563.2015.EK; ZSS.441.790.2015.EK; ZSS.442.7.2015.EK; ZSS.442.67.2015.EK; ZSS.441.296.2015.EK

o informacje w sprawie zmiany procedur w taki sposób, by wyeliminować możliwość popełnienia błędów lub zaniechań w przyszłości.

Przykładem może być sprawa zgonu w szpitalu kilkunastodniowego dziecka[108]. Postępowanie przygotowawcze mające na celu wyjaśnienie przyczyny zgonu i ewentualnych błędów w postępowaniu personelu medycznego zostało umorzone. Analiza akt sprawy przeprowadzona przez Rzecznika Praw Dziecka doprowadziła do odmiennej oceny sytuacji, w związku z czym Rzecznik wystąpił do Prokuratora Okręgowego w K. o zbadanie sprawy w ramach zwierzchniego nadzoru służbowego pod kątem oceny zasadności wydanej decyzji procesowej. W rezultacie postępowanie zostało podjęte na nowo.

- **Pobyt w szpitalu psychiatrycznym bez wskazań do hospitalizacji**

Jedną z głównych przyczyn przebywania dzieci w szpitalach psychiatrycznych, pomimo braku wskazań medycznych do dalszej hospitalizacji, była niewystarczająca ilość rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych oraz placówek opiekuńczo–wychowawczych typu specjalistycznego–terapeutycznego, o których mowa w ustawie z dnia z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej[109].

Szczególną grupę pacjentów stanowiły dzieci, u których stwierdzono zaburzenia zachowania wynikające z problemów emocjonalnych. Dzieci te często zachowywały się w sposób nieakceptowany społecznie, przez co ich pobyt w szpitalu psychiatrycznym był wydłużany.

Przykładem może być sprawa zgłoszona do Rzecznika Praw Dziecka przez lekarza specjalistę psychiatrii dzieci i młodzieży z Centrum Neuropsychiatrii w J.[110]

Z informacji przekazanych Rzecznikowi wynikało, że małoletni wychowanek Pogotowia Opiekuńczego przebywał trzykrotnie na Oddziale Psychiatrycznym dla Dzieci w J. oraz w Szpitalu Psychiatrycznym w L. Przyczyną licznych hospitalizacji były zachowania agresywne wobec otoczenia, autoagresja oraz nasilone zachowania seksualne.

U chłopca zdiagnozowano upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym, płodowy zespół alkoholowy, zaburzenia zachowania i emocji oraz cukrzycę insulinozależną. Sąd opiekuńczy postanowił o umieszczeniu małoletniego w domu pomocy społecznej, jednak właściwy organ administracji nie wydał stosownych decyzji w celu realizacji postanowienia sądu. W opinii lekarza psychiatry w domu pomocy społecznej małoletni uzyskałby bardziej

[108] ZSS.441.790.2015.EK
[109] Dz. U. z 2015 r. poz. 332 ze zm.
[110] ZSS.441.262.2015.AT

adekwatną pomoc i uchroniłoby go to przed kolejnymi pobytami w szpitalach psychiatrycznych.

W toku badania sprawy Rzecznik ustalił, że Sąd Rejonowy w Ł. 12 września 2013 r. wydał postanowienie o umieszczeniu małoletniego w domu pomocy społecznej oraz przekazał postanowienie do wykonania Staroście Powiatu Ł.

Organ ten przekazał sprawę Burmistrzowi S. jako organowi właściwemu, zgodnie z art. 65 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego[111]. Burmistrz S. od momentu przekazania sprawy do jej załatwienia, tj. od października 2013 r. do marca 2015 r., nie wydał decyzji o skierowaniu małoletniego do domu pomocy społecznej, naruszając tym samym jego dobro. Jednocześnie z dokumentacji wynikało, że Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ł. nakłaniało opiekuna prawnego dziecka do zrzeczenia się tej funkcji w sposób sprzeczny z dobrem małoletniego, celem uniknięcia finansowania pobytu małoletniego w domu pomocy społecznej.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję u Burmistrza S., wnosząc o podjęcie działań zmierzających do wydania skierowania do domu pomocy społecznej dla małoletniego.

Rzecznik podkreślił, że art. 59 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej[112] stanowi, że decyzję o skierowaniu do domu pomocy społecznej i decyzję ustalającą opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej wydaje organ gminy właściwej dla tej osoby w dniu jej kierowania do domu pomocy społecznej, czyli organ gminy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej. Miejscem tym jest miejsce faktycznego przebywania danej osoby z zamiarem stałego pobytu.

Ponadto Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że podstawą zwolnienia opiekuna prawnego z urzędu jest dopuszczenie się przez niego zachowań analogicznych do tych, które stanowią podstawę orzeczenia o pozbawieniu władzy rodzicielskiej, a działania podejmowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ł. bezpośrednio godzą w dobro małoletniego.

W następstwie działań Rzecznika Burmistrz S. wydał decyzję o skierowaniu małoletniego do Domu Pomocy Społecznej oraz ustalił odpłatność za pobyt.

Innym przykładem była sprawa zgłoszona przez matkę małoletniego dotycząca niezasadnego, jej zdaniem, umieszczenia syna w Szpitalu Psychiatrycznym w Ł.[113]

Na podstawie zebranej dokumentacji Rzecznik ustalił, że małoletni od marca 2015 r. przebywał w pieczy zastępczej na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w R. wydanego

[111] Dz. U. z 2013 r. poz. 267 ze zm.
[112] Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.
[113] ZSS.441.639.2015.AT

w trybie zarządzenia tymczasowego. Z akt sprawy wynikało, że matka chłopca, mając pod opieką swojego małoletniego syna, spożywała alkohol, doprowadzając się do stanu nietrzeźwości, a następnie pozwoliła, aby małoletni samowolnie oddalił się od niej. Sąd upoważnił rodzinę zastępczą do podejmowania decyzji w sprawach zdrowia i edukacji małoletniego. Od kwietnia 2015 r. dziecko przebywało na oddziale psychiatrycznym. Małoletni został skierowany tam przez lekarza z poradni zdrowia psychicznego, w której był konsultowany w związku z zachowaniami o charakterze opozycyjnym, buntowniczym i agresywnym.

W trakcie pobytu małoletniego w szpitalu matka zgłaszała liczne zastrzeżenia względem personelu medycznego, co do sposobu leczenia dziecka oraz zarzuciła ograniczanie kontaktów małoletniego z rodziną biologiczną. Podnosiła również, że stan psychiczny małoletniego jest wynikiem rozdzielenia z rodziną biologiczną.

W związku z przekazanymi przez matkę chłopca informacjami Rzecznik Praw Dziecka występował do szpitala o szczegółowe informacje na temat przebiegu hospitalizacji małoletniego, skuteczności stosowanej terapii oraz rokowań co do dalszego stanu zdrowia. W toku badania sprawy ustalono również jak przebiega realizacja obowiązku szkolnego, jaka jest częstotliwość i przebieg spotkań małoletniego z zawodową rodziną zastępczą oraz rodzicami biologicznymi. Pozyskano także informacje o przebiegu współpracy opiekunów prawnych dziecka w zakresie jego leczenia i terapii.

Z informacji szpitala wynikało, że u małoletniego stwierdzono zaburzenia adaptacyjne pod postacią zaburzeń zachowania emocji oraz zespół nadpobudliwości psychoruchowej.

Analiza akt opiekuńczych wskazywała, że sytuacja spożycia przez matkę alkoholu miała charakter incydentalny, a rodzina dysponowała odpowiednimi warunkami mieszkaniowymi oraz materialnymi. Matka właściwie sprawowała nadzór nad leczeniem oraz edukacją małoletniego, uczestniczyła w zebraniach szkolnych, nawiązała współpracę z personelem szkoły oraz uwzględniała kierowane do niej sugestie wychowawcze. Opinia wychowawcy o funkcjonowaniu dziecka w szkole wykazała, że małoletni był chłopcem sprawiającym trudności wychowawcze, jednakże po podjęciu leczenia neurologicznego stan chłopca uległ poprawie. Rodzic przez cały okres hospitalizacji wyrażał zainteresowanie stanem chłopca, jego diagnostyką, a także zastosowanym leczeniem.

Wobec poczynionych ustaleń Rzecznik doszedł do przekonania, że zasadny był powrót chłopca pod opiekę matki przy jednoczesnym ustanowieniu nadzoru kuratora sądowego.

W związku z powyższym przyłączył się do postępowania opiekuńczego na prawach przysługujących prokuratorowi, wnosząc o zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia

na czas trwania postępowania poprzez ustalenie miejsca pobytu małoletniego w miejscu zamieszkania matki i ustanowienie nadzoru kuratora sądowego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej przez matkę oraz zobowiązanie kuratora sądowego do składania sprawozdań z nadzoru raz na dwa tygodnie.

W uzasadnieniu stanowiska procesowego Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że umieszczenie dziecka w środowisku pozarodzinnym powinno być stosowane dopiero wówczas, gdy inne zarządzenia nie dały pożądanego wyniku albo gdy z uwagi na szczególne okoliczności sprawy można uznać, że takiego wyniku nie dadzą i zachodzi potrzeba odseparowania dziecka od rodziców przejawiających konsekwentnie negatywną postawę rodzicielską. Rzecznik wskazał, że w niniejszej sprawie sąd zastosował środek najsurowszy, nieadekwatny do sytuacji opiekuńczej małoletniego, z pominięciem katalogu wskazanego w art. 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego[114], a tym samym nie udzielił pomocy rodzinie, a także nie uwzględnił dobra małoletniego, który do prawidłowego rozwoju potrzebuje przede wszystkim obecności matki biologicznej oraz rodzeństwa.

Sąd przychylił się do wniosku Rzecznika o zmianę zabezpieczenia na czas trwania postępowania, a małoletni wrócił pod opiekę matki. Ostatecznie sąd stwierdził brak podstaw do ingerencji we władzę rodzicielską matki i umorzył postępowanie.

- **Pobyt na oddziałach szpitalnych dzieci, których rodzice nie przejawiają zainteresowania ich losem**

W związku z informacjami medialnymi i zapytaniami parlamentarzystów Rzecznik Praw Dziecka z urzędu zbadał[115] problem dotyczący pobytu na oddziałach szpitalnych dzieci, których rodzice nie przejawiają zainteresowania ich losem.

Celem podjęcia interwencji przez Rzecznika było zweryfikowanie informacji medialnych oraz ewentualne podjęcie działań regulujących sytuację opiekuńczo–wychowawczą małoletnich.

W toku badania Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o informacje do Konsultanta Krajowego w dziedzinie pediatrii oraz podmiotów wykonujących działalność leczniczą w dziedzinie pediatrii, polegającą na leczeniu stacjonarnym, mających siedziby w województwach: mazowieckim, dolnośląskim, śląskim. Łącznie wystąpił do 116 szpitali. Zebrane w ten sposób informacje pozwoliły na weryfikację sytuacji.

[114] Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r., poz. 2082)
[115] ZSS.41.2.2014.KT

Rzecznik Praw Dziecka dokonał również analizy akt sądowych przesłanych z 15 sądów rejonowych, dotyczących 35 przypadków dzieci.

Po dokonaniu analizy Rzecznik nie stwierdził, by jakiekolwiek dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej przebywające na oddziale szpitalnym nie miało uregulowanej sytuacji prawnej poprzez umieszczenie w pieczy.

Okoliczności związane z pobytem dzieci w szpitalach:

- 19 przypadków dotyczyło dzieci hospitalizowanych od urodzenia z uwagi na stwierdzone choroby (często związane z np. wcześniactwem i nadużywaniem przez rodziców alkoholu), z czego większość z tych dzieci została pozostawiona przez rodziców w szpitalu wraz z oświadczeniem o zrzeczeniu się władzy rodzicielskiej;
- 6 przypadków dotyczyło dzieci do pierwszego roku życia, które przyjęto z uwagi na konieczność hospitalizacji w związku z ujawnionymi wadami wrodzonymi;
- 5 przypadków dotyczyło dzieci, które znalazły się w szpitalu na skutek interwencji policji lub innych służb na skutek zgłoszenia o awanturze domowej czy pozostawienia dziecka bez opieki osób dorosłych i wiązało się np. z koniecznością wykonania badania medycznego ewentualnych śladów przemocy czy zaniedbań ze strony rodziców;
- 2 przypadki dotyczyły dzieci nastoletnich przyjętych do szpitala z powodu zaburzeń depresyjnych;
- 2 przypadki zostały omyłkowo wskazane przez szpital;
- 1 przypadek dotyczył dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, przebywającego w szpitalu z uwagi na konieczność diagnostyki i leczenia onkologicznego.

Długość pobytu w szpitalu:

Na wstępie należy stwierdzić, że każdy pobyt w szpitalu wiązał się z występowaniem wskazań medycznych do hospitalizacji.

Wśród badanych spraw:

- w 16 przypadkach pobyt dzieci wahał się w przedziale od 1 do 14 dni;
- w 10 przypadkach pobyt dzieci wahał się w przedziale od 14 dni do 1 m-ca;
- w 7 przypadkach pobyt dzieci wahał się w przedziale od 1 m-ca do 3 m-cy;
- w 3 przypadkach pobyt dzieci wahał się w przedziale od 3 m-cy do 6 m-cy;
- w 2 przypadkach pobyt dzieci trwał powyższej 6 m-cy;

– w 1 przypadku pobyt dziecka wielokrotny z różną długością hospitalizacji.

Reakcja sądu opiekuńczego na zgłaszaną informację o nieprawidłowościach w opiece rodziców nad przebywającym w szpitalu dzieckiem:

– sądy opiekuńcze reagowały na informacje o nieprawidłowościach w sprawowaniu opieki niezwłocznie wszczynając postępowania celem wydania odpowiednich zarządzeń opiekuńczych i odpowiednich do sytuacji dziecka ingerencji we władzę rodzicielską;
– na ogół następowała niezwłoczna reakcja na konieczność udzielenia zabezpieczenia – odpowiednio do treści zgłoszenia, stopnia zagrożenia dobra dziecka, sądy wydawały postanowienia zabezpieczające poprzedzone zleceniem wywiadu kuratora bądź prowadzeniem postępowania dowodowego.

Czas jaki upłynął od udzielenia zabezpieczenia przez sąd poprzez umieszczenie w pieczy a pismem zawiadamiającym o nieprawidłowościach (stosowano w 27 sprawach) wynosił:

– w 12 sprawach od 1 do 3 dni;
– w 11 sprawach od 4 do 14 dni;
– w 4 sprawach powyżej 14 dni.

Rzecznik Praw Dziecka po analizie udostępnionych przez sądy rodzinne akt sprawy stwierdził:

– zbyt długi czas wydawania postanowień w przedmiocie zastąpienia zgody rodziców na wykonanie badań bądź zabiegów leczniczych;
– niestosowanie przez niektóre sądy procedur dotyczących zrzeczenia się blankietowego władzy rodzicielskiej przez rodziców dzieci.

2. PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

(...) Państwa–Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

(art. 18 Konwencji o prawach dziecka)

W 2015 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem **24 851** spraw związanych z prawem dziecka do wychowania w rodzinie.

Rzecznik zwracał się do organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach dotyczących m.in.:

- realizacji prawa dziecka do obojga rodziców,
- realizacji kontaktów dziecka z rodzicami,
- realizacji orzeczeń sądowych,
- małych dzieci w systemie pieczy zastępczej,
- procedury wysłuchania małoletnich,
- ochrony praw dziecka w postępowaniu prowadzonym na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę,
- prawa dziecka do poznania tożsamości,
- postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką,
- małoletnich matek w placówkach,
- wsparcia rodziny biologicznej przeżywającej trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo–wychowawczych,
- odbierania dzieci z powodu ubóstwa rodziców,
- przestrzegania praw dzieci umieszczonych w systemie pieczy zastępczej,
- ochrony praw dziecka w procedurze adopcyjnej,
- funkcjonowania placówek wsparcia dziennego,
- ochrony praw małoletnich cudzoziemców.
- ratyfikacji III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka.

2.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do wychowania w rodzinie

■ Zabezpieczenie praw i dobra dzieci ewakuowanych z regionu Donbasu

W wystąpieniu[116] do Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Spraw Zagranicznych Rzecznik Praw Dziecka wniósł o zabezpieczenie sytuacji rodzin z dziećmi ewakuowanych z terenów ogarniętych działaniami zbrojnymi we wschodniej Ukrainie. Rzecznik podkreślił, że sytuacja tej grupy małoletnich jest wyjątkowo trudna, co wymaga podjęcia wymiernych działań na rzecz zabezpieczenia dobra i praw małoletnich.

W odpowiedzi[117] ministrowie poinformowali[118] o liczbie małoletnich znajdujących się w grupie osób ewakuowanych do Polski z regionu Donbasu oraz działaniach zabezpieczających pobyt ewakuowanych rodzin z małoletnimi dziećmi. W szczególności poinformowali o podejmowanych czynnościach gwarantujących należyte wsparcie socjalno–bytowe rodzin, opiekę medyczną, pomoc w nauce języka polskiego, realizację przez małoletnich prawa do nauki, jak również udzielanego wsparcia psychologicznego.

■ Ingerencja we władzę rodzicielską służb obcych państw – wystąpienie z 25 lutego 2015 roku

W związku z niepokojącymi informacjami napływającymi od Polaków mieszkających z dziećmi poza granicami kraju, dotyczącymi ingerencji służb socjalnych i sądów obcych państw, skutkujących zabraniem dzieci spod opieki rodziców, zakazem kontaktów z dziećmi, a także ograniczeniem lub pozbawieniem władzy rodzicielskiej, Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił[119] do Ministra Spraw Zagranicznych o nadesłanie informacji dotyczących ingerencji w stosunki rodzinne obywateli polskich zamieszkałych w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Norwegii, które wpłynęły do polskich konsulatów w latach 2012–2014. Wniósł o poinformowanie o przyczynach i przedmiocie oraz ilości postępowań opiekuńczych toczących się przed sądami zagranicznymi, które były i są monitorowane przez polskie placówki konsularne.

W odpowiedzi[120] Minister Spraw Zagranicznych poinformował, że zgodnie z wiedzą posiadaną przez polskich konsulów w tych państwach, niezmiennie najczęstszymi powodami podejmowanych interwencji pozostają: przemoc domowa, nadużywanie alkoholu, zaniedbania

[116] GAB.422.2.2015.BS
[117] DK.0121.16.2015/2
[118] BMP-0791-1-1/2015/PS
[119] ZSM.422.3.2015.AJ
[120] DK.311.30.2015/2

we właściwym wykonywaniu władzy rodzicielskiej. W znakomitej większości spraw monitorowanych przez konsulów działania miejscowych służb socjalnych są uzasadnione, a u ich podłoża leży dobro dziecka.

Minister zapewnił Rzecznika, że służby konsularne podejmują adekwatne działania i udzielają wszelkiej możliwej pomocy polskim rodzinom. W odpowiedzi szczegółowo poinformował również o ilości tego typu spraw, realizacji opieki nad małoletnimi w wymienionych powyżej państwach, w tym o specyfice działania zagranicznych służb socjalnych i wymiaru sprawiedliwości.

- **Ratyfikacja III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka – wystąpienia z 27 lutego, 11 sierpnia oraz 20 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny zwrócił się[121] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań mających na celu ratyfikację III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień. W ocenie Rzecznika ratyfikacja ww. Protokołu przyczyniłaby się do wzmocnienia statusu dziecka jako podmiotu praw oraz poprawy funkcjonowania krajowych mechanizmów ochrony praw dziecka.

W odpowiedzi[122] Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że w dalszym ciągu trwają prace mające na celu ratyfikację tego dokumentu. Jednocześnie zaznaczył, że prawo polskie wymaga, żeby decyzja w zakresie ratyfikacji traktatu poprzedzona została badaniem zgodności prawa krajowego z normami traktatowymi. W związku z powyższym przed podjęciem decyzji o ewentualnej ratyfikacji konieczne jest dokładne przeanalizowanie dotychczasowego dorobku interpretacyjnego Komitetu Praw Dziecka ONZ.

Ponadto podkreślił, że na obecnym etapie prac analizowane są komentarze ogólne Komitetu Praw Dziecka pod kątem przyjętej w nich ogólnej linii interpretacyjnej, rozumienia przez Komitet poszczególnych norm konwencyjnych oraz zakresu regulowania przez Komitet polityki krajowej.

Kontynuując dążenia do ratyfikacji tego ważnego dokumentu międzynarodowego, ratyfikowanego dotychczas przez 48 państw, Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił się[123] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o poinformowanie o obecnym etapie prac zmierzających do ratyfikacji. W wystąpieniu Rzecznik ponownie zaznaczył, że konieczne jest

[121] ZSM.422.2.2015.AJ
[122] DAE.422.1.2015.JC/1
[123] ZSM.422.2.2015.AJ

podjęcie działań, które umożliwią jak najszybsze przyjęcie do polskiego porządku prawnego Protokołu, co przyczyni się do wzmocnienia statusu dziecka jako podmiotu praw oraz poprawi funkcjonowanie krajowych mechanizmów ochrony praw dziecka.

W odpowiedzi[124] Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że w chwili obecnej nie są planowane działania zmierzające do przygotowania wniosku o ratyfikację przez Polskę III Protokołu do Konwencji o prawach dziecka. Decyzja ta oparta została na wnioskach z przeprowadzonej analizy treści protokołu oraz interpretacji Konwencji o prawach dziecka przez Komitet Praw Dziecka ONZ w wydanych przez tę Organizację osiemnastu tzw. komentarzach ogólnych. Analiza wykazała, że interpretacje Komitetu Praw Dziecka nie są zgodne z polskimi deklaracjami interpretacyjnymi zgłoszonymi do Konwencji o prawach dziecka. Zidentyfikowane zostały także rozbieżności pomiędzy tymi interpretacjami a polskim prawem, orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego i sądów oraz polityką państwa, przede wszystkim w takich kwestiach, jak: relacje między dziećmi a rodzicami, dostęp do aborcji i antykoncepcji oraz podejście do spraw społecznych. Minister zapewnił, że funkcjonowanie procedury skargowej będzie regularnie monitorowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a podejmowane przez Komitet decyzje szczegółowo analizowane, w celu wypracowania stanowiska w sprawie ewentualnego przystąpienia do Protokołu.

- **Prawo dziecka do obojga rodziców – wystąpienie z 6 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[125] do Ministra Sprawiedliwości, wnosząc o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do skutecznego zabezpieczenia prawa dziecka do obojga rodziców.

W wystąpieniu Rzecznik podkreślił, że analiza napływających do niego zgłoszeń prowadzi do wniosku, iż izolacja dziecka od jednego z rodziców jest coraz częściej wybieraną strategią procesową w sprawach dotyczących uregulowania sytuacji dziecka po rozstaniu rodziców. Zwrócił również uwagę na pojawiające się praktyczne problemy w ramach prowadzenia postępowań o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, a także na konieczność penalizacji tzw. porwań rodzicielskich. Zaznaczył, że typowym sposobem uchylania się przez rodzica od wykonania orzeczenia sądowego ustalającego miejsce pobytu dziecka jest systematyczna zmiana miejsca przebywania z małoletnim i wiążąca się z tym zmiana właściwości sądowej, która zmusza do przekazania

[124] DAE.6401.3.38.2015.JC
[125] ZSR.422.6.2015.KT

sprawy o wykonanie rozstrzygnięcia sądowego. Tym sposobem, mimo kilkumiesięcznych poszukiwań dziecka, nie dochodzi do wykonania orzeczenia, bowiem zanim sprawa zostanie przekazana do wykonania właściwemu zespołowi kuratorów, następuje kolejna zmiana właściwości sądu. Wskazał również, że wykonywaniu orzeczeń regulujących sytuację dziecka po rozstaniu rodziców nie sprzyja brak sankcji karnej za dokonanie tzw. porwania rodzicielskiego. Często też – z uwagi na długi czas ukrywania i izolowania dziecka od drugiego rodzica – sądy decydują się na powierzenie władzy rodzicielskiej rodzicowi uprowadzającemu, uwzględniając silne więzi dziecka z tym rodzicem. Podkreślił, że wykorzystując tę praktykę orzeczniczą, coraz częściej rodzic świadomie decyduje się na długotrwałą izolację dziecka od drugiego rodzica, aby stać się pierwszoplanowym opiekunem, u którego pozostanie dziecko.

W odpowiedzi[126] Minister Sprawiedliwości poinformował, że w chwili obecnej nie ma dostatecznie uzasadnionych podstaw do dalszej ingerencji legislacyjnej w zakresie tzw. porwań rodzicielskich. Zaznaczył, że w Ministerstwie Sprawiedliwości nie odnotowano wpływu listów od osób indywidualnych w tych sprawach.

Minister poinformował, że mając na uwadze kwestie związane ze skutecznym wykonywaniem orzeczeń o przymusowym odebraniu, w założeniach projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw przewidziano uregulowanie uprawnień Policji w zakresie przeszukania pomieszczeń, w których mogłyby być ukrywane osoby podlegające przymusowemu odebraniu. Minister Sprawiedliwości poinformował, że we współpracy z Komisją Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego sporządzi projekt ustawy na podstawie wspomnianych założeń.

Minister przekazał również, że w związku z wątpliwością interpretacyjną związaną z wykładnią art. 211 k.k. zwrócił się do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego z prośbą o opinię, natomiast Instytutowi Wymiaru Sprawiedliwości zlecił przeprowadzenie stosownych badań co do skali zjawiska oraz badań o charakterze prawnoporównawczym, mających na celu analizę przyjętych rozwiązań w innych krajach.

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości we wnioskach z badań podkreślił, że w pewnych sytuacjach zachowania rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich mogą być traktowane jako wyczerpujące znamiona art. 211 k.k. lub innych przestępstw, z tym wszakże zastrzeżeniem, iż niezbędne jest wówczas szczegółowe analizowanie wszystkich okoliczności

[126] DL–I–072–2/15/13

każdego indywidualnego przypadku, a instrumenty prawa karnego powinny być wykorzystywane z dużą ostrożnością. Nie służą one bowiem kształtowaniu prawidłowych relacji rodzinnych, a jedynie zastosowaniu sankcji wobec sprawcy naruszającego porządek prawny w zakresie prawa karnego.

Działająca przy Ministrze Sprawiedliwości Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego w swojej opinii nie zarekomendowała Ministrowi Sprawiedliwości rozszerzenia zakresu kryminalizacji. Komisja uznała, że powody, które doprowadziły do ustalenia się powszechnie aprobowanej wykładni art. 211 k.k., wyłączającej z zakresu zastosowania tego przepisu wypadki „porwań rodzicielskich" w węższym znaczeniu, a wcześniej analogicznej wykładni funkcjonalnego odpowiednika tego przepisu w Kodeksie karnym z 1969 r., przemawiają przeciwko wprowadzaniu kryminalizacji takich zachowań. Zdaniem Komisji każda ewentualna decyzja o kryminalizacji „porwań rodzicielskich" w węższym znaczeniu musiałaby zakładać określone rozstrzygnięcie swoistej kolizji uprawnień jednego oraz drugiego z rodziców dziecka wynikających z przysługującej każdemu z nich władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Środki właściwe prawu karnemu nie są odpowiednie do rozstrzygania takich kolizji. Podłożem dla „porwań rodzicielskich" w węższym znaczeniu są typowe sytuacje, gdy między rodzicami, którym przysługuje pełna władza rodzicielska nad dzieckiem, dochodzi do konfliktu o takim nasileniu, że faktyczne wykonywanie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przez obydwoje rodziców przestaje być możliwe, a zarazem żadne z nich nie chce z tego zrezygnować w koniecznym zakresie na rzecz drugiego. W opinii podkreślono również, że zasady postępowania w takich sytuacjach powinny określać nie przepisy karne, lecz właściwe przepisy merytoryczne, w szczególności przepisy prawa rodzinnego oraz właściwe przepisy proceduralne. Natomiast na mocy tych przepisów, albo wydanego na ich podstawie orzeczenia sądu, dojdzie do pozbawienia danego rodzica władzy rodzicielskiej nad dzieckiem albo jej ograniczenia lub zawieszenia, a do ewentualnego uprowadzenia dziecka przez tego rodzica może znaleźć zastosowanie art. 211 k.k.

Minister Sprawiedliwości – mając na względzie uwagi sformułowane przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości oraz Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego – wyraził opinię, że ocena ewentualnych skutków społecznych wynikających z ingerencji prawnokarnej w sferę życia rodzinnego prowadzi do wniosku, że prawo karne ma wyłącznie charakter subsydiarny, dlatego nie może być stosowane tam, gdzie wystarczające będzie wykorzystanie procedur cywilnych lub administracyjnych. Tym samym ewentualne nieprawidłowości w zakresie skuteczności tych procedur w celu prawidłowego sprawowania opieki przez obydwoje

rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich nie zostaną wyeliminowane poprzez kryminalizację określonych zachowań.

Jednocześnie Minister Sprawiedliwości zapewnił, że z uwagi na istotną wagę tej problematyki nadal podejmowane będą stosowne działania mające na celu monitorowanie praktyki występującej w tym zakresie.

- **Realizacja orzeczeń sądowych – wystąpienie z 1 lipca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[127] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych mających na celu wprowadzenie do Kodeksu karnego nowego typu przestępstwa, które chroniłoby realizację treści orzeczeń sądowych dotyczących sprawowania opieki.

W wystąpieniu Rzecznik przedstawił stanowisko, zgodnie z którym nieprzestrzeganie orzeczenia sądu rodzinnego w przedmiocie kontaktów dziecka z rodzicami stanowi naruszenie porządku prawnego i powinno być poddane odpowiedzialności karnej. Podkreślił również, że zmiana przepisów będzie nie tylko odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne, ale również spowoduje pełniejszą ochronę powagi i wykonalności orzeczenia sądu, co wzmocni ochronę praw dziecka i jego dobra.

Ponadto Rzecznik zwrócił uwagę, że kontakty z rodzicami są istotnym elementem w rozwoju dziecka. Ich zaburzenie albo całkowity brak, nieraz połączone z wykształcaniem u dziecka postaw niechęci czy lęku wobec drugiego rodzica, niekorzystnie wpływa na rozwój psychiczny małoletniego, jego socjalizację oraz przyswajanie prawidłowych postaw i ról społecznych. W opinii Rzecznika w proponowanej zmianie do Kodeksu karnego przedmiotem ochrony karnej byłaby ochrona powagi i wykonalności orzeczenia sądu rodzinnego stwierdzającego uprawnienia i obowiązki innej osoby wobec małoletniego poniżej 15. r.ż. Skutkowałoby to ochroną dobra dziecka, rodziny i obowiązku opieki. Przestępstwo takie mogłoby być popełnione wyłącznie w czasie od daty uprawomocnienia się orzeczenia sądu rodzinnego lub daty wydania/ogłoszenia w sytuacji, gdy orzeczenie staje się wykonalne z chwilą wydania albo ogłoszenia. Tak ujęta ochrona karna nie dotyczyłaby każdego orzeczenia sądu rodzinnego, ale tylko wskazanego, nadającego innej osobie uprawnienia i obowiązki wobec małoletniego poniżej 15. r.ż. Wąskie ujęcie przedmiotu ochrony karnej gwarantuje, że prawo karne wkraczałoby do życia rodzinnego i prywatnego obywateli tylko w niezbędnym i koniecznym zakresie. Przestępstwem w ujęciu prawa karnego byłby występek umyślny, który mógłby być popełniony tylko z zamiarem bezpośrednim. Oznacza to, że niezbędne będzie

[127] GAB.422.3.2015.BS

ustalenie stosunku psychicznego sprawcy, który musi tu cechować się nieustępliwością i chęcią postawienia na swoim w dążeniu do niewykonania przez inną osobę przyznanych jej orzeczeniem sądu rodzinnego obowiązków i uprawnień. Dla bytu przestępstwa niezbędnym znamieniem powinno być również znamię uporczywości. Sankcja karna nie powinna obejmować zachowań incydentalnych, lecz jedynie te, które cechują znaczne i bezsporne natężenie złej woli. Proponowana regulacja wprowadziłaby dwie istotne przesłanki: po pierwsze – czynnością wykonawczą byłoby każde utrudnianie lub udaremnienie innej osobie – drugiemu rodzicowi lub osobie uprawnionej – wykonywania orzeczenia sądu określającego uprawnienia i obowiązki, jeżeli dotyczą one dziecka do 15. r.ż., po drugie – sprawcą czynu mógłby być każdy rodzic, w tym również posiadający pełną władzę rodzicielską.

W odpowiedzi Minister Sprawiedliwości[128] poinformował Rzecznika Praw Dziecka, że w chwili obecnej nie ma podstaw do ingerencji legislacyjnej w dziedzinie prawa karnego. Z uwagi jednak na wagę problematyki, będą podejmowane dalsze działania mające na celu monitorowanie praktyki organów postępowania karnego. Zaznaczył, że nie neguje naganności działań rodziców i opiekunów, którzy uniemożliwiają lub utrudniają kontakty z drugim z rodziców lub opiekunów, jednak zastanowić się należy nad celowością proponowanych zmian. Podkreślił, że przestępstwa zgrupowane w Rozdziale XXX przeciwko wymiarowi sprawiedliwości mają na celu ochronę właśnie sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Zaznaczył również, że podejmując decyzję o kryminalizacji, trzeba zważyć, czy prawo karne powinno wkraczać w obszary regulowane innymi ustawami – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Kodeks postępowania cywilnego, ponieważ ma ono charakter subsydiarny. Ponadto propozycja nowego zakresu penalizacji rodzi również problem co do dalszego utrzymywania kryminalizacji utrudniania lub uniemożliwienia wykonywania władzy rodzicielskiej z art. 211 k.k.

Minister poinformował również, że uzyskał wyniki badań zleconych Instytutowi Wymiaru Sprawiedliwości, których analiza wskazuje, że nie ma jednolitej praktyki legislacyjnej na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej (jak też poza nią) w zakresie kształtowania odpowiedzialności karnej rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich za uniemożliwienie kontaktów drugiemu rodzicowi z dzieckiem. Podniósł również, że wyniki badań aktowych przeprowadzonych przez Instytut wskazują raczej na potrzebę wzmocnienia efektywności działania obecnie obowiązujących przepisów w zakresie egzekwowania kontaktów z dzieckiem niż na potrzebę zmian zakresu kryminalizacji. W badaniach

[128] DL–III–072–15/15/4

podkreślono także, że w pewnych sytuacjach zachowania rodziców posiadających pełnię praw rodzicielskich mogą być traktowane jako wyczerpujące znamiona art. 211 k.k. lub innych przestępstw, z tym zastrzeżeniem, że niezbędne jest szczegółowe analizowanie wszystkich okoliczności każdego indywidualnego przypadku, a instrumenty prawa karnego powinny być wykorzystywane z dużą ostrożnością.

Minister Sprawiedliwości poinformował, że w resorcie we współpracy z Komisją Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego trwają prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks Cywilny, ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw. Jednym z założeń ww. projektu jest wprowadzenie rozwiązań mających na celu zwiększenie skuteczności wykonywania orzeczeń przewidujących przymusowe odebranie dziecka.

- **Przestrzeganie praw dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej – wystąpienie z 9 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[129] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie działań mających na celu zagwarantowanie właściwej realizacji praw dziecka przebywającego w pieczy zastępczej. Analiza spraw wpływających do Rzecznika Praw Dziecka oraz wyniki przeprowadzonych kontroli wskazały na występowanie problemu wielokrotnej zmiany miejsca zamieszkania przez dzieci przebywające w pieczy zastępczej na podstawie arbitralnej decyzji urzędnika i bez zasięgania opinii samego dziecka.

W ocenie Rzecznika dzieci pozbawione możliwości wychowywania się w rodzinie biologicznej i pozostające pod opieką państwa muszą mieć zagwarantowaną pieczę zastępczą na najwyższym poziomie w stabilnym środowisku wychowawczym, stwarzającym jak najlepsze warunki do ich rozwoju intelektualnego oraz emocjonalnego.

W odpowiedzi Minister poinformował[130], że wśród zaplanowanych działań w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej przewidziane są szkolenia kadr systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w zakresie realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, mające na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Szkolenia będą służyły również podniesieniu świadomości w zakresie właściwego sposobu realizacji praw dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Minister podkreślił, że dzięki staraniom Rzecznika Praw Dziecka do ustawy o wspieraniu rodziny

[129] ZEW.422.10.2015.ZA
[130] DSR–I.071.1.2015.AK/KN

i systemie pieczy zastępczej wprowadzono przepis nakładający na realizatorów ustawy obowiązek wysłuchania dziecka, w szczególności dokonując oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikując dziecko do przysposobienia. Dodatkowo wprowadzono także obowiązek sprawowania kontroli, zarówno bezpośredniej na poziomie samorządu terytorialnego, jak również kontroli wojewody, co również będzie przedmiotem szkoleń.

- **Rozszerzenie katalogu spraw, od których przysługuje skarga kasacyjna – wystąpienie z 5 maja 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[131] do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Przewodniczącego Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny z prośbą o podjęcie działań zmierzających do zainicjowania prac nad zmianą przepisów Kodeksu postępowania cywilnego i rozszerzenia katalogu spraw z zakresu prawa rodzinnego, od których przysługuje skarga kasacyjna o sprawy rozstrzygane na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Rzecznik wskazał, że wprowadzenie kontroli orzeczeń przez Sąd Najwyższy jest właściwym rozwiązaniem, umożliwiającym wyeliminowanie wadliwych orzeczeń dotyczących istotnych dla dziecka kwestii określających miejsce jego pobytu. Podkreślił, że zapewniłoby to jednolitość wykładni prawa i praktyki sądowej podczas rozpatrywania spraw o wydanie dziecka.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Małe dzieci przebywające w placówkach pieczy zastępczej – wystąpienia z 25 maja 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, zaniepokojony informacjami o dużej liczbie małych dzieci z nieuregulowaną sytuacją prawną umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, zbadał stan przestrzegania ich praw w 32 losowo wybranych placówkach opiekuńczo–wychowawczych. Wyniki badania wykazały, że przebywało w nich 1 073 małoletnich (przy liczbie 952 miejsc), z czego 783 dzieci było w wieku 0–6 lat (73% wszystkich podopiecznych). Podkreślenia wymaga fakt, że do końca 2015 roku w pieczy instytucjonalnej nie mogły być umieszczane dzieci poniżej 7. r.ż., a od 2016 roku dzieci do 10. r.ż., chyba że zajdą przewidziane ustawą wyjątki.

[131] ZSM.422.1.2014.AJ

Wobec powyższego Rzecznik Praw Dziecka, przekazując informację o wynikach badania, zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej[132] o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia pełnej realizacji obowiązków nałożonych na organizatorów pieczy zastępczej ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Ponadto zwrócił się[133] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań, w tym także legislacyjnych, celem zapewnienia małoletnim skutecznej realizacji ich praw wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W odpowiedzi[134] Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej poinformował o wynikach przeprowadzonej na dzień 30 czerwca 2015 r. analizy danych o sytuacji dzieci w grupie wiekowej 0–6 lat zebranych od wojewodów w odniesieniu do każdej placówki działającej na terenie ich właściwości oraz indywidualnie odnośnie każdego umieszczonego w niej dziecka. Minister potwierdził występowanie problemu i przekazał, że dotyczy on 590 małoletnich poniżej 7. r.ż. Poinformował również, że nieprawidłowości występują głównie w województwach: dolnośląskim, śląskim, mazowieckim, łódzkim, kujawsko–pomorskim i lubelskim.

Jednocześnie Minister zapewnił Rzecznika o przeprowadzeniu przez wojewodów i starostów stosownych działań celem zmiany tej sytuacji. Minister poinformował również, że planuje poinformować starostów o nieprzestrzeganiu art. 232 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i jego konsekwencjach, a także zobligować wojewodów do dodatkowej kontroli rezultatów działań starostów. Ponadto zaznaczono, że wynikiem podjętych starań jest umożliwienie władzom samorządowym bezpośredniego wykorzystania w ramach nowej perspektywy finansowej 2014/2020 środków z UE na wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

Minister Sprawiedliwości poinformował[135] natomiast, że nie widzi potrzeby podejmowania działań legislacyjnych w omawianym przedmiocie. W ocenie Ministra wystarczające będzie kontynuowanie dotychczas podejmowanych działań poprzez kontynuację przedmiotowej problematyki w ogólnych kierunkach wewnętrznego nadzoru administracyjnego wykonywanego przez prezesów sądów apelacyjnych w 2016 roku oraz prowadzenie działalności szkoleniowej w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

[132] ZEW.422.19.2015.JK
[133] ZSR.422.7.2015.KT
[134] DSR–I.83.223.2015.AKU/KN
[135] DSO–I–072–8/15

Minister przekazał również, że wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka zostało przesłane prezesom sądów apelacyjnych w celu zapoznania się, analizy i ewentualnego wykorzystania w ramach sprawowanego nadzoru administracyjnego.

■ **Placówki wsparcia dziennego – wystąpienia z 17 czerwca i 10 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[136] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie ustalenia aktualnej sytuacji placówek wsparcia dziennego oraz możliwości udzielenia im pomocy w dostosowaniu zajmowanych przez nie lokali do nowych wymagań z uwagi na bliski termin (tj. 30 czerwca) konieczności dostosowania warunków funkcjonowania placówek do nowych rygorów określonych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Z informacji docierających do Rzecznika wynikało, że w najtrudniejszej sytuacji były świetlice prowadzone przez organizacje pozarządowe.

Analiza spraw prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka wskazuje, w jak trudnej sytuacji znajdują się dzieci wychowujące się w rodzinach dysfunkcyjnych. Nieocenioną rolę we wspieraniu tej grupy małoletnich odgrywają placówki wsparcia dziennego, które często są jedynym miejscem, gdzie dziecko może zaznać spokoju, uzyskać pomoc w odrabianiu lekcji, wsparcie psychologiczne czy zjeść ciepły posiłek.

Mając na uwadze możliwość likwidacji wielu miejsc wsparcia, Rzecznik Praw Dziecka zaapelował[137] również do starostów, prezydentów, burmistrzów oraz wójtów o udzielenie pomocy organom prowadzącym placówki, którym grozi zamknięcie ze względu na niedostosowanie zajmowanych przez nie lokali do nowych wymagań.

W odpowiedzi[138] Rzecznik otrzymał zapewnienie resortu pracy i polityki społecznej, że tworzenie nowych i wspieranie już istniejących placówek jest jednym z priorytetowych zadań w zakresie usług społecznych, oraz że dobiegają końca prace legislacyjne nad rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 października 2015 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzona placówka wsparcia dziennego oraz liczby dzieci, nad którymi sprawowana jest opieka. Wprowadzenie przepisów umożliwi tworzenie nowych miejsc bez zbędnych barier, a jednocześnie zabezpieczy dzieciom odpowiednie warunki opieki i wychowania.

W grudniu 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił się[139] do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Wniósł o zbadanie sytuacji placówek wsparcia

[136] ZEW.422.21.2015.ZA
[137] ZEW.422.21.2015.ZA
[138] DSR–I.83.23.12015.AKU
[139] ZEW.422.33.2015.ZA

dziennego, gdyż, jak wynika z informacji kierowanych do Rzecznika, część placówek nie zdołała dostosować lokali do nowych wymagań. Rzecznik zwrócił się również z pytaniem o dalsze działania resortu w celu zapewnienia dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych warunków niezbędnych do ich prawidłowego rozwoju w tym, czy planowane jest dokonanie zmian w obecnych uregulowaniach prawnych, tak aby dobro dzieci korzystających z pomocy placówek wsparcia dziennego było chronione w jak najwyższym stopniu.

W odpowiedzi[140] Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że resort dokona analizy danych na podstawie sprawozdań rzeczowo–finansowych przesłanych przez jednostki samorządu terytorialnego w centralnej aplikacji statystycznej. Dane te zweryfikowane będą na przełomie marca i kwietnia 2016 r.

Ponadto Minister podkreślił, że w 2016 roku rozpoczyna się realizacja w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, zadań finansowanych z nowej perspektywy finansowej 2014–2020. Zdaniem Ministra tworzenie i wsparcie działalności już istniejących placówek wsparcia dziennego stało się jednym z priorytetowych zadań w zakresie usług społecznych. Wpisanie tego działania w fundusze unijne umożliwi podmiotom pozyskanie dodatkowych środków na długofalowe działania, możliwe do realizacji aż do roku 2020.

- **Status prawny małoletnich cudzoziemców umieszczonych w polskich rodzinach zastępczych – wystąpienie z 8 lipca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[141] do Ministra Spraw Wewnętrznych o podjęcie inicjatywy w kierunku ujednolicenia praktyki stosowanej przez właściwe organy przy rozpatrywaniu wniosków o nadanie obywatelstwa polskiego w przypadku, gdy nie dołączono do nich wymaganej dokumentacji. Problem dotyczący trudności w uzyskaniu wszystkich dokumentów niezbędnych do nadania dalszego biegu wnioskom kierowanym do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o nadanie obywatelstwa polskiego był wielokrotnie sygnalizowany Rzecznikowi Praw Dziecka.

W odpowiedzi[142] Minister Spraw Wewnętrznych poinformował, że każdy taki wniosek rozpatrywany jest przez organ przyjmujący indywidualnie, co oznacza, że organ w każdym przypadku przed pozostawieniem wniosku bez rozpoznania zobowiązany jest rozważyć, czy nieprzedłożenie przez wnioskodawcę niezbędnych dokumentów jest skutkiem jego niedbalstwa, czy też wynika z braku możliwości ich uzyskania. Podkreślono, że z dokonanej

[140] DSR.I.83.53.2015.AKU
[141] ZSM.422.7.2015.AJ
[142] BMP–0791–5–1/2015/MJ/EW

analizy akt spraw o nadanie obywatelstwa polskiego wynika, że organy przyjmujące wniosek niejednokrotnie odstępują od żądania przedłożenia określonego dokumentu w sytuacji, gdy jego uzyskanie przez zainteresowanego napotyka na trudne do przezwyciężenia przeszkody. W odpowiedzi Minister przekazał również, że wskazana praktyka spójna jest z interpretacją Kancelarii Prezydenta RP, która w ww. przypadkach nie zwraca organom wniosku o nadanie obywatelstwa, celem uzupełnienia przez wnioskodawcę brakujących dokumentów.

Ponadto Minister Spraw Wewnętrznych, powołując się na treść art. 24 ust. 1 ustawy o obywatelstwie polskim, zapewnił Rzecznika Praw Dziecka, że dopuszczalne jest przekazanie przez wojewodę lub konsula niekompletnego wniosku o nadanie obywatelstwa polskiego.

- **Przestrzeganie praw dzieci umieszczonych w systemie pieczy zastępczej – wystąpienie z 23 lipca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, z uwagi na konieczność kompleksowej diagnozy problemów występujących w systemie pieczy zastępczej, zwrócił się[143] do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli o rozważenie podjęcia kontroli w zakresie realizacji obowiązków nałożonych na organizatorów pieczy zastępczej ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Rzecznik wskazał, że wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Sprawiedliwości, zwracając uwagę na nieprawidłowości w działalności instytucji publicznych, dotyczące realizacji przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zaznaczył, że wystąpienia te były wynikiem zleconego przez Rzecznika Praw Dziecka badania stanu przestrzegania praw dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej, w 32 losowo wybranych placówkach opiekuńczo–wychowawczych z terenu całej Polski, w których przebywały dzieci w wieku 0–6 lat. W wyniku badania ustalono, że liczba miejsc w ww. placówkach wynosiła 952, a przebywało w nich 1 073 dzieci. Oznacza to, że limit miejsc został przekroczony o ok. 12%. Niepokój Rzecznika wzbudził fakt, że dzieci w wieku 0–6 lat stanowiły ok. 73% (783 dzieci) wszystkich podopiecznych badanych placówek. Świadczy to o niewłaściwym realizowaniu przepisów znowelizowanej ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W wystąpieniu Rzecznik podkreślił, że do końca 2015 roku w pieczy instytucjonalnej nie mogą być umieszczane dzieci poniżej 7. r.ż., a od 2016 roku dzieci do 10. r.ż., chyba że zajdą przewidziane ustawą wyjątki: gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka, umieszczenie dotyczy rodzeństwa bądź też ma na celu zapewnienie wspólnego pobytu małoletnich rodziców z ich dziećmi).

[143] ZSR.422.11.2015.KT

Kierując wystąpienie, Rzecznik przekazał *Informację z badania sytuacji opiekuńczo–wychowawczej oraz prawnej dzieci w wieku 0–6 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej*.

Tekst dokumentu: *Informacja Rzecznika Praw Dziecka z badania sytuacji opiekuńczo–wychowawczej oraz prawnej dzieci w wieku 0–6 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej* zawiera Załącznik nr 12 do Informacji.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli poinformował[144], że zapoznał się z treścią ww. informacji i podzielił niepokój Rzecznika w związku ze stwierdzeniem, że oprócz przekroczenia limitu miejsc w placówkach opiekuńczo–wychowawczych przebywa w nich relatywnie duża liczba małych dzieci, co wskazuje, że w praktyce nie są realizowane regulacje prawne, które zobowiązują umieszczanie najmłodszych dzieci w rodzinach zastępczych.

Prezes NIK podkreślił, że piecza zastępcza to ważny i wrażliwy społecznie obszar w działalności państwa, dlatego działalność organów państwa oraz jednostek państwowych i samorządowych, które wykonują ustawowe zadania z zakresu pieczy zastępczej, jest przedmiotem stałych badań Najwyższej Izby Kontroli. Podzielił również sugestię Rzecznika co do potrzeby wszczęcia przez NIK kontroli w zakresie realizacji przez organizatorów pieczy zastępczej obowiązków nałożonych na nich ustawą. Zaznaczył, że uwzględnił tę problematykę w przyszłorocznym planie pracy Najwyższej Izby Kontroli, która planuje podjąć badania pn. *Dobór osób do pełnienia funkcji rodziny zastępczej*, których celem będzie ocena zapewnienia przez samorząd powiatowy właściwego doboru osób do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz skuteczności nadzoru nad tymi rodzinami. Badaniami zostaną objęte działania podejmowane na rzecz rozwoju rodzinnych form opieki nad dziećmi, w tym prawidłowości kwalifikowania osób na rodziców zastępczych, a także kierowanie dzieci do rodzin zastępczych i finansowanie ich pobytu.

- **Praktyczne problemy w realizacji postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką – wystąpienie z 28 lipca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[145] do Prokuratora Generalnego w sprawie przeprowadzonych badań i ustaleń oraz wytycznych Prokuratora Generalnego dotyczących konieczności zapewnienia właściwej aktywności prokuratorów w przypadkach zawiadomienia

[144] BOE–BOS.0511.2379.2015.AS
[145] ZSR.422.12.2015.ER

na podstawie art. 598 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego o utrudnianiu przymusowego odebrania osoby podległej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką poprzez ukrycie tej osoby lub podjęcie innych czynności mających na celu udaremnienie wykonania orzeczenia.

Powyższe wystąpienie nawiązywało do wcześniejszej korespondencji, w której Prokurator Generalny zobowiązał się do przeprowadzenia badań i ustaleń dotyczących praktyki postępowania prokuratorów w przypadku kierowania do powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury zawiadomień w trybie art. 598 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, a także wypracowania wytycznych dla podległych jednostek, których celem jest uregulowanie i ujednolicenie postępowania prokuratorów w takich przypadkach.

W wystąpieniu Rzecznik podkreślił, że opracowanie wytycznych przez Prokuratora Generalnego w sposób istotny wpłynie na zabezpieczenie dobra i interesu dziecka w sytuacji postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

W odpowiedzi[146] Prokurator Generalny podzielił stanowisko Rzecznika, że we wszystkich sprawach dotyczących zagrożenia dobra osób małoletnich, w tym również tzw. porwań rodzicielskich, niezbędne jest wykorzystanie przez prokuratorów przysługujących im uprawnień. Poinformował, że zlecił dokonanie przez Departament Postępowania Przygotowawczego badań i ustaleń dotyczących praktyki postępowania prokuratorów w tego typu zdarzeniach. Zaznaczył, że badaniem zostały objęte wszystkie sprawy z terenu całego kraju prowadzone w okresie od 1 stycznia 2013 r. do 31 stycznia 2013 r., zainicjowane zawiadomieniami kuratorów sądowych. Wszystkie te sprawy zostały zbadane pod kątem sprawności i poziomu prowadzonych lub nadzorowanych postępowań przygotowawczych, trafności podejmowanych decyzji merytorycznych i ewentualnych problemów związanych z metodyką postępowań. Wskazał, że ustalenia wynikające z przeprowadzonych badań uprawniły do stwierdzenia, że postępowania w tych sprawach generalnie były prowadzone prawidłowo. Natomiast ujawnione w toku badania incydentalne nieprawidłowości stały się przedmiotem pism zawierających stosowne opinie, wnioski i zalecenia, skierowanych do podległych jednostek.

Prokurator Generalny stwierdził, że – biorąc pod uwagę powyższe ustalenia – brak jest przesłanek do wydania wytycznych dotyczących tej kategorii spraw. Jednocześnie zapewnił Rzecznika, że sprawy dotyczące zagrożenia dobra osób małoletnich będą nadal przedmiotem szczególnego zainteresowania Prokuratury Generalnej.

[146] PG VII G 073/42/14

- **Prawo dziecka do wychowania przez obojga rodziców – wystąpienia z 13 sierpnia 2015 roku i 25 września 2015 roku**

W reakcji na pismo[147], w którym Minister Sprawiedliwości poinformował Rzecznika Praw Dziecka, że zwrócił się do Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości o przeprowadzenie badań aktowych i dokonanie analizy praktyki sądowej w zakresie prowadzenia postępowań sądowych w wykonywaniu ustalonych kontaktów, Rzecznik zwrócił się[148] do Ministra Sprawiedliwości o poinformowanie, czy zlecona analiza została już opracowana, a jeśli tak, to jakie są jej wyniki. Jednocześnie wniósł o udzielenie informacji, na jakim etapie pozostają prace nad regulacjami umożliwiającymi przeszukanie przez Policję mieszkania oraz innych miejsc w sprawach o odebranie dziecka.

W odpowiedzi[149] Minister Sprawiedliwości poinformował, że badania w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem zostały przyjęte przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości do Planu prac naukowo–badawczych na rok 2015. Zakończenie badań planowane jest na koniec bieżącego roku. Opracowany w resorcie projekt założeń projektu ustawy o zamianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw, w którym przewidziano między innymi rozwiązania zmierzające do zwiększenia skuteczności wykonywania orzeczenia o odebraniu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu, został przyjęty przez Radę Ministrów 10 marca 2015 r. Sporządzenie projektu ustawy na podstawie ww. założeń, Sekretarz Rady Ministrów 19 marca 2015 r. powierzył Ministrowi Sprawiedliwości we współpracy z Komisją Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego. Decyzją Zespołu ds. Programowania Prac Rządu z 23 kwietnia 2015 r. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw został wpisany do Wykazu prac Rady Ministrów pod poz. UD220. Aktualnie trwają prace nad opracowaniem przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego treści przepisów projektowanej ustawy.

Mając na uwadze treść odpowiedzi, Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił się[150] do Ministra Sprawiedliwości o informację, czy zostały opracowane wyniki zleconej analizy praktyki sądowej w powyższym zakresie. W przypadku ich opracowania zwrócił się

[147] DSO–i–072–12/14
[148] ZSR.422.13.2015.MK
[149] DSO–I–072–13/15
[150] ZSR.41.27.2015.KT

o przesłanie wyników analizy do wglądu. Jednocześnie zwrócił się o poinformowanie, na jakim etapie pozostają prace nad regulacjami umożliwiającymi przeszukanie mieszkania oraz innych miejsc z udziałem Policji w sprawach o odebranie dziecka.

Minister Sprawiedliwości poinformował[151], że nadal trwają prace Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, dlatego aktualna pozostaje informacja resortu wyrażona w uprzedniej odpowiedzi.

- **Zapewnienie prawa do poznania prawdy biologicznej – wystąpienie z 23 października 2015 roku**

W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[152] o podjęcie działań legislacyjnych, które pozwoliłyby przeprowadzać testy DNA w sprawie ojcostwa, nawet przy braku zgody domniemanego rodzica. Wskazał, że dowód z badań DNA jest powszechnie akceptowany przez sądy w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa oraz w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa. Standardowa procedura genetycznego badania ojcostwa obejmuje laboratoryjną analizę DNA matki, dziecka oraz domniemanego ojca. Badanie pozwala na wykluczenie ojcostwa oraz na potwierdzenie ojcostwa z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością. Ustalenie ojcostwa możliwe jest również bez udziału matki dziecka, tj. z wykorzystaniem materiału biologicznego pobranego wyłącznie od dziecka i domniemanego ojca. Metodą genetyczną badane jest również macierzyństwo.

Rzecznik podkreślił, że zarówno Kodeks postępowania cywilnego, jak również Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawierają przepisów wprost regulujących kwestię przeprowadzania badań genetycznych w postępowaniu cywilnym. W przypadku, gdy pobranie krwi dotyczy dziecka, które nie ukończyło trzynastego roku życia bądź osoby ubezwłasnowolnionej, konieczna jest zgoda przedstawiciela ustawowego. Powyższe oznacza, że obecnie nie ma obowiązku poddania się badaniom genetycznym, co często jest wykorzystywane przez stronę pozwaną w sprawach o ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa. Rzecznik zaznaczył, że w tego rodzaju sprawach dowód z badania DNA jest często jedynym dowodem pozwalającym na ustalenie pochodzenia dziecka. Podkreślił również, że prawidłowe ustalenie stanu cywilnego może mieć zasadnicze znaczenie dla ochrony zarówno interesów niemajątkowych dziecka (prawo do własnej tożsamości biologicznej, istnienie więzi osobistej z rodzicem naturalnym i jego rodziną), jak i majątkowych (alimentacja, dziedziczenie).

[151] SO–i–072–13/15
[152] ZSR.422.15.2015.MK

W wystąpieniu Rzecznik zwrócił również uwagę na kwestię prawa dziecka do ochrony życia rodzinnego. Wskazał, że przepis art. 8 Konwencji o prawach dziecka chroni nie tylko życie „rodzinne", ale także prawo dziecka do własnej tożsamości – określenia macierzyństwa i ojcostwa biologicznego. Rzecznik wskazał, że Trybunał Konstytucyjny uznał prawo do poznania swoich rodziców jako szczególne osobiste konstytucyjne prawo podmiotowe.

W odpowiedzi[153] Minister Sprawiedliwości podzielił stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, że potrzeba podjęcia inicjatywy legislacyjnej w zakresie stworzenia wyraźnej podstawy prawnej do przeprowadzenia badań genetycznych (DNA) zasługuje na szczególną uwagę. Poinformował, że – uwzględniając stanowisko Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, Ministerstwo Sprawiedliwości – z aprobatą odnosi się do potrzeby uregulowania przedmiotowej problematyki. Uznał, że niejasność stanu prawnego, a także jego nadmiernie skomplikowanie powoduje niejasności i niejednolitość, co z pewnością nie jest zjawiskiem pożądanym. W zakresie ustalenia praw stanu, sytuacja powinna i może być zdecydowanie bardziej klarowna, co jest możliwe do osiągnięcia m.in. poprzez określone zmiany prawa. Minister zwrócił uwagę, że przy tworzeniu nowych regulacji należy bardzo starannie rozważyć wprowadzenie określonego mechanizmu działania, gwarantującego uzyskanie pożądanego efektu w postaci doprowadzenia do przeprowadzenia badania, nie wyłączając środków przymusu, takich jak grzywna czy nawet bezpośrednie oddziaływanie na osobę w celu poddania się badaniu. Zaznaczył, że można zastanowić się nad rezygnacją z wymogu zgody dla przeprowadzenia badania genetycznego w postaci ustalenia/zaprzeczenia ojcostwa/macierzyństwa bądź nad przyznaniem sądowi kompetencji do nakazania poddania się badaniu, przy jednoczesnym utrzymaniu generalnej reguły przeprowadzania badań za zgodą zainteresowanego.

Zdaniem Ministra należałoby utrzymać w pełnym zakresie zasady uzyskiwania zgody osoby badanej z jednoczesnym upoważnieniem sądu do zobowiązania uczestnika postępowania do poddania się badaniu. Minister zapewnił, że poruszana w wystąpieniu problematyka leży w zainteresowaniu resortu i w przypadku podjęcia prac nad nowelizacją Kodeksu postępowania cywilnego, także kwestia badań DNA będzie analizowana i brana pod uwagę.

[153] DL–1–072–8–15/4

■ **Procedura wysłuchania małoletnich – wystąpienie z 29 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[154] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych dotyczących wysłuchiwania/przesłuchiwania dzieci w toku postępowań cywilnych w tzw. przyjaznych pokojach przesłuchań.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka dzieci zasługują na szczególną ochronę podczas wykonywania czynności procesowych, również w postępowaniach cywilnych. Rzecznik wskazał, że dobra praktyka przesłuchań zawarta w przepisach Kodeksu postępowania karnego powinna rozciągać się również na procedurę cywilną, dlatego po raz kolejny zaapelował o to, aby małoletni w postępowaniu cywilnym byli obligatoryjnie przesłuchiwani w specjalnych pomieszczeniach i w towarzystwie psychologa, ponieważ obecnie zależy to wyłącznie od dobrej woli sędziów**,** którzy często z takiej możliwości nie korzystają. Podkreślił, że regulacja w tym przedmiocie może zabezpieczyć dobro dziecka w postępowaniu cywilnym.

W odpowiedzi[155] Minister Sprawiedliwości poinformował, że zasadniczo odmienny charakter postępowania cywilnego powoduje, iż nie byłoby uzasadnione, a nawet możliwe wprowadzenie do procedury cywilnej rozwiązań wzorowanych na przepisach procedury karnej, w szczególności gdy chodzi o regulacje dotyczące przesłuchania dziecka w charakterze świadka. Podkreślił, że przepisy art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego normują postępowanie jedynie w ograniczonej kategorii spraw, w których dziecko jest albo pokrzywdzonym, albo świadkiem ściśle określonych zachowań wyczerpujących znamiona niektórych tylko czynów zabronionych. Nie występuje więc w postępowaniu karnym generalna reguła określająca sposób postępowania organów procesowych przy przesłuchaniu dziecka w charakterze świadka.

Jednocześnie Minister poinformował, że trwają prace nad nowym regulaminem urzędowania sądów powszechnych, w którym przewiduje się zamieszczenie odrębnego przepisu dotyczącego wysłuchiwania dziecka, zawierającego wskazanie, że powinno się to odbywać w specjalnie do tego celu przeznaczonym i przystosowanym pomieszczeniu, a jeżeli sąd takim nie dysponuje – wysłuchanie mogłoby odbyć się poza sądem, np. w siedzibie organizacji pozarządowej, zajmującej się ochroną praw dzieci. Jednocześnie zapewnił, że Ministerstwo Sprawiedliwości systematycznie podejmuje wysiłki w celu odpowiedniego przygotowania sędziów (w ramach organizowanych szkoleń) do takiego sposobu postępowania, który należycie zabezpieczy dobro dziecka w postępowaniu sądowym.

[154] ZSR.422.19.2015.MK
[155] DL–I–072–10/15/6

- **Realizacja prawa dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców – wystąpienie z 16 listopada 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[156] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych w zakresie przepisów art. 598^{15} i n. Kodeksu postępowania cywilnego. Rzecznik zwrócił uwagę, że sądy zbyt często umarzają postępowanie o zagrożenie bądź nakazanie zapłaty za nierealizowanie obowiązków wynikających z wykonalnego orzeczenia lub ugody ustalającej kontakty dziecka z rodzicem w przypadku późniejszej zmiany tego orzeczenia lub ugody.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że w czasie postępowań rozwodowych i długotrwałych konfliktów okołorozwodowych zdarza się, iż orzeczenie o kontaktach zmienia się nawet kilkakrotnie – niekiedy tylko w niewielkim zakresie (np. co do godzin realizowania spotkań). W związku z powyższym obecnie rodzic pozbawiony kontaktu z dzieckiem za każdym razem od nowa musi inicjować całą dwustopniową procedurę zawartą w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Rzecznik wskazał, że wypacza to sens tej instytucji i stwarza zagrożenie dla dobra dziecka. Jednocześnie zaznaczył, że nadal oczekuje na wyniki i wnioski z badań przeprowadzanych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości w zakresie prowadzenia postępowań o wykonywanie kontaktów z dzieckiem, które mają być zakończone pod koniec 2015 roku.

Minister Sprawiedliwości poinformował[157], że zbadanie skuteczności przepisów art. 598^{15}–598^{22} ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem, jakie zostało zlecone Instytutowi Wymiaru Sprawiedliwości, pozwoli na ocenę trafności kierunku zmian dokonanych w tym obszarze w 2011 roku i w ślad za tym być może aktualna stanie się potrzeba nowelizacji obowiązującej obecnie regulacji. Jednocześnie Minister nie podzielił stanowiska Rzecznika Praw Dziecka w kwestii błędnej praktyki sądów odnośnie umarzania postępowań we wskazanym przedmiocie. Zapewnił natomiast, że poruszona w wystąpieniu problematyka leży w obszarze zainteresowania Ministerstwa Sprawiedliwości i jeżeli analiza ww. przepisów wskaże potrzebę ingerencji ustawodawczej, zagadnienie ciągłości postępowania o wykonywanie kontaktów z pewnością zostanie wzięte pod uwagę w toku prac legislacyjnych.

[156] ZSR.422.21.2015.KT
[157] DL–I–072–11/15/2

- **Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnieniu funkcji opiekuńczo–wychowawczej – wystąpienie z 21 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[158] do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o podjęcie wielopłaszczyznowych działań w celu upowszechnienia mechanizmu „rodziny wspierającej" jako formy pomocy rodzinom przeżywającym trudności. Podkreślił konieczność skutecznej aktywizacji środowiska sąsiedzkiego oraz wprowadzenie rozwiązań zachęcających do podjęcia funkcji rodziny wspierającej. Zaznaczył, że zasady zakładania i funkcjonowania rodzin wspierających określiła obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wprowadziła ona dwa nowe pojęcia: „asystenta rodziny" oraz „rodziny wspierającej". Rzecznik wskazał, że w 2014 r. liczba rodzin wspierających w całej Polsce wynosiła tylko 44 i nie zmieniła się w porównaniu do roku 2013. W świetle tych danych Rzecznik uznał, że gminy podchodzą z dużą rezerwą do tej formy pomocy rodzinom i nie dostrzegają jej potencjału.

W odpowiedzi[159] Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wyraził pogląd, że wsparcie rodziny biologicznej wychowującej małoletnie dzieci jest jednym z ważniejszych zadań samorządu gminnego. Organy odpowiedzialne za wsparcie rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo–wychowawczych, powinny dołożyć wszelkich starań, aby pomoc ta była adekwatna do diagnozowanych potrzeb.

Zaznaczył, że ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła narzędzia umożliwiające skuteczną pomoc rodzinie wychowującej dzieci, zarówno w zakresie profilaktyki, jak i w sytuacjach kryzysowych. Obok coraz szerzej wykorzystywanych narzędzi, tj. asystenta rodziny i placówek wsparcia dziennego, ustawa uregulowała wsparcie realizowane przez rodziny wspomagające. Jednakże mimo istniejących uregulowań prawnych w tym zakresie, obserwuje się mniej dynamiczny rozwój tego typu usług społecznych, w porównaniu do usług realizowanych przez asystenta rodziny czy placówki wsparcia dziennego.

W 2014 roku funkcjonowały w Polsce 44 rodziny wspierające. W 2015 roku nastąpił wzrost liczby powołanych rodzin wspierających – ich liczba wyniosła 63. Minister potwierdził pogląd Rzecznika Praw Dziecka, że gminy w dalszym ciągu z dużą rezerwą odnoszą się do tej formy usług dla rodzin wychowujących dzieci, mimo że rodzina wspierająca stanowi ważne narzędzie wsparcia w oparciu o tak cenny potencjał lokalnej społeczności.

Zapewnił, że resort rodzinny, pracy i polityki społecznej podejmuje działania promujące dobre praktyki w zakresie wsparcia rodziny poprzez konferencje, patronaty i wydawnictwa.

[158] ZSR.422.24.2015.MK
[159] DL–III–072–35/15

Poinformował, że wsparciu usług będą służyć przewidziane w ramach nowej perspektywy finansowej 2014–2020 w regionalnych programach operacyjnych środki na zwiększenie podaży usług skierowanych do rodzin wychowujących dzieci. Wśród proponowanych narzędzi wsparcia rodzin, w ramach ww. programów, znajdują się także asystenci rodziny, placówki wsparcia dziennego oraz rodziny wspierające.

Minister poinformował również, że w ostatnich dniach resort wystąpił do służb wojewodów o przesłanie dobrych praktyk, które zostaną zamieszczone na stronie internetowej ministerstwa. Zdaniem Ministra taka forma promocji przyczyni się do polepszenia sytuacji w zakresie promocji organizacji rodzin wspierających.

- **Odbieranie dzieci z powodu ubóstwa rodziców – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka, w związku z publikacją, która ukazała się na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości 22 grudnia 2015 r. pt. *Uniemożliwienie odbierania dzieci z powodu biedy – projekt przyjęty przez Radę Ministrów*, zawierającą m.in. informację o 61 przypadkach, w których „złe warunki ekonomiczne i bytowe rodziny były jedyną przyczyną orzeczeń o umieszczeniu małoletniego poza rodziną biologiczną", zwrócił się[160] do Ministra Sprawiedliwości o przekazanie Rzecznikowi Praw Dziecka wykazu tych spraw ze wskazaniem sądów, przed którymi toczyły się ww. postępowania oraz sygnatur spraw. Zaznaczył, że chciałby poddać dogłębnej analizie wskazane sprawy i udzielić w ramach posiadanych kompetencji wszelkiej możliwej pomocy dzieciom i ich rodzinom. Wyraził również zaniepokojenie tak dużą liczbą tego typu orzeczeń. Podkreślił także, że jako Rzecznik Praw Dziecka konsekwentnie stoi na stanowisku, że trudności ekonomiczne i bytowe rodziny nie mogą być wyłącznym powodem umieszczenia dziecka poza jego naturalnym środowiskiem wychowawczym.

Minister Sprawiedliwości w odpowiedzi[161] wskazał sądy rozpoznające przedmiotowe sprawy, jednocześnie poinformował, że nie dysponuje danymi pozwalającymi na zidentyfikowanie tych spraw.

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[162] do Prezesów wszystkich wskazanych sądów rejonowych o udostępnienie akt spraw postępowań sądowych, celem dokonania ich analizy.

[160] ZSR.422.28.2015.MK
[161] DSO–I–070–2/16
[162] ZSR.422.28.2015.MK

Aktualnie Rzecznik analizuje przekazywane przez sądy akta. Po zbadaniu wszystkich udostępnionych dokumentów, zostanie opracowany raport w tym zakresie.

- **Rozszerzenie katalogu spraw, od których przysługuje skarga kasacyjna – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[163] do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy legislacyjnej w zakresie zmiany art. 519^1 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego w celu doprowadzenia do rozszerzenia katalogu spraw, od których przysługuje skarga kasacyjna o sprawy rozstrzygane na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.

Zdaniem Rzecznika postępowania toczące się na podstawie Konwencji wymagają szczególnej wnikliwości z uwzględnieniem dobra dziecka, gdyż to od decyzji sądu zależy, w którym kraju będzie ono przebywało. Niepokojące jest to, że sądy wydają prawomocne orzeczenia w przedmiocie powrotu dziecka, działając pod presją czasu, zaś strony postępowania nie mają możliwości zweryfikowania prawidłowości wydanych postanowień. Rzecznik podkreślił, że sytuacja ta jest niewłaściwa i może godzić w dobro dziecka. Zaznaczył, że głównym problemem jest fakt, że Sąd Najwyższy nie ma kontroli judykacyjnej nad orzeczeniami wydawanymi w trybie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. To powoduje, że niemożliwe jest wyeliminowanie wadliwych orzeczeń sądów rozstrzygających kwestie powrotu dzieci bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych za granicą. Wskazał, że przepisy Konwencji kładą duży nacisk na szybkość zbadania sprawy i wydania orzeczenia. Niestety często odbywa się to kosztem dokładności, co w konsekwencji powoduje narażenie dobra dziecka.

Kwestia możliwości kontroli prawomocnych orzeczeń przez Sąd Najwyższy była przedmiotem obrad członków Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka. Komisja uznała, że możliwość zaskarżenia orzeczeń w tego rodzaju sprawach zapewni prawidłowość i jednolitość wykładni prawa i praktyki sądowej, a tym samym sprzyjać będzie należytej ochronie praw dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka już dwukrotnie (w 2012 r. i 2013 r.) zwracał się do Ministra Sprawiedliwości z wnioskiem o dokonanie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego i przywrócenie mechanizmu weryfikacji prawomocnych orzeczeń sądu w przedmiocie powrotu uprowadzonego dziecka. Minister nie podzielił jednak stanowiska Rzecznika.

[163] ZSM.422.10.2015.AJ

W odpowiedzi[164] Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej poinformował, że nie widzi podstaw do podjęcia prac nad inicjatywą ustawodawczą mającą na celu wprowadzenie możliwości kontroli przez Sąd Najwyższy prawomocnych orzeczeń wydanych w trybie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Zaznaczył, że przeciw inicjatywie wprowadzenia kasacji przemawia to, że ewentualne postępowanie kasacyjne wydłużyłoby postępowanie w sprawie powrotu dziecka, co byłoby sprzeczne z dobrem małoletniego i zasadą szybkości postępowania określoną w Konwencji.

2.2. Sprawy indywidualne związane z prawem do wychowania w rodzinie

■ Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem

Władza rodzicielska, jak wynika z całokształtu przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, stanowi ogół praw i obowiązków względem dziecka, mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i zabezpieczenie jego interesów. Wskazać należy, że pierwszorzędnym kryterium, w oparciu o które powinny rozstrzygać sądy, jest dobro dziecka. Jest to również podstawowa przesłanka do podejmowania działań przez Rzecznika Praw Dziecka.

W ubiegłym roku do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęły liczne sprawy dotyczące władzy rodzicielskiej, w których zgłaszający wskazywali na nieprawidłowości w procedowaniu przez sądy oraz zwracali się do Rzecznika z wnioskiem o zgłoszenie jego udziału w toczących się postępowaniach.

Za przykład posłużyć może sprawa, która została podjęta w wyniku pisma matki. Zgłaszająca wskazywała, że grozi jej i córce eksmisja, a przed Sądem Rejonowym w W. toczy się postępowanie o wydanie zarządzeń opiekuńczych dotyczących dziecka. Matka małoletniej wyraziła obawę, że zostanie rozdzielona z córką. Rzecznik Praw Dziecka, po dokonaniu analizy akt sprawy, zgłosił udział w toczącym się przed Sądem Rejonowym w W. postępowaniu. Na rozprawie wniósł o niezmienianie zarządzeń opiekuńczych dotyczących dziecka oraz utrzymanie nadzoru kuratora sądowego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej przez matkę. Sąd Rejonowy w W. uwzględnił wniosek Rzecznika w całości. Rzecznik zwrócił się również do matki małoletniej o uczestnictwo w warsztatach zwiększających kompetencje opiekuńczo–wychowawcze oraz wzmocnienie współpracy z pracownikami socjalnymi i kuratorem sądowym.[165]

[164] BPK.0748.1.2016
[165] ZSR. 441.426.2015.SU

Obecnie Rzecznik na bieżąco monitoruje procedurę uzyskania przez matkę małoletniej lokalu socjalnego.

Innym przykładem może być sprawa zgłoszona przez matkę[166] 2–letniego chłopca. Od urodzenia małoletni przebywał pod jej troskliwą opieką, prawidłowo się rozwijał, miał zapewnione właściwe warunki socjalno–bytowe, był pod stałą opieką lekarską. Ojciec małoletniego niedługo po urodzeniu się chłopca został osadzony w zakładzie karnym, gdzie odbywał karę pozbawienia wolności. Uzyskał przerwę w karze ze względu na sytuację rodzinną, w szczególności potrzebę zapewnienia opieki synowi i konkubinie. Po pięciu miesiącach wspólnego zamieszkiwania, z uwagi na agresywne zachowania ojca małoletniego, nadużywanie przez niego alkoholu i nieprzyczynianie się do utrzymania rodziny, matka małoletniego wraz z synem opuściła wspólne mieszkanie.

Ojciec chłopca, stosując groźby, próbował zmusić matkę dziecka do powrotu. Gdy działania te nie przyniosły rezultatu, zaczął zgłaszać licznym instytucjom, że matka zaniedbuje syna. Jednocześnie cały czas ojciec, za zgodą matki dziecka, utrzymywał regularne kontakty z synem.

Informacje zgłaszane przez ojca dziecka zostały zweryfikowane. W tym celu Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w C. oraz Policji w C. Gdy służby socjalne oraz Policja ustaliły, że małoletni ma zapewnioną odpowiednią opiekę ze strony matki, ojciec małoletniego złożył zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa o charakterze gospodarczym przez byłą konkubinę. Gdy matka została zatrzymana przez Policję, ojciec przejął pieczę nad synem.

Sąd Rejonowy w C. uwzględnił wniosek matki dziecka o udzielenie zabezpieczenia i na czas trwania postępowania ustalił miejsce pobytu małoletniego przy matce. Pomimo podjętych prób odebrania chłopca od ojca, w tym również przymusowych odbiorów, których na zlecenie sądu próbował dokonać kurator sądowy, nie doszło do wydania chłopca matce. W zaistniałej sytuacji kurator sądowy zwrócił się z wnioskiem o umieszczenie małoletniego w pieczy zastępczej, na co zgodę wyraziła również matka chłopca przekonana, że w ten sposób przyspieszy odebranie dziecka spod opieki ojca.

Ojciec zmienił miejsce pobytu, ukrywał się wraz z dzieckiem i dopiero poszukiwania Policji, której zlecono doprowadzenie mężczyzny do zakładu karnego po upływie okresu przerwy w odbywaniu kary, doprowadziły do jego ujęcia. Po ww. zdarzeniach chłopiec został umieszczony w pogotowiu rodzinnym. Matka regularnie przyjeżdżała do syna, aktywnie

[166] DTZ.441.14.2015.RR

uczestniczyła w spotkaniach z nim. Zarówno pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w C., jak i osoby sprawujące funkcję pogotowia rodzinnego dostrzegali silną więź emocjonalną pomiędzy chłopcem a matką. Pozytywnie wypowiadali się zarówno za zwiększeniem częstotliwości ich spotkań, jak i za powrotem małoletniego pod opiekę matki.

W tym okresie ojciec małoletniego nadal informował wiele instytucji, w tym sąd rodzinny i Rzecznika Praw Dziecka, o licznych zaniedbaniach, jakich miała dopuszczać się matka wobec dziecka. Wywiady środowiskowe, o które zwracał się Rzecznik Praw Dziecka, przeprowadzane w miejscu pobytu chłopca, nie wykazały nieprawidłowości w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich przez matkę małoletniego, jak również nie potwierdziły zarzutów dotyczących braku przygotowania matki do objęcia opieki nad synem.

Kobieta podjęła starania o przywrócenie jej pieczy nad synem. Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym w C., popierając wniosek matki o wydanie postanowienia zabezpieczającego ustalającego miejsce pobytu małoletniego przy matce. Na rozprawie, w której uczestniczył przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka, Sąd Rejonowy w C. udzielił zabezpieczenia, poprzez ustalenie na czas trwania postępowania miejsca pobytu małoletniego przy matce, poddając jednocześnie sposób sprawowania opieki nad chłopcem nadzorowi kuratora sądowego. Sprawa do jej ostatecznego zakończenia pozostanie w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka.

Kolejna sprawa z tej kategorii dotyczyła małoletniego rodzeństwa[167]. Sprawę do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła babka ojczysta chłopców. Rodzice małoletnich nie byli małżeństwem. Pozostawali w konflikcie z babką ojczystą, ponieważ ingerowała w ich życie. Babka ojczysta wniosła o ustanowienie jej rodziną zastępczą dla małoletnich wnuków wskazując, że sprawuje nad nimi faktyczną opiekę, łoży na ich utrzymanie oraz dba o stan zdrowia dzieci. Podniosła, że ojciec nie interesuje się ich stanem zdrowia. Sąd Rejonowy w E. pozbawił matkę prawa wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim synem, ustalił miejsce pobytu drugiego chłopca w każdorazowym miejscu zamieszkania ojca, uchylił nadzór kuratora nad wykonywaniem przez matkę władzy rodzicielskiej nad małoletnim, ograniczył jej władzę rodzicielską do współdecydowania w sprawach edukacji dziecka. Do 2014 roku ojciec wraz z dziećmi mieszkał ze swoją matką w jej domu. Podczas tego okresu kurator sądowy i pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w E. krytycznie wypowiadali się na temat kompetencji wychowawczych babki ojczystej i pieczy sprawowanej przez nią nad małoletnimi wnukami. Zarzucono jej wybiórcze stosowanie się do zaleceń lekarzy. Sąd

[167] ZSR.441.1519.2015.JP

Rejonowy w E. oddalił wniosek babki ojczystej o udzielenie zabezpieczenia na czas trwania postępowania poprzez ustanowienie jej rodziną zastępczą dla małoletnich. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym w P., wniósł o dopuszczenie dowodu z pisemnej opinii biegłych – psychologa i pedagoga na okoliczność ustalenia i charakterystyki więzi emocjonalnych łączących małoletnich z ojcem, wzajemnych relacji ojciec–dzieci, predyspozycji wychowawczych ojca, prawidłowości jego osobowości i postaw rodzicielskich oraz wskazania, czy postawa rodzicielska ojca małoletnich daje gwarancję prawidłowego sprawowania opieki nad dziećmi. Jednocześnie Rzecznik wniósł o udzielenie zabezpieczenia na czas trwania postępowania poprzez zobowiązanie ojca do systematycznego leczenia synów, składania sądowi pisemnych sprawozdań z przebiegu leczenia oraz zobowiązanie babki ojczystej do przekazania ojcu małoletnich całej dokumentacji lekarskiej dotyczącej dzieci. Sąd dopuścił dowód zawnioskowany przez Rzecznika. Biegli stwierdzili, że małoletni są związani emocjonalnie z obojgiem rodziców, ale preferują osobę ojca, natomiast więź emocjonalna z matką ma charakter rozluźniony i roszczeniowy. Matka nie wywiązywała się z żadnych obowiązków rodzicielskich, nie interesowała się dziećmi, nie łożyła na ich utrzymanie. Natomiast ojciec podjął wiele działań stabilizujących jego sytuację życiową, dokonał korekty swoich kompetencji rodzicielskich. Relacje panujące między babką ojczystą a ojcem małoletnich były silnie zaburzone, co rzutowało na brak komunikacji między nimi i niemożność osiągnięcia porozumienia w sprawach dzieci. Sąd Rejonowy w E. oddalił wniosek o ustanowienie jej rodziną zastępczą, zobowiązał ojca do systematycznego leczenia małoletnich, składania kuratorowi co trzy miesiące pisemnych sprawozdań z przebiegu leczenia dzieci oraz informowania kuratora o każdorazowej zmianie miejsca zamieszkania. Sąd Okręgowy w E., na skutek apelacji babki ojczystej, utrzymał postanowienie Sądu Rejonowego w E. w mocy.

Kolejnym przykładem może być sprawa zgłoszona do Rzecznika Praw Dziecka przez ojca małoletniego[168], który poprosił o interwencję Rzecznika w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym w P. W zgłoszeniu wskazywał, że działania sądu stoją w sprzeczności z interesami dziecka. Postanowienia wydane w sprawie, dotyczące zabezpieczania kontaktów dziecka z matką są niezgodne z jego dobrem, gdyż matka zaniedbuje leczenie dziecka, które choruje przewlekle na łuszczycę i łojotokowe zapalenie skóry.

Rzecznik, korzystając ze swych ustawowych kompetencji, wystąpił do Przewodniczącego Wydziału Sądu Rodzinnego w P. o udostępnienie akt sprawy. Analiza

[168] ZSR.441.400.2015.LP

materiału dowodowego oraz ustalenia poczynione przez Rzecznika potwierdziły, że w rodzinie od lat istniał głęboki konflikt pomiędzy rodzicami. W konflikt ten czynnie zaangażowane były rodziny generacyjne, co tym bardziej pozbawiało dziecko poczucia bezpieczeństwa i stabilności. Nieprawidłowa forma relacji pomiędzy rodzicami bardzo negatywnie wpływała na dziecko, wywołując u niego konflikt lojalnościowy. Rzecznik, podobnie jak w wielu innych sprawach, także i w tej uczulał rodziców, że powinni oni w swoich działaniach kierować się nadrzędnym dobrem dziecka, które ma prawo do obojga rodziców i wzrastania w warunkach nienarażających go na jakiekolwiek dysfunkcje rozwojowe. W pismach kierowanych do rodziców Rzecznik podkreślał, że wieloletni konflikt nie pozwalał im działać zgodnie z rzeczywistym dobrem syna, uniemożliwiał podejmowanie racjonalnych decyzji względem chłopca. Wskazywał, że najlepszym rozwiązaniem sytuacji byłoby skorzystanie przez rodziców z pomocy specjalistów, którzy pomogliby zażegnać istniejący konflikt oraz wesprzeć ich w dążeniach do identyfikacji potrzeb dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym w P. o ustalenie miejsca pobytu dziecka. Złożył wniosek o wysłuchanie małoletniego na podstawie art. 576 § 2 k.p.c., w obecności biegłego psychologa, na okoliczność ustalenia więzi łączących małoletniego z rodzicami, sposobu spędzania wolnego czasu z nimi, zaangażowania rodziców w jego sprawy, a także zapoznania się ze zdaniem dziecka co do stanowiska, z którym z rodziców chce wspólnie mieszkać. Sąd uwzględnił wniosek Rzecznika i małoletni został wysłuchany. Wyraził on wolę zamieszkania w każdorazowym miejscu zamieszkania matki.

Sąd uwzględnił zdanie małoletniego i prawomocnym postanowieniem ustalił miejsce zamieszkania chłopca w miejscu zamieszkania matki. Rzecznik zapoznał się z uzasadnieniem orzeczenia i nie znalazł podstaw do jego zaskarżenia.

Postępowanie przed sądem zostało zakończone, jednakże sytuacja małoletniego z uwagi na silny konflikt rodzinny pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Dziecka.

Inna sprawa dotyczyła sytuacji małoletniego rodzeństwa wychowywanego samotnie przez matkę[169]. Zgłosiła ją osoba postronna, obserwująca nieprawidłowości występujące w rodzinie dziewczynek. Zgodnie z przekazanymi informacjami matka nieprawidłowo sprawowała władzę rodzicielską. W domu często słychać było płacz i krzyk dziewczynek. Jak przekazano, nadużywała ona również alkoholu i w takim stanie sprawowała opiekę nad

[169] ZSR.441.2042.2015.KT

córkami. Zdaniem zgłaszającego, instytucje powołane do pomocy rodzinie nie reagowały na powyższą sytuację.

Rzecznik Praw Dziecka, celem zweryfikowania powyższych informacji, zwrócił się do Szkoły Podstawowej, Policji oraz Ośrodka Pomocy Społecznej. Z przekazanych informacji wynikało, że pracownik socjalny nie stwierdził żadnych zaniedbań opiekuńczo–wychowawczych, a informacje o podejrzeniu nadużywania alkoholu przez matkę docierały do ośrodka tylko drogą nieformalną. Natomiast z informacji uzyskanych z Policji wynikało, że w 2015 roku przeprowadzono dwie interwencje Policji w miejscu zamieszkania małoletnich i w obu przypadkach stwierdzono sprawowanie opieki przez matkę nad córkami w stanie nietrzeźwości. Opiekę nad dziećmi powierzono wówczas dziadkom, a o sytuacji został poinformowany właściwy sąd rodzinny. Również szkoła potwierdziła informacje o nieprawidłowościach występujących w rodzinie. Wynikało z nich, że matka przyszła po starszą córkę pod wpływem alkoholu, ponadto dziewczynka sygnalizowała wychowawcy klasy o swoich obawach przed powrotem do domu z uwagi na nadużywanie przez matkę alkoholu.

Po analizie akt sprawy sądowej, w ramach której pomimo stwierdzenia powyższych nieprawidłowości nie podjęto żadnych działań, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Sądu Rejonowego w Ł. o pilne podjęcie działań mających na celu zabezpieczenie dobra dzieci. Równocześnie wystąpił do właściwego ośrodka pomocy społecznej o informacje co do sposobu zabezpieczenia bezpieczeństwa dzieci w związku z docierającymi niepokojącymi informacjami. Wskutek interwencji Rzecznika Praw Dziecka sąd rodzinny ograniczył matce władzę rodzicielską nad dziećmi poprzez poddanie jej nadzorowi kuratora sądowego

Interwencja Rzecznika doprowadziła do poprawy sytuacji opiekuńczo–wychowawczej dzieci. Matka podjęła działania przeciw uzależnieniu od alkoholu i wyraziła zgodę na pomoc asystenta rodziny. Zarówno Szkoła, jak i Ośrodek Pomocy Społecznej potwierdziły, że sytuacja rodzinna dziewczynek jest już prawidłowa.

W listopadzie 2015 roku do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęły liczne informacje dotyczące sytuacji małoletnich dzieci, których rodzice na stronie internetowej upubliczniali za pomocą kamer życie rodziny[170].

Na stronie internetowej były zamieszczone dane osobowe dzieci umożliwiające ich identyfikację przez osoby trzecie. W mieszkaniu znajdowało się dwanaście kamer, w tym zamontowanych w pokojach dzieci. Użytkownicy Internetu mogli obserwować małoletnich również w sytuacjach intymnych.

[170] ZSS.441.1321.2015.AT

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Sądu Rejonowego w P. o podjęcie działań pozostających w kompetencji sądu opiekuńczego, w szczególności o wgląd w sytuację małoletnich. Rzecznik podniósł, że działanie rodziców godziło w dobra osobiste małoletnich, naruszało ich prawo do ochrony wizerunku i prywatności, mogło również nieść za sobą bezpośrednie zagrożenie dla życia i bezpieczeństwa dzieci.

Sąd podzielił zdanie Rzecznika Praw Dziecka i wszczął z urzędu postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi. W trybie zabezpieczenia na czas trwania postępowania ograniczył rodzicom wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi poprzez zobowiązanie uczestników postępowania do natychmiastowego zaprzestania publikowania i udostępniania za pośrednictwem Internetu wizerunku małoletnich, usunięcia opublikowanych materiałów oraz ustanowił nadzór kuratora sądowego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w ww. postępowaniu na prawach przysługujących prokuratorowi. W swoim stanowisku wniósł o zobowiązanie uczestników postępowania do zaniechania dalszego publikowania i udostępniania za pośrednictwem Internetu wizerunku małoletnich dzieci. Sąd przychylił się do wniosku Rzecznika Praw Dziecka i postanowieniem zobowiązał uczestników postępowania do zaniechania dalszego publikowania i udostępniania za pośrednictwem Internetu wizerunku małoletnich.

Rzecznik Praw Dziecka prowadził również sprawę[171] małoletniej, którą zgłosił ojciec dziecka. Z analizy akt sądowych wynikało, że postępowanie wszczęto na skutek zawiadomienia Komisariatu Policji w K. o potrzebie zabezpieczenia dobra małoletniej, w związku ze sprawowaniem opieki nad dziewczynką przez będącą pod wpływem alkoholu matkę. Wobec powyższego tego samego dnia sąd zabezpieczył dobro małoletniej poprzez umieszczenie jej w pieczy zastępczej. Dzień później ojciec złożył wniosek o powierzenie mu pieczy nad małoletnią na czas toczącego się postępowania. W związku z brakiem rozpoznania wniosku ojca o udzielenie zabezpieczenia, Rzecznik zwrócił się do Prezesa Sądu Okręgowego w K. o zbadanie ww. sprawy w ramach nadzoru służbowego oraz poinformowanie o poczynionych ustaleniach i podjętych działaniach.

Efektem interwencji Rzecznika było niezwłoczne wyznaczenie terminu rozprawy oraz rozpoznanie wniosku ojca małoletniej o udzielenie zabezpieczenia. Dziewczynkę powierzono opiece ojca.

[171] ZSR.441.2113.2015.MS

■ Rodzinna piecza zastępcza

Rodzina zastępcza jest formą opieki nad małoletnimi dziećmi, których biologiczni rodzice są nieznani albo zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej lub którym ją ograniczono. Rodzina zastępcza zapewnia tymczasową opiekę oraz wychowanie dziecka pozbawionego całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej.

Przykładem sprawy, w której dziecko musiało zostać umieszczone w pieczy zastępczej, było zgłoszenie otrzymane w ramach współpracy z Komendą Główną Policji. Rzecznik Praw Dziecka otrzymał powiadomienie[172] o dziecku, które było zaniedbywane, niedożywione, odwodnione, na skutek czego trafiło do Szpitala Wojewódzkiego w G. Rzecznik Praw Dziecka z urzędu podjął działania w sprawie. W trybie natychmiastowym zwrócił się do właściwych organów i instytucji – między innymi do Sądu Rejonowego w G., Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w G. oraz Komisariatu Policji w G. o udzielenie informacji dot. czynności podjętych w sprawie małoletniego.

Z informacji uzyskanych od Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w G. wynikało, że sytuacja rodzinna i opiekuńczo–wychowawcza małoletniego nie była dotychczas znana pracownikom socjalnym. Rodzina nie korzystała z pomocy społecznej. Ze strony rodziny, środowiska lokalnego oraz innych instytucji nie napływały żadne niepokojące sygnały dotyczące nieprawidłowości w wykonywaniu władzy rodzicielskiej oraz opiece nad małoletnim przez rodziców.

Policja przekazała sprawę zaniedbywania małoletniego do Sądu Rejonowego w G., który wszczął z urzędu postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Postanowieniem z kwietnia 2015 roku małoletni został umieszczony na czas trwania postępowania w zawodowej rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego.

W toku badania sprawy Rzecznik ustalił, że – poza zawiadomieniem Sądu Rejonowego w G. o konieczności sprawdzenia sytuacji opiekuńczo–wychowawczej dziecka oraz zabezpieczeniu jego dobra – nie podjęto żadnych czynności procesowych wobec rodziców małoletniego w celu ustalenia, czy nie dopuścili się oni przestępstwa z art. 160 Kodeksu karnego polegającego na narażeniu zdrowia i życia dziecka.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Komendanta Komendy Wojewódzkiej Policji w G. o przeprowadzenie kontroli w Komendzie Powiatowej Policji w P. i Komisariacie Policji w G. celem ustalenia, czy nie doszło do zaniedbań i niedopełnienia obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy Policji. W opisanej sprawie przeprowadzono

[172] ZSR.442.524.2015.LJ

czynności wyjaśniające. Na polecenie Komendanta Miejskiego Policji w G. w Komisariacie Policji w G. przeprowadzone zostały czynności sprawdzające w sprawie znęcania się psychicznego i fizycznego nad małoletnim. Na skutek przeprowadzonych czynności wydano postanowienie o wszczęciu dochodzenia o czyn z art. 207 Kodeksu karnego. Postępowanie jest w toku i pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika.

Innym przykładem może być podjęta z urzędu sprawa małoletniej z problemami zdrowotnymi[173], która na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. w wieku 3 miesięcy trafiła do hospicjum. Rodzice niewydolni wychowawczo nie byli w stanie zająć się dziewczynką.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w toczącym się przed Sądem Rejonowym w Ł. postępowaniu w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wniósł o umieszczenie dziewczynki w rodzinnej pieczy zastępczej, argumentując, że stan zdrowia nie wymagał dalszego pobytu w hospicjum. Wskazał, że zgodnie z dobrem dziecka i przepisami prawa konieczne było przyjęcie dziewczynki do systemu pieczy zastępczej, który stanowi jedyną formę opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki i wychowania przez rodziców. Rzecznik podkreślił, że prawidłowe umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej nie tylko reguluje kwestie finansowe związane z pobytem w pieczy, ale również niesie inne korzyści wynikające ze sposobu organizacji systemu pieczy zastępczej, takie jak systemowe monitorowanie sytuacji dziecka i obowiązek dostosowania podejmowanych działań do jego potrzeb. Sąd Rejonowy w Ł. uwzględnił wniosek Rzecznika i umieścił dziewczynkę w rodzinie zastępczej, która zgłosiła chęć sprawowania opieki nad dzieckiem. W związku z wyrażeniem przez rodziców zgody na pozbawienie ich władzy rodzicielskiej, Sąd uregulował sytuację prawną dziewczynki.

Kolejnym przykładem interwencji podjętej przez Rzecznika Praw Dziecka z urzędu była sprawa dotycząca małoletniego rodzeństwa.[174] Z pozyskanych informacji wynikało, że matka dzieci zginęła w wypadku, przez co dzieci zostały sierotami pełnymi.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił swój udział w toczącym się przed Sądem Rejonowym w K. postępowaniu o wydanie zarządzeń opiekuńczych. Ponadto zwrócił się do Ośrodka Pomocy Społecznej i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie o udzielenie informacji dotyczącej małoletnich, ich sytuacji prawnej i rodzinnej oraz zaoferowanej im pomocy.

Sąd Rejonowy w trybie zabezpieczenia umieścił małoletnich w rodzinie zastępczej u dziadków macierzystych. Zebrany w toku postępowania materiał dowodowy wskazywał jednak, że dziadkowie małoletnich nie mieli właściwych predyspozycji opiekuńczo–

[173] ZSR.441.2003.2015.KT
[174] ZSR.441.442.356.2015.SU

wychowawczych do sprawowania opieki nad wnukami. Między dziećmi a dziadkami nie wytworzyła się więź emocjonalna. Dziadkowie nie dawali gwarancji należytego pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Pomimo pomocy pracowników socjalnych, nie radzili sobie z podstawowymi czynnościami życia codziennego, ze sprzątaniem, gotowaniem, właściwym dobraniem ubrań dla dzieci. Nie byli w stanie pomóc wnukom w nauce.

Z powyższych względów Sąd Rejonowy w K. oddalił wniosek dziadków macierzystych o ustanowienie ich rodziną zastępczą dla małoletnich i umieścił dzieci w rodzinie zastępczej niespokrewnionej. Apelację od powyższego postanowienia wnieśli dziadkowie małoletnich. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację dziadków.

Monitorowanie losów rodzeństwa, w tym ustalenie jakości podejmowanych działań na rzecz dzieci przez instytucje zobowiązane, pozwoliło na ustalenie, że dzieci prawidłowo funkcjonują w rodzinie zastępczej niespokrewnionej, bardzo szybko się zaaklimatyzowały w nowym domu. Mają zapewnione wsparcie psychologiczne, odpowiednie warunki mieszkaniowe. Dzieci mają uregulowane kontakty z dziadkami.

Kolejna sprawa, w której zasadne było podjęcie interwencji przez Rzecznika Praw Dziecka, zgłoszona została przez kandydatów na rodzinę zastępczą[175]. Zgłaszający podnosili utrudnianie przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej zrealizowania postanowienia sądu o powierzenie im opieki nad małoletnimi oraz wskazywali na nieprawidłowości w zakresie umowy, jakiej podpisanie zaoferował im organizator.

Po dogłębnej analizie spraw opiekuńczych i dokumentów organizatora pieczy zastępczej Rzecznik Praw Dziecka uznał za konieczne uregulowanie sytuacji prawnej dzieci i zapewnienia im prawidłowej pieczy. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu opiekuńczym, wnioskując o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Wobec jednoznaczności zgromadzonego materiału dowodowego, świadczącego o wieloletnim zaniedbywaniu dzieci, wniosek Rzecznika został rozpoznany pozytywnie. Wszczęto poszukiwanie rodziców adopcyjnych dla dzieci. W międzyczasie zgłaszający zrezygnowali z podpisania umowy i przejęcia opieki nad dziećmi.

Jednocześnie, celem wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowych praktyk organizatora pieczy zastępczej w zakresie kwalifikowania i zawierania umów z rodzinami zastępczymi, a także komunikacji z sądem opiekuńczym, Rzecznik zwrócił się do Urzędu Wojewódzkiego o przeprowadzenie kontroli i wydanie stosownych zaleceń.

[175] ZSR.441.922.2015.MS

Rzecznik został poinformowany o wynikach kontroli oraz jej efektach w postaci wydania stosownych zaleceń w zakresie zawierania umów o pełnienie funkcji rodziny zastępczej. Ponadto wojewoda zapowiedział przeprowadzenie kompleksowej kontroli oceniającej realizację zadań ww. organizatora w 2016 roku.

Jeszcze inna sprawa wpłynęła na skutek zawiadomienia dyrektora szkoły o trudnej sytuacji chłopca i związanym z tym brakiem realizacji obowiązku szkolnego przez dziecko. Rzecznik podjął czynności zmierzające do zbadania sytuacji opiekuńczo–wychowawczej[176] małoletniego, w toku których ustalono, że dziadek małoletniego, faktycznie sprawujący opiekę nad chłopcem, chciał przejąć nad nim pieczę zastępczą. Rodzice nie brali udziału w procesie wychowania dziecka, a dziadek nie mógł reprezentować małoletniego, nie mając uregulowanej sytuacji prawnej w tym zakresie.

Na skutek działań podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka sąd rozpoznał sytuację chłopca i wydał odpowiednie rozstrzygnięcia. Umieścił małoletniego u dziadka, któremu powierzył funkcję rodziny zastępczej. Małoletni został zapisany do szkoły i regularnie do niej uczęszczał. Rodzinie zapewniono wsparcie psychologiczno–pedagogiczne.

■ Kontakty dziecka z rodzicami

Kontakty z dzieckiem to jedna z najbardziej spornych kwestii dotyczących wykonywania praw i obowiązków rodzicielskich w sytuacji, gdy rodzice po rozstaniu nie mogą dojść do porozumienia i są głęboko skonfliktowani. Konieczne staje się wówczas zabezpieczenie dobra dziecka i jego prawa do obojga rodziców przez sąd.

Podkreślenia wymaga, że z zasady każde rozstrzygnięcie sądu w zakresie kontaktów dziecka z rodzicem jest zadaniem trudnym i z założenia kompromisowym, gdyż nigdy nie będzie ono w pełni satysfakcjonować stojących na odmiennych stanowiskach uczestników postępowania i nie zawsze całościowo zabezpieczy potrzeby dziecka w tym zakresie.

Przykładem z tej kategorii może być sprawa małoletniego rodzeństwa, która została zgłoszona przez matkę dzieci[177]. Zgłaszająca wskazała, że małoletni nie chcą spotykać się z ojcem, dlatego ustalone kontakty nie były realizowane. Poinformowała, że sąd ukarał ją karą pieniężną w łącznej kwocie kilkudziesięciu tysięcy złotych za nierealizowanie kontaktów chłopców z ojcem. Matka poinformowała, że głównym problemem było nieuwzględnianie przez sąd składanych wniosków o wysłuchanie dzieci.

[176] ZSR.441.2813.2015.MS
[177] ZSR.441.2279.2015.SU

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił swój udział w toczącym się przed Sądem Rejonowym w G. postępowaniu. Wniósł o wysłuchanie małoletnich na podstawie art. 576 § 2 k.p.c. na okoliczność ustalenia więzi łączących małoletnich z ojcem, sposobu spędzania wolnego czasu z ojcem, zaangażowania ojca w ich sprawy, a także zapoznania się ze zdaniem dzieci co do ich stanowiska w zakresie spotkań z ojcem. Sąd Rejonowy w G. uwzględnił wniosek Rzecznika i wysłuchał małoletnich.

Z opinii biegłego psychologa sporządzonej z wysłuchania dzieci wynikało, że niechęć małoletnich do kontaktów z ojcem wynika z zachowania obojga rodziców, w szczególności z braku współpracy między nimi.

Rzecznik Praw Dziecka po zapoznaniu się z opinią biegłego psychologa wniósł o wydanie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia na czas trwania postępowania poprzez zobowiązanie rodziców oraz małoletnich do podjęcia rodzinnej terapii systemowej. Sprawa pozostaje w toku.

Rzecznik Praw Dziecka podjął również interwencję w sprawie 9–letniej dziewczynki, której rodzice pozostawali w silnym konflikcie, dotyczącym sposobu sprawowania opieki nad córką[178]. W wyroku rozwodowym Sąd Okręgowy w P. ustalił miejsce pobytu dziewczynki przy matce i szerokie kontakty dziewczynki z ojcem. Po zakończeniu postępowania rozwodowego matka wraz z dzieckiem zmieniła dotychczasowe miejsce zamieszkania i przeniosła się do miejscowości oddalonej o 500 kilometrów od miejsca zamieszkania ojca. Pomimo znacznej odległości ojciec regularnie utrzymywał z dzieckiem kontakty. Ze względu na złe relacje pomiędzy rodzicami, dziecko zostało uwikłane w konflikt lojalnościowy, przez co jej więzi z ojcem uległy zaburzeniu.

Kolejne postępowanie sądowe doprowadziło do ustalenia kontaktów dziecka z ojcem w miejscu zamieszkania małoletniej i w obecności jej matki. Kontakty nie przebiegały prawidłowo. Małoletnia odmawiała podjęcia zabawy z ojcem, który mógł jedynie obserwować jak córka bawi się z matką.

Ojciec zainicjował postępowanie o zmianę kontaktów. Sąd Rejonowy w S. postanowieniem ustalił, że kontakty osobiste małoletniej z ojcem odbywać się będą w miejscu zamieszkania dziewczynki, zmieniając jedynie terminy spotkań. Ponadto sąd nie uwzględnił wniosku ojca o skierowanie rodziców do odbycia terapii rodzinnej, celem wykształcenia umiejętności współdziałania w sprawach dziecka.

[178] DTZ.441.278.2015.RR

Od ww. postanowienia apelację złożył ojciec dziewczynki, wskazując że wyznaczona przez sąd forma kontaktów nie pozwoli na przywrócenie prawidłowych relacji z córką, zwłaszcza przy odmowie zobowiązania rodziców do poddania się oddziaływaniom terapeutycznym. Podtrzymał również swój wniosek o ustalenie kontaktów w miejscu neutralnym dla dziecka, w obecności osoby znanej dziecku, która nie będzie zaangażowana w konflikt.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu sądowym, popierając apelację ojca małoletniej oraz wnioskując o ustalenie kontaktów dziecka z ojcem poza miejscem zamieszkania matki. W piśmie procesowym Rzecznik wnioskował również o zobowiązanie rodziców małoletniej do odbycia terapii rodzinnej, ukierunkowanej na podniesienie kompetencji rodzicielskich w zakresie prawidłowego komunikowania się obojga rodziców w sprawach dotyczących córki, wykształcenia umiejętności współdziałania w procesie jej wychowania i wypracowania umiejętności wyłączania córki z konfliktów powstających pomiędzy uczestnikami postępowania.

Sąd Okręgowy w P. podzielił stanowisko Rzecznika Praw Dziecka i ustalił kontakty na terenie placówki edukacyjnej, w obecności pedagoga, jak również zobowiązał rodziców do poddania się oddziaływaniom terapeutycznym. Sytuacja opiekuńczo–wychowawcza dziecka uległa poprawie.

Kolejnym przykładem może być sprawa małoletniej dziewczynki, której dobro było zagrożone z uwagi na silny konflikt rodzinny[179]. Rozpoznając jej sytuację opiekuńczo–wychowawczą, Rzecznik Praw Dziecka ustalił, że wyrokiem rozwodowym Sąd Okręgowy orzekł rozwód rodziców dziewczynki, postanawiając, że każdorazowym miejscem zamieszkania dziecka będzie miejsce zamieszkania matki oraz uregulował kontakty ojca z córką w co drugi weekend miesiąca od 10^{00} do 18^{00} z możliwością zabierania dziecka poza miejsce zamieszkania.

Jeszcze przed orzeczeniem rozwodu dziadkowie ojczyści złożyli w sądzie wniosek o uregulowanie ich kontaktów z wnuczką. Postępowanie to zostało umorzone z uwagi na zawarcie ugody, w której ustalono, że kontakty z dziadkami będą się odbywały w pierwszy i trzeci piątek miesiąca w godzinach od 16^{30} do 18^{20} poza miejscem zamieszkania matki i w jej obecności. Matka małoletnich wniosła o zmianę formy tych kontaktów. Argumentowała, że z uwagi na to, że ojciec małoletniej wyprowadził się do innego miasta, a jego kontakty z córką odbywały się w miejscu zamieszkania dziadków, mieli oni regularne kontakty z wnuczką. W

[179] ZSR.441.70.2015.LP

sprawie została sporządzona opinia Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno–Konsultacyjnego, z której wynikało, że małoletnia miała poczucie przynależności do rodziny, czuła się swobodnie w obecności dziadków, a jej kontakty z nimi powinny mieć charakter niezależny od kontaktów z ojcem biologicznym. Zaproponowano zmianę wcześniej wydanego postanowienia i uregulowanie kontaktów z dziadkami ojczystymi poprzez spotkania wyznaczone w co drugą środę miesiąca w godzinach popołudniowych poza miejscem zamieszkania dziecka i bez udziału matki. Ostatecznie Sąd Rejonowy uregulował kontakty dziadków zbieżnie z kontaktami dziecka z ojcem. Postanowienie to zostało zaskarżone. Sąd Okręgowy ustalił, że kontakty będą się odbywały w każdą drugą środę miesiąca w godzinach od 16^{30} do 18^{30} poza miejscem zamieszkania matki i bez jej obecności, przy czym nałożył na dziadków obowiązek odbierania i odwożenia dziecka do miejsca jego zamieszkania.

Po upływie kilku miesięcy okazało się, że kontakty dziewczynki z dziadkami nie odbywały się. Matka tłumaczyła, że dziecko zwykle nie wykazywało chęci widzenia się z dziadkami. Na skutek braku wydawania wnuczki na kontakty w domu małoletniej interweniowała Policja, co w efekcie bardzo negatywnie wpływało na stan psychiczny dziecka.

W toku kolejnej sprawy o zmianę kontaktów, zawisłej przed sądem zarówno z wniosku matki, jak i ojca małoletniej, powołani przez sąd biegli uznali, że konflikt istniejący pomiędzy dorosłymi uniemożliwiał im konstruktywny dialog na temat rzeczywistych potrzeb małoletniej. Wzajemne zarzuty i deprecjonowanie kwalifikacji wychowawczych, niechęć do współpracy oraz nawiązania pozytywnej komunikacji nie sprzyjały normalizacji relacji małoletniej z członkami rodziny. Co więcej – utrzymanie takiego stanu rzeczy stanowiło poważne zagrożenie dla prawidłowego kształtowania dalszych więzi dziecka z jego opiekunami. Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego sąd wydał postanowienie, w którym oddalił wnioski rodziców małoletniej.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu, w całości popierając apelację ojca w zakresie ustalenia kontaktów dziecka z dziadkami ojczystymi. Sąd Okręgowy oddalił apelację.

Następnie przed Sądem Rejonowym zawisła sprawa z wniosku matki małoletniej w przedmiocie zakazu kontaktów małoletniej z dziadkami. Wnioskodawczyni podnosiła, że dziecko nie chce spotykać się z dziadkami, którzy negatywnie wpływają na stan emocjonalny dziewczynki.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił swój udział w postępowaniu i na podstawie art. 576 § 2 k.p.c. wniósł o wysłuchanie małoletniej na okoliczność ustalenia więzi łączących małoletnią z

dziadkami oraz zapoznania się ze zdaniem dziecka, co do jego stanowiska w zakresie spotkań z dziadkami.

Sąd uwzględnił wniosek Rzecznika Praw Dziecka. Sprawa pozostaje w toku.

Jeszcze innym przykładem może być sprawa małoletniej, której rodzice pozostawali w silnym konflikcie, uniemożliwiającym im porozumienie się w zakresie realizacji kontaktów i sprawowania władzy rodzicielskiej[180]. Ojciec dziecka w czasie trwania postępowania, samowolnie przejął bezpośrednią opiekę nad dzieckiem i uniemożliwiał matce kontakt z dziewczynką. Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję, przystępując do postępowania rozwodowego z wnioskiem o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych sądowych – psychologa i pedagoga w zakresie określenia sposobu realizacji kontaktów ojca z dzieckiem, wskazania terapii dla ojca, matki oraz małoletniej pozwalającej na rozwój więzi ojca z córką oraz wypracowanie i ugruntowanie właściwych postaw rodzicielskich.

Sąd uwzględnił wniosek Rzecznika.

Po zapoznaniu się z treścią opinii Rzecznik złożył wniosek o skierowanie rodziców na terapię systemową dla osób w konflikcie okołorozwodowym. Wniósł także o podjęcie terapii indywidualnej, w celu uporania się z przykrymi emocjami związanymi z problemami małżeńskimi, negatywnie wpływającymi na funkcjonowanie w roli rodzica. W piśmie procesowym złożył również wniosek o objęcie terapia indywidualną dziecka, mającą na celu odbudowanie relacji córka – ojciec.

Sąd podzielił stanowisko Rzecznika i wydał odpowiednie postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia.

Terapia rodziców okazała się skuteczna. Uświadomili sobie, iż ich dotychczasowe postawy rodzicielskie były nieprawidłowe, co bezpośrednio wpływało na szeroko pojęte dobro dziecka. Na rozprawie strony podjęły rozmowy ugodowe, które doprowadziły do wypracowania porozumienia rodzicielskiego w kwestii kontaktów oraz władzy rodzicielskiej. Wyrok prawidłowo zabezpieczył prawo dziecka do obojga rodziców.

■ Małoletni cudzoziemcy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Kierowane przez cudzoziemców sprawy dotyczyły najczęściej kwestii legalizacji pobytu cudzoziemców na terytorium Polski oraz toczących się wobec nich postępowań administracyjnych[181]. Cudzoziemcy kwestionowali decyzje Szefa Urzędu do spraw Cudzoziemców oraz organu odwoławczego – Rady do spraw Uchodźców, odmawiające im

[180] ZSR.441.266.2015.PP
[181] ZSM.441.10.2015.AJ

nadania statusu uchodźcy oraz udzielenia ochrony uzupełniającej. Znaczna część spraw wpływających do Rzecznika dotyczyła także decyzji Straży Granicznej zobowiązujących małoletnich cudzoziemców do powrotu do kraju pochodzenia. Zgodnie z ustawą o cudzoziemcach[182], która weszła w życie z dniem 1 maja 2014 r., w przypadku wydania cudzoziemcowi decyzji ostatecznej o umorzeniu postępowania lub o odmowie nadania statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej przez którykolwiek z powołanych do tego organów, ma on ustawowy obowiązek poinformowania o tym fakcie organ Straży Granicznej, właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca.

W sytuacji, gdy cudzoziemiec nie opuści dobrowolnie terytorium Polski w wyznaczonym w decyzji terminie, Straż wszczyna wobec niego postępowanie w sprawie zobowiązania go do powrotu do kraju pochodzenia. Podczas prowadzonego postępowania Straż Graniczna przed wydaniem decyzji bada, czy nie zachodzą okoliczności do udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany.

W skierowanych do Rzecznika pismach cudzoziemcy wyrażali obawę, że powrót do kraju ich pochodzenia stanowiłby naruszenie praw ich małoletnich dzieci, zagwarantowanych w Konwencji o prawach dziecka. Dotyczy to zwłaszcza prawa do edukacji, gdyż z chwilą wydania decyzji zobowiązującej małoletnich cudzoziemców do powrotu do kraju pochodzenia, przerwana zostaje ich dotychczasowa nauka w szkołach polskich. W każdym ze zgłoszonych przypadków Rzecznik Praw Dziecka monitorował przebieg postępowania administracyjnego, a także informował zgłaszających o przysługujących im środkach prawnych. W uzasadnionych przypadkach, gdy w ocenie Rzecznika decyzje organów zostały wydane z naruszeniem Konwencji o prawach dziecka lub ustawy o cudzoziemcach, podejmował interwencję.

Za przykład podjętej przez Rzecznika Praw Dziecka interwencji może posłużyć sprawa czterech rodzin pochodzących z Ukrainy, wobec których wydane zostały odmowne decyzje w sprawie nadania im statusu uchodźcy, utrzymane następnie w mocy przez Radę do spraw Uchodźców[183]. W związku z wspomnianymi decyzjami Straż Graniczna wszczęła odrębne postępowanie w przedmiocie zobowiązania rodzin do powrotu do kraju pochodzenia.

W pismach skierowanych do Rzecznika Praw Dziecka wnioskodawcy wskazali, że chcą pozostać w Polsce ze względu na dobro małoletnich dzieci. Z przekazanych przez cudzoziemców informacji wynikało, że małoletni uczą się w polskich szkołach, nawiązali relacje z rówieśnikami, rozwijają swoje zainteresowania szkolne, a także aktywnie uczestniczą w dodatkowych zajęciach. Ponadto bardzo dobrze znają język polski oraz silnie zasymilowali

[182] Dz. U. z 2013 r., poz. 1650 ze zm.
[183] ZSM.441.14.2014.AJ

się z polską społecznością. Zdaniem cudzoziemców powrót do kraju pochodzenia mógłby spowodować nieodwracalne skutki dla psychiki dzieci, z uwagi na zdiagnozowany u nich zespół stresu pourazowego, który wystąpił na skutek wydarzeń, jakie miały miejsce na Ukrainie.

Rzecznik Praw Dziecka, mając na uwadze dobro dzieci cudzoziemskich, wystąpił do Komendanta Straży Granicznej o rozważenie możliwości udzielenia rodzinom zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium RP, powołując się na art. 348 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach. W piśmie skierowanym do Straży Granicznej Rzecznik podniósł, że powrót małoletnich na Ukrainę mógłby naruszyć ich prawa zagwarantowane w Konwencji o prawach dziecka. W szczególności wskazał na prawo dziecka do nauki oraz prawo dziecka do prawidłowego, zrównoważonego rozwoju fizycznego i psychicznego. W ocenie Rzecznika zmiana systemu nauki na ukraiński, mogła mieć negatywny wpływ na psychikę i zahamować rozwój intelektualny dzieci.

W następstwie działań Rzecznika Praw Dziecka, Straż Graniczna zawiesiła postępowania w przedmiocie zobowiązania cudzoziemców do powrotu do kraju pochodzenia.

Liczną kategorię zgłoszeń stanowiły sprawy dotyczące małoletnich umieszczonych w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców[184]. W kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka pismach wnioskodawcy wskazywali na problemy związane z dostępem małoletnich do edukacji, zapewnieniem odpowiedniej opieki medycznej oraz złych warunków pobytu w ośrodkach.

W każdej zgłoszonej sprawie Rzecznik występował do Komendanta Straży Granicznej o zbadanie powyższych zarzutów, udzielenie stosownych wyjaśnień i podjęcie działań zapewniających ochronę praw dziecka.

Celem zbadania sytuacji małoletnich cudzoziemców umieszczonych w strzeżonych ośrodkach, przedstawiciele Rzecznika Praw Dziecka 16 listopada 2015 r. wizytowali Ośrodek Strzeżony dla Cudzoziemców w K. W wyniku przeprowadzonej wizytacji poczynione zostały ustalenia dotyczące sytuacji dzieci przebywających w Ośrodku typu zamkniętego.

W dniu przeprowadzonej wizytacji w Ośrodku przebywało 9 osób małoletnich (Syria – 4 osoby, Wietnam – 3 osoby, Rosja – 2 osoby), w tym 5 osób małoletnich bez opieki (Wietnam – 3 osoby, Syria – 2 osoby).

Z poczynionych ustaleń wynikło, że opieka medyczna zapewniona jest wszystkim cudzoziemcom przebywającym na terenie Ośrodka. Cudzoziemcy mogą korzystać z pomocy

[184] ZSM.441.26.2015.AJ

dwóch lekarzy o specjalności ogólnej i okulistycznej, stomatologa, ratownika medycznego oraz pielęgniarek. Lekarze przyjmują pacjentów w gabinecie lekarskim znajdującym się na terenie Ośrodka w każdy poniedziałek i czwartek, zaś z usług stomatologa cudzoziemcy mogą korzystać w siedzibie pobliskiej przychodni. W Ośrodku są do dyspozycji również gabinety fizykoterapii, zabiegowy oraz EKG. W nagłych przypadkach w porze nocnej lub wymagających natychmiastowej konsultacji specjalistycznej, na podstawie stosownej umowy, cudzoziemcy przewożeni są na izbę przyjęć Szpitala Powiatowego w K. Ponadto przed przyjęciem cudzoziemców do Ośrodka, a także przed jego opuszczeniem, przeprowadzane są badania lekarskie, zaś raz w miesiącu wykonywane są badania kontrolne. Osoby małoletnie (niemowlęta i dzieci do 6. r.ż.), objęte są programem szczepień obowiązkowych wykonywanych zgodnie z kalendarzem szczepień, który obowiązuje na terytorium RP.

W celu realizacji obowiązku szkolnego przez małoletnich umieszczonych w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w K., zgodnie z art. 94 a ust.1 i 1a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty[185] oraz przepisami Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjmowania osób niebędących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek oraz organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia[186], zostało podpisane porozumienie o współpracy między komendantem właściwego oddziału straży granicznej i Burmistrzem Miasta K. w zakresie realizacji prawa do edukacji. Do wykonywania obowiązku szkolnego została wyznaczona Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w K. Zajęcia szkolne realizowane są przez nauczycieli w wymiarze 18 godzin lekcyjnych tygodniowo. Kwestie dotyczące treści programowych oraz ilości godzin pozostają w kompetencji szkoły. Zajęcia edukacyjne odbywają się w pomieszczeniach odpowiednio wyposażonych w meble i sprzęt dostosowany do potrzeb osób małoletnich, zaś podręczniki oraz inne materiały szkolne dostarczane są przez ośrodek. Dzieci uczestniczą w zajęciach szkolnych w grupach uwzględniających wiek, stopień zaawansowania znajomości języka polskiego oraz różnice kulturowe. W przypadku, gdy małoletni cudzoziemcy kwalifikują się do nauki na poziomie gimnazjum, dyrekcja i nauczyciele ustalają i realizują indywidualny tok nauki.

[185] Dz. U. z 2015, poz. 2156

[186] Akt nieobowiązujący, zastąpiony rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 lipca 2015 r. w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia (Dz. U. z 2015 r., poz. 1202).

W ośrodku odbywają się ponadto zajęcia edukacyjne i wychowawcze prowadzone w języku polskim i rosyjskim przez funkcjonariuszy i pracowników sekcji edukacyjno–wychowawczej posiadających wykształcenie pedagogiczne i kwalifikacje nauczycielskie. Małoletni mogą uczestniczyć w zajęciach polonistycznych, matematycznych, przyrodniczych, plastycznych, świetlicowych oraz rekreacyjno–sportowych. Ponadto w ośrodku znajduje się biblioteka, która zawiera w swoich zbiorach ponad 800 pozycji w języku angielskim, niemieckim, ukraińskim, polskim, rosyjskim i francuskim.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka dzieci przebywające w ośrodku w K. mają zapewniony dostęp do opieki medycznej oraz korzystają z prawa uczestniczenia w zajęciach dydaktyczno–wychowawczych, zgodnie z art. 416 § 2 ustawy o cudzoziemcach.

■ Obywatele polscy zamieszkali za granicą

Do Rzecznika Praw Dziecka zwracali się o pomoc Polacy zamieszkali za granicą, w związku z działaniami zagranicznych instytucji państwowych, które negatywnie wpływały na sferę praw i wolności ich dzieci[187]. W przeważającej liczbie pisma kierowane do Rzecznika pochodziły od obywateli polskich zamieszkałych w Wielkiej Brytanii, Niemczech i Norwegii. Zgłaszający kwestionowali decyzje obcych służb socjalnych oraz sądów opiekuńczych, które kształtowały w nowy sposób stosunki między rodzicami a dziećmi. W wyniku wspomnianych decyzji dochodziło do zabrania dzieci spod opieki rodziców, ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej i umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych.

Pomimo ograniczonych kompetencji, uniemożliwiających podjęcie bezpośredniej interwencji przed instytucjami państw obcych, Rzecznik Praw Dziecka inicjował wszelkie możliwe działania w celu ochrony praw polskich dzieci zamieszkałych za granicą. Zwracał się o pomoc do Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz polskich placówek konsularnych, za pośrednictwem których monitorował toczące się przed sądami i instytucjami zagranicznymi postępowania z udziałem małoletnich obywateli polskich. W ramach wspomnianej współpracy, pracownicy polskich urzędów konsularnych, na wniosek Rzecznika, kierowali pisma do miejscowych służb socjalnych o wyjaśnienie przyczyn interwencji podjętych wobec obywateli polskich. Konsulowie podejmowali także próby wyjaśnienia sprawy, gdy stwierdzone zostały przypadki uniemożliwiania utrzymywania kontaktów rodziców z dziećmi. Nadzorowali również przebieg postępowań sądowych i udzielali rodzicom pomocy prawnej z zakresu miejscowego prawa rodzinnego.

[187] ZSM.441.1.2015.AJ

Przykładem podjętej przez Rzecznika Praw Dziecka interwencji może być sprawa małoletniej dziewczynki zamieszkałej wraz z matką na terytorium Norwegii, która została odebrana spod opieki matki przez miejscowe służby socjalne pod zarzutem stosowania przemocy wobec dziecka[188]. Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się o pomoc dziadek małoletniej z prośbą o wyjaśnienie przyczyn odebrania córki od matki. Z przekazanych informacji wynikało, że matka nie posiadała wiedzy na temat aktualnego miejsca pobytu córki, została jedynie poinformowana, że dziecko zostało przekazane pod opiekę norweskiej rodziny zastępczej. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił w tej sprawie do polskiej placówki konsularnej w Norwegii o zbadanie sytuacji dziewczynki i wyjaśnienie przyczyn odebrania jej matce.

W odpowiedzi Konsulat RP w Oslo poinformował Rzecznika Praw Dziecka, że w oparciu o art. 36 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych Konsul domagał się od instytucji norweskich spotkań z małoletnią oraz uzyskania informacji odnośnie sytuacji dziecka. Niestety organ norweski odmówił Konsulowi spotkania z obywatelką Polski, jak również informacji odnośnie miejsca jej pobytu. Z odpowiedzi wynikało także, że Komisja Wojewódzka do spraw Socjalnych podjęła decyzję o przekazaniu dziecka do norweskiej rodziny zastępczej, przyznając matce prawo do widzeń z dzieckiem 12 razy w roku po 2 godziny pod nadzorem pracownika socjalnego. Polska placówka konsularna zapewniła Rzecznika, że pozostaje w stałym kontakcie z matką małoletniej, udzielając jej pomocy prawnej w zakresie obowiązujących uregulowań prawa miejscowego.

Rzecznik Praw Dziecka, mając na uwadze dobro dziecka, zwrócił się[189] do Rzecznika Praw Dziecka w Norwegii z prośbą o zainteresowanie się powyższą sprawą i pomoc w wyjaśnieniu przyczyn odebrania dziecka spod opieki matki. W wystąpieniu do swojego norweskiego odpowiednika Rzecznik wskazał, że przedmiotowa sprawa nie jest jednostkowa, zaś polska placówka konsularna w relacjach z norweską służbą ochrony praw dzieci napotyka wiele problemów dotyczących respektowania praw małoletnich zapisanych w Konwencji o prawach dziecka oraz uprawnień Konsula wynikających z Konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych. Dotyczy to przede wszystkim odmowy ze strony instytucji norweskich udzielania informacji na temat sytuacji dziecka odseparowanego od rodziców oraz braku zgody na spotkania Konsula z małoletnimi przebywającymi w pieczy zastępczej. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie możliwości udzielenia wsparcia polskim władzom konsularnym w Norwegii w wyjaśnianiu spraw dotyczących małoletnich obywateli polskich.

[188] ZSM.441.64.2015.AJ
[189] ZSM.422.6.2015.AJ

W wyniku podjętych działań dziecko powróciło pod opiekę matki.

Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał także pisma od rodzin mieszkających na terytorium Polski wyrażających chęć przejęcia opieki nad małoletnimi przebywającymi poza granicami kraju i pozostawionymi bez opieki najbliższych[190]. Jako przykład podjętej przez Rzecznika interwencji w tego typu sprawach może posłużyć przypadek małoletniej dziewczynki mieszkającej w Danii, która po śmierci rodziców pozostawała pod opieką duńskich instytucji[191]. Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się babcia macierzysta dziecka, zamieszkała na terytorium Polski, prosząc o pomoc w przejęciu opieki nad wnuczką. W skierowanym do Rzecznika piśmie zainteresowana wskazała, że dziewczynka po śmierci rodziców nie ma zapewnionej odpowiedniej opieki ze strony miejscowych instytucji i że będąc najbliższą rodziną wnuczki, wyraża gotowość zapewnienia dziecku w Polsce odpowiednich warunków rozwoju.

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do polskiej placówki konsularnej w Danii z prośbą o podjęcie pilnej interwencji w celu zabezpieczenia sytuacji dziecka, a także udzielenia rodzinie w Polsce pomocy prawnej. Konsul udzielił babci małoletniej informacji odnośnie obowiązujących w Danii uregulowań prawnych, a także pomógł w sporządzeniu wniosku o przejęcie opieki prawnej nad wnuczką. Ponadto Konsul poinformował zainteresowaną, że zgodnie z przepisami miejscowego prawa sprawy opiekuńcze rozstrzyga urząd administracji państwowej, zaś dopiero w sytuacji ewentualnego sporu lub braku zgody co do podjętej przez ten urząd decyzji, sprawa przekazywana jest do sądu. Wniosek o przejęcie opieki nad dziewczynką, zgodnie z sugestią Konsula, zainteresowana skierowała do duńskich organów administracyjnych, przed którymi toczyło się postępowanie opiekuńcze dotyczące małoletniej.

W wyniku podjętych działań dziewczynka mieszka obecnie z babcią w Polsce.

■ Międzynarodowe uprowadzenia rodzicielskie

Liczną grupę zgłoszeń, które były kierowane do Rzecznika Praw Dziecka, stanowiły sprawy dotyczące międzynarodowych uprowadzeń rodzicielskich. Wspomniane sprawy związane były zarówno z wywiezieniem dzieci z Polski do innego państwa[192], jak również z uprowadzeniem dzieci mieszkających za granicą do Polski[193].

W przypadku postępowań toczących się przed sądem polskim o wydanie dziecka w oparciu o przepisy Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka

[190] ZSM.441.65.2015.JW
[191] ZSM.441.71.2015.AJ
[192] ZSM.441.1.2015.AJ
[193] ZSM.441.5.2015.AJ

za granicę, Rzecznik Praw Dziecka, po dokonaniu analizy akt spraw i stwierdzeniu, że powrót dziecka do miejsca stałego pobytu mógłby zagrażać jego dobru, podejmował decyzję o zgłoszeniu udziału w postępowaniu sądowym.

Rozpatrując wpływające sprawy dotyczące uprowadzenia małoletnich, Rzecznik badał, czy podczas toczącego się postępowania sąd uwzględnił wszystkie istotne dla sprawy okoliczności. W szczególności zwracał uwagę, czy sąd dopuścił dowód z opinii biegłych celem wykluczenia istnienia negatywnych przesłanek określonych w art. 13 lit. b Konwencji, tj. czy powrót dziecka nie narazi go na szkodę psychiczną lub fizyczną albo w jakikolwiek inny sposób nie postawi w sytuacji nie do zniesienia.

Analiza orzeczeń sądowych zapadłych w sprawach toczących się z udziałem Rzecznika Praw Dziecka wskazuje, że przed wydaniem rozstrzygnięcia sądy nie dość wnikliwie badają, czy w danej sprawie występują negatywne przesłanki uniemożliwiające wydanie dziecka do państwa, z którego zostało ono wywiezione. Ustalenie, czy w danej sprawie nie istnieją okoliczności określone w art. 13 lit. b Konwencji, dopuszczające odmowę wydania dziecka, wymaga niejednokrotnie zasięgnięcia wiedzy specjalistycznej, jaką jest opinia biegłych. W sytuacjach, gdy Rzecznik dostrzegł uchybienia polegające na pominięciu przez sąd powyższego dowodu, po zgłoszeniu udziału do toczącego się postępowania wnioskował o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych, jako niezbędnego dla prawidłowego ustalenia stanu faktycznego sprawy. Brak wszechstronnego zbadania sprawy, w wyniku niezasięgnięcia wiedzy specjalistycznej, niejednokrotnie był przyczyną uchylenia przez sądy odwoławcze postanowień wydanych w oparciu o przepisy Konwencji haskiej.

Ponadto, gdy w ocenie Rzecznika postanowienie sądu nakazujące powrót dziecka do miejsca poprzedniego pobytu zostało wydane z naruszeniem przepisów prawa procesowego i materialnego, a tym samym godziło w dobro dziecka, korzystał on z prawa do zaskarżenia orzeczenia w drodze apelacji.

Przykładem interwencji podjętej przez Rzecznika w oparciu o unormowania zawarte w Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę była sprawa małoletnich[194] zgłoszona przez matkę dzieci w związku z toczącym się z wniosku ojca postępowaniem przed Sądem Rejonowym w P. w przedmiocie wydania dzieci do Belgii. Zainteresowana wniosła o przeprowadzenie przez Sąd Rejonowy w P. dowodu z opinii biegłych z dziedziny psychologii i pedagogiki na okoliczność ustalenia sytuacji życiowej i emocjonalnej małoletnich dzieci, w tym czy nie zachodzą okoliczności zwalniające sąd

[194] ZSM.441.137.2015.AJ

z obowiązku wydania dzieci. Z analizy akt sprawy dokonanej przez Rzecznika Praw Dziecka wynikało, że sąd w żaden sposób nie ustosunkował się do przedmiotowego wniosku dowodowego. Wobec powyższego Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu, wnosząc o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych psychologów celem zbadania, czy powrót dzieci do Belgii nie narazi ich na szkodę psychiczną lub fizyczną. W piśmie do Sądu Rejonowego w P. Rzecznik wskazał, że przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych jest niezbędne dla prawidłowego ustalenia całokształtu stanu faktycznego sprawy, a co za tym idzie do właściwego zastosowania przez sąd przepisów Konwencji haskiej i wydania rozstrzygnięcia odpowiadającego najlepiej pojętemu interesowi dziecka, który zgodnie z Preambułą Konwencji ma podstawowe znaczenie we wszystkich sprawach dotyczących opieki nad nim.

Sąd Rejonowy w P. podzielił stanowisko Rzecznika i dopuścił dowód z badań i pisemnej opinii biegłych psychologów na okoliczność, czy powrót dzieci do Belgii i zamieszkanie z ojcem nie narazi je na szkodę psychiczną lub fizyczną albo w jakikolwiek inny sposób nie postawi w sytuacji nie do zniesienia. W obecnej chwili Sąd Rejonowy w P. oczekuje na sporządzenie przedmiotowej opinii. Postępowanie jest w toku.

Konwencja haska dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę – będąca jedynym instrumentem prawnym, służącym do zwalczania zjawiska międzynarodowego uprowadzania i zatrzymywania dzieci – ma zastosowanie nie tylko w stosunku do dzieci wywiezionych zza granicy do Polski, ale także w sytuacji, gdy małoletni zostali bezprawnie wywiezieni z Polski do innych państw.

W takich sytuacjach postępowanie o wydanie dziecka w oparciu o przepisy Konwencji haskiej wszczynane jest przed sądem aktualnego miejsca pobytu dziecka, a więc przed sądem zagranicznym. Z uwagi na brak możliwości działania przed sądami państw obcych, Rzecznik Praw Dziecka monitorował toczące się postępowania w przedmiocie wydania dziecka za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości, pełniącego funkcję organu centralnego w sprawach z zakresu prawa międzynarodowego oraz polskich placówek konsularnych.

Do tej kategorii spraw należał przypadek małoletniego chłopca wywiezionego przez matkę (bez zgody ojca) z Polski do Hiszpanii[195]. Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się ojciec chłopca z prośbą o pomoc w podjęciu odpowiednich działań, tak aby dziecko wróciło do Polski. Zainteresowany wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie dziecka na podstawie Konwencji haskiej.

[195] ZSM.441.21.2015.AJ

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do polskiego organu centralnego z wnioskiem o przekazanie informacji o stanie sprawy toczącej się przed sądem hiszpańskim oraz do Konsulatu RP w B. Z uzyskanych odpowiedzi wynikało, że sąd hiszpański wydał postanowienie, na mocy którego zobowiązał matkę do wydania dziecka do Polski. Złożona przez matkę od powyższego postanowienia apelacja została przez sąd odwoławczy oddalona.

Mając na uwadze, że matka nie zastosowała się do powyższego wyroku sądu i odmówiła wydania syna ojcu, Rzecznik Praw Dziecka skierował ponowny wniosek do organu centralnego i urzędu konsularnego w Hiszpanii o podjęcie działań celem wyegzekwowania powyższego postanowienia.

W wyniku podjętych działań dziecko powróciło do Polski i pozostaje pod opieką ojca.

- **Dzieci w placówkach pieczy zastępczej**

Zgłaszane w 2015 roku do Rzecznika Praw Dziecka sprawy pobytu dzieci w placówkach dotyczyły kwestii związanych z:

– **udzielaniem w niedostatecznym zakresie pomocy psychologiczno–pedagogicznej**

Z podejmowanych przez Rzecznika Praw Dziecka spraw wynika, że niektórzy organizatorzy pieczy zastępczej i dyrektorzy placówek opiekuńczo–wychowawczych zbyt małą wagę przywiązują do jakości pomocy psychologiczno–pedagogicznej udzielanej wychowankom oraz szeroko pojętej pracy wychowawczej. Efektem tych zaniedbań są liczne wnioski kierowane do sądu o umieszczenie dzieci w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych. Nie należą do rzadkości przypadki, gdy nawet 30% podopiecznych danej placówki przebywa w takich ośrodkach.

Jedna z prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw dotyczyła decyzji Prezydenta Miasta O. o likwidacji etatów specjalistów w Centrum Placówek Opiekuńczo–Wychowawczych w M. i zatrudnieniu tych specjalistów w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w M.[196] Z prośbą o interwencję w tej kwestii zwrócił się do Rzecznika dyrektor Centrum, który poinformował, że przyjęte rozwiązanie jest krzywdzące dla dzieci przebywających w placówkach, bo znacznie utrudnia udzielanie im właściwej pomocy. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Prezydenta Miasta O., wskazując, że właściwym miejscem pracy specjalistów z dziećmi powinna być

[196] ZEW.441.177.2015.EB

placówka, ze względu na budowane z nimi relacje oraz możliwość stałej obserwacji podopiecznych i ich potrzeb, a także konieczność wsparcia wychowawców w ich pracy. Rzecznik zwrócił się także do właściwego urzędu wojewódzkiego o dokonanie oceny realizacji zadań w obszarze pieczy zastępczej realizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie O. w zakresie dostępu do pomocy specjalistycznej dla dzieci.

Na skutek działań Rzecznika decyzja o zmianie miejsca zatrudnienia specjalistów została zmieniona, nadal pracują oni z dziećmi w miejscu ich pobytu, czyli w placówkach opiekuńczo–wychowawczych.

Innym przykładem z tej kategorii może być sprawa wychowanka Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w B.[197] Chłopiec przebywał w szpitalu psychiatrycznym, miał myśli suicydalne i nie chciał wracać do młodzieżowego ośrodka wychowawczego, do którego został skierowany na wniosek placówki.

Rzecznik Praw Dziecka zbadał sprawę na miejscu. Ustalono, że Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w W. jest kolejną placówką wychowawczą, w której chłopiec przebywał do tej pory. W poprzednim młodzieżowym ośrodku wychowawczym w miejscowości C. chłopiec poprawił zachowanie i dobrze funkcjonował, odnosił sukcesy w konkursach artystycznych. Miał podstawy sądzić, że szybko będzie mógł wrócić do placówki opiekuńczo–wychowawczej, w której przebywała jego siostra i za którą bardzo tęsknił. Gdy otrzymał informację, że w młodzieżowym ośrodku wychowawczym będzie musiał przebywać do ukończenia obecnego etapu edukacyjnego, czyli jeszcze ponad rok, jego zachowanie znacznie się pogorszyło. Chłopiec załamał się, zażył dużą dawkę leków i został przewieziony do Szpitala Klinicznego w M., a dyrektor ośrodka wystąpił o przeniesienie go do innej placówki. Podczas pobytu w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w W. chłopiec nadal wyrażał potrzebę powrotu do placówki opiekuńczo–wychowawczej, w której przebywała siostra. Odmowa zaskutkowała samookaleczeniem i umieszczeniem go w Szpitalu Psychiatrycznym w N. W związku z suicydalnymi deklaracjami dziecka, ordynator oddziału postanowił zatrzymać chłopca w szpitalu do momentu podjęcia przez sąd decyzji o zmianie bądź przerwie w wykonywaniu środka wychowawczego. Do sądu w tej sprawie zwrócił się również dyrektor młodzieżowego ośrodka wychowawczego, który nie widział potrzeby pobytu chłopca w placówce wychowawczej.

[197] ZEW.441.808.2015.ZA.

Rzecznik Praw Dziecka przystąpił do sprawy sądowej. Podczas rozprawy wniósł o uchylenie środka wychowawczego i wydanie odpowiednich zarządzeń. Sąd podzielił stanowisko Rzecznika, postanawiając znieść środek wychowawczy oraz zobowiązał placówkę do zorganizowania chłopcu systematycznej terapii i odpowiedniego wsparcia psychologiczno–pedagogicznego, a małoletniego do uczestnictwa w tej terapii. Małoletni powrócił do placówki opiekuńczo–wychowawczej. Rzecznik nadal monitoruje sytuację chłopca oraz sposób i formę udzielanego mu w placówce wsparcia.

– **stosowaniem niewłaściwych kar wobec dzieci**

Liczną kategorię problemów stanowiły sprawy dotyczące stosowania kar naruszających godność dziecka i jego prawa.

Rzecznik Praw Dziecka powziął informację o nieprzestrzeganiu praw dziecka w Placówkach Opiekuńczo–Wychowawczych w D.[198] Wśród zgłoszonych nieprawidłowości wskazano na niewłaściwy system kar stosowanych wobec dzieci, m.in. polegających na odmowie podania posiłku, uniemożliwieniu wyjazdu do rodziców, zwracaniu się do nich przez wychowawców w sposób wulgarny i upokarzający.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję, zlecając urzędowi wojewódzkiemu szczegółowe zbadanie sprawy. Wyniki kontroli potwierdziły nieprawidłowości w zakresie przestrzegania praw wychowanków. Wydano liczne zalecenia. Dyrektor Centrum Administracyjnego Placówek Socjalizacyjnych w D. przekazał Rzecznikowi informację o sposobie ich realizacji. Z uwagi na wagę stwierdzonych uchybień informacja o wynikach kontroli została również przekazana Prezydentowi Miasta D.

Kolejnym przykładem sprawy z tej kategorii może być skarga matki jednego z wychowanków Domu Dziecka w J. na stosowanie niewłaściwych kar wobec dzieci przebywających w tej placówce[199]. Rzecznik zbadał sprawę na miejscu. Kontrola potwierdziła nieprawidłowości wskazane przez skarżącą. W szczególności stwierdzono publiczne wymierzanie kar, które naruszały godność dziecka. Zgodnie z art. 37 Konwencji o prawach dziecka dziecku należy zapewnić ochronę przed poniżającym traktowaniem i karaniem. W informacji pokontrolnej Rzecznik zalecił niezwłoczne wyeliminowanie złych praktyk oraz kar niezgodnych z przepisami prawa.

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje realizację zaleceń.

[198] ZEW.441.244.2015.EB

[199] ZEW.43.59.2015.ZA

– **umieszczeniem dziecka w placówce zbyt daleko od domu rodzinnego**

Kolejną kategorią spraw zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka były skargi dotyczące umieszczania dzieci w placówkach pieczy zastępczej położonych daleko od rodziny biologicznej, co nie sprzyjało podtrzymywaniu więzi rodzinnych i pracy z rodziną na rzecz powrotu dziecka do domu.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęło pismo ojca z prośbą o pomoc w przeniesieniu synów do Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej położonej w ich rodzinnej miejscowości[200]. Z powodu braku miejsc w placówce w H. chłopców umieszczono daleko od domu rodzinnego, na terenie innego powiatu. Podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka działania doprowadziły do rozwiązania problemu, chłopcy zamieszkali w placówce opiekuńczo–wychowawczej blisko swojej rodziny biologicznej.

Następnym przykładem z tej kategorii może być sprawa skierowana przez opiekuna prawnego wychowanki Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w I., który obawiał się przeniesienia podopiecznej do placówki znacznie oddalonej od jego miejsca zamieszkania[201]. Zmianę miejsca pobytu argumentowano możliwością kontynuowania nauki w wybranej szkole ponadgimnazjalnej. Dziewczynka chciała uczęszczać do klasy wojskowej. Jedną z propozycji powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na opiekę i wychowanie dziecka było umieszczenie jej w Placówce Opiekuńczo–Wychowawczej w Z. oddalonej od jej obecnego miejsca zamieszkania o ok. 570 km, co znacznie utrudniłoby kontakty dziecka z babcią i opiekunem prawnym. Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, a także wystąpił do właściwego urzędu wojewódzkiego o zbadanie jakości realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej przez powiat. W wyniku interwencji Rzecznika dziewczynka została umieszczona w placówce opiekuńczo–wychowawczej oddalonej od miejsca zamieszkania opiekuna prawnego o 130 km i uczęszcza do klasy o preferowanym profilu wojskowym.

■ **Zbyt długi pobyt w szpitalu psychiatrycznym**

Nadal do Rzecznika wpływały sprawy związane z przedłużającym się pobytem dzieci w szpitalu psychiatrycznym ze względu na brak miejsca w specjalistycznej placówce socjalizacyjnej lub terapeutycznej.

[200] ZEW.441.159.2015.ZA
[201] ZEW.441.1077.2015.EB

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się ordynator Oddziału Psychiatrii dla Nieletnich w F., informując, że w oddziale przebywa chłopiec, którego stan zdrowia nie wymaga stosowania takiego środka leczniczego, ale nie ma on dokąd powrócić[202].

W wyniku podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka czynności wyjaśniających ustalono, że chłopiec przed przybyciem do szpitala był wychowankiem placówki opiekuńczo–wychowawczej w L. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do właściwego urzędu wojewódzkiego o przeprowadzenie kontroli w ww. placówce. W jej wyniku chłopiec został przywrócony na listę wychowanków i powrócił do placówki.

Następnym przykładem z tej kategorii była interwencja podjęta na skutek powziętej przez Rzecznika informacji o niepotrzebnie przedłużającym się pobycie chłopca w Krajowym Ośrodku Psychiatrii Sądowej w D.[203] Powodem takiej sytuacji był brak miejsca w placówce specjalistycznej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w G. bezskutecznie kierowało prośby do różnych placówek o przyjęcie chłopca. Rzecznik w toku badania sprawy ustalił, że dla chłopca nie ustanowiono opiekuna prawnego. Zwrócił się więc do Sądu Rejonowego w D. o podjęcie działań mających na celu uregulowanie sytuacji prawnej i opiekuńczej dziecka. W efekcie sąd wydał postanowienie o umieszczeniu chłopca w placówce opiekuńczo–wychowawczej typu interwencyjnego. Chłopiec doskonale zaaklimatyzował się w nowym miejscu i kontynuuje naukę w liceum.

■ Małoletnie matki w placówkach

W dalszym ciągu napływające do Rzecznika Praw Dziecka sprawy dotyczące małoletnich matek przebywających w placówkach opiekuńczo–wychowawczych wskazywały, że problem ten nie został skutecznie rozwiązany, pomimo wprowadzenia uregulowań prawnych w tym zakresie do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 95. ust. 2. ustawy: *Umieszczenie dziecka poniżej 10. r.ż. w placówce opiekuńczo–wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno–terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo–wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.*

Przykładem może być sprawa zgłoszona przez ordynatora, który poinformował, że na oddziale ginekologicznym przebywa małoletnia wychowanka Placówki Opiekuńczo–

[202] ZEW.441.89.2015.ZA
[203] ZEW.441.225.2015.ZA

Wychowawczej w M., która po urodzeniu dziecka nie będzie mogła do niej wrócić[204]. Podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka działania doprowadziły do wygospodarowania przez dyrektora placówki pokoju, w którym zamieszkała wraz z dzieckiem. Dziewczynce umożliwiono też kontynuację nauki.

Kolejnym przykładem sprawy z tej kategorii była prośba o pomoc matki małoletniej wychowanki Domu Dziecka w O. przebywającej w Domu Samotnej Matki w S.[205] Skarżyła się ona na utrudnione kontakty z córką i wnukiem ze względu na znaczną odległość od jej miejsca zamieszkania. W wyniku podjętych przez Rzecznika działań, dziewczynka wraz z dzieckiem została umieszczona w placówce opiekuńczo–wychowawczej w Z., prowadzonej przez ten sam podmiot, który prowadził placówkę opiekuńczo–wychowawczą w O. Po podjęciu skutecznej pracy z rodziną małoletniej, sąd podjął decyzję o powrocie małoletniej matki i jej dziecka do domu rodzinnego.

Następna sprawa z tej kategorii dotyczyła małoletniej, która obawiała się, że zostanie rozdzielona ze swoim dzieckiem[206]. Wobec dziewczynki Sąd Rejonowy w R. zastosował środek wychowawczy w postaci umieszczenia jej w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, a po otrzymaniu informacji o ciąży, na wniosek dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w N., udzielił dziewczynce zgody na urlopowanie do Domu Dziecka w T., którego była wychowanką. Pomimo takiej decyzji sądu, placówka opiekuńczo–wychowawcza umieściła małoletnią w Ośrodku Wsparcia dla Samotnych Matek i Kobiet w Ciąży w M. Dziewczynka obawiała się, że może zostać rozdzielona z dzieckiem w przypadku konieczności powrotu do młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Rzecznik zdecydował o zbadaniu sprawy na miejscu. W wyniku działań podjętych przez Rzecznika małoletnia wraz z dzieckiem powróciła do placówki.

Innym przykładem może być sprawa, w której prezes organizacji pozarządowej zwrócił się o pomoc dla małoletniej przebywającej wraz z nowonarodzonym dzieckiem w szpitalu w R. Dziewczynka obawiała się, że może zostać rozdzielona z córką. Placówka opiekuńczo–wychowawcza, w której dotychczas przebywała, została rozwiązana, a ją przeniesiono do Domu Integracyjno–Rodzinnego w B. Przedłużający się pobyt w szpitalu wyzwolił w dziewczynce myśli, że nowa placówka być może nie chce przyjąć jej razem z dzieckiem. Rzecznik podjął interwencję u dyrektora Domu Integracyjno–Rodzinnego w B. W jej wyniku dyrektor placówki odebrał ze szpitala małoletnią matkę wraz z dzieckiem. Z informacji

[204] ZEW.441.149.2015.ZA
[205] ZEW.441.531.2015.ZA
[206] ZEW.441.1279.2015.ZA

przekazanej przez dyrektora wynikało, że małoletnia troskliwie opiekuje się córką oraz dba o porządek w pokoju, w którym mieszkają.

Kolejnym przykładem sprawy z tej kategorii była skarga wychowanki Centrum Wspierania Rodzin w O.[207] Małoletnia matka skarżyła się na niewłaściwe warunki pobytu w placówce (mieszkała z dzieckiem w przejściowym pokoju), brak środków czystości i niewłaściwe traktowanie jej przez wychowawców. W ocenie dziewczynki kadra prowokowała ją do kłótni, aby zdobyć argumenty do stwierdzenia, że jest nieodpowiedzialna, impulsywna, agresywna i nie powinna opiekować się małym dzieckiem. Wskazywała też, że ona i dziecko otrzymują za mało odzieży, a ta, którą dostają, jest zniszczona.

W toku podjętych działań Rzecznik Praw Dziecka zlecił właściwemu urzędowi wojewódzkiemu zbadanie zgłoszonych problemów. Kontrola potwierdziła większość zarzutów stawianych przez dziewczynkę i wykazała inne poważne nieprawidłowości. Dyrektor otrzymał zalecenia. W wyniku ich realizacji dziewczynka została przeniesiona do innego, odpowiedniego dla matki i dziecka pokoju. Rzecznik Praw Dziecka monitoruje realizację pozostałych zaleceń pokontrolnych.

- **Przenoszenie dzieci do innej placówki wbrew ich woli**

Liczną kategorię stanowiły sprawy związane z częstą zmianą miejsc pobytu dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Ten poważny problem był przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka z 15 marca 2015 r. do Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Taka organizacja pieczy zastępczej jest krzywdząca dla dzieci, ponieważ uniemożliwia im budowanie relacji z opiekunami i rówieśnikami oraz kształtowanie właściwych wzorców społecznych. Częstą przyczyną przenoszenia dzieci są krótkoterminowe umowy zawierane przez starostów z podmiotami prowadzącymi placówki opiekuńczo–wychowawcze lub rodzinne domy dziecka (rok, dwa lata). Niedopuszczalna jest sytuacja, aby względy finansowe były stawiane ponad dobrem dziecka.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się wychowankowie Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w L. prowadzonej przez Fundację w W.[208] Poinformowali o likwidacji ich placówki i konieczności przeprowadzki do nowych miejsc. Odebrali to jako wielki osobisty dramat – zżyli się z miejscem i ludźmi, którzy ich otaczali i z którymi udało im się stworzyć rodzinę. Prosili Rzecznika o interwencję w celu umożliwienia im pozostania w dotychczasowym miejscu. Podkreślali, że to kolejna dramatyczna zmiana w ich życiu.

[207] ZEW.441.1155.2015.ZA
[208] ZEW.441.1510.2015.AS

W toku podejmowanych działań Rzecznik wezwał dyrektora ww. placówki do złożenia wyjaśnień w sprawie oraz do Starosty L. o rozważenie możliwości pozostawienia wychowanków w dotychczasowym miejscu pobytu do czasu ich pełnego usamodzielnienia. Starosta wyjaśnił, że jest zobligowany do organizowania przetargów na realizację zadań z zakresu pieczy zastępczej. Poinformował, że umowa (szósta od 2010 roku) została zawarta na czas określony, tj. od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. . Pięciu spośród dziesięciu wychowanków ww. placówki znalazło nowy dom w Placówce Opiekuńczo–Wychowawczej typu rodzinnego w M., czwórka zamieszkała w Domu Dziecka w N., a jeden wychowanek podjął decyzję o usamodzielnieniu się. Rzecznik monitoruje sytuację dzieci przeniesionych do innych placówek. Będzie zabiegał również o wypracowanie rozwiązań systemowych niwelujących problem niewłaściwej realizacji zadań z zakresu organizacji pieczy zastępczej. Powierzanie prowadzenia placówek na tak krótki czas jest przejawem łamania prawa dziecka do wychowania w stabilnym środowisku.

Jeszcze inna sprawa dotyczyła prośby o pomoc w przekształceniu rodziny zastępczej w rodzinny dom dziecka[209]. Tylko zmiana statusu prawnego miejsca opieki nad dziećmi pozwalała na pozostawienie tam dwóch rodzeństw, umieszczonych na podstawie postanowienia sądu w tej konkretnej rodzinie. Dzieci przebywały od 2010 i 2011 roku, zżyły się z rodzicami i jednoznacznie deklarowały chęć pozostania z nimi.

W wyniku podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka działań podpisano porozumienie pomiędzy powiatami na czas obowiązywania umowy zawartej pomiędzy powiatem P. a prowadzącymi Rodzinny Dom Dziecka. Dzieci pozostały pod opieką dotychczasowych rodziców zastępczych.

■ Niewłaściwe warunki pobytu dzieci w placówkach pieczy zastępczej

W dalszym ciągu do Rzecznika Praw Dziecka napływały skargi na niewłaściwe warunki panujące w placówkach opiekuńczo–wychowawczych.

Przykładem może być sprawa podjęta na podstawie anonimowej skargi dotyczącej sytuacji podopiecznych Placówki Wielofunkcyjnej w K.[210] Rzecznik został powiadomiony, że placówka nie zapewnia dzieciom właściwej opieki i wychowania, a także nie zaspakaja ich niezbędnych potrzeb bytowych, społecznych, rozwojowych oraz emocjonalnych.

W toku badania sprawy Rzecznik zlecił właściwemu urzędowi wojewódzkiemu przeprowadzenie kontroli w zakresie zgłaszanych problemów. Wyniki kontroli potwierdziły

[209] ZEW.441.182.2015.ZA
[210] ZEW. 441.1188.2015.AS

liczne nieprawidłowości, m.in.: brak odpowiednich miejsc do nauki, niewłaściwy standard pokoi dzieci, aneksów kuchennych, łazienek i toalet, a także niedostateczną opiekę wychowawczą i mało urozmaicane posiłki. Wydano wiele zaleceń pokontrolnych

Aktualnie Rzecznik bada realizację wydanych zaleceń.

Kolejnym przykładem może być sprawa dotycząca sytuacji opiekuńczo–wychowawczej podopiecznych Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w T.[211] W tym przypadku anonimowo poinformowano Rzecznika o licznych nieprawidłowościach mogących wskazywać na łamania praw dziecka.

W toku badania sprawy Rzecznik zlecił właściwemu urzędowi wojewódzkiemu przeprowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania praw dziecka. Jej wyniki potwierdziły wskazane w skardze nieprawidłowości, m.in.: brak formalnego uregulowania funkcjonowania wolontariuszy w placówce, niedostosowanie procedur przyjmowania dziecka do obowiązujących przepisów, niezgodne z prawem przebywanie w placówce dzieci poniżej 7. r.ż., przebywanie w placówce dziecka niezgodnie ze skierowaniem, urlopowanie dzieci niezgodnie z zatwierdzoną przez Prezydenta Miasta T. procedurą urlopowania wychowanków umieszczonych w instytucjonalnej pieczy, brak odpowiedniej ilości produktów spożywczych w lodówkach w stosunku do liczby wychowanków i potrzeb rozwojowych dzieci, brak właściwej opieki nad niemowlętami przebywającymi w pokoju sypialnym, braki w regulaminie odwiedzin, nierzetelne prowadzenie dokumentacji.

Ze względu na wagę stwierdzonych nieprawidłowości, Rzecznik zlecił urzędowi wojewódzkiemu zbadanie jakości realizacji zaleceń pokontrolnych.

W odpowiedzi został poinformowany, że sposób realizacji zaleceń pokontrolnych został zaakceptowany przez inspektorów wojewódzkich przeprowadzających kontrolę, którzy zbadają również, jak zostały one wprowadzone w praktyce.

Rzecznik Praw Dziecka nadzoruje funkcjonowanie placówki oraz działania urzędu wojewódzkiego w sprawie.

Jeszcze innym przykładem może być sprawa dotycząca sytuacji wychowanków Domu Dziecka w O.[212] Dzieci poinformowały Rzecznika, że nie są zaspokajane ich podstawowe potrzeby i poprosiły o pomoc. Wskazały, że nie mają zapewnionej odzieży, w tym odpowiedniej do panujących warunków atmosferycznych. Są zmuszane do kupowania ubrań ze swojego kieszonkowego bądź innych środków własnych. Wskazały też na nieprawidłowości w zakresie zapewnienia im odpowiednich warunków do wypoczynku i organizacji czasu

[211] ZEW. 441.1203.2015.AS
[212] ZEW.441.597.2015.AS

wolnego (możliwości uczestniczenia w zabawach oraz zajęciach rekreacyjnych odpowiednich do ich wieku, tj. brak jakichkolwiek form rozrywki, wycieczek czy wyjazdów). Ponadto skarżyły się na: wysokość kieszonkowego, które nie zmieniło się od 2 lat oraz jakość posiłków.

Rzecznik Praw Dziecka zlecił urzędowi wojewódzkiemu zbadanie jakości funkcjonowania ww. placówki. Wyniki kontroli nie potwierdziły wszystkich zgłaszanych nieprawidłowości. Stwierdzono jednak, że placówka w sposób niewystarczający zapewnia wychowankom warunki do wypoczynku i organizacji czasu wolnego oraz uczestnictwa w zabawach i zajęciach rekreacyjno–sportowych. Kontrola wykazała, że pokoje mieszkalne były brudne i zaniedbane, a znajdujący się w nich sprzęt wymagał natychmiastowej naprawy. Zwrócono także uwagę na przyjmowanie do placówki dzieci poniżej 7. r.ż. oraz przekroczoną i niezgodną z przepisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej liczbę dzieci umieszczonych w placówce.

W powyższym zakresie wydano zalecenia. Ich realizacja jest monitorowana przez Rzecznika Praw Dziecka.

■ Realizacja prawa do kontaktu z osobami bliskimi

W dalszym ciągu znacząca ilość zgłoszeń dotyczyła utrudniania dzieciom pozostającym w różnego rodzaju placówkach kontaktów z ważnymi dla nich osobami. Nie zawsze byli to krewni biologiczni. Należy pamiętać, że placówka opiekuńczo–wychowawcza zastępuje dziecku dom rodzinny. Jeżeli więc jej wychowanek przebywa czasowo w szpitalu czy placówce innego typu, obowiązkiem jego stałych opiekunów jest podtrzymywanie z nim kontaktu i wspieranie go w trudnych chwilach.

Przykładem sprawy może być interwencja Rzecznika Praw Dziecka dotycząca sytuacji opiekuńczo–wychowawczej małoletniego wychowanka Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w W.[213] Chłopiec nie miał kontaktu z rodziną biologiczną. Ze względu na zaburzenia zachowania został umieszczony najpierw w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii, a następnie w Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w P.

W obu przypadkach placówka opiekuńczo–wychowawcza odmawiała urlopowania chłopca. Pracownicy Placówki nie interesowali się dzieckiem, nawet go nie odwiedzali. Rzecznik Praw Dziecka zbadał sprawę na miejscu – w Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w P. i w Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo–Wychowawczej w W. Z rozmowy chłopca z psychologiem z Biura Rzecznika Praw Dziecka wynikało, że bardzo

[213] ZEW.43.10.2015.ZA

brakuje mu bliskich relacji rodzinnych. Brak odwiedzin pracowników placówki, nawet w przypadku kierowania do nich imiennych zaproszeń, chłopiec odbierał jako kolejne porzucenie.

Na skutek interwencji Rzecznika pracownicy Placówki zaczęli odwiedzać chłopca w szpitalu oraz troszczyć się o jego potrzeby, również w zakresie socjalno–bytowym.

Innym przykładem z tej kategorii może być sprawa odmowy urlopowania na okres Świąt Bożego Narodzenia dwóch wychowanek Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w F. przebywających w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w R.[214]

O umożliwienie pobytu dziewcząt w stałym środowisku wychowawczym wnioskował dyrektor ośrodka. Przekazując informację Rzecznikowi Praw Dziecka, dyrektor wskazał, że w ciągu dwóch lat pobytu jedna z wychowanek była urlopowana do placówki tylko raz. Pracownicy placówki również tylko raz odwiedzili ją w ciągu pobytu w MOW-ie. Dyrektor ośrodka podkreślił także, że dziewczynka ta nie ma żadnej osoby bliskiej, do której mogłaby pojechać na święta czy ferie.

W toku podjętych czynności wyjaśniających Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do dyrektora Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w F. o urlopowanie wychowanek na okres Świąt Bożego Narodzenia i udzielenie im właściwego wsparcia w czasie pobytu w placówce, a także o podjęcie współpracy z Młodzieżowym Ośrodkiem Wychowawczym w R. dla dobra dzieci.

Rzecznik zwrócił się także do właściwego urzędu wojewódzkiego o wyjaśnienie przedmiotowej sprawy oraz zbadanie jakości funkcjonowania Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej w F., ze szczególnym uwzględnieniem obszaru przestrzegania praw jego wychowanków oraz zaspokajania ich niezbędnych potrzeb. W efekcie działań Rzecznika Praw Dziecka placówka podjęła współpracę z młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, podtrzymuje kontakt z wychowankami i wyraziła zgodę na ich urlopowanie podczas ferii zimowych.

Innym przykładem z tej kategorii może być sprawa, z którą zwrócił się ojciec dzieci umieszczonych w Domu Dziecka w L., wskazując na problem utrudniania im kontaktów rodzinnych[215]. Zgodnie z postanowieniem sądu spotkania powinny odbywać się raz w miesiącu przez dwie godziny. Placówka ustaliła sztywny termin wizyt – pierwszy piątek miesiąca w godz. od 17 do 19. Przyjęte rozwiązanie i różne sytuacje życiowe powodowały, że rodzina spotykała się raz na kilka miesięcy.

[214] ZEW.441.1686.2015.EB
[215] ZEW.441.170.2015.ZA

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję. Zbadał sprawę na miejscu, przeprowadzając kontrolę stanu przestrzegania praw dziecka. Dyrektor otrzymał zalecenia, w których wskazano, aby w uzasadnionych przypadkach kontakt ojca z dziećmi był możliwy, także w innym terminie, po wcześniejszym uzgodnieniu z dyrektorem placówki.

Problem został rozwiązany.

Kolejna sprawa została podjęta na skutek prośby o pomoc przekazanej Rzecznikowi Praw Dziecka przez dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w G., w związku z planowaną przez operatora telefonicznego likwidacją automatu telefonicznego zainstalowanego w ośrodku[216]. Z telefonu systematycznie korzystało 60 dziewcząt – podopiecznych placówki, wymagających szczególnej pomocy i wsparcia. Dla wielu z nich był on jedyną szansą swobodnego kontaktu z najbliższymi osobami, tak ważnego w procesie wychowawczym.

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do operatora telefonicznego o rozważenie możliwości pozostawienia automatu w ośrodku. Na skutek interwencji Rzecznika, operator podjął decyzję korzystną dla dzieci. Telefon nie został zlikwidowany.

- **Zapewnienie właściwej opieki wychowankom placówek resocjalizacyjnych**

Kolejną kategorię stanowiły sprawy dotyczące niewłaściwego traktowania i niezapewnienia odpowiedniej opieki wychowankom przebywającym w placówkach wychowawczych.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęła skarga matki jednej z wychowanek oraz osoby, która chciała pozostać anonimowa, na metody wychowawcze stosowane w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w G.[217] Ze względu na wagę zarzutów, Rzecznik przeprowadził badanie stanu przestrzegania praw dziecka w ww. ośrodku. Kontrola w szczególności dotyczyła metod i jakości oddziaływań wychowawczych stosowanych wobec podopiecznych. W efekcie przeprowadzonego badania zostały sformułowane liczne uwagi i wnioski. Stwierdzono, że w ośrodku dochodziło do przemocy rówieśniczej, zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Zasady panujące w ośrodku nie sprzyjały kształtowaniu prawidłowego systemu wartości, który decyduje o pozytywnym rozwoju wychowanka. Nie służyły też prawidłowym oddziaływaniom resocjalizacyjnym, prowadzącym do takich zmian osobowości, które ułatwiłyby wychowankom akceptację i realizację norm oraz wartości będących podstawą relacji międzyludzkich i życia w społeczeństwie otwartym. Wychowankowie nie mogli przemieszczać

[216] ZEW.441.1069.2015.AS
[217] ZEW.43.31.2015.ZA

się swobodnie między grupami (poszczególne części budynku były zamykane na klucz) oraz wychodzić na zewnątrz, nawet w czasie przerw międzylekcyjnych. W ośrodku obowiązywał bezwzględny zakaz przebywania dziewcząt i chłopców w tym samym pomieszczeniu, także w świetlicy i w stołówce, co również nie służyło właściwej socjalizacji. Jako środek wychowawczy, mający na celu wyeliminowanie zachowań niepożądanych, stosowano kary zbiorowe. Ponadto, pomimo że w sprawozdaniu jednego ze specjalistów zatrudnionych w ośrodku odnotowano, że przyczyną ucieczek był, m.in. brak kontaktów z rodziną, nie podjęto działań w celu stworzenia warunków do częstszych spotkań z bliskimi. Aparat telefoniczny był umieszczony w pobliżu pokoju wychowawców, a rozmowy wychowanków mogły trwać nie dłużej niż 10 minut.

W wyniku działań Rzecznika Praw Dziecka dyrektor ośrodka dokonał wielu zmian w funkcjonowaniu placówki. Przeprowadzono diagnozę występowania przemocy, a jej wyniki wykorzystano do planowania działań eliminujących niepożądane zachowania (opracowany został „Program eliminowania zachowań agresywnych"). Zatrudniono doradcę zawodowego. Wprowadzono dostępne dla wychowanków dodatkowe telefony na każdym poziomie mieszkalnym, a także opracowano – we współpracy z samorządem wychowanków – zasady korzystania z telefonów prywatnych. Uaktywniono pracę samorządu wychowanków. Ośrodek zaczął zapewniać noclegi rodzicom/opiekunom prawnym odwiedzającym dzieci. Z regulaminu ośrodka usunięto kary mogące naruszać prawa dziecka, wprowadzono nakaz poszanowania prywatności korespondencji. Wykreślono także zapis, że zajęcia odbywające się w świetlicy stanowią przywilej lub nagrodę. Poszerzono katalog praw wychowanków, dostosowując go do *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach.* Doprecyzowano również zapisy określające, kiedy wychowanka można odizolować od grupy oraz zaplanowano dwa wyjścia młodzieży na patio każdego dnia podczas przerw śródlekcyjnych.

Innym przykładem może być sprawa małoletniego, który skarżył się na złe warunki, w tym higieniczno–sanitarne, panujące w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w P. Brakowało miejsc do spania i drzwi w pokojach, stan toalet był niezadowalający, wychowankowie nie mieli dostępu do pralni i środków czystości (w tym do papieru toaletowego), a także do telewizji oraz Internetu. W ośrodku były prowadzone tzw. raporty karne, w których odnotowywano niewywiązywanie się wychowanków z nałożonych na nich

obowiązków[218]. Problemy zgłaszane przez dzieci personelowi ośrodka były bagatelizowane. W toku badania sprawy Rzecznik wystąpił do właściwego kuratora oświaty o podjęcie działań z zakresu nadzoru pedagogicznego nad placówką oraz do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w P. o podjęcie działań w celu zapewnienia dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w ośrodku. Kontrole potwierdziły nieprawidłowości. Dyrektor ośrodka otrzymał zalecenia dotyczące wzmocnienia nadzoru nad zapewnieniem dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Z uwagi na stwierdzone zaniedbania w zakresie czystości i porządku oraz nieprzestrzegania zakazu palenia tytoniu, właściwy Państwowy Inspektor Sanitarny podjął działania w celu poprawy stanu sanitarnego obiektu.

Wszystkie wydane zalecenia zostały zrealizowane, a sytuacja wychowanków uległa poprawie.

[218] ZEW.441.465.2015.AS

3. PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

Państwa–Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych (...).

(art. 26 Konwencji o prawach dziecka)

W 2015 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem **3 240** spraw związanych z prawem do godziwych warunków socjalnych.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach dotyczących:

- alimentacji dzieci oraz świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- problemów mieszkaniowych, w tym eksmisji,
- egzekucji świadczeń alimentacyjnych za granicą, zasądzonych orzeczeniami polskich sądów,
- „głodu" wśród dzieci,
- roszczeń majątkowych wobec dziecka,
- przyznawania zasiłku macierzyńskiego,
- przyznawania renty rodzinnej w drodze wyjątku,
- procedury przyznawania świadczeń rodzinnych,
- przyznawania świadczeń w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- świadczeń wynikających z orzeczenia o niepełnosprawności.

3.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych

■ **Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego – wystąpienie z 15 stycznia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[219] do Rzecznika Praw Obywatelskich o wystąpienie z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności art. 10 ust. 2 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych[220] z art. 2, art. 18, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 71 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej[221] oraz art. 26 i art. 27 ust. 1 i 3 w zw.

[219] ZSS.422.1.2014.JZ
[220] T.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 114 ze zm.
[221] T.j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

Z art. 2 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka[222] rozumianego w ten sposób, że w przypadku korzystania z urlopu wychowawczego w celu sprawowania opieki nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu, dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego przysługuje do zasiłku rodzinnego na jedno z tych dzieci. Rzecznik Praw Dziecka postawił zarzut dotyczący niezgodności kwestionowanego przepisu z regułami prawidłowej legislacji, czego efektem było naruszenie zasady równości w prawie i wobec prawa, przejawiające się w pozbawieniu niektórych dzieci prawa do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, a także prawa dziecka do odpowiedniego poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu.

W odpowiedzi[223] Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że wykładnia kwestionowanego przepisu – po wydaniu uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego[224] – jest utrwalona i respektuje standardy konstytucyjne, wobec czego nie stwierdził podstaw do podjęcia działań wnioskowanych przez Rzecznika Praw Dziecka. Udzielona odpowiedź uznana została przez Rzecznika Praw Dziecka jako niesatysfakcjonująca oraz nieodnosząca się do argumentów merytorycznych podniesionych w wystąpieniu. Odmowa złożenia wniosku do Trybunału Konstytucyjnego została oparta wyłącznie na argumentach formalnych (ustabilizowanej wykładni kwestionowanego przepisu).

W związku z powyższym stanowiskiem, Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętym na podstawie skargi konstytucyjnej Magdaleny W. o „stwierdzenie, że art. 10 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim przyznaje do zasiłku rodzinnego wyłącznie jeden dodatek z tytułu opieki nad dziećmi w okresie korzystania z urlopu wychowawczego bez względu na liczbę dzieci jakie narodziły się w wyniku jednego porodu jest niezgodny art. 32, art. 71 ust. 1 oraz art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” (pisownia oryg.). Rzecznik Praw Dziecka poparł stanowisko skarżącej, wskazując, że art. 10 ust. 2 ustawyz 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych rozumiany w ten sposób, że w przypadku korzystania z urlopu wychowawczego w celu sprawowania opieki nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu, dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego przysługuje do zasiłku rodzinnego na jedno z tych dzieci jest niezgodny z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 71 ust. 1 i art. 72

[222] Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526
[223] III.7064.28.2015.LN
[224] Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z 26 czerwca 2014 r., I OPS 15/13

ust. 1 Konstytucji RP, a także jest niezgodny z art. 71 ust. 1 oraz art. 72 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 26 i art. 27 ust. 1 i 3 w zw. z art. 2 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka.

Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym pozostaje w toku.

- **Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego oraz dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka – wystąpienie z 5 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[225] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej zwrócił się o wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. W ocenie Rzecznika określony w ustawie dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem powinien być przyznawany na każde dziecko, ponieważ takie rozwiązanie uwzględnia fakt, że nakłady finansowe związane z utrzymaniem dzieci są ściśle związane z liczbą wychowywanych dzieci. Rzecznik zasygnalizował także potrzebę nowelizacji art. 11a ustawy o świadczeniach rodzinnych poprzez zniesienie maksymalnych wymiarów dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka.

W odpowiedzi[226] Minister poinformował, że projekt ustawy nowelizującej został 17 lutego 2015 r. wniesiony przez grupę posłów do Marszałka Sejmu. Nowelizacja usuwa niejednoznaczność art. 10 ust. 2, zapewniając jednocześnie zwiększone wsparcie dla rodzin wychowujących więcej niż jedno dziecko urodzone przy jednym porodzie. Nie stwierdzono jednocześnie podstaw do zniesienia maksymalnych wymiarów dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka.

Projekt ustawy nowelizującej nie został przyjęty przez Sejm RP.

- **Egzekucja świadczeń alimentacyjnych – wystąpienie z 11 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[227] do Ministra Sprawiedliwości, wskazując na brak skuteczności stosowania przepisów dwóch aktów prawa międzynarodowego: Konwencji o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą[228] oraz rozporządzenia Rady WE Nr 4/2009 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych[229], powołanego dalej jako „rozporządzenie 4/2009", w przypadku gdy zobowiązanym do świadczenia alimentacyjnego

[225] ZSS.422.6.2015.JZ
[226] DSR–II.071.1.1.2015.RS
[227] ZSS.442.7.2015.AT
[228] Sporządzonej w Nowym Jorku 20 czerwca 1956 r. tzw. „Konwencji Nowojorskiej" (Dz. U. z 1961 r. Nr 17, poz. 87).
[229] Dz. U.UE.L.2009.7.1.

jest obywatel Republiki Włoskiej. Wystąpienie było podyktowane dużą ilością skarg dotyczących rażącej opieszałości w podejmowaniu czynności urzędowych przez właściwe organy Republiki Włoskiej.

W odpowiedzi[230] Minister Sprawiedliwości poinformował, że w reakcji na pismo Rzecznika Praw Dziecka, przed zaplanowanym na dni 11–12 marca 2015 r. spotkaniem Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych, w ramach którego przewidziano spotkanie organów centralnych Rozporządzenia nr 4/2009, Ministerstwo Sprawiedliwości przesłało Komisji Europejskiej wniosek o organizację rozmów dwustronnych ze stroną włoską na temat jakości współpracy włoskiego organu przyjmującego wnioski, opóźnień w przekazywaniu korespondencji i niskiej skuteczności dochodzenia roszczeń alimentacyjnych przez wnioskodawców mających miejsce zwykłego pobytu w Polsce. Równocześnie przekazano włoskiemu Ministerstwu Sprawiedliwości zastrzeżenia dotyczące współpracy nadesłane przez 17 Sądów Okręgowych w Polsce.

Minister Sprawiedliwości poinformował również, że przed upływem 5 lat stosowania Rozporządzenia nr 4/2009 (tj. do końca 2015 roku) Ministerstwo Sprawiedliwości zwróci się do Sądów Okręgowych, jako instytucji wykonujących zadania organów centralnych, o ocenę stosowania przepisów Rozporządzenia nr 4/2009.

- **Rezygnacja z wpisu do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych dłużników, których zaległości alimentacyjne przekraczają okres sześciu miesięcy – wystąpienie z 10 marca 2015 roku**

Wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka[231] do Ministra Sprawiedliwości stanowiło reakcję na informację przekazaną Rzecznikowi przez Ministra Sprawiedliwości[232] wskazującą, że do pracowników urzędów gmin odpowiedzialnych za postępowania wobec dłużników alimentacyjnych skierowane zostaną ankiety w celu poczynienia ustaleń, czy wpis dłużnika alimentacyjnego do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych wpływa na skuteczność egzekucji należności alimentacyjnych. Rzecznik wniósł o przedstawienie wyników badania.

W odpowiedzi[233] Minister Sprawiedliwości poinformował, że od grudnia 2014 r. do marca 2015 r. przeprowadzono ankietę wśród 510 urzędników samorządowych odpowiedzialnych za postępowania wobec dłużników alimentacyjnych. Na podstawie jej wyników stwierdzono, że wpis do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych nie jest skutecznym

[230] DWMPC–VII–072–1/15/2
[231] ZSS.422.16.2015.KT
[232] DPrC–III–4392–2/13
[233] DL–VIII–4292–4/15/2

sposobem dyscyplinowania dłużników („Tak" odpowiedziało 85% respondentów) i rezygnacja z niego nie utrudni ściągania należności („Tak" odpowiedziało 87% respondentów). Respondenci wyrazili jednakże opinię, że wpis dłużnika do rejestru może być efektywny w przypadku, gdy dłużnik stara się o kredyt lub dokonuje zakupu na raty oraz kiedy prowadzi działalność gospodarczą jako osoba fizyczna. Z kolei wskazanie przez ankietowanych, że ujawnienie informacji o zaleganiu z zobowiązaniami alimentacyjnymi może mieć wpływ na wiarygodność osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą skutkowało skierowaniem badań ankietowych do przedsiębiorców zrzeszonych w Business Center Club, Konfederacji Lewiatan, Krajowej Izbie Gozpodarczej, Polskiej Radzie Biznesu i Związku Rzemiosła Polskiego w celu ustalenia, czy informacja o zaległościach alimentacyjnych potencjalnego kontrahenta wpłynęłaby na ocenę jego wiarygodności. Zapytano także, czy przedsiębiorcy chcieliby mieć możliwość szybkiego i darmowego sprawdzenia, czy potencjalny kontrahent prowadzący działalność gospodarczą jako osoba fizyczna zalega z zapłatą alimentów. Na pytanie odpowiedziało 63 respondentów. Analiza wyników tej ankiety daje podstawę do rozważenia możliwości ujawnienia informacji o zaleganiu z zapłatą należności alimentacyjnych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i zwolnienia przedstawicieli ustawowych małoletnich uprawnionych do alimentacji z konieczności uiszczania opłaty od wniosku o wpis dłużnika do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych.

Powyższa problematyka była przedmiotem dalszych prac Ministerstwa. W dniu 27 maja 2015 r. odbyło się spotkanie, w którym wzięli udział przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz następnie skierowano ankiety do grupy 70 głównych przedsiębiorców w Polsce z pytaniem, czy wpis w CEIDG w ich ocenie miałby wpływ na wiarygodność przedsiebiorcy indywidualnego. Ponadto Ministerstwo Sprawiedliwosci oczekuje na stanowisko Ministerstwa Gospodarki w zakresie postulowanych zmian.

Sprawa wymaga dalszego monitorowania w Biurze Rzecznika Praw Dziecka.

- **Długi czas trwania postępowań egzekucyjnych oraz bardzo niska skuteczność egzekucji roszczeń alimentacyjnych – wystąpienie z 26 marca 2015 roku**

W wystąpieniu[234] do Ministra Sprawiedliwości Rzecznik Praw Dziecka wskazał, że pomimo dostępnych rozwiązań prawnych, które mają służyć szybkiej i skutecznej egzekucji mającej na celu zaspokojenie uprawnionego do alimentów dziecka w sytuacji, gdy rodzic dobrowolnie nie wykonuje ciążącego na nim z mocy prawa obowiązku, Rzecznik nadal

[234] ZSS.422.19.2015.KT

obserwuje problem długiego czasu trwania postępowań egzekucyjnych oraz bardzo niskiej skuteczności egzekucji roszczeń alimentacyjnych. Rzecznik wniósł o analizę problemu i podjęcie działań mających na celu jego rozwiązanie.

W odpowiedzi[235] Minister Sprawiedliwości poinformował, że poszukiwane są nowe rozwiązania problemu, czego przykładem jest rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2678)[236], w którym przewidywane jest uproszczenie i usprawnienie procedur oraz wyposażenie organów egzekucyjnych w nowoczesne instrumenty prawne mające poprawić sprawność i skuteczność egzekucji. Nowe unormowania mają zastąpić archaiczne przepisy prawne, które nie przystają do obecnego poziomu techniki w dziedzinie informatycznej.

Poinformował również, że projekt przewiduje m.in. rozszerzenie możliwości korzystania z drogi elektronicznej w postępowaniu egzekucyjnym. Jednocześnie przepisy przewidują wprowadzenie tzw. licytacji elektronicznej, a systemy teleinformatyczne mają również służyć elektronicznemu zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego.

Prezydent Rzeczpospolitej Polskiej podpisał ustawę 31 lipca 2015 r. .

- **Bezskuteczna egzekucja alimentów – wystąpienia z 26 marca 2015 roku oraz 23 listopada 2015 roku**

W wystąpieniu[237] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę, że pomimo wzrostu liczby osób pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego, faktyczna liczba dzieci potrzebujących wsparcia może być znacznie większa z uwagi na niezmieniony od 2008 roku próg uprawiający do przyznania świadczenia. Zdaniem Rzecznika konieczne byłoby podwyższenie progu. Rzecznik podkreślił, że kryterium dochodowe nie znajduje uzasadnienia z uwagi na fakt, że świadczenie z funduszu alimentacyjnego ma charakter zwrotny. Państwo, które kredytuje zobowiązanego do alimentacji, w przypadku bezskutecznej egzekucji, staje się wierzycielem dłużnika alimentacyjnego.

W odpowiedzi[238] Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że świadczenia z funduszu alimentacyjnego, pomimo zwrotnego charakteru w praktyce są świadczeniami

[235] DWOiP–V–072–2/15

[236] Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1311).

[237] ZSS.422.20.2015.KT

[238] DSR–IV.071.11.2015.GJ

finansowanymi z budżetu państwa, ponieważ stopa zwrotów tych świadczeń od dłużników alimentacyjnych jest na niskim poziomie i w 2014 roku wyniosła 13,9%. Podwyższenie kryterium dochodowego jest więc niemożliwe z uwagi na ograniczone możliwości budżetowe.

W związku z tym, że niealimentacja jest poważnym problemem społecznym, Rzecznik Praw Dziecka ponownie wystąpił w tej sprawie do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej[239].

W odpowiedzi[240] Minister poinformował, że nie są prowadzone prace nad podwyższeniem lub zniesieniem kryterium dochodowego, jak również nad zmianami dotyczącymi zwiększenia maksymalnej wysokości tych świadczeń. Zaznaczono, że będący priorytetem Rządu program „Rodzina 500+" przewiduje znaczące i powszechne wsparcie rodziców wychowujących dzieci w formie nowego świadczenia wychowawczego. Ze wsparcia będą mogły sporzystać zarówno rodziny, które korzystają obecnie ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego, jak i rodziny niespełniające kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymywania tych świadczeń.

- **Niewykonywanie przez rodziców obowiązku alimentacyjnego względem dziecka – wystąpienie z 2 kwietnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[241] do Przewodniczącego Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej o wsparcie postulatów Rzecznika zgłaszanych w sprawie niealimentacji dzieci.

W ocenie Rzecznika głównym problemem w dalszym ciągu pozostaje długotrwałość postępowań egzekucyjnych oraz ich nieskuteczność. Ponadto niezmieniony od wielu lat próg dochodowy umożliwiający pobieranie świadczeń z funduszu alimentacyjnego powoduje brak pomocy dla dzieci, które – będąc uprawnionymi do alimentów – nie otrzymują ich ani od osoby zobowiązanej, ani w jej zastępstwie.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Świadczenie pielęgnacyjne – wystąpienie z 7 kwietnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[242] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej zwrócił uwagę na problem dostępu do szczególnego rodzaju świadczenia, jakim jest świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy z powodu

[239] ZSS.422.37.2015.KT
[240] DSR–IV.071.22.2015.GJ
[241] ZSS.422.21.2015.KT
[242] ZSS.422.22.2015.KK

konieczności stałego współudziału w procesie leczenia, rehabilitacji i edukacji dziecka. Rzecznik na podstawie wniosków trafiających do Biura powziął wątpliwość co do kompletności zakresu podmiotowego ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych[243].

Rzecznik podniósł, że omawiane świadczenie nie jest przyznawane np. matkom posiadającym zezwolenie na pobyt czasowy udzielony na podstawie art. 160 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach[244], wychowującym dziecko z niepełnosprawnością będące obywatelem polskim. Świadczenie to nie przysługuje więc dzieciom, których rodzic jest cudzoziemcem prowadzącym życie rodzinne, w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[245], z zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelem polskim. Przykładem powyższej sytuacji była sprawa obywatelki Ukrainy, która nie otrzymała świadczenia pomimo konieczności stałej opieki nad swoją niepełnosprawną córką (posiadającą obywatelstwo polskie).

Rzecznik Praw Dziecka, dostrzegając ścisłą korelację podmiotów zawartych w ww. przepisie ustawy o cudzoziemcach z podstawowymi celami ustawy o świadczeniach rodzinnych, poddał pod rozwagę zasadność poszerzenia katalogu podmiotowego ustawy o świadczeniach rodzinnych, tj. wprowadzenia zmiany w art. 1 ust. 2 pkt c poprzez wpisanie: „zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w art. 127, art. 160 pkt 3 lub art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy".

W odpowiedzi[246] Minister Pracy i Polityki Społecznej wyjaśnił, że nie prowadzi obecnie prac nad rozszerzeniem katalogu podmiotowego określonego w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Kolejne rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do świadczeń rodzinnych spowodowałby wzrost wydatków budżetu państwa nie tylko na świadczenia pielęgnacyjne, ale wszystkie świadczenia rodzinne.

- **Ulgi przejazdowe dla dzieci nieposiadających legitymacji szkolnej w języku polskim – wystąpienia z 14 kwietnia oraz 31 sierpnia 2015 roku**

W 2015 roku Rzecznik kontynuował działania podejmowane od w 2013 r.[247] zmierzające do zapewnienia dzieciom posiadającym obywatelstwo polskie, a uczącym się za

[243] Dz. U. z 2015 r., poz. 114 ze zm.
[244] Dz. U. z 2013 r. poz. 1650 ze zm.
[245] Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
[246] DSR–IV.071.13.2015.MF
[247] ZSS/500/30/2013/MW; ZSS/500/28/2013/MW; ZSS/500/31/2013/MW; ZSS/500/23/2014/MW

granicami kraju, ulg przejazdowych w komunikacji zbiorowej. Wzory legitymacji szkolnych określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych[248]. Na podstawie ww. rozporządzenia legitymację otrzymują tylko uczniowie uczący się w polskich szkołach.

W kolejnym wystąpieniu do Ministra Edukacji Narodowej Rzecznik przypomniał, że dzieci uczące się za granicą posiadają legitymacje w obcym języku (lub nie posiadają dokumentu wcale) i zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami nie są uprawnione do zniżek na przejazdy środkami transportu publicznego[249]. Rzecznik podkreślił, że taki stan rzeczy spotyka się z zarzutem nierównego traktowania, czego wyrazem są wpływające do Biura skargi. W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Ministra Edukacji o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do zapewnienia jednakowych uprawnień do ulg dla wszystkich małoletnich.

W odpowiedzi[250] Minister Edukacji podzielił pogląd Rzecznika i poinformował, że resortem odpowiedzialnym za dostęp do ulgowych przejazdów jest Ministerstwo Infrastruktury.

W związku z udzieloną odpowiedzią Rzecznik powtórnie wystąpił do resortu edukacji, wskazując, że przedmiotowa tematyka jest niezwykle złożona, uregulowana wieloma przepisami prawa o różnej randze, wymagająca współdziałania i inicjatywy kilku resortów[251]. Rzecznik podniósł, że występował już do resortów transportu, budownictwa i gospodarki morskiej oraz edukacji. Wówczas uzyskał informację, że nad zagadnieniem pracował zespół międzyresortowy do spraw analizy uprawnień w zakresie ulg w przejazdach dla dzieci i młodzieży w składzie: Minister Infrastruktury, Minister Edukacji Narodowej, Prezes Rządowego Centrum Legislacji, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Minister Finansów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Minister Spraw Zagranicznych.

Prace prowadzone pod przewodnictwem Ministra Edukacji Narodowej nie zostały sfinalizowane. Rzecznik Praw Dziecka występował w tej sprawie także do Rzecznika Praw Obywatelskich. Z uzyskanego stanowiska jednoznacznie wynikało, że działania w omawianym zakresie podjąć powinien resort edukacji[252]. Wobec tego Rzecznik zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o zainicjowanie prac międzyresortowych, zmierzających do zmiany przepisów.

---

[248] Dz. U. z 2014 r., poz. 893

[249] ZSS.422.15.2015.MW

[250] DJE–WOKO.4018.11.2015.ER

[251] ZSS.422.15.2015.MW

[252] Odpowiedź udzielona Rzecznikowi przez Rzecznika Praw Obywatelskich 23 lutego 2015 r., sygn. V.565.111.2014.ŁK

W udzielonej odpowiedzi[253] Minister Edukacji Narodowej poinformował o podjętych przez resort działaniach, w tym o wystąpieniu do Ministra Infrastruktury oraz Ministra Spraw Zagranicznych.

Sprawa wymaga dalszego monitorowania.

■ **Bezpieczeństwo na placach zabaw – wystąpienie z 29 czerwca 2015 roku**

W związku z licznymi – niezmiennie od wielu lat – skargami dotyczącymi złego stanu technicznego oraz likwidacji placów zabaw, Rzecznik zwrócił się[254] do prezydentów i burmistrzów miast oraz wójtów o inicjowanie działań zapewniających sprawne funkcjonowanie istniejących placów zabaw oraz ich modernizację. Rzecznik podkreślił, że zaniedbania stanu technicznego mogą stwarzać realne zagrożenie dla zdrowia lub życia najmłodszych, stąd też tak ważne są bieżące przeglądy techniczne i podejmowanie działań modernizujących. Zobowiązanie do podejmowania takich inicjatyw zawarte zostało w Konwencji o prawach dziecka, w której uznano prawo najmłodszych do bezpieczeństwa i wypoczynku.

Wystąpienie generalne nie wymagało odpowiedzi.

■ **„Głodujące" dzieci w Polsce – wystąpienie z 14 września 2015 roku**

Zaniepokojony licznymi doniesieniami dotyczącymi liczby „głodujących" w Polsce dzieci Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[255] do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o zajęcie stanowiska w sprawie, w tym odniesienie się do powoływanej w mediach liczby niedożywionych dzieci w Polsce. W wystąpieniu Rzecznik wskazał na dane Głównego Urzędu Statystycznego, zgodnie z którymi w 2014 r. zasięg ubóstwa skrajnego wśród dzieci i młodzieży poniżej 1. r.ż. osiągnął ok. 10%, a osoby w tym wieku stanowiły prawie jedną trzecią populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym[256].

Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował, że przekazywane przez media dane nie odzwierciedlają rzeczywistej sytuacji dzieci w Polsce[257]. Ministerstwo posługuje się w tym zakresie danymi dotyczącymi liczby dzieci korzystających z wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania". W 2014 r. pomocą programu objęto 1 804 848 osób w tym 302 238 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej, 636 792 uczniów do czasu

[253] DJE–WOKO.4018.11.2015.ER
[254] ZSS.422.27.2015.MW
[255] ZSS.422.32.2015.MW
[256] Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.* (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), opracowanie sygnalne, Warszawa, 9.06.2015 r.
[257] DPS–II.5111.59.2015.PM.

ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej oraz 850 734 osób otrzymujących pomoc na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej. Szacunkowa liczba dzieci i osób wymagających dożywiania, które pomimo spełniania warunków nie zostały objęte pomocą w ramach programu, wynosiła 3 476 osób. Jak poinformował Minister, główną przyczyną nieobjęcia dzieci i osób pomocą była niechęć do korzystania z dostępnych form pomocy. Minister zapewnił Rzecznika, że na bieżąco monitoruje sytuację w zakresie realizacji wskazanego wyżej programu oraz reaguje w przypadku wystąpienia trudności.

■ **Bezpieczeństwo dzieci w salach zabaw – wystąpienie z 22 października 2015 roku**

Prawo dziecka do bezpiecznej zabawy było przedmiotem wystąpienia[258] Rzecznika Praw Dziecka do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Rzecznik po raz kolejny zwrócił uwagę na konieczność stałego badania poziomu bezpieczeństwa w salach zabaw oraz zwrócił się o ocenę efektywności obowiązujących rozwiązań prawnych i informacje na temat zaplanowanych działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom korzystającym z sal zabaw.

W odpowiedzi[259] Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zapewnił Rzecznika o przeprowadzeniu ponownej kontroli przedsiębiorców prowadzących sale zabaw. Poinformował również, że zebrane podczas kontroli materiały (np. regulaminy) będą w Urzędzie przedmiotem analizy pod kątem poprawności zawartych w nich zapisów kształtujących prawa i obowiązki stron umowy. Ustalenia z kontroli zostaną wykorzystane m.in. do wypracowania dobrych praktyk w zakresie organizacji sal zabaw dla dzieci.

3.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do godziwych warunków socjalnych

■ **Niealimentacja dzieci**

Podobnie jak w latach ubiegłych wiele spraw zgłaszanych do Rzecznika dotyczyło problemów związanych z egzekucją alimentów na rzecz dzieci.

Przykładem może być sprawa, w której Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję na skutek zawiadomienia matki trójki małoletnich, która od 2013 r. bezskutecznie starała się wyegzekwować alimenty na rzecz dzieci[260].

[258] ZEW.422.31.2015.MP.
[259] DIH–073–36(2)/15/AJ.
[260] ZSS.441.733.2015.KT

Matka o fakcie niealimentacji dzieci przez ojca powiadomiła prokuratora, który z powodu braku ustawowych znamion przestępstwa z art. 209 § 1 k.k., na zasadzie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. odmówił wszczęcia dochodzenia.

Rzecznik dokonał analizy akt postępowania przygotowawczego oraz podjętej w sprawie decyzji procesowej i uznał, że została ona podjęta przedwcześnie, a rozstrzygnięcie opierało się wyłącznie na podstawie przesłuchania matki. Rzecznik wystąpił do Prokuratora Okręgowego w G. o zbadanie sprawy w ramach zwierzchniego nadzoru służbowego pod kątem oceny zasadności wydanej decyzji procesowej.

Prokurator Okręgowy w G., podzielając stanowisko Rzecznika, poinformował, że po przeanalizowaniu akt sprawy w Wydziale do spraw Wizytacji i Okresowej Oceny Prokuratorów Prokuratury Okręgowej w G. uznał, iż podjęta decyzja merytoryczna była co najmniej przedwczesna. W sprawie nie ustalono w szczególności: z jakiego powodu zobowiązany nie łoży na utrzymanie dzieci w pełnej wysokości, czy dzieci korzystają z pomocy społecznej, czy matka uprawnionych pracuje, jakie osiąga dochody i czy w utrzymaniu dzieci pomagają jej inne osoby. Nie uzyskano także dokumentacji komorniczej. Prokurator Okręgowy w G. zwrócił się zatem do Prokuratury Rejonowej w G. o kontynuowanie postępowania przygotowawczego.

Postępowanie przygotowawcze jest w toku.

W innej sprawie do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka dwójki małoletnich z prośbą o pomoc w związku z uchylaniem się ojca dzieci od realizowania obowiązku alimentacyjnego.[261]

Dokumentacja zebrana przez Rzecznika wykazała, że Prokurator Rejonowy w W. prowadzi dochodzenie w sprawie uporczywego uchylania się od ciążącego na mocy wyroku Sądu Okręgowego w W. obowiązku opieki przez niełożenie przez ojca na utrzymanie synów.

Postanowieniem z dnia 25 marca 2015 r. asesor Prokuratury Rejonowej w W. zawiesił dochodzenie w związku z niemożliwością przesłuchania ojca, który opuścił terytorium RP, nie wskazując swojego aktualnego miejsca zamieszkania. Organ ścigania nie podjął jednak czynności w celu ustalenia jego miejsca pobytu.

Rzecznik Praw Dziecka, stwierdzając nieprawidłowości w postępowaniu, wystąpił do Prokuratora Okręgowego w W. o objęcie nadzorem postępowania prowadzonego przez Prokuraturę Rejonową.

Rzecznik wskazał, że art. 278 k.p.k. stanowi, że jeżeli miejsce pobytu oskarżonego lub osoby podejrzanej nie jest znane, zarządza się jego poszukiwanie. Rzecznik podkreślił, że organ

[261] ZSS.441.678.2015.AT

ścigania powinien skorzystać z możliwości przewidzianych w art. 34 Decyzji Rady WE 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II).

W związku z interwencją Rzecznika Prokurator Okręgowy w ramach nadzoru służbowego stwierdził przedwczesność podjętej przez Prokuratora Rejonowego decyzji o zawieszeniu postępowania wynikającą z nieskorzystania z wszelkich dostępnych możliwości poszukiwania i ustalenia miejsca pobytu osoby podejrzanej.

Prokurator Rejonowy podjął stosowne czynności, m.in. dokonał wpisu w bazie Systemu Informacyjnego Schengen (SIS II).

Ważnym problemem zgłaszanym Rzecznikowi było przedwczesne umarzanie postępowań w sprawach dłużników alimentacyjnych. Do Biura wpływało wiele skarg, w których rodzice informowali o umarzaniu postępowań bez uprzedniego rzetelnego i kompleksowego zbadania sprawy.

Przykładem może być skarga zgłoszona przez matkę samotnie wychowującą dwuipółletniego chłopca[262]. W sprawie tej, pomimo zasądzenia alimentów, ojciec przez ponad rok nie wywiązywał się z ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego. Matka wniosła w związku z powyższym do Prokuratora zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa. Postępowanie przygotowawcze zostało umorzone już po niespełna pięciu miesiącach.

Rzecznik w wyniku analizy akt sprawy doszedł do przekonania, że podjęta decyzja procesowa była przedwczesna i nie znajdowała oparcia w zebranym materialne dowodowym, który był niekompletny. Z akt sprawy wynikało, że ojciec dziecka podejmuje zatrudnienie w szarej strefie, nie stawia się w wyznaczonych terminach w Urzędzie Pracy. Natomiast umorzenie postępowania nastąpiło w dniu przesłuchania ojca małoletniego, pomimo wskazania przez niego nowych, istotnych dla sprawy faktów.

Rzecznik mając na uwadze poczynione ustalenia, wystąpił do Prokuratora nadrzędnego o zbadanie w ramach zwierzchniego nadzoru służbowego tej sprawy pod kątem oceny zasadności wydanej decyzji procesowej. W przypadku odmiennej oceny od dotychczasowej Rzecznik wniósł o niezwłoczną reakcję procesową.

Na skutek wniosku Rzecznika postępowanie zostało wznowione. Po jego zakończeniu został skierowany do sądu wniosek o wydanie wyroku skazującego.

[262] ZSS.441.99.2015.MW

■ **Ochrona majątku dziecka**

Przykładem może być sprawa zgłoszona przez ojca dwojga małoletnich dotycząca prośby o wniesienie skargi kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego w K., wydanego w sprawie o zmianę postanowienia w przedmiocie zezwolenia na dokonanie czynności prawnych w imieniu małoletnich[263].

Po dokonaniu analizy wszystkich okoliczności sprawy Rzecznik nie znalazł podstaw prawnych do wniesienia skargi kasacyjnej, o czym poinformował ojca małoletnich. Stwierdził natomiast, że istnieją podstawy sądzić, że zarząd nad majątkiem dzieci może nie być sprawowany prawidłowo.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Sądu Rejonowego w K. Wydział III Rodzinny i Nieletnich o zbadanie tej sprawy pod kątem zasadności podjęcia przez sąd działań w trybie art. 570 k.p.c. oraz art. 109 § 3 k.r.o. Niewypełnianie przez rodziców nałożonych przez sąd opiekuńczy obowiązków może bowiem skutkować podjęciem ingerencji sądu we władzę rodzicielską i powierzeniem zarządu majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

Sąd wydał stosowne zarządzenia, zabezpieczając dobro i interes małoletniego.

■ **Renta rodzinna w drodze wyjątku**

Podobnie jak w latach ubiegłych część spraw zgłaszanych do Rzecznika dotyczyła odmowy przyznania przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych renty rodzinnej w drodze wyjątku. Każda ze zgłoszonych spraw była wyjaśniana i analizowana pod kątem wydanych decyzji administracyjnych[264].

Za przykład może służyć sprawa zgłoszona przez matkę samotnie wychowującą dziecko, któremu ZUS odmówił przyznania renty rodzinnej po zmarłym ojcu[265]. Dziecku nie przyznano prawa do renty rodzinnej z tego powodu, że zgon ojca nastąpił po upływie 18 miesięcy od daty ustania okresu ubezpieczenia. Wniesione do sądu odwołanie od powyższej decyzji zostało oddalone. Wobec wyczerpania możliwości otrzymania świadczenia w trybie zwykłym Anna W. złożyła do Prezesa ZUS wniosek o przyznanie renty rodzinnej w drodze wyjątku, a kopię wniosku przesłała do wiadomości Rzecznika. Rzecznik podjął interwencję

[263] ZSS.441.1016.2015.KT
[264] ZSS.441.295.2015.KZ, ZSS.441.561.2015.KZ, ZSS.441.1174.2015.KZ, ZSS.441.1202.2015.KZ, ZSS.441.1003.2015.MW; ZSS.441.280.2015.MW; ZSS.441.961.2015.MW, ZSS.441.1197.2015.MW, ZSS.441.839.2015.MW, ZSS.441.480.2015.MW
[265] ZSS.441.926.2015.JZ

w sprawie, popierając stanowisko matki. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych postanowił w drodze wyjątku przyznać małoletniej Julii W. rentę rodzinną.

■ Procedura przyznawania świadczeń

Do Rzecznika Praw Dziecka wielokrotnie zwracali się opiekunowie i rodzice małoletnich w sprawach dotyczących prawa do świadczeń rodzinnych oraz świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

W głównej mierze zgłoszenia dotyczyły: wątpliwości co do zasad ich przyznawania rodzaju i wysokości świadczeń, o które można się ubiegać; uchylenia decyzji przyznającej prawo do świadczeń w razie stwierdzenia, że zostały pobrane nienależnie; braku terminowego wypłacania świadczeń już przyznanych. Rzecznik Praw Dziecka każde zgłoszenie rozpatrywał indywidualnie, udzielając wyjaśnień w oparciu o aktualnie obowiązujące przepisy prawa[266].

Za przykład posłużyć może zgłoszenie[267] matki małoletniego, która zwróciła się do Rzecznika w sprawie problemów z terminowym wypłacaniem przez Ośrodek Pomocy Społecznej świadczenia pielęgnacyjnego na rzecz syna. Rzecznik wystąpił o wyjaśnienia do Kierownika Ośrodka. W odpowiedzi został poinformowany o formach, wymiarze i czasie trwania pomocy świadczonej rodzinie. Po interwencji Rzecznika świadczenia zaczęto wypłacać terminowo.

Kolejnym przykładem może być sprawa dotycząca wątpliwości co do terminu wypłaty świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej[268]. Problem przedstawiła osoba prowadząca rodzinę zastępczą zawodową dla trzech małoletnich dziewczynek[269].

Z treści tego zgłoszenia wynikało, że na terenie działania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w W. świadczenia wypłacane są około 20. dnia każdego miesiąca, a tym samym ciężar utrzymania dziecka przez prawie cały miesiąc spoczywa na rodzinie zastępczej.

[266] ZSS.441.482.2015.KZ, ZSS.441.164.2015.KZ, ZSS.441.879.2015.KZ, ZSS.441.1352.2015.KZ, ZSS.441.1092.2015.KZ, ZSS.441.796.2015.KZ, ZSS.441.1176.2015.KZ, ZSS.441.890.2015.KZ, ZSS.441.1069.2015.KZ, ZSS.441.374.2015.KK, ZSS.441.1106.2015.KK, ZSS.441.1207.2015.EK ZSS.441.779.2015.EK; ZSS.441.978.2015.EK; ZSS.441.896.2015.EK; ZSS.441.722.2015.EK, ZSS.441.1431.2015.MW, ZSS.441.21.2014.MW, ZSS.441.406.2015.MW, 441.1324.2015.MW, ZSS.441.1014.2015.MW, ZSS.441.1184.2015.MW, ZSS.441.1054.2015.MW, ZSS.441.1402.2015.MW, ZSS.441.27.2014.MW

[267] ZSS.441.796.2015.KZ

[268] Dz. U. z 2015 r., poz. 332

[269] ZSS.441.157.2014.KZ

Rzecznik podjął działania wyjaśniające, w toku których ustalił, że na poziomie poszczególnych gmin zachodzą rozbieżności co do terminu realizacji wypłaty tego świadczenia.

W związku z uzyskanymi informacjami Rzecznik zwrócił się do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o interpretację przepisów w zakresie praktycznego stosowania art. 87 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w myśl którego świadczenia i dodatki na pokrycie kosztów utrzymania dziecka przyznaje się od dnia faktycznego umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

W odpowiedzi udzielonej przez Departament Polityki Rodzinnej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wskazano, że jakkolwiek ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie wskazuje czasu wypłaty świadczeń, to zasadne jest, aby świadczenia te rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymali jak najwcześniej, ponieważ przeznaczone są na pokrycie kosztów utrzymania dziecka.

Po pisemnej interwencji Rzecznika u Burmistrza W. termin wypłat świadczeń dla rodzin zastępczych ustalony został do 7. dnia każdego miesiąca.

■ Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Wiele spraw zgłaszanych Rzecznikowi związanych było z problemem uzyskania świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Przykładem z tej kategorii może być sprawa[270] zgłoszona przez ojca małoletniej uprawnionej do świadczeń alimentacyjnych od swojej matki. Bezskuteczność egzekucji komorniczej alimentów egzekwowanych od matki skarżącej uprawniała skarżącą do otrzymania świadczeń z funduszu alimentacyjnego. W zgłoszonej sprawie Samorządowe Kolegium Odwoławcze w K., po rozpoznaniu odwołania wniesionego przez przedstawiciela ustawowego małoletniej, utrzymało w mocy decyzję Kierownika Referatu Świadczeń Rodzinnych i Alimentacyjnych Ośrodka Pomocy Społecznej w R. stwierdzającą, że kwoty wypłacone w pewnym okresie były świadczeniami nienależnie pobranymi z funduszu alimentacyjnego. Organ administracji uznał, że już w chwili składania wniosku małoletnia nie była uprawniona do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, bowiem postępowanie cywilne o zasądzenie alimentów zostało umorzone, wobec czego małoletnia nie posiadała zasądzonych alimentów. W konkluzji organ uznał, że świadczenia z funduszu alimentacyjnego zostały pobrane nienależnie.

[270] ZSS.441.110.2014.JZ

Od decyzji Kolegium została wniesiona przez przedstawiciela ustawowego skarga do sądu administracyjnego. Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu, popierając stanowisko strony skarżącej. Rzecznik wskazał, że w sprawie nie zachodzi żadna z przesłanek decydujących o uznaniu świadczenia za nienależnie pobrane w myśl art. 2 pkt 7 lit. c ustawy z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów[271].

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. uchylił zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję organu I instancji.

W kolejnej sprawie do Rzecznika zwróciła się matka, zgłaszając problem obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Zobowiązany do świadczeń ojciec dziecka przebywał za granicą, gdzie zmarł. Wiadomość o tym fakcie dotarła do matki dziecka po upływie roku od daty zgonu. Zgłaszająca została zobowiązana do zwrotu świadczeń pobranych po dacie śmierci ojca dziecka. W związku z tym złożyła wniosek o umorzenie kwoty nienależnie pobranych świadczeń, argumentując, że o śmierci ojca dziecka dowiedziała się po upływie roku i niezwłocznie powiadomiła o tym fakcie realizatora świadczeń.

Rzecznik podjął interwencję w przedmiotowej sprawie. Prezydent Miasta Ł. wydał decyzję o umorzeniu w całości kwoty nienależnie pobranych świadczeń.

Innym przykładem może być sprawa dotycząca ustalenia prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego dla dwojga małoletnich [272].

Zgłaszająca, działając jako przedstawiciel ustawowy, wystąpiła do Burmistrza Miasta N. o ustalenie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego dla swoich dzieci. Jako zobowiązanego do alimentacji wskazała ojca, od którego Sąd Rejonowy w K. zasądził na rzecz małoletnich dzieci alimenty. Decyzją Burmistrza miasta N. odmówiono przyznania świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Organ w uzasadnieniu decyzji wskazał, że dłużnik alimentacyjny nie posiada żadnych zaległości wobec wierzycieli, opierając się na informacji o stanie egzekucji przedstawionej w piśmie Sądu Okręgowego w O., przed którym toczyło się postępowanie o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą przeciwko ojcu dzieci.

Sąd Okręgowy wskazał, że w sprawie istniała nadpłata, ponieważ matka oprócz alimentów otrzymywała od dłużnika również świadczenia rodzinne na dziecko z Niemiec, tzw. Kindergeld, oraz dodatkowo świadczenia z polskiego funduszu alimentacyjnego. Prawo do zasiłku na dziecko w Niemczech wynika z § 62 Einkommensteuergesetz i § 1 Bundeskindergeldgesetz i przysługuje rodzicowi, który spełnia określone warunki. Pełne wyliczenie niemieckiego zasiłku do zobowiązań alimentacyjnych opiera się na orzecznictwie

[271] tekst jedn. Dz. U. z 2012 r. poz. 1228 ze zm.
[272] ZSS.441.52.2015.AT

niemieckim, według którego nie można zabronić rodzicowi zobowiązanemu do alimentacji używania zasiłku na dziecko otrzymanego w Niemczech do regulowania swych zobowiązań alimentacyjnych za granicą. Zasiłek ten nie musi być przekazywany dziecku jako płatność dodatkowa.

Matka odwołała się od decyzji Burmistrza do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w O., wskazując, że otrzymywane przez małoletnich świadczenia z Niemieckiego Urzędu Rodzinnego – Familienkasse są świadczeniami przysługującymi dzieciom z tego powodu, że ich ojciec jest obywatelem niemieckim. Stwierdziła, że alimenty należne dzieciom powinny być płacone przez osobę zobowiązaną do alimentacji.

Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. uchyliło zaskarżoną decyzję w całości i przekazało sprawę do ponownego rozpatrzenia organowi I instancji.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu w sprawie o ustalenie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego dla małoletnich, wskazując, że wedle obowiązującego prawa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej fakt pobierania świadczeń rodzinnych za granicą nie ma wpływu na prawo do ubiegania się o świadczenia z funduszu alimentacyjnego, gdyż zgodnie z treścią załącznika nr I do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego Polska wyłączyła z zakresu przedmiotowego rozporządzenia świadczenia z funduszu alimentacyjnego na mocy ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Burmistrz N. wydał decyzję, ustalając prawo do świadczeń z funduszu alimentacyjnego dla dzieci.

■ Świadczenia rodzinne

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się między innymi obywatelka Ukrainy, matka pięciorga dzieci – obywateli Polski[273]. Powodem skargi była odmowna decyzja Ośrodka Pomocy Społecznej w N., dotycząca ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych, umotywowana nieposiadaniem przez kobietę karty stałego pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy".

Od powyższej decyzji Rzecznik Praw Dziecka wniósł skargę do sądu administracyjnego, żądając jej uchylenia i wykazując, że matka spełnia przesłanki, od których zależy przyznanie świadczeń rodzinnych.

Rzecznik uzasadnił, że wymaganie posiadania przez cudzoziemkę karty stałego pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy" w celu ustalenia prawa do świadczeń rodzinnych na dzieci

[273] ZSS.441.19.2015.JZ

z polskim obywatelstwem jest bezpodstawne. Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. uznał skargę Rzecznika Praw Dziecka za zasadną i uchylił zaskarżoną decyzję.

Rzecznik zaskarżył do sądu administracyjnego także inną decyzję dotyczącą odmowy przyznania świadczeń rodzinnych na dzieci zgłaszającej (powody odmowy były tożsame z przytoczonymi wyżej).

Również w tym przypadku sąd podzielił stanowisko Rzecznika i decyzja została uchylona.

- **Procedura przyznawania świadczeń w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego**

Podobnie jak w latach ubiegłych jednym z problemów była przewlekłość postępowań dotyczących przyznawania świadczeń w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego[274].

Za przykład posłużyć może zgłoszenie[275] matki małoletniego, która zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka o interwencję w sprawie przyznania prawa do świadczeń rodzinnych (świadczenia pielęgnacyjnego oraz zasiłku pielęgnacyjnego w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego). Zdaniem zgłaszającej postępowanie prowadzone było przewlekle, pomimo że dopełnione zostały wszelkie formalności. Rzecznik podjął interwencję, występując do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w O. o wyjaśnienia dotyczące przebiegu przedmiotowego postępowania, a po ich uzyskaniu monitorował dalszy jego przebieg.

W efekcie Rzecznik został poinformowany o przyznaniu małoletniemu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego oraz prawa do zasiłku pielęgnacyjnego.

Kolejnym przykładem może być sprawa[276] zgłoszona przez matkę małoletniej, która zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka o interwencję w związku z ubieganiem się o przyznanie prawa do renty rodzinnej dla córki po zmarłym ojcu, który był obywatelem Francji.

Zdaniem zgłaszającej postępowanie prowadzone było przewlekle. Rzecznik podjął interwencję, występując do Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w W. o wyjaśnienia dotyczące przebiegu przedmiotowego postępowania i przyczyn jego przewlekłości.

---

[274] ZSS.441.12.2014.KZ, ZSS.441.142.2014.KZ, ZSS.441.219.2015.KZ, ZSS.441.365.2015.KZ, ZSS.441.754.2015.KZ

[275] ZSS.441.710.2015.KZ

[276] ZSS.441.155.2015.KZ (ZSS/420/57/2014/KZ)

W efekcie Rzecznik został poinformowany o przyznaniu małoletniej przez Kasę Zasiłków Rodzinnych w Paryżu (CAF de Paris) zasiłku sierocego z wyrównaniem od początku okresu, za który świadczenie przysługiwało.

■ Ochrona praw dziecka z niepełnosprawnością

Liczną grupę zgłoszeń z prośbą o interwencję Rzecznika Praw Dziecka stanowiły sprawy dotyczące orzeczeń Powiatowych Zespołów do spraw Orzekania o Niepełnosprawności[277]. Większość z nich dotyczyła problemów z uzyskaniem orzeczenia uprawniającego do przyznania świadczenia pielęgnacyjnego. W każdym przypadku Rzecznik informował rodziców o prawnych możliwościach postępowania oraz przysługującej drodze odwoławczej. W przypadkach wymagających bezpośredniej interwencji Rzecznika Praw Dziecka, zgłaszał udział w postępowaniu przed sądem[278].

Przykładem może być sprawa, w której matka małoletniego zwróciła się o interwencję i pomoc w sprawie orzeczenia o niepełnosprawności dziecka[279]. Z treści zgłoszenia wynikało, że orzekając o niepełnosprawności, Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. stwierdził, że małoletni wymaga zapewnienia mu zarówno całkowitej pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku, jak i konieczności stałego współudziału (na co dzień) opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Mając na uwadze rokowania odnośnie przebiegu choroby oraz możliwości poprawy stanu zdrowia i funkcjonowania, naruszenie organizmu orzekanego dziecka uznano za okresowe do 30 kwietnia 2017 r.

Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w K. po rozpatrzeniu odwołania matki małoletniego od orzeczenia Powiatowego Zespołu uchylił zaskarżone orzeczenie w części dotyczącej ustaleń zawartych w punktach dotyczących okresu, na jaki zostało przyznane oraz pkt 7 dotyczącego braku wymogu konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Od powyższego orzeczenia małoletni, reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego, wniósł odwołanie do Sądu Rejonowego w K. Strona odwołująca wnosiła o powołanie biegłego o specjalizacji dziecięcej na okoliczność ustalenia stanu zdrowia

[277] ZSS.441.1118.2015.AT, ZSS.441.1125.2015.AT, ZSS.441.864.2015.AT, ZSS.441.862.2015.AT, ZSS.441.928.2015.KK, ZSS.441.1387.2015.KK
[278] ZSS.441.173.2015.AT
[279] ZSS.441.699.2015.KK

małoletniego. Problemem było to, że na liście biegłych Sądu Okręgowego w K. nie figurował biegły kardiolog dziecięcy.

Rzecznik przystąpił do przedmiotowego postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w K. oraz wnioskował o powołanie biegłego o specjalizacji dziecięcej, wskazując, że jest to możliwe w drodze pomocy prawnej.

Sąd uwzględnił wnioski Rzecznika oraz dopuścił w sprawie dowód z opinii dwóch kolejnych biegłych ze specjalizacją dziecięcą.

Sprawa pozostaje w toku.

Kolejną sprawą była prośba o interwencję w sprawie niepełnosprawnego wnuka, z którą zwróciła się do Rzecznika babka macierzysta małoletniego stanowiąca dla niego spokrewnioną rodzinę zastępczą[280].

W związku z trudną sytuacją materialną oraz brakiem możliwości uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego na rzecz małoletniego zgłaszająca zwróciła się do Rzecznika z prośbą o informację dotyczącą przysługujących małoletniemu uprawnień do świadczeń.

Rzecznik poinformował o świadczeniach przysługujących spokrewnionej rodzinie zastępczej, w tym o możliwości uzyskania dodatku z tytułu niepełnosprawności małoletniego na pokrycie zwiększonych kosztów utrzymania dziecka.

Rzecznik wystąpił również do WCPR w W. o wskazanie, czy w związku z zaliczeniem małoletniego w 2014 r. do grona osób niepełnosprawnych wnioskodawczyni został przyznany dodatek z tytułu niepełnosprawności dziecka.

W wyniku interwencji Rzecznika na małoletniego przyznano dodatek.

- **Eksmisje**

W dalszym ciągu do Rzecznika zgłaszane były sprawy związane z eksmisją rodzin z dotychczas zajmowanych mieszkań.

Z takim problemem do Rzecznika zgłosiła się małoletnia Klara[281]. W stosunku do rodziny małoletniej gmina skierowała powództwo o eksmisję z zajmowanego lokalu mieszkalnego, stanowiącego własność gminy.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję i zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowy w W., wnosząc o wydanie postanowienia dotyczącego przyznania przedstawicielce ustawowej małoletniej oraz małoletniej uprawnienia do lokalu socjalnego. W przedmiotowym postępowaniu Rzecznik podniósł, że w myśl art. 14 ustawy z dnia 21 czerwca

[280] ZSS.441.1212.2015.KK
[281] ZSS.441.111.2015.GR

2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i zmianie Kodeksu cywilnego, w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy. Odnosząc się do unormowania zawartego w art. 14 ust. 4 pkt 2 ww. ustawy, zgodnie z którym sąd nie może orzec o braku uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego wobec małoletniego, niepełnosprawnego w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej[282] lub ubezwłasnowolnionego oraz sprawującego nad taką osobą opiekę i wspólnie z nią zamieszkałą, Rzecznik wskazał, że wniosek powoda dotyczący braku uprawnień do lokalu socjalnego jest bezzasadny.

Sąd Rejonowy w W. uwzględnił stanowisko Rzecznika w sprawie oraz ustalił w wyroku rozstrzygającym postępowanie uprawnienie pozwanych do lokalu socjalnego oraz nakazał wstrzymanie wykonania opróżnienia lokalu do czasu złożenia pozwanym umowy zawarcia najmu lokalu socjalnego.

Wielokrotnie przez eksmitowanych podnoszona była kwestia negowania legalności czynności egzekucyjnych podejmowanych przez komornika w stosunku do ich dzieci niewymienionych w tytule egzekucyjnym, a narodzonych po dacie wyroku.

Z takim problemem zgłosiła się do Rzecznika matka trzech małoletnich córek[283], przeciwko którym komornik sądowy prowadził postępowanie egzekucyjne na podstawie prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W., zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. W wyroku tym nie zostały ujęte małoletnie córki, zaś eksmisja miała zostać przeprowadzona do Stowarzyszenia MONAR mieszczącego się w W.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję, występując do:

- komornika o przekazanie wyjaśnień i informacji dotyczących postępowania egzekucyjnego prowadzonego względem dłużniczki, jak też wyszczególnienie istotnych czynności komornika dokonanych w toku postępowania egzekucyjnego;
- Burmistrza Dzielnicy w W. o podjęcie pilnych działań maksymalnie zabezpieczających dobro małoletnich dzieci, w tym wstrzymanie wyznaczonej eksmisji do czasu zaoferowania dłużniczce lokalu zabezpieczającego warunki do zamieszkania przez wszystkich członków rodziny;
- Prezesa Sądu Rejonowego w W. o objęcie szczególnym nadzorem działalności Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W.

[282] Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 ze zm.
[283] ZSS.441.1082.2015.KK

Po interwencji Rzecznika Burmistrz wskazał rodzinie pomieszczenie tymczasowe dla czterech osób. W dniu planowanej eksmisji komornik, po wysłuchaniu stron oraz ponownej analizie materiału zgromadzonego w sprawie, stosownie do dyspozycji art. 35 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego zawiesił postępowanie w sprawie na 6 miesięcy.

Rzecznik badał również sprawę eksmisji ciężarnej, która wraz z trójką małoletnich dzieci miała zostać przesiedlona przez komornika do wskazanego przez gminę lokalu socjalnego[284]. Zgłaszająca wraz z dziećmi zajmowała bez tytułu prawnego zadłużone mieszkanie po swojej babce. Zaoferowany dłużnikom lokal nie spełniałby kryterium odpowiedniej powierzchni dla rodziny, która niebawem miała się powiększyć o czwarte dziecko.

Wskazując m.in. na te okoliczności, Rzecznik zwrócił się do Prezydenta Ł., wnosząc o rozważenie możliwości wskazania ciężarnej matce i jej małoletnim dzieciom innego, większego lokalu socjalnego, który zapewniłby dzieciom odpowiednie warunki do ich prawidłowego rozwoju. Gmina odstąpiła od eksmisji rodziny do pierwotnie wskazanego lokalu, oferując zainteresowanej i jej dzieciom większy, dwupokojowy lokal z łazienką i wyposażony w instalację wodno–kanalizacyjną oraz gazową.

Na zagrożenie eksmisją z mieszkania objętego egzekucją komorniczą za długi jego właściciela wskazywała również matka, która wraz z dwiema córkami mieszkała w mieszkaniu ich ojca osadzonego w zakładzie karnym[285]. Z powodu wszczętej przez komornika egzekucji z nieruchomości za długi jego właściciela, zainteresowanej i jej dzieciom groziła bezdomność w przypadku udzielenia przez sąd przybicia nabywcy lokalu wystawionego na licytację przez komornika. W liście do Rzecznika samotna matka prosiła o poparcie czynionych przez nią starań o najem lokalu socjalnego od gminy.

Podjęta przez Rzecznika interwencja zaowocowała zakwalifikowaniem zgłaszającej na prowadzoną przez gminę listę uprawnionych do zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego, oczekujących na realizację przydziału. Rzecznik został zapewniony, że w przypadku eksmisji rodziny z mieszkania przed realizacją przydziału lokalu socjalnego gmina zapewni zainteresowanej i jej córkom możliwość zamieszkania w ośrodku interwencji kryzysowej.

[284] ZSS.441.1075.2015.GR
[285] ZSS.441.1148.2015.GR

■ Trudne sytuacje mieszkaniowe

Liczną grupę spraw o charakterze socjalnym kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka stanowiły prośby o interwencję w sprawach lokalowych. Sprawy te głównie dotyczyły składanych przez zainteresowane osoby wniosków o przydział mieszkań, jak również o ich zamianę z uwagi na zły stan techniczny dotychczas zajmowanego lokalu. Osoby zwracające się do Rzecznika najczęściej prosiły o interwencję, zmierzającą do przyspieszenia realizacji składanych wniosków lokalowych[286].

Z prośbą o interwencję Rzecznika w sprawie trudnej sytuacji mieszkaniowej zwróciła się samotna matka dwojga małoletnich[287]. Zgłaszająca przekazała, że podejmowała działania zmierzające do uzyskania dla siebie i małoletnich dzieci pomocy mieszkaniowej od gminy, jednak działania te nie przyniosły oczekiwanego przez nią rezultatu.

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Burmistrza miasta S. o podjęcie działań i udzielenie pomocy mieszkaniowej małoletnim i ich matce.

W wyniku interwencji Rzecznika rodzina uzyskała mieszkanie komunalne.

Inną sprawą z tego zakresu był przypadek mieszkanki jednego z miast w okolicach Warszawy, która wraz z małoletnim synem i ojcem dziecka mieszkała w budynku o nieuregulowanym stanie prawnym[288]. Zły stan techniczny budynku powodował, że rodzina nie mogła nawet korzystać z zaopatrzenia w energię elektryczną, gdyż dystrybutor odmawiał podłączenia do sieci popadającego w ruinę budynku.

Po zbadaniu sprawy na miejscu, tj. odwiedzeniu rodziny przez pracownika Biura Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznik interweniował u Burmistrza miasta W., wskazując na tragiczną sytuację mieszkaniową małoletniego chłopca i jego rodziców. Zgłosił potrzebę pilnego podjęcia przez gminę działań ukierunkowanych na przekwaterowanie rodziny do innego, nadającego się do zamieszkania, lokalu z zasobu komunalnego.

W wyniku interwencji Rzecznika rodzina otrzymała od gminy zaakceptowaną przez zainteresowanych propozycję zasiedlenia zwolnionego przez poprzedniego lokatora lokalu socjalnego.

Do Rzecznika wpływały również sprawy związane z nienależytym zabezpieczeniem potrzeb lokalowych dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo–wychowawcze[289].

---

[286] ZSS.441.100.2015.GR, ZSS.441.265.2015.GR, ZSS.441.731.2015.GR, ZSS.441.1315.2015.GR
[287] ZSS.441.841.2015.KK
[288] ZSS.441.203.2015.GR
[289] ZSS.441.327.2015.GR, ZSS.441.1354.2015.GR, ZSS.441.968.2015.GR

Z problemem o takim charakterze do Rzecznika zwróciła się dyrekcja placówki usytuowanej w jednym z miast Pomorza Gdańskiego, wskazując na brak możliwości zapewnienia odpowiedniego mieszkania dla wychowanki opuszczającej placówkę wraz ze swoim dzieckiem[290]. W planie usamodzielnienia wychowanka wskazała swoje rodzinne miasto jako docelowe miejsce osiedlenia.

Z tych względów Rzecznik zwrócił się do Burmistrza wskazanej miejscowości o zabezpieczenie stosownego lokalu socjalnego dla wychowanki placówki.

W odpowiedzi Rzecznik został poinformowany, że gmina zarezerwowała stosowny wolny lokal z przeznaczeniem na wynajem dla usamodzielnianej i jej dziecka.

- **Modernizacja infrastruktury**

Do Rzecznika zwracano się w sprawach dotyczących infrastruktury drogowej w pobliżu szpitali, szkół i innych obiektów użyteczności publicznej oraz potrzeby ich modernizacji. Najczęściej skargi dotyczyły likwidacji lub potrzeby wyznaczenia przejść dla pieszych w pobliżu budynków, z których korzystają najmłodsi oraz braku udogodnień dla wózków dziecięcych, jak również przyznania lub stworzenia odrębnego miejsca parkingowego dla dziecka z niepełnosprawnością[291].

W jednej ze spraw jako zgłaszająca wystąpiła specjalistyczna placówka zdrowia dla dzieci, która dostrzegła potrzebę usytuowania w pobliżu budynków szpitalnych przejścia dla pieszych. Spowodowane to było licznymi wypadkami, jakie miały miejsce w pobliżu placówki w trakcie przechodzenia pacjentów przez ruchliwą ulicę[292].

Placówka wystąpiła do zarządcy drogi o modernizację. Do wniosku przyłączył się również Rzecznik. Ostatecznie w pobliżu placówki wprowadzono zmiany organizacji ruchu zapewniające bezpieczeństwo małoletnich pacjentów. Wyznaczono przejście dla pieszych, wprowadzono stosowne oznakowanie ograniczenia prędkości.

Kolejnym przykładem może być podjęta z urzędu sprawa śmiertelnego potrącenia dwójki chłopców w wieku 10 i 11 lat. Zdarzenie to miało miejsce na przejściu dla pieszych w miejscowości K.[293]

[290] ZSS.441.802.2015.GR
[291] ZSS.441.102.2014.MW, ZSS.441.74.2014.MW, ZSS.441.167.2015, ZSS.441.385.2015.MW, ZSS.441.400.2015.MW, ZSS.441.334.2015.MW, ZSS.441.1210.2015.MW, ZSS.441.1334.2015.MW
[292] ZSS/441/345/2014/MW
[293] ZSS.441.420.3.2015.JZ

Ze wstępnie poczynionych ustaleń wynikało, że usytuowanie przejścia dla pieszych, na którym doszło do tego tragicznego w skutkach zdarzenia, stwarza ryzyko częstych wypadków w tym miejscu z uwagi na brak chodnika oraz sygnalizacji świetlnej.

Rzecznik zwrócił się do Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, wskazując na potrzebę zainicjowania prac projektowych i wykonawczych nad instalacją sygnalizacji świetlnej przy ww. przejściu dla pieszych. Rzecznik wystąpił także do wójta gminy K. o udzielenie informacji o podjętych czynnościach w celu opracowania koncepcji poprawy bezpieczeństwa.

Rzecznik został poinformowany[294] o opracowaniu przez GDDKiA Programu Inwestycji p.n.: „Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego na drodze krajowej nr 52 w miejscowości K.", który przewidywał, m.in.: budowę chodnika po obu stronach drogi oddzielonego od jezdni bocznym pasem dzielącym, przebudowę przejść dla pieszych z azylami dla pieszych i sygnalizacją ostrzegawczą oraz dwa przejścia pomiędzy przystankami autobusowymi wraz z sygnalizacją wzbudzaną, wykonanie elementów oznakowania oraz bezpieczeństwa ruchu – w tym montaż barier ochronnych oraz zmianę oznakowania pionowego i poziomego, budowę zatok autobusowych.

Prace są na ukończeniu. Wójt Gminy K. poinformował o działaniach podjętych na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa oraz podziękował Rzecznikowi za zaangażowanie w podejmowanych przez gminę działaniach, które nie zostałyby zrealizowane bez wsparcia Rzecznika Praw Dziecka.

■ Stan techniczny oraz sanitarny placów zabaw

Liczną grupę spraw podejmowanych w Biurze stanowiły skargi na zły stan techniczny oraz sanitarny placów zabaw[295].

Dla przykładu wskazać można sprawę[296], w której ojciec małoletnich zgłosił Rzecznikowi Praw Dziecka skargę na zły stan techniczny gminnego placu zabaw, którego użytkowanie zagrażało zdrowiu lub życiu dzieci (pozostawione na placu stare elementy urządzeń, źle wyprofilowana zjeżdżalnia, kamieniste podłoże, wystające sprężyny po usuniętych huśtawkach, niezabezpieczone narożniki betonowego ogrodzenia piaskownicy).

Rzecznik podjął interwencję u burmistrza, wnosząc o zbadanie stanu technicznego placu oraz podjęcie przez gminę działań modernizujących.

---

[294] BGD.ZSW.053.60.2015.mh.1

[295] ZSS.441.274.2015.MW, ZSS.441.706.2015.MW, ZSS.441.823.2015.MW, ZSS.441.824.2015.MW, ZSS.441.952.2015.MW, ZSS.441.1101.2015.MW, ZSS.441.771.2015.MW

[296] ZSS.441.824.2015.MW

W odpowiedzi poinformowano, że wszystkie niebezpieczne elementy zostały usunięte z obiektu oraz że zlecono podmiotowi zewnętrznemu modernizację placu.

■ Pomoc przyznawana przez samorządy

Do Rzecznika wpływały też sprawy dotyczące przyznania świadczeń na postawie prawa miejscowego. Skargę na działania instytucji samorządowej zgłosiła matka małoletniego, która ubiegała się o zwrot kwoty poniesionej na zakup podręczników szkolnych dla syna[297]. Gmina przyznała małoletniemu stypendium na zakup książek. W wakacje wnioskodawczyni zakupiła podręczniki, po czym przedstawiła w Ośrodku Pomocy Społecznej w Z. rachunki potwierdzające poniesione wydatki. Ośrodek odmówił zwrotu kosztów, podkreślając, że zgodnie z regulaminem udzielania pomocy dla uczniów w formie materialnej, gmina refunduje tylko koszty poniesione w roku szkolnym, a więc od miesiąca września. W konsekwencji rodzice, którzy zakupili podręczniki jeszcze podczas wakacji, nie otrzymywali zwrotu poniesionych kosztów.

Rzecznik, uznając, że postanowienia regulaminu znacznie ograniczają pomoc przyznawaną dla uczniów, a także biorąc pod uwagę, że zwyczajowo rodzice kupują podręczniki przed pierwszym dniem roku szkolnego, zwrócił się w tej spawie do Ośrodka Pomocy Społecznej w Z. Ten jednak nie dostrzegł w uchwale Rady Gminy żadnych mankamentów. W związku z tym Rzecznik wystąpił do Rady Gminy o rozważenie zmiany uchwały w ten sposób, aby rodzice mogli zakupić podręczniki jeszcze przed rozpoczęciem roku szkolnego.

Rada Gminy podzieliła wątpliwości Rzecznika, przyznając, że rodzice, którzy zaczynają kompletować podręczniki już w okresie wakacyjnym, powinni otrzymywać zwrot poniesionych kosztów. Rada Gminy podjęła w tej sprawie nową uchwałę uwzględniającą postulat Rzecznika.

■ Zobowiązania zaciągnięte przez dziecko

Przykładem sprawy z tej kategorii może być zgłoszenie matki, która wystąpiła z prośbą o pomoc w rozwiązaniu problemu niemożności poniesienia wysokich opłat za usługi telekomunikacyjne, które spowodowane były przez małoletnią córkę. Podczas zabawy telefonem komórkowym dziecko zamówiło dostęp do gier i innych usług[298]. Za usługi została wystawiona faktura na sumę przekraczającą możliwości finansowe skromnego gospodarstwa domowego.

[297] ZSS.441.95.2014.MW
[298] ZSS.441.630.2015.JZ

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Powiatowego Rzecznika Konsumentów w S. o pomoc i udzielenie informacji o działaniach podjętych w sprawie. W konsekwencji operator telekomunikacyjny anulował należność i wystawił fakturę korygującą.

4. PRAWO DO NAUKI

Konwencja o prawach dziecka (art. 28 i 29) zapewnia każdemu dziecku prawo do nauki. Nauka powinna być ukierunkowana przede wszystkim na rozwijanie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka, rozwijanie szacunku dla praw człowieka oraz szacunku dla rodziców. Powinna przygotowywać do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie oraz rozwijać w dziecku poszanowanie dla środowiska naturalnego.

W 2015 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem **8 307** spraw związanych z prawem do nauki.

Rzecznik zwracał się do innych organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach dotyczących :

- oceniania uczniów,
- odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli,
- przyjmowania i pobytu dzieci w żłobku,
- organizacji pracy szkół,
- treści podstawy programowej kształcenia ogólnego,
- procesu rekrutacji dzieci do przedszkola,
- pobytu w placówce dziecka przewlekle chorego,
- wsparcia dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w przedszkolach i szkołach,
- wyrównywania braków edukacyjnych i pomocy psychologiczno–pedagogicznej,
- nierównego traktowania i dyskryminacji,
- bezpieczeństwa i higieny w przedszkolu i szkole,
- wagi tornistrów uczniów,
- żywienia w jednostkach systemu oświaty,
- dożywiania dzieci w szkole,
- funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych,
- organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży,
- zasadności wniosków kierowanych w sprawach uczniów do sądu i organów ścigania,
- dowożenia dzieci do szkół i przedszkoli, w tym dzieci z niepełnosprawnościami,
- problemu wszawicy.

4.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do nauki

■ **Ocenianie uczniów w szkole – wystąpienie z 7 stycznia 2015 roku**

W wystąpieniu[299] do Przewodniczącego Komisji Edukacji Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Rzecznik Praw Dziecka wyraził pogląd, że powszechnie stosowany w polskiej szkole cyfrowy system oceniania nie sprzyja uczeniu się, ponieważ nie zawiera informacji, z czym konkretnie dziecko dobrze sobie radzi, a z czym nie. Nie wskazuje też, jakie należy wprowadzić zmiany, by uczeń mógł uzyskiwać coraz lepsze efekty. Takie wskazówki są szczególnie istotne we wczesnym etapie edukacji, gdy dziecko poznaje różne metody uczenia się. Rzecznik zwrócił uwagę na potrzebę nowelizacji przepisów w powyższym zakresie. W wystąpieniu poparł stanowisko prezentowane przez *Koalicję osób i instytucji w sprawie nowelizacji ustawy o systemie oświaty DZIECKO BEZ STOPNI.*

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

■ **Interpretacja przepisów ustawy o systemie oświaty – wystąpienia z 14 stycznia i 7 października 2015 roku**

W wystąpieniu[300] do Ministra Edukacji Narodowej Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na konieczność zdefiniowania na gruncie ustawy o systemie oświaty pojęć „rodzina" i „dziecko". Brak tych definicji, przy jednoczesnym dość zróżnicowanym określaniu tych pojęć na gruncie innych ustaw, powoduje istotne problemy interpretacyjne dla organów dokonujących rekrutacji do przedszkoli. Organy przeprowadzające rekrutację w celu rozstrzygnięcia wątpliwości interpretacyjnych stosują definicję rodziny zawartą w art. 6 ustawy o pomocy społecznej

W odpowiedzi[301] Minister Edukacji Narodowej potwierdził, że wskutek braku definicji „rodziny" na gruncie przepisów ustawy o systemie oświaty podczas rekrutacji do przedszkoli stosowane są dwie jej definicje, tj. zawarte w ustawie o świadczeniach rodzinnych oraz w ustawie o pomocy społecznej. W ocenie Ministerstwa Edukacji Narodowej organy prowadzące publiczne przedszkola w procesie przyjmowania dzieci do tych przedszkoli uwzględniają przesłanki, które w znaczący sposób ułatwiają funkcjonowanie rodziny – w szczególności rodziny wielodzietnej, tj. sprzyjają pogodzeniu obowiązków zawodowych z obowiązkami rodziców oraz stwarzają dzieciom poczucie bezpieczeństwa. Minister

[299] ZEW.422.6.2015.JF
[300] ZEW.422.7.2015.MP
[301] DJE–WEP.4030.4.2015.MŁ

poinformował, że ewentualna korekta ukształtowanej praktyki w drodze zmian ustawowych wymagać będzie uprzedniego dokonania analizy stosowanych rozwiązań.

Podtrzymując stanowisko w zakresie konieczności prawnego doprecyzowania przepisów ustawy o systemie oświaty, Rzecznik ponownie wystąpił[302] do Ministra Edukacji Narodowej o analizę problemu.

W odpowiedzi[303] Minister Edukacji Narodowej poinformował, że w związku z powołaniem w rządzie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz mając na uwadze, że kieruje on działem, jakim jest rodzina, wydaje się zasadne, aby to on zajął rozstrzygające stanowisko w sprawie. Minister zasugerował, że przestrzenią do rozmów w zakresie problematyki przedstawionej przez Rzecznika Praw Dziecka może być projektowana ustawa o pomocy państwa w wychowaniu dzieci.

- **Realizacja zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie" – wystąpienie z 9 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[304] do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji zajęć wychowania do życia w rodzinie. Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że mimo iż z formalnego punktu widzenia organizacja zajęć wychowania do życia w rodzinie w szkołach nie powinna budzić zastrzeżeń, konieczne jest wypracowanie stanowiska, w jakiej formie powinny być prowadzone zajęcia przekazujące uczniom wiedzę o wartościach rodzinnych, życiu seksualnym człowieka, zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji – realizowanych w ramach ww. zajęć edukacyjnych.

Towarzyszące temu zagadnieniu emocje czy rozbieżność stanowisk różnych grup społecznych nie służą właściwemu wychowaniu oraz edukacji dzieci i młodzieży. Rzecznik zwrócił się o przedstawienie wyników badań jakościowych prowadzonych w ramach „Badania postaw, potrzeb i oczekiwań młodych dorosłych i rodziców uczniów w wieku szkolnym dotyczącego edukacji w zakresie rozwoju psychoseksualnego człowieka".

W odpowiedzi[305] Minister Edukacji Narodowej poinformował o stanie prawnym dotyczącym realizacji zajęć, w tym przepisach dających możliwość rozszerzenia i wzbogacenia form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły/placówki. Poinformował o zakończeniu badań jakościowych i ilościowych oraz wskazał na drugą połowę 2015 roku,

[302] ZEW.422.7.2015.MP
[303] DJE–WEPiSN.400.201.2015.AT
[304] ZEW.442.7.2014.ES
[305] DJE–WEK.4071.5.2015.1.TK

jako przewidywanego terminu końcowego raportu z ww. badania. Minister przedstawił dane liczbowe dotyczące uczniów uczestniczących i nieuczestniczących w zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie". Wynika z nich, że na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum w zajęciach nie uczestniczy ok. 25% uczniów, natomiast na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej w zajęciach nie uczestniczy ok. 52% uczniów.

Ostatecznie w komunikacie z 9 lipca 2015 r. [306], po przedstawieniu przez Instytut Badań Edukacyjnych (jednostkę realizującą ww. badanie) raportu z badania, Minister Edukacji Narodowej przekazał, że podstawa programowa do przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie powinna zostać zmieniona i zadeklarował, że powoła w tym celu zespół ekspertów, który m.in. opracuje materiały dla nauczycieli uczących wychowania do życia w rodzinie. Minister zaznaczył też, że obecne podręczniki nie odpowiadają oczekiwaniom uczniów i rodziców. Materiały dla nauczycieli, przygotowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej, zostały umieszone na stronie Ministerstwa 28 października 2015 r. [307].

- **Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli – wystąpienia z 23 lutego, 26 lutego, 9 lipca oraz 23 lipca 2015 roku**

W wystąpieniu[308] do Ministra Edukacji Narodowej Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny wniósł o dokonanie zmian przepisów prawa dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli. Według resortu edukacji[309] propozycje Rzecznika, przedstawione w poprzednim wystąpieniu w tym zakresie[310], powinny być poprzedzone zmianą ustawy – Karta Nauczyciela. Rzecznik nie podzielił tego stanowiska i zwrócił uwagę, że większość sugestii dotyczy zmian w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego[311]. Wnosił o pilne uregulowanie następujących kwestii:

- powoływanie do składu komisji dyscyplinarnych oprócz nauczycieli także osób z wykształceniem prawniczym,
- wprowadzenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego,

[306] https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/edukacja–seksualna–co–mlodziez–wie–czego–oczekuje–skad–czerpie–wiedze–prezentacja–wynikow–badan.html
[307] https://men.gov.pl/ministerstwo/informacje/nowy–pakiet–materialow–dla–nauczycieli–wdz.html
[308] ZEW.422.12.2015.JF
[309] DWST.WPZN.6026.2.2015.EW
[310] ZEW.422.6.2014.JF
[311] Dz. U. z 1998 r. Nr 15, poz. 64

- umożliwienie udziału w pracach komisji dyscyplinarnych rodzicom/opiekunom prawnym w sytuacjach, gdy chodzi o naruszenie praw i dobra dziecka;
- przyznanie rodzicom/opiekunom prawnym poszkodowanego ucznia uprawnień strony w sprawach dotyczących naruszenia praw i dobra dziecka,
- umożliwienie osobie wnoszącej sprawę złożenia zażalenia/odwołania w trybie postępowania dyscyplinarnego,
- określenie warunków, w jakich może być przesłuchiwane dziecko w trybie postępowania dyscyplinarnego,
- rozszerzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej na wszystkich nauczycieli, także zatrudnionych w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych placówkach prowadzonych przez kościelne osoby prawne.

Rzecznik Praw Dziecka zaznaczył, że tylko postulaty wydłużenia terminu wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, który jest uzależniony od daty popełnienia przez nauczyciela nagannego czynu oraz możliwość wniesienia przez Rzecznika Praw Dziecka zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego i komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji, jak również odwołania od orzeczeń wydawanych przez komisje dyscyplinarne pierwszej i drugiej instancji wymagają nowelizacji ustawy – Karta Nauczyciela.

O wsparcie działań Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do także do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży[312]. Postulaty Rzecznika były przedmiotem dyskusji na posiedzeniu Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży 27 maja 2015 r. Prezydium Komisji podzieliło opinię Rzecznika odnośnie proponowanych zmian, ale ze względu na czas konieczny do przygotowania projektu nowelizacji ustawy Karta Nauczyciela i procedurę konsultacji uznano, że zadanie to będzie możliwe do zrealizowania dopiero w przyszłej kadencji Sejmu.

Z uwagi na konieczność ochrony dobra dziecka pozostającego w polskim systemie oświaty Rzecznik o poparcie postulatów zwrócił się również do Przewodniczącego Senackiej Komisji Edukacji, Nauki i Sportu[313].

Z problemem respektowania praw dziecka wystąpił także do Rzeczników Dyscyplinarnych i Przewodniczących Komisji Dyscyplinarnych dla Nauczycieli[314]. Wniósł o ochronę dzieci, które występują w roli świadków w postępowaniu wyjaśniającym i dyscyplinarnym, ponieważ w przepisach nie określono jednoznacznie warunków, w jakich

[312] ZEW.442.13.2015.JF
[313] ZEW.441.26.2015.JF
[314] ZEW.422.25.2015.JF

może być przesłuchiwane dziecko. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę, że obecność nauczyciela przy przesłuchaniu dziecka − pokrzywdzonego bądź występującego w roli świadka − może wywoływać u niego silny stres, co nie sprzyja rzetelnemu wyjaśnieniu sprawy.

Rezultatem podjętych działań było uwzględnienie postulatów Rzecznika przy nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego[315]. W jej wyniku wprowadzono przepis, na mocy którego dziecko może być przesłuchiwane w postępowaniu dyscyplinarnym dla nauczycieli wyłącznie pod nieobecność obwinionego nauczyciela. W trakcie przesłuchania musi być obecny psycholog, a w razie potrzeby może być obecny rodzic, opiekun prawny bądź osoba sprawująca pieczę zastępczą – jeżeli nie wpłynie to na swobodę wypowiedzi dziecka.

- **Funkcjonowanie specjalnych ośrodków wychowawczych – wystąpienie z 25 lutego 2015 roku**

W wystąpieniu[316] do Ministra Edukacji Narodowej Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny wniósł o podjęcie działań w związku z nieprawidłowościami w funkcjonowaniu specjalnych ośrodków wychowawczych. Podkreślił, że do tych placówek, mimo że działają w systemie oświaty, często przyjmowane były dzieci na podstawie postanowień sądów o umieszczeniu ich w pieczy zastępczej (np. w przypadku SOW w Katowicach dotyczyło to 96% wychowanków). Badania przeprowadzone przez Rzecznika wykazały, że funkcjonowanie ww. ośrodków jest w praktyce utożsamiane z funkcjonowaniem placówek opiekuńczo–wychowawczych. Nie wykonują one jednak wielu ważnych zadań nałożonych prawem na placówki pieczy zastępczej. Jednocześnie badania potwierdziły, że ww. ośrodki nie realizowały obowiązków placówek oświatowych. W ocenie Rzecznika sytuacja wymagała podjęcia pilnych działań naprawczych, chroniących dobro umieszczonych tam dzieci.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował[317], że resort edukacji dokonał oceny funkcjonowania specjalnych ośrodków wychowawczych. Wynika z niej, że na 43 specjalne ośrodki wychowawcze w 10 przypadkach uznano, że konieczne jest dokonanie zmian w ich funkcjonowaniu. Ponadto kuratorzy oświaty zostali zobowiązani do podjęcia działań wspierających dostosowanie funkcjonowania specjalnych ośrodków wychowawczych do nowych przepisów zawartych w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.

[315] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego.
[316] ZEW.422.14.2015.ZA
[317] DZSE–WSPE.5081.1.2014.18.KT

Minister poinformował również, że mając na uwadze stwierdzone nieprawidłowości w funkcjonowaniu ośrodków, zwrócił się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o pilne podjęcie działań w zakresie prawidłowego wykonywania postanowień sądów rodzinnych o umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej.

- **Standardy w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii – wystąpienie z 2 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej[318] o wprowadzenie do porządku prawnego *Standardów pobytu dzieci i młodzieży w ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych,* wypracowanych przez powołany przez Rzecznika Praw Dziecka Zespół do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii w Zakresie Edukacji, Opieki i Wychowania.

Rzecznik zwrócił uwagę na konieczność zmiany funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki. Podkreślił, że misją i rolą ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych powinno być przygotowanie wychowanków do samodzielnego, kreatywnego i odpowiedzialnego życia w warunkach pozainstytucjonalnych.

W następstwie działań Rzecznika treści zawarte w *Standardach* zostały uwzględnione w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach[319] (rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 2016 r., z wyjątkiem §15, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2017 r.).

Tekst dokumentu: *Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki* zawiera Załącznik nr 15 do informacji.

- **Subwencja na uczniów wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy – wystąpienia z 17 marca i 12 maja 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[320] do Ministra Finansów wniósł o wyjaśnienie wątpliwości prawnych i interpretacyjnych dotyczących zabezpieczenia środków na edukację

[318] ZEW.401.1.2015.JK
[319] Dz. U. z 2015 r. poz. 1872
[320] ZEW.420.9.2015.ES

dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci z niepełnosprawnościami – w związku z przepisem art. 32 ustawy z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej, który nałożył na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek przeznaczania na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy z dziećmi i młodzieżą środków w wysokości nie niższej niż zostały na ten cel naliczone w części oświatowej subwencji ogólnej w wyniku jej podziału.

W udzielonej odpowiedzi[321] Minister Finansów poinformował m.in., że wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej o docelowe uregulowanie kwestii przeznaczania i wydatkowania przez organy prowadzące szkoły i placówki środków na realizację zadań związanych ze stosowaniem specjalnej organizacji i metod pracy z dziećmi i młodzieżą.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[322] do Ministra Edukacji Narodowej o udzielenie informacji w sprawie.

W odpowiedzi[323] Minister Edukacji poinformował, że dokonana przez resort edukacji wstępna analiza funkcjonowania przepisów art. 32 „ustawy okołobudżetowej" wskazała, że samo zobowiązanie do wydatkowania na konkretny rodzaj działalności nawet dużych nakładów finansowych nie gwarantuje osiągnięcia pożądanych efektów oraz może sprzyjać nieracjonalnemu sposobowi ich wykorzystania. Ponadto poziom finansowania edukacji dzieci niepełnosprawnych jako taki nie jest istotnym problemem, gdyż jest on odpowiednio wysoki dzięki zastosowanemu systemowi wag w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej. Dlatego też zmiany systemu finansowania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi rozpoczęto od doprecyzowania jednoznacznych zasad kształcenia tej grupy uczniów. Minister poinformował, że przykładem dodatkowych gwarancji dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są przepisy nowego rozporządzenia w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych oraz rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

[321] ST5.4750.157.2015
[322] ZEW.420.9.2015.ES
[323] DAP–WA.350.94.2015.RK

- **Stosowanie dodatkowego kryterium rekrutacyjnego do przedszkoli publicznych, jakim jest „poddanie dziecka obowiązkowym szczepieniom ochronnym" – wystąpienie z 29 kwietnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[324] do Ministra Edukacji Narodowej zwrócił uwagę na problem warunkowania dostępu dziecka do edukacji przedszkolnej od przedłożenia stosownej dokumentacji o zrealizowanych szczepieniach. Analizując to zagadnienie, Rzecznik poddał w wątpliwość legalność wprowadzenia takich rozwiązań. Rzecznik podkreślił, że szczepienia ochronne są skutecznym sposobem zapobiegania chorobom zakaźnym i nie popiera w żadnej mierze postaw lekceważących prawny obowiązek szczepienia dzieci. Wskazał jednocześnie, że mając na uwadze prawo dziecka do nauki i prawo do ochrony zdrowia, niedopuszczalna jest sytuacja, gdy realizacja jednego prawa dziecka odbywa się poprzez ograniczanie innego.

Minister Edukacji Narodowej podzielił[325] stanowisko Rzecznika Praw Dziecka i uznał, że wprowadzenie takiego kryterium w rekrutacji do przedszkoli budzi poważne wątpliwości ze względu na ograniczenie w korzystaniu z konstytucyjnego prawa do równego dostępu do nauki, jak również co do zgodności z przepisami ustawy o systemie oświaty.

Minister poinformował, że rekrutacja do przedszkoli nie może być wykorzystywana do realizacji uzasadnionych celów innych ustaw i nie powinna zastępować narzędzi służących do wyegzekwowania ustawowego obowiązku szczepień, oraz że nie może być stosowana jako sankcja za naruszenie prawa przez rodziców. Minister zapewnił, że wszystkie dzieci objęte obowiązkiem realizacji przygotowania przedszkolnego zostaną przyjęte do publicznej placówki.

- **Dzieci ze zdiagnozowanym ośrodkowym zaburzeniem słuchu – Central Auditory Processing Disorders (CAPD) – wystąpienia z 19 maja i 7 lipca 2015 roku**

W wystąpieniu do Ministra Edukacji Narodowej[326] Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na problem niejednolitego kwalifikowania przez poradnie psychologiczno–pedagogiczne ośrodkowego zaburzenia słuchu jako niepełnosprawności dającej podstawę do wydania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Powodowało to, że nie wszystkie dzieci dotknięte ww. dysfunkcją mogły korzystać ze specjalnej organizacji i metod pracy z uczniem. Rzecznik wniósł o uwzględnienie w toku prac nad projektem rozporządzenia

[324] ZEW.422.17.2015.MP
[325] DJE–WEPiSN.4030.25.2015.AT
[326] ZEW.422.18.2015.ES

Ministra Edukacji Narodowej w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno–pedagogicznych działań zmierzających do ujednolicenia rozwiązań proceduralnych, umożliwiających specjalną organizację nauki i metod pracy uczniom ze zdiagnozowanym ośrodkowym zaburzeniem słuchu.

Minister Edukacji Narodowej, odnosząc się do przedstawionego problemu, poinformował[327], że obecnie trwają końcowe prace legislacyjne nad projektem rozporządzenia w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno–pedagogicznych, które przewidują rozwiązania usprawniające proces wydawania orzeczeń. Ponadto na lata 2014–2020 zaplanowano realizację projektów, których celem będzie wsparcie jednostek systemu oświaty w zakresie m.in. indywidualizacji pracy z uczniem, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Projektowane działania umożliwią opracowanie modelowego zestawu narzędzi diagnostycznych, jak też instrumentów umożliwiających jego wykorzystanie. Opracowane standardy pracy poradni będą umożliwiały stosowanie narzędzi diagnostycznych zgodnie z opisanymi w nich wymaganiami, dotyczącymi m.in. prowadzenia diagnozy, zasad korzystania z narzędzi, a także będą wyznaczały kierunki postępowania postdiagnostycznego.

Rzecznik – uznając zaplanowane działania za zbyt odległe w czasie – ponownie wystąpił[328] do Ministra Edukacji Narodowej, wskazując, że problem funkcjonowania w systemie edukacji dzieci z ośrodkowym zaburzeniem słuchu wymaga pilnego rozwiązania.

Minister Edukacji Narodowej, podtrzymując zajęte wcześniej stanowisko, poinformował[329], że zaproponowana zmiana nie może być uwzględniona.

- **Rozszerzenie treści podstawy programowej kształcenia ogólnego – wystąpienie z 5 czerwca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[330] do Ministra Edukacji Narodowej wskazał na konieczność rozszerzenia treści zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych o kwestię udzielania pierwszej pomocy, z uwzględnieniem edukacji w klasach I–III. Obecnie uczniowie mają jedynie wiedzieć, jak i do kogo zwrócić się o pomoc w razie konieczności udzielenia pierwszej pomocy. Wniósł również o rozszerzenie zakresu przedmiotu „edukacja dla bezpieczeństwa", obowiązującego obecnie w gimnazjum i szkole

[327] DZSE–WSPE.4014.97.201 5.BM
[328] ZEW.422.18.2015.ES
[329] DZSE–WSPE.4014.129.2015.BM
[330] ZEW.422.20.2015.ES

ponadgimnazjalnej, o treści udzielania pierwszej pomocy w przypadku dzieci oraz o umiejętność korzystania z defibrylatorów. Rzecznik przedstawił również propozycję, aby kwestie z zakresu udzielania pierwszej pomocy były zajęciami rangi edukacyjnej, co wiązałoby się z określeniem liczby godzin na ich realizację oraz stosowną adnotacją na świadectwie szkolnym.

Minister Edukacji Narodowej, odnosząc się do przedstawionego zagadnienia, poinformował, że wprowadzanie zmian do podstawy programowej nie jest obecnie planowane, a ewentualne zmiany można będzie rozważać dopiero po zakończeniu cyklu wdrożenia podstawy programowej, co nastąpi w roku szkolnym 2015–2016[331].

- **Funkcjonowanie na terenie Rzeczypospolitej Polskiej placówek resocjalizacyjnych dla młodzieży z innych państw – wystąpienia z 5 czerwca 2015**

Rzecznik Praw Dziecka – kontynuując działania rozpoczęte w roku 2014[332] – w wystąpieniu[333] do wojewodów zwrócił się o udzielenie informacji na temat pobytu małoletnich niebędących obywatelami polskimi na terenie województw w latach 2012–2015 w celach resocjalizacyjnych (ze wskazaniem terminów ich pobytu i adresów, pod którymi przebywali lub przebywają) oraz wszelkich danych umożliwiających zdiagnozowanie ew. problemu nielegalnego zatrudniania w Polsce małoletnich niebędących obywatelami polskimi. Jednocześnie wystąpił[334] do Głównego Inspektora Pracy o informację związaną z przypadkiem nielegalnego zatrudnienia małoletniego obywatela Ukrainy w gospodarstwie rolnym oraz o przekazanie wszelkich danych umożliwiających zdiagnozowanie zjawiska nielegalnego zatrudniania w Polsce małoletnich niebędących obywatelami polskimi.

Z otrzymanych od wojewodów odpowiedzi[335] wynika, że w latach 2012–2015 w województwie pomorskim działało – w ramach działalności gospodarczej – osiem podmiotów realizujących programy resocjalizacyjne. Z kolei Główny Inspektor Sanitarny poinformował[336], że we wskazanym wyżej okresie inspektorzy Państwowej Inspekcji Pracy nie zetknęli się z faktem pracy małoletnich cudzoziemców, choć miała miejsce

[331] DJE–WEK.4010.82.2015.TK
[332] ZEW.422.2.2014.JK
[333] ZEW.422.2.2014.JR
[334] ZEW.422.2.2014.JR
[335] SO–VII.6156.101.2015.KoB; PS–IV.9421.2.30.2015.MP; SO–VII.6156.361.2015.3; PS–II.002.11.2015; PS–VIII.9421.28.2015; WO–V.6151.3.347.2015; WRE.020.160.2015; WSC–II.6156.86.2015; SO–X.6156.1.46.2015; S–2.9421.1.36.2015.KT; PS–I.002.14.2015.MO; SO.II.6156.60.2015; PS.II.9421.44.2015; WSOC.V.6156.195.2015.4; PSiZ.II.002.18.2015.AC; ŁKO.WNP.533.17.2015.EP; O–II.6156.133.2015; WRE.0442.173.2014
[336] GNL–439–072–18–4/15

weryfikacja takiego zgłoszenia. Jednocześnie Główny Inspektor Sanitarny, odnosząc się do przypadku małoletniego obywatela Ukrainy, przekazał, że anonimowy charakter przeprowadzonych wywiadów, na podstawie których powstał raport Agencji Praw Podstawowych, uniemożliwia weryfikację sprawy.

Z uwagi na fakt, że resocjalizacja dzieci i młodzieży jest zadaniem odpowiedzialnym, wymagającym od realizujących je osób odpowiednich kompetencji – ogromnej wiedzy w tym zakresie i doświadczenia, Rzecznik dostrzega potrzebę dalszych działań w celu stworzenia prawnych możliwości faktycznego monitorowania przebiegu działań resocjalizacyjnych i edukacyjnych w stosunku do cudzoziemców przebywających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

- **Potrzeby dzieci, które mają niesłyszących rodziców (KODA – Kids/Kid of Deaf Adults) – wystąpienie z 3 lipca 2015 roku**

Informacje przekazane Rzecznikowi przez przedstawicieli Stowarzyszenia CODA ukazały wiele różnorodnych problemów, z którymi codziennie mierzą się słyszące dzieci wychowywane przez niesłyszących rodziców. Odpowiednia wiedza w zakresie specyfiki sytuacji rodzinnej dzieci KODA tworzy podstawy do właściwego zabezpieczenia ich potrzeb i praw. Rzecznik zwrócił się[337] w tej sprawie do Ministra Edukacji Narodowej, uznając za niezbędne zbadanie sytuacji tzw. dzieci KODA, gdyż nie ma w Polsce dostępnych danych w tym zakresie. Wniósł o diagnozę sytuacji oraz zwrócił się o uwzględnienie przedstawionych problemów w toku realizowanego przez Ministra nadzoru pedagogicznego.

Minister Edukacji Narodowej poinformował, że obecny stan prawny uniemożliwia systemowe zebranie danych przez szkołę, w oparciu o które można byłoby określić grupę dzieci, której zagadnienie dotyczy[338]. Minister poinformował, że katalog specjalnych potrzeb edukacyjnych nie jest zamknięty, oraz że rozpoznanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, a także udzielanie im wsparcia po stwierdzeniu potrzeby należy do obowiązków nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w danej szkole.

- **Subwencje oświatowe na finansowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych – wystąpienie z 7 lipca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[339] skierowanym do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży zaapelował o podjęcie działań zmierzających

[337] ZEW.422.22.201 5.ES
[338] DZSE–WSPE.4035.222.2015.HM
[339] ZEW.422.24.2015.ZA

do wypracowania sposobu naliczania subwencji, który będzie adekwatny do specyfiki pracy tych placówek i sprawi, że realizacja oddziaływań wychowawczych zostanie zagwarantowana na najwyższym poziomie. Rzecznik odniósł się do sposobu naliczania podstawowej kwoty subwencji oświatowej (tj. od chwili przybycia wychowanka do ośrodka, a nie od daty wystawienia dla niego skierowania do konkretnej placówki), który powoduje, że samorządy terytorialne nie są w stanie zapewnić środków na właściwą organizację pracy tych placówek. Rzecznik zwrócił również uwagę, że interpretacja przepisów stosowana w tym zakresie przez Urzędy Kontroli Skarbowej oraz przedstawiona przez Ministerstwo Edukacji Narodowej może być powodem podejmowania decyzji o likwidacji ośrodków.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Upowszechnianie idei samorządowej wśród młodzieży – wystąpienie z 31 lipca 2015 roku**

Ponieważ młodzieżowe rady gmin przygotowują młodzież do życia obywatelskiego, ucząc współdziałania i odpowiedzialności za dokonane wybory poprzez udział w procesie podejmowania przez dorosłych decyzji związanych z jej grupą wiekową na poziomie lokalnym, w wystąpieniu[340] do Przewodniczących Rad Miast i Gmin w Polsce Rzecznik Praw Dziecka zachęcał do tworzenia młodzieżowych rad gmin. Rzecznik nawiązał tym samym do apelu młodzieży wyrażonego Uchwałą XXI sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży z dnia 1 czerwca 2015 r. w sprawie miejsca ludzi młodych w przestrzeni publicznej.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Organizacja pracy szkół – wystąpienie z 12 sierpnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[341] do Ministra Edukacji Narodowej o przedstawienie informacji, czy w związku z obniżeniem wieku szkolnego oraz z częstą zmianowością pracy szkół, wynikającą ze zwiększonej liczby dzieci, były badane przez resort warunki edukacji małych dzieci. Ponadto Rzecznik zwrócił się do Ministra o zobowiązanie kuratorów oświaty do obserwacji organizacji pracy szkół oraz stosowanych metod i form pracy w zakresie edukacji małych dzieci, tak aby ich prawo do nauki w warunkach przyjaznych i umożliwiających pełnię harmonijnego rozwoju było przestrzegane.

W odpowiedzi[342] Minister Edukacji Narodowej przekazał, że obniżenie wieku obowiązku szkolnego zostało poprzedzone dostosowaniem podstawy programowej edukacji

[340] ZSS.422.28.2015.KT
[341] ZEW.420.23.2015.JR
[342] DJE–WOKO.4023.80.2015.BS

wczesnoszkolnej do możliwości i potrzeb edukacyjnych młodszych dzieci. Z danych Systemu Informacji Oświatowej wynika, że zmianowość dotyczy 20% szkół. Minister podał, że aby rozpoczynanie zajęć szkolnych w późniejszych godzinach było mniej uciążliwe dla uczniów i ich rodziców, dyrektorzy szkół stosują elastyczne rozwiązania, np. część oddziałów rozpoczyna naukę o godzinę później albo druga zmiana dotyczy tylko jednego dnia w tygodniu. Ponadto Minister wskazał, że zobowiązał kuratorów oświaty do stałego monitorowania stanu gotowości szkół do przyjęcia dzieci sześcioletnich i weryfikowania zgłoszeń od rodziców.

- **Standardy pracy placówek opiekuńczo–wychowawczych – wystąpienia z 13 sierpnia i 26 października 2015 roku**

Z praktyki działania Rzecznika Praw Dziecka wynika, że jakość pracy placówek opiekuńczo–wychowawczych nie zawsze była w pełni zadowalająca i jednakowa, co prowadziło do nierównego traktowania przebywających w nich dzieci.

Mając na uwadze konieczność podjęcia działań w zakresie poprawy respektowania praw dziecka w placówce, Rzecznik Praw Dziecka powołał Zespół do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Pieczy Zastępczej, który opracował dokument dotyczący standaryzacji pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych. Rzecznik wystąpił do Ministra Pracy i Polityki Społecznej[343] o podjęcie działań w zakresie upowszechnienia ww. dokumentu. Ponadto Rzecznik przekazał propozycje zmian przepisów w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Skutkiem powyższych działań było wspólne wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka oraz Ministra Pracy i Polityki Społecznej do starostów powiatów. Przekazany starostom dokument pn. *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych*[344] stanowi rekomendowane, z punktu widzenia praw dziecka, zasady organizowania pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych w zakresie opieki i wychowania. Wdrożenie jego wytycznych do codziennej praktyki ma służyć prawidłowej i na najwyższym poziomie organizacji opieki i wychowania dla dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo–wychowawczych.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

Dokument pn. *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych* stanowi Załącznik nr 13 do Informacji.

[343] ZEW.422.27.2015.JR
[344] ZEW.422.27.2015.JR

- **Subwencja oświatowa na organizację miejsca w młodzieżowym ośrodku wychowawczym – wystąpienie z 8 października 2015 roku**

Z uwagi na planowane przez resort edukacji zmiany przepisów rozporządzenia w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Finansów[345] z postulatem dotyczącym możliwości przekazywania subwencji oświatowej na organizację miejsca w młodzieżowym ośrodku wychowawczym dla wychowanka posiadającego skierowanie, a jeszcze nieprzybyłego do ośrodka.

Rzecznik wskazał, że w związku ze zmianą interpretacji dotychczasowych przepisów, samorządy zostały pozbawione możliwości pobierania subwencji na wychowanków skierowanych do placówki przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, a którzy jeszcze do niej nie przybyli. Zdaniem Rzecznika uniemożliwia to organizację pracy z podopiecznymi na odpowiednim poziomie. Rzecznik podkreślił, że problem dotyczy prawie pięciu tysięcy dzieci, a brak skutecznych rozwiązań może mieć nieodwracalne skutki, łącznie z likwidacją ośrodków.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Wzmocnienie nadzoru pedagogicznego nad realizacją praw wychowanków w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych – wystąpienie z 12 października 2015 roku**

Niepokojący wzrost liczby skarg zgłaszanych Rzecznikowi Praw Dziecka dotyczących naruszenia praw wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych stał się podstawą skierowania wystąpienia[346] do kuratorów oświaty. Rzecznik zwrócił się o wzmocnienie nadzoru pedagogicznego nad realizacją praw wychowanków, w tym w szczególności prawa do ochrony przed wszelkimi formami przemocy psychicznej i fizycznej. Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że kontrole doraźne przeprowadzane w trybie nadzoru pedagogicznego nie zawsze ujawniają nieprawidłowości w tym zakresie, co stwierdzały zespoły kontrolujące działające z upoważnienia Rzecznika. W jego opinii wizytatorzy z kuratorium oświaty zbyt często ograniczali się do analizy dokumentacji lub rozmów z dyrektorem ośrodka i jego pracownikami, często zapominając o konieczności kontaktu z wychowankami.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

[345] ZEW.422.28.2015.JF
[346] ZEW.422.29.2015.JF

- **Zapobieganie zjawisku mowy nienawiści – wystąpienie z 16 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wspólnie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich wystąpili[347] do Ministra Edukacji Narodowej, wskazując na problem tzw. mowy nienawiści, wynikającej m.in. z zaostrzającej się debaty publicznej i polaryzacji stanowisk wokół kwestii przyjęcia do Polski ofiar wojny na Bliskim Wschodzie. Podkreślili, że ofiarami tego procesu stają się również dzieci. Rzecznicy zauważyli, że obserwuje się falę niechęci i agresji wobec innych, nawet tych, którzy mieszkają wśród nas od wielu lat, są naszymi sąsiadami czy koleżankami i kolegami ze szkolnej ławy. Manifestacja przeciwników pomocy ofiarom wojny przeniosła agresję na młodzież, a słowa „cudzoziemiec" i „uchodźca" nabierają w ustach młodych ludzi znaczeń pejoratywnych i nienawistnych.

Ombudsmani zaapelowali do ministra o użycie wszystkich będących w dyspozycji resortu sił i środków w celu wsparcia szkoły w zakresie przeciwdziałania fali przemocy, inspirowanej przez język nienawiści dorosłych. Podkreślili rolę szkoły i przedszkola w procesie edukacji antydyskryminacyjnej oraz wartość krzewienia idei otwartości na drugiego człowieka, empatii, niesienia pomocy ludziom będącym w potrzebie.

W odpowiedzi[348] Minister Edukacji Narodowej zapewnił, że resort podejmuje działania ukierunkowane na przygotowanie młodego pokolenia do nowych wyzwań, w tym wynikających z podejmowanych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych dotyczących uchodźców. Podzielając stanowisko Rzeczników, że obowiązkiem polskiej szkoły i przedszkola jest podejmowanie odpowiednich kroków w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji, szczegółowo poinformował o podejmowanych działaniach w zakresie edukacji antydyskryminacyjnej i wielokulturowej.

Poinformował również, że powołano konsultanta ds. integracji i pracy z dziećmi cudzoziemskimi w polskiej szkole. Konsultant opracowuje materiały szkoleniowe i informacyjne dotyczące przyjęcia do szkoły i pracy dydaktycznej z dziećmi cudzoziemskimi. Przygotowuje też i prowadzi spotkania informacyjno–szkoleniowe dla dyrektorów szkół, nauczycieli, uczniów, rodziców i społeczności lokalnych.

[347] GAB.422.4.2015.BS
[348] DSWM–SSC.086.56.2015.BS

- **Jakość kształcenia uczniów z niepełnosprawnością – wystąpienie z 26 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił[349] się do Ministra Edukacji Narodowej o udzielenie informacji dotyczących rezultatów działań resortu edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem propozycji Rzecznika w zakresie zmian w przepisach dotyczących precyzyjnego kierowania środków finansowych z subwencji oświatowej na dzieci ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wspomagania szkół i nauczycieli w zakresie podnoszenia jakości kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej poinformował o zrealizowanych działaniach. Wśród nich znalazły się m.in.:

- wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych poprzez wprowadzenie zmiany w przepisach prawa oświatowego;
- zwiększenie dostępu uczniów z niepełnosprawnością do bezpłatnych podręczników;
- wprowadzenie możliwości nauki języka migowego w szkołach;
- wprowadzenie obowiązku stosowania przez niepubliczne specjalne ośrodki szkolno–wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, ośrodki rewalidacyjno–wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii i bursy przepisów określonych dla placówek publicznych, z wyjątkiem regulacji określających wysokość i zasady odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach.

Minister poinformował, że działania resortu edukacji przyczyniają się do wzrostu liczby dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju, uczęszczających do publicznych przedszkoli i szkół ogólnodostępnych oraz objętych pomocą psychologiczno–pedagogiczną dzieci z niepełnosprawnością.

- **Wypoczynek letni dzieci i młodzieży – wystąpienie z 18 listopada 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[350] do Ministra Edukacji Narodowej, przekazując uwagi oraz wnioski zawarte w *Informacji o wynikach kontroli wypoczynku letniego w 2015 roku.* Zwrócił się o ich uwzględnienie w działaniach ukierunkowanych na zagwarantowanie dzieciom w pełni bezpiecznego i atrakcyjnego wypoczynku.

[349] ZEW.422.30.2015.JF
[350] ZEW.422.32.2015.AS

W odpowiedzi[351] Minister Edukacji Narodowej zapewnił, że informacje z badania wypoczynku dzieci i młodzieży przekazywane co roku przez Rzecznika Praw Dziecka są analizowane, a wnioski służą do optymalizacji nadzoru warunków wypoczynku organizowanego w kolejnych latach.

Uwagi i wnioski z przeprowadzonych kontroli wypoczynku letniego w 2015 roku zostały omówione w rozdziale IV. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA

- **Dysproporcja w podziale środków przeznaczanych na edukację polskich dzieci w Irlandii – wystąpienie z 24 listopada 2015 roku**

W związku z niepokojącymi informacjami przekazanymi przez Prezesa Polskiej Macierzy Szkolnej w Irlandii, Rzecznik Praw Dziecka wystąpił[352] do Ministra Edukacji Narodowej, wskazując na problem znaczącej dysproporcji w podziale środków przeznaczanych na edukację polskich dzieci w szkolnych punktach konsultacyjnych, a uczących się w szkołach społecznych. Sytuacja taka spowodowała zamknięcie wielu polskich szkół, co w konsekwencji ograniczyło dostęp polskich dzieci do nauki języka ojczystego. Rzecznik zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej o analizę zagadnienia i podjęcie działań w celu ułatwienia porozumienia i rozwiązania opisanych problemów.

W odpowiedzi[353] Minister Edukacji Narodowej szczegółowo poinformował o realizowanych we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych działaniach na rzecz wspierania nauczania języka polskiego za granicą. Przekazał, że na wniosek zainteresowanych organizacji Polaków oraz szkół w systemie oświaty krajów zamieszkania Polonii i Polaków prowadzących nauczanie języka polskiego i w języku polskim, przekazywane są podręczniki i pomoce dydaktyczne. W roku 2014 do Irlandii przekazano 1 996 sztuk podręczników (na 20 611 sztuk przekazanych ogółem), w roku 2015 – 2 011 sztuk (na 12 050 sztuk ogółem). W roku 2014 przeszkoleni zostali nauczyciele z 40 krajów, w tym 88 z Irlandii, w roku 2015 w szkoleniach wzięło udział 1 006 nauczycieli z 43 krajów, w tym 20 z Irlandii.

Minister Edukacji Narodowej przedstawił również informacje w zakresie kosztów realizowanych przedsięwzięć oraz zapewnił o kontynuacji zadań wspierających oświatę polską za granicą.

[351] DZESE–WWU.416.238.215.EZS
[352] ZEW.441.1558.2015.ES
[353] DSWM–WOPG.086.59.2015.BT

- **System finansowania nauczania dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – wystąpienie z 15 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[354] do Ministra Edukacji Narodowej wyraził zadowolenie z podjęcia prób rozwiązania problemu przeznaczania środków z subwencji oświatowej na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży. Jednocześnie zwrócił się o stworzenie pełniejszych rozwiązań systemowych w tym zakresie. W wystąpieniu Rzecznik wskazał, że wprawdzie projekt ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących do realizacji ustawy budżetowej na 2016 r. zobowiązuje jednostki samorządu terytorialnego do finansowania nauczania dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w kwocie nie niższej niż określono to w subwencji oświatowej, to rozwiązanie takie ma charakter doraźny i nie w pełni rozwiązuje problem.

Rzecznik Praw Dziecka podkreślił, że w przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty nie zawsze są realizowane zalecenia wynikające zarówno z opinii poradni psychologiczno–pedagogicznych, jak i orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. W wielu przypadkach powodem jest brak przekazywania odpowiedniej ilości środków finansowych.

W odpowiedzi[355] Minister Edukacji Narodowej poinformował, że w 2015 roku rozpoczęto prace nad zmianami systemu finansowania kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi od doprecyzowania jednoznacznych zasad kształcenia tej grupy uczniów. Wprowadzono dodatkowe dla tych uczniów gwarancje poprzez wydanie nowego rozporządzenia w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych oraz rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

Minister zapewnił, ze w 2016 roku kontynuowane będą prace mające na celu zmianę przepisów dotyczących podniesienia jakości kształcenia specjalnego. Wypracowane zostaną propozycje zmian zmierzających do wprowadzenia efektywnych mechanizmów finansowania edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zapewniających realizację potrzeb rozwojowych i edukacyjnych tych uczniów w jednostkach systemu oświaty.

[354] ZEW.442.34.2015.JF
[355] DAP–WA.350.7.2016.RK

■ **Zmiany w ustawie o systemie oświaty – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

W wystąpieniu[356] do Przewodniczących: Komisji Edukacji Nauki i Młodzieży oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP, Rzecznik Praw Dziecka odniósł się do propozycji zmian w ustawie o systemie oświaty. Rzecznik, powołując się na opinie przedstawicieli środowisk naukowych, wskazał na pozytywny wpływ edukacji we wczesnym okresie życia dziecka oraz na skutki wprowadzenia w życie proponowanej zmiany. W wystąpieniu Rzecznik Praw Dziecka zwrócił również uwagę na zagrożone prawo do edukacji przedszkolnej dzieci 3–letnich, którym projekt ustawy – w związku z objęciem sześciolatków rocznym obowiązkowym wychowaniem przedszkolnym – nie gwarantuje dostępu do przedszkola w roku szkolnym 2016/2017.

Ponadto Rzecznik zaproponował rozszerzenie kompetencji kuratora oświaty o opiniowanie arkuszy organizacyjnych szkół oraz udział kuratora oświaty w rozstrzyganiu sporu przy dowozie dzieci z niepełnosprawnością, którego przedmiotem jest definicja „najbliższej szkoły".

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

■ **Polskie szkoły na Litwie – wystąpienia z 22 grudnia 2015 roku**

Z niepokojących relacji środowisk polskich na Litwie wynikało, że następujące w litewskim systemie oświaty zmiany zmierzały do lituanizacji Polaków i depolonizacji Litwy. Podstawowe niebezpieczeństwo stanowiło zamykanie szkół z polskim językiem nauczania. Problematyczna była także sytuacja szkół średnich, które nie otrzymały tzw. akredytacji. Niektóre władze lokalne, np. w Wilnie, nie respektowały wydłużonego do 2017 r. procesu akredytacji placówek. Rzecznik Praw Dziecka zaapelował[357] do Ministra Edukacji Narodowej oraz Marszałka Senatu RP o pomoc w realizacji prawa dzieci do edukacji na zasadach równego traktowania i w warunkach wolnych od dyskryminacji oraz udzielenie informacji o podejmowanych działaniach w tej sprawie.

Na powyższe problemy Rzecznik zwracał uwagę już w 2010 roku, kierując wystąpienia w tej sprawie do Marszałka Senatu Rzeczpospolitej Polskiej[358], Ministra Edukacji Narodowej[359] oraz Rzecznika Praw Dziecka Republiki Litewskiej[360].

[356] ZEW.422.36.2015.MP
[357] ZEW.422.37.2015.ES oraz ZEW.422.35.2015.JR
[358] ZEW/500/34/2010/MT
[359] ZEW/500/35/2010/MT
[360] ZEW/500/33/2010/MT

W odpowiedzi[361] Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej szczegółowo poinformował Rzecznika Praw Dziecka o działaniach podejmowanych w ramach monitorowania przez Prezydium Senatu bieżących problemów oświaty polskojęzycznej na Litwie o spotkaniu z przedstawicielami społeczności polskiej na Litwie oraz władzami rejonu wileńskiego, współpracy w tym zakresie z Ministrem Spraw Zagranicznych, spotkaniu z delegacją liderów Polonii i Polaków za granicą, w tym reprezentantami Polaków na Litwie. Przekazał również informacje o zaplanowanych środkach finansowych na wsparcie edukacji na Litwie.

Minister Edukacji Narodowej przedstawił[362] stanowisko resortu, zgodnie z którym zasygnalizowany brak otwartego dialogu władz litewskich z polską społecznością szkolną oraz działania związane z akredytacją szkół z polskim językiem nauczania w Wilnie stoją w sprzeczności z deklaracjami Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z 26 kwietnia 1994 r. oraz standardami europejskimi w zakresie prawa mniejszości narodowych do nauki języka ojczystego.

Minister zapewnił, że strona polska będzie zabiegać o potwierdzenie, że zgodnie z przepisami Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych, sporządzone w Strasburgu dnia 1 lutego 1995 r. języki mniejszościowe są w Republice Litewskiej traktowane jako istotna wartość. Poinformował, że Ministerstwo będzie dążyć do otwartego dialogu w przedmiotowej sprawie oraz kontynuować działania wspierające oświatę polskojęzyczną na Litwie.

4.2. Sprawy indywidualne związane z prawem dziecka do nauki

■ Przyjmowanie i pobyt dzieci w żłobku

Rzecznik Praw Dziecka podejmował w 2015 roku interwencje w sprawie pobytu dzieci w żłobkach i klubach malucha.

Przykładem z tej kategorii problemów może być sprawa dotycząca niezapewnienia dzieciom higienicznych warunków pobytu w Niepublicznym Żłobku w L.[363] Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Prezydenta Miasta L. o pilne zbadanie podniesionych w skardze zarzutów. Inspektorzy Wydziału Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta L. trzykrotnie przeprowadzali kontrole w zakresie oceny warunków i jakości świadczonej opieki nad dziećmi.

[361] GMS/042–2/16
[362] DSWM–WOPG.0850.1.2016.BP
[363] ZEW.441.155.2015.EB

Zarówno pierwsza, jak i druga kontrola wykazały nieprawidłowości. Dopiero podczas kolejnej stwierdzono, że uchybienia zostały usunięte, a wydane zalecenia – zrealizowane.

Kolejna sprawa z tej kategorii została podjęta wskutek skargi skierowanej do Rzecznika Praw Dziecka na niewłaściwe zasady rekrutacji do Zespołu Żłobków w K.[364] Rodzic wskazał na stosowanie dodatkowego kryterium w postaci obliczania odległości żłobka od miejsca zamieszkania dziecka na podstawie map Google. W jego ocenie przyjęte obliczenia nie zawsze wskazywały najkrótszą drogę z miejsca zamieszkania do żłobka i różniły się od innych pomiarów, np. map Bing.

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do organu prowadzącego żłobek o przeanalizowanie sposobu weryfikacji tego kryterium. W odpowiedzi poinformowano, że w celu eliminacji pojawiających się wątpliwości wprowadzono inne kryterium rekrutacyjne w przypadku uzyskania równorzędnej sumy punktów rekrutacyjnych przez więcej niż jedno dziecko.

■ Pobyt w placówkach dziecka przewlekle chorego

W 2015 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, Rzecznik Praw Dziecka podejmował interwencje dotyczące pobytu dzieci przewlekle chorych w różnego typu placówkach. Nadal prawa tych dzieci nie są w pełni respektowane.

Rzecznik otrzymał informację o wypowiedzeniu umowy przez Dyrektora Żłobków Miejskich w Z. na świadczenie opieki w Oddziale Żłobków Miejskich w Z. nad dzieckiem chorym na padaczkę[365]. Decyzję uzasadniono brakiem możliwości zagwarantowania opieki pomimo zaświadczenia dwóch lekarzy pediatrów, że dziecko może uczęszczać do żłobka, a orzeczenie o niepełnosprawności nie wskazywało na konieczność zapewnienia indywidualnej opieki.

Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Dyrektora Żłobków Miejskich w Z. oraz do Prezydenta Miasta Z. z wnioskiem o pilne podjęcie działań zmierzających do zapewnienia ochrony praw i dobra dziecka z niepełnosprawnością. W rezultacie Dyrektor − po wprowadzeniu zmian organizacyjnych − podpisał kolejną umowę z rodzicem.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła się także mama trzyletniej dziewczynki cierpiącej na chorobę przewlekłą[366]. Podczas postępowania rekrutacyjnego rodzic poinformował przedszkole o chorobie dziecka i konieczności podawania leku w sytuacji bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia. Dziewczynka została przyjęta do placówki.

[364] ZEW.441.1170.2015.EB
[365] ZEW.441.1609.2015.EB
[366] ZEW.441.1232.2015.MP

Na początku nowego roku szkolnego dyrektor pisemnie poinformował rodziców, że żaden z pracowników przedszkola nie wyraził zgody na podanie dziecku leku. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do organu prowadzącego przedszkole o podjęcie działań w celu zapewnienia dziecku bezpiecznych warunków pobytu w przedszkolu. W wyniku interwencji w przedszkolu została zatrudniona pielęgniarka w wymiarze 8 godzin dziennie, tj. na czas pobytu trzylatki w placówce.

■ Rekrutacja dzieci do przedszkoli

Podobnie jak w latach ubiegłych, Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał zgłoszenia dotyczące rekrutacji dzieci do przedszkola[367]. Rodzicom była udzielana informacja o podstawie prawnej regulującej postępowanie rekrutacyjne do przedszkola, w tym o procedurze odwoławczej w przypadku nieprzyjęcia dziecka. Z analizy spraw wynika, że rodzice często korzystali z możliwości odwołania od rozstrzygnięcia komisji rekrutacyjnej (tj. pierwszego etapu procedury odwoławczej). Natomiast po rozpatrzeniu ww. odwołania przez dyrektora przedszkola, także w przypadku, gdy nie zgadzali się z jego decyzją, nie korzystali już z prawa do kontroli sądowej, tj. wniesienia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Nowym problemem, który pojawił się w rekrutacji dzieci do przedszkola na rok szkolny 2015/2016, była chęć wprowadzenia przez niektóre rady gmin dodatkowego kryterium rekrutacyjnego, polegającego na przyznaniu dziecku poddanemu obowiązkowym szczepieniom ochronnym dodatkowych punktów w drugim etapie postępowania rekrutacyjnego. Uchwałę w tej sprawie podjęła Rada Miasta w B. Powyższy problem był przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka do Ministra Edukacji Narodowej[368]. Rzecznik zwrócił się również do właściwego wojewody o dokonanie oceny zgodności podjętej uchwały z obowiązującym prawem. Rozstrzygnięciem nadzorczym wojewody uchwała Rady Miasta B. została uznana za nieważną[369]. Gmina B. zaskarżyła to rozstrzygnięcie w skardze do sądu administracyjnego. Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił skargę.

[367] ZEW.441.525.2015.MP; ZEW.441.629.2015.MP; ZEW.441.771.2015.MP; ZEW.441.828.2015.MP; ZEW.441.935.2015.MP; ZEW.441.1152.2015.MP; ZEW.441.1212.2015.MP; ZEW.441.1228.2015.MP
[368] ZEW.422.17.2015.MP
[369] ZEW.420.12.2015.MP

■ Wsparcie dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

W 2015 roku Rzecznik Praw Dziecka nadal otrzymywał skargi na niewłaściwie zorganizowane kształcenie dla dzieci wymagających stosowania specjalnych form i metod pracy.

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłosiła się w trakcie roku szkolnego 2014/2015 matka 5–letniej dziewczynki uczęszczającej do Przedszkola w J.[370] Dziecko wymagało organizacji kształcenia specjalnego w oparciu o orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z uwagi na autyzm. Rodzic zwrócił uwagę, że dziecko przebywa w przedszkolu w oddziale ogólnodostępnym, 25–osobowym, prowadzonym przez jednego nauczyciela, co uniemożliwia zapewnienie mu właściwych warunków opieki i bezpieczeństwa (w gminie nie zorganizowano oddziałów integracyjnych).

W związku z powyższym rodzic zwrócił się do organu prowadzącego o zatrudnienie dla dziecka nauczyciela wspomagającego. Wniosek ten został odrzucony. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do kuratora oświaty o przeprowadzenie w przedszkolu kontroli oraz zwrócenie uwagi na sytuację dziecka w związku z brakiem nauczyciela wspomagającego. Z otrzymanych od kuratora oświaty informacji wynikało, że dyrektor przedszkola w piśmie skierowanym do władz gminy poparł kolejny wniosek rodzica o przyznanie nauczyciela wspomagającego. Dyrektor potwierdził, że wsparcie, które otrzymuje dziewczynka w tak licznym oddziale przedszkolnym, jest niewystarczające.

Wójt gminy poinformował Rzecznika Praw Dziecka o podjęciu decyzji o przyznaniu dziewczynce nauczyciela wspomagającego. Kurator oświaty nie wniósł zastrzeżeń do realizacji zaleceń z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Z kolejnym problemem do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się matka ucznia klasy szóstej Szkoły Podstawowej w N., u którego stwierdzono zespół nadpobudliwości z deficytem uwagi (ADHD)[371]. Zdaniem rodzica chłopiec został niewłaściwie oceniony na koniec roku szkolnego. W wyniku działań Rzecznika Praw Dziecka organ nadzoru pedagogicznego przeprowadził postępowanie wyjaśniające, które nie potwierdziło ww. zarzutów. Wątpliwości Rzecznika Praw Dziecka wzbudził jednak sposób dostosowania metod i form pracy do indywidualnych potrzeb ucznia. Uwagi w tym zakresie zostały przekazane dyrektorowi szkoły. Po ich realizacji przez nauczycieli oceny i sytuacja szkolna chłopca uległy poprawie.

Przykładem kolejnej sprawy zgłoszonej Rzecznikowi Praw Dziecka była prośba o interwencję w związku z nieakceptowaną przez rodziców zmianą opiekuna dla ucznia

[370] ZEW.441.409.2015.MP
[371] ZEW.441.271.2015.ZA

z niepełnosprawnością (zatrudnienie opiekuna wynikało ze wskazania w orzeczeniu o niepełnosprawności, które zostało wydane dziecku z uwagi na całościowe zaburzenie rozwoju)[372]. W opinii rodziców wsparcie ze strony dotychczasowego opiekuna spowodowało poprawę funkcjonowania chłopca, dlatego też propozycję zmian w nowym roku szkolnym oceniali jako niekorzystną dla dziecka. Mimo że przepisy nie stanowią o obowiązku zatrudniania co roku tej samej osoby na stanowisku opiekuna dziecka w szkole, to zdaniem Rzecznika Praw Dziecka sytuację każdego dziecka, a szczególnie z niepełnosprawnością, należy rozpatrywać indywidualnie, by zapewnić mu możliwie jak najlepsze warunki nauki. W związku z tym Rzecznik zwrócił się do organu prowadzącego szkołę o rozważenie możliwości wspierania dziecka przez tego samego opiekuna. W konsekwencji w kolejnym roku szkolnym ponownie zatrudniono tego samego opiekuna. Ponadto Rzecznik został poinformowany, że z chwilą otrzymania przez dziecko orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, osoba sprawująca nad nim opiekę zostanie zatrudniona także jako nauczyciel wspomagający. Przyjęte rozwiązanie jest dobrym przykładem dostosowania rodzaju wsparcia do indywidualnych potrzeb dziecka.

Kolejnym powodem interwencji Rzecznika była informacja przekazana przez rodzica o odmowie udziału w zajęciach edukacyjnych w Szkole Podstawowej 8–letniej dziewczynce, ze względu na jej agresywne zachowania[373]. Decyzja została podjęta przez dyrektora szkoły już drugiego dnia po rozpoczęciu roku szkolnego. Dziecko miało zdiagnozowane zaburzenia zachowania. Matka przedłożyła w szkole opinię poradni psychologiczno–pedagogicznej z zaleceniami do pracy z dziewczynką. Uczennica w poprzednim roku szkolnym przez siedem miesięcy realizowała obowiązek szkolny w formie nauczania indywidualnego. Przed wdrożeniem tej formy edukacji była zawieszona w spełnianiu obowiązku szkolnego z powodu agresji wobec rówieśników i skarg rodziców. W wyniku podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka działań w szkole została przeprowadzona kontrola doraźna przez kuratora oświaty. Ustalono, że dziewczynka nie uczęszczała na zajęcia przez pierwsze dwa tygodnie września 2015 r., pomimo że szkoła otrzymała jej orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane z uwagi na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim. Ponadto kontrola potwierdziła, że szkoła nie zrealizowała w poprzednim roku szkolnym wszystkich wskazań do pracy z dziewczynką, zawartych w opinii psychologiczno–pedagogicznej. Wobec tych nieprawidłowości szkoła została zobowiązana do zorganizowania dziewczynce w bieżącym roku szkolnym pomocy psychologiczno–pedagogicznej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

[372] ZEW.441.1142.2015.ES
[373] ZEW.441.1266.2015.JR

Takie działania zostały podjęte – zatrudniono, zgodnie z zaleceniami ww. orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, nauczyciela wspomagającego. Rzecznik Praw Dziecka w dalszym ciągu monitoruje realizację przez szkołę wszystkich zaleceń zawartych w ww. orzeczeniu.

Innym przypadkiem, problemem 12–letniego chłopca, Rzecznik Praw Dziecka zajmował się od 2012 roku[374]. Chłopiec z zaburzeniami zachowania, odrzucony przez lokalne środowisko, przy braku właściwej pomocy ze strony szkoły i innych organów popadł w poważne konflikty z prawem. Zaczęły też narastać jego problemy ze zdrowiem psychicznym. Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich w W., z powodu braku miejsca w odpowiedniej placówce leczniczej, zdecydował o umieszczeniu chłopca w oddziale psychiatrycznym. Podczas oczekiwania na miejsce w szpitalu Rzecznik pozostawał w kontakcie z matką chłopca, która poinformowała o nierealizowaniu przez syna obowiązku szkolnego oraz o jego narastającej agresji wobec bliskich i swoich obawach o bezpieczeństwo młodszego rodzeństwa.

Rzecznik podjął działania zmierzające do pilnego umieszczenia chłopca w szpitalu, gdzie przebywał na oddziale psychiatrycznym przez dwa i pół roku. Przez cały ten czas Rzecznik monitorował jego sytuację. Chłopiec od początku sygnalizował ogromną potrzebę wsparcia ze strony matki i zapewnienia, że po zakończeniu leczenia wróci do domu. Matka, pomimo trudnej sytuacji rodzinnej i finansowej, skutecznie wspierała syna. Szpital informował Rzecznika o postępach w leczeniu chłopca. W kontakcie z małoletnim pozostawał również psycholog z Biura Rzecznika Praw Dziecka. Obecnie chłopiec jest już w domu, realizuje obowiązek szkolny w gimnazjum i otrzymuje tam właściwą pomoc psychologiczno–pedagogiczną. Terapię kontynuuje w systemie ambulatoryjnym.

■ Wyrównywanie braków edukacyjnych i pomoc psychologiczno–pedagogiczna

W 2015 roku do Rzecznika Praw Dziecka nadal wpływały sprawy dotyczące niewłaściwie udzielanej pomocy psychologiczno–pedagogicznej i trudności w wyrównywaniu braków edukacyjnych.

Przykładem takiej sprawy może być zgłoszenie babki małoletniej, która poinformowała Rzecznika Praw Dziecka, że wnuczka boi się nauczycielki prowadzącej zajęcia edukacyjne z matematyki, w związku z czym ma trudności w nauce tego przedmiotu[375]. Rzecznik wystąpił do dyrektora Szkoły Podstawowej w W. o przeprowadzenie diagnozy sytuacji edukacyjnej dziecka, a w przypadku potwierdzenia trudności, udzielenie pomocy psychologiczno–

[374] ZEW.441.1171.2015.AM
[375] ZEW.441.1440.2015.ES

pedagogicznej. Zwrócił się także o przedstawienie informacji dotyczącej współpracy szkoły z rodzicami dziewczynki. Realizując wniosek Rzecznika, szkoła rozpoznała sytuację rodzinną dziewczynki. Zaproponowano jej zajęcia terapeutyczne z psychologiem, a nauczycielka matematyki została zobligowana do udzielania dziecku pomocy (podczas zajęć koła matematycznego). Dziewczynka pozytywnie zareagowała na przedstawioną jej propozycję pomocy. Dyrektor Szkoły poinformował Rzecznika, że jeśli uczennica będzie wymagała dodatkowego wsparcia w postaci zajęć dydaktyczno–wyrównawczych, to szkoła podejmie stosowne działania w tej sprawie.

- **Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia i brak promocji do klasy programowo wyższej**

Kolejną kategorią spraw zgłaszanych do Rzecznika Praw Dziecka w 2015 roku były zastrzeżenia rodziców w zakresie oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów. Rzecznik wielokrotnie podnosił ten problem w odniesieniu do zajęć wychowania fizycznego, kiedy to ocena powinna być wyrazem zaangażowania ucznia, a nie jego talentu sportowego. Poniżej wskazana sprawa świadczy, że problem ten nadal nie został rozwiązany, mimo wprowadzenia zmian w prawie oświatowym w tym zakresie.

Rzecznik został poinformowany, że nauczyciele przy ustalaniu rocznych ocen klasyfikacyjnych ucznia Szkoły Podstawowej w G. z muzyki, plastyki, techniki i wychowania fizycznego, nie brali pod uwagę wysiłku wkładanego przez dziecko w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, lecz kierowali się własnymi kryteriami, co jest niezgodne z przepisami prawa w zakresie oceniania z tych przedmiotów[376].

W wyniku działań podjętych przez Rzecznika Prawa Dziecka kurator oświaty przeprowadził w ww. szkole kontrolę doraźną. W jej następstwie zostały potwierdzone nieprawidłowości w powyższym zakresie. Dyrektorowi szkoły zostały wydane zalecenia pokontrolne. Ich realizacja spowodowała, że nauczyciele dokonali weryfikacji sposobu oceniania, a w konsekwencji ocen ustalonych uczniowi w wyniku klasyfikacji rocznej.

Kolejna sprawa z tej kategorii została podjęta wskutek skargi skierowanej do Rzecznika Praw Dziecka przez matkę ucznia klasy II Szkoły Podstawowej w K., dotyczącej niepromowania syna do klasy III[377]. Dziecko posiadało opinię poradni psychologiczno–pedagogicznej wskazującą na zaburzenia analizatora wzrokowo–ruchowego i analizatora słuchowego oraz nadpobudliwość psychoruchową i wynikające z niej problemy z agresją.

[376] ZEW.441.957.2015.JF
[377] ZEW.441.1098.2015.EM

Specjaliści zalecili dostosowanie wymagań do możliwości psychofizycznych ucznia, jednocześnie podkreślając, że dziecko wymaga pozytywnej motywacji, a w procesie wychowawczym warto wykorzystać jego sympatię do szkoły. Konieczne jest też udzielenie pomocy w nadrobieniu zaległości edukacyjnych. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do właściwego kuratora oświaty o zbadanie problemu. Kontrola wykazała, że szkoła nie w pełni realizowała zalecenia zawarte w opinii poradni psychologiczno–pedagogicznej. Dyrektor otrzymał zalecenia w zakresie metod pracy nauczyciela z dzieckiem oraz współpracy z rodzicami dziecka. Dziecko zostało promowane do klasy III.

W kolejnej sprawie dotyczącej niepromowania dziecka do klasy programowo wyższej zwróciła się matka ucznia klasy II Gimnazjum w G.[378]. Chłopiec nie zdał egzaminu poprawkowego z języka niemieckiego, a rada pedagogiczna w swojej uchwale nie wyraziła zgody na warunkowe jego promowanie do klasy III. Rzecznik Praw Dziecka przedstawił swoje stanowisko i interweniował u kuratora oświaty, wnosząc o rozpoznanie problemu. Przeprowadzona kontrola wykazała, że uchwała rady pedagogicznej została podjęta z naruszeniem prawa (odniesiono się w niej nie do wiedzy ucznia, a do jego zachowania). Tym samym uczeń powinien znaleźć się w III klasie. Niestety tak się nie stało, ponieważ jego rodzice podjęli decyzję o zmianie szkoły przed zakończeniem postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez kuratora oświaty. W dniu ogłoszenia jego wyników chłopiec był uczniem Gimnazjum w B. W tej sytuacji kurator oświaty uznał, że nie jest możliwe jego warunkowe promowanie do klasy programowo wyższej. W trosce o dobro dziecka Rzecznik wystąpił o opinię prawną w tej sprawie do Ministerstwa Edukacji Narodowej, które podtrzymało stanowisko kuratora oświaty. Chłopiec musi powtórzyć klasę II.

■ Nierówne traktowanie i dyskryminacja dzieci

W 2015 roku wpływały do Rzecznika Praw Dziecka kolejne skargi na nierówne traktowanie dzieci i różne formy ich dyskryminacji.

Rzecznik Praw Dziecka został poinformowany o utworzeniu w Publicznej Szkole Podstawowej w L. oddziału złożonego wyłącznie z chłopców[379]. Pozostałe dwa oddziały klas pierwszych były mieszane. Rodzice nie zaakceptowali takiego rozwiązania organizacyjnego zastosowanego przez dyrektora Szkoły. Rzecznik wystąpił do kuratora oświaty o podjęcie czynności w trybie nadzoru pedagogicznego w celu zapewnienia dzieciom warunków gwarantujących prawidłowy rozwój społeczny oraz nienarażających ich na segregację płciową.

[378] ZEW.441.1312.2015.EM
[379] ZEW.441.1247.2015.ES

W wyniku podjętych działań dyrektor, w porozumieniu z rodzicami wszystkich uczniów klas pierwszych, dokonał zmian w poszczególnych oddziałach, tak aby w każdym zespole klasowym znaleźli się zarówno chłopcy, jak i dziewczęta.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęła też prośba o interwencję w sprawie odmowy udziału uczennicy szkoły podstawowej w programie „Umiem pływać”[380]. Jednym z kryterium wyboru ustalonym przez szkołę była liczba nieobecności dziecka na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych. Zdaniem skarżącej było to krzywdzące dla jej córki, gdyż jej nieobecności wynikały z choroby. Poza tym udział w dodatkowych zajęciach na pływalni mógłby korzystnie wpłynąć na poprawę stanu zdrowia dziecka.

W rezultacie podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka działań dziewczynka została wpisana na listę uczestników programu.

Kolejnym przykładem z tej kategorii była sprawa naruszenia praw dzieci do równego traktowania podczas wydawania obiadów w stołówce szkolnej[381]. Uczniowie korzystający z pomocy społecznej w formie dofinansowania obiadów odbierali posiłki w innej części stołówki i były one nakładane bezpośrednio z pojemników na plastikowe talerze. Dzieci, którym rodzice opłacali obiady, otrzymywały dania przy okienku i na szklanych talerzach. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do dyrektora szkoły, organu prowadzącego szkołę oraz ośrodka pomocy społecznej o natychmiastowe wyeliminowanie nieprawidłowości. Rzecznik został powiadomiony, że wszystkie dzieci będą otrzymywały takie same posiłki, z tego samego miejsca i na talerzach wielokrotnego użytku.

Następna interwencja z tej kategorii została podjęta przez Rzecznika Praw Dziecka na skutek skargi rodzica ucznia oburzonego treścią plakatu programu edukacyjnego z zakresu prawidłowego odżywiania się, wywieszonego w sali klasowej szkoły, do której uczęszczał jego syn[382]. Na plakacie dzieci zapisywały procentowe wyniki uczniów danego oddziału w zakresie nawyków żywieniowych w celu porównania ich do wyników całej populacji mieszkańców kraju. Jedna z rubryk wymagała policzenia osób otyłych lub z nadwagą. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do organizatora Programu o zbadanie przedstawionego problemu i usunięcie treści mogących naruszać godność dziecka, wskazując na możliwość spotęgowania kompleksów, stygmatyzacji, a także poczucia odrzucenia i niskiej samooceny u dzieci z nieprawidłową masą ciała.

[380] ZEW.441.675.2015 ZA
[381] ZEW.441.1752.2015.JR
[382] ZEW.441.1556.2015.EB

W odpowiedzi Rzecznik został poinformowany o zobowiązaniu się organizatora do wysłania informacji do nauczycieli, którzy biorą udział w Programie, w celu wskazania im właściwego kierunku i sposobu wykorzystywania plakatu, a w efekcie – opracowanie innego sposobu zaangażowania rodziców i opiekunów w dialog dotyczący zdrowego odżywiania i aktywności fizycznej ich dzieci.

- **Korzystanie z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych w szkołach**

W 2015 roku do Rzecznika Praw Dziecka wpływały liczne zapytania dotyczące kwestii używania przez uczniów telefonów komórkowych w szkole[383]. Niektóre placówki, chcąc uniknąć problemów z tym związanych, zakazują korzystania z telefonów przez cały czas pobytu ucznia na jej terenie. Jest to niezgodne z prawem.

W jednej z takich spraw do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się ojciec ucznia z pytaniem, czy szkoła ma prawo wprowadzić całkowity zakaz korzystania przez uczniów z telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły[384]. W toku podjętych czynności Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o wyjaśnienia do dyrektora szkoły, który potwierdził zamiar wprowadzenia takiego uregulowania do statutu szkoły. Podkreślił, że powyższe działania zostały podjęte na wniosek rodziców. Dyrektor został pouczony o obowiązujących przepisach w tym zakresie. W rozmowie podkreślono, że przepisy obligują szkołę do określenia w statucie m.in. obowiązków w zakresie warunków korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych (ustalonych we współpracy dyrektora z rodzicami, nauczycielami i uczniami) oraz sposobu egzekwowania postanowień statutu, jeśli uczeń je naruszy. Oznacza to, że szkoła ma prawo ograniczyć korzystanie z telefonów, np. podczas zajęć lekcyjnych, aby proces edukacyjny przebiegał bez zakłóceń. Przepisy nie stanowią jednak ani o możliwości zabrania uczniowi telefonu przez nauczyciela, ani też o całkowitym zakazie korzystania z niego. Po interwencji Rzecznika Praw Dziecka w szkole zaplanowano przeprowadzenie debaty z udziałem uczniów i nauczycieli na temat zasadności wprowadzenia takich uregulowań. Następnie uczniowie przy wsparciu opiekuna samorządu uczniowskiego opracowali zasady korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń na terenie szkoły. Z uzyskanych informacji wynika, że przestrzegają ustalonych przez siebie zasad.

[383] ZEW.441.6.2015.ES, ZEW.441.11.2015.ES, ZEW.441.373.2015.JR, ZEW.441.399.2015.ES, ZEW.441.404.2015.ES, ZEW.441.753.2015.JR, ZEW.441.847.2015.ES, ZEW.441.974.2015.JR ZEW.441.1764.2015.JF, ZEW.441.1765.2015.JF
[384] ZEW.441.1311.2015.JR

■ Dowóz dzieci do placówek oświatowych

Nie maleje liczba skarg kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka w związku z niewłaściwie zorganizowanym dowozem dzieci do szkół i placówek oświatowych. Szczególnym problemem, który ujawnił się w 2015 roku, były konflikty pomiędzy rodzicami a gminą w kwestii definicji „najbliższa szkoła". Wykładnię prawa w tym zakresie powinny stanowić wyroki sądów powszechnych. W orzecznictwie przyjmuje się, że najbliższą szkołą w rozumieniu art. 17 ust. 3a pkt 1 ustawy o systemie oświaty jest szkoła najbliższa miejsca zamieszkania dziecka, która może zapewnić pełną realizację orzeczenia poradni psychologiczno–pedagogicznej[385]. Rodzice są jednak bezsilni wobec oporu ze strony jednostek samorządu terytorialnego. Odwołanie się w tej sprawie do sądu skutkuje zwykle postępowaniem toczącym się przez wiele miesięcy. W ocenie Rzecznika kwestie sporne w takich przypadkach powinien rozstrzygać właściwy kurator oświaty. O wprowadzenie takiego rozwiązania Rzecznik Praw Dziecka wnioskował w wystąpieniu z 22 grudnia 2015 roku skierowanym do Przewodniczącego Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży i Przewodniczącego Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej Sejmu RP[386].

W jednej z takich spraw zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka matka ośmioletniego dziecka z niepełnosprawnością, uczennicy Niepublicznej Szkoły Podstawowej w M.[387] Rzecznik został poinformowany, że gmina odmówiła zwrotu kosztów dowozu dziewczynki do jej szkoły, uznając, że jej obowiązek ogranicza się do zapewnienia dowożenia jedynie do najbliższej szkoły, którą w tym przypadku była Szkoła Podstawowa w M. Rodzice argumentowali, że wybrali szkołę dla córki „po wnikliwej analizie oferty wszystkich szkół specjalnych w M. Ich wybór padł na szkołę niepubliczną, która zapewnia kompleksową opiekę i edukację dzieciom cierpiącym na dziecięce porażenie mózgowe, a tym samym realizuje wszystkie zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie zajęć rewalidacyjno–wychowawczych. Podejmując interwencję, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Prezydenta M., wskazując na orzecznictwo w zakresie dowożenia dzieci z niepełnosprawnościami do szkoły. Prezydent Miasta M. poinformował Rzecznika o podjęciu decyzji uwzględniającej dobro dziecka z niepełnosprawnością. Rodzice J. otrzymali zwrot kosztów dowożenia córki do wybranej szkoły.

---

[385] Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 5 czerwca 2008 r. sygn. akt II SA/Bd 211/08; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 17 stycznia 2008 r. sygn. akt II SA/Sz 775/07; wyrok WSA w Warszawie z dnia 16 stycznia 2008 r. sygn. akt VIII SA/Wa 614/07.

[386] ZEW.422.36.2015.MP

[387] ZEW.441.1151.2015.AM

Innym poważnym problemem związanym z organizacją dowożenia dzieci do szkół jest brak zapewnienia im właściwego bezpieczeństwa podczas transportu. W takiej właśnie sprawie skargę do Rzecznika Praw Dziecka skierowali rodzice uczniów Szkoły Podstawowej w K.[388] Wskazywali, że wójt powierzył opiekę nad ich dziećmi w czasie transportu kierowcy szkolnego autobusu. Powodem takiej decyzji miał być brak środków finansowych na ten cel. Rzecznik, podejmując interwencję, wskazał, że działania gminy w tym zakresie są niezgodne z prawem. Dodatkowo działania Rzecznika ujawniły niewłaściwy stan techniczny pojazdów przeznaczonych do przewozu dzieci.

W wyniku podjętych czynności interwencyjnych wyeliminowano wskazane nieprawidłowości.

Podobny problem Rzecznik ujawnił w Gminie S., gdzie bez opiekuna dowożono do szkoły dzieci z niepełnosprawnością[389]. W tym przypadku również na skutek działań Rzecznika nieprawidłowości zostały usunięte.

Kolejna skarga z tej kategorii dotyczyła niewłaściwego rozmieszczenia przystanków na trasie przejazdu autobusu szkolnego w Gminie W.[390] Rodzice poinformowali, że ich dziecko, realizujące obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, rano pokonywało drogę do przystanku autobusu szkolnego wynoszącą 0,5 km, zaś w drodze powrotnej, w związku ze zmianą trasy autobusu − 2,5 km. Rodzice trzykrotnie występowali do Wójta Gminy W. z prośbą o dokonanie zmian w rozmieszczeniu przystanków autobusu szkolnego. Zwracali uwagę na trudności, z jakimi boryka się małe dziecko, które musi pokonać tak długi odcinek drogi, szczególnie w okresie jesienno–zimowym. Działania te okazały się jednak bezskuteczne. Dopiero po interwencji Rzecznika Praw Dziecka wójt ww. gminy zmienił rozmieszczenie przystanków.

Jeszcze innym przykładem obrazującym niewłaściwie zorganizowany dowóz do szkoły była sprawa dziecka z niepełnosprawnością ruchową (mózgowe porażenie dziecięce pod postacią wiotką)[391]. Małoletni uczęszczał do szkoły ponadgimnazjalnej odległej o ok. 17 km od jego miejsca zamieszkania. W opinii lekarza czas podróży chłopca do szkoły – z uwagi na jego niepełnosprawność – powinien być możliwie jak najkrótszy, podobnie jak czas jego pobytu w szkole i w ogóle poza domem. Tymczasem Gmina K., jako organ odpowiedzialny za dowożenie dzieci do szkół, zaproponowała P. dojazd wraz z opiekunem komunikacją lokalną.

[388] ZEW.441.1017.2015.AM
[389] ZEW.441.68.2015.EM
[390] ZEW.441.603.2015.AM
[391] ZEW.441.1202.2015.AM

Po interwencji matki gmina zdecydowała, że chłopiec będzie dowożony szkolnym busem razem z innymi dziećmi. Niestety już pierwszego dnia okazało się, że jest on zatłoczony i brakuje w nim pasów do przypinania wózków. Ponadto oczekiwanie na rozpoczęcie zajęć lekcyjnych, a później na powrót do domu wraz z innymi dziećmi znacznie wydłużało pobyt chłopca poza domem, powodując tym samym jego zmęczenie. W wyniku interwencji Rzecznika Praw Dziecka szkoła umożliwiła dziecku korzystanie z gabinetu pielęgniarki w czasie, gdy nie miał on zajęć edukacyjnych. Dziecko mogło odpocząć. Zobowiązano się także, że przy kolejnej zmianie planu zajęć, uwzględnione zostaną potrzeby chłopca. Gmina zorganizowała dodatkowy kurs busa, co skróciło czas pobytu dziecka poza domem. Zadeklarowała także, że przewoźnik − po otrzymaniu informacji od chłopca o wcześniejszym zakończeniu zajęć w danym dniu − przyjedzie po niego indywidualnie.

W jednej ze spraw zgłoszonych Rzecznikowi problem stanowiła odległość pomiędzy miejscem zamieszkania dziecka a punktem zbornym, z którego uczeń zabierany był przez szkolny bus[392]. Nieoświetlona droga wiodąca przez las i pola wynosiła ponad 2,5 kilometra. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty[393] „droga dziecka z domu do szkoły nie może przekraczać: 3 km – w przypadku uczniów klas I–IV szkół podstawowych; 4 km – w przypadku uczniów klas V i VI szkół podstawowych oraz uczniów gimnazjów". Odległość ta może być mierzona do punktu zbornego. Zgłoszona sprawa była jednak wyjątkowa i należało ją potraktować indywidualnie. Dodatkowo istotne było, że dziecko uczęszczało do pierwszej klasy szkoły podstawowej.

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się w tej sprawie do wójta gminy w N. o rozważenie możliwości odbierania dziecka z punktu znajdującego się obok miejsca zamieszkania. Gmina przychyliła się do sugestii Rzecznika i zorganizowała dodatkowy przystanek dla dzieci z osiedla, na którym zamieszkiwał chłopiec.

■ Bezpieczny pobyt w przedszkolu i szkole

Powtarzającym się od lat ważnym problemem było niezapewnienie dostatecznego bezpieczeństwa dzieciom w przedszkolach i szkołach.

Przykładem sprawy z tej kategorii może być zdarzenie, które miało miejsce w Przedszkolu w L. Rzecznik Praw Dziecka został powiadomiony, że 2,5–letnie dziecko wyszło z placówki bez opieki[394]. Rzecznik wystąpił do kuratora oświaty o podjęcie działań

[392] ZSS.441.48.2015.MW
[393] Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.
[394] ZEW.441.1250.2015.MP

kontrolnych. Przeprowadzone czynności wykazały nieprawidłowości w zakresie zapewnienia bezpiecznych warunków pobytu dzieci w przedszkolu oraz przyjmowania dzieci, które nie ukończyły 2,5 roku. Dyrektorowi Przedszkola zostały wydane zalecenia. Rzecznik Praw Dziecka monitorował ich realizację.

Innym przykładem może być sprawa, w której w Szkole Podstawowej w P. dziecko uległo poważnemu wypadkowi na placu zabaw (spadło z urządzenia przeznaczonego do zabawy dla starszych dzieci)[395]. Chłopiec płakał, a mimo to nauczycielka nie zareagowała, nie wezwała karetki pogotowia ani nie powiadomiła szkolnej pielęgniarki. W wyniku wyjaśniania skargi nauczyciel został ukarany karą dyscyplinarną za niedopełnienie obowiązku udzielenia pomocy medycznej dziecku powierzonemu jego opiece oraz za niepowiadomienie rodziców ani dyrektora szkoły, do czego był zobowiązany. W szkole zostały wprowadzone zmiany organizacyjne podczas zajęć z dziećmi poza budynkiem placówki.

W kolejnej sprawie Rzecznik został powiadomiony, że uczennicy Szkoły Podstawowej w B. w czasie jej pobytu w świetlicy szkolnej osoba postronna usiłowała zabrać notatnik–pamiętnik[396]. Rzecznik wystąpił do właściwego kuratora oświaty o zbadanie problemu bezpieczeństwa dzieci w szkole. Zdarzenie zostało potwierdzone. Dyrektor otrzymał zalecenia, w których został zobowiązany do opracowania procedury zapobiegania możliwości kontaktów dzieci przebywających w świetlicy szkolnej z osobami postronnymi oraz określającej zasady bezpośrednich kontaktów rodziców z nauczycielami i wychowawcami świetlicy oraz opracowania procedury postępowania w przypadku różnego rodzaju zagrożeń dla uczniów tej szkoły. Obecnie osoby postronne nie mają możliwości bezpośredniego kontaktu z dziećmi podczas ich pobytu w szkole.

Do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęła również skarga na brak zapewnienia bezpieczeństwa S. w Szkole Podstawowej w A.[397] Chłopiec został pobity przez kolegę z klasy podczas przerwy między zajęciami. Bójka miała miejsce pod nieobecność nauczyciela i nie było to pierwsze tego typu zdarzenie. Szkoła nie poinformowała rodziców o tym zajściu (dowiedzieli się o nim od rodziców innych uczniów). Na wniosek Rzecznika w szkole została przeprowadzona kontrola doraźna przez organ nadzoru pedagogicznego. Zarzuty rodzica zostały potwierdzone. Kurator oświaty zobowiązał dyrektora szkoły do wyeliminowania sytuacji, w których uczniowie pozostają w szkole bez opieki nauczyciela oraz do informowania rodziców o sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu dzieci. Zalecenia zostały zrealizowane.

[395] ZEW.441.877.2015.EM
[396] ZEW.441.135.2014.EM
[397] ZEW.441.640.2015.JF

Do innego zdarzenia zagrażającego zdrowiu dziecka doszło w Szkole Podstawowej w L.[398] Podczas przerwy śniadaniowej jednemu dziecku wypadł z worka nóż przyniesiony na zajęcia techniki. Z relacji dzieci wynikało, że chłopiec chwycił za ostrze noża, gdy jego koleżanka próbowała schować go z powrotem do worka. Chłopiec doznał zranienia dłoni. W wyniku podjętych działań Rzecznik ustalił, że zdarzenie miało miejsce podczas nieobecności nauczyciela w klasie. W konsekwencji nauczyciel został ukarany przez dyrektora szkoły karą porządkową. Ponadto dyrektor przypomniał nauczycielom o obowiązkach w zakresie zapewniania uczniom bezpieczeństwa w czasie pobytu w szkole i skutkach związanych z niedopełnieniem tych obowiązków, a także o procedurach postępowania w sytuacji wypadku ucznia. Wychowawca został zobowiązany do przeprowadzenia z uczniami dodatkowych zajęć na temat bezpieczeństwa i higieny pracy w czasie zajęć edukacyjnych oraz przerw. Zorganizowano także ogólnoszkolny apel i zwiększono nadzór dyrektora szkoły nad realizacją dyżurów przez nauczycieli.

- **Naruszenie wolności sumienia i wyznania**

Była wychowanka katolickiego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w N. zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka z prośbą o interwencję w związku ze zmuszaniem wychowanek, które są innego wyznania lub niewierzące, do określonych praktyk religijnych w ośrodku. Małoletnie były przez nauczycieli publiczne piętnowanie w sytuacji odmowy udziału w modlitwie[399]. W następstwie przeprowadzonej na wniosek Rzecznika Praw Dziecka kontroli organ nadzoru pedagogicznego potwierdził, że w ośrodku dochodziło do ww. sytuacji, pomimo że uregulowania statutu placówki zapewniały zachowanie szacunku dla wychowanek innego wyznania lub niewierzących oraz poszanowanie godności każdej wychowanki. Wobec tych nieprawidłowości kurator oświaty zobowiązał dyrektora ośrodka do wzmocnienia nadzoru pedagogicznego nad pracą nauczycieli i wychowawców poprzez przeprowadzenie ewaluacji wewnętrznej w zakresie zapewniania bezpieczeństwa wychowankom, z uwzględnieniem właściwych relacji pomiędzy wychowawcami a wychowankami z wykorzystaniem wyników przeprowadzonej ankiety.

Ponadto kurator oświaty poinformował, że w ośrodku zaplanowano ewaluację zewnętrzną i kontrolę planową w zakresie zgodności działania placówek niepublicznych z obowiązującymi przepisami prawa.

[398] ZEW.441.2.2014.ES
[399] ZEW.441.1199.2015.AS

■ Wszawica w szkole

Występowanie wszawicy to kolejny problem często zgłaszany Rzecznikowi. Rodzice pytają o regulacje prawne dotyczące możliwości sprawdzania czystości głów przez pielęgniarkę/higienistkę szkolną oraz możliwości tzw. kwarantanny dzieci zarażonych wszawicą.

Jeden z przypadków dotyczył dzieci uczęszczających do Szkoły Podstawowej w M., pochodzących z rodzin, które znajdowały się pod opieką miejscowego ośrodka pomocy społecznej[400]. Rzecznik podjął interwencję, gdyż jak wynikało z opisu sprawy – problem wszawicy nie został skutecznie wyeliminowany, mimo działań prowadzonych przez szkołę oraz pracowników ośrodka pomocy społecznej. Skutkiem interwencji było ponowne przeprowadzenie wywiadów środowiskowych u czterech rodzin (wskazanych przez pielęgniarkę szkolną), zakupienie stosownych preparatów eliminujących pasożyty oraz innych niezbędnych do wykonania czynności higienicznych i przeszkolenie rodzin w zakresie ich zastosowania. Po zakończeniu działań rodziny zostały zobowiązane do złożenia zaświadczeń wydanych przez pielęgniarkę o stanie czystości głów dzieci. Problem został rozwiązany.

■ Ciężar tornistrów szkolnych

Rzecznikowi zgłaszano także sprawy dotyczące niezapewnienia przez szkołę miejsca na przybory i podręczniki szkolne, wskutek czego dzieci codziennie noszą tornistry/plecaki nadmiernie obciążające ich kręgosłupy. Rodzice pytali o możliwości reagowania w sytuacji, gdy szkoła nie realizuje przepisów w powyższym zakresie. Udzielano im porad, wskazując zarówno na konkretne przepisy prawa, w tym m.in. upoważniające radę rodziców do zgłaszania wniosków do dyrektora w sprawach istotnych dla dzieci, jak i obligujące dyrektora szkoły do współpracy z rodzicami. W przypadku braku skuteczności podejmowanych przez rodziców działań, Rzecznik Praw Dziecka na ich wniosek podejmował działania zgodnie z kompetencjami.

W jednej z takich spraw Rzecznik został poproszony o interwencję[401]. Skutkiem działań Rzecznika było przeprowadzenie diagnozy przez dyrektora Szkoły Podstawowej w N. w zakresie nadmiernego obciążenia kręgosłupów uczniowskich tornistrami. Jej wyniki ujawniły potrzebę podjęcia działań szkoły we współpracy z rodzicami, organizację dodatkowych zajęć z uczniami w ramach programu profilaktyki o zagrożeniach wynikających z regularnego obciążania kręgosłupa zbyt ciężkim tornistrem, a także zobowiązania nauczycieli

[400] ZEW.441.154.2015.ES
[401] ZEW.441.163.2014.ES

do informowania uczniów o potrzebnych książkach i przyborach – niezbędnych na kolejne zajęcia. Problem został rozwiązany.

- **Żywienie w jednostkach systemu oświaty**

W związku ze zmianą ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia[402] oraz wejściem w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach[403], Rzecznik Praw Dziecka otrzymywał liczne pytania dotyczące organizacji żywienia w przedszkolach, szkołach czy ośrodkach resocjalizacyjnych[404].

Przykładem zapytania w tej sprawie może być kwestia dotycząca celowości wprowadzenia nowych rozwiązań w sytuacji pozostawienia w wielu szkołach automatów, w których dzieci mogą kupić batony i napoje gazowane[405]. W odpowiedzi Rzecznik wskazał, że w przypadku możliwości zakupu środków spożywczych nieprzeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty, dyrektor przedszkola, szkoły lub placówki, zgodnie z nowymi przepisami, jest uprawniony do rozwiązania umowy (bez zachowania terminu wypowiedzenia i bez odszkodowania) z podmiotem prowadzącym działalność niezgodną z prawem. Ponadto działalność gastronomicznych automatów vendingowych, jako zakładów produkujących lub wprowadzających do obrotu żywność podlega nadzorowi Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz kontroli Państwowej Inspekcji Handlowej. Rzecznik Praw Dziecka wskazał również na gotowość podjęcia interwencji po wskazaniu danych szkoły, której problem dotyczy.

Z kolejnym pytaniami w tym zakresie do Rzecznika zwrócili się wychowankowie Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w K.[406] i Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w S.[407] z prośbą o zmianę powyższego rozporządzenia. Dzieci podkreślały niemożność kultywowania świąt, urodzin czy innych imprez okolicznościowych, podczas których tradycyjnie podawane są słodycze. Ponadto wychowankowie biorący udział w programach usamodzielnienia (sami dokonują zakupów i przygotowują posiłki) informowali o konieczności

[402] Dz. U. z 2015 r. poz. 35
[403] Dz. U. Poz. 1256
[404] ZEW.441.1267.2015.EB, ZEW.441.1270.2015.EB, ZEW.441.1362.2015.EB, ZEW.441.1498.2015.EB
[405] ZEW.441.1270.2015.EB
[406] ZEW.441.1734.2015.EB
[407] ZEW.441.1481.2015.EB

ponoszenia wyższych wydatków przeznaczanych na produkty żywnościowe dopuszczone do podawania w jednostkach systemu oświaty, np. na zakup miodu pszczelego do słodzenia herbaty. Wskazywali też na kwestię pełnoletnich wychowanków ośrodków, którzy chcą decydować o rodzajach spożywanych przez siebie produktów żywnościowych i napojów.

Następnym problemem związanym z organizacją żywienia zgłoszonym do Rzecznika Praw Dziecka była możliwość podawania dzieciom będącym alergikami produktów zastępujących środki spożywcze wywołujące alergie, przeznaczone do stosowania w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży zgodnie z nowym rozporządzeniem. Przykładem może być sprawa zgłoszona przez matkę przedszkolaka uczulonego na miód, któremu w związku z tym podawano wyłącznie niesłodzone napoje. Dziecko nie chciało ich pić, a to stwarzało zagrożenie dla jego zdrowia związane z odwodnieniem organizmu[408].

Rzecznik Praw Dziecka w toku podejmowanych działań zwrócił się do Instytutu Żywności i Żywienia w Warszawie o przedstawienie propozycji rozwiązania ww. problemów w sposób satysfakcjonujący dla zgłaszających trudności w tym zakresie i jednocześnie niepozostających w sprzeczności z zasadami zdrowego żywienia. Po otrzymaniu opinii w tej sprawie Rzecznik wystąpi do Ministra Zdrowia o dokonanie korekty uregulowań zawartych ww. rozporządzeniu.

- **Dożywianie dzieci w ramach rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”**

W 2015 roku Rzecznik podejmował interwencje w sprawie niewydawania gorącego posiłku dzieciom objętym wsparciem w ramach rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”[409]. Wyjaśniał też kwestię rozpoczęcia wydawania posiłków dopiero w drugim tygodniu nowego roku szkolnego[410]. Podjął również działania w związku ze zgłoszonymi wątpliwościami co do prawidłowej realizacji programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Z informacji wynikało, że w Zespole Szkół w B. żadne z dzieci nie korzystało z ciepłego posiłku od stycznia 2014 do marca 2015 roku. Dyrektor ww. Zespołu poinformował, że warunki organizacyjne szkoły umożliwiają jedynie korzystanie z cateringu, a we wskazanym wyżej okresie gminny ośrodek pomocy społecznej nie dysponował wystarczającą ilością środków na ten cel. Dopiero od kwietnia 2015 roku wprowadzono ponownie dożywianie. Wobec przedstawionej sytuacji i braku pewności co do dalszych działań

[408] ZEW.441.1326.2015.EB
[409] ZEW.441.1336.2015.ES
[410] ZEW.441.1230.2015.ES

na rzecz zapewnienia dzieciom gorącego posiłku, Rzecznik podjął działania wyjaśniające. W ich rezultacie gorący posiłek został zapewniony wszystkim dzieciom już od 7 września 2015 roku, co – jak podkreśliła osoba zgłaszająca sprawę – w ciągu ostatnich lat nie było realizowane.

■ **Niewłaściwe funkcjonowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych**

Problemem funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych Rzecznik Praw Dziecka zajmuje się od kilku lat w sposób szczególny. Podejmowane przez Rzecznika interwencje w tym zakresie i przeprowadzane badania na miejscu jednoznacznie wskazują, że niektóre z tych placówek wymagają wprowadzenia zmian w ich funkcjonowaniu, by można było uznać, że prawa przebywających tam dzieci są respektowane. W trosce o jakość pracy tych placówek Rzecznik powołał Zespół do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii w Zakresie Edukacji, Opieki i Wychowania, złożony z przedstawicieli świata, nauki, resortu edukacji i praktyków – dyrektorów młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Efektem prac *Zespołu* było wypracowanie dokumentu pn. *Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki*, który został przekazany Ministrowi Edukacji Narodowej. Dokument ten stał się podstawą wydania rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. *w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach*[411], które wchodzi w życie z dniem 1 września 2016 r., z wyjątkiem przepisu § 15, który wchodzi w życiem z dniem 1 stycznia 2017 roku. W ocenie Rzecznika określenie standardów oraz ujednolicenie pracy placówek wychowawczych znacząco wpłynie na jakość wsparcia udzielanego tam dzieciom.

Tekst dokumentu: *Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki* zawiera Załącznik nr 15 do informacji.

Jedną ze spraw dotyczącą funkcjonowania placówek wychowawczych Rzecznik Praw Dziecka podjął na prośbę matki małoletniego przebywającego w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w K.[412] Rzecznik został poinformowany o niewłaściwych – w ocenie rodzica – działaniach resocjalizacyjnych, terapeutycznych, rewalidacyjnych oraz profilaktyczno–wychowawczych podejmowanych wobec syna, u którego zdiagnozowano zaburzenia

[411] Dz. U. z 2015 r. poz. 1872
[412] ZEW.441.267.2015.JR.

opozycyjno–buntownicze. Chłopiec został umieszczony w ośrodku z powodu niewłaściwych zachowań (m.in. kradzieży, przeszkadzania na lekcji, wychodzenia z niej bez pozwolenia nauczyciela, opuszczania szkoły przed zakończeniem zajęć, używania wulgaryzmów, agresji wobec innych dzieci). W wyniku podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka działań w Ośrodku w K. została przeprowadzona kontrola. W jej następstwie stwierdzono, że indywidualny program edukacyjno–terapeutyczny, opracowany dla K. na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (wydanego chłopcu przez zespół orzekający poradni psychologiczno–pedagogicznej), nie zawiera elementów określonych przepisami prawa − form, sposobów i okresu udzielania mu pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz wymiaru godzin zajęć z wychowankiem. Dyrektor otrzymał zalecenia, które zostały zrealizowane. Jednocześnie w trakcie czynności podejmowanych przez Rzecznika w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w K. został ujawniony problem częstego przenoszenia chłopca z ośrodka do ośrodka z uwagi na rzekome wyczerpanie katalogu oddziaływań wychowawczych wobec niego. Uwagę Rzecznika zwrócił krótki czas pobytu w każdym z tych ośrodków, po którym była podejmowana decyzja o skreśleniu chłopca z listy wychowanków danego ośrodka. Był on w ciągu trzech lat wychowankiem aż siedmiu ośrodków wychowawczych. Chłopiec wymagał specjalistycznych oddziaływań wychowawczych i pomocy w związku z jego zaburzeniami aktywności, uwagi, zachowania, agresji. W związku z powyższym Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do właściwych kuratorów oświaty o skontrolowanie jakości udzielanego chłopcu wsparcia we wszystkich ośrodkach, w których przebywał. Ich wyniki ujawniły, że zaplanowane i realizowane działania wychowawcze wobec chłopca były nieskuteczne, a placówki – zamiast dokonać oceny ich efektów i na tej podstawie dostosować swoją pracę do potrzeb dziecka, występowały o przeniesienie go w trybie wychowawczym do innego ośrodka. Rzecznik kilkakrotnie występował też do Sądu Rejonowego w K. oraz Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie, zwracając uwagę, że zbyt częsta zmiana placówki nie daje prognoz na pozytywne zakończenie procesu resocjalizacji. Obecnie K. oczekuje na umieszczenie go w ośrodku dla osób uzależnionych, a Rzecznik monitoruje zapewnianie mu właściwej opieki i wsparcia specjalistycznego.

Kolejna sprawa z tej kategorii została podjęta na skutek informacji przekazanej Rzecznikowi Praw Dziecka przez jednego z wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego o łamaniu praw dziecka w tej placówce[413]. Skarżący wskazał, że dyrektor i wychowawcy zastraszają wychowanków przeniesieniem do innego ośrodka

[413] ZEW.441.587.2015.AS

wychowawczego i ograniczają im kontakt z rodziną (także telefoniczny). Rzecznik wystąpił do właściwego kuratora oświaty o rozpoznanie sprawy. Kontrola potwierdziła, że w ośrodku nie są przestrzegane prawa dziecka określone w Konwencji o prawach dziecka. Wychowankom ograniczano kontakt z rodziną – nie mogli korzystać z telefonów komórkowych, a rozmowy z telefonu stacjonarnego były możliwe tylko w wybranych dniach tygodnia i w określonych godzinach, po wcześniejszym uzyskaniu zgody wychowawcy grupy. Ponadto czas trwania rozmów był z góry określony, odbywały się one w obecności wychowawcy, a dzieci mogły kontaktować się wyłącznie z rodzicami, dziadkami, rodzeństwem lub opiekunami prawnymi. Do wychowanków rodzina mogła telefonować tylko w soboty i niedziele, a czas trwania ww. rozmów został określony na 5 minut. Stwierdzono także, że w ośrodku naruszono prawo do tajemnicy korespondencji. Kurator oświaty ustalił również, że po przybyciu dzieci do ośrodka nie zawsze były z nimi przeprowadzane rozmowy oraz nie zawsze były one zapoznawane z obowiązującym w placówce statutem oraz regulaminami i procedurami. Kurator oświaty wydał zalecenia dyrektorowi ośrodka, które zostały w większości zrealizowane. Obecnie są dopracowywane procedury określające komunikowanie się wychowanków z osobami z zewnątrz poprzez telefon i Internet. Rzecznik nadal monitoruje funkcjonowanie ośrodka.

■ Problem ubezpieczeń w szkole

Do Rzecznika Praw Dziecka wpływały zapytania dotyczące wprowadzanego przez szkoły obowiązku ubezpieczenia ucznia od następstw nieszczęśliwych wypadków[414].

Udzielając wyjaśnień Rzecznik przekazywał informacje, że ubezpieczenie to nie ma statusu ubezpieczenia obowiązkowego. W jednej z takich spraw Rzecznik Praw Dziecka został powiadomiony, że w Szkole Podstawowej w G. poinformowano rodziców, że dzieci nieobjęte polisą ubezpieczeniową od następstw nieszczęśliwych wypadków mogą nie być dopuszczone do udziału w imprezach, w których organizator będzie wymagał takiej polisy[415]. Rzecznik wystąpił do dyrektora szkoły, wskazując, że takie działanie jest nieuprawnione.

Składając wyjaśnienia dyrektor powołał się na zapis w statucie szkoły, z którego wynika, że dąży ona do objęcia wszystkich uczniów ochroną ubezpieczeniową przed skutkami zdarzeń losowych lub nieszczęśliwych wypadków, a przypadku wyjść poza szkołę nauczyciele mają prawo pozostawienia na terenie szkoły ucznia, który nie ma zawartego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków.

[414] ZEW.441.1334.2015.JR
[415] ZEW.441.1479.2015.JR

Rzecznik podkreślił, że powyższe zapisy stanowią naruszenie zasady swobody wyboru rodziców w zakresie decydowania o objęciu ich dzieci ubezpieczeniem NNW. Wskazał, że zgodnie z prawem oświatowym, to dyrektor zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki pobytu w szkole lub placówce, a także bezpieczne i higieniczne warunki uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez szkołę lub placówkę poza obiektami należącymi do tych jednostek. Ubezpieczenie dziecka nie jest tożsame z zapewnieniem bezpieczeństwa przez szkołę.

W wyniku interwencji Rzecznika Praw Dziecka zapis w statucie szkoły został zmieniony. W nowym uregulowaniu podkreślono dobrowolny charakter ubezpieczenia.

- **Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży**

W 2015 roku do Rzecznika Praw Dziecka wpływały sprawy dotyczące nieprawidłowości w organizacji wypoczynku dla dzieci i młodzieży.

W jednej z takich spraw Rzecznik Praw Dziecka badał, czy nie doszło do naruszenia przez organizatora wypoczynku letniego praw dziecka.[416] poprzez brak zapewnienia małoletnim bezpieczeństwa. Zarzuty dotyczyły w szczególności pozostawienia bez opieki dzieci poza pensjonatem w godzinach nocnych, samodzielnych powrotów dzieci do pensjonatu w godzinach nocnych, braku numeru telefonu kontaktowego do wychowawcy w sytuacjach pozostawienia uczestników wypoczynku bez opieki, niewystarczającej opieki nad dziećmi podczas wyjścia w góry, co stanowiło narażenie dzieci na utratę zdrowia.

W toku podjętych działań Rzecznik Praw Dziecka wystąpił o wyjaśnienia do właściwego kuratora oświaty, odpowiedzialnego za sprawowanie nadzoru nad organizacją wypoczynku dzieci i młodzieży. Przeprowadzone kontrole potwierdziły zastrzeżenia skarżącego. Kierownik wypoczynku został zobowiązany do wzmocnienia nadzoru nad pracą wychowawców w zakresie sprawowania opieki nad uczestnikami wypoczynku i konieczności zapewnienia im bezpieczeństwa. O nieprawidłowościach został poinformowany także organizator wypoczynku, który nałożył sankcje finansowe na zatrudnioną tam kadrę za nieprawidłowe wykonywanie powierzonych im obowiązków. Rzecznik Praw Dziecka monitoruje również postępowanie toczące się w niniejszej sprawie w Sądzie Rejonowym w K.

- **Zasadność wniosków kierowanych w sprawach uczniów do sądu i organów ścigania przez szkołę i nauczycieli**

W 2015 roku nadal wpływały do Rzecznika Praw Dziecka sprawy dotyczące kierowania przez szkoły wniosków do sądów rodzinnych o wgląd w sytuację rodzinną uczniów lub

[416] ZEW.441.1097.2015.AS

doniesień do organów ścigania w związku z ich rzekomo niewłaściwymi zachowaniami. Tak jak w latach poprzednich, działania szkoły były niejednokrotnie nie tylko nieuzasadnione, ale wręcz świadczące o jej bezradności wobec pojawiających się problemów. Nie służyły ich rozwiązaniu, a nasilały je, dostarczając przy tym dzieciom traumatycznych przeżyć.

Przykładem z tej kategorii może być sprawa 10–letniej uczennicy Szkoły Podstawowej w B.[417] Nauczycielka tej szkoły skierowała sprawę do Policji w związku z rzekomym pomówieniem jej przez uczennicę o użycie słów wulgarnych w obecności uczniów. Skarżący poinformował Rzecznika, że ww. nauczycielka świetlicy krzyczy na dzieci i szarpie je, a także używa wobec nich słów powszechnie uznanych za wulgarne. Dzieci boją się jej i niechętnie uczęszczają do świetlicy. Gdy małoletnia poinformowała o takim zachowaniu pedagoga i dyrektora szkoły, nauczycielka powiadomiła organ ścigania i przeciwko dziecku zostało wszczęte postępowanie o demoralizację. Ojciec podkreślał, że jego dziecko jest bardzo dobrą, grzeczną uczennicą, chętnie pomagającą dorosłym i dzieciom. Jeśli więc poinformowała dyrektora o niestosownym zachowaniu nauczycielki, to znaczy, że taka sytuacja rzeczywiście miała miejsce. Dziecko wróciło ze szkoły bardzo zdenerwowane, boi się kolejnego spotkania z nauczycielem, budzi się w nocy, nerwowo ogryza paznokcie, czego wcześniej nie robiło. W toku podjętych działań Rzecznik wystąpił do dyrektora szkoły i kuratora oświaty o przedstawienie wyjaśnień i zbadanie metod pracy ww. nauczycielki z dziećmi. Przystąpił też do toczącego się postępowania w Sądzie Rejonowym w B. III Wydział Rodzinny i Nieletnich z wnioskiem o jego umorzenie. W rozprawie, podczas której R. składała przed sądem wyjaśnienia, uczestniczył psycholog zatrudniony w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, by udzielić dziewczynce właściwego wsparcia. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka opisana sytuacja – nawet, jeśli miała miejsce – powinna zostać wyjaśniona w szkole, a nie przed sądem. Taka postawa nauczyciela świadczy o niezrozumieniu roli pedagoga i naraża dziecko na niepotrzebny stres. Dyrektor szkoły skierował sprawę do rzecznika dyscyplinarnego dla nauczycieli i zawiesił pedagoga w pełnieniu obowiązków służbowych. Nauczycielka odwołała się od tej decyzji, ale komisja dyscyplinarna dla nauczycieli utrzymała ją w mocy. Postępowanie o demoralizację przeciwko 10–latce zostało umorzone. W uzasadnieniu napisano: „(…) Zdaniem sądu R. nie kłamała. (…) R. jest grzeczna, osiąga wysokie wyniki nauczania, jej relacje z rówieśnikami są poprawne, ma właściwy stosunek do nauczycieli i pracowników szkoły, wychowuje się w rodzinie pełnej bez żadnych cech patologicznych, jej rodzice utrzymują stały kontakt ze szkołą i angażują się w proces wychowawczy, ich postawa

[417] ZEW.441.1071.2015.EM

nie wymaga żadnej korekty (…)". Postępowanie dyscyplinarne pozostaje w toku, a Rzecznik Praw Dziecka monitoruje jego przebieg.

Kolejną sprawę z tej kategorii Rzecznik Praw Dziecka podjął na skutek skargi matki jednego z uczniów na działania Szkoły Podstawowej w P. Jak poinformowała[418] zgłaszająca, była zmuszona ona przenieść dziecko do innej szkoły z uwagi na skierowanie przez szkołę wniosku do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodzinną. W toku podjętych przez Rzecznika czynności stwierdzono, że sytuacja szkolna małoletniego była trudna od początku jego edukacji, a Szkoła Podstawowa w P. realizowała swoje zadania z niewielką skutecznością. Chłopiec wykazywał labilność emocjonalną i problemy z funkcjonowaniem społecznym. Analiza dokumentacji przedstawionej Rzecznikowi przez psychologa szkolnego sugerowała na początku trzeciego miesiąca nauki potrzebę przeprowadzenia pogłębionej diagnozy dziecka. Chłopiec był także pod opieką poradni zdrowia psychicznego. Matka dziecka przekazała szkole w kwietniu 2015 roku opinię wydaną przez poradnię psychologiczno–pedagogiczną, wskazującą na potrzebę objęcia ucznia nauczaniem indywidualnym. W tym samym dniu szkoła skierowała wniosek do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka. Podkreślała w nim, że nie jest placówką integracyjną i nie posiada specjalistów do pracy z uczniem o takich zaburzeniach w zachowaniu. Swoje działania oceniała jako nieprzynoszące oczekiwanych rezultatów. Dostrzegała konieczność doboru odpowiednich metod postępowania oraz potrzebę szkoleń kadry pedagogicznej, ale oczekiwała, że szkolenie w tym zakresie przeprowadzi szpital psychiatryczny, który diagnozował dziecko. W ocenie Rzecznika taka postawa dyrektora świadczy o niezrozumieniu jego roli w kierowaniu szkołą – to dyrektor jest odpowiedzialny za zapewnienie wsparcia nauczycielom oraz zorganizowanie odpowiednich szkoleń, a w konsekwencji – udzielenie dziecku właściwej pomocy. W toku swoich działań Rzecznik wskazał na potrzebę organizacji dobrej współpracy z rodzicami, realizację przepisów regulujących organizację udzielania pomocy nauczycielem i specjalistom, a także zobowiązał dyrektora do weryfikacji potrzeb kadry pedagogicznej oraz zaplanowania działań, które wpłyną na podniesienie jakości dalszej pracy szkoły. Dyrektor realizuje zalecenia. W nowej szkole sytuacja chłopca diametralnie się zmieniła − otrzymał właściwe wsparcie, jego negatywne zachowania konsekwentnie są eliminowane.

[418] ZEW.441.1159.2015.ES

5. PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

Państwa–Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych (...).

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka).

W 2015 roku zgłoszono do Rzecznika Praw Dziecka ogółem **5 172** sprawy związane z ochroną przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.

Rzecznik zwracał się do organów i instytucji o podjęcie działań lub udzielenie informacji w sprawach dotyczących m.in.:

- zaniedbywania i przemocy w środowisku domowym,
- przemocy psychicznej, fizycznej i seksualnej,
- przemocy rówieśniczej,
- przemocy w szkołach, przedszkolach, żłobkach oraz innych formach opieki,
- przemocy w placówkach o charakterze wychowawczym, socjoterapeutycznym, i resocjalizacyjnym,
- naruszania prawa do prywatności,
- niegodziwego traktowania.

5.1. Wystąpienia generalne w zakresie prawa do ochrony przed przemocą okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem

■ **Zasada równego traktowania i niedyskryminacji – wystąpienie z 15 stycznia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[419] do Rzecznika Praw Obywatelskich przedstawił główne problemy dotyczące przestrzegania zasady równego traktowania i niedyskryminacji, które ujawniły się w trakcie badania spraw przez Rzecznika Praw Dziecka. W piśmie wskazał m.in. na problemy dotyczące: dostępu do Karty Dużej Rodziny, uprawnień do ulgowych przejazdów dla dzieci posiadających legitymację szkolną w języku obcym,

[419] ZSS.422.2 2014.BS

uprawnień do dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, ogólnych warunków ubezpieczeń rodzinnych, realizacji obowiązku szkolnego przez małoletnich cudzoziemców, dyskryminacji młodzieży transseksualnej oraz środowisk ojcowskich, a także naruszenia prawa dziecka do obojga rodziców.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Ochrona dzieci przed osobami stwarzającymi zagrożenie dla ich życia, zdrowia lub wolności seksualnej – wystąpienie z 5 lutego 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[420] do Ministra Sprawiedliwości o przekazanie informacji dotyczących postępowań zainicjowanych na skutek złożenia wniosku przez dyrektora zakładu karnego w trybie art. 9 ustawy z dnia 22 listopada 2013 roku o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r., poz. 24).

W wystąpieniu Rzecznik wniósł o dokonanie szczegółowej analizy problemu i podjęcie stosownych działań, które w sposób optymalny zabezpieczą trwające i przyszłe postępowania prowadzone na podstawie powyżej wskazanych przepisów. Wniósł także o podjęcie działań mających na celu wypracowanie i wdrożenie rozwiązań systemowych, które nakazałyby sądom i biegłym sądowym rozpoznanie tych spraw przed zakończeniem odbywania kary przez osoby, których wnioski te dotyczą.

W odpowiedzi[421] Minister Sprawiedliwości zapewnił, że podejmuje wszelkie przewidziane prawem działania mające na celu zabezpieczenie właściwego wykonania postanowień ww. ustawy. W ramach posiadanych kompetencji nadzorczych Ministra Sprawiedliwości nad działalnością administracyjną sądów, w celu analizy i oceny prawidłowości oraz skuteczności wykonywania przez prezesów wewnętrznego nadzoru administracyjnego nad postępowaniami prowadzonymi w trybie ww. ustawy, na bieżąco pozyskiwane są i analizowane informacje od Prezesów Sądów Apelacyjnych i Sądów Okręgowych. Ponadto w związku z sygnalizowanymi uchybieniami w zakresie terminowego rozpoznawania poszczególnych spraw skierowano pismo do wszystkich Prezesów Sądów Apelacyjnych o objęcie osobistym nadzorem postępowań w sprawach wszczętych na podstawie omawianej ustawy. Dodatkowo w Sądzie Okręgowym w Gdańsku została przeprowadzona lustracja dotycząca spraw prowadzonych w trybie ustawy. Minister poinformował również, że

[420] ZSR.422.5.2015.MMI
[421] DSO–I–072–4/15

prowadzone są prace nad ustawą o biegłych sądowych, która przyczyni się do usprawnienia toku postępowań sądowych w ww. przedmiocie.

- **Wzmocnienie standardów ochrony praw dziecka w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw związanych z przemocą wobec dzieci – wystąpienie z 24 marca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu[422] do Ministra Sprawiedliwości wniósł o analizę zagadnienia dotyczącego dokonywania przez sądy prawnokarnej oceny zachowań polegających na stosowaniu zabronionych prawem kar cielesnych. Szczególną uwagę zwrócił na fakt umarzania postępowań przygotowawczych z powołaniem się przez prokuratorów na tzw. pozaustawowy kontratyp dozwolonego karcenia małoletnich lub też umarzanie postępowań na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego, czyli wobec znikomej szkodliwości społecznej czynu i utrzymywania w mocy ww. decyzji merytorycznych przez sądy w drodze kontroli instancyjnej. Zaznaczył, że wprowadzenie art. 96^1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego sprawiło, że obecnie nie jest możliwe powoływanie się na karcenie wyłączające bezprawność w przypadku naruszenia przez rodzica czy też opiekuna nietykalności cielesnej małoletniego lub naruszenie czynności narządu ciała na czas poniżej 7 dni.

W odpowiedzi[423] Minister Sprawiedliwości poinformował, że nie dysponuje informacją statystyczną dotyczącą zakazu stosowania kar cielesnych określonego w przepisie art. 96^1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, która stanowiłaby podstawę do wypracowania stanowiska co do kwestii podniesionych w wystąpieniu. Informacje zawarte w sprawozdaniach statystycznych posiadanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w tym dotyczące liczby osób osądzonych oraz skazanych w pierwszej instancji przez sądy rejonowe, według klasyfikacji prawnej czynu oraz wymiaru kary nie pozwalają na przeprowadzenie analizy pod kątem zdiagnozowania problematyki poruszonej w wystąpieniu Rzecznika Praw Dziecka.

Mając na uwadze wagę problemu, Minister poinformował, że zwrócił się do Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy i oceny praktyki sądowej co do funkcjonowania obecnych regulacji służących przeciwdziałaniu cielesnemu karaniu dzieci. Pozwoli to na wielopłaszczyznowe przeanalizowanie zagadnienia i wypracowanie na tej podstawie wniosków.

[422] ZSR.422.8.2015.MMI
[423] DSO–1–072–5/15

W uzupełnieniu odpowiedzi[424] Minister Sprawiedliwości poinformował, że art. 96^1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego określa zakaz stosowania kar cielesnych wobec małoletnich przez osoby wykonujące władzę rodzicielską lub sprawujące opiekę lub pieczę. Zakaz ten jest bezwzględny i ustawodawca normatywnie nie przewiduje żadnych okoliczności wyłączających jego stosowanie. Odnosząc się do podanego przez Rzecznika w wystąpieniu przykładu uzasadnienia orzeczenia jednego z sądów, zajął stanowisko, że jest to kwestia praktyki orzeczniczej i dokonywanych w jej ramach ewentualnych ocen prawnych bazujących na ustaleniach faktycznych poczynionych w konkretnych sprawach, w tym także w oparciu o dogmatyczną, a nie legislacyjną konstrukcję „kontratypu karcenia". W ocenie Ministra tego rodzaju rozstrzygnięcia winny podlegać nie tylko ocenie w trybie kontroli instancyjnej, ale także nadzorowi judykacyjnemu Sądu Najwyższego.

Minister Sprawiedliwości poinformował również, że zajął jednoznaczne stanowisko w kwestii pozaustawowego „kontratypu karcenia", wskazując, że „ustawa z dnia 10 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842) wprowadziła niezwykle istotną zmianę do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w postaci zakazu stosowania kar cielesnych przez osoby sprawujące władzę rodzicielską oraz opiekę lub pieczę nad małoletnim. Zmiana ta, aczkolwiek nie została wyposażona w bezpośrednią sankcję za jej złamanie, powoduje jednakże faktyczne uchylenie pozakodeksowego kontratypu (wyłączenie odpowiedzialności karnej), polegającego na stosowanym dotychczas odstępowaniu od ścigania osób, które np. naruszyły nietykalność cielesną dziecka, powołując się na prawo do sprawowania władzy rodzicielskiej oraz cele wychowawcze karcenia. Po wprowadzeniu owej zmiany, prokurator nie może się powoływać na ów kontratyp i odmawiać ścigania takich osób". Zaznaczył, że tego rodzaju stanowisko popierane jest również przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego działającą przy Ministrze Sprawiedliwości.

Wyrażając stanowisko, Minister poinformował również, że z uwagi na to, iż kwestie związane z pozaustawowym „kontratypem karcenia" dotyczą praktyki stosowania prawa, zasygnalizuje problem kierownictwu Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w celu włączenia tego rodzaju zagadnień do harmonogramu szkoleń sędziów i prokuratorów.

[424] DL III 072–7/15/5

- **Przechowywanie kopii reklam i innych przekazów udostępnianych w audiowizualnych usługach medialnych na żądanie – wystąpienie z 1 czerwca 2015 roku**

W związku z prowadzonymi pracami nad rządowym projektem nowelizacji ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r o radiofonii i telewizji Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[425] do Ministra Administracji i Cyfryzacji o udzielenie informacji o rezultacie konsultacji pomiędzy Ministerstwem a Krajową Radą Radiofonii i Telewizji w przedmiocie nowelizacji art. 47 i ustawy o radiofonii i telewizji[426].

Było to kolejne wystąpienie Rzecznika, w którym postulował, aby dostawcy audiowizualnych usług medialnych na żądanie (ang. *Video on Demand* – wideo na żądanie) byli zobowiązani do przechowywania kopii udostępnianych publicznie reklam i innych przekazów, co stanowi warunek ich późniejszej kontroli pod względem zgodności z przepisami ustawy o radiofonii i telewizji. Rzecznik wskazał, że dostawcy wspominanych usług nie mają tego obowiązku[427], co sprawia, że KRRiT ma jedynie pozorną kontrolę i możliwość działania w przypadku publikowania treści niezgodnych z dobrem młodego widza. Nie można bowiem ocenić, czy reklama była zgodna z prawem, nie dysponując jej kopią i czasem nadania. Postulowana konieczność zmiany art. 47 ustawy o radiofonii i telewizji związana była z wpływającymi do Rzecznika Praw Dziecka licznymi skargami dotyczącymi emisji reklam mogących negatywnie oddziaływać na rozwój dzieci (ze względu na ich treść lub porę nadania).

W odpowiedzi[428] Minister poinformował, że – uwzględniając stanowisko Rzecznika – wystąpił w trakcie trwających konsultacji międzyresortowych do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o dokonanie stosowanych zmian w ustawie. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego uznało jednak, że proponowane zmiany nie mogą zostać uwzględnione przy procedowanej ustawie, gdyż zagadnienie to nie było poddane szerokim konsultacjom społecznym, a techniczna wykonalność oraz koszty takiego rozwiązania nie są klarowne. Ponadto wskazano na negatywną ocenę propozycji wystawioną przez środowisko nadawców.

[425] ZSS.422.18.2015.JZ
[426] Ustawa z dnia 20 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, t.j. Dz. U. 2015 r., poz. 1531
[427] ZSS/500/12/2014/JZ
[428] DSI–WSE.522.4.2015

- **Zapewnienie dzieciom ochrony przed wykorzystywaniem ich do żebrania – wystąpienie z 26 czerwca 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[429] do Ministra Spraw Wewnętrznych o podjęcie działań zmierzających do zapewnienia małoletnim zwiększonej ochrony przed wykorzystywaniem ich do żebractwa. Rzecznik podkreślił, że okres wakacji to czas, gdy zjawisko wykorzystywania dzieci do żebractwa jest szczególnie nasilone. Proceder ten, stanowiący szczególną formę przemocy wobec dzieci, od wielu lat wzbudza jego niepokój. Należy zauważyć, że zjawisko to często powiązane jest z działalnością zorganizowanych grup przestępczych dopuszczających się przestępstw w zakresie handlu ludźmi. Rzecznik zaznaczył, że wykorzystywanie małoletnich do żebractwa stanowi szczególną formę przemocy powodującą degradację osobowości dziecka, niekorzystnie wpływając na jego rozwój. Zjawisko to narusza podstawowe prawa dziecka, a w szczególności prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem i każdym innym złym traktowaniem., które zagwarantowane są m.in. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej czy Konwencji o prawach dziecka. Podniósł również, że w celu ograniczenia procederu żebractwa z wykorzystaniem małoletnich konieczne jest podjęcie szeroko zakrojonych działań interwencyjnych w każdym przypadku zagrożenia lub wykroczenia określonego w art. 104 Kodeksu wykroczeń.

W odpowiedzi Minister Spraw Wewnętrznych[430] zapewnił, że problem pozostaje w zainteresowaniu resortu spraw wewnętrznych, który kontynuuje prowadzenie działań zmierzających do zapobiegania i ograniczenia tego zjawiska poprzez realizację zarówno wielu inicjatyw prewencyjnych, jak i działań bezpośrednio skierowanych do osób pokrzywdzonych.

Minister poinformował, że w ramach działań prewencyjnych Zespół do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi działający w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych podejmuje wiele inicjatyw, mających na celu m.in. zapobieganie występowaniu wskazanego problemu, obejmujących organizację szkoleń dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej, jak również uczestnictwo w podobnych przedsięwzięciach realizowanych we współpracy z innymi podmiotami, np. Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Spraw Zagranicznych czy organizacjami pozarządowymi.

Poinformował, że w ramach projektu pn. *Improving Poland's capacity to prevent trafficking in human beings* dofinansowanego w ze środków Norweskiego Mechanizmu

[429] ZSM.422.8.2015.JW
[430] BMP–079–4–1/2015/KGu

Finansowego Ministerstwo podejmuje wiele działań mających na celu podnoszenie świadomości na temat zagrożenia zjawiskiem handlu ludźmi wśród obywateli Polski, w tym zagrożenia wykorzystania do pracy i żebractwa. Powiadomił, że planowana jest organizacja m.in. kampanii informacyjnych wspartych działaniami edukacyjnymi skierowanymi do określonych grup społecznych na temat przestępstwa handlu ludźmi.

Minister poinformował również, że ma na uwadze konieczność podjęcia działań w obszarze identyfikacji małoletnich ofiar i wykrywalności przestępstwa handlu ludźmi popełnianego na szkodę dzieci. W ramach prac grupy eksperckiej ds. wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z udziałem przedstawicieli Komendy Głównej Policji, Komendy Głównej Straży Granicznej, Prokuratury Generalnej i organizacji pozarządowej prowadzącej Krajowe Centrum Interwencyjno–Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi przygotowuje dokument pt. *Algorytm identyfikacji i postępowania wobec małoletniej ofiary handlu ludźmi dla funkcjonariuszy Policji i Straży Granicznej*. Dokument ten ma stanowić narzędzie pomocnicze dla funkcjonariuszy pionu kryminalnego i dochodzeniowo–śledczego w zakresie rozpoznawania potencjalnych małoletnich ofiar handlu ludźmi i podejmowania skutecznej interwencji na rzecz ich ochrony przed wykorzystywaniem. Zakończenie prac nad ww. dokumentem było planowane na drugą połowę 2015 roku.

Prace nad dokumentem zostały zakończone w sierpniu 2015 roku.

Ponadto Minister podkreślił, że w ramach realizacji projektu pt. *Improved national cooperation structuter to prevent trafficking in human beings* podjęto działania mające na celu powołanie wojewódzkich zespołów do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi. Utworzenie regionalnych (wojewódzkich) struktur ma przyczynić się do poprawy współpracy regionalnej i zwiększenia efektywności działań poszczególnych podmiotów odpowiedzialnych za zapobieganie przestępstwu handlu ludźmi i wspieranie ofiar wskazanego procederu, w tym także małoletnich ofiar. W rezultacie podjętych działań obecnie w Polsce funkcjonuje 14 zespołów wojewódzkich, z których 13 zostało powołanych decyzją wojewodów na przestrzeni ostatniego roku. Powołanie analogicznych struktur w pozostałych dwóch województwach zostało przewidziane do końca 2015 roku.

Rzecznik Praw Dziecka ustalił, że we wszystkich 16 województwach funkcjonują wojewódzkie zespoły do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi.

Minister zapewnił, że przedmiotowa problematyka jest objęta systematycznymi działaniami Policji, a przedsięwzięcia podejmowane w obszarze przeciwdziałania żebractwu prowadzone w trybie codziennej służby przez funkcjonariuszy Policji mają charakter stały, przy czym są intensyfikowane w okresie wakacyjnym i świątecznym. Działania Policji realizowane

są w ścisłej współpracy z instytucjami administracji państwowej, samorządowej oraz organizacjami społecznymi.

Minister poinformował również, że w reakcji na wystąpienie Rzecznika skierował pismo do wojewodów o podjęcie we współpracy z Policją, instytucjami administracji rządowej, samorządowej, a także innymi podmiotami działań zapewniających ochronę przed wykorzystywaniem dzieci do żebractwa.

- **Przemoc w grach komputerowych – wystąpienie z 11 sierpnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[431] do Ministra Gospodarki o udzielenie informacji w zakresie realizacji badań związanych z rozpoznawalnością systemu oznaczeń gier komputerowych PEGI. Ministerstwo zapowiedziało przeprowadzenie wspominanego badania społecznego, podczas spotkania stron zainteresowanych rozwiązaniem problemu oznaczania gier komputerowych.

Rzecznik wniósł o nadesłanie wyników badań oraz poinformowanie, jakie przewidziano dalsze działania resortu gospodarki w zakresie ograniczenia dostępności dla dzieci gier komputerowych eksponujących przemoc.

Minister[432] poinformował, że Departament Gospodarki Elektronicznej zlecił przygotowanie raportu, który będzie poparty stosownymi badaniami. Jego kopia zostanie przesłana do wiadomości Rzecznika oraz opublikowana na stronie internetowej Ministerstwa.

Sprawa wymaga dalszego monitorowania przez Rzecznika Praw Dziecka.

- **Zapewnienie prawidłowej reprezentacji dziecka w postępowaniach – wystąpienie z 26 października 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny zwrócił się[433] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych mających na celu zwiększenie ochrony praw dziecka, poprzez zapewnienie profesjonalnej jego reprezentacji w postępowaniu. Rzecznik wielokrotnie sygnalizował problem braku precyzyjnych przepisów dotyczących tzw. kuratora kolizyjnego, ustanawianego przez sąd opiekuńczy w sytuacjach, gdy żaden z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską.

W ocenie Rzecznika kuratorzy kolizyjni reprezentujący dziecko pokrzywdzone przez jednego z rodziców powinni być profesjonalistami, którzy właściwie zabezpieczą dobro małoletniego w procesie. Wskazał, że praktyka pokazuje, że przy wyborze kuratora sądy

[431] ZSS.422.29.2015.JZ
[432] DGE–I–079–1/44/15, DGE/1376/15
[433] ZSR.422.17.2015.MS

opiekuńcze nie zawsze ustalają kwalifikacje osoby do reprezentacji dziecka, a wyznaczony kurator często jest osobą przypadkową, nie zawsze odpowiednio przygotowaną do ochrony dobra i interesu małoletniego.

Rzecznik wyraził stanowisko, że konieczne jest doprecyzowanie praw, obowiązków i warunków, jakie musi spełnić kandydat na kuratora dla małoletniego. Rzecznik wskazał także, że ustanowienie kuratora dla dziecka powinno nastąpić już w początkowej fazie postępowania karnego (postępowania przygotowawczego), zapewniając gwarancję pełnego zabezpieczenia dobra i interesów dziecka. Podkreślił również, że za zasadne uważa sprecyzowanie w przepisach obowiązku informowania rodzica nieuczestniczącego w postępowaniu o przebiegu postępowania oraz czynnościach podjętych przez kuratora kolizyjnego.

W odpowiedzi[434] Minister Sprawiedliwości poinformował, że przedstawiony problem był w Sejmie RP poprzedniej kadencji przedmiotem podjętych z inicjatywy Senatu prac legislacyjnych, lecz wraz z upływem kadencji, zgodnie z zasadą dyskontynuacji, prace ustały. Jednocześnie podzielił stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, mając na uwadze również opinię Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, że istnieje potrzeba uregulowania przedmiotowej problematyki. Dostrzegł przy tym konieczność wprowadzenia regulacji na tyle kompleksowej, by objęła ona także np. kwestię wynagrodzenia kuratora reprezentującego małoletniego czy też jego kwalifikacje. Zapewnił, że poruszona w wystąpieniu problematyka leży w obszarze zainteresowania Ministerstwa Sprawiedliwości i kwestia tzw. kuratora kolizyjnego dziecka będzie brana pod uwagę przy szerszych pracach nowelizujących ustawę Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

- **Standardy ochrony podczas przesłuchania małoletnich w postępowaniu karnym – wystąpienie z 4 listopada 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[435] do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych dotyczących przesłuchiwania w sprawach karnych dzieci powyżej 15. r.ż. w warunkach zapewniających im komfort i bezpieczeństwo.

Rzecznik Praw Dziecka w wystąpieniu docenił zmiany, jakie wprowadzono w ostatnim czasie w Kodeksie postępowania karnego, ale jednocześnie podkreślił, że nieuzasadnione jest odmienne traktowanie dziecka (pokrzywdzonego czy świadka), które nie ukończyło 15. r.ż. i dziecka powyżej 15. r.ż. Wskazał, że obowiązkowa obecność psychologa, a także ilość dopuszczalnych przesłuchań, czy też możliwość przesłuchania w specjalnie przygotowanym

[434] DL– I–072–9/15/4
[435] ZSR.422.16.2015.LP

pomieszczeniu, powinny być standardem dla wszystkich dzieci biorących udział w postępowaniach karnych. Jednocześnie zwrócił uwagę, że przesłuchanie dziecka bez zapewnienia mu przyjaznych i bezpiecznych warunków wpływa destrukcyjnie na jego psychikę, a przedłużające się postępowanie karne oraz wielokrotne przesłuchania mogą jedynie spotęgować u niego traumę.

Rzecznik wskazał, że konieczne jest wprowadzenie do polskiego porządku prawnego gwarancji jednorazowości przesłuchania dziecka w odniesieniu do wszystkich rodzajów przestępstw. Obecne gwarancje procesowe oskarżonego skutkujące możliwością ponownego przesłuchania pokrzywdzonego dziecka są za daleko idące, zważywszy na priorytet ochrony dobra dziecka. Rzecznik podkreślił ponadto, że rozszerzenie katalogu osób, którym przysługiwałoby prawo do szczególnego traktowania podczas przesłuchania znajduje również poparcie w dyrektywach Unii Europejskiej.

W odpowiedzi[436] Minister Sprawiedliwości poinformował, że w obowiązującym stanie prawnym pokrzywdzony małoletni jest przesłuchiwany przez sąd wyłącznie wtedy, kiedy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Nakłada to na organy prowadzące postępowanie karne obowiązek badania, czy przesłuchanie małoletniego jest w danej sprawie niezbędne. Dopiero po takiej konstatacji organ procesowy, w zależności od typu czynu zabronionego oraz oceny innych okoliczności, tj. wieku i stanu psychicznego małoletniego, decyduje o ewentualnym szczególnym trybie postępowania. Sprawy, w których małoletni pokrzywdzeni i świadkowie ze względu na swoją wiedzę o sprawie powinni zostać przesłuchani w szczególnym trybie zostały wybrane w oparciu o kryterium ochrony małoletniego przed ewentualną wtórną wiktymizacją. Minister wyraził pogląd, że gdyby specjalny tryb przesłuchania małoletnich był zastosowany wobec każdego małoletniego w jakiejkolwiek sprawie, bez względu na typ czynu zabronionego (np. w sprawie dot. kradzieży sklepowej), bez wątpliwości należałoby przyjąć, że liczba wniosków kierowanych do sądu o tego rodzaju przesłuchanie uległaby podwojeniu, a tym samym nie można by było niezwłocznie sprostać obowiązkom ze strony organów postępowania karnego, które mają na celu zadośćuczynić zasadzie koncentracji materiału dowodowego.

Minister odniósł się także do kwestii związanych z udziałem biegłego psychologa w przesłuchaniu oraz do zasady jednorazowego przesłuchania małoletniego, uznając ostatecznie, że podjęcie działań legislacyjnych w kierunku wskazanym przez Rzecznika Praw

[436] DL–III–072–24/15

Dziecka nie jest celowe, a obecny poziom ochrony, który zapewnia ustawodawca w przypadku przesłuchań małoletnich, jest wystarczający.

- **Ochrona prawa do prywatności i wizerunku dziecka – wystąpienie z 5 listopada 2015 roku**

W związku z występującym problemem upubliczniania przez niektóre placówki wsparcia dziennego, rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka lub placówki opiekuńczo–wychowawcze na własnych stronach internetowych i profilach portali społecznościowych fotografii podopiecznych oraz innych danych umożliwiających identyfikację dziecka, Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[437] do wojewodów o podjęcie zagadnienia ochrony prywatności dzieci podczas kontroli w jednostkach organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej[438]. Rzecznik wskazał, że konieczne jest zbadanie, czy rozpowszechnianie wizerunku dzieci odbywa się za zgodą ich samych oraz właściwych przedstawicieli ustawowych.

Wystąpienie nie wymagało odpowiedzi.

- **Nadawanie oznaczenia kategorii wiekowej filmom wyświetlanym w kinach – wystąpienie z 14 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka ponownie zwrócił się[439] do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wprowadzenia jednolitego systemu kategoryzacji wiekowej filmów. Po raz pierwszy problem ten Rzecznik poruszył w wystąpieniu do Ministra Kultury w 2008 r.

Konieczność wprowadzenia systemu pozwalającego na kwalifikowanie filmów do odpowiedniej kategorii wiekowej potwierdzają liczne skargi wpływające do Biura Rzecznika. Zaniepokojeni rodzice oraz opiekunowie informują, że brak takiego oznaczenia uniemożliwia prawidłowy dobór repertuaru do wieku dzieci. Bardzo często filmy wyświetlane w kinach oraz dostępne na nośnikach danych pozbawione są informacji o minimalnym wieku widza lub wiek ten jest zaniżany.

Rzecznik zwrócił uwagę, że – wzorem innych państw europejskich – niezbędne jest stworzenie przepisów, które uregulowałyby procedurę nadawania wyświetlanym w kinach filmom oznaczenia kategorii wiekowej. Regulacje takie powinny odnosić się zarówno do filmów kinowych, jak i do kopii rozpowszechnianych po emisji kinowej poprzez wypożyczalnie lub dystrybuowanych w inny sposób.

[437] ZSS.422.26.2015.JZ
[438] ZSS.422.26.2015.JZ
[439] ZSS.422.40.2015.MW

Powołany przy Rzeczniku Praw Dziecka zespół roboczy zakończył w grudniu 2014 r. prace nad projektem ustawy o zasadach kwalifikacji i oznaczania filmów w celu ochrony małoletnich przed szkodliwymi treściami oraz o zmianie innych ustaw. Projekt zaakceptowany został przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Z uwagi na brak informacji o dalszych pracach legislacyjnych w tym zakresie Rzecznik zwrócił się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o informacje w zakresie postępów prac.

W odpowiedzi[440] Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego poinformował, że zgadza się z podnoszonym przez Rzecznika Praw Dziecka postulatem uregulowania tej kwestii na poziomie ustawowym. Projekt ustawy zasługuje na poparcie, wymaga jednak konsultacji ze wszystkimi zainteresowanymi.

- **Konieczność orzekania przez sądy środka karnego z art. 41 § 1a k.k. – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[441] do Ministra Sprawiedliwości w sprawie dokonania zmian legislacyjnych w dyspozycji art. 41 § 1a k.k. w ten sposób, aby ww. środek karny stał się środkiem obligatoryjnym w przypadku skazania na karę pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego.

Ponadto Rzecznik wyraził stanowisko, że w celu ochrony małoletnich, konieczne jest rozszerzenie tematyki szkoleń dla sędziów orzekających w wydziałach karnych, tak aby obecnie fakultatywny środek karny był orzekany częściej. W przypadku prawomocnie orzeczonego dożywotniego zakazu określonego w przywołanym wyżej przepisie nigdy nie nastąpi zatarcie skazania, nawet w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, jak również na skutek upływu okresu próby orzeczonego wobec skazanego. Jeżeli orzeczono przedmiotowy środek karny, zgodnie z treścią art. 107 § 6 i art. 76 § 2 Kodeksu karnego zatarcie skazania nie może nastąpić przed wykonaniem środka karnego, darowaniem kary albo przedawnieniem jej wykonania. Rzecznik podkreślił również, że naruszenie orzeczonego zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu albo działalności związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi stanowi przestępstwo stypizowane w art. 244 Kodeksu karnego, co dodatkowo chroni najmłodszych.

[440] DWIM/38/16
[441] ZSR.422.25.2015.MMI

W odpowiedzi[442] Minister Sprawiedliwości stwierdził, że środek karny przewidziany w art. 41 § 1a k.k. pełni funkcję ochronną małoletnich przed wykorzystaniem seksualnym oraz przemocą i ma on na celu zawężenie spektrum sytuacji, w których zachodziłoby ryzyko wykorzystania seksualnego małoletniego czy spowodowania uszczerbku na życiu i zdrowiu, a tym samym jego stosowanie ma stworzyć warunki do uniemożliwienia sprawcy popełnienia przestępstw na szkodę małoletnich. Środek ten ma też oddziaływać wychowawczo, uświadamiając sprawcy naganność jego zachowania, w szczególności mobilizując do podjęcia działań zmierzających do eliminacji skłonności pedofilskich. Odznacza się on również znacznym natężeniem dolegliwości – ogranicza sprawcę w jego aktywności zawodowej lub społecznej, a jednocześnie, ze względu na stygmatyzujący charakter, piętnuje go w oczach opinii publicznej.

Minister podkreślił ponadto, że do Sejmu skierowane zostały dwa rządowe projekty ustaw, które przewidują zmiany w art. 41 § 1a k.k., zmierzające w kierunku poprawy skuteczności stosowania tego unormowania. Pierwszy z nich, tj. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 207), wprowadza możliwość orzekania przedmiotowego środka karnego w razie skazania sprawcy za umyślne przestępstwo skierowane alternatywnie przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego (aktualnie przepis przewiduje koniunkcję naruszenia tych dóbr prawnych). Jeszcze dalej idące modyfikacje przedmiotowego unormowania zakłada projekt ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (druk sejmowy nr 189), wedle którego zakaz zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi ma być obligatoryjnie orzekany przez sąd na czas określony albo, w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego, dożywotnio.

Ponadto Minister poinformował, że przekazał pismo Rzecznika Praw Dziecka Dyrektorowi Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury celem uwzględnienia w tematyce szkoleń dla sędziów kwestii związanych ze stosowaniem środków karnych chroniących małoletnich przed sprawcami przestępstw na tle seksualnym popełnianych na ich szkodę, w szczególności środka wymienionego w art. 41 § 1a k.k.

[442] DL–III–072–35/15

W harmonogramie szkoleń na rok 2016 ujęto problematykę przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletnich i przesłanki stosowania środków karnych.

- **Wzmocnienie standardów ochrony dziecka poprzez poszerzenie katalogu skazań nieulegających zatarciu – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się[443] do Ministra Sprawiedliwości w sprawie rozszerzenia dyspozycji art. 106a Kodeksu karnego o sprawców, wobec których orzeczono kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania oraz rozszerzenie katalogu przestępstw wskazanych w powyższym przepisie o przestępstwa na szkodę małoletnich popełnione z użyciem przemocy.

W odpowiedzi[444] Minister Sprawiedliwości poinformował, że instytucja zatarcia skazania jest trwałym osiągnięciem nowożytnego prawa karnego. Z tego względu wszelkie wyjątki od tej zasady powinny być ekstraordynaryjne, uzasadnione wyjątkowo doniosłymi względami, a przy tym niepodważające samej celowości istnienia zatarcia skazania w systemie prawa polskiego. Takim wyjątkiem jest m.in. art. 106a k.k., zgodnie z którym nie podlega zatarciu skazanie na karę bezwzględnego pozbawienia wolności za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym był małoletni poniżej lat 15. Zdaniem Ministra wyjątkowość tego ograniczenia manifestuje się faktem, że obejmuje ono jedynie skazanych na kary najsurowszego rodzaju – pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia ich wykonania. Minister Sprawiedliwości, podnosząc te argumenty podtrzymał wcześniejsze stanowisko, że wyjątków od instytucji zatarcia skazania nie należy mnożyć ponad potrzebę.

Podkreślił również, że zgodnie z obowiązującymi regulacjami istnieje możliwość orzekania środków zabezpieczających z art. 93a–99 Kodeksu karnego. Również na etapie postępowania wykonawczego. Wskazał ponadto na gwarancyjną i ochronną rolę art. 101 § 4 Kodeksu karnego – instytucji przedawnienia karalności. Dodał także, że taką gwarancyjną rolę pełnią zapisy ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej (Dz. U. z 2014 r., poz. 24 ze zm.).

Minister Sprawiedliwości poinformował ponadto, że w rządowym projekcie ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym projektuje się zmianę treści

[443] ZSR.422.26.2015.MMI
[444] DL–III–072–2/16

art. 41 § 1a Kodeksu karnego. poprzez wprowadzenie obligatoryjnego orzekania przez sąd zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi na czas określony albo dożywotnio w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. Ponadto projekt ten przewiduje stworzenie następujących szczególnych środków ochrony:

- rejestru sprawców przestępstw na tle seksualnym – składającego się z dwóch oddzielnych baz danych: Rejestru z dostępem ograniczonym i Rejestru publicznego;
- szczególnych obowiązków pracodawcy i innych organizatorów w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub opieką nad nimi;
- określeniu miejsc szczególnego zagrożenia i zasad ich monitoringu oraz obowiązków organów administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego (policyjna mapa zagrożeń przestępstwami na tle seksualnym).

Minister Sprawiedliwości stwierdził, że aktualny stan prawny w zakresie instytucji wyłączenia zatarcia skazania uregulowanej w art. 106a Kodeksu karnego zasługuje na aprobatę, gdyż wprowadzone odstępstwo od zasady w tym względzie uzasadnione jest dążeniem do ochrony małoletnich przed zagrożeniami dotyczącymi intymnej sfery życia, mogącymi spowodować u nich nieodwracalne zmiany w psychice. Rozszerzenie zakresu tej stygmatyzacji napotyka jednak na istotne trudności związane z formułowaniem adekwatnych i zobiektywizowanych kryteriów normatywnych, co komplikuje rzecz tym bardziej, jeżeli zważy się na rozmiar skutków społecznych i prawnych takiego wyłączenia, a także mogące się pojawić na tym tle zarzuty nierówności wobec prawa poszczególnych zbliżonych kategorii sprawców.

- **Wzmocnienie standardów ochrony poprzez poszerzenie katalogu przestępstw nie podlegających przedawnieniu – wystąpienie z 22 grudnia 2015 roku**

W wystąpieniu[445] do Ministra Sprawiedliwości Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się z postulatem podjęcia prac legislacyjnych zmierzających do zmiany obowiązujących przepisów w zakresie przedawniania przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości, w których ofiarami są małoletni. Wskazał, że wiele ofiar takich przestępstw podejmuje walkę o ukaranie sprawcy nawet kilkadziesiąt lat po zdarzeniu. Zaznaczył, że obowiązujące przepisy nie w pełni chronią ofiary, gdyż w przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej i

[445] ZSR.422.27.2015.MMI

obyczajowości popełnionych na szkodę małoletniego albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego, przedawnienie karalności przestępstwa nie może nastąpić przed ukończeniem przez niego 30. r.ż.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka prawo powinno stać po stronie ofiary nadużyć seksualnych, dlatego należy włączyć tego typu przestępstwa do katalogu przestępstw niepodlegających przedawnieniu karalności.

W odpowiedzi[446] Minister Sprawiedliwości wyraził stanowisko, że przepisy Kodeksu karnego odnoszące się do problematyki przedawnienia karalności przestępstw zapewniają możliwość skutecznego ścigania przestępstw o charakterze seksualnym skierowanych przeciwko osobom małoletnim i nie wymagają dalszych nowelizacji.

5.2. Sprawy indywidualne związane z prawem do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem

■ Przemoc w środowisku domowym

Rzecznik Praw Dziecka podjął z urzędu sprawę małoletniego, który został pobity przez konkubenta matki[447]. Chłopiec na skutek odniesionych obrażeń, w marcu 2015 roku, zmarł w szpitalu. W toku badania prawidłowości podejmowanych czynności przez instytucje i organy odpowiedzialne za pomoc dziecku i rodzinie Rzecznik ustalił, że wpierający rodzinę asystent już w styczniu 2015 roku zauważył u małoletniego liczne siniaki na twarzy mogące wskazywać na stosowanie wobec niego przemocy. Pomimo stwierdzonych u dziecka obrażeń asystent nie podjął właściwych działań mających na celu zabezpieczenie dobra dziecka, tj. nie powiadomił Policji, Prokuratury i sądu opiekuńczego. Z uwagi na stwierdzone nieprawidłowości Rzecznik Praw Dziecka złożył do Prokuratury zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przez asystenta rodziny zatrudnionego w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w W. przestępstwa stypizowanego w art. 231 k.k., tj. przekroczenia uprawnień i niedopełnienia obowiązków.

W listopadzie 2015 roku, na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k., Prokuratura umorzyła śledztwo w sprawie niedopełnienia obowiązków przez asystenta rodziny. Rzecznik wniósł zażalenie na postanowienie Prokuratury Rejonowej w W.

Sąd Rejonowy w W. uwzględnił zażalenie Rzecznika Praw Dziecka i uchylając postanowienie Prokuratury, przekazał sprawę do jej dalszego prowadzenia. Prokurator po

[446] DL–III–072–36/15/2
[447] ZSR.442.410.2015.SU

ponownym przeanalizowaniu materiału przedstawił asystentowi rodziny zarzut z art. 231 § 1 k.k. Sprawa pozostaje w toku.

Kolejna sprawa, w której interweniował Rzecznik Praw Dziecka, została podjęta na skutek powzięcia informacji o śmierci małoletniego[448]. Chłopiec zmarł w wyniku obrażeń odniesionych po pobiciu go przez ojca. W toku podjętych działań Rzecznik ustalił, że pobicie małoletniego nie było pierwszym aktem agresji ze strony ojca względem swoich dzieci. Mężczyzna, prawomocnym wyrokiem z maja 2012 roku, został skazany za nieumyślne spowodowanie u małoletniego syna obrażeń ciała w postaci stłuczenia głowy z pourazowym krwawieniem do centralnego układu nerwowego w postaci krwawienia śródczaszkowego, tj. popełnienie czynu z art. 156 § 2 k.k. w zw. z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, która została zawieszona na okres próby 3 lat. Oskarżony został wówczas pozbawiony władzy rodzicielskiej nad małoletnim.

W chwili, gdy Rzecznik uzyskał informację o uchyleniu wobec oskarżonego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, złożył do Sądu Rejonowego w Ś. wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej matce i oskarżonemu nad znajdującą się pod ich opieką małoletnią córką. Rzecznik, celem zapewnienia bezpieczeństwa dziecku i bacznemu kontrolowaniu stanu emocjonalnego i psychicznego rodziców, wniósł o ustanowienie wzmożonego nadzoru kuratora sądowego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej, z jednoczesnym zobowiązaniem kuratora do składania co dwa tygodnie sprawozdań z nadzoru, a także o zobowiązanie rodziców do ścisłej współpracy z pracownikami socjalnymi oraz asystentem rodziny i poddaniu się oddziaływaniom psychologiczno–psychiatrycznym.

Ponadto Rzecznik wniósł o dopuszczenie dowodu z opinii biegłych psychologa i psychiatry na okoliczność stanu zdrowia psychicznego uczestników postępowania, w tym istnienia ewentualnych chorób psychicznych i zaburzeń osobowościowych, wskazanie, jaki wpływ na funkcjonowanie w życiu codziennym miał ich stan zdrowia psychicznego, kompetencji wychowawczych rodziców, aktualnych relacji i więzi uczuciowych małoletniej z rodzicami. W szczególności w ocenie Rzecznika konieczne było udzielenie odpowiedzi, czy u któregokolwiek z rodziców istnieją zaburzenia, które uniemożliwiają sprawowanie bezpośredniej opieki nad dzieckiem i stwarzają jakiekolwiek zagrożenie dla prawidłowego rozwoju, zdrowia i dobra małoletniej. Sąd częściowo uwzględnił wnioski Rzecznika Praw

[448] ZSR.442.512.2015.SU

Dziecka, ustanawiając wzmożony nadzór kuratora. Sprawa karna wobec ojca zmarłego małoletniego pozostaje w toku i jest na bieżąco monitorowana przez Rzecznika.

Innym przykładem, w którym występowała przemoc ze strony jednego z członków rodziny, była sprawa małoletnich P.[449] Zgłoszenia dokonała matka dziewczynek, informując Rzecznika Praw Dziecka o niepokojących zdarzeniach, które w jej ocenie spowodowały naruszenie praw jej córek przez jej byłego męża. W trakcie trwania małżeństwa ojciec małoletnich wielokrotnie stosował przemoc fizyczną i psychiczną wobec żony oraz córek. Ze względu na ww. zachowania mężczyzna został skazany za znęcanie się nad osobami najbliższymi na karę pozbawienia wolności w zawieszeniu. Trudna sytuacja majątkowa i nieprzyczynianie się przez ojca małoletnich do kosztów utrzymania i wychowania córek spowodowały, że Pani P. wraz z dziewczynkami zdecydowała się ponownie zamieszkać w domu, którego właścicielami byli oboje małżonkowie. Po czterech miesiącach wspólnego zamieszkiwania, w trakcie których dochodziło do licznych kłótni, a matka i córki były ofiarami przemocy słownej, ojciec zdecydował się zamieszkać ze swoją matką. Jednakże zmiana miejsca pobytu nie spowodowała uspokojenia sytuacji, ojciec dzieci kilkukrotnie w ciągu tygodnia przyjeżdżał do wspólnego domu, awanturował się, wyzywał domowników, niszczył przedmioty codziennego użytku, stosował również przemoc fizyczną wobec byłej żony i córek, a nawet groził im śmiercią. Opisane sytuacje wywołały bardzo negatywne skutki u jednej z małoletnich, powodując u niej silne ataki stresu oraz wywołujące objawy somatyczne, co spowodowało poddanie dziewczynki leczeniu psychiatrycznemu. Jednocześnie matka małoletnich poinformowała Rzecznika Praw Dziecka, że na jej wniosek zostało wszczęte przez Prokuraturę Rejonową w S. kolejne postępowanie dotyczące popełnienia przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi oraz przekazała, że zarówno ona, jak i kurator nadzorujący mężczyznę zwrócili się do Sądu Rejonowego w S. o zarządzenie wykonania zawieszonej kary pozbawienia wolności.

Po uzyskaniu ww. informacji Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się o podjęcie działań interwencyjnych przez służby socjalne, jak również podjął decyzję o objęciu stałym monitoringiem zarówno postępowania karnego prowadzonego przez Prokuraturę, jak i postępowania o zarządzenie wykonania zawieszonej kary. Rzecznik Praw Dziecka, ze względu na zagrożenie zdrowia małoletnich, w szczególności zwracał uwagę na konieczność pilnego podjęcia działań przez ww. organy. W efekcie podjętych działań mężczyzna zaprzestał nękania byłej żony oraz córek, a sytuacja małoletnich uległa stabilizacji.

[449] DTZ.441.213.2015.RR

Tak jak w latach ubiegłych, w trakcie prowadzenia spraw dotyczących stosowania przemocy wobec dzieci Rzecznik obserwował nieprawidłowości w zakresie zapewnienia pokrzywdzonym małoletnim właściwej reprezentacji w postępowaniach karnych.

Przykładem może być sprawa[450] małoletniej zgłoszona przez ojca dziewczynki z uwagi na stosowanie wobec dziecka przemocy fizycznej i psychicznej przez matkę. Z przekazanych Rzecznikowi przez Prokuraturę Rejonową w L. wyjaśnień wynikało, że postępowanie przygotowawcze w sprawie zostało umorzone. Jednocześnie poinformowano Rzecznika, że przedmiotowe postanowienie zostało doręczone ojcu dziecka, którego prokuratura uznała za uprawnionego do reprezentacji małoletniej.

Rzecznik Praw Dziecka, powołując się na obowiązujące przepisy, z których wynika, że rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców, zwrócił się do Prokuratury Rejonowej w L. o wystąpienie ze stosownym wnioskiem do Sądu Rejonowego w L.

Rzecznik oczekuje na ustanowienie przez sąd opiekuńczy kuratora dla małoletniej.

Rzecznik Praw Dziecka prowadził również sprawy indywidualne dzieci, które były ofiarami przemocy seksualnej ze strony swoich bliskich.

Przykładem może być sprawa chłopca[451], którą zgłosiła jego matka z uwagi na przedwczesne umorzenie przez Prokuraturę postępowania przygotowawczego dotyczącego przemocy seksualnej wobec małoletniego. Na niniejsze rozstrzygnięcie zażalenie złożył kurator ustanowiony dla małoletniego.

Po zapoznaniu się z materiałem dowodowym zgromadzonym w aktach sprawy Rzecznik doszedł do przekonania o konieczności uchylenia ww. postanowienia Prokuratury. Wobec powyższego przedstawił do sądu rozpoznającego złożony środek odwoławczy swoją opinię w sprawie, wymieniając argumenty przemawiające za przekazaniem sprawy Prokuratorowi do dalszego prowadzenia. Sąd, po zapoznaniu się ze stanowiskiem Rzecznika, uchylił zaskarżone postanowienie.

Kolejnym przykładem może być sprawa małoletniego rodzeństwa, którą Rzecznik Praw Dziecka podjął z urzędu. Z pozyskanych informacji wynikało, że sąd w rażąco niskim wymiarze wydał wyrok skazujący mężczyznę, który doprowadził swoją małoletnią córkę do obcowania płciowego, powodując u dziecka liczne obrażenia[452].

[450] ZSR.441.2078.2015.AMIK
[451] ZSR.441.658.2015.UP
[452] ZSR.442.52.2015.PP

Po zbadaniu akt sprawy Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Prokuratora Generalnego o zbadanie w ramach zwierzchniego nadzoru służbowego akt postępowania, w tym o zweryfikowanie, czy w świetle zgromadzonego w toku postępowania przygotowawczego i sądowego materiału dowodowego wniosek Prokuratora popierającego akt oskarżenia o wymierzenie oskarżonemu kary 5 lat pozbawienia wolności był wnioskiem zasadnym.

Jednocześnie Rzecznik Praw Dziecka podjął działania mające na celu zabezpieczanie sytuacji opiekuńczo–wychowawczej i prawnej małoletnich poprzez złożenie do sądu opiekuńczego wniosku o pozbawienie ojca władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Sąd przychylił się do wniosku Rzecznika. Małoletnia i jej rodzina zostali objęci opieką psychologiczną i odpowiednim wsparciem Ośrodka Pomocy Społecznej.

- **Przemoc poza środowiskiem domowym**

Przykładem z tej kategorii może być sprawa zgłoszona przez ojca, który poinformował o pobiciu jego 16–letniego syna przez funkcjonariuszy Policji[453]. Z przekazanych informacji wynikało, że był on obrażany słownie oraz wielokrotnie uderzony przez funkcjonariuszy Policji podejmujących czynności w jego sprawie. Ojciec nieletniego poinformował, że Prokuratura prowadząca sprawę umorzyła postępowanie w sprawie popełnienia przestępstwa przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Komendy Policji w P., na co mężczyzna złożył zażalenie.

Z dokonanej przez Rzecznika analizy akt postępowania karnego wynikało, że interwencja Policji względem chłopca była związana z nieposłuszeństwem chłopca względem matki wywołanym silnym konfliktem między żyjącymi w rozłączeniu rodzicami. Matka, nie mogąc wymóc na synu posłuszeństwa, zwróciła się o interwencję Policji. Z zeznań chłopca wynikało, że podczas interwencji funkcjonariusze Policji kilkukrotnie obrazili go słownie, a jeden z nich kilkukrotnie uderzył małoletniego w twarz. Zdarzenia te potwierdziła matka, która słyszała, że funkcjonariusze zwracali się do jej syna podniesionym głosem oraz widziała, jak jeden z policjantów zamachnął się ręką w stronę małoletniego. Następnie małoletni został przewieziony na Komendę Policji w P., gdzie przesłuchujący go funkcjonariusze mieli go wielokrotnie obrażać oraz uderzyć. Mimo zeznań chłopca oraz załączania przez ojca małoletniego zdjęć dziecka z widocznymi na ciele chłopca śladami jego pobicia, Prokuratura Rejonowa w M. dała wiarę informacjom pochodzącym od policjantów zaświadczających, że użycie przez nich pałki policyjnej miało na w celu jedynie uspokojenie agresywnego i odmawiającego wykonywania poleceń S.

[453] DTZ.441.225.2015.RR

W ocenie Rzecznika Prokuratura zaniedbała przeprowadzenie wielu czynności dowodowych, m.in. nie zwróciła się do biegłego sądowego celem uzyskania opinii, w jaki sposób mogły powstać ślady na ciele małoletniego, nie przesłuchano innych policjantów konwojujących chłopca do Policyjnej Izby Dziecka, jak również nie przesłuchano świadków przebywających w tym czasie na korytarzu Komendy Policji w P.

Ponadto Prokuratura nie zweryfikowała, dlaczego wobec małoletniego konieczne było wielokrotne użycie środka przymusu w postaci pałki policyjnej oraz nie ustaliła, czy wobec małoletniego zastosowano kajdanki. Mając na względzie ww. uchybienia, Rzecznik Praw Dziecka na bieżąco monitorował postępowanie zażaleniowe, aby m.in. zapewnić szybkie, wnikliwe i bezstronne rozpoznanie zażalenia. Sąd Rejonowy w K. uchylił postanowienie Prokuratury Rejonowej w M. i sprawa, wraz z licznymi zaleceniami odnośnie niezbędnych czynności, została przekazana Prokuraturze do dalszego prowadzenia. Postępowanie jest w toku.

- **Przemoc wobec dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, placówkach wychowawczych, socjoterapeutycznych, wsparcia dziennego oraz resocjalizacyjnych**

Jednym z najważniejszych zadań placówek i ośrodków jest zapewnienie wychowankom właściwej opieki i poczucia bezpieczeństwa. Służyć temu powinny systematycznie dokonywane okresowe diagnozy stanu bezpieczeństwa oraz zapewnienie podopiecznym jak najlepszej pomocy psychologiczno–pedagogicznej lub innej pomocy specjalistycznej, ułatwiającej im odnalezienie się w trudnej dla nich sytuacji.

Przykładem obrazującym tę kategorię może być sprawa chłopca, który znalazł się w policyjnej izbie dziecka i nie chciał wrócić do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w B.[454] Skarżący wskazywał, że chłopiec boi się powrotu do tej placówki, bo doznał tam przemocy. W wyniku podjętych przez Rzecznika działań chłopiec został przeniesiony do innego ośrodka, gdzie zapewniono mu właściwą opiekę. Sprawę stosowania przemocy wobec małoletniego bada prokuratura.

W kolejnej ze spraw Rzecznik Praw Dziecka pozyskał informację o stosowaniu wobec podopiecznych przemocy fizycznej i psychicznej przez opiekunów Rodzinnego Domu Dziecka w C.[455] W toku podejmowanych działań Rzecznik wystąpił do właściwego urzędu

[454] ZEW.441.1536.2015.ZA
[455] ZEW.442.34.2015.AS

wojewódzkiego oraz do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w P. o zbadanie sytuacji przebywających tam dzieci.

Od inspektorów wojewódzkich Rzecznik Praw Dziecka oczekiwał także przeprowadzenia kontroli jakości realizacji zadań z zakresu pieczy zastępczej wykonywanej przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w P. Dodatkowo Rzecznik ustalił, że ze względu na charakter sprawy dzieci zostały przeniesione do innych miejsc. Przed umieszczeniem ich w rodzinach zastępczych i placówkach dokonano szczegółowej analizy ich sytuacji. Dwójka dzieci została skierowana do rodziny zastępczej, której miejsce zamieszkania umożliwiało im kontynuowanie nauki i przyjaźni w dotychczasowych szkołach. Jedno dziecko zamieszkało w placówce, w której przebywało jego rodzeństwo. Kolejne, zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w P., trafiło do rodziny adopcyjnej. Dzieciom została udzielona odpowiednia pomoc psychologiczna w związku z zaistniałymi traumatycznymi zdarzeniami. Mają także możliwość kontaktowania się ze sobą. Ich obecni opiekunowie zostali poinformowani o miejscach ich pobytu i konieczności stworzenia warunków do podtrzymania relacji. Ponadto Rzecznik Praw Dziecka monitorował przebieg postępowania prokuratorskiego, a obecnie śledzi postępowanie prowadzone w Sądzie Rejonowym w P. przeciwko opiekunom podejrzanym o czyn z art. 207 § 1 Kodeksu karnego. Sprawa jest w toku.

Innym przykładem może być sprawa, w której Rzecznik Praw Dziecka otrzymał informacje o stosowaniu przemocy przez wychowawców wobec wychowanków przebywających w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w G.[456] Rzecznik wystąpił do właściwego Kuratora Oświaty o zbadanie wskazanych nieprawidłowości. Zwrócił się też do właściwego powiatowego inspektora sanitarnego o zbadanie przestrzegania przepisów sanitarno–higienicznych w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w G. Ponadto Rzecznik przeprowadził na miejscu badanie stanu przestrzegania praw dziecka.

W wyniku kontroli stwierdził liczne nieprawidłowości, na skutek czego wydał 31 uwag. Rzecznik został poinformowany o sposobie ich realizacji przeprowadzono ankiety w zakresie poczucia bezpieczeństwa i przyczyn ucieczek wychowanków, a także ich zainteresowań (zebrane informacje posłużyły do podjęcia dalszych działań w tym zakresie), powołano zespół do zaktualizowania procedur postępowania w MOW w G., zlikwidowano przymus pracy w ogrodzie i Ośrodku (stosowany jako podstawowy środek wychowawczy) oraz odstąpiono od zbiorowych kąpieli w łaźni znajdującej się w piwnicy. Ponadto wymieniono zniszczone meble

[456] ZEW.441.870.2015.EB

i wyposażono pokoje wychowanków w najpotrzebniejsze sprzęty, a także wydzielono odrębne pomieszczenie do organizacji spotkań wychowanków z rodzinami i bliskimi.

Dyrektor powiadomił Prokuraturę Rejonową w J. o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się psychicznego i fizycznego wychowawców nad wychowankami, a także skierował wniosek do właściwego kuratora oświaty o rozważenie możliwości wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec wychowawców mogących stosować przemoc, wskazanych w *Informacji o wynikach badania stanu przestrzegania praw dziecka* przygotowanej przez Rzecznika Praw Dziecka. Obecnie prokuratura prowadzi postępowanie przygotowawcze w sprawie znęcania się nad wychowankami ośrodka oraz rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli podjął postępowanie wyjaśniające wobec trzech wychowawców. Rzecznik monitoruje ich przebieg. Sprawa w toku.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się kierownik wypoczynku letniego z prośbą o pomoc dla dzieci z placówki opiekuńczo–wychowawczej w N.[457] Wskazał, że z rozmów z dziećmi wynika, że są one źle traktowane w placówce – są wyzywane, zabiera się im pieniądze. Jedna z dziewczynek próbowała z tego powodu popełnić samobójstwo. Rzecznik podjął działania, w tym zlecił właściwemu urzędowi wojewódzkiemu przeprowadzenie kontroli w placówce. W wyniku tych czynności ustalono m.in., że placówka nie zapewnia dzieciom odpowiedniego poczucia bezpieczeństwa oraz że działania podejmowane przez placówkę na rzecz ww. dziewczynki nie były wystarczające.

Dyrektor otrzymał stosowne zalecenia. Rzecznik monitoruje sytuację małoletniej i realizację wydanych zaleceń pokontrolnych.

Kolejnym przykładem z tej kategorii może być sprawa, w której wychowanek Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w M. zgłosił Rzecznikowi przemoc stosowaną w ww. Ośrodku przez wychowawców i rówieśników[458]. Rzecznik Praw Dziecka niezwłocznie podjął działania, w wyniku których ustalono, że w Ośrodku mogło dochodzić do przemocy fizycznej ze strony wychowawców (przy użyciu wcześniej przygotowanych do tego celu narzędzi), stwarzania sytuacji sprzyjających stosowaniu przemocy rówieśniczej, nierównego traktowania w wyznaczaniu kar regulaminowych, a także do braku reakcji na przemoc rówieśniczą.

W wyniku interwencji Rzecznika wobec dziewięciu wychowawców podjęto czynności przygotowawcze do postępowań dyscyplinarnych. Nastąpiła również zmiana na stanowisku dyrektora Ośrodka. Atmosfera zmian w funkcjonowaniu Ośrodka spowodowała, że

[457] ZEW.441.1131.2015.JR
[458] ZEW.441.18.2015.AM

wychowankowie zaczęli ujawniać zdarzenia, które miały miejsce w tej placówce. Przekazywali, że zamiast oddziaływań wychowawczych i terapeutycznych wychowawcy stosowali przemoc psychiczną i fizyczną lub zlecali wymierzenie kary innym wychowankom.

O sytuacji w ww. Ośrodku zostały powiadomione organy ścigania. Postępowanie prokuratorskie pozostaje w toku. Do czasu ostatecznego wyjaśnienia sprawy wychowankowie zostali skierowani do innych placówek.

W kolejnej z prowadzonych spraw z tej kategorii Rzecznik Praw Dziecka uzyskał informację o pobiciu przez wychowawcę jednego z wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w L.[459] W toku wyjaśniania sprawy Rzecznik wystąpił do właściwego kuratora oświaty o zbadanie sprawy ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń nadzwyczajnych w tym ośrodku w roku szkolnym 2014/2015 oraz jakości pracy wychowawczej i terapeutycznej z wychowankami. Wskazany przez chłopca wychowawca nie zaprzeczył stosowaniu przemocy fizycznej wobec wychowanka i został zawieszony w pełnieniu czynności służbowych. Rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli wystąpił z wnioskiem o wymierzenie mu kary zwolnienia z pracy. Sprawa została zgłoszona również Policji. W związku z tym zdarzeniem w ośrodku zorganizowano zajęcia dla wszystkich wychowanków, które miały na celu omówienie zaistniałej sytuacji i udzielenie im wsparcia psychologicznego. Specjalną opieką otoczono też chłopca, wobec którego była stosowana przemoc.

Rzecznik Praw Dziecka w dalszym ciągu monitoruje postępowanie dyscyplinarne oraz przebieg postępowania prokuratorskiego.

- **Przemoc psychiczna i fizyczna wobec dzieci ze strony osób dorosłych w szkołach, przedszkolach i żłobkach oraz innych formach opieki nad dziećmi do lat 3**

W okresie obejmującym Informację w dalszym ciągu do Rzecznika Praw Dziecka napływały liczne skargi na niewłaściwe zachowania dorosłych w szkołach, przedszkolach, żłobkach i innych formach opieki nad małymi dziećmi, a więc w miejscach, które powinny gwarantować dzieciom odpowiednie warunki do rozwoju, właściwą opiekę oraz poczucie bezpieczeństwa.

W jednej z takich spraw Rzecznik Praw Dziecka uzyskał informację o znęcaniu się fizycznym i psychicznym przez nauczyciela nad dziećmi z oddziału przedszkolnego w Szkole Podstawowej w M.[460] Rzecznik wystąpił do właściwego kuratora oświaty o przeprowadzenie

[459] ZEW.441.1363.2015.AS
[460] ZEW.441.566.2015.MP

kontroli w tej szkole. Wykazała ona wiele nieprawidłowości. W związku z rażącym naruszeniem obowiązków spoczywających na dyrektorze szkoły w zakresie sprawowanego nadzoru pedagogicznego kurator oświaty wszczął z urzędu postępowanie i polecił usunięcie uchybień w trybie decyzji administracyjnej. Ponadto uznał, że dyrektor szkoły mógł się dopuścić uchybienia godności zawodu nauczyciela oraz obowiązkom, o których mowa w art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 191) i polecił przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego w tej sprawie przez rzecznika dyscyplinarnego dla nauczycieli. Równocześnie zostało wszczęte postępowanie wyjaśniające wobec nauczyciela, który dopuścił się naruszenia praw dziecka w oddziale przedszkolnym i został on zawieszony w pełnieniu obowiązków. Z otrzymanych informacji wynika, że rzecznik dyscyplinarny – w przypadku obwinionego dyrektora – wnioskował o wymierzenie kary nagany z ostrzeżeniem, natomiast w przypadku nauczyciela – o wydalenie z zawodu nauczyciela. Przeciwko nauczycielowi toczy się także w prokuraturze postępowanie przygotowawcze o czyn z art. 207 § 1 Kodeksu karnego. Rzecznik Praw Dziecka monitoruje przebieg obu postępowań. Sprawa pozostaje w toku.

Innym przykładem z tej kategorii może być sprawa, w której Rzecznik Praw Dziecka uzyskał informację o niewłaściwym sprawowaniu opieki i możliwości stosowania przemocy wobec dzieci przez pracowników Prywatnego Żłobka w K.[461] Rzecznik zwrócił się do Prezydenta Miasta K. o podjęcie działań wyjaśniających.

Przeprowadzona kontrola wykazała m.in.: brak odpowiednich kwalifikacji pracowników żłobka, mniejszą liczbę zamawianych posiłków w stosunku do liczby dzieci, nieotrzymywanie przez dzieci posiłków zgodnie z jadłospisem, brak atestów i certyfikatów części wyposażenia, brak opinii sanepidu dotyczącej działalności żłobka w zakresie wyżywienia dzieci.

Prezydent Miasta K. wydał decyzję o skreśleniu żłobka z rejestru żłobków i klubów dziecięcych. Postępowanie w tej sprawie prowadzi również właściwa prokuratura. Rzecznik Praw Dziecka monitoruje jego przebieg.

Kolejnym przykładem może być sprawa, w której Rzecznik Praw Dziecka powziął informację o umieszczeniu w Internecie nagrania, na którym zarejestrowano stosowanie przemocy przez nauczyciela wobec ucznia.[462] Rzecznik zwrócił się do właściwego kuratora oświaty o zbadanie problemu, a także – po uzyskaniu informacji o trudnej sytuacji rodzinnej

[461] ZEW.442.42.2015.EB
[462] ZEW.441.1443.2015.ES

dziecka – do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w L. o podjęcie działań mających na celu udzielenie wsparcia jego rodzinie.

Kurator oświaty stwierdził, że w szkole wystąpiły zaniedbania w zakresie organizacji i udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz przestrzegania zasad postępowania nauczycieli w stosunku do uczniów przejawiających trudne zachowania. Dyrektorowi szkoły zostały wydane zalecenia. Jednocześnie kurator poinformował, że dyrektor szkoły skierował wniosek do pełnomocnika wojewody o wszczęcie postępowania wyjaśniającego w sprawie zarejestrowanego zdarzenia.

Analiza dokumentacji przedstawionej przez ośrodek pomocy społecznej wskazała na udzielenie chłopcu jednorazowej pomocy psychologicznej przez pracownika Centrum Pomocy Rodzinie w L. oraz zobowiązaniu się opiekuna prawnego chłopca do zgłoszenia się z dzieckiem do poradni psychologiczno–pedagogicznej w związku z jego trudnościami w nauce. Sprawa w dalszym ciągu jest monitorowana przez Rzecznika Praw Dziecka.

O zdarzeniu wskazującym na niewłaściwe zachowania nauczyciela wobec uczniów w Zespole Szkół w R. Rzecznik Praw Dziecka został powiadomiony przez radę rodziców. Rodzice poinformowali, że nauczycielka tej szkoły stosuje przemoc wobec uczniów[463]. Rada rodziców przesłała Rzecznikowi kopię skierowanego do właściwego wojewody *Wniosku o wszczęcie postępowania wyjaśniającego* wobec nauczycielki. Wniosek zawierał zarzuty dotyczące m.in.: naruszania obowiązku kierowania się dobrem uczniów, systematycznego naruszania godności osobistej ucznia; nierzetelnego realizowania zadań związanych z powierzoną nauczycielowi funkcją dydaktyczną i wspierania uczniów w ich rozwoju. Rodzice uczniów jednej z klas, w której uczyła ww. nauczycielka, skierowali skargę do dyrektora szkoły z żądaniem jak najszybszej zmiany nauczyciela przedmiotu.

W toku podjętych czynności Rzecznik zwrócił się o wyjaśnienia do dyrektora, który potwierdził występowanie opisanego problemu i poinformował o swoich działaniach (m.in. wzmocnieniu nadzoru nad pracą nauczycielki oraz ustaleniu nagannej oceny jej pracy, którą – po odwołaniu złożonym przez nauczycielkę – kurator oświaty utrzymał w mocy).

Rzecznik wystąpił również w tej sprawie do właściwego kuratora oświaty i organu prowadzącego szkołę. Został powiadomiony, że rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli wszczął postępowanie wobec tej nauczycielki, a komisja dyscyplinarna uznała ją winną zarzucanego czynu i nałożyła karę nagany z ostrzeżeniem. Dyrektor podjął decyzję o zwolnieniu jej z pracy. Nauczycielka odwołała się do sądu pracy, a ten nakazał przywrócenie

[463] ZEW.441.151.2014.AM

jej do pracy. Dyrektor powiadomił Rzecznika, że po rozpoczęciu nowego roku szkolnego 2015/2016 podjął diagnozę problemu i stwierdził, że nadal nie został on rozwiązany. W związku z powyższym ponownie dokona oceny pracy tej nauczycielki.

Rzecznik Praw Dziecka nadal monitoruje sytuację w szkole. Powyższa sprawa była jednym z powodów kolejnego wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka do Ministra Edukacji Narodowej w kwestii zmian w trybie postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli.

Kolejnym przykładem z tej kategorii może być sprawa skierowana przez rodziców 9–letniego ucznia Szkoły Podstawowej w C. w związku z niewłaściwymi metodami pracy nauczycieli[464]. Podczas badania w poradni psychologiczno–pedagogicznej u chłopca stwierdzono całościowe zaburzenie rozwoju ze spektrum autyzmu. Otrzymał on orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, a następnie – o potrzebie nauczania indywidualnego, organizowanego na terenie szkoły. Chłopiec przejawiał niekontrolowane agresywne zachowania skierowane wobec rówieśników oraz osób dorosłych, także nauczycieli. Rodzice innych uczniów obawiali się o ich bezpieczeństwo. Problem nasilił się, gdy nauczycielka opiekująca się chłopcem na terenie szkoły zamknęła chłopca za karę w sali. Dla dziecka było to traumatyczne przeżycie. Dyrektor skierował wniosek do sądu o wgląd w sytuację dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka podjął współpracę ze szkołą oraz właściwą poradnią psychologiczno–pedagogiczną. Zobligował dyrektora szkoły do ustalenia systematycznych kontaktów z rodzicami chłopca oraz do zorganizowania wspomagania nauczyciela pracującego z dzieckiem. Współpraca Rzecznika z poradnią spowodowała, że jej pracownik na stałe uczestniczył w spotkaniach szkoła–rodzice, w trakcie których dokonywano oceny skuteczności działań wobec dziecka. Szkoła rozszerzyła zakres pomocy dla chłopca. Rzecznik Praw Dziecka był na bieżąco informowany przez dyrektora poradni psychologiczno–pedagogicznej o postępach w rozwiązywaniu tego problemu. Agresja chłopca zmniejszyła się, a jego sytuacja szkolna unormowała.

Jeszcze innym przykładem z tej kategorii może być sprawa, w której rodzice zwrócili się do Rzecznika Praw Dziecka, informując o występowaniu zjawiska przemocy stosowanej przez nauczyciela w Publicznej Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w K.[465] Polegała ona na naruszaniu godności uczniów poprzez ich ośmieszanie i zastraszanie.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję u właściwego kuratora oświaty, wnosząc o weryfikację informacji, a także wystąpił do dyrektora szkoły o wyjaśnienia i podjęcie stosownych działań. Sprawa została skierowana do rozpatrzenia w trybie postępowania

[464] ZEW.441.230.2015.AM
[465] ZEW.441.391.2015.JR

dyscyplinarnego. Rzecznik wystąpił do Przewodniczącego Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli o wysłuchanie dzieci bez udziału oskarżonej i w taki sposób, aby ich dobro nie ucierpiało w żadnym zakresie. Skład orzekający uznał nauczyciela za winnego stawianych mu zarzutów.

Sprawa w dalszym ciągu jest monitorowana w zakresie pomocy udzielanej uczniom w kontekście zdarzeń z udziałem nauczyciela.

- **Przemoc rówieśnicza**

W dalszym ciągu liczną grupę stanowiły sprawy dotyczące występowania problemu przemocy rówieśniczej.

Przykładem z tej kategorii może być sprawa, w której mama ucznia Gimnazjum w S. zwróciła się do Rzecznika Praw Dziecka, wskazując na problem stosowania przemocy rówieśniczej wobec jej syna przez innych uczniów[466].

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję u właściwego kuratora oświaty oraz dyrektora szkoły. Przeprowadzone czynności potwierdziły zasadność zarzutów stawianych szkole. Ustalono także, że stosowane w szkole formy pomocy i oddziaływań wychowawczych nie zawsze przynosiły rezultaty, gdyż szkoła nie w każdym przypadku realizowała zalecenia zawarte w opiniach i orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego. W szkole istniała wyraźna potrzeba zintensyfikowania działań ukierunkowanych na osiąganie lepszych efektów wychowawczych wobec uczniów, którzy wymagają specjalnego indywidualnego wsparcia. Dyrektor szkoły otrzymał stosowne zalecenia. Rzecznik badał stan realizacji zaleceń. Sytuacja w szkole uległa poprawie, podjęte działania przyniosły oczekiwane rezultaty.

Kolejnym przykładem może być podjęta z urzędu sprawa w wyniku pozyskania przez Rzecznika informacji o ciężkim pobiciu dwunastoletniego cudzoziemskiego chłopca przez rówieśników[467]. Zdarzenie miało miejsce na terenie Szkoły Podstawowej w R. podczas przerwy międzylekcyjnej.

Rzecznik podjął działania wyjaśniające. W toku badania sprawy okazało się, że między uczniami doszło do przepychanek, a dziecko nie odniosło obrażeń opisywanych przez media. Uczniowie zostali zdyscyplinowani przez nauczyciela pełniącego dyżur. Poinformowano także wychowawcę i rozmawiano z rodzicami uczniów.

Z wyjaśnień dyrektora szkoły wynikało, że zdarzenie było najprawdopodobniej skutkiem kampanii skierowanej przeciwko uchodźcom (demonstracja odbyła się kilka dni

[466] ZEW.441.53.2014.JR
[467] ZEW.441.1439.2015.ES

wcześniej). W konsekwencji w szkole zaplanowano dodatkowe działania (wychowawcze i profilaktyczne) wokół zagadnienia tolerancji oraz skupione na przeciwdziałaniu agresji i przemocy. Zaangażowano w ich realizację zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Podobne incydenty już się nie powtórzyły.

W kolejnej sprawie do Rzecznika Praw Dziecka zwrócili się rodzice ucznia III klasy Szkoły Podstawowej w U., zgłaszając problem niewłaściwych zachowań ze strony kolegi z klasy wobec syna[468]. W zgłoszeniu wskazano, że z uwagi na przemocowe zachowania małoletni boi się uczęszczać do szkoły.

Rzecznik Praw Dziecka podjął interwencję u dyrektora szkoły, wnosząc o przedstawienie informacji w zakresie podejmowanych działań na rzecz ograniczenia występowania niewłaściwych zachowań wśród uczniów. Rzecznik wskazał również na konieczność dokonywania systematycznej modyfikacji podejmowanych przedsięwzięć na podstawie oceny ich efektów.

W wyniku podjętych działań w klasie m.in. przeprowadzono stosowne warsztaty i niewłaściwe zachowania uczniów zostały wyeliminowane.

- **Konflikty sąsiedzkie**

Wiele ze zgłaszanych Rzecznikowi spraw dotyczyło konfliktów sąsiedzkich[469]. Skutki działań osób dorosłych często dotykały małoletnich wychowujących się w skonfliktowanych ze sobą rodzinach. Sprawy z tej kategorii stanowiły szczególnie trudną materię, gdyż zależne były od woli niemogących dojść do porozumienia stron.

Do Rzecznika wpłynęła skarga od dzieci zamieszkałych w budynku wielorodzinnym. Informowały one, że sąsiedzi zamieszkujący w tym samym budynku stosują wobec nich agresję słowną, a dzieci sąsiadów obrażają je podczas zabawy na podwórku[470]. Konflikt pomiędzy dorosłymi skutkował w tym przypadku agresją również wobec dzieci. Małoletni zgłaszający prosili o interwencję Rzecznika.

Rzecznik wystąpił do Ośrodka Pomocy Społecznej o zorganizowanie mediacji sąsiedzkiej oraz do Burmistrza G. o przydział lokalu zastępczego dla agresywnej rodziny. Zwrócił się także do Komendy Policji w G. o informacje odnośnie podejmowanych interwencji

[468] ZEW.441.667.2015.JR
[469] ZSS.441.1432.2015.MW, ZSS.441.943.2015.MW, ZSS.441.835.2015.MW, ZSS.441.994.2015.MW, ZSS.441.4.2015.MW, ZSS.441.97.2014.MW, ZSS.441.208.2015.MW, ZSS.441.150.2015.MW, ZSS.441.301.2015.MW, ZSS.441.305.2015.MW, ZSS.441.63.2015.MW, ZSS.441.154.2015.MW
[470] ZSS/441/400/2013/MW; ZSS.441.305.2015.MW

oraz ich wyniku. Niestety sporu pomiędzy sąsiadami nie udało się rozwiązać polubownie. Gmina podjęła więc decyzję o przekwaterowaniu sąsiadów do innego lokalu.

Innym przykładem była sprawa zgłoszona przez matkę wychowującą trójkę dzieci, wśród których najmłodsza córka była dzieckiem z niepełnosprawnością[471]. Rodzina zamieszkująca w lokalu socjalnym borykała się z nieuwzględniającym norm społecznych zachowaniem sąsiadów, które mogło negatywnie wpływać na rozwój dziecka. Na wniosek Rzecznika Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w N. przeprowadził postępowanie mediacyjne pomiędzy skonfliktowanymi stronami, w wyniku którego zawarto ugodę.

■ Przedmiotowe traktowanie dziecka w instytucjach

Rzecznik Praw Dziecka szczególną uwagę przywiązuje do respektowania praw dziecka, które chronią jego godność i nakazują podmiotowe traktowanie w każdej sytuacji.

Przykładem sprawy, w której odmówiono dziecku poszanowania jego praw oraz dopuszczono się niegodziwego potraktowania, było zgłoszenie matki, która poinformowała Rzecznika o zdarzeniu w jednym z banków.

Chłopiec, który posiadał zaburzenia ze spektrum autyzmu, po obejrzeniu reklamy telewizyjnej zapragnął przytulić – zgodnie z treścią przekazu reklamowego – pluszową maskotkę, nazwaną przez bank „odsetką". Matka dziecka starała się mu wytłumaczyć, że to tylko reklama, a pluszowe „odsetki" nie istnieją, jednak wielodniowe tłumaczenia nie przynosiły efektu. Udała się więc z dzieckiem do jednego z oddziałów banku, uznając, że pracownicy pomogą wyjaśnić dziecku przekaz reklamowy. Niestety matka dziecka nie spotkała się ze zrozumieniem pracowników banku, którzy byli niemili oraz wyraźnie bagatelizowali problem dziecka i ograniczyli się jedynie do próby sprzedaży matce produktu. Poprosiła więc o pomoc kierownika placówki, który również nie wykazał empatii. Dopiero po dłuższej namowie niechętnie przyniósł pluszową maskotkę, pokazał ją dziecku, po czym zabrał i zakończył spotkanie, nie starając się nawet podjąć próby pomocy dziecku.

Chłopiec po tej sytuacji był zrozpaczony i zawiedziony.

Rzecznik Praw Dziecka o sytuacji powiadomił dyrekcję centrali banku, wskazując, że działania pracowników były niedopuszczalne i powinni oni być odpowiednio przygotowani w zakresie godnego traktowania każdego człowieka, niezależnie od wieku.

Centrala banku przyznała rację Rzecznikowi, przeprosiła dziecko i jego matkę oraz przekazała małoletniemu maskotkę „odsetkę". Rzecznik przekazał matce przeprosiny od banku

[471] ZSS/441/413/2014/MW; ZSS.441.301.2015.MW

oraz wysłał maskotkę, dołączając do niej upominki od Rzecznika. Chłopiec bardzo ucieszył się z otrzymanej przesyłki.

III. SPRAWY SĄDOWE I ADMINISTRACYJNE Z UDZIAŁEM RZECZNIKA PRAW DZIECKA

■ Postępowanie przed Sądem Najwyższym

Z art. 521 § 2 Kodeksu postępowania karnego wynika uprawnienie Rzecznika do wniesienia kasacji w postępowaniu karnym od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie, jeżeli przez wydanie orzeczenia doszło do naruszenia praw dziecka. Decyzję poprzedza analiza akt sądowych i prokuratorskich oraz akt innych organów ścigania po zakończeniu postępowania i zapadnięciu rozstrzygnięcia. Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, stąd też – zgodnie z art. 523 § 1 Kodeksu postępowania karnego – może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 Kodeksu postępowania karnego (bezwzględne przyczyny odwoławcze) lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia (względne przyczyny odwoławcze). Kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary.

W okresie objętym Informacją Rzecznik wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 16 kwietnia 2015 roku, utrzymującego w mocy postanowienie Prokuratora Prokuratury Rejonowej w W. z 28 listopada 2014 roku o umorzeniu śledztwa w sprawie doprowadzenia małoletniego, który nie ukończył 15 lat do poddania się innym czynnościom seksualnym, tj. o przestępstwo z art. 200 § 1 Kodeksu karnego oraz prezentowania małoletniemu, który nie ukończył 15 lat, treści pornograficznych, tj. o przestępstwo z art. 202 § 2 Kodeksu karnego[472].

Podstawą prawną umorzenia postępowania przygotowawczego było przyjęcie przesłanki określonej przepisem art. 17 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego, tj. braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia. Na powyższe rozstrzygnięcie procesowe zażalenie wniósł pokrzywdzony, reprezentowany przez kuratora. Prezentując obszernie swoją argumentację, skarżący podnosił, że rozstrzygnięcie prokuratora o umorzeniu śledztwa było przedwczesne i wydane z naruszeniem przepisów postępowania, a także z obrazą prawa materialnego, które miały wpływ na treść orzeczenia. Między innymi wskazywano, że zaniechano przeprowadzenia postępowania dowodowego wystarczającego dla wyjaśnienia sprawy, a zebrany dotychczas materiał dowodowy wadliwie oceniono, z uwzględnieniem jedynie okoliczności przemawiających na korzyść podejrzanego. Sąd Rejonowy w W. podzielił stanowisko procesowe prokuratury o umorzeniu śledztwa. W kasacji od postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 16 kwietnia 2015 roku Rzecznik podniósł rażące

[472] ZSR.441.2094.2015.MK

naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 433 § 2 Kodeksu postępowania karnego w zw. z art. 297 Kodeksu postępowania karnego polegające na tym, że sąd nie rozważył wystarczająco wnikliwie wszystkich zarzutów zawartych we wniesionym przez małoletniego pokrzywdzonego środku odwoławczym, nienależycie się do nich odniósł, a jednocześnie zaniechał szczegółowej analizy, czy zakończone umorzeniem postępowanie przygotowawcze osiągnęło ustawowy cel określony w art. 297 Kodeksu postępowania karnego, a w szczególności nie dokonał starannej weryfikacji, czy w istocie nie został popełniony czyn zabroniony na szkodę dziecka.

Sąd Najwyższy w wyroku z 3 grudniu 2015 roku uwzględnił kasację wniesioną przez Rzecznika Praw Dziecka, uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, wskazując między innymi, że Rzecznik Praw Dziecka trafnie podniósł, iż sąd rejonowy nie dokonał wszechstronnej kontroli odwoławczej oraz rozważenia wszystkich zarzutów podniesionych w zażaleniu[473].

■ **Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym**

W świetle obowiązujących przepisów Rzecznik Praw Dziecka nie jest uprawniony do występowania z wnioskami o wszczęcie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 2a ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka Rzecznik może zgłosić udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym wszczętych na podstawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich lub w sprawach skargi konstytucyjnej dotyczących praw dziecka oraz brać udział w tych postępowaniach.

Prezes Trybunału Konstytucyjnego powiadomił Rzecznika o wszczęciu postępowania w sprawie skargi konstytucyjnej matki o zbadanie zgodności przepisu art. 10 ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych[474] z art. 32, art. 71 ust. 1 i art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej[475].

Zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, jeżeli dziecko pozostaje pod jego faktyczną opieką, uprawnionemu do urlopu wychowawczego, nie dłużej jednak niż przez okres: 1) 24 miesięcy kalendarzowych; 2) 36 miesięcy kalendarzowych, jeżeli sprawuje opiekę nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu; 3) 72 miesięcy

[473] Sygn. akt II KK 272/15
[474] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 114 ze zm.)
[475] ZSS.420.35.2015.JZ

kalendarzowych, jeżeli sprawuje opiekę nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo o znacznym stopniu niepełnosprawności. Artykuł 10 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych określa wysokość tego dodatku na kwotę 400 zł miesięcznie, nie rozstrzygając jednocześnie, czy przyznaje się go w tej wysokości na każde dziecko, czy też jest to jeden dodatek. Na tle wykładni i stosowania powyższej regulacji wystąpiły w orzecznictwie sądów administracyjnych rozbieżności dotyczące dodatku w przypadku, gdy osoba uprawniona w okresie korzystania z urlopu wychowawczego sprawuje faktyczną opiekę nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu, przy czym dominował pogląd, że niezależnie od liczby dzieci urodzonych podczas jednego porodu przysługuje jeden dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego[476]. Rozbieżności te doprowadziły do podjęcia uchwały w składzie siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 czerwca 2014 roku, w której to uchwale Naczelny Sąd Administracyjny uznał, że dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego w przypadku korzystania z urlopu wychowawczego w celu sprawowania opieki nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu przysługuje do zasiłku rodzinnego na każde z tych dzieci[477].

Skarżącej w okresie sprzed uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z 26 czerwca 2014 roku odmówiono przyznania dodatku na dwoje z trojga dzieci urodzonych podczas jednego porodu. Stworzenie możliwości wznowienia postępowań sądowo–administracyjnych osobom, którym przyznano jeden dodatek niezależnie od liczby dzieci urodzonych podczas jednego porodu, wymaga uprzedniego zbadania przez Trybunał Konstytucyjny zgodności przepisu art. 10 ustawy o świadczeniach rodzinnych z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego też Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym i poparł skargę konstytucyjną. Postępowanie jest w toku[478].

W ramach innego prowadzonego przed Trybunałem Konstytucyjnym postępowania, Przewodniczący składu orzekającego 30 lipca 2015 roku zwrócił się do Rzecznika Praw Dziecka o ustosunkowanie się do wniosku Grupy Posłów na Sejm VII Kadencji o zbadanie zgodności:

[476] Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 5 czerwca 2014 r., II SA/Po 213/14, LEX nr 1490678; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 14 maja 2014 r., II SA/Go 280/14, LEX nr 1485729; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Olsztynie z dnia 13 maja 2014 r., II SA/OI 342/14, LEX nr 1467903

[477] Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 26 czerwca 2014 r., I OPS 15/13, ONSAiWSA 2015/1/7

[478] Sygn. akt SK 36/15

1) art. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, ze zm.) z art. 2 Konstytucji RP;
2) art. 9d ust. 1 i ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z art. 2, art. 51 ust. 3 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 51 ust. 4 Konstytucji RP;
3) art. 9d ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP;
4) § 2 ust. 1 w związku z ust. 2 oraz załącznik nr 1 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskiej Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz. U. Nr 209, poz. 1245) z art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz art. 92 ust. 1, art. 51 ust. 2, art. 47 i art. 48 ust. 1 Konstytucji RP;
5) art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w związku z art. 116 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej z art. 18, art. 47, art. 48 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz z art. 8 ust. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 roku i art. 9 Konstytucji RP;
6) art. 12b ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji RP;
7) art. 9c ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z art. 51 ust. 2 Konstytucji RP;
8) art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z art. 16 ust. 2, art. 165 ust. 2, art. 166 ust. 1 i art. 167 ust. 1 i ust. 4 Konstytucji RP.[479]

W odpowiedzi Rzecznik Praw Dziecka przedstawił następujące stanowisko:

1) art. 2 pkt 1 i 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w ocenie Rzecznika Praw Dziecka nie jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
2) art. 12a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w zw. z art. 116 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej w ocenie Rzecznika Praw Dziecka jest zgodny z art. 18, art. 47, art. 48 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

[479] Sygn. akt K 15/14

oraz z art. 8 ust. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności;

3) art. 9 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; art. 12b ust. 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w ocenie Rzecznika Praw Dziecka jest zgodny z art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Zarzuty co do niekonstytucyjności pozostałych przepisów nie dotyczyły ochrony praw dziecka, dlatego też Rzecznik Praw Dziecka nie zajął w tej materii stanowiska.

Rzecznik Praw Dziecka, działając na prawach przysługujących prokuratorowi, brał udział w 231 postępowaniach sądowych, wśród których, ze względu na charakter spraw, można wyróżnić kilka kategorii:

- **Sprawy z zakresu władzy rodzicielskiej**

W tej kategorii spraw niezbędne były działania Rzecznika mające na celu pomoc w zagwarantowaniu prawa dziecka do życia w rodzinie, która jako podstawowa komórka społeczna oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra dziecka powinna być otoczona szczególną ochroną i wsparciem.

Rzecznik podjął sprawę małoletniej dziewczynki zgłoszoną przez siostrę zakonną[480]. Matka małoletniej urodziła córkę w domu, ukrywając ciążę przed rodziną. Oddała swoje dziecko pod opiekę siostrom zakonnym, tłumacząc, że trudna sytuacja osobista nie pozwala jej zajmować się dzieckiem. Siostry zakonne zawiadomiły odpowiednie służby. Sąd rodzinny na wniosek Prokuratury Rejonowej w T. wydał postanowienie o sporządzeniu aktu urodzenia dziecka nieznanych rodziców i umieścił małoletnią w rodzinnej pieczy zastępczej. W międzyczasie matka postanowiła odzyskać córkę. Wystąpiła do Sądu Rejonowego w T. z powództwem o ustalenie macierzyństwa. Rzecznik zgłosił swój udział w powyższym postępowaniu, popierając wniosek o dopuszczenie dowodu z badań genetycznych DNA na okoliczność sprawdzenia pokrewieństwa pomiędzy małoletnią a matką. Rzecznik wnosił o przeprowadzenie tego dowodu w trybie pilnym. Sąd Rejonowy w T. uwzględnił powyższy wniosek. Po przeprowadzeniu przez kuratora sądowego wywiadu środowiskowego w miejscu zamieszkania matki i ustaleniu, że jest ona w stanie zagwarantować małoletniej należytą opiekę, sąd udzielił zabezpieczenia na czas trwania postępowania, umieszczając w trybie natychmiastowym dziecko u matki. Wyniki badań DNA potwierdziły z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że powódka jest matką biologiczną

[480] ZSR.441.1829.2015.KT

dziewczynki. Sąd Rejonowy w T. uwzględnił powództwo o ustalenie macierzyństwa i przyznał matce władzę rodzicielską nad córką.

Za kolejny przykład posłużyć może sprawa zgłoszona do Rzecznika przez babcię małoletniej dziewczynki[481]. Matka urodziła córkę w domu. Pod wpływem szoku poporodowego oddała dziecko do „okna życia" w G. Po dwóch dniach postanowiła odzyskać córkę. Powrót dziewczynki do matki okazał się utrudniony z uwagi na wszczęcie odpowiednich procedur mających na celu zapewnienie dziecku opieki. Małoletnia została umieszczona w rodzinie zastępczej.

Matka małoletniej 3 lipca 2015 roku złożyła w Sądzie Rejonowym w G. wniosek o powrót dziecka pod jej opiekę. Rzecznik Praw Dziecka przystąpił niezwłocznie do toczącego się postępowania[482]. Na rozprawie 24 czerwca 2015 roku Rzecznik wniósł o udzielenie zabezpieczenia poprzez ustalenie na czas trwania postępowania miejsca zamieszkania małoletniej w każdorazowym miejscu zamieszkania matki. Sąd Rejonowy w G. uwzględnił wniosek Rzecznika i udzielił zabezpieczenia dobra dziecka, powierzając na czas trwania postępowania pieczę nad nim matce. Jednocześnie sąd zarządził niezwłoczne zwolnienie małoletniej z rodziny zastępczej, a nad powierzoną pieczą ustanowił nadzór kuratora. Postanowieniem z 17 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy w G. przywrócił matce pełną władzę rodzicielską nad córką.

Kolejnym przykładem może być podjęta z urzędu sprawa małoletniego chłopca[483]. Rodzice ukrywali przed rodziną, że spodziewają się dziecka. Chłopiec urodził się w domu. Zaraz po urodzeniu został odwieziony przez rodziców do szpitala i tam pozostawiony. Sąd Rejonowy w B. wszczął z urzędu postępowanie o wydanie zarządzeń tymczasowych dotyczących małoletniego. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w B. niezwłocznie podjął działania zmierzające do znalezienia rodziny zastępczej dla dziecka. Postanowieniem z 13 stycznia 2015 roku Sąd Rejonowy w B. na czas trwania postępowania umieścił małoletniego w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W międzyczasie rodzice stawili się na policji oraz w szpitalu, oświadczając, że są rodzicami pozostawionego w szpitalu noworodka. Tłumaczyli się, że zostawili syna w szpitalu ze strachu oraz z powodu problemów finansowych. Zmienili jednak zdanie i postanowili podjąć się opieki nad synem. Prokurator Rejonowy w B. na rzecz małoletniego wytoczył przeciwko matce powództwo o ustalenie macierzyństwa. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu, popierając wniosek Prokuratora Rejonowego w B. o

[481] ZSR.441.2115.2015.SU
[482] Sygn. akt IV Nsm 622/15
[483] ZSR.442.65.2015.LJ

ustalenie, że pozwana jest matką małoletniego[484]. W sprawie dopuszczono dowód z badań DNA pozwanej i dziecka na okoliczność ustalenia, czy macierzyństwo pozwanej wobec małoletniego jest pewne lub prawdopodobne. Przeprowadzone badania potwierdziły, że małoletni jest synem pozwanej. Pismem procesowym z 21 maja 2015 roku Rzecznik wniósł o natychmiastowe zwolnienie małoletniego z placówki opiekuńczo–wychowawczej i przekazanie dziecka pod bezpośrednią opiekę rodziców. Wyrokiem z 26 maja 2015 roku Sąd Rejonowy w B. ustalił, że pozwana jest matką małoletniego. Chłopiec został zwolniony z placówki pod pieczę rodziców.

Rzecznik podjął również sprawę małoletnich sióstr zgłoszoną przez ich matkę[485]. Dziewczynki od urodzenia przebywały pod wyłączną opieką matki. Ojciec, którego ojcostwo zostało ustalone sądownie, nie interesował się córkami. Rodzinie przyznana została pomoc w osobie asystenta rodziny, a sposób wykonywania władzy rodzicielskiej poddano nadzorowi kuratora. Na wniosek pracownika socjalnego, który stwierdził brak odpowiednich warunków oraz błędy w opiece nad dziećmi ze strony matki, Sąd Rejonowy w W. wszczął postępowanie o zmianę zarządzeń dotyczących władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Sąd uznał, że matka małoletnich nie potrafi zabezpieczyć córkom odpowiednich warunków bytowych i rozwojowych. Postanowieniem z 20 kwietnia 2015 roku ograniczył matce władzę rodzicielską nad małoletnimi poprzez umieszczenie dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej[486].

Rzecznik uznał za konieczne zgłoszenie udziału w przedmiotowym postępowaniu, kierując się przekonaniem, że wyłączenie dziecka z naturalnego środowiska rodzinnego powinno być ostatecznością. Więzi rodzinne mogą zostać zerwane jedynie w bardzo wyjątkowych okolicznościach i należy zrobić wszystko, by chronić relacje osobiste oraz, gdy to stosowne, „odbudować" rodzinę. Nie wystarczy wykazać, że dziecko może zostać umieszczone w środowisku korzystniejszym dla jego wychowania. W ocenie Rzecznika Sąd Rejonowy w W. w sposób dowolny i jednostronny przyjął, że zachodzą przesłanki do umieszczenia małoletnich w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Decyzja o umieszczeniu dzieci w środowisku zastępczym została podjęta przedwcześnie. Sąd orzekający w sprawie nie dokonał wnikliwej i wszechstronnej diagnozy rodziny. W apelacji od postanowienia Sądu Rejonowego w W. z 20 kwietnia 2015 roku Rzecznik podkreślił, że dzieci powinny wychowywać się w biologicznej rodzinie, która powinna mieć zapewnioną kompleksową pomoc i wsparcie ze strony różnego rodzaju instytucji. Wniósł jednocześnie o dopuszczenie

[484] Sygn. akt V RC 102/15
[485] ZSR.441.64.2015.UP
[486] Sygn. akt III RNsm 1173/14

dowodu z uzupełniającej opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno–Konsultacyjnego na okoliczność ustalenia adekwatnych środków oddziaływania, niezbędnych do skorygowania niewłaściwych postaw wychowawczych matki.

Sąd Okręgowy w W. uwzględnił apelację Rzecznika i postanowieniem stwierdził brak podstaw do ograniczenia matce władzy rodzicielskiej nad córkami poprzez umieszczenie małoletnich w instytucjonalnej pieczy zastępczej, zobowiązując jednocześnie matkę do ścisłej współpracy z kuratorem sądowym oraz asystentem rodziny. Dzieci wróciły pod pieczę matki.

Kolejna sprawa, w której Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Sądem, dotyczyła małoletniego, który został odebrany rodzicom i umieszczony w rodzinnej pieczy zastępczej[487]. Postanowieniem Sąd Rejonowy w K. zmienił formę ograniczenia władzy rodzicielskiej nad dzieckiem w ten sposób, że uczestników zwolnił z funkcji rodziny zastępczej i ograniczył władzę rodzicielską obojga rodziców nad synem poprzez nadzór kuratora sądowego[488]. Sąd ocenił, że postępy, jakie poczynili rodzice małoletniego celem ustabilizowania swojej sytuacji osobistej i materialnej, a także poprawa ich kwalifikacji rodzicielskich pozwalają im na samodzielne przejęcie pieczy nad dzieckiem. Uczestnicy postępowania wnieśli apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w K., poddając w wątpliwość, czy rodzice są w stanie w sposób należyty sprawować opiekę nad synem. W odpowiedzi na apelację rodzice małoletniego wnieśli o jej oddalenie, wskazując, że od momentu, kiedy ich syn trafił do pieczy zastępczej, przeszli liczne szkolenia, uczestniczyli w programach organizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w B., współpracują z asystentem rodziny i psychologiem, a ich sytuacja materialna i finansowa uległa poprawie. Rzecznik poparł wniosek rodziców małoletniego o oddalenie apelacji. Decyzja ta wynikała zarówno z przekonania Rzecznika o skuteczności pracy rodziców nad podniesieniem własnych kompetencji wychowawczych, jak i wobec zaobserwowanej opieszałości sądu w rozpoznaniu apelacji. W ocenie Rzecznika dalsze utrzymywanie małoletniego w pieczy zastępczej groziło rozluźnianiem więzi między chłopcem a jego rodzicami oraz młodszym bratem, co z kolei mogło doprowadzić do zaburzeń emocjonalnych i tożsamościowych u dziecka. Podkreślono, że piecza zastępcza jest rozwiązaniem tymczasowym, nie zaś docelowym. Dodatkowo, wnioskując o pilne rozpoznanie sprawy, Rzecznik wskazywał, że utrzymaniu właściwych, ścisłych kontaktów nie sprzyjała odległość, jaka dzieliła dziecko od rodziców, a także sygnalizowana przez rodziców biologicznych zmiana postawy rodziny zastępczej i ich brak współpracy z wnioskodawcami.

[487] ZSR.441.961.2015.MS
[488] Sygn. akt III Nsm 759/13

Sąd Okręgowy w K., rozpoznając niezwłocznie apelację, podzielił stanowisko Rzecznika i postanowieniem z 25 czerwca 2015 roku oddalił apelację.

Kolejna sprawa została podjęta przez Rzecznika Praw Dziecka z urzędu na podstawie informacji, z których wynikało, że pracownicy socjalni odebrali pięcioro dzieci młodemu małżeństwu. Według pracowników socjalnych dzieci były zaniedbywane, a ich życiu zagrażało niebezpieczeństwo. Rodzice zaprzeczyli jakoby im dzieciom działa się krzywda. Rzecznik podjął działania w sprawie[489]. W trybie pilnym zwrócił się do właściwych organów i instytucji – Sądu Rejonowego w W., Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w W. oraz Domu Małego Dziecka w W. – o udzielenie szczegółowych informacji dotyczących małoletnich i ich rodziców. Pismem procesowym z 19 stycznia 2015 roku Rzecznik przystąpił do postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w W., wniósł o zmianę zarządzeń opiekuńczych dotyczących małoletnich[490] oraz o udzielenie zabezpieczenia na czas trwania postępowania poprzez zobowiązanie rodziców do podjęcia warsztatów umiejętności wychowawczej z obowiązkiem składania comiesięcznych sprawozdań z odbytych spotkań. Następnie Rzecznik wniósł o zwolnienie dzieci z placówki opiekuńczo–wychowawczej – Domu Małego Dziecka w W. pod bezpośrednią opiekę rodziców oraz ustanowienie na czas trwania postępowania wzmożonego nadzoru kuratora sądowego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej przez oboje rodziców.

Sąd Rejonowy w W. uwzględnił wniosek Rzecznika o udzielenie zabezpieczenia i postanowieniem nakazał Domowi Małego Dziecka w W. wydanie małoletnich rodzicom, ustanawiając jednocześnie nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej nadzór kuratora sądowego, którego zobowiązał do składania sprawozdań z nadzoru raz na tydzień.

Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka z poszanowaniem jego godności i praw (art. 95 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Rodzice powinni chronić dziecko i reagować na każde naruszenie jego podstawowych praw i wolności. Jednocześnie art. 72 ust. 1 Konstytucji stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy może wydać odpowiednie zarządzenia (art. 109 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

[489] ZSR.442.57.2015.LJ
[490] Sygn. akt IV Nsm 622/15

Na Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka zadzwoniła małoletnia dziewczynka, prosząc o pomoc, gdyż boi się ojca, który stosuje przemoc, wyzywa ją i wywołuje awantury[491]. Dziewczynka podała, że ma 8–letniego brata, który również boi się ojca. Rzecznik niezwłocznie zawiadomił właściwy ośrodek pomocy społecznej oraz sąd rodzinny o sytuacji rodzinnej małoletniej i jej młodszego brata.

Podczas rozeznania środowiska i spotkań z bliskimi członkami rodziny małoletniej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w G. ustalił, że między dziewczynką a jej rodzicami istnieje konflikt spowodowany bezradnością opiekuńczo–wychowawczą rodziców. Celem wsparcia małoletniej i jej rodziny w przezwyciężeniu stwierdzonych trudności podjęto wiele działań, w tym między innymi zapewniono małoletniej wsparcie psychologa w formie regularnych spotkań i kontaktu telefonicznego w sytuacji kryzysowej, regularny kontakt pracownika socjalnego z rodzicami w zakresie sprawowania opieki i wychowania, skierowano małoletnią na zajęcia socjoterapeutyczne w celu nabycia umiejętności radzenia sobie z emocjami i sytuacjami konfliktowymi, skierowano ojca dziewczynki na konsultacje specjalistyczne w ramach programu korekcyjno–edukacyjnego oraz oboje rodziców na zajęcia Szkoły dla Rodziców.

Sąd Rejonowy w G. w odpowiedzi na zgłoszenie Rzecznika zlecił pilne wykonanie wywiadu w miejscu zamieszkania rodzeństwa. Pozyskane w miejscu zamieszkania dzieci informacje wskazywały na istniejący od lat, nasilający się i przyjmujący coraz ostrzejsze formy konflikt między małoletnią a jej rodzicami. W rozmowie z kuratorem rodzice przyznali, że są bezsilni wobec zachowania córki, która jest arogancka, wyzywa ich, nie reaguje na polecenia. Wskazali, że zdarza się, że w takich sytuacjach ojciec odpowiada wyzwiskami wobec córki, zdarzyła się szarpanina między nim a córką. Sąd rodzinny nie znalazł podstaw do wszczęcia postępowania opiekuńczego, natomiast wszczął postępowanie o demoralizację małoletniej. Rzecznik zgłosił swój udział w tym postępowaniu, wnosząc o dopuszczenie dowodu z opinii Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno–Konsultacyjnego celem ustalenia, czy istnieją okoliczności świadczące o demoralizacji małoletniej, jakie są przyczyny ewentualnej demoralizacji i jaki jest jej stopień, czy środowisko wychowawcze dziewczynki tworzy prawidłowe warunki do jej rozwoju i zapewnia jej podstawowe potrzeby emocjonalne i poczucie bezpieczeństwa oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletnią. Postępowanie jest w toku[492].

[491] ZSR.441.2220.2015.KT
[492] Sygn. akt IV Nkd 339/15

W ocenie Rzecznika Sąd Rejonowy w G. przedwcześnie uznał, że nie zachodzą przesłanki do wszczęcia z urzędu postępowania opiekuńczego wobec rodzeństwa. Niepokojąca sytuacja obojga małoletnich wymaga wglądu w ich sytuację zarówno w stosunku do dziewczynki (przez podjęcie próby ustalenia, czy ewentualna jej demoralizacja, przejawiająca się brakiem szacunku do rodziców, nie ma źródła w nieprawidłowej sytuacji opiekuńczo–wychowawczej i ocenę kompetencji wychowawczych rodziców przy uwzględnieniu podejrzeń co do stosowania przemocy fizycznej i psychicznej wobec dziecka), jak i z perspektywy jej młodszego brata, który został uwikłany w konflikt siostry z rodzicami. Dlatego też Rzecznik zwrócił się do prezesa właściwego sądu okręgowego o zbadanie przedmiotowej sprawy w ramach nadzoru służbowego.

Na wniosek Rzecznika sprawa dotycząca małoletnich została objęta nadzorem Prezesa Sądu Okręgowego w G., który zobowiązał Przewodniczącego Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w G. oraz sędziego referenta do ponownej analizy pism Rzecznika pod kątem wszczęcia z urzędu postępowania opiekuńczego. Zarządzeniem z 24 listopada 2015 roku Sąd Rejonowy w G. wszczął z urzędu postępowanie o ograniczenie władzy rodzicielskiej rodziców nad małoletnimi dziećmi. Postępowanie jest w toku.

■ Sprawy związane z ustaleniem pochodzenia dziecka

Rzecznik podjął sprawę chłopca zgłoszoną przez mężczyznę, który twierdził, że jest biologicznym ojcem małoletniego[493]. Ponieważ małoletni przyszedł na świat w trakcie trwania małżeństwa, zgodnie z art. 62 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego istnieje domniemanie, że pochodzi on od męża matki. Zgłaszający zwrócił się do Rzecznika z prośbą o wytoczenie powództwa o zaprzeczenie ojcostwa męża matki małoletniego, deklarując pragnienie uznania syna z wszelkimi konsekwencjami związanymi z uznaniem ojcostwa, w tym z koniecznością partycypowania w kosztach utrzymania dziecka. Matka małoletniego przyznała, że w okresie koncepcyjnym współżyła zarówno z mężem, jak i ze zgłaszającym.

Obowiązujące prawo rodzinne stoi na gruncie biologicznych podstaw pokrewieństwa. Dziecko ma prawo do pełnej wiedzy o swoim pochodzeniu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 października 2014 roku[494], warunkiem zapewnienia prawnej ochrony rodzicielstwa jest przede wszystkim ustalenie faktu rodzicielstwa zgodnie z rzeczywistym stanem. W art. 7 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka wskazano, że dziecku przysługuje, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką. Powyższy

[493] ZSR.441.2145.2015.MK

[494] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2014 r., V CSK 281/14, OSNC 2015/9/106

przepis wyraża dążenie do określenia macierzyństwa i ojcostwa biologicznego. Ustawowe prawo do rodzicielstwa może doznawać ograniczenia ze względu na potrzebę ochrony stałości związków rodzinnych i dobra dziecka, jednak z zachowaniem właściwej równowagi między tymi chronionymi dobrami.

Rzecznik uznał, że dobro małoletniego przemawia za uregulowaniem jego sytuacji prawnej zgodnie z pochodzeniem biologicznym i nie stoi temu na przeszkodzie dobro rodziny tworzonej przez matkę małoletniego i jej męża. Potrzeba zapewnienia dziecku harmonijnego rozwoju w rodzinie nie powinna uzasadniać pozbawienia dziecka prawa do poznania swojej tożsamości, bowiem nie są to wartości wykluczające się nawzajem. Przez zaprzeczenie ojcostwa otworzy się droga do ustalenia ojcostwa mężczyzny, który jest biologicznym ojcem małoletniego. Kierując się powyższym, Rzecznik wytoczył przed Sądem Rejonowym w P. powództwo o zaprzeczenie ojcostwa, wnosząc między innymi o dopuszczenie dowodu z badań genetycznych DNA na okoliczność wykluczenia biologicznego ojcostwa męża matki małoletniego, a w przypadku niewyrażenia przez matkę małoletniego zgody na przeprowadzenie badań, dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu andrologii lub odpowiedniego instytutu/poradni andrologicznej na okoliczność ustalenia, czy i z jakim prawdopodobieństwem mąż matki małoletniego był zdolny do płodzenia w okresie, gdy doszło do poczęcia dziecka.

Sąd uwzględnił wniosek Rzecznika o dopuszczenie dowodu z badań genetycznych DNA. Sprawa jest w toku[495].

■ Sprawy o przysposobienie

Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych – tak stanowi art. 72 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Konwencja o prawach dziecka w art. 20 zobowiązuje Państwa–Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stale pozbawionym środowiska rodzinnego lub niemogącym ze względu na swe dobro w nim przebywać. Nadrzędnym celem przysposobienia jest dobro dziecka.

Rzecznik Praw Dziecka interweniował w sprawie małoletniego chłopca, o którego przysposobienie ubiegało się jego wujostwo[496]. Sąd Rejonowy w R. oddalił wniosek, uznając, że kwalifikacje osobiste i wychowawcze wnioskodawców, a także aktualna sytuacja finansowa i materialna w ich rodzinie nie dają podstawy do przyjęcia, że spełniają oni warunki niezbędne

[495] Sygn. akt III Nsm 919/15
[496] ZSR.442.331.2015.MS

do adopcji dziecka. W ocenie sądu, występując z wnioskiem o przysposobienie, wnioskodawcy nie kierowali się faktycznie dobrem małoletniego[497].

Wnioskodawcy wnieśli apelację od postanowienia, którą Rzecznik Praw Dziecka zdecydował się poprzeć. Stanowisko Rzecznika podyktowane było przekonaniem, że wydane postanowienie jest sprzeczne z szeroko pojętym dobrem małoletniego. Podniósł, że Sąd Rejonowy w R. nie wziął pod uwagę nawiązania silnej, pozytywnej więzi emocjonalnej między wnioskodawcami a dzieckiem. Nie uwzględniono opinii biegłych psychologa i pedagoga, z której wynikało, że wnioskodawcy posiadają odpowiednie kompetencje, wrażliwość emocjonalną, zdolność do empatii oraz wyobraźnię pedagogiczną. Ich zasoby psychologiczne pozwalają rokować, że sprawdzą się w roli rodziców małoletniego. Sytuacja bytowa rodziny, aczkolwiek skromna, daje możliwość zabezpieczenia niezbędnych potrzeb materialnych małoletniemu i nie powinna zmniejszać ich szans na bycie rodzicami adopcyjnymi. Rzecznik podkreślił również wagę więzi biologicznych dla procesu budowania tożsamości dziecka i wskazywał, że możliwość wzrastania w rodzinie generacyjnej oraz budowania więzi emocjonalnych z jej członkami pomaga zapobiegać wystąpieniu u dziecka ewentualnych negatywnych konsekwencji (zwłaszcza w sferze emocjonalnej) wynikających z faktu niesprawowania opieki nad dzieckiem przez jego rodziców biologicznych.

Sąd Okręgowy w R. podzielił stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, uznając jednocześnie, że dowody zgromadzone podczas postępowania apelacyjnego jednoznacznie wykluczyły wątpliwości, czy wnioskodawcy dają rękojmię należytego sprawowania opieki nad małoletnim. Wobec pozytywnej oceny ich relacji z dzieckiem, zaangażowania i kompetencji do pełnienia ról opiekuńczych chłopiec został prawomocnie przysposobiony przez swoich krewnych.

Rzecznik Praw Dziecka podjął również sprawę małoletniego chłopca, który na mocy postanowienia zabezpieczającego wydanego przez Sąd Rejonowy w K. został umieszczony niespełna dwa tygodnie od swojego urodzenia w rodzinie wskazanej przez zrzekających się opieki i wychowania nad dzieckiem rodziców biologicznych[498]. Rzecznik zaalarmowany o możliwym naruszeniu praw dziecka podjął wiele czynności weryfikujących czynności służb zaangażowanych w wydanie ww. decyzji. Między innymi, po analizie akt postępowania, zwrócił się do Prezesa Sądu Okręgowego w K. o zbadanie ww. sprawy w ramach nadzoru służbowego. Rzecznik wykazał dostrzeżone nieprawidłowości w toku prowadzonego postępowania, takie jak: niezastosowanie się do normy art. 570^1 § 3 Kodeksu postępowania

[497] Sygn. akt III Nsm 670/14
[498] ZSR.441.961.2015.MS

cywilnego oraz art. 32 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wpieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej[499], tj. niezwrócenie się do właściwej jednostki organizacyjnej wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w celu wskazania osób właściwych do zapewnienia dziecku rodzinnej pieczy zastępczej, niezastosowanie normy art. 579^2 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, niezasięgnięcie od właściwego ośrodka pomocy społecznej, organizatora rodzinnej pieczy zastępczej ani też ośrodka adopcyjnego opinii o rodzinie, której sąd powierzył pieczę nad dzieckiem, a także brak zlecenia przeprowadzenia wywiadu środowiskowego w miejscu zamieszkania rodziny. Ponadto Rzecznik zwrócił uwagę, że sąd rodzinny w wydanym orzeczeniu nie ustalił jakiegokolwiek nadzoru nad opieką sprawowaną przez wskazaną rodzinę.

Jednocześnie Rzecznik Praw Dziecka zgłosił udział do toczących się równolegle spraw opiekuńczych dotyczących małoletniego, tj. do postępowania o pozbawienie rodziców chłopca władzy rodzicielskiej oraz do sprawy o przysposobienie dziecka. W ocenie Rzecznika udział w tych postępowaniach był konieczny, nie tylko ze względu na możliwość próby obejścia przepisów w zakresie adopcji i podejrzenia o materialny charakter przekazania dziecka, ale również z uwagi na fakt, że chęć przysposobienia chłopca złożyła również inna, w pełni zweryfikowana przez ośrodek adopcyjny rodzina, która wcześniej przysposobiła rodzeństwo biologiczne dziecka. Toteż w toku uczestnictwa w ww. sprawach Rzecznik konsekwentnie wnioskował o umieszczenie dziecka wraz z jego braćmi w tej rodzinie, dając tym sam wyraz przekonaniu, że respektowanie prawa rodzeństwa do wspólnego wychowania stanowi wyraz właściwego dbania o dobro dziecka. Sprawy opiekuńcze pozostają w toku.

■ Sprawy związane z demoralizacją małoletnich

Do Rzecznika Praw Dziecka zgłaszane były liczne przypadki spraw małoletnich w związku z przejawami ich demoralizacji. Część zgłaszanych spraw dotyczyła naruszania praw i godności dziecka w postępowaniach toczących się na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich[500].

Rzecznik podjął między innymi sprawę nieletniego, zgłoszoną przez jego obrońcę w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym w T. o demoralizację[501]. Postanowieniem Sąd Rejonowy w T. wszczął postępowanie w sprawie nieletniego celem ustalenia, czy istnieją okoliczności świadczące o jego demoralizacji polegające na doprowadzeniu małoletnich dzieci poniżej lat 15 do obcowania płciowego, grożąc im pobiciem. Obrońca nieletniego zwrócił się

[499] Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 332 ze zm.)
[500] Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 382)
[501] ZSR.441.2539.2015.SU

z prośbą o pilne przyłączenie się Rzecznika do toczącego się postępowania, wskazując, że wydane w sprawie postanowienia zagrażają dobru nieletniego. Sąd Rejonowy w T. w trybie zarządzenia tymczasowego oddał nieletniego pod nadzór kuratora sądowego do czasu zastosowania wobec chłopca właściwych środków wychowawczych. Następnie zmienił postanowienie w ten sposób, że w trybie zarządzenia tymczasowego umieścił nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym.

W momencie wydania postanowienia chłopiec miał dopiero 12 lat. Sąd, podejmując decyzję o umieszczeniu małoletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, nie dysponował ani opinią seksuologa dziecięcego, ani opinią Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno–Konsultacyjnego, który wyznaczył termin badania małoletniego na styczeń 2016 roku.

Rzecznik zgłosił swój udział w ww. postępowaniu, wnosząc o pilne dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu seksuologii dziecięcej na okoliczność ustalenia, czy u nieletniego występują zaburzenia na tle seksualnym, a jeżeli tak, to jakie, czy nieletni powinien zostać poddany właściwej terapii, a jeśli tak, to jakiej oraz czy z uwagi na ewentualne zaburzenia powinien być stosowany wobec niego środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym[502].

Jednocześnie Rzecznik wystąpił z wnioskiem o odroczenie wobec nieletniego wykonania środka tymczasowego w postaci umieszczenia go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym do czasu wydania opinii przez Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno–Konsultacyjny. Sąd uwzględnił powyższy wniosek i odroczył wykonanie wobec nieletniego środka tymczasowego w postaci umieszczenia go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Sąd dopuścił również zawnioskowany przez Rzecznika dowód z opinii seksuologa dziecięcego. Zespół opiniujący Rodzinnego Ośrodka Diagnostyczno–Konsultacyjnego uznał, że nieletni nie jest zdemoralizowany. W oparciu o powyższą opinię Rzecznik wystąpił niezwłocznie z wnioskiem o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w T. w przedmiocie umieszczenia nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym poprzez jego uchylenie w części dotyczącej umieszczenia chłopca w ośrodku, pozostawiając wobec niego na czas trwania postępowania nadzór kuratora sądowego z jednoczesnym zobowiązaniem kuratora do składania co dwa tygodnie pisemnych sprawozdań ze sprawowanego nadzoru. Sąd Rejonowy w T. przychylił się do wniosku Rzecznika i uchylił zarządzenie tymczasowe o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, pozostawiając nadzór kuratora nad

[502] Sygn. akt III Nkd 64/15

nieletnim do czasu zastosowania wobec niego właściwych środków wychowawczych. Następnie sąd zastosował wobec nieletniego środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora, którego zobowiązał do składania sprawozdań z pełnionego nadzoru co trzy miesiące, zobowiązał chłopca do niezwłocznego podjęcia socjoterapii i indywidualnej terapii psychologicznej, w tym terapii psychoseksualnej, a także do pisemnego przeproszenia pokrzywdzonych za swoje zachowanie oraz zobowiązał rodziców do zorganizowania synowi odpowiedniej socjoterapii i indywidualnej terapii psychologicznej oraz przedstawiania raz w miesiącu zaświadczenia od terapeutów o ilości spotkań z terapeutami, w których chłopiec uczestniczył.

Do Rzecznika Praw Dziecka zwrócił się również z prośbą o pomoc małoletni, który czuł się pokrzywdzony przez funkcjonariuszy Policji oraz Sąd Rejonowy w T.[503] Chłopiec w swoim piśmie wskazywał, że został zatrzymany przez funkcjonariuszy Policji podczas przechodzenia przez ulicę na czerwonym świetle. Sąd Rejonowy w T. wszczął z urzędu postępowanie wobec małoletniego mające na celu ustalenie, czy chłopiec wykazuje przejawy demoralizacji polegające na tym, że nie stosując się do wskazań sygnalizatora podczas nadawania czerwonego sygnału świetlnego, przechodził przez przejście dla pieszych. Małoletni nie kwestionował, że nie zastosował się do wskazań sygnalizatora, bardzo krytycznie ocenił swoje zachowanie, wyraził skruchę. Podkreślił, że jego zachowanie miało charakter incydentalny, a toczące się postępowanie o demoralizację jest dla niego dostateczną przestrogą i motywacją do zachowania wzmożonej ostrożności w ruchu drogowym.

Po analizie akt sprawy Rzecznik Praw Dziecka dostrzegł konieczność zgłoszenia udziału w toczącym się postępowaniu, wnosząc o jego umorzenie[504]. Uzasadniając swój wniosek Rzecznik podkreślił, że przedmiotem regulacji ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich jest zapobieganie i zwalczanie demoralizacji w stosunku do osób, które nie ukończyły 18 lat. Wskazuje się, że demoralizacją nie jest na ogół pojedynczy przepadek naruszenia określonych norm współżycia społecznego czy obyczajowego. Na ogół demoralizację cechuje pewna powtarzalność zachowań. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 18 marca 2004 roku[505], demoralizacja jest trwałą tendencją do określonego zachowania – naruszania norm, które są społecznie akceptowane. To wielokrotne, a nie pojedyncze zachowanie odbiegające od przyjętych reguł moralnych. Tylko obraz całości zachowań nieletniego może wskazywać na jego stopień demoralizacji. W sprawie nieletniego

[503] ZSR.441.1598.2015.UP
[504] Sygn. akt III Nkd 8/15
[505] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 marca 2004 r., II AKa 531/03

nie można czynić czegokolwiek, co byłoby niezgodne lub sprzeczne z dobrem dziecka. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich zobowiązuje do brania pod uwagę w każdym postępowaniu osobowości nieletniego, a w szczególności jego wiek, stan zdrowia, stopień rozwoju psychicznego i fizycznego, cechy charakteru, a także zachowanie się oraz przyczyny i stopień demoralizacji, charakter środowiska oraz warunki jego wychowania.

Małoletni posiadał bardzo dobrą opinię ze szkoły oraz środowiska rodzinnego. Jego zachowanie miało charakter incydentalny. Chłopiec wyraził skruchę, dostrzegając nieodpowiedzialność swojego postępowania. Dlatego też w ocenie Rzecznika brak było podstaw do prowadzenia postępowania o demoralizację i zastosowania wobec chłopca środków wychowawczych. Sąd Rejonowy T. podzielił stanowisko Rzecznika i umorzył postępowanie.

- **Sprawy z zakresu zabezpieczenia społecznego**

Szeroką kategorią spraw napływających do Rzecznika Praw Dziecka pozostawały te z zakresu zinstytucjonalizowanych form pomocy pieniężnej i rzeczowej, których celem jest zagwarantowanie oraz zaspokojenie podstawowych potrzeb rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem prawa dzieci do odpowiedniego standardu życia. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Podkreślić należy, że poprzez wspieranie rodziny w utrzymaniu dziecka realizowane jest jednocześnie prawo dziecka do wychowania w rodzinie.

Przykładowo Rzecznik podjął sprawę małoletniej dziewczynki, która był uprawniona do świadczeń rodzinnych z powodu niepełnosprawności orzeczonej przez Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w D.[506] Małoletnia przez rok pobierała dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka oraz zasiłek pielęgnacyjny. Jednakże Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności na skutek wznowienia postępowania uchylił decyzję o zaliczeniu małoletniej do osób niepełnosprawnych. Przedstawicielka ustawowa małoletniej odwołała się od tej decyzji do Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w S., który utrzymał w mocy decyzję Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Kierownik Miejsko–Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w D., działając w imieniu Burmistrza Miasta D., uchylił decyzję o przyznaniu małoletniej świadczeń rodzinnych, a następnie zażądał zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

[506] ZSS.441.268.2015.AT

Matka małoletniej zwróciła się z prośbą o umorzenie kwoty nienależnie pobranych zasiłków na dziecko. Organ odmówił umorzenia nienależnie pobranych świadczeń, uznając, że w sprawie nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa w art. 30 ust. 9 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych[507], który stanowi, że organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny. Na powyższą decyzję matka małoletniej wniosła skargę do Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K., podnosząc między innymi, że składając wniosek o przyznanie świadczeń rodzinnych, działała w dobrej wierze. Wniosek został złożony w oparciu o orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Po uchyleniu przedmiotowego orzeczenia, matka małoletniej niezwłocznie wystąpiła do organu o wstrzymanie wypłacania jej świadczeń z pomocy społecznej. Ponadto matka małoletniej powołała się na złą sytuację finansową rodziny, której dochody jedynie nieznacznie przekraczają kryterium dochodowe uprawniające do korzystania ze środków pomocy społecznej. Matka małoletniej nie pracuje z uwagi na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi w wieku 5, 3 oraz roku i siedmiu miesięcy.

Samorządowe Kolegium Odwoławcze w K. utrzymało w mocy decyzję organu pierwszej instancji, uznając, że podnoszone przez matkę małoletniej okoliczności nie stanowią podstawy do zastosowania najdalej idącej ulgi wskazanej w art. 30 ust. 9 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Wskazano, że jest to możliwe dopiero wówczas, gdy sytuacja rodziny będzie szczególna i to szczególna na tle innych rodzin uprawnionych do świadczeń rodzinnych. W ocenie organu rodzina małoletniej posiada źródła dochodów umożliwiające spłatę zobowiązania. Matka małoletniej, działając w imieniu córki, odwołała się od decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K. do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w S.

Rzecznik Praw Dziecka, po dokonaniu analizy wszystkich okoliczności sprawy, zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w S., wnosząc o uchylenie decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w K., jak również poprzedzającej ją decyzji Kierownika Miejsko–Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w D. Rzecznik podniósł między innymi, że decyzja wydana w ramach tzw. uznania administracyjnego nie może nosić cechy dowolności. Zakres swobody działania organu administracyjnego ograniczony jest ogólnymi zasadami postępowania administracyjnego,

[507] Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 114 ze zm.)

określonymi w Kodeksie postępowania administracyjnego, jak i kryteriami, które organ musi uwzględnić w każdym indywidualnym przypadku. Ocena istnienia „szczególnie uzasadnionych okoliczności dotyczących rodziny", dających organom możliwość do umorzenia, odroczenia terminu płatności czy rozłożenia na raty nienależnie pobranego świadczenia rodzinnego, winna być dokonywana wnikliwie, w odniesieniu do aktualnej sytuacji życiowej (materialnej, dochodowej, zdrowotnej i rodzinnej) wnioskodawcy. W ocenie Rzecznika organy administracji publicznej nie rozważyły dostatecznie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie. Zarówno organ pierwszej, jak i drugiej instancji nie uwzględniły faktu, że matka małoletniej nie pracuje, sprawując opiekę nad trójką małoletnich dzieci, a najmłodsze z niech nie ukończyło nawet 2 lat. Dochód rodziny tylko nieznacznie przekracza kryterium dochodowe uprawniające do korzystania ze środków pomocy społecznej. Ściąganie nienależnie pobranych kwot świadczeń rodzinnych pogorszyłoby i tak trudną sytuację finansową rodziny skarżącej. Wojewódzki Sąd Administracyjny w S. przychylił się do stanowiska Rzecznika i uchylił zaskarżone decyzje.

W innej sprawie do Rzecznika Praw Dziecka zgłosił się z prośbą o pomoc ojciec dwójki małoletnich chłopców. Zgłaszający – rodzic samotnie wychowujący dzieci – zwrócił się do Urzędu Miejskiego w E. o ustalenie prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego. Decyzją Prezydenta E. przyznano ojcu zasiłek rodzinny na każde dziecko w wysokości 106 zł miesięcznie na okres od 1 lutego do 31 października 2014 roku oraz jednorazowy dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego w kwocie 100 zł. Od powyższej decyzji ojciec małoletnich odwołał się, wskazując, że domaga się również ustalenia dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. uchyliło powyższą decyzję, przekazując sprawę do ponownego rozpoznania przez organ pierwszej instancji.

Po ponownym rozpatrzeniu sprawy organ pierwszej instancji przyznał ojcu zasiłek rodzinny na dzieci na okres od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku w kwocie 106 zł miesięcznie oraz odmówił przyznania zasiłków rodzinnych na okres od 1 maja do 31 października 2014 roku, jednorazowych dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego 2014/2015 oraz dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka na okres od 1 lutego do 31 października 2014 roku. W uzasadnieniu powyższej decyzji organ powołał się między innym na fakt, że do 3 kwietnia 2014 roku, tj. dnia, w którym uprawomocnił się wyrok rozwodowy, ojciec małoletnich nie był osobą samotnie wychowującą dzieci, gdyż pozostawał w związku małżeńskim, a wobec tego nie przysługuje mu prawo do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dziecka. Ojciec małoletnich spełniał natomiast

kryterium dochodowe, więc przyznano mu prawo do zasiłków rodzinnych na synów na okres od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku. Wskazano, iż od dnia 1 maja 2014 roku świadczenia rodzinne nie przysługują wnioskodawcy, bowiem po uprawomocnieniu wyroku o rozwiązaniu małżeństwa stał się osobą samotnie wychowującą dzieci, lecz nie ma zasądzonych alimentów na rzecz dzieci oraz nie zaistniała inna sytuacja określona w art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Zgłaszający zakwestionował prawidłowość rozstrzygnięcia organu pierwszej instancji. Podał, że samotnie wychowuje dzieci. Z matką małoletnich nigdy nie pozostawał w związku małżeńskim, a z żoną nie prowadził wspólnego gospodarstwa domowego. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. po rozpatrzeniu odwołania przekazało sprawę do ponownego rozpoznania przez organ pierwszej instancji. W uzasadnieniu swojej decyzji kolegium wskazało, że przed ostatecznym rozpatrzeniem sprawy konieczne jest ustalenie przez organ pierwszej instancji, czy ojciec był zobowiązany do całkowitego ponoszenia kosztów utrzymania dzieci, czyli czy spełniał przesłanki art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy organ pierwszej instancji przyznał zasiłki rodzinne na małoletnich na okresy od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku oraz od 1 października do 31 października 2014 roku w kwocie po 160 zł miesięcznie wraz z dodatkiem do zasiłku rodzinnego z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego na dzieci oraz odmówił przyznania zasiłków rodzinnych na małoletnich na okres od 1 maja do 30 września 2014 roku i dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka na okres od 1 lutego 2014 roku do 31 października 2014 roku. W uzasadnieniu swojej decyzji organ wskazał, że w dniu złożenia wniosku o świadczenie rodzinne wnioskodawca pozostawał w związku małżeńskim, w związku z czym nie było możliwe uznanie jego za osobę samotnie wychowującą dzieci. W ocenie organu należało wziąć pod uwagę ustawową definicję rodziny i w składzie rodziny małoletnich uwzględnić dodatkowo albo ich matkę, albo żonę ich ojca. Organ ustalił, że rodzina spełnia kryteria dochodowe, przyznał więc prawo do zasiłków rodzinnych na chłopców na okresy od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku, nie przyznał jednak dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dzieci. Przyjęcie takiego składu rodziny pozwoliło, w ocenie organu pierwszej instancji, przyznać zasiłki rodzinne na małoletnich w okresie od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku pomimo braku zasądzenia alimentów od matki dzieci. Następnie w związku ze zmianą sytuacji rodzinnej, tj. zmiany stanu cywilnego wnioskodawcy, należało uznać ojca za osobę samotnie wychowującą dzieci oraz ponownie ustalono skład rodziny, do której zaliczono ojca wraz z synami, uwzględniając alimenty na rzecz małoletnich zasądzone od matki od 1 października 2014 roku. Organ przyznał prawo do zasiłku na dzieci w okresie od 1 października do 31 października 2014 roku oraz dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu

rozpoczęcia roku szkolnego 2014/2015 jednorazowo na każde dziecko. Natomiast uznał, że brak jest podstaw do przyznania zasiłku rodzinnego na dzieci w okresie od 1 maja 2014 roku do 30 września 2014 roku, kiedy to ojciec był osobą samotnie wychowującą dzieci i nie miał zasądzonych alimentów od matki małoletnich. Dodatkowo organ pierwszej instancji wskazał, że wnioskodawca od dnia złożenia wniosku nie spełnia warunków do przyznania dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowania dzieci, gdyż w niniejszej sprawie nie zaistniał żaden z przypadków wymienionych w art. 11a ustawy o świadczenia rodzinnych, który stanowi, że dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka przysługuje samotnie wychowującym dziecko matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, jeżeli nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od drugiego z rodziców dziecka, ponieważ: drugi z rodziców dziecka nie żyje; ojciec dziecka jest nieznany; powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone.

Od przedmiotowej decyzji odwołanie złożył ojciec małoletnich, podnosząc między innymi, że nie mieszka z byłą żoną ani z matką dzieci, nie prowadzi z żadną z nich wspólnego gospodarstwa domowego. Jest więc osobą samotnie wychowującą dzieci. Decyzją z 28 stycznia 2015 roku Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. uchyliło decyzję organu pierwszej instancji w części dotyczącej przyznania zasiłku rodzinnego na dzieci na okres od 1 lutego do 30 kwietnia 2014 roku i orzekło co do istoty sprawy poprzez odmowę przyznania ojcu zasiłku rodzinnego na dzieci za wskazany okres, a w pozostałym zakresie utrzymało decyzję pierwszej instancji w mocy. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. wskazało, że zgodnie z art. 3 pkt 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych przez rodzinę rozumie się: małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz pozostające na utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25 lat, a także dziecko, które ukończyło 25. r.ż., legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje mu świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna. Natomiast w myśl art. 3 pkt 17a ustawy, osoba samotnie wychowująca dziecko to panna, kawaler, wdowa, wdowiec, osoba pozostająca w separacji orzeczonej prawomocnym wyrokiem sądu, osoba rozwiedziona, chyba że wychowuje wspólnie co najmniej jedno dziecko z jego rodzicem. Dla oceny sytuacji nie ma znaczenia okoliczność, iż rodzic ubiegający się o zasiłek rodzinny i dodatek do zasiłku rodzinnego pozostaje w związku małżeńskim z osobą niebędącą rodzicem dziecka. Zgodnie z art. 7 pkt 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych zasiłek rodzinny nie przysługuje, jeżeli: a) osobie samotnie wychowującej dziecko nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od

jego rodzica, z wyjątkami przewidzianymi w dalszej części artykułu (rodzice lub jedno z rodziców dziecka nie żyje); b) ojciec dziecka jest nieznany; c) powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone; d) sąd zobowiązał jednego z rodziców do ponoszenia całkowitych kosztów utrzymania dziecka i nie zobowiązał drugiego z rodziców do świadczenia alimentacyjnego na rzecz tego dziecka. Samorządowe Kolegium Odwoławcze w O. odmówiło przyznania wnioskodawcy dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka, wydając tym samym decyzję na niekorzyść strony odwołującej się. Skargę na powyższą decyzję wniósł ojciec małoletnich, domagając się uchylenia decyzji i przekazania organowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Rzecznik Praw Dziecka zgłosił swój udział w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w O. i wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim organ drugiej instancji uchylił decyzję organu pierwszej instancji i odmówił ojcu przyznania zasiłku rodzinnego. Rzecznik Praw Dziecka zarzucił przede wszystkim naruszenie art. 139 Kodeksu postępowania administracyjnego poprzez wydanie przez organ drugiej instancji decyzji na niekorzyść strony odwołującej się. Jak stanowi ww. przepis, organ odwoławczy nie może wydać decyzji na niekorzyść strony odwołującej się, chyba że decyzja rażąco narusza prawo lub rażąco narusza interes społeczny. W opinii Rzecznika stan faktyczny i prawny sprawy były skomplikowane. Rzecznik wskazał, że przewidziana w końcowej części ww. przepisu możliwość odstąpienia od zawartego w tym przepisie zakazu *reformationis in peius* ma charakter wyjątkowy i stanowi odstępstwo od generalnej zasady niepogarszania sytuacji prawnej odwołującej się strony. Skorzystanie przez organ z tej instytucji winno ograniczać się do absolutnie wyjątkowych sytuacji. Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. przychylił się do stanowiska Rzecznika Praw Dziecka i uchylił decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w O. w przedmiocie zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami.

Kolejnym przykładem może być interwencja w sprawie matki, wobec której Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał decyzję o niepodleganiu między innymi dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu oraz decyzję nakazującą zwrot nienależnie pobranego zasiłku macierzyńskiego i zasiłku chorobowego[508]. W uzasadnieniu wydanych rozstrzygnięć Zakład uznał, że zawarta przez matkę umowa uaktywniająca, na mocy której zobowiązała się do sprawowania opieki nad dzieckiem, została zawarta dla pozoru, zmierza do obejścia przepisów regulujących ubezpieczenia społeczne, a także jest sprzeczna z zasadami współżycia

[508] ZSS.441.243.2015.JZ

społecznego. Zdaniem organu umowa została zawarta w stosunkowo krótkim okresie przed zdarzeniem skutkującym powstaniem roszczenia o wypłatę świadczeń (narodzinami dziecka zleceniobiorczyni), co uzasadnia pogląd, że zachowanie matki było naganne i nieobojętne społecznie. Kobieta wniosła do sądu odwołanie od obu decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Rzecznik Praw Dziecka uznał, że zawarcie przez matkę w okresie ciąży umowy uaktywniającej, skutkującej nabyciem przez kobietę uprawnień z ubezpieczenia społecznego nie stanowi wystarczającego powodu do zakwalifikowania tej umowy jako nieważnej z wymienionych wyżej przyczyn. Analiza akt ubezpieczeniowych wykazała, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych niestarannie przeprowadził postępowanie dowodowe, skutkiem czego zgromadzony materiał nie dawał podstaw do wydania rozstrzygnięcia o niepodleganiu dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu, a w konsekwencji – rozstrzygnięcia nakazującego zwrot świadczeń wypłaconych z tegoż ubezpieczenia. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu odwoławczym od decyzji stwierdzającej niepodleganie ubezpieczeniu chorobowemu toczącym się przed Sądem Okręgowym w W. Postępowanie jest w toku.

Rzecznik podjął również interwencję w sprawie, w której Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej w Rz. stwierdziło nieważność uchwały Rady Gminy O. o upoważnieniu wójta do zaciągnięcia zobowiązania finansowego na zadanie polegające na dowozie uczniów spoza terenu Gminy O. do szkoły znajdującej się na terenie tejże gminy[509]. Zdaniem Regionalnej Izby Obrachunkowej obowiązujące przepisy nie pozwalają gminom finansować dowozu do szkół uczniów, którzy mieszkają poza ustalonym obwodem szkolnym i to bez względu na to, czy droga dziecka przekracza wymagane ustawowo odległości, czy ich nie przekracza, bowiem gmina nie może ponosić wydatków związanych z transportem uczniów spoza jej terenu. Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej została zaskarżona przez Gminę O. do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rz. Wyrokiem z 25 sierpnia 2015 r. sąd uchylił zaskarżoną uchwałę Regionalnej Izby Obrachunkowej. Od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rz. skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego wniosła Regionalna Izba Obrachunkowa.

Rzecznik Praw Dziecka uznał, że Rada Gminy O. mogła dobrowolnie zakwalifikować finansowanie transportu dzieci z innej gminy do szkoły usytuowanej na terenie Gminy O. jako zadanie własne, polegające na zaspokojeniu zbiorowej potrzeby wspólnoty, mimo że finansowanie takiego transportu nie stanowi skonkretyzowanego w ustawie obowiązku gminy.

[509] ZSS.441.1262.2015.JZ

Z tego względu Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu kasacyjnym, wnosząc o oddalenie skargi kasacyjnej. Postępowanie jest w toku.

- **Sprawy związane z ochroną majątku dziecka**

Rodzice mają obowiązek sprawowania pieczy zarówno nad osobą, jak i majątkiem dziecka. Rzecznik wniósł skargę o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. przeciwko małoletniej o zapłatę. Skarga została uwzględniona z uwagi na brak należytej reprezentacji dziecka skutkujący nieważnym uznaniem przez jego matkę powództwa o zwrot kosztów pogrzebu poniesionych przez siostrę zmarłego od małoletniej jako spadkobierczyni ustawowej zmarłego.

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział we wznowionym postępowaniu[510]. W ocenie Rzecznika okoliczności faktyczne sprawy sprzeciwiały się żądaniu powódki. Powódka sama przygotowała ceremonię pogrzebu. Dokonała samodzielnego wyboru czasu i miejsca pochówku. Pokrywając koszty pogrzebu zmarłego, wiedziała, że nie jest do tego zobowiązana. Co więcej decyzja o pochówku w Polsce została podjęta przez powódkę, mimo że spadkodawca od wielu lat mieszkał za granicą. Tym samym powódka przejęła na siebie ciężar dokonania zarówno ceremonii pogrzebu, jak i poniesienia związanych z tym kosztów.

Powyższe decyzje podjęte przez powódkę i poniesione w związku z tym wydatki nie mogą obciążać małoletniej pozwanej. W ocenie Rzecznika roszczenie powódki nie zasługiwało na udzielenie ochrony prawnej i ocenić je należy jako niezgodne z zasadami współżycia społecznego. Sąd Rejonowy w K. nie przychylił się do stanowiska końcowego Rzecznika Praw Dziecka, uwzględniając powództwo. Rzecznik wniósł apelację od wyroku Sądu Rejonowego w K., wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości. Sąd Okręgowy w K. zmienił wyrok, częściowo uwzględniając apelację Rzecznika Praw Dziecka.

- **Sprawy o opróżnienie lokalu mieszkalnego**

Do Rzecznika Praw Dziecka zwróciła się z prośbą o pomoc babcia macierzysta małoletniego chłopca, która jednocześnie stanowiła dla niego rodzinę zastępczą[511]. Przeciwko babci małoletniego toczyło się postępowanie przed Sądem Rejonowym w O. o opróżnienie lokalu mieszkalnego, w którym zamieszkiwała wraz z małoletnim wnukiem. Analiza akt sprawy wykazała, że chłopiec, który mieszka w lokalu wraz z babcią, nie był pozwanym w sprawie.

[510] ZSS.441.45.2015.AT
[511] ZSS.441.642.2015.KT

Rzecznik zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w O. w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego. Powołując się na art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego[512], wniósł o wezwanie powoda do oznaczenia osób, które nie występują w sprawie w charakterze pozwanych, a które w razie uwzględnienia powództwa mogą być obowiązane do opróżnienia lokalu. Sąd Rejonowy w O. uwzględnił wniosek Rzecznika Praw Dziecka. W orzeczeniu końcowym sąd uwzględnił prawo małoletniego do lokalu socjalnego i nakazał wstrzymanie wykonania opróżnienia lokalu do czasu złożenia przez właściwą gminę oferty zawarcia umowy lokalu socjalnego.

■ **Ustalenie wysokości części oświatowej subwencji ogólnej**

Rzecznik Praw Dziecka podjął decyzję o zaskarżeniu do sądu administracyjnego czynności Ministra Edukacji Narodowej dotyczących niewłaściwego wyliczenia części oświatowej subwencji ogólnej dla Miasta i Gminy M.[513] Okazała się ona niższa o ponad 1 mln złotych od subwencji przyznanej w poprzednich latach. Wyliczając część oświatową subwencji ogólnej na 2015 rok, przyjęto, że według stanu na dzień 31 grudnia 2013 roku (data określona ustawowo dla wyliczenia subwencji na 2015 rok) Miasto i Gmina M. liczyły powyżej 5 000 mieszkańców. Minister Edukacji Narodowej oparł wyliczenia na informacjach pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego.

Rzecznik Praw Dziecka nie zgodził się z przyjętym kryterium wyliczenia i zaskarżył do sądu administracyjnego czynność Ministra Edukacji Narodowej. Zdaniem Rzecznika wobec wykazania rozbieżności danych liczbowych, prowadzących do pozbawienia podmiotów uprawnionych należnych im uprawnień, należało rozważyć, które dane powinny stanowić podstawę wyliczenia. Skoro istnieje rozbieżność pomiędzy danymi statystycznymi a danymi pochodzącymi z ewidencji ludności, za podstawę wyliczenia powinny być przyjęte dane z ewidencji ludności, bowiem oddają one rzeczywistą liczbę mieszkańców. Gdyby wyliczenia subwencji oparte zostały na danych z ewidencji ludności, jej wysokość byłaby ściśle powiązana z liczbą mieszkańców gminy.

W skardze Rzecznik wskazał, że w demokratycznym państwie prawnym nie jest dopuszczalne pozbawianie podmiotów uprawnień z tego powodu, że przyjęta metoda obliczeń koniecznych dla ustalenia uprawnienia nie oddaje rzeczywistości. Wykładnia przepisów regulujących dochody jednostek samorządu terytorialnego powinna być dokonywana

[512] Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 150 ze zm.).
[513] ZSS.420.27.2015.JZ

z poszanowaniem art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, z którego wynikają zasady sprawiedliwości proceduralnej dające podstawę do podejmowania opartych na prawdzie rozstrzygnięć organów władzy publicznej. Postępowanie przed sądem pozostaje w toku.

IV. DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA

1. BADANIE AKT SĄDOWYCH NA MOCY POROZUMIENIA RZECZNIKA PRAW DZIECKA Z NAJWYŻSZĄ IZBĄ KONTROLI

Rzecznik Praw Dziecka, w ramach współpracy z Najwyższą Izbą Kontroli, dokonał analizy wytypowanych przez NIK 33 akt spraw opiekuńczych, w których decyzją sądu odebrano dzieci z rodziny[514]. Analiza ww. spraw zastała ujęta w raporcie z kontroli nr P/15/075: *Działania organów administracji publicznej w sytuacji zagrożenia odebrania dzieci rodzicom.*

Dokonana przez Rzecznika Praw Dziecka analiza postępowań sądowych nie wykazała naruszenia praw dziecka do wychowania w rodzinie.

W przeanalizowanych sprawach do najczęściej występujących w rodzinie problemów lub czynników skutkujących koniecznością ingerencji sądu opiekuńczego w rodzinę należały:

- choroba alkoholowa rodziców – stwierdzono w 17 sprawach, co stanowiło ponad 51% analizowanych przypadków,
- zaniedbania opiekuńczo–wychowawcze, w tym zdrowotne i higieniczne – stwierdzono w 13 sprawach, co stanowiło 39% analizowanych przypadków,
- przemoc, w tym przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną – stwierdzono w 12 sprawach, co stanowi 36% analizowanych przypadków,
- trudna sytuacja materialna rodziny – stwierdzono w 7 sprawach, co stanowi 21% analizowanych przypadków,
- brak odpowiedniego nadzoru ze strony rodziców – stwierdzono w 6 sprawach, co stanowi 18% analizowanych przypadków,
- zaburzenia psychiczne rodziców – stwierdzono w 4 sprawach, co stanowi 12% analizowanych przypadków,
- pozostawienie dziecka pod opieką członka rodziny lub w szpitalu – stwierdzono w 9 sprawach, co stanowi 27% analizowanych przypadków.

Żaden z wyżej wymienionych problemów lub czynników skutkujących ingerencją sądu w rodzinę nie występował samodzielnie. Przykładowo: wspólne występowanie co najmniej trzech z wyodrębnionych problemów stwierdzono w 25 sprawach (88%), a co najmniej pięciu – w 12 sprawach (36%).

[514] ZSR.442.576.2015.ER

W analizowanych sprawach najczęstszą podstawą do wszczęcia postępowania w przedmiocie władzy rodzicielskiej były zawiadomienia:

- kuratora – 15 (45%),
- rodziny biologicznej dziecka – 11 (33%),
- ośrodka pomocy społecznej – 5 (15%),
- szkoły – 2 (6%),
- prokuratora – 1 (3%).

Analiza Rzecznika Praw Dziecka objęła również stosowanie normy artykułu 112^3 k.r.o., który stanowi, że umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich form pomocy rodzicom dziecka, o których mowa w przepisach ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, chyba że dobro dziecka wymaga niezwłocznego zapewnienia mu pieczy zastępczej.

W związku z dokonaną analizą stwierdzono, że wśród badanych spraw 11 rodzin (33%) było objętych wsparciem asystenta rodziny, ze wsparcia w postaci zasiłków korzystało 10 rodzin, a ze wsparcia pracownika socjalnego korzystało 5 rodzin. W 15 sprawach z uwagi na brak danych nie było możliwe dokonanie ww. oceny.

W 16 analizowanych sprawach (48%) przed orzeczeniem umieszczenia dziecka w systemie pieczy zastępczej zastosowano inne formy ingerencji we władzę rodzicielską (przede wszystkim nadzór kuratora).

Analiza wykazała, że zastosowanie umieszczenia w pieczy zastępczej jako pierwszej formy ograniczenia władzy rodzicielskiej dotyczyło m.in. zabezpieczenia sytuacji prawnej dzieci pozostawionych u rodziny lub w szpitalu.

Wydawanie postanowień zabezpieczających miało miejsce w wyniku konieczności interwencji sądu opiekuńczego z powodu bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia dziecka (na skutek sprawowania władzy rodzicielskiej pod wpływem alkoholu, pozostawienia dzieci bez opieki, przemocy, stanu zdrowia psychicznego rodzica).

Wysoki procent analizowanych spraw (21%) stanowiły te, w których zakończono postępowanie sądowe orzeczeniem o pozbawianiu bądź ograniczeniu władzy rodzicielskiej poprzez umieszczenie w pieczy zastępczej za zgodą rodziców dzieci.

W 3 przypadkach postępowanie sądowe zakończyło się powrotem dzieci pod pieczę rodziców, a w 2 dzieci zostały przysposobione.

Dokonana przez Rzecznika Praw Dziecka analiza wytypowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli akt postępowań sądowych nie ujawniła przepadków, w których główną czy jedyną

okolicznością skutkującą wydaniem orzeczenia o umieszczeniu w systemie pieczy zastępczej była trudna sytuacja materialna rodziny.

2. BADANIA SPRAW NA MIEJSCU

Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził 162 badania spraw na miejscu. Objęto nimi:

- formy pieczy zastępczej,
- młodzieżowy ośrodek socjoterapii,
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze,
- samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej,
- centrum usług socjalnych,
- przytulisko dla kobiet,
- dom pomocy społecznej,
- wypoczynek dzieci i młodzieży.

2.1. Badania w formach pieczy zastępczej

1) Dom Dziecka w D.,
2) Dom Dziecka w K.,
3) Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza Typu Socjalizacyjnego Nr 1 w K.,
4) Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza Typu Socjalizacyjnego Nr 2 w K.,
5) Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza Typu Interwencyjnego w K.,
6) Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza Typu Specjalistyczno–Terapeutycznego w K.,
7) SOS Wioska Dziecięca w K.,
8) Dom Dziecka w Ł.,
9) Placówka Wielofunkcyjna w Ł.,
10) Dom Dziecka w P.,
11) Dom Dziecka w P.,
12) Dom Dziecka w P.,
13) Dom Dziecka w P.,
14) Dom Dziecka w R.

Przeprowadzone w 2015 roku czynności kontrolne w zakresie przestrzegania praw dzieci przebywających w pieczy zastępczej ujawniły wiele nieprawidłowości. Jednym z najczęściej występujących problemów było stosowanie przez wychowawców niewłaściwych

metod wychowawczych w pracy z wychowankami. W niektórych przypadkach ujawniono stosowanie przemocy psychicznej. W rozmowach z psychologiem z Biura Rzecznika Praw Dziecka dzieci często wskazywały na stosowanie gróźb jako reakcji na ich niewłaściwe zachowania, a także stosowanie kar naruszających ich godność lub odbierających należne im prawa.

Kolejnym ważnym problemem dotyczącym jakości funkcjonowania form pieczy zastępczej było niedostateczne zapewnienie wychowankom dostępu do odpowiedniej pomocy psychologiczno–pedagogicznej. Brak właściwej pracy specjalistów z dzieckiem, dostosowanej do potrzeb wychowanków oraz działań profilaktycznych i zapewnienia działań terapeutycznych, skutkował pojawianiem się trudnych sytuacji na terenie placówek, takich jak: przemoc, ucieczki, wulgarne zachowanie wychowanków, spożywanie alkoholu czy substancji psychoaktywnych.

Pracownicy placówek opiekuńczo–wychowawczych nie zawsze przeprowadzali diagnozę negatywnych zjawisk i nie badali skuteczności stosowanych metod i form pracy z dziećmi. Efektem powyższych nieprawidłowości były liczne wnioski do sądu o zastosowanie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub uzyskiwanie zgody od rodzica/opiekuna prawnego na umieszczenie w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Bardzo niepokojącym zjawiskiem było przebywanie – wbrew przepisom ustawy – w placówkach opiekuńczo–wychowawczych dzieci poniżej 7. r.ż. Zgodnie z art. 231 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (z wyłączeniem przypadków umieszczenia w placówce matki lub ojca tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa) w placówce opiekuńczo–wychowawczej mogą być umieszczane dzieci powyżej 7. r.ż. (a od 1 stycznia 2016 r. dzieci powyżej 10. r.ż.).

W dwóch przypadkach stwierdzono nieprawidłowości w sprawowaniu opieki w czasie pobytu małego dziecka (poniżej ustawowo określonego wieku) w szpitalu. W trakcie hospitalizacji opiekunowie nie troszczyli się w odpowiedni sposób o zapewnienie bezpieczeństwa przebywającym w szpitalu dzieciom, nie odwiedzali ich dostatecznie często oraz nie monitorowali procesu przebiegu ich leczenia.

Kolejną nieprawidłowością odnotowaną w kontrolowanych formach pieczy zastępczej był brak jasnych i zrozumiałych dla wychowanków regulaminowych zasad karania i nagradzania. Sprawiało to, że dzieci miały poczucie niesprawiedliwości, a stosowane wobec

nich metody nie służyły procesowi wychowawczemu, a jedynie eskalowały wewnętrzny bunt. Zdarzało się również, że stosowane kary naruszały godność dzieci oraz ich prawa.

Nadal utrzymującym się zjawiskiem było występowanie przemocy rówieśniczej – zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Ujawniły to między innymi wypełnione przez dzieci anonimowe ankiety i rozmowy z psychologiem.

W każdym przypadku Rzecznik Praw Dziecka przekazywał dyrektorom oraz właściwym organom informację o wynikach badania wraz z uwagami i wnioskami pokontrolnymi. Proces ich realizacji podlegał stałemu monitoringowi do czasu ich całkowitego wdrożenia i poprawy sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

2.2. Badanie w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Z.

Powodem ponownego przeprowadzenia badania stanu przestrzegania praw wychowanków Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Z.[515] była konieczność sprawdzenia realizacji przez dyrektora ośrodka uwag i wniosków wydanych po badaniu przeprowadzonym w 2014 roku oraz otrzymanie kolejnych niepokojących informacji od wychowanków ośrodka o stosowaniu wobec nich przemocy ze strony wychowawców i rówieśników.

W trakcie badania nie zaobserwowano nieodpowiedniego zachowania pracowników w stosunku do wychowanków ośrodka. Problemu przemocy ze strony wychowawców nie potwierdziły rozmowy z psychologiem z Biura Rzecznika Praw Dziecka oraz anonimowe ankiety.

Z informacji uzyskanych od wychowanków wynikło natomiast, że w ośrodku nadal występuje przemoc rówieśnicza. Dzieci skarżyły się też na brak dostępu do napojów. Nadal nie został rozwiązany problem udzielania pomocy psychologiczno–pedagogicznej w zakresie odpowiadającym potrzebom dzieci.

Rzecznik Praw Dziecka w dalszym ciągu monitoruje sytuację wychowanków przebywających w ośrodku.

2.3. Badania w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych

Celem podjętych czynności było zbadanie stanu przestrzegania praw wychowanków przebywających w tych ośrodkach, w tym ich sytuacji wychowawczo–opiekuńczej oraz warunków pobytu.

Badania przeprowadzono w następujących ośrodkach:

[515] ZEW.43.61.2015.JR

1) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w P.,
2) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w W.,
3) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w R.,
4) Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w S.

Powodem podjęcia działań kontrolnych w ośrodkach wychowawczych były poważne zarzuty wobec pracy tych placówek zawarte w skargach kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka. Wskazywano w nich na stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej, utrudnianie dzieciom kontaktów z rodzicami, ograniczanie im możliwości przemieszczania się po terenie ośrodków i spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu.

Przeprowadzone badania potwierdziły liczne nieprawidłowości, w tym niewłaściwy przebieg procesu wychowawczego i resocjalizacyjnego. W ośrodkach stosowano kary łamiące prawa dziecka. Kontakty wychowanków z osobami bliskimi były ograniczane. Duże zastrzeżenia Rzecznika wzbudził również sposób i skuteczność udzielanej pomocy psychologiczno–pedagogicznej oraz znikoma profilaktyka uzależnień.

Podczas prowadzenia czynności kontrolnych zwracano uwagę na konieczność wzmożenia działań służących budowaniu poczucia bezpieczeństwa u wychowanków oraz umożliwienia im zaspokajania podstawowych potrzeb emocjonalnych. Niepokój Rzecznika wzbudził brak zapewnienia przez niektóre ośrodki właściwych warunków bytowych i sanitarnych. Pokoje wychowanków nie posiadały podstawowego wyposażenia, część mebli była zepsuta, a pomieszczenia (szczególnie łazienki) wymagały remontu.

Przedstawiając uwagi i wnioski pokontrolne, Rzecznik Praw Dziecka wskazał m.in. na konieczność:

- zaniechania stosowania wszelkich form przemocy jako metody wychowawczej,
- wyeliminowania kar naruszających lub mogących naruszać prawa dziecka,
- umożliwienia wychowankom zaspokojenia ich podstawowych potrzeb emocjonalnych, w tym kontaktu z rodziną i innymi osobami spoza ośrodka pozbawionego znamion ingerencji w sferę życia prywatnego,
- wyeliminowania niezgodnego z prawem systemu kar i nagród,
- włączenia rodzin w proces oddziaływań socjalizacyjnych,
- udzielenia wychowankom pełnego i dostosowanego do ich potrzeb wsparcia poprzez właściwie organizowaną pomoc psychologiczno–pedagogiczną,
- zapewnienia wszystkim dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w ośrodku,

– dostosowania zapisów w dokumentacji ośrodka do obowiązujących przepisów prawa,
– umożliwiania wychowankom wypowiadania się w kwestiach ich dotyczących,
– wdrożenia zasad pracy wychowawczej, edukacyjnej i specjalistycznej, wskazanych w *Standardach pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki*, wypracowanych przez powołany przez Rzecznika Praw Dziecka *Zespół do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii w Zakresie Edukacji, Opieki i Wychowania.*

Tekst dokumentu: *Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki* zawiera Załącznik nr 15 do informacji.

2.4. Badanie w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Ł.

Celem badania było dokonanie oceny stanu przestrzegania praw dziecka w zakresie warunków pobytu na Oddziale dziecięcym i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych.

Powodem czynności podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka były informacje wskazujące na niewłaściwą opiekę nad małoletnią wychowanką Placówki Wielofunkcyjnej w Ł. w trakcie jej pobytu w szpitalu.

Badanie nie potwierdziło stawianych zarzutów. Stwierdzono, że szpital zapewnia zadowalające warunki do przebywania pacjentów na oddziale, a dostępność opieki lekarskiej i pielęgniarskiej dla dzieci jest wystarczająca. Badanie ujawniło natomiast, że mimo umożliwienia kontaktu dziecka przebywającego na oddziale z rodzicami lub opiekunami prawnymi, szpital nie zapewnia zadowalających warunków do przebywania tam rodziców lub opiekunów dziecka. Ponadto pomieszczenia i urządzenia oddziału nie były w pełni dostosowane do wymogów rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą.

2.5. Badanie w Centrum Usług Socjalnych w K. oraz Przytulisku dla kobiet w C.

Badanie stanu przestrzegania praw dziecka przeprowadzono w związku z niepokojącymi anonimowymi informacjami dotyczącymi nieprawidłowych warunków

socjalno–bytowych oraz sytuacji matek z dziećmi, które korzystały z pomocy tych placówek[516].

Zespół kontrolny z Biura Rzecznika Praw Dziecka przeprowadził czynności, w wyniku których Rzecznik Praw Dziecka sformułował uwagi i wnioski w zakresie pobytu małych dzieci w tego typu placówkach. Wskazywały one, że do matek z dziećmi nie powinna być adresowana pomoc w postaci tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach, domach dla bezdomnych – także z powodu braku uregulowań prawnych odnoszących się do standardu podstawowych usług świadczonych w tych miejscach.

Matki z małoletnimi dziećmi oraz kobiety w ciąży dotknięte przemocą lub znajdujące się w innej sytuacji kryzysowej powinny znajdować schronienie i wsparcie wyłącznie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Samo udzielenie schronienia osobom bezdomnym Rzecznik Praw Dziecka ocenił pozytywnie, jednak zaniepokojenie Rzecznika wzbudził okres korzystania przez kobiety z małoletnimi dziećmi z pomocy w postaci całodobowego schronienia. Jedna z mieszkanek wraz z czwórką dzieci przebywała w ośrodku nieprzerwanie od lipca 2012 r.

W opinii Rzecznika Praw Dziecka należy inicjować działania systemowe przeciwdziałające bezdomności dzieci poprzez ograniczenie konieczności kierowania do rodziców z dziećmi pomocy społecznej w postaci schronienia w schronisku dla bezdomnych, a gdy jest to konieczne – do skracania okresu pobytu do niezbędnego minimum.

2.6. Badanie w Domu Pomocy Społecznej w W.

Badanie sprawy na miejscu zostało podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka w oparciu o informacje pochodzące od małoletniego, który przebywał w Domu Pomocy Społecznej w W.[517] W trakcie badania stwierdzono, że sposób funkcjonowania Domu Pomocy Społecznej i standard świadczonych podstawowych usług objęty jest kontrolą organu prowadzącego i właściwego wojewody. Placówka zapewnia zadowalające warunki do przebywania dzieci, możliwość ich kontaktu z rodzicami/opiekunami oraz realizację obowiązku szkolnego i nauki, w tym uczestnictwa w zajęciach rewalidacyjno–wychowawczych. Podczas kontroli nie zaobserwowano sytuacji nieodpowiedniego zachowania personelu w stosunku do mieszkańców.

[516] ZSS.441.388.2015.KT, ZSS.441.861.2015.KT
[517] ZSS.441.1108.2015.KT

2.7. Badanie miejsc wypoczynku dzieci i młodzieży

Celem badania było rozpoznanie stopnia zapewnienia dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków podczas wypoczynku letniego oraz zbadanie stanu przestrzegania ich praw.

Podczas wakacji letnich skontrolowano następujące miejsca wypoczynku dzieci i młodzieży:

1) Centrum Turystyczno–Sportowe w N., obóz sportowo–rekreacyjny;
2) Centrum Turystyczno–Sportowe w N., obóz sportowo–rekreacyjny;
3) Dom Wczasów Dziecięcych w D., obóz sportowo–rekreacyjny;
4) Ośrodek Wypoczynkowy „Marysieńka" w L., kolonie letnie;
5) Ośrodek Wypoczynkowy „Maria" w L., kolonie letnie;
6) Ośrodek Wypoczynkowy „Maria" w L., młodzieżowy obóz wędrowny ze stałą bazą;
7) Pensjonat ZŁOTY POTOK w K., kolonie letnie;
8) Dom Wypoczynkowy „Admirał" w K., kolonie letnie;
9) Dom Wypoczynkowy „Admirał" w K., kolonie letnie;
10) Ośrodek Wypoczynkowy MORION w K., kolonie letnie;
11) Dom Wypoczynkowy „Mieszko" w K., warsztaty orkiestrowe;
12) Centrum Medyczne w K., turnus odchudzający;
13) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy CARMEN w K. – kolonie letnie/obóz edukacyjno–wypoczynkowy;
14) Ośrodek JAWOR w K., kolonie letnie;
15) Ośrodek Konferencyjno–Wypoczynkowy „Krucze Skały" w K., obóz letni;
16) Ośrodek Konferencyjno–Wypoczynkowy „Krucze Skały" w K., kolonie letnie;
17) Ośrodek „Rzeczka" w W., obóz harcerski;
18) Ośrodek Wypoczynkowy „Sowia Grapa" w W., kolonie letnie;
19) Centrum Konferencji i Rekreacji w J., kolonie letnie aikido;
20) Ośrodek Wypoczynkowy HALNY w S., obóz letni;
21) Ośrodek Wypoczynkowy HALNY w S. obóz sportowy;
22) Ośrodek KARABELA w R., kolonie letnie;
23) Dom Wczasowy „Marzena" w R., obóz harcerski;
24) Dom Wczasowy „Marzena" w R., obóz rekreacyjno–turystyczny;
25) Ośrodek KARABELA w R., kolonie letnie;
26) Dom Wypoczynkowy HELENA w Z., kolonie letnie;
27) Dom Wypoczynkowy HELENA w Z., kolonie letnie;

28) Dom Wypoczynkowy HELENA w Z., kolonie letnie;
29) Willa Wiktoria 2 w Z., obóz letni;
30) Międzynarodowe Schronisko Młodzieżowe „Szarotka” w Z., wycieczka turystyczno–edukacyjna;
31) Willa „Piotra” w Z., kolonie letnie;
32) Ośrodek „U ziomka” w M., obóz letni;
33) Pokoje w M., kolonie letnie;
34) Ośrodek Wypoczynkowy „Pasternik” w M., kolonie letnie;
35) Górski Ośrodek Wypoczynkowy „Stasinda” w B., kolonie letnie;
36) Górski Ośrodek Wypoczynkowy „Stasinda” w B., warsztaty taneczne;
37) Ośrodek Wypoczynkowy „Weronika Inn” w P., obóz sportowo–językowy;
38) Dom Wypoczynkowy „Jędrol” w P., obóz taneczny;
39) Ośrodek Wypoczynkowy „Słowiniec” w Ł., obóz sportowo–rekreacyjny;
40) Ośrodek Wypoczynkowy „Słowiniec” w Ł., kolonie letnie;
41) Ośrodek Wypoczynkowy „Słowiniec” w Ł., obóz sportowo–rekreacyjny;
42) Ośrodek Kolonijno–wczasowy „Janina” w N., kolonie edukacyjne;
43) Ośrodek Kolonijno–wczasowy „Dagmara” w N., kolonie letnie;
44) Ośrodek Wypoczynkowy „Amazonka” w Ł., kolonie letnie;
45) Ośrodek Wypoczynkowy „Ania” w Ł., kolonie letnie;
46) Ośrodek Kolonijno–Wczasowy „Janina” w N., obóz sportowy;
47) Willa „Anna” w Ł., kolonie letnie;
48) Ośrodek Wypoczynkowy NORD w Ł., obóz tenisowy;
49) Gościniec „Kaszebe” w Ł., kolonie letnie;
50) Dom Kolonijny „Franek” w W., kolonie letnie;
51) Dom Kolonijny „Franek” w W., obóz sportowo–rekreacyjny;
52) „Trzy Korony” w J., kolonie letnie;
53) „Trzy Korony” w J., kolonie letnie;
54) Dom Wczasowy „Agnieszka” w J., kolonie letnie;
55) Ośrodek Wypoczynkowy „Korsarz” w C., obóz sportowy;
56) Powiatowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w P., kolonie letnie;
57) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Koszulanka” w Ł., kolonie letnie;
58) Spółdzielnia Usług Socjalnych Ośrodek Kolonijny w Ł., obóz artystyczno–językowy;

59) Kompleks Rekreacyjno–Wypoczynkowy w N., półkolonia windsurfingowych sportów wodnych;
60) Klub „Mila Zegrzynek” w J., obóz sportowy;
61) Ośrodek Wypoczynkowy ADRIA w R., kolonie letnie;
62) Ośrodek Wypoczynkowy ADRIA w R., obóz sportowy;
63) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy PERŁA w R., kolonie letnie;
64) Centrum Kultury w R., kolonie letnie;
65) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy BAZYLAK w R., obóz rekreacyjno–sportowy;
66) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy BAZYLAK w R., kolonie letnie;
67) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy BAZYLAK w R., obóz sportowy;
68) Ośrodek Wczasowy „Alfa” w R., obóz rekreacyjny;
69) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Stoltur” w N., kolonie letnie;
70) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Stoltur” w N., kolonie letnie;
71) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Stoltur” w N., kolonie letnie;
72) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Stoltur” w N., kolonie letnie;
73) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Stoltur” w N., obóz rekreacyjno–sportowy;
74) Ośrodek Wypoczynkowy LIWIA w N., kolonie letnie;
75) Ośrodek Wypoczynkowy LIWIA w N., kolonie letnie;
76) Ośrodek Wypoczynkowy LIWIA w N., kolonie letnie;
77) Ośrodek Wczasowo–Kolonijny HARYZMA w N., kolonie letnie;
78) Pensjonat „Helena” w B., kolonie letnie;
79) Dom Wypoczynkowy „Majka” w B., kolonie letnie;
80) Dom Wypoczynkowy „Jacek” w B., obóz krajoznawczo–terapeutyczny;
81) Dom Wypoczynkowy „U Chowańca 1” w M., kolonie letnie;
82) Wynajem pokoi „Manuska Chałupa” w Z., obóz sportowo–turystyczny;
83) Dom Wypoczynkowy „Józef” w Z., kolonie letnie;
84) Ośrodek Wypoczynkowy „Teresa” w Z., letni obóz liderów młodzieżowych;
85) Willa „Wiktoria 2”w Z., obóz;
86) Dom Wypoczynkowy „Jędrol” w P., obóz tematyczny;
87) Pensjonat „Jędruś” w P., kolonie letnie;
88) Pensjonat „Jędruś” w P., kolonie letnie;
89) Pensjonat „Jędruś” w P., kolonie letnie;
90) Dom Wypoczynkowy „Jędrol” w P., obóz sportowo–taneczny;

91) Ośrodek Wypoczynkowy „Galica–Dorula” w P., kolonie letnie;
92) Ośrodek Wypoczynkowy „Pasternik” w M., obóz naukowy;
93) Ośrodek Wypoczynkowy „U Ziomka” w M., obóz turystyczny;
94) Pensjonat „U Heleny” w Z., kolonie letnie;
95) Hotel „Galicja” w U., kolonie letnie;
96) Ośrodek Wczasowo–Kolonijny „Haryzma” w N., kolonie letnie;
97) Ośrodek Wczasowo–Kolonijny „Haryzma” w N., kolonie letnie;
98) Ośrodek Wypoczynkowo–Kolonijny „Mewa” w N., obóz sportowo–językowy;
99) Ośrodek Wypoczynkowo–Kolonijny „Mewa” w N., obóz sportowy;
100) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., obóz socjoterapeutyczny;
101) Ośrodek Wypoczynkowy „Dziejba Leśna” w P., kolonie letnie;
102) Ośrodek Wypoczynkowy „Dziejba Leśna” w P., obóz taneczny;
103) Ośrodek Wypoczynkowy „Dziejba Leśna” w P., kolonie letnie;
104) OWL „Zacisze” w N., kolonie letnie;
105) OWL „Zacisze” w N., obóz sportowy;
106) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., kolonie letnie;
107) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., kolonie letnie;
108) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., kolonie letnie;
109) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., kolonie letnie;
110) Ośrodek Szkoleniowo–Wypoczynkowy „Krystyna” w P., kolonie letnie;
111) Zespół Szkół nr 45 w W., półkolonia;
112) III Ogród Jordanowski w W., półkolonia;
113) Zespół Szkół nr 83 w W., półkolonia;
114) Klub Osiedlowy „Panorama” w W., półkolonia;
115) Ognisko Pracy Pozaszkolnej nr 2 w W., półkolonia;
116) Szkoła Podstawowa nr 258 w W., półkolonia
117) Zespół Placówek Szkolno–Wychowawczo–Rewalidacynych nr 1 w W., półkolonia;
118) Szkoła Podstawowa nr 293 w W., półkolonia;
119) Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 223 w W., półkolonia;
120) Szkoła Podstawowa nr 336 w W., półkolonia;
121) Ośrodek Wypoczynkowy „Bałtyk” w U., kolonie letnie;
122) Ośrodek Wypoczynkowy „Bałtyk” w U., kolonie letnie;

123) Ośrodek Wczasowy „Alicja” w U., kolonie letnie;
124) Ośrodek Wczasowy „Dagmar” w U., obóz sportowy;
125) Ośrodek Wypoczynkowy „Lazur” w P., kolonie letnie;
126) Ośrodek Wypoczynkowy „Lazur” w P., kolonie letnie;
127) Ośrodek Wypoczynkowy „Korsarz” w P., kolonie letnie;
128) Ośrodek Wypoczynkowy „Marysieńka” w J., obóz taneczny;
129) Ośrodek Wypoczynkowy „Marysieńka” w J., obóz sportowy;
130) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Rafa” w J., obóz sportowy;
131) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Rafa” w J., kolonie letnie;
132) Ośrodek Kolonijno–Wypoczynkowy „Rafa” w J., obóz sportowy;
133) Ośrodek Wypoczynkowy „Marysieńka” w J., kolonie letnie;
134) Ośrodek Kolonijno–Wczasowy „Urszula” w D., kolonie letnie;
135) Ośrodek Kolonijno–Wczasowy „Urszula” w D., obóz sportowo–artystyczny;
136) Ośrodek–Wypoczynkowy „Diuna 2” w D., obóz sportowy;
137) Ośrodek–Wypoczynkowy „Diuna 2” w D., obóz usprawniająco–rekreacyjny;
138) Powiatowe Centrum Młodzieży w K., obóz sportowy;
139) Powiatowe Centrum Młodzieży w K., obóz sportowo–rekreacyjny.

Analiza wyników przeprowadzonych czynności kontrolnych wykazała, że:

- w 139 kontrolowanych miejscach wypoczynku letniego przebywało 6 746 dzieci, w tym 2 215w wieku do 10 lat;
- jedynie 103 dzieci (1,5%) spośród wszystkich wypoczywających to dzieci z niepełnosprawnością (wśród nich nie było dzieci z niepełnosprawnością ruchową);
- w większości organizatorami wypoczynku letniego były biura podróży i biura usług turystycznych (30%), organizacje pozarządowe (24%), różnego rodzaju podmioty, takie jak: szkoły, domy kultury, urzędy miast i gmin (22%), kluby sportowe (19%), parafie i organizacje kościelne (5%);
- główną formą wypoczynku letniego były kolonie – było ich 73 (52%), różnego rodzaju obozy: rekreacyjne, sportowe, językowe, tematyczne, taneczne, harcerskie, terapeutyczne – 50 (36%), półkolonie – 11 (8%) oraz inne formy wypoczynku – 5 (4%);
- znaczącej zmianie uległa liczba kierowników i wychowawców, którzy nie posiadali informacji z Krajowego Rejestru Karnego lub odpowiedniego oświadczenia.

Odsetek ten uległ zmniejszeniu o połowę w stosunku do roku ubiegłego (rok 2014 – 42%; rok 2015 – 21%). Jednak w dalszym ciągu w co piątym kontrolowanym miejscu wypoczynku brakowało dokumentów poświadczających niekaralność wychowawców;

- we wszystkich miejscach wypoczynku zatrudniona była odpowiednia liczba wychowawców, wynikająca z rozporządzenia w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania[518]. Dodatkowo do pracy w trakcie zorganizowanego wypoczynku zaktywizowano wolontariuszy (14 osób);
- liczba uczestników wypoczynku w 20 przypadkach była mniejsza niż zgłoszona do właściwego kuratora oświaty (dotyczyło to około 14% wszystkich badanych miejsc wypoczynku), natomiast w 13 przypadkach liczba uczestników była większa niż zgłoszona do właściwego kuratora oświaty (problem dotyczył około 9% wszystkich badanych miejsc wypoczynku). W sumie w wypoczynku letnim uczestniczyło o 58 dzieci więcej niż wynikało to ze zgłoszeń do Kuratorów Oświaty. W 11 przypadkach liczba ta została zwiększona o 1 lub 2 osoby, a w 2 przypadkach o 14 i 18 osób (bez zgłoszenia aneksu do kuratora oświaty). Aneks o zwiększonej liczbie uczestników zgłosiło tylko 2 organizatorów;
- w kontrolowanych miejscach wypoczynku zdarzyło się 11 wypadków z udziałem dzieci. We wszystkich przypadkach udzielono pomocy medycznej i sporządzono dokumentację powypadkową;
- w 18 miejscach wypoczynku (13%) odnotowano przypadki fizycznej i słownej agresji rówieśniczej. Po tych zdarzeniach przeprowadzano z uczestnikami rozmowy, starano się ich zmotywować do właściwego zachowania, zastosowano kontrolę zachowania, obserwację, wygaszanie emocji. W skrajnym przypadku ze względu na niemożność dostosowania się dziecka do warunków funkcjonowania na kolonii zostało ono zabrane przez rodziców do domu;
- w 9 miejscach kontrolowanego wypoczynku (6,5%) kierownicy nie udokumentowali kwalifikacji kadry;
- w 22 miejscach kontrolowanego wypoczynku (16%) kierownicy nie ustalili i nie przydzielili szczegółowych zakresów czynności dla wychowawców;

[518] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (Dz. U. z 1997 r. Nr 12, poz. 67 ze zm.)

- organizator wypoczynku letniego w górach (na terenie parku narodowego) zatrudniał dodatkowo przewodników górskich, którzy towarzyszyli dzieciom podczas wycieczek. Dzieci wypoczywające nad morzem bądź korzystające z basenu miały zapewnioną dodatkową opiekę ratownika wodnego. W większości przypadków ww. ratownicy byli zatrudnieni przez ośrodki wypoczynkowe;
- we wszystkich kontrolowanych miejscach wypoczynku uczestnicy mieli zapewnioną odpowiednią opiekę medyczną. W większości przypadków zatrudniona była pielęgniarka przebywająca codziennie po kilka godzin lub przez całą dobę w miejscu zakwaterowania dzieci albo resztę doby pełniąca dyżur telefoniczny. Opiekę pielęgniarską w 61 przypadkach (44%) zapewniał ośrodek, w którym zorganizowana była kolonia lub obóz, a w 43 przypadkach (31%) – organizator. Natomiast w 35 przypadkach (25%) opieka ta została scedowana na okoliczne przychodnie zdrowia. W kilku przypadkach zatrudniony był też lekarz. Dzieci wymagające podawania leków według wpisów w karcie i oświadczeń rodziców miały je podawane przez pielęgniarkę lub wychowawcę;
- prawie wszyscy uczestnicy kontrolowanych miejsc wypoczynku posiadali karty kwalifikacyjne wszystkich uczestników. Tylko w jednym miejscu wypoczynku w dniu kontroli brakowało 3 kart (Rzecznik otrzymał informację, że zostały one uzupełnione);
- w 3 przypadkach (2%) wychowawcy nie prowadzili dzienników grupy. Kierownik wypoczynku został poinstruowany o jego obowiązkach w tym zakresie,
- tylko w 6 miejscach wypoczynku (4%) realizowany był program profilaktyczny w określonej liczbie godzin i bloków tematycznych. Osoby prowadzące zajęcia miały właściwe kwalifikacje.

Informację o wynikach kontroli wypoczynku letniego w 2015 roku Rzecznik Praw Dziecka przekazał Ministrowi Edukacji Narodowej[519].

[519] ZEW.422.32.2015.AS

V. WSPÓŁPRACA Z ORGANAMI WŁADZY ORAZ INSTYTUCJAMI PAŃSTWOWYMI

■ Współpraca z Najwyższą Izbą Kontroli

Rzecznik Praw Dziecka podpisał z Najwyższą Izbą Kontroli porozumienie, na mocy którego oba organy konstytucyjne zobowiązały się do wymiany informacji pomocnych do przeprowadzania kontroli, opracowania programów kontroli oraz konsultacji w zakresie metodyki i jej prowadzenia. Dokument zawiera deklarację w zakresie uczestnictwa w panelach ekspertów i opracowywania opinii dotyczących kontroli, prowadzenia wspólnych szkoleń, konferencji, a także w razie konieczności powoływania ekspertów z Biura Rzecznika Praw Dziecka w postępowaniu kontrolnym NIK.

■ Współdziałanie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich

Współpraca ta odbywa się w sposób ciągły i dotyczy w szczególności bieżącego przekazywania – zgodnie z zakresem kompetencji – spraw indywidualnych obywateli oraz wzajemnego informowania się o podejmowanych czynnościach w sprawach prowadzonych przez obie instytucje. W ramach współdziałania ombudsmani uczestniczą w różnych przedsięwzięciach mających na celu ocenę i poprawę stanu przestrzegania praw człowieka w Polsce. Rzecznik Praw Dziecka w ramach współpracy z Rzecznikiem Praw Obywatelskich w zakresie zapewnienia podmiotom dyskryminowanym odpowiednich środków ochrony przekazywał informacje o zgłaszanych sprawach dotyczących naruszenia zasady równego traktowania w poszczególnych obszarach praw dziecka. Rzecznik Praw Dziecka kierował również wnioski do Rzecznika Praw Obywatelskich o wniesienie skargi konstytucyjnej do Trybunału Konstytucyjnego.

Ombudsmani wspólnie wystąpili[520] do Ministra Edukacji Narodowej, wskazując na problem tzw. mowy nienawiści, wynikającej m.in. z zaostrzającej się debaty publicznej i polaryzacji stanowisk wokół kwestii przyjęcia do Polski ofiar wojny na Bliskim Wschodzie.

■ Współdziałanie z Rzecznikiem Praw Pacjenta

Współpraca ta jest systematyczna i dotyczy spraw indywidualnych małoletnich pacjentów i ich prawa do zdrowia. Realizowana jest zasada wzajemnego przekazywania informacji między Biurami Rzeczników o zagrożeniach i nieprawidłowościach w placówkach ochrony zdrowia. W 2015 roku współpraca dotyczyła głównie małoletnich przebywających w szpitalach psychiatrycznych bez wskazań do hospitalizacji.

[520] GAB.422.4.2015.BS

- **Współpraca z Generalnym Inspektorem Ochrony Danych Osobowych**

Współpraca obejmowała podejmowanie wspólnych działań na rzecz ochrony prawa dziecka do prywatności. Jej elementem był udział Rzecznika Praw Dziecka w seminarium zorganizowanym przez Generalnego Inspektora Danych Osobowych w ramach V edycji Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego GIODO „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli". W Programie objętym honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka wzięło udział 300 tys. uczniów ze szkół z całej Polski.

Celem Programu „Twoje dane – twoja sprawa" jest kształtowanie wśród uczniów w wieku 7–16 lat świadomych i odpowiedzialnych postaw związanych z tematyką ochrony danych osobowych i prawem każdego człowieka do prywatności, które w wymiarze politycznym i społecznym staje się fundamentem wolnego społeczeństwa i demokratycznego państwa. W ramach Programu przeprowadzane są w szkołach zajęcia, na których dzieci mogą dowiedzieć się m.in. o prawach, jakie im przysługują, jak unikać zagrożeń związanych z udostępnianiem swoich danych w Internecie oraz uwrażliwić się na poszanowanie praw innych osób.

- **Udział w pracach międzyresortowego Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – jako instytucja zaproszona do udziału**

Międzyresortowy Zespół ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka odpowiedzialny jest za wypracowanie strategii implementacji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W ramach corocznych spotkań omawiane są problemy dotyczące stanu wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę, z uwzględnieniem danych przedstawionych przez właściwe resorty na temat postępów w realizacji poszczególnych wyroków.

- **Udział w pracach Okrągłego Stołu do spraw Osób Niepełnosprawnych**

Okrągły Stół do spraw Osób Niepełnosprawnych powstał z inicjatywy Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W pracach Okrągłego Stołu biorą udział przedstawiciele rządu, instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych. W ramach ww. Okrągłego Stołu funkcjonują cztery zespoły do spraw: kompleksowego wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, dorosłych osób niepełnosprawnych, orzecznictwa oraz rehabilitacji i zdrowia. W trakcie spotkania uczestnicy dyskutowali m.in. na temat orzecznictwa lekarskiego, wsparcia finansowego, pomocy psychologicznej, specjalistycznej opieki, integracji w szkołach oraz roli rodziny i organizacji pozarządowych.

- **Uczestniczenie w pracach międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi[521] – jako instytucja zaproszona do udziału**

Do głównych zdań Zespołu należy proponowanie i opiniowanie działań mających na celu skuteczne zwalczanie handlu ludźmi i zapobieganie mu. Zespół ocenia także realizację „Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi". W celu realizacji swych zadań Zespół współpracuje z organami administracji rządowej i podległymi im jednostkami organizacyjnymi, samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi. W skład Zespołu wchodzą także przedstawiciele Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Spraw Zagranicznych, Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Komendanta Głównego Policji, Komendanta Głównego Straży Granicznej, a także zaproszonych instytucji i organizacji: Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Głównego Inspektoratu Pracy, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką handlu ludźmi (Fundacji Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada", Caritas Polska, Fundacji Dzieci Niczyje, Fundacji ITAKA – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć oraz Stowarzyszenia Po MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej).

- **Współpraca w ramach powołanego przez Rzecznika Praw Dziecka Zespołu do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Pieczy Zastępczej w Zakresie Opieki i Wychowania[522]**

W skład powołanego przez Rzecznika Praw Dziecka Zespołu weszli przedstawiciele Ministra Pracy i Polityki Społecznej, przedstawiciele świata nauki, organizacji pozarządowych, praktycy oraz eksperci z Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Efektem prac Zespołu było opracowanie dokumentu pn. *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych*.

Istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo–wychowawczej jest realizowanie prawa dziecka do powrotu do rodziny biologicznej, zapewnienia stabilnego środowiska rodzinnego w rodzinie adopcyjnej lub zastępczej i przygotowanie do samodzielnego życia. Zalecenia stanowią rekomendowane z punktu widzenia ochrony praw dziecka zasady organizowania

[521] Zespół powołany został Zarządzeniem nr 23 Prezesa Rady Ministrów z dnia 5 marca 2004 r. (zmienionego zarządzeniem nr 23 Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 marca 2005 r., zarządzeniem Nr 36 Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 2011 r. oraz zarządzeniem Nr 32 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 2012 r.).

[522] Zarządzenie Rzecznika Praw Dziecka nr 30 z dnia 5 listopada 2014 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw standaryzacji pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zakresie opieki i wychowania.

pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych w zakresie opieki i wychowania. Przypominają m.in., że podmioty wykonujące pieczę zastępczą powinny uwzględniać zdanie dziecka w sprawach jego dotyczących, a istotą funkcjonowania placówki jest w szczególności realizowanie prawa dziecka do powrotu do rodziny i przygotowanie do samodzielnego życia. Zalecenia są zbiorem dobrych praktyk – wytycznych dla osób organizujących i sprawujących opiekę nad dziećmi umieszczonymi w placówkach opiekuńczo–wychowawczych, m.in. w zakresie prawa dziecka do wychowania w rodzinie, prawa do stabilnego środowiska wychowawczego, prawa do nauki i wypoczynku, prawa do pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia czy prawa do życia bez przemocy.

Dokument podpisany przez Rzecznika Praw Dziecka i Ministra Pracy i Polityki Społecznej został przekazany do zapoznania i wdrożenia do codziennej praktyki organizacji pracy w placówkach opiekuńczo–wychowawczych do wszystkich wojewodów i starostów[523].

Dokument pn. *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych* stanowi Załącznik nr 13 do Informacji.

- **Współpraca w ramach powołanego przez Rzecznika Praw Dziecka Zespołu do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii w Zakresie Edukacji, Opieki i Wychowania**

W skład powołanego przez Rzecznika Praw Dziecka Zespołu weszli przedstawiciele świata nauki, organizacji pozarządowych, praktycy oraz eksperci z Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Efektem prac zespołu było opracowanie dokumentu pn. ***Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki,*** który został przekazany Ministrowi Edukacji Narodowej z wnioskiem o zaimplementowanie go do przepisów prawa.

Wniosek Rzecznika Praw Dziecka został uwzględniony w pracach nad rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1872).

[523] ZEW.422.27.2015.JR, ZEW.401.2.2015.JR, ZEW.441.420.20.2015.JR

Tekst dokumentu: *Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki* zawiera Załącznik nr 15 do Informacji.

- **Współpraca z Komendą Główną Policji**

Współpraca polegała na przekazywaniu bezpośrednio na numer Rzecznika Praw Dziecka przez Policję (za pomocą krótkiej wiadomości tekstowej tzw. SMS) informacji dotyczących przypadków nagłych zgonów lub ciężkiego pobicia dzieci przebywających w instytucjonalnej lub rodzinnej pieczy zastępczej.

Pozwoliło to na szybkie pozyskanie informacji o nadzwyczajnych zdarzeniach, wymagających podjęcia działań na rzecz dziecka, a także na weryfikację działań służb odpowiadających za odpowiednie zabezpieczenie dobra dzieci.

W 2015 roku Rzecznik Praw Dziecka na podstawie uzyskanych w ten sposób informacji podjął 12 spraw. Dotyczyły one zgonów małoletnich, stosowania przemocy fizycznej wobec dzieci, jak też ciężkich zaniedbań opiekuńczych.

- **Współpraca z zakresie opracowania wystandaryzowanych zasad postępowania szkół i placówek oświatowych w różnorodnych sytuacjach kryzysowych**

W ramach Rządowego programu na lata 2014–2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła" zostało zaplanowane działanie dotyczące opracowania *Poradnika* zawierającego wystandaryzowane zasady postępowania szkół i placówek oświatowych w różnorodnych sytuacjach kryzysowych. Ministerstwo Edukacji Narodowej do przygotowania zakresu merytorycznego *Poradnika* zaprosiło na spotkanie resorty, służby i instytucje właściwe dla określonej problematyki zagrożeń i działań profilaktycznych, tj.: Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Komendę Główną Policji, Komendę Główną Straży Pożarnej, Główny Inspektorat Sanitarny, Naukową i Akademicką Sieć Komputerową, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Kuratorium Oświaty w Warszawie, Ośrodek Interwencji Kryzysowej.

Podczas prac określono obszary, dla których zostaną opracowane zasady/procedury postępowania nauczycieli w przypadkach niepożądanych zdarzeń. Procedury po opracowaniu zostaną przesłane dyrektorom szkół[524].

[524] ZEW.400.27.2015.ZA

- **Współpraca w zakresie ochrony praw dziecka w kontakcie z organami ochrony porządku prawnego**

Rzecznik Praw Dziecka wraz z Ministrem Spraw Wewnętrznych kontynuowali współpracę w zakresie poprawy bezpieczeństwa i stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce. W ramach wspólnych działań ponowiono inicjatywę przekazania dokumentu w formie plakatu pn. „Zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka". Zawiera on praktyczne wskazówki dla funkcjonariuszy Policji w sytuacji podejmowania działań, w których obecne jest dziecko. Poszczególne punkty, wymienione na plakacie, wskazują na konieczność zabezpieczenia w jak najlepszy sposób interesów dziecka oraz zapewnienia mu właściwej opieki i poczucia bezpieczeństwa na każdym etapie postępowania.

Więcej na ten temat w Rozdziale VII – UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA

Tekst dokumentu: „Zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka" zawiera Załącznik nr 16 do Informacji.

- **Współpraca z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

W ramach współpracy przekazywane były informacje dotyczące najistotniejszych problemów związanych ze spożywaniem alkoholu przez małoletnich lub ich środowisko rodzinne.

- **Współpraca w zakresie zapewnienia ciągłości funkcjonowania placówek wsparcia dziennego**

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie uczestniczył w spotkaniach roboczych z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej w związku z pracami nad rozporządzeniem dotyczącym wymagań lokalowych i sanitarnych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzona placówka wsparcia dziennego[525].

- **Współpraca w ramach pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem**

Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny włączył się w organizowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem". W dniach 23–28 lutego 2015 r. w Biurze Rzecznika Praw Dziecka prowadzone były dyżury psychologów i prawników z Biura Rzecznika Praw Dziecka, podczas których pokrzywdzeni przestępstwem mogli skorzystać z pomocy. Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw to inicjatywa realizowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości przy wsparciu m.in. Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratury Generalnej, Krajowej Izby Radców Prawnych, Krajowej

[525] ZEW.420.6.2015.ZA

Rady Kuratorów, Naczelnej Rady Adwokackiej, Krajowej Rady Komorniczej oraz Komendy Głównej Policji. Celem akcji jest zwrócenie szczególnej uwagi na potrzeby i prawa osób pokrzywdzonych przestępstwem.

■ Współpraca z Parlamentem Rzeczypospolitej Polskiej

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie uczestniczył w posiedzeniach Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, a także w posiedzeniach następujących komisji: Edukacji, Nauki i Młodzieży, Spraw Wewnętrznych, Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, Finansów Publicznych, Polityki Społecznej i Rodziny, Sprawiedliwości i Praw Człowieka, Zdrowia, Ustawodawczej oraz innych Komisji i Podkomisji parlamentarnych. Brał również czynny udział w posiedzeniach zespołów parlamentarnych, np. Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci czy Parlamentarnego Zespołu ds. Osób Głuchych.

Współpraca z Parlamentem Rzeczypospolitej Polskiej dotyczyła w szczególności:

– **udziału w pracach nad senackim projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego**

Rzecznik Praw Dziecka kontynuował udział w pracach parlamentarnych nad wypracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, który został przez Rzecznika przedstawiony dwóm senackim komisjom – Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej.

Celem przedstawionego projektu było wprowadzenie rozwiązania gwarantującego dzieciom realizację prawa do wychowania przez oboje rodziców. Projektowane zmiany polegały na rezygnacji z obowiązkowego ograniczenia władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców w sytuacji braku porozumienia co do sposobu jej wykonywania. W założeniach projektu sąd, mając na względzie dobro dziecka, powinien rozważyć pozostawienie obu rodzicom pełnej władzy rodzicielskiej również w sytuacji nieosiągnięcia przez rodziców porozumienia. Ponadto projekt zakładał zmiany przepisów polegające na zdjęciu z sądu obowiązku rozstrzygania o kontaktach z dziećmi, gdy te są utrzymywane bezkonfliktowo.

W trakcie prac legislacyjnych projekt rozszerzono o aprobowane przez Rzecznika przepisy polegające na ujednoliceniu składu sądu orzekającego w sprawach opiekuńczych, wprowadzenie przepisów umożliwiających wydawanie postanowień zabezpieczających o naprzemiennym wykonywaniu opieki (art. 756^2 k.p.c.)

i egzekwowanie postanowień w tej materii na zasadach jak orzeczenia sądów o kontaktach (art. 582^2 k.p.c.).

Zmiany przepisów zostały przyjęte ustawą z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i obowiązują od 29 sierpnia 2015 r.

– **udziału w pracach nad projektem ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej**

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w pracach nad opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka i przedłożonym Komisji Polityki Społecznej i Rodziny projektem ustawy zakładającym zabezpieczenie praw dziecka poprzez wprowadzenie mechanizmów uszczelniających proces adopcyjny w Polsce.

Zaproponowana nowelizacja polegała na określeniu i tym samym uregulowaniu występującej w praktyce „adopcji ze wskazaniem". Projekt stanowił, że dokonywane przez rodzica wskazanie osób przysposabiających zostanie ograniczone wyłącznie do krewnych lub jego współmałżonka.

Podczas prac legislacyjnych projekt rozszerzono o dodatkowe przepisy służące zabezpieczeniu praw dziecka. Wprowadzono konieczność zwracania się sądu opiekuńczego o świadectwo ukończenia przez przysposabiającego szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka oraz o opinię kwalifikacyjną o kandydatach, zobligowano sąd opiekuńczy do zasięgania dodatkowej opinii, której elementy zostały przez ustawodawcę tak sprecyzowane, aby sąd posiadał niezbędną dla orzeczenia przysposobienia wiedzę, zarówno o przysposabiającym, jak i o dziecku, a także nakazano zawiadamianie prokuratura o wszczęciu postępowania o przysposobienie dziecka niezgłoszonego do ośrodka adopcyjnego.

Zaproponowane w projekcie zmiany przepisów zostały przyjęte ustawą z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i obowiązują od 18 września 2015 r.

– **udziału w pracach nad wprowadzeniem dokumentu medycznego – Książeczki Zdrowia Dziecka**

Współpraca obejmowała udział Rzecznika Praw Dziecka w pracach nad projektem ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pac*jenta*. Rzecznik wielokrotnie postulował, by książeczka zdrowia dziecka uzyskała rangę dokumentu medycznego. W trakcie prac nad zmianami ww. ustawy Rzecznik aktywnie współdziałał ze wszystkimi podmiotami biorącymi udział w przygotowaniu ostatecznego kształtu dokumentu oraz uczestniczył w pracach Komisji Zdrowia, na których przedstawiał celowość i użyteczność wprowadzenia Książeczki Zdrowia Dziecka jako zewnętrznej dokumentacji medycznej.

Rzecznik Praw Dziecka brał udział w konsultacjach następujących projektów aktów prawnych:

1) projektu ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz niektórych innych ustaw[526],
2) projektu ustawy o zmianie ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym oraz niektórych innych ustaw[527],
3) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie Ministra Zdrowia z 18 października 2002 r. w sprawie wydawania z apteki produktów leczniczych i wyrobów medycznych[528],
4) projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości Regulamin Urzędowania Sądów Powszechnych,
5) projektu rozporządzenia Rady Ministrów zmieniającego rozporządzenie w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudnienia przy niektórych z tych prac[529],
6) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki profilaktycznej nad dziećmi i młodzieżą[530],

[526] ZSS.420.23.2015.KT
[527] ZSS.420.29.2015.KT
[528] ZSS.400.3.2015.JZ
[529] ZSS.400.4.2015.KK
[530] ZSS.400.15.2015.EK

7) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie rodzaju i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania[531],
8) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania[532],
9) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach[533],
10) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu programów zdrowotnych[534],
11) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w dziedzinie położnictwa i ginekologii, w zakresie okołoporodowej opieki położniczo–ginekologicznej sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, porodu, połogu, w przypadkach występowania określonych powikłań oraz opieki nad kobietą w sytuacji niepowodzeń położniczych[535],
12) projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardu postępowania medycznego w łagodzeniu bólu porodowego[536],
13) projektu ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty z dnia 23 stycznia 2015 r.[537],
14) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków wynagradzania egzaminatorów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego sprawdzianu i egzaminów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu[538],
15) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy i projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych

[531] ZSS.400.7.2015.KT
[532] ZSS.400.10.2015.KT
[533] ZSS.420.18.2015.KT
[534] ZSS.420.22.2015.KT
[535] ZSS.420.31.2015.KT
[536] ZSS.420.33.2015.KT
[537] ZEW.400.3.2015.AS
[538] ZEW.400.2.2015.JF

warunków i sposobu przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego[539],

16) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego[540],
17) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie wymagań wobec szkół i placówek[541],
18) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli[542],
19) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie konkursu na stanowisko dyrektora publicznej placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym, publicznej placówki doskonalenia nauczycieli szkół artystycznych oraz publicznej placówki doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych, którzy nauczają w szkołach rolniczych[543],
20) projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno–pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych[544],
21) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach[545],
22) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli[546],
23) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych województw, form

[539] ZEW.400.6.2015.JF
[540] ZEW.400.7.2015.JF
[541] ZEW.400.8.2015.JF
[542] ZEW.400.11.2015.JF
[543] ZEW.400.13.2015.JF
[544] ZEW.400.17.2015.JF
[545] ZEW.400.19.2015.JF
[546] ZEW.400.20.2015.JF

doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków[547],

24) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego[548],
25) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli[549],
26) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym[550],
27) projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii[551],
28) projektu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzona placówka wsparcia dziennego[552],
29) projektu rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej zmieniającego rozporządzenie w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej[553],
30) projektów: uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia Rządowego programu wspomagania w latach 2015–2018 organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+" oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Rządowego programu wspomagania w latach 2015–2018 organów

[547] ZEW.400.23.2015.JF
[548] ZEW.400.24.2015.JF
[549] ZEW.400.25.2015.JF
[550] ZEW.400.9.2015.JK
[551] ZEW.400.15.2015.ES
[552] ZEW.400.21.2015.ZA
[553] ZEW.400.26.2015.ZA

prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+”[554],

31) projektu Harmonogramu realizacji zadań wynikających z Rządowego programu na lata 2014–2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”[555],

32) projektu Sprawozdania z realizacji w roku 2014 Rządowego Programu na lata 2014–2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”[556].

[554] ZEW.420.16.2015.JR
[555] ZEW.400.4.2015.ES
[556] ZEW.41.11.2015.JR

VI. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

1. WSPÓŁPRACA W RAMACH EUROPEJSKIEJ SIECI RZECZNIKÓW PRAW DZIECKA (ENOC) ORAZ SPOTKANIA PROMUJĄCE INSTYTUCJĘ RZECZNIKA PRAW DZIECKA NA ŚWIECIE

■ Doroczne Spotkanie Rzeczników Praw Dziecka Krajów Bałtyckich – Warszawa

W dniach 30–31 marca 2015 r. w Warszawie odbyło się doroczne spotkanie Rzeczników Praw Dziecka z Estonii, Litwy, Łotwy i Polski. Po raz pierwszy gospodarzem dorocznego spotkania był polski Rzecznik Praw Dziecka.

Więcej na temat wydarzenia w Rozdziale VII. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA.

■ Wizyta przedstawicieli Ukraińskiego Parlamentarnego Komisarza Praw Człowieka – Warszawa

W dniach 7–10 kwietnia 2015 r. w Warszawie Rzecznik Praw Dziecka przyjął delegację Przedstawicieli Ukraińskiego Parlamentarnego Komisarza Praw Człowieka. Wizyta miała na celu nawiązanie współpracy między polskim Rzecznikiem Praw Dziecka a jego odpowiednikiem tworzonym na Ukrainie. W jej trakcie goście mieli możliwość zapoznania się z funkcjonowaniem instytucji polskiego Rzecznika Praw Dziecka, zaznajomienie się z ustawowymi kompetencjami, w jakie został wyposażony oraz praktycznymi aspektami działalności urzędu. Wizyta została zorganizowana przez Komisję Europejską przy współpracy z polskim Rzecznikiem Praw Dziecka.

Pobyt przedstawicieli z Ukrainy miał charakter szkoleniowy, a jego zadaniem było zapoznanie gości z dobrymi praktykami dotyczącymi ochrony praw dziecka, stanowiącymi podstawowy element rozwoju instytucji ochrony praw człowieka na Ukrainie.

Delegatom, oprócz zapoznania się z polskim systemem ochrony praw dziecka oraz jego praktycznym zastosowaniem, została zaprezentowana działalność poszczególnych komórek organizacyjnych Biura Rzecznika Praw Dziecka. Podczas wizyty przedstawiciele Ukraińskiego Parlamentarnego Komisarza Praw Człowieka uczestniczyli w spotkaniach dyskusyjnych z przedstawicielami polskiego parlamentu, reprezentantami Ministerstwa Edukacji Narodowej i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz przedstawicielami NGO.

Goście odwiedzili również klinikę „Budzik”, a także spotkali się z przedstawicielami Rady Doradczej Rzecznika Praw Dziecka, by omówić zasady jej funkcjonowania i rolę w społecznym, merytorycznym wspieraniu działań Rzecznika.

■ **Spotkanie z Przedstawicielem parlamentu Chile – Warszawa**

W dniu 21 września 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z Posłem do parlamentu chilijskiego Sergio Gahona Salazar oraz ks. Marcinem Schmidtem. Celem wizyty było zapoznanie gości z polskimi działaniami na rzecz praw dziecka, szczególnie z zasadami funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Dziecka oraz zakazem stosowania kar cielesnych.

■ **Doroczny Zjazd Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka ENOC – Amsterdam**

W dniach 22–24 września 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w corocznym zjeździe Rzeczników Praw Dziecka w ramach Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC). Gospodarzem spotkania był Marc Dullaert, Rzecznik Praw Dziecka Holandii. Wśród gości obecna była Marta Santos Pais, Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ ds. przemocy wobec dzieci oraz przedstawiciele agend i organizacji europejskich zajmujących się prawami dzieci.

Wszyscy członkowie ENOC reprezentujący 40 instytucji Rzeczników Praw Dziecka z 33 państw spotkali się, aby wziąć udział w konferencji naukowej pt. „Przemoc wobec dzieci" oraz debatować nad najpilniejszymi problemami najmłodszych oraz problemami, z którymi w swojej pracy stykają się rzecznicy praw dziecka. Wykład inauguracyjny *Przemoc wobec dzieci z perspektywy ONZ* wygłosiła Marta Santos Pais, która w sposób kompleksowy omówiła problem przemocy wobec dzieci na świecie oraz wyzwania dotyczące walki z przemocą. Sytuację dotyczącą przestrzegania praw dzieci w zakresie przemocy wobec dzieci oraz handlu dziećmi, a także swoje działania w tym zakresie przedstawiły Regina Jensdottir, Szefowa Wydziału ds. Polityk w zakresie Praw Dzieci Rady Europy, Margaret Tuite, Koordynator ds. Praw dziecka Komisji Europejskiej oraz Astrid Podsiadlowski, Dyrektor Wydziału Praw Dzieci przy Agencji Praw Podstawowych (FRA).

Z wykładami i prezentacjami wystąpili także przedstawiciele środowiska akademickiego oraz europejskich organizacji i koalicji zajmujących się problemami praw dziecka, zwłaszcza w sferze przemocy wobec dzieci, zaniedbywania oraz partycypacji dzieci. W ramach wymiany międzynarodowych doświadczeń przedstawiano wybrane zagadnienia w kontekście bieżącej działalności rzeczników poszczególnych państw.

Podczas konferencji odbyły się również konsultacje pomiędzy Rzecznikami Praw Dziecka a samymi dziećmi wchodzącymi w skład Europejskiej Sieci Młodych Doradców ENYA, działającej przy ENOC. Rozmawiano o kwestiach związanych z identyfikacją i zgłaszaniem przypadków przemocy wobec dzieci przez osoby pracujące z dziećmi (zwłaszcza

nauczycieli i służbę zdrowia), wsparciem i pomocą dzieciom ofiarom przemocy w ramach interwencji oraz partycypacją dzieci w kształtowaniu rozwiązań i polityki przeciwdziałania przemocy.

Przewodnictwo Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka przejął RPD Holandii Marc Dullaert, a Przewodniczącą–Elektem została Rzecznik Praw Dziecka Litwy Edita Ziobiene. Na zakończenie Zjazdu członkowie Zgromadzenia Ogólnego ENOC przyjęli oświadczenie w sprawie przemocy wobec dzieci oraz stanowisko w sprawie aktualnego problemu trudnej sytuacji dzieci migrantów przybywających do Europy. Polski Rzecznik Praw Dziecka wszedł w skład specjalnej grupy roboczej przy ENOC, która będzie zajmowała się tym problemem.

Podczas wizyty w Amsterdamie polski Rzecznik Praw Dziecka wystąpił z inicjatywą zorganizowania w 2016 roku w Polsce seminarium eksperckiego dotyczącego problemów przemocy w szkole oraz cyberprzemocy z udziałem Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza ONZ ds. przemocy wobec dzieci, Przewodniczącego oraz członków Komitetu Praw Dziecka ONZ, Rzeczników Praw Dziecka oraz stowarzyszeń i organizacji międzynarodowych.

2. WSPÓŁPRACA RZECZNIKA PRAW DZIECKA Z POLSKIMI PLACÓWKAMI KONSULARNYMI

W 2015 r. do Rzecznika Praw Dziecka wpływały sprawy od obywateli polskich zamieszkałych za granicą dotyczące działalności instytucji państw obcych, które ingerują w prawa ich dzieci. Z uwagi na to, że skargi te wskazywały na możliwość naruszenia praw małoletnich obywateli polskich, Rzecznik podejmował wszelkie możliwe działania, aby wyjaśnić każdą zgłoszoną sprawę i wskazać skarżącym środki prawne, z których mogą skorzystać za granicą w celu ochrony praw swoich dzieci.

Podejmując postępowania wyjaśniające w tego rodzaju sprawach, Rzecznik ma ograniczone możliwości działania, nie jest bowiem uprawniony do żądania wyjaśnień od organów państw obcych ani też do inicjowania postępowania przed zagranicznymi sądami i innymi instytucjami oraz uczestniczenia w tych postępowaniach na prawach strony. Nie może zatem korzystać z uprawnień, jakie przysługują mu względem polskich organów. W związku z powyższym Rzecznik korzystał z pomocy polskich placówek konsularnych oraz zwracał się do swoich zagranicznych odpowiedników – Rzeczników zrzeszonych w Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC).

Sprawy zgłaszane Rzecznikowi przez polskich obywateli przebywających za granicą dotyczyły najczęściej:

1) odbierania dzieci przez zagraniczne służby socjalne,

2) pozbawiania lub ograniczania władzy rodzicielskiej przez zagraniczne sądy,
3) zakazu utrzymywania kontaktów rodziców z dziećmi,
4) zakazu porozumiewania się z dziećmi w języku ojczystym,
5) toczących się postępowań w sprawie wydania dziecka na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej,
6) uznawania i wykonywania orzeczeń sądów zagranicznych na podstawie rozporządzenia Bruksela II bis,
7) sprawowania niewłaściwej opieki nad dziećmi przez rodziców,
8) przekazywania dzieci pod opiekę polskim rodzinom.

Najwięcej zgłaszanych Rzecznikowi problemów dotyczyło ingerencji służb socjalnych w sposób wykonywania władzy rodzicielskiej przez rodziców/opiekunów w stosunku do dzieci oraz wydanych w państwach członkowskich orzeczeń ustalających w odmienny sposób miejsce pobytu dziecka.

W celu wyjaśnienia spraw dotyczących małoletnich obywateli polskich zamieszkałych za granicą Rzecznik zwracał się do polskich placówek konsularnych z prośbą o monitorowanie postępowań sądowych, uczestniczenie w tych postępowaniach w charakterze obserwatorów, objęcie obywateli polskich pomocą konsularną, zbadanie sytuacji małoletniego, a w przypadku potwierdzenia nieprawidłowości w rodzinie, podjęcia stosownej interwencji celem zabezpieczenia dobra dziecka. Zwracając się o podjęcie wspomnianych działań, Rzecznik prosił równocześnie konsulów o poinformowanie go o dokonanych ustaleniach i podjętych działaniach. Dzięki uzyskiwanym informacjom Rzecznik znał aktualny stan spraw toczących się przed sądami zagranicznymi, w tym wydane w tych sprawach rozstrzygnięcia. Ponadto wyjaśnienia przesłane przez placówki konsularne pozwalały Rzecznikowi ustalić, czy instytucje zagraniczne działały zgodnie z obowiązującym w danym państwie prawodawstwem, a tym samym – czy nie dopuszczały się bezprawnej ingerencji w prawa dziecka.

Oprócz podejmowanej przez Rzecznika Praw Dziecka współpracy z polskimi placówkami konsularnymi w zgłaszanych do Biura sprawach indywidualnych, Rzecznik kierował do konsulów wnioski o charakterze generalnym. Przedmiotem tych wniosków było oszacowanie skali i rodzaju problemów, jakie obywatele polscy zgłaszają konsulom, czego one najczęściej dotyczą i czy wymagają one interwencji ze strony polskich placówek konsularnych. Rzecznik zwracał się także o nadesłanie wyjaśnień na temat systemu i struktury organów stojących na straży praw dziecka w poszczególnych krajach. Informacje, o które wnioskował

Rzecznik Praw Dziecka, dotyczyły najczęściej krajów, z których pochodziło najwięcej skarg od obywateli, tj. Wielkiej Brytanii, Niemiec i Norwegii. Uzyskane odpowiedzi okazały się bardzo przydatne i pozwoliły zapoznać się z uregulowaniami prawnymi obowiązującymi na terytorium państwa przyjmującego.

Inną formą współdziałania o charakterze generalnym były spotkania Rzecznika lub jego przedstawicieli w Konsulatach RP w Niemczech i Wielkiej Brytanii. Dla przykładu można wskazać udział przedstawiciela Rzecznika w dniach 20–22 marca 2015 r. w szkoleniu konsularnym w Londynie. Spotkanie stanowiło doskonałą platformę wymiany doświadczeń i praktyk stosowanych przez konsulów w sprawach niestandardowych i złożonych pod względem prawnym. W trakcie szkolenia omówione zostały zagadnienia dotyczące m.in. opieki zdrowotnej w państwach UE, koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w państwach UE, współpracy urzędów konsularnych z Rzecznikiem Praw Dziecka, stosowania przepisów prawa międzynarodowego odnoszących się do opieki nad małoletnimi obywatelami polskimi. Przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka omówił współpracę Rzecznika z konsulami i zwrócił uwagę na problem wzrostu liczby spraw kierowanych do Biura przez rodziców mieszkających w Wielkiej Brytanii na nieuzasadnione, w ich opinii, interwencje zagranicznych władz socjalnych.

3. WSPÓŁPRACA Z PRZEDSTAWICIELAMI INSTYTUCJI EUROPEJSKICH I MIĘDZYNARODOWYCH ORAZ SPOTKANIA W RAMACH PROMOCJI PRAW DZIECKA NA ŚWIECIE

■ Konferencja Rady Europy dotycząca ochrony dobra dziecka w sądowych procedurach przesłuchania i wysłuchania dziecka – Tallinn

W dniu 19–20 lutego 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w konferencji pt. „Conference on Handling Child Evidence within The Framework Of A Child–Friendly Justice System" w Tallinie, organizowanej przez Radę Europy i Radę Państw Morza Bałtyckiego. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele rządów, Rady Europy, reprezentanci międzynarodowych organizacji oraz organizacji pozarządowych, eksperci, parlamentarzyści oraz przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych.

Podczas konferencji rozmawiano o problemach związanych z ochroną praw dzieci w trakcie przeprowadzania dowodu z zeznań małoletnich pokrzywdzonych i świadków przestępstw, a także wysłuchania dziecka w postępowaniach cywilnych w krajach nadbałtyckich. Omówiono także obowiązujące w poszczególnych krajach praktyczne rozwiązania, które m.in. mają służyć stworzeniu przyjaznych dziecku warunków do uzyskania wiarygodnych zeznań dziecka, zagwarantowaniu swobody jego wypowiedzi przy jednoczesnej

ochronie dzieci przed wtórną wiktymizacją. Ponadto dyskutowano nad rozwiązaniami prawnymi w zakresie reprezentacji dziecka i ochroną jego interesu w postępowaniach karnych i innych.

- **Konferencja Agencji Praw Podstawowych FRA dotycząca zagadnień związanych z ochroną praw dziecka w krajach UE – Wiedeń**

W dniach 3–4 marca 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w konferencji pn. „Child protection systems in the EU" w Wiedniu, zorganizowanej przez Agencję Praw Podstawowych. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele rządów poszczególnych krajów, reprezentanci międzynarodowych instytucji, przedstawiciele Europejskich Rzeczników Praw Dziecka. Podczas spotkania omówiono rolę i zadania instytucji zajmujących się ochroną praw dziecka w poszczególnych krajach. Uczestnicy konferencji wypracowali standardy ochrony praw dziecka, które zostaną opublikowane w raportach Agencji Praw Podstawowych dotyczących: wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom, ochrony praw dzieci z niepełnosprawnościami, opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki ze strony rodziców.

- **10. Seminarium Krajowe Rzeczników Praw Obywatelskich – Warszawa**

27 kwietnia 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w inauguracji 10. Seminarium Krajowego Rzeczników Praw Obywatelskich pod hasłem „Przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu". W seminarium udział wzięli ombudsmani z ponad 40 państw oraz Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich Emily O'Reilly. Uczestnicy dyskutowali m.in. o prawach osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, migrantów. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił informację dotyczącą przestrzegania praw człowieka podczas organizacji tzw. lotów deportacyjnych, w wyniku których cudzoziemcy są przymusowo odsyłani do kraju pochodzenia.

- **Spotkanie z delegacją z Białorusi – Warszawa**

13 maja 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka spotkał się z przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz placówek opiekuńczo–wychowawczych z Białorusi, goszczącymi w Warszawie na zaproszenie Fundacji „po DRUGIE". Wizyta została zorganizowana w ramach projektu „Podnoszenie kompetencji służb integracji społecznej i władz samorządowych w zakresie przeciwdziałania przemocy i krzywdzeniu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych na Białorusi" i realizowana jest w ramach Programu Ministerstwa Spraw Zagranicznych „Polska Pomoc Rozwojowa".

Rzecznik Praw Dziecka przedstawił gościom podstawy prawne działalności Rzecznika Praw Dziecka w Polsce oraz przybliżył zakres i specyfikę podejmowanych spraw. Przypomniał także o roli Konwencji o prawach dziecka i polskim wkładzie w jej powstanie.

- **Prezentacja raportu Agencji Praw Podstawowych *Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku* – Warszawa**

21 maja 2015 r. w Biurze Rzecznika Praw Dziecka przedstawicielka Agencji Praw Podstawowych Monica Gutierez zaprezentowała raport *Wymiar sprawiedliwości przyjazny dziecku* przygotowany przez European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). Spotkanie prowadził dr Krzysztof Zalewski – Narodowy Ekspert z Departamentu Komunikacji i Informacji FRA. W prezentacji Raportu uczestniczyli: Rzecznik Praw Dziecka, przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości, członkowie Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka, społeczni doradcy Rzecznika Praw Dziecka oraz pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka.

Raport dotyczył udziału dzieci w postępowaniach sądowych w charakterze strony, ofiary przestępstwa czy świadka. Badania oceniły, w jakim stopniu przestrzegane są wytyczne Rady Europy z 2010 roku, które promują przysługujące dzieciom prawa do bycia wysłuchanym, otrzymywania informacji, do ochrony i niedyskryminacji. W raporcie przedstawiono również dobre praktyki stosowane w krajach członkowskich w zakresie udzielania wsparcia małoletnim biorącym udział w postępowaniach sądowych.

Część odnoszącą się do polskiej specyfiki udziału dzieci w postępowaniu karnym i cywilnym oraz wnioski z badania zaprezentowała przedstawicielka Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

- **Seminarium pt. „Dzieciństwo; ochrona i partycypacja – Janusz Korczak i Konwencja o prawach dziecka" – Genewa**

30 maja 2015 r. w Genewie Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w zorganizowanym przez Stałe Przedstawicielstwo RP przy Biurze Narodów Zjednoczonych oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Janusza Korczaka 7. Dorocznym Międzynarodowym Seminarium poświęconym Januszowi Korczakowi. Tematem konferencji była ochrona dzieciństwa i dziecięcej partycypacji według myśli Janusza Korczaka.

Podczas seminarium Rzecznik Praw Dziecka wręczył Odznakę Honorową Za Zasługi Dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI Remigiuszowi Henczelowi, który od 2010 r. pełni funkcję Stałego Przedstawiciela RP przy ONZ w Genewie. Ambasador brał czynny udział w pracach nad III fakultatywnym protokołem do Konwencji o

prawach dziecka, a także kierował pracami Rady Praw Człowieka przy ONZ. Na wyróżnienie zasługuje również fakt zaangażowania ambasadora w promocję myśli Janusza Korczaka oraz Roku Janusza Korczaka.

Spotkanie było również doskonałą okazją do rozmowy pomiędzy Rzecznikiem Praw Dziecka a nowym Przewodniczącym Komitetu Praw Dziecka ONZ prof. Benyamem Dawita Mezmurą. Rzecznik zapowiedział Przewodniczącemu złożenie alternatywnego raportu z realizacji przez Polskę postanowień Konwencji o prawach dziecka.

W genewskim seminarium udział wzięli również m.in.: Batia Gilad, przewodnicząca Międzynarodowego Stowarzyszenia Janusza Korczaka, przedstawiciele lokalnych stowarzyszeń oraz członkowie Komitetu Praw Dziecka ONZ z: Australii, Austrii, Bahrajnu, Burundi, Etiopii, Francji, Jemenu, Malezji, Niemiec, Norwegii, Rosji, Samoa, Szwajcarii, Togo.

■ 9. Forum Praw Dziecka – Bruksela

W dniach 3–4 czerwca 2015 r. reprezentant Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w 9. Europejskim Forum Praw Dziecka w Brukseli. Forum jest wydarzeniem cyklicznym organizowanym przez Komisję Europejską. Gromadzi Rzeczników Praw Dziecka z państw europejskich, naukowców, działaczy organizacji pozarządowych i polityków celem wypracowania najlepszych wzorców i praktyk postępowania w ochronie praw dziecka. Służy wymianie najnowszych informacji i doświadczeń. Forum poświęcone było koordynacji i współpracy w ramach zintegrowanych systemów ochrony dziecka. Szczególną uwagę poświęcono traktowaniu dzieci zaangażowanych w postępowania sądowe oraz efektywnym procedurom ochrony ich interesów. Podczas spotkania przedstawiciel polskiego Rzecznika Praw Dziecka promował polski model ochrony praw dziecka, wskazując na jego spójność systemową i efektywność.

■ Konferencja poświęcona partnerstwu pomiędzy dorosłymi a dziećmi – Caux

W dniach 27 lipca do 2 sierpnia 2015 r. delegacja młodzieży reprezentująca Rzecznika Praw Dziecka wraz z prof. Ewą Jarosz, Społecznym Doradcą RPD, uczestniczyła w trzeciej edycji konferencji „Children as Actors for Transforming Society/Dzieci jako aktorzy w zmienianiu społeczeństwa" – (CATS).

Celem konferencji CATS jest łączenie ludzi i organizacji na całym świecie, którym bliska jest partycypacja społeczna dzieci oraz tych, którzy działają na rzecz jej upowszechniania. Tegoroczna edycja miała na celu zachęcenie przedstawicieli wszelkich

sektorów istotnych dla życia dzieci, tj. zdrowia, edukacji, sprawiedliwości, społecznego oraz sektora prywatnego do wspólnych działań na rzecz upowszechnienia partycypacji dzieci.

W czasie konferencji w zajęciach, prelekcjach, dyskusjach, warsztatach, grach i zabawach współdziałali ze sobą dorośli oraz dzieci w różnym wieku reprezentujący krajowe delegacje dzieci i młodzieży oraz organizacje krajowe i międzynarodowe, m.in. UNICEF, Child to Child, Eurochild, International Korczak Association, Alliance for Childhood.

- **Obrona sprawozdania Polski z wykonywania Konwencji o prawach dziecka – Genewa**

Stosownie do postanowień art. 44 Konwencji o prawach dziecka, Polska jest zobowiązana do przedkładania Komitetowi Praw Dziecka ONZ sprawozdań odnośnie realizacji praw zawartych w Konwencji oraz postępów w korzystaniu z tych praw.

Rządowe sprawozdanie z realizacji w ustawodawstwie i praktyce zobowiązań wynikających z postanowień Konwencji o prawach dziecka w latach 1999–2010 r. zostało złożone przez Polskę w 2012 r. Sprawozdanie było odpowiedzią na zalecenia Komitetu Praw Dziecka ONZ z 2002 r. Ponadto Polska przedstawiła informacje uzupełniające sprawozdanie, zawierające odpowiedzi na dodatkowe pytania Komitetu Praw Dziecka ONZ zadane w marcu 2015 roku.

Jednym z aspektów, w oparciu o który Rzecznik kontroluje, czy prawa i wolności małoletnich są należycie zabezpieczone, jest realizacja przez Polskę wiążących umów międzynarodowych, wśród których najważniejsze miejsce zajmują normy zawarte w Konwencji o prawach dziecka.

Mając na uwadze zalecenia wydane przez Komitet Praw Dziecka ONZ, Rzecznik zbadał, w jakim stopniu zostały one wdrożone przez władze polskie i w tym celu opracował alternatywny raport z realizacji wspominanych zaleceń, który został przekazany do Komitetu Praw Dziecka w Genewie. Dokument ten zawiera dwa obszary badań: wdrażanie zaleceń Komitetu Praw Dziecka oraz ocenę realizacji praw dziecka do: życia i ochrony zdrowia, wychowania w rodzinie, godziwych warunków bytowych, nauki oraz ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbywaniem i innym złym traktowaniem. Raport porusza zagadnienia, które w ocenie Rzecznika Praw Dziecka należą do najważniejszych z punktu widzenia ochrony dobra dziecka i jego interesów.

Powyższy raport został również przekazany: Prezydentowi RP, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Rady Ministrów, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Przewodniczącemu Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC).

18 września 2015 delegacja rządu polskiego zaprezentowała w Genewie sprawozdanie z realizacji w ustawodawstwie i praktyce zobowiązań wynikających z postanowień Konwencji o prawach dziecka w latach 1999–2010. Wykonywanie Konwencji o prawach dziecka koordynował Minister Pracy i Polityki Społecznej. W skład delegacji rządowej weszli przedstawiciele Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Zdrowia, Biura Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania. Obronie sprawozdania przed Komitetem Praw Dziecka ONZ przysłuchiwał się Rzecznik Praw Dziecka, który jest autorem raportu alternatywnego z realizacji zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ. Raporty alternatywne przedstawiły także organizacje pozarządowe.

Tekst raportu alternatywnego Rzecznika Praw Dziecka stanowi Załącznik nr 14 do Informacji.

■ **Spotkanie z delegacją z Norwegii – Warszawa**

28 września 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka spotkał się z pracownikami norweskiego Departamentu Edukacji regionu More og Romsdal oraz nauczycielami ze szkół tamtejszego regionu. Celem wizyty było zapoznanie się z polskim systemem edukacji, relacjami między uczniami a nauczycielami, a także rolą i kompetencjami Rzecznika Praw Dziecka w Polsce. Przedstawiciel Rzecznika przedstawił funkcjonowanie Biura Rzecznika Praw Dziecka, rodzaje spraw indywidualnych wpływających do Biura oraz zagadnień podejmowanych z urzędu.

■ **Doroczne spotkanie PEGI Council – Rzym**

1 października 2015 r. delegat Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w spotkaniu PEGI Council, rady działającej w ramach ogólnoeuropejskiego systemu klasyfikacji gier (Pan European Game Information – PEGI). Podczas spotkania, odbywającego się na specjalne zaproszenie Ministerstwa Kultury Włoch, zwrócono uwagę na problemy związane ze współpracą międzyinstytucjonalną oraz niewystarczającą współpracę między producentami gier. Członkowie PEGI Council wyrazili nadzieję na szybsze wdrożenie PEGI do świadomości zarówno urzędników, jak i rodziców i nauczycieli. Z tego też powodu, wzorem lat poprzednich, podkreślono wagę kontynuowania działalności w mediach społecznościowych, by za pomocą tych kanałów bezpośrednio dotrzeć do młodych użytkowników gier, a także do osób dorosłych. W trakcie spotkania przedstawiono również nową międzynarodową platformę współtworzoną wraz z amerykańskim partnerem, a także działalność i funkcjonowanie platformy e–

learningowej. Poruszono również kwestie dostępności nowych konsoli i gier oraz oznaczeń PEGI dla tych urządzeń, a także podkreślono rolę ambasadora PEGI, którą spełniają wszyscy członkowie PEGI Council w swoich krajach. Kolejne spotkanie PEGI Council zaplanowano na październik 2016 roku w Polsce, we Wrocławiu.

- **Spotkanie z Polonią na Białorusi – Grodno**

W dniach 6–8 listopada 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w spotkaniach z dziećmi i młodzieżą z Polonii w Grodnie oraz wziął udział w obchodach 25–lecia Zespołu „Grodzieńskie Słowiki", upowszechniającego polskie tradycje wśród Polaków mieszkających na Białorusi. Za działalność na rzecz rozwoju dzieci, kultywowania polskiej tradycji i umacniania tożsamości narodowej, Rzecznik Praw Dziecka przyznał Kierownikowi Zespołu „Grodzieńskie Słowiki" Alicji Binert Odznakę Honorową Za Zasługi Dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI. Odznakę w imieniu Rzecznika Praw Dziecka wręczył Konsul Generalny RP w Grodnie.

- **Konferencja dotycząca opieki nad dziećmi w żłobkach i przedszkolach – Warszawa**

14 października 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w Konferencji „Przyjmowanie małego dziecka w żłobku i przedszkolu. Wsparcie rozwoju autonomii dziecka", którą zorganizowała Fundacja „Zielone Domy" wraz z dyrekcją żłobków m.st. Warszawy oraz przedstawicielstwem Walonia–Bruksela**.** Gościem specjalnym wydarzenia była JKM Królowa Belgów Matylda.

Podczas konferencji dyskutowano o zadaniach opiekunów dziecięcych i psychologów w budowaniu samodzielności małego dziecka oraz praktycznych metodach pracy z dziećmi wzmacniającymi ich autonomię.

- **Spotkanie Grupy Roboczej Rady Państw Morza Bałtyckiego – Warszawa**

18 listopada 2015 r. Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w spotkaniu Grupy Roboczej Rady Państw Morza Bałtyckiego ds. Współpracy na Rzecz Dzieci Zagrożonych (EGCC).

Spotkanie odbyło się w Warszawie w ramach przewodnictwa Polski w Radzie, trwającego od lipca 2015 do czerwca 2016 r. Trzydniowa dyskusja Przedstawicieli Sekretariatu Rady Państw Morza Bałtyckiego oraz członków Grupy z: Danii, Finlandii, Islandii, Łotwy, Norwegii, Szwecji i Polski została zorganizowana przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, które realizuje zadania dotyczące uczestnictwa w pracach Grupy.

Zadaniem Grupy Roboczej jest identyfikacja problemów oraz inicjowanie i wspieranie działań koordynacyjnych krajów członkowskich na rzecz szeroko pojętych praw dzieci i młodzieży na poziomie lokalnym i w regionie Morza Bałtyckiego.

Podczas Polskiego Przewodnictwa w Grupie Roboczej głównymi tematami działań były m.in.: monitorowanie realizacji praw dziecka w pieczy instytucjonalnej, usługi i wymiar sprawiedliwości przyjazne dziecku, bezpieczna szkoła oraz przeciwdziałanie wszelkim formom przemocy wobec dzieci

Rzecznik Praw Dziecka podczas spotkania poinformował członków Grupy Roboczej o istotnych zmianach w polskim prawie, które skuteczniej zabezpieczają dobro dziecka, m.in. o ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, prawnym zakazie stosowania kar cielesnych czy standardach dla placówek opiekuńczych i resocjalizacyjnych, opracowanych z inicjatywy polskiego Rzecznika. Przedstawił także zadania i kompetencje Rzecznika oraz ideę Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. Na prośbę uczestników spotkania Rzecznik odniósł się także do ostatnich zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ.

- **Konferencja dotycząca adopcji krajowej i zagranicznej – Monako**

W dniu 23 listopada 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w konferencji pt. „Adopcja krajowa i międzynarodowa” w Monako, organizowanej przez Ministra Stanu Monako.

W spotkaniu uczestniczyli: Księżna Hanoweru, przedstawiciele rządu Monako, w tym Minister Stanu, reprezentanci międzynarodowych organizacji rządowych oraz organizacji pozarządowych, eksperci w zakresie prawa dotyczącego adopcji, oraz przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych. Podczas spotkania podejmowano tematy, takie jak: przesłanki do przysposobienia wynikające z art. 21 Konwencji o prawach dziecka, wysłuchanie i respektowanie zdania dziecka w postępowaniach adopcyjnych, różnice między adopcją a kafalą. Omówiono również raport specjalny ONZ dotyczący handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i pornografii. Ponadto swoimi doświadczeniami dotyczącymi adopcji podzielił się Rzecznik Praw Dziecka ze Szwajcarii oraz przedstawiciel fundacji TRACK pomagającej w odnalezieniu prawdy o pochodzeniu przekazanych do adopcji dzieci z Korei Południowej.

Konferencja była okazją do wymiany doświadczeń w zakresie propagowania i ochrony praw najmłodszych w procedurach adopcyjnych, a także do wzmocnienia współpracy w tej materii.

- **Konferencja dotycząca małoletnich cudzoziemców bez opieki – Sztokholm**

W dniach 24–26 listopada 2015 r. przedstawiciel Rzecznika Praw Dziecka uczestniczył w konferencji „Warunki przyjmowania małoletnich cudzoziemców bez opieki", zorganizowanej przez organizację „Save the Children". W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele instytucji krajów UE zajmujących się zagadnieniami dotyczącymi małoletnich cudzoziemców, sędziowie, pracownicy straży granicznej i kuratorzy. Podczas konferencji omówiono zagadnienia dotyczące warunków umieszczania dzieci w ośrodkach dla cudzoziemców oraz uregulowań prawnych w poszczególnych krajach w zakresie udzielania ochrony międzynarodowej. Konferencja była okazją do wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie przyjmowania cudzoziemców i zapewnienia im odpowiednich warunków pobytu.

- **Spotkanie z przedstawicielami Centralnego Urzędu Flandrii ds. opieki i adopcji – Warszawa**

15 grudnia 2015 r. gościem Rzecznika Praw Dziecka była dyrektor Centralnego Urzędu Flandrii ds. opieki i adopcji – Pani Ariane Van den Berghe wraz z przedstawicielami rządu Flandrii w Polsce. Spotkanie miało na celu przybliżenie funkcjonowania systemu opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki i wychowania przez biologicznych rodziców w Polsce oraz zapoznanie flamandzkiego gościa z zakresem kompetencji i działań polskiego Rzecznika w toku postępowań opiekuńczych oraz jego uprawnień kontrolnych w zakresie procedur adopcyjnych. Spotkanie było elementem zacieśnienia współpracy celem ochrony praw polskich dzieci przysposabianych przez mieszkańców Flandrii.

VII. UPOWSZECHNIANIE PRAW DZIECKA

Rzecznik Praw Dziecka, realizując ustawowy obowiązek upowszechniania praw dziecka, inicjował oraz uczestniczył w wydarzeniach służących podnoszeniu świadomości, a także lepszemu poznaniu i zrozumieniu praw najmłodszych obywateli. Działania te prowadzone były zarówno wśród dzieci, jak i osób dorosłych. Istotnym elementem podejmowanych aktywności było współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, a także społecznymi doradcami Rzecznika Praw Dziecka, którzy w jego imieniu spotykali się z dziećmi oraz dorosłymi na terenie całego kraju.

1. DZIAŁALNOŚĆ BIEŻĄCA

1.1. Spotkania

Rzecznik Praw Dziecka spotykał się z dziećmi w szkołach, przedszkolach, szpitalach, placówkach wsparcia dziennego, domach kultury, miejscach wypoczynku i placówkach opiekuńczo–wychowawczych na terenie całej Polski. Grupy zorganizowane odwiedzały Rzecznika w jego Biurze. Każde spotkanie było poświęcone propagowaniu wiedzy o prawach dziecka, dyskusji, a także omawianiu konkretnych sytuacji zgłaszanych przez dzieci.

Ogółem w roku 2015 roku w spotkaniach z Rzecznikiem wzięło około 58 tys. dzieci.

Spotkania w Biurze Rzecznika miały formę warsztatów prowadzanych przez zespół psychologów pracujących w Dziecięcym Telefonie Zaufania. Warsztaty kończyła otwarta dyskusja, a dzieci zgłaszały nurtujące je problemy oraz uzyskiwały informacje, jak poradzić sobie z trudnymi sytuacjami. Każde dziecko otrzymało także zestaw materiałów informacyjnych o prawach dziecka i Dziecięcym Telefonie Zaufania Rzecznika Praw Dziecka.

Upowszechniając wiedzę o prawach dziecka, Rzecznik Praw Dziecka spotykał się także ze studentami, którzy w przyszłości będą pracować z dziećmi. Odwiedził m.in. uczelnie wyższe w Krakowie, Słupsku, Szczecinie, Warszawie, Gdańsku, Toruniu, Lublinie oraz Włocławku.

Spotkania ze słuchaczami uczelni wyższych miały na celu pogłębienie wiedzy studentów na temat praw dziecka oraz zapoznanie ich z systemem prawnym dotyczącym ochrony dzieci, jego wad, zalet i wyzwań. Rzecznik Praw Dziecka spotykał się też z przyszłymi pracownikami socjalnymi i nauczycielami przedszkoli oraz szkół, pedagogami różnych specjalności (w tym resocjalizacji), przekazując im wiedzę o funkcjonowaniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Istotnym elementem w ramach działalności w tym obszarze były spotkania ze studentami uczelni medycznych, podczas których Rzecznik Praw Dziecka przypominał

o konieczności stosowania specjalnego standardu ochrony praw dziecka podczas wykonywania czynności medycznych oraz o potrzebie empatycznego podejścia do małego pacjenta, zabezpieczeniu jego zdrowia fizycznego, ale także zadbania o stan psychiczny podczas całego procesu leczenia i powrotu do zdrowia. Zwracał też uwagę, że lekarze i cały pozostały personel medyczny odgrywają niezwykle ważną rolę w ochronie praw dziecka. Jako osoby posiadające wiedzę specjalistyczną oraz biorące udział w czynnościach medycznych są w stanie natychmiast zareagować w przypadku stwierdzenia oznak krzywdzenia dziecka.

W czasie spotkań ze studentami i pracownikami uczelni wyższych Rzecznik Praw Dziecka kładł szczególny nacisk na konieczność podejmowania działań na rzecz zapobiegania wszelkiego rodzaju przemocy wobec dzieci oraz potrzebie natychmiastowej reakcji na krzywdę najmłodszych – zarówno fizyczną, jak i psychiczną. Każde z tych spotkań kończyła merytoryczna, wartka dyskusja o prawach dziecka w Polsce, dotycząca aspektów teoretycznych i praktycznych, pomocnych w przyszłych działaniach zawodowych słuchaczy.

1.2. Listy okolicznościowe

Rzecznik Praw Dziecka w 2015 roku wystosował następujące listy okolicznościowe:

- do Dzieci i Młodzieży z okazji ferii zimowych,
- do Uczniów klas VI szkół podstawowych w związku ze sprawdzianem kończącym edukację w szkole podstawowej,
- do Uczniów klas III gimnazjum w związku z egzaminem gimnazjalnym,
- do Rodziców z okazji Dnia Świadomości Alienacji Rodzicielskiej,
- do Rodziców, Opiekunów i Wychowawców z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka,
- do Uczniów z okazji zakończenia Roku Szkolnego 2014/2015,
- do Uczniów z okazji rozpoczęcia Roku Szkolnego 2015/2016,
- z okazji Ogólnopolskiego Dnia Przedszkolaka,
- z okazji Światowego Dnia Orderu Uśmiechu,
- do Nauczycieli, Wychowawców i Pracowników Oświaty z okazji Dnia Edukacji Narodowej,
- do Dyrektorów, Wychowawców i Nauczycieli Szkół w związku z obchodami Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka,
- do dzieci i dorosłych z okazji Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka,
- do Pracowników Socjalnych z okazji Dnia Pracownika Socjalnego,

– do Wolontariuszy z okazji Międzynarodowego Dnia Wolontariusza,
– do Dorosłych świętujących nadchodzący Nowy Rok.

1.3. Odznaka Honorowa za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka

Odpowiadając na prośbę Rzecznika Praw Dziecka, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej ustanowił odznakę dla osób fizycznych, organizacji i instytucji działających w kraju i za granicą nadawaną przez Rzecznika Praw Dziecka za szczególne osiągnięcia w dziedzinie ochrony praw dziecka. W dniu 26 marca 2013 r. weszło w życie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 lutego 2013 r. w sprawie ustanowienia Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI, ustalenia jej wzoru, zasad i trybu nadawania oraz noszenia[557].

W 2015 roku Rzecznik Praw Dziecka uhonorował Odznaką następujące osoby oraz instytucje:

Alicję Binert, Joannę Grębowską–Szpak, Remigiusza Henczela, Henrykę Krzywonos–Strycharską, Łukasza Ługowskiego, Piotra Pamułę, Teresę Słupianek, Krystynę Starczewską, prof. Stanisława Leszka Stadniczeńkę, Agnieszkę Szymkiewicz–Abramik, Zarząd Główny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Fundację „Dziecięcy Uśmiech", Stowarzyszenie Chorych na Mukopolisacharydozę (MPS) i Choroby Rzadkie, Stowarzyszenie Rodzicowi Przyjaciół Dzieci Niewidomych i Słabowidzących „Tęcza" w Warszawie, Szkołę Podstawową nr 1 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Nysie.

1.4. Społeczna Rada Doradcza Rzecznika Praw Dziecka

Podobnie jak w latach ubiegłych swoją pracę kontynuowała Społeczna Rada Doradcza Rzecznika Praw Dziecka. W jej skład wchodzą m.in. przedstawiciele środowisk naukowych, medycznych, prawniczych, artystycznych, duszpasterskich, organizacji pozarządowych, Policji, a także inne osoby aktywnie zaangażowane w działania na rzecz poprawy jakości życia dzieci w Polsce.

Zadaniem Członków Rady jest wsparcie Rzecznika Praw Dziecka we wszystkich obszarach jego działalności, zgodnie ze swoimi umiejętnościami i kompetencjami. Społeczna Rada Doradców podejmuje czynności, których głównym celem jest poprawa stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce oraz szeroko rozumiana edukacja w tym zakresie. Członkowie Rady, poprzez spotkania z dziećmi i dorosłymi w całym kraju, podejmowali

[557] Dz. U. z 2013 r., poz. 333

aktywność w zakresie upowszechniania praw dziecka. Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Dziecka, podejmowali również działania monitorujące i interwencyjne w sprawach indywidualnych.

Skład osobowy Społecznej Rady Doradczej stanowi Załącznik nr 10 do Informacji.

2. WYDARZENIA

2.1. Konkurs na najlepszą pracę doktorską i magisterską

W 2015 roku odbyła się VI edycja konkursu na najlepsze prace magisterskie i doktorskie poruszające problematykę ochrony praw dziecka. Konkurs ogłaszany jest przez Rzecznika Praw Dziecka nieprzerwanie od 2009 roku.

Konkurs ma na celu wyróżnianie i publikowanie prac szczególnie wartościowych dla upowszechniania tematu ochrony praw dzieci; ma charakter otwarty i skierowany jest do absolwentów wyższych uczelni, którzy uzyskali tytuł magistra lub stopień doktora. Kryterium oceny stanowią walory poznawcze pracy, dostarczenie rzetelnej wiedzy o zjawiskach i poruszanych problemach, a także możliwość praktycznego wykorzystania rezultatów opracowania oraz innowacyjność pracy i rzetelność w zakresie metodologii.

W tym roku w składzie Komisji oceniającej prace znaleźli się: prof. Barbara Smolińska–Theiss (Przewodnicząca), prof. Ewa Jarosz, prof. Stanisław Leszek Stadniczeńko, ks. prof. Adam Solak, prof. Marek Konopczyński, dr Paweł Jaros oraz sędzia Agnieszka Rękas.

Nagrodę główną w kategorii prac magisterskich zdobyła Marta Dąbrowska – absolwentka Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Praca pt. *Grooming – wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne* podejmuje społeczny problem zagrożenia dzieci zjawiskiem uwiedzenia w sieci. Promotorem pracy była dr hab. prof. Uniwersytetu w Białystoku Ewa M. Guzik–Makaruk.

Drugą nagrodę w tej samej kategorii zdobyła Izabela Lach, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu w Opolu, za pracę pt. *Dziecko jako podmiot wolności sumienia i wyznania*. Praca ta, ze względu na swą wartość poznawczą z praktycznymi implikacjami, powinna być dostępna dla wszystkich instytucji edukacyjno–wychowawczych. Promotorem pracy był dr hab. Dariusz Walencik, prof. Uniwersytetu w Opolu.

I nagroda w kategorii prac doktorskich przyznana została Małgorzacie Andrzejczak–Świątek z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu za pracę pt. *Ochrona praw dziecka w sytuacjach nadzwyczajnych*, której promotorem był prof. dr hab. Tadeusz Jasudowicz. Dysertacja ma charakter studium teoretycznego poświęconego ochronie praw dziecka. Autorka przeanalizowała ustawodawstwo światowe i europejskie w

tym zakresie oraz dokonała uszczegółowionych analiz sytuacji w perspektywie określonych struktur krajowych i międzynarodowych.

2.2. Prezentacja MONALIZY

11 lutego w Biurze Rzecznika Praw Dziecka zaprezentowany został projekt „Systemu Monitorowania, Analizy Ryzyka i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie MONALIZA", przygotowany przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny w Warszawie. W spotkaniu uczestniczył Rzecznik Praw Dziecka, a reprezentowane były: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Komenda Główna Policji, Biuro Rzecznika Praw Pacjenta, Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) oraz Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa (NASK). W spotkaniu udział wzięli również Społeczni Doradcy Rzecznika Praw Dziecka – prof. Ewa Jarosz, prof. Barbara Smolińska–Theiss, Renata Durda, dr Aleksandra Piotrowska i Dorota Zawadzka.

System MONALIZA zaproponowany przez NIZP zakłada wsparcie działających już Niebieskich Kart, które będą mogły być wypełniane w formie elektronicznej. Cyfryzacja procedury Niebieskiej Karty pozwoli na tworzenie raportów w czasie rzeczywistym i na bieżącą analizę zjawiska przemocy w rodzinie. W oparciu o gromadzone dane zapewni możliwość monitorowania i opracowywania czynników ryzyka przemocy w rodzinie.

MONALIZA zakłada wykorzystanie dodatkowych informacji, rutynowo gromadzonych przez służby, resorty i organizacje pomagające rodzinie. Zebrane razem stanowić będą wiarygodne źródło wiedzy dla zespołów interdyscyplinarnych, których zadaniem jest działalność profilaktyczna w zakresie rodzin potencjalnie zagrożonych przemocą.

2.3. Spotkanie Rzeczników Praw Dziecka Krajów Bałtyckich

30 marca w Warszawie rozpoczęło się doroczne dwudniowe spotkanie Rzeczników Praw Dziecka z Estonii, Litwy, Łotwy i Polski. Do Warszawy na zaproszenie Rzecznika Praw Dziecka przybyli: reprezentujący Estonię Andres Aru z Departamentu Spraw Dziecka wraz z doradcami, Litwę – Rzecznik Praw Dziecka Edita Ziobiene z doradcami, Łotwę – Rzecznik Praw Dziecka Juris Jansons wraz z Dyrektorem Departamentu Praw Dziecka i doradcami. Gościem specjalnym spotkania była Katharine Philbrick, przedstawicielka Children of Prisoners Europe.

Pierwszy dzień obrad podzielony został na trzy sesje. Podczas pierwszej zebrani wysłuchali informacji o rocznej działalności Rzeczników. Była to okazja do podzielenia się informacjami o bieżących działaniach w dziedzinie ochrony praw dziecka, a także wzajemnej inspiracji pomysłami. Druga sesja dotyczyła ochrony praw dzieci, których rodzice odbywają karę pozbawienia wolności. Goście przedstawili sytuację tych dzieci, sposoby na zapewnienie im prawa do kontaktu z osadzonymi rodzicami oraz towarzyszące temu regulacje prawne, a także praktyczne rozwiązania każdego z krajów. Sesja zakończyła się wystąpieniem przedstawiciela Children of Prisoners Europe Katharine Philbrick oraz dyskusją. Ostatnia sesja tego dnia poświęcona została przygotowywaniu raportu o przestrzeganiu praw dziecka do Komitetu Praw Dziecka.

Dzień drugi spotkania podzielony został na dwie sesje. Podczas pierwszej ombudsmani zajęli się problemem małoletnich cudzoziemców. Każdy z zaproszonych gości przedstawił procedury, jakie obowiązują w ich kraju oraz skalę problemu. Wskazywane były także trudności wynikające z opieki nad dzieckiem cudzoziemskim oraz sposoby jej zapewnienia.

Podczas drugiej sesji omówiono raporty przedstawione przez poszczególnych Rzeczników Praw Dziecka, dotyczące najważniejszych problemów, z jakimi spotykają się w swojej pracy. Przedstawiciele Litwy omówili raport dotyczący udziału dzieci w badaniach biomedycznych, Łotysze zaprezentowali sytuację dzieci przebywających w placówkach opiekuńczych. Wspólny dla wszystkich krajów był problem efektywności placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej i kierowania dzieci do szpitalnych oddziałów psychiatrycznych. Estońska prezentacja dotyczyła procedur adopcji, jakie obowiązują w tym kraju. Strona polska przedstawiła wyniki dwóch badań zleconych przez Rzecznika Praw Dziecka: „Nastolatki wobec Internetu" oraz „Charakterystyka i konsekwencje wyjazdów zarobkowych rodziców".

Rzecznicy Praw Dziecka uczestniczący w spotkaniu dołączyli do grona ambasadorów kampanii społecznej polskiego Rzecznika Praw Dziecka „Reaguj. Masz prawo" – poprzez podpisanie deklaracji zobowiązującej do reagowania na wszelkie przejawy przemocy wobec dzieci.

Na zakończenie pobytu w Polsce Rzecznicy złożyli kwiaty pod pomnikiem Janusza Korczaka w Warszawie.

2.4. Prawa dziecka w reportażu telewizyjnym

Rzecznik Praw Dziecka po raz kolejny objął patronatem honorowym konkurs „To nas dotyczy", zorganizowany przez Polską Izbę Komunikacji Elektronicznej dla lokalnych

telewizji kablowych. Dziennikarze i nadawcy w ramach konkursu zgłaszali dowolny materiał dziennikarski dotyczący ochrony praw dziecka.

W 2015 r. Rzecznik przyznał nagrody w specjalnej kategorii pt. „Bicie uczy, ale tylko złych rzeczy". I miejsce w konkursie zajął materiał pt. „Błędne koło" autorstwa Arlety Boldy–Górnej, wyemitowany w Twojej Telewizji Morskiej.

2.5. Mam prawo i nie zawaham się go użyć!

16 maja Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w spotkaniu z najmłodszymi uczestnikami 6. Warszawskich Targów Książki. Rzecznik Praw Dziecka cyklicznie obejmuje to wydarzenie honorowym patronatem. Na trybunach Stadionu Narodowego zorganizowano „Kanapę Literacką", gdzie odbywały się spotkania i rozmowy o literaturze. Jednym z gości honorowych był Rzecznik Praw Dziecka. Pretekstem do rozmowy o prawach dziecka oraz dziecięcej podmiotowości była promocja książki o prawach dziecka autorstwa Joanny Olech „Mam prawo i nie zawaham się go użyć!".

2.6. „Jestem mamy i taty" Kampanią Społeczną Roku 2014

Kampania społeczna Rzecznika Praw Dziecka „Jestem mamy i taty" została nagrodzona prestiżowym tytułem Kampania Społeczna Roku 2014 w kategorii Kampanie Instytucji Publicznych. Konkurs organizowany jest od 2008 roku przez Fundację Komunikacji Społecznej. Nagroda została wręczona w maju 2015 r.

Kampania miała na celu zmianę postaw rodziców i uwrażliwienie ich na podmiotowość dziecka w sytuacji rozpadu rodziny.

W uzasadnieniu przyznania nagrody głównej jury konkursu doceniło zrozumienie potrzeb grupy docelowej, w tym podkreślenie w komunikacji podmiotowości dziecka. Kampania miała też swój oddźwięk w wymiarze legislacyjnym – uchwalono przygotowany przez Rzecznika Praw Dziecka projekt zmian w Kodeksie rodzinnym, zapewniający dziecku prawo do wychowania przez oboje rodziców w sytuacji ich rozstania.

Kampania „Jestem mamy i taty" bazowała na dwóch różnych odsłonach, pokazujących problem wikłania dziecka w konflikt okołorozwodowy rodziców w odmienny sposób.

Pierwsza promowana była spotem, który przekazywał informacje o prawie dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców. W warstwie tekstowej wykorzystano grę słów, wskazującą na podobieństwo dziecka do każdego z rodziców: „Nos mam po tacie, a piegi po mamie. A tak naprawdę, czy się to komuś podoba, czy nie, zawsze, ale to zawsze jestem mamy i taty!"

W drugiej odsłonie o silnym zabarwieniu emocjonalnym w spocie wystąpiły dzieci mówiące wprost do kamery: „Ranisz mnie, kiedy szydzisz z mojego taty", „Niszczysz mnie, kiedy każesz wybierać" oraz „Cierpię, kiedy obrażasz moją mamę".

Spoty telewizyjne i radiowe wspierały plakaty – odpowiednie dla obu odsłon – przesłane do ośrodków pomocy rodzinie i sądów rodzinnych; kolportowały je też osoby indywidualne i organizacje pozarządowe. Spoty emitowane były przez Telewizję Polską wraz z jej regionalnymi oddziałami, Polskie Radio wraz z rozgłośniami regionalnymi, telewizje kablowe oraz stacje komercyjne.

2.7. Effie dla kampanii społecznej „Jestem mamy i taty"

Zainicjowana w 2014 roku kampania społeczna Rzecznika Praw Dziecka „Jestem mamy i taty" w 2015 r. otrzymała jeszcze jedno wyróżnienie – brązową statuetkę w konkursie Effie Awards 2015. To najbardziej prestiżowy konkurs marketingowy na świecie. Ideą konkursu jest nagradzanie projektów, które osiągają najlepszą efektywność komunikacyjną. Do Effie Awards jury nominowało 68 kampanii w 20 kategoriach. Rzecznik Praw Dziecka odebrał statuetkę w kategorii pro bono 12 października podczas uroczystej Gali w Teatrze Wielkim.

2.8. XXI posiedzenie Sejmu Dzieci i Młodzieży

1 czerwca Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w XXI posiedzeniu Sejmu Dzieci i Młodzieży. Tradycyjnie zbiera się on raz do roku 1 czerwca (Międzynarodowy Dzień Dziecka). Polska jako pierwszy kraj w Europie zorganizowała tego typu przedsięwzięcie.

W trakcie tradycyjnego przemówienia Rzecznik pogratulował uczestnikom aktywności oraz wyraził opinię, że młodzieżowe rady miast, gmin i powiatów to miejsca, w których nie powinno zabraknąć młodych kreatywnych osób. Wyraził zadowolenie, że młodzi ludzie upomnieli się o własne miejsce w przestrzeni publicznej i chcą mieć aktywny wpływ na jej tworzenie.

Podczas obrad posłowie przyjęli uchwałę w sprawie miejsca ludzi młodych w przestrzeni publicznej. Miała ona za zadanie m.in. wspomóc aktywizację młodzieży w zakresie działalności społecznej.

Uroczystego otwarcia XXI Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży dokonał Marszałek Sejmu wraz z Młodzieżowymi Marszałkami Sejmu Dzieci i Młodzieży: Michałem Mikołajem Nehringiem z Gdyni, Damianem Nowickim z Wałbrzycha oraz Michałem Skrętem z Warszawy.

W posiedzeniu udział wzięli także: Prezes Rady Ministrów Ewa Kopacz, Minister Edukacji Narodowej Joanna Kluzik–Rostkowska, Minister Pracy i Polityki Społecznej Władysław Kosiniak–Kamysz oraz Prezes Centrum Edukacji Obywatelskiej Jacek Strzemieczny.

W sejmowych ławach zasiadło 460 młodych posłów, którzy nad kształtem przyjętej ustawy pracowali w podkomisjach sejmowych.

Sejm Dzieci i Młodzieży organizowany jest przez Kancelarię Sejmu RP we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej, Ministerstwem Edukacji Narodowej oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Celem projektu edukacyjnego jest zaangażowanie uczniów w działania na rzecz swojej szkoły, najbliższego otoczenia oraz zwiększenie poziomu wiedzy na temat funkcjonowania demokratycznego państwa prawa. Z punktu widzenia Rzecznika Praw Dziecka najistotniejszym elementem była możliwość realizacji prawa dziecka do wyrażania własnego zdania w sprawach jego dotyczących.

Wszyscy uczestnicy Sejmu Dzieci i Młodzieży otrzymali od Rzecznika Praw Dziecka materiały informacyjno–edukacyjne dotyczące praw dziecka.

2.9. Promocja instytucji ochrony praw najmłodszych obywateli

Przez cały czerwiec 2015 r. z Poczty Głównej w Warszawie bezpłatnie można było wysyłać okolicznościowe karty pocztowe, przygotowane z okazji 15–lecia powołania urzędu Rzecznika Praw Dziecka. Karty zaprojektowane przez Pocztę Polską trafiły do obiegu 1 czerwca, dokładnie w 15. rocznicę powołania urzędu Rzecznika Praw Dziecka. W Urzędzie Pocztowym nr 1 przy ul. Świętokrzyskiej karty był stemplowane okolicznościowym datownikiem.

Na pocztówce umieszczono numer Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka (800 12 12 12) oraz cytat Janusza Korczaka: „Dziecko to człowiek, tylko że mały… nie znaczy jednak, że głupi. Ten mały często czuje i widzi więcej niż sobie myślisz”.

1 czerwca karty mogli wysyłać również uczestnicy XXI posiedzenia Sejmu Dzieci i Młodzieży. Okolicznościowa karta trafiła także do punktów filatelistycznych.

2.10. Godne traktowanie dzieci podczas interwencji

W czerwcu 2015 r. do wszystkich komend i komisariatów Policji w kraju ponownie trafiły plakaty przypominające zasady postępowania wobec dzieci podczas interwencji. Inicjatorzy projektu: Rzecznik Praw Dziecka oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zaapelowali do policjantów, aby w każdym działaniu kierowali się dobrem dziecka.

W sumie do policyjnych komend i komisariatów trafiło 1 400 plakatów. Wyróżniono na nich główną zasadę: „W każdym działaniu należy kierować się dobrem dziecka, a także zapewnić mu właściwą opiekę i poczucie bezpieczeństwa”.

Na plakacie znalazło się również dziewięć innych zaleceń. Mówią m.in. o tym, że dzieci należy traktować „godnie, z szacunkiem i taktownie”. Postery mają przypominać funkcjonariuszom, że podczas interwencji należy wytłumaczyć dziecku zaistniałą sytuację i zrobić wszystko, by poczuło się bezpiecznie.

Plakaty zostały przygotowane w 2014 roku jako wspólna inicjatywa Rzecznika Praw Dziecka i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Generalnej, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Komendy Głównej Policji. Już wtedy trafiły one do funkcjonariuszy. W maju 2015 r. Minister Spraw Wewnętrznych oraz Rzecznik Praw Dziecka zdecydowali o kontynuowaniu akcji.

Tekst dokumentu: „Zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka” zawiera Załącznik nr 16 do Informacji.

2.11. Misie dla dzieci poszkodowanych w wypadkach

29 czerwca Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w przekazaniu stu tysięcy maskotek „Miś Ratownik” dla dzieci poszkodowanych w wypadkach. Była to kolejna edycja akcji Stowarzyszenia „Misie Ratują Dzieci”.

Zgodnie z ideą akcji maskotki rozdawane przez służby ratunkowe dzieciom, które uczestniczą w wypadkach, mają złagodzić ich uraz psychiczny, odwrócić uwagę od spraw dziejących się wokół, przełamać nieufność. Każdy „Miś Ratownik” zawiera numer do stowarzyszenia, gdzie można uzyskać informacje o dalszej pomocy.

Stowarzyszenie „Misie Ratują Dzieci” działa od 1999 r. Jego głównym celem jest profilaktyka prowadząca do zmniejszenia liczby wypadków i pomoc psychologiczna ofiarom tragicznych zdarzeń. Organizacja m.in. prowadzi Dom Misia Ratownika, czyli Ogólnopolskie Centrum Terapeutyczno–Szkoleniowe w Dźwirzynie k. Kołobrzegu dla osób poszkodowanych w wypadkach i ich rodzin oraz dla pracowników służb ratownictwa.

2.12. Pakt Społeczny Przeciwko Dopalaczom

17 lipca Rzecznik Praw Dziecka został zaproszony do uczestnictwa w pracach zespołu odpowiedzialnego za walkę z dopalaczami, powołanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Zadaniem zespołu było wypracowanie rozwiązań, które dotrą bezpośrednio do

młodzieży, wybór kanałów komunikacji oraz wdrożenie innowacyjnych działań profilaktycznych.

W skład zespołu weszli przedstawiciele: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Biura Rzecznika Praw Dziecka, Głównego Inspektoratu Sanitarnego i Policji. Specjaliści mieli za zadanie wypracowanie spójnego programu działań profilaktycznych, skupionych na przeciwdziałaniu zażywania dopalaczy.

Pakt Społeczny Przeciwko Dopalaczom podpisano 29 lipca. Treść paktu brzmiała: „Jesteśmy przeciw – dopalaczowym zbrodniom. Jesteśmy za – życiem wolnym od narkotyków. Dołącz do nas i powiedz innym: dopalacze kradną życie! Działaj! Twórz! Żyj!".

W siedzibie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dokument podpisali m.in. Premier Ewa Kopacz, Minister Zdrowia Marian Zembala, Minister Sprawiedliwości Borys Budka, Minister Spraw Wewnętrznych Teresa Piotrowska, Minister Administracji i Cyfryzacji Andrzej Halicki, Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, a także przedstawiciele różnych organizacji pozarządowych, w tym Związku Harcerstwa Polskiego i MONAR–u.

Wśród zaplanowanych działań ostatecznie znalazły się te, które zostały wprowadzone w skali ogólnokrajowej – filmy edukacyjne i materiały informacyjne przygotowane tak, by docierały do młodego odbiorcy. Przygotowane materiały profilaktyczne były promowane przede wszystkim w Internecie i mediach społecznościowych.

2.13. Ze stomatologami w koalicji na rzecz walki z przemocą wobec dzieci

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w konferencji „Rola lekarza dentysty w rozpoznawaniu objawów przemocy wobec dzieci", która 11 września odbyła się w Poznaniu. Podczas spotkania Rzecznik Praw Dziecka przypomniał, że każdy człowiek, a zwłaszcza lekarz, czyli osoba wykonująca zawód zaufania publicznego, ma nie tylko prawo, ale także obowiązek reagować – jeśli stwierdzi przemoc wobec dziecka albo będzie miał uzasadnione podejrzenie, że dziecko jest krzywdzone.

Podczas konferencji odbyła się premiera książki skierowanej do studentów medycyny i stomatologów, zatytułowanej „Rola lekarza dentysty w rozpoznawaniu objawów przemocy wobec dzieci". Publikacja wyjaśnia, jak rozpoznać objawy przemocy podczas standardowego badania stomatologicznego, a także przedstawia schemat kolejnych działań, w tym zgłoszenia zdarzenia do najbliższego ośrodka pomocy społecznej poprzez formularz „Niebieskiej Karty". Zawiera również wykaz przepisów obligujących do zgłoszenia zdarzenia mającego znamiona

przestępstwa. Książka powstała dzięki zaangażowaniu i merytorycznej opiece wielu autorytetów: lekarzy dentystów, psychologów, seksuologów oraz prawników

W konferencji oprócz Rzecznika Praw Dziecka udział wzięli m.in.: prof. Dorota Olczak–Kowalczyk, Konsultant krajowy w dziedzinie stomatologii dziecięcej, prof. Marek Ziętek, Rektor Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu im. Piastów Śląskich, a także lekarze praktycy.

2.14. Podsumowanie akcji „Razem bezpieczniej"

15 października w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych podsumowano realizację programu „Razem bezpieczniej" w latach 2007–2015 r. Spotkanie otworzył Rzecznik Praw Dziecka, który program wspiera od lat.

Spotkanie rozpoczął spektakl edukacyjno–profilaktyczny „Sekret" w wykonaniu grupy młodzieży „Profilaktyka a Ty". Następnie zaprezentowano film z realizacji programu „Razem bezpieczniej". Odbyły się także panele dyskusyjne dotyczące m.in. przeciwdziałania zjawiskom patologii, ochrony dzieci i młodzieży, a także bezpieczeństwa w miejscach publicznych. Cenne uwagi przekazali zebranym wojewódzcy koordynatorzy oraz członkowie Międzyresortowego Zespołu wspierającego koordynację programu.

Program „Razem bezpieczniej" przez lata łączył działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu było przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami. Głównym zadaniem Programu było ograniczenie skali zjawisk i zachowań, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia, wzrost realnego bezpieczeństwa w Polsce i poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców, a także zapobieganie przestępczości i aspołecznym zachowaniom.

2.15. Konkurs na logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka

23 października Rzecznik Praw Dziecka ogłosił konkurs na logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. Konkurs miał wyłonić najlepszą identyfikację wizualną, która na stałe wpisze się w obchody tego dnia.

Konkurs miał charakter otwarty, a prace oceniano pod względami: artystycznym (pomysł, komunikatywność, czytelność), graficznym (profesjonalizm pracy zgodny z zasadami sztuki), użytkowym (możliwości zastosowania w materiałach informacyjno–promocyjnych Rzecznika Praw Dziecka).

Prace oceniało jury w składzie: Jacek Frankowski (karykaturzysta), Edward Lutczyn (artysta plastyk, Społeczny Doradca RPD) oraz Marcin Władyka (artysta grafik). Ostatecznie zwyciężył projekt Wojciecha Janickiego z Poznania.

Oficjalne ogłoszenie wyników odbyło się w Świdnicy – Stolicy Dziecięcych Marzeń w trakcie obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka (20 listopada).

Logo będzie wykorzystywane przy okazji wszystkich działań i inicjatyw, które służą promocji przestrzegania praw najmłodszych.

Logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka przedstawia Załącznik nr 19 do Informacji.

2.16. Okolicznościowy znaczek pocztowy

20 listopada Poczta Polska, we współpracy z Rzecznikiem Praw Dziecka, przygotowała emisję filatelistyczną oraz okolicznościowy folder promujące prawa dziecka oraz Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka. Folder przypominał, że na wniosek Rzecznika Praw Dziecka Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 7 listopada 2014 r. podjął uchwałę w sprawie ustanowienia 20 listopada Ogólnopolskim Dniem Praw Dziecka. Zachęcał także do organizowania w tym dniu inicjatyw służących upowszechnianiu praw dziecka. Wkładkę do folderu stanowiły życzenia złożone przez Rzecznika Praw Dziecka z okazji Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. Folder otrzymali wszyscy uczestnicy uroczystej Gali zorganizowanej w Świdnicy z okazji obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. W tym dniu na Poczcie w Świdnicy można było wysłać przesyłkę z okolicznościowym datownikiem.

Wizualizację okolicznościowego znaczka pocztowego przedstawia Załącznik nr 20 do Informacji.

2.17. Pierwsza książka o prawach dziecka–pacjenta

Rzecznik Praw Dziecka wraz z Rzecznikiem Praw Pacjenta zainicjowali powstanie oraz objęli patronatem honorowym wydanie książki pt. *Kuba i Buba w szpitalu, czyli o prawach dziecka–pacjenta niemal wszystko*. Autorem książki jest Grzegorz Kasdepke, ilustracje przygotowała Ewa Poklewska–Koziełło.

Książka jest pierwszym tego typu wydawnictwem edukacyjnym w Polsce. Dzieci – oczami bohaterów – poznają świat opieki zdrowotnej oraz przysługujące im prawa. Dowiadują się, dlaczego warto słuchać lekarza, do kogo zwrócić się o pomoc, kiedy ktoś bliski zachoruje, czym jest tajemnica lekarska, a także co można, a czego nie wolno robić w szpitalu.

Książka trafiła do rąk dzieci rok po opracowaniu Karty Praw Dziecka–Pacjenta przez Rzecznika Praw Dziecka i Rzecznika Praw Pacjenta. W Karcie zostały zapisane – w zwięzły

i zrozumiały sposób – prawa przysługujące dzieciom i ich opiekunom. Karta powstała na podstawie przepisów ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, czerpiąc również z zapisów Konwencji o prawach dziecka. Przypomina m.in., że każde dziecko ma prawo do wyrażania własnego zdania we wszystkich sprawach, które go dotyczą, personel medyczny i opiekunowie są zobowiązani do wysłuchania dziecka i przyjęcia jego opinii z należytą uwagą.

Książka pt. *Kuba i Buba w szpitalu, czyli o prawach dziecka–pacjenta niemal wszystko* jest przekazywana podczas wizyt Rzecznika Praw Dziecka na oddziałach pediatrycznych w całej Polsce.

2.18. Prawa dziecka w literaturze

Przykładem książki, która ukazała się pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka jest książka „Dzieciaki z ulicy Tulipanowej, czyli prawa małych i dużych", autorstwa Joanny Krzyżanek. W przystępny dla młodego czytelnika sposób porusza ona zagadnienia praw człowieka, w szczególności praw dziecka. Przypomina, że nikt nie może zabronić dziecku prowadzić pamiętnik, bawić się, przyjaźni, czy rozwijania talentów. Doskonale wiedzą o tym bohaterowie książki, którzy w trakcie codziennych przygód odkrywają swoje prawa i ich znaczenie. Uczą się, że każdy z nich może wyrażać własne zdanie, chodzić do teatru i kina, uczyć się i marzyć. Dowiadują się również, że tak samo oni powinni szanować prawa innych osób.

2.19. 10–lecie programu „Profilaktyka a Ty"

Przez cały 2015 rok Rzecznik Praw Dziecka regularnie wspierał działalność i spotykał się uczestnikami programu Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty". 31 maja był gościem PaTosfery oraz Gali Finałowej Pierwszego Lubelskiego Przystanku PaT, który odbył się w Radzyniu Podlaskim. W ramach akcji, która stała się ruchem społecznym, tysiące młodych ludzi na co dzień swoją postawą i działaniami promuje życie bez uzależnień i przemocy. Żyją z pasją, angażują się w rozmaite przedsięwzięcia artystyczne, przekonują, jaką wartość ma otwartość na dialog i pomoc drugiemu człowiekowi.

23 czerwca na Stadionie Narodowym w Warszawie odbyła się Jubileuszowa Gala 10–lecia programu „Profilaktyka a Ty". W 10. ogólnopolskim przystanku PaT wzięło udział ok. 11 tys. młodych ludzi. Do Warszawy zjechali liderzy organizacji z całego kraju.

Dzień później (26 czerwca) Rzecznik Praw Dziecka wręczył Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI insp. Grzegorzowi Jachowi, pełnomocnikowi Komendanta Głównego Policji ds. promocji bezpieczeństwa

publicznego i współpracy z organizacjami pozarządowymi, pomysłodawcy programu „Profilaktyka a Ty”.

Rzecznik spotkał się również ze społecznością PaT w Świdnicy, w ramach uroczystych obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka (20 listopada). Podczas finałowej gali, decyzją społeczności PaT, Rzecznik Praw Dziecka dołączył do grona ambasadorów projektu, otrzymując okolicznościową statuetkę.

2.20. Kampania społeczna „Odwaga ratuje życie”

Wraz z zakończeniem roku szkolnego 2014/2015 i w dzień rozpoczynających się wakacji Rzecznik Praw Dziecka zainaugurował kampanię społeczną – „Odwaga ratuje życie”. Kampania miała za zadanie zwrócić uwagę dzieci i młodzieży, że odwaga to nie tylko siła i pewność siebie, ale przede wszystkim umiejętność podejmowania mądrych decyzji, zdolność do asertywnych postaw, odpowiedzialność za siebie i bliskich.

W ramach kampanii Rzecznik Praw Dziecka przypomniał, że okazje do wykazania się odwagą, czy wręcz bohaterstwem, pojawiają się w najmniej oczekiwanych chwilach. Zwrócił uwagę, że warto mieć w sobie wewnętrzną gotowość na to, żeby powiedzieć „STOP!”, zareagować właściwie, kiedy grupa przyjaciół chce podjąć niepotrzebne ryzyko, np. oddać skok do wody w nieoznaczonym miejscu czy rozpalić ognisko w lesie.

Kampania „Odwaga ratuje życie” przez całe wakacje przestrzegała przed brawurą czy brakiem rozwagi oraz zachęcała i ośmielała każde dziecko do dbania o bezpieczeństwo swoje oraz kolegów i koleżanek.

Akcja spotu promującego kampanię rozgrywa się w lesie, na terenie rumowiska. Grupa młodych planuje przeskoczyć rowerami nad kilkumetrową przepaścią. Jeden z kolegów uprzedza ich i spycha własny rower w przepaść. W wyniku uderzenia o ruiny rower rozpada się na części. Młodzi ludzie ze strachem w oczach obserwują, co zdarzyłoby się, gdyby zdecydowali się oddać skok. Chwilę później wszyscy dziękują koledze, za odwagę i przeciwstawienie się ryzykownym zachowaniom.

Reżyserem spotu promującego kampanię był Bartosz Konopka, w 2010 r. nominowany do Nagrody Amerykańskiej Akademii Filmowej. Spot główny kampanii wspierają kilkudziesięciosekundowe filmy przedstawiające młode osoby w potencjalnie niebezpiecznych sytuacjach. Każdy posiada alternatywne zakończenie historii. Uzupełnieniem akcji jest ALFABET KAMPANII, który w hasłowy sposób przypomina o tym, dlaczego odwaga ratuje życie.

Szczegółowe informacje o kampanii oraz materiały promocyjne zamieszczono na stronie www.odwagaratujezycie.pl

Spoty kampanii były emitowane przez media ogólnopolskie oraz lokalne, a także przez telewizje kablowe zrzeszone w Polskiej Izbie Komunikacji Elektronicznej oraz w Internecie. Materiały graficzne ukazywały się w prasie ogólnopolskiej, regionalnej oraz w Internecie. Plakaty promujące kampanie wysłano do wszystkich Kuratoriów Oświaty oraz Powiatów.

Wzór plakatu kampanii stanowi Załącznik nr 17 do Informacji.

2.21. Kampania Społeczna „Bicie, czas z tym skończyć"

W Międzynarodowym Dniu Zapobiegania Przemocy Wobec Dzieci (19 listopada) i w przeddzień Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka ruszyła kampania społeczna Rzecznika Praw Dziecka „Bicie, czas z tym skończyć". Celem kampanii było nagłośnienie problemu przemocy wobec dzieci oraz zmiana postaw społecznych, przede wszystkim obniżenie poziomu agresji i aprobaty dla stosowania kar cielesnych.

Jak wynika z badań „Przemoc w wychowaniu w opinii społecznej oraz relacji rodziców", przeprowadzonych przez TNS Polska w 2015 r. na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka, nadal 58% Polaków wyraża aprobatę dla klapsów, a 26% uznaje bicie dzieci za skuteczną metodę wychowawczą.

Wyciąg z raportu „Przemoc w wychowaniu w opinii społecznej oraz relacji rodziców" stanowi Załącznik nr 11 do Informacji.

Kampania wyraźnie podkreślała, że bicie dzieci to wyraz frustracji i braku cierpliwości. Nie jest ani dobrą ani pożądaną metodą wychowawczą.

Kampania społeczna „Bicie, czas z tym skończyć" była kolejną przygotowaną przez Rzecznika Praw Dziecka kampanią powstałą w reakcji na wciąż wysoki poziom społecznej akceptacji przemocy w wychowaniu. W poprzedniej, zatytułowanej „Bicie uczy, ale tylko złych rzeczy", wykorzystano diaboliczny wizerunek Jerzego Radziwiłowicza. Tym razem przekaz był bardziej emocjonalny – bohaterką spotu jest starsza pani, która z perspektywy czasu żałuje, że podnosiła rękę na własne dzieci i przyznaje, że biciem niczego się nie nauczy, a strach nie jest sposobem na wychowanie. Spot wyreżyserował Jan Komasa.

Spot promujący ideę kampanii był emitowany na antenach stacji telewizyjnych i radiowych, a także przed seansami kinowymi i w Internecie. W kilku miastach zrealizowano również kampanię na zewnątrz (outdoor). Plakaty towarzyszące kampanii zostały wysłane do wszystkich gmin. Informacje o kampanii dostępne są na stronie internetowej www.niedlabicia.pl

Wzór plakatu kampanii stanowi Załącznik nr 18 do Informacji.

2.22. Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka

20 listopada 2015 r., w Polsce po raz drugi obchodzony był Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka, uchwalony na wniosek Rzecznika Praw Dziecka 7 listopada 2014 r. przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Posłowie zgodzili się, by w polskim kalendarzu znalazł się dzień, podczas którego głośniej niż zwykle powinno się mówić, że dzieci mają swoje prawa, przypominać, że są one niezbywalne i należy ich zawsze przestrzegać. Ustanowienie Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka w 25. rocznicę uchwalenia Konwencji o prawach dziecka miało także przypomnieć o szczególnej roli Polski – inicjatora uchwalenia Konwencji – w tworzeniu światowego systemu ochrony praw dziecka.

- **Zaproszenie do obchodów**

20 października Rzecznik w liście do dyrektorów, wychowawców i nauczycieli zaapelował o przyłączenie się do obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. Rzecznik zwrócił uwagę, że to znakomita okazja do podejmowania inicjatyw wpisujących się w dyskusję, nie tylko o prawach dziecka, ale także jego potrzebach i problemach. Zachęcił, aby 20 listopada, w trakcie lekcji, szkolnych akademii i debat – przemówiły dzieci, a dorośli uważnie wsłuchali się w ich głos.

- **Uroczyste obchody w Świdnicy**

Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka świętowano w całym kraju, przede wszystkim w przedszkolach i szkołach. Gospodarzem centralnych uroczystych obchodów była Świdnica, miasto noszące zaszczytny tytuł „Stolicy Dziecięcych Marzeń".

Uroczystości rozpoczęły się już 12 listopada, kiedy do Świdnicy przyjechał insp. Grzegorz Jach, autor programu „Profilaktyka a Ty" (PaT). Powodem wizyty był casting do spektaklu „Sekret". Przedstawienia z udziałem młodzieży z lokalnych szkół zaprezentowano w ramach uroczystości 19 i 20 listopada. Na widowni zasiedli rodzice i wychowawcy. „Sekret" w wymowny sposób ostrzega dzieci i młodzież przed narkotykami oraz rodziców przed wygórowanymi ambicjami wobec swoich dzieci. Podczas Gali Finałowej oprócz spektaklu „Sekret" wystąpiły poznańskie „Łejery". Dzieci zaśpiewały takie piosenki, jak: „Mam prawo do swych praw", „Kołysanka dla mamy i taty", czy „Dziećmi jesteśmy tylko raz".

W ramach obchodów debatowano o prawach dziecka, rodzicielstwie, profilaktyce uzależnień i edukacji prawnej. Z dziećmi i rodzicami spotkali się Społeczni Doradcy Rzecznika Praw Dziecka: prof. Barbara Smolińska–Theiss, prof. Ewa Jarosz, sędzia Anna Maria

Wesołowska, Dorota Zawadzka, insp. Grzegorz Jach. Rozmowy w świdnickich przedszkolach przeprowadzała red. Katarzyna Stoparczyk z Polskiego Radia wraz z wokalistką Katarzyną Stankiewicz. Anna Czerwińska–Rydel, autorka książek dla dzieci, ze swoimi fanami spotkała się w bibliotece i w Centrum Przyjaźni Dziecięcej.

Podczas Gali Finałowej Agnieszka Szymkiewicz, Joanna Grębowska–Szpak, Teresa Słupianek i Piotr Pamuła odbierali Odznaki Honorowe za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI przyznawane przez Rzecznika Praw Dziecka.

Minister Edukacji Narodowej Anna Zalewska w imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wręczyła Brązowe Krzyże Zasługi Teresie Dubel i Zuzannie Nawrot.

W trakcie Gali nagrodę otrzymał również Wojciech Janicki z Poznania, autor projektu, który zwyciężył w konkursie na logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka. Inspiracją do stworzenia projektu było połączenie wartości obrazujących istotę praw dziecka – dymek, który reprezentuje dialog, prawo do wyrażania emocji i opinii, wsłuchiwanie się w potrzeby dzieci oraz balon, symbolizujący radość, świętowanie i zabawę. W przygotowaniu projektu pomagała mu 5–letnia córka. Na konkurs zgłoszono wiele interesujących prac. Najlepszą wyłoniło jury w składzie: Jacek Frankowski (karykaturzysta), Edward Lutczyn (artysta plastyk, Społeczny Doradca RPD) oraz Marcin Władyka (artysta grafik).

Logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka przedstawia Załącznik nr 19 do Informacji.

Wieczór swoimi wokalnymi umiejętnościami umilała wszystkim Katarzyna Stankiewicz. Przy akompaniamencie fortepianu zaśpiewała najbardziej znane utwory ze swojego repertuaru. W ramach projektu „Politycy w piaskownicy" przepytani zostali Kawalerowie Orderu Uśmiechu: Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, Jerzy Hamerski, Dorota Zawadzka, insp. Grzegorz Jach i Konsul Honorowy Księstwa Luksemburga Krzysztof Bramorski.

Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka świętowano również na świdnickim rynku. Właśnie tam odbyła się wystawa plakatów prezentujących kampanie społeczne Rzecznika Praw Dziecka, w tym „Bicie, czas z tym skończyć". Na rynku 1 842 dzieci ustanowiło rekord we wspólnym śpiewaniu piosenki „Dziećmi jesteśmy tylko raz".

W Świdnicy obecna była również Dominika Kulczyk (Kulczyk Foundation), która – promując autorski projekt edukacyjny „Efekt domina" – przekonywała, że wystarczy mały gest, drobna zmiana w myśleniu i działaniu, by uruchomić lawinę dobrych zdarzeń i odmienić czyjeś życie.

Wśród osób i organizacji zaangażowanych w przygotowanie świdnickich obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka należy wymienić m.in. Beatę Moskal–Słaniewską,

Prezydenta Świdnicy, pracowników Świdnickiego Ośrodka Kultury, lokalne organizacje i instytucje (m.in. Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Chorych „Serce", Bibliotekę Miejską, Spichlerz Kultury), harcerzy i wolontariuszy. W promocję wydarzeń aktywnie włączyły się świdnickie media. W Gali Finałowej, obok delegacji wszystkich szkół i placówek, organizacji pozarządowych i działaczy na rzecz dzieci, uczestniczyli parlamentarzyści, przedstawiciele lokalnych władz, samorządu i duchowieństwa. Gościem specjalnym była Anna Zalewska, Minister Edukacji Narodowej.

W obchody Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka włączyli się także członkowie Klubu Łączności Radiowej Ziemi Świdnickiej działającego przy stowarzyszeniu Centrum Radiokomunikacji Amatorskiej w Świdnicy. Przez trzy dni łączyli się z całym światem specjalnym znakiem wywoławczym (HF15DPD), informując, że w Polsce obchodzony jest Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka. Tym sposobem informacja drogą radiową dotarła do kilkudziesięciu krajów na całym świecie m.in.: Białorusi, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Izraela, Niemiec, Portoryko, Rumunii, Słowenii, Szkocji, Szwajcarii, Szwecji, USA, Węgier, Włoch. Poczta Polska specjalnie na tę okazję wydała okolicznościowy znaczek pocztowy.

Wizualizację okolicznościowego znaczka pocztowego przedstawia Załącznik nr 20 do Informacji.

- **Obchody w całej Polsce**

Do Rzecznika Praw Dziecka spłynęło kilkaset sprawozdań z obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka w całym kraju. Sprawozdania przybrały najrozmaitszą formę. Wszystkie zawierały szczegółowy opis inicjatyw, większość wzbogaciła relacja zdjęciowa, część zawierało linki do mediów społecznościowych. W większości placówek zorganizowano debaty, szkolne akademie i konkursy plastyczne poświęcone prawom dziecka. Najmłodsi wcielali się w rolę dziennikarzy, aktorów, reżyserów, a nawet sędziów. Dla niektórych szkolne mury okazały się zbyt małe, aby w pełni móc wyrazić to, co czują, więc wyszli z przekazem (manifestacje, marsze, happeningi) poza nie. Wśród wielu zabaw nie zabrakło refleksji, wspomnień o spuściźnie Janusza Korczaka czy analiz treści Konwencji o prawach dziecka. Z kilkuset sprawozdań trudno było wybrać zwycięzcę, więc Rzecznik postanowił wyróżnić 52 organizatorów. Wszystkie placówki, które przesłały sprawozdanie, otrzymały pamiątkowy dyplom.

3. WYDARZENIA POD PATRONATEM RZECZNIKA PRAW DZIECKA

Rzecznik Praw Dziecka w 2015 roku objął honorowym patronatem 287 wydarzeń. Były one realizowane m.in. przez organizacje pozarządowe, placówki naukowe oraz organy administracji państwowej. Przyznając patronat, Rzecznik w szczególny sposób kierował się kryterium upowszechniania praw dziecka i działaniami skutkującymi poprawą stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce.

Wykaz wydarzeń objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka stanowi Załącznik nr 7 do Informacji.

4. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Zgodnie z art. 11a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, podobnie jak w latach poprzednich, w 2015 roku Rzecznik współdziałał ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi oraz innymi zrzeszeniami i fundacjami działającym na rzecz ochrony praw dziecka.

Wielopłaszczyznowa współpraca z organizacjami pozarządowymi zwykle opierała się na wzajemnie uzupełniających się działaniach. Rzecznik Praw Dziecka wspomagał organizacje w ich statutowej działalności, udzielał wsparcia merytorycznego, odbywał konsultacje i spotkania, zaś przedstawiciele organizacji pozarządowych wspierali Rzecznika Praw Dziecka w działaniach na rzecz promocji wśród społeczeństwa ochrony praw dziecka.

Współpraca dotyczyła zarówno organizacji na szczeblu lokalnym, jak też ogólnopolskim. Kierowane do Rzecznika prośby i propozycje ze strony organizacji najczęściej dotyczyły wspólnej realizacji inicjatyw służących m.in. zapobieganiu przemocy wobec dzieci, promocji i upowszechnianiu praw dziecka, zachęcaniu najmłodszych do czytania książek, a także wieloaspektowej edukacji i propagowania zasad zdrowego trybu życia. Odbywały się również spotkania i dyskusje na ww. tematy, które pozwoliły na wypracowanie wspólnych wniosków istotnych dla dalszych działań na rzecz ochrony praw dziecka.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi obejmowała m.in. następujące podmioty, obszary i akcje:

- **Organizacje pozarządowe zajmujące się chorobami rzadkimi wśród dzieci**

Rzecznik Praw Dziecka od lat prowadzi działania mające na celu poprawę dostępności do leczenia dzieci z chorobami rzadkimi. Zwraca uwagę, że okres życia dzieci po rozpoznaniu choroby często bywa krótki, a jakość ich życia gwałtownie ulega pogorszeniu, dlatego postuluje o wdrożenie programu leczenia chorób rzadkich oraz finansowanie terapii dla tych dzieci ze

środków publicznych. Badając sytuację dzieci z chorobami rzadkimi Rzecznik współpracuje z organizacjami pozarządowymi i poddaje analizie przedstawiane przez nie bieżące problemy w zakresie opieki nad chorymi dziećmi oraz trudności z ich dostępem do odpowiedniej rehabilitacji i opieki medycznej. Wspiera również działania organizacji pozarządowych, m.in. Stowarzyszenia Chorych na Mukopolisacharydozę (MPS) i Choroby Rzadkie. Podczas XIII Międzynarodowej Konferencji „Choroby rzadkie razem przekraczamy granice", którą zorganizowano w Białobrzegach. Stowarzyszenie otrzymało wyróżnienie w 25. rocznicę założenia, przede wszystkim za profesjonalizm, empatię, skuteczność i determinację podczas codziennej pracy. Na ręce Teresy Matulki, prezesa Stowarzyszenia, Rzecznik przekazał Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI.

- **Fundacja Dzieci Niczyje – o wykorzystywaniu seksualnym dzieci**

17 marca Rzecznik Praw Dziecka otworzył seminarium inaugurujące kampanię Rady Europy, zwracającą uwagę na problem seksualnego wykorzystywania dzieci. W wystąpieniu Rzecznik przypomniał m.in. o konieczności nagłośnienia problemu seksualnego krzywdzenia dzieci, zwrócenia uwagi na edukację dzieci, rodziców i osób profesjonalnie pracujących z dziećmi.

Kampania pn. „1 na 5" realizowana przez Fundację Dzieci Niczyje skierowana była przede wszystkim do rodziców małych dzieci. Ma ona nakłonić ich i przygotować do rozmowy z dzieckiem na temat jego bezpieczeństwa i ochrony przed seksualnym wykorzystaniem. Pokazuje, jak mądrze edukować dziecko i włączać trudny temat nadużyć seksualnych w proces nabywania przez dziecko wiedzy o otaczającym świecie. Zdobycie odpowiedniego przygotowania na temat zagrożeń, trening zachowań asertywnych, uświadomienie poczucia własnej nietykalności oraz nabycie umiejętności rozpoznania złych intencji dorosłego pozwoli ochronić się dziecku przed wykorzystaniem seksualnym.

- **Fundacja SYNAPSIS na niebiesko dla autyzmu**

2 kwietnia, w Światowym Dniu Wiedzy na Temat Autyzmu, Rzecznik Praw Dziecka tradycyjnie włączył się do akcji „Na niebiesko dla autyzmu". Tego dnia w ramach solidarności z osobami z autyzmem siedziba Rzecznika Praw Dziecka została podświetlona na niebiesko.

- **Fundacja po DRUGIE – przeciwko krzywdzeniu dzieci w placówkach**

Podczas spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz placówek opiekuńczo–wychowawczych z Białorusi, które przybyły do Warszawy na zaproszenie

Fundacji po DRUGIE, Rzecznik Praw Dziecka dyskutował o konieczności stałego podnoszenia kompetencji służb i władz samorządowych w zakresie przeciwdziałania przemocy i krzywdzeniu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych. Rzecznik w ramach upowszechniania praw dziecka przybliżył zakres kompetencji dziecięcego ombudsmana w Polsce oraz omówił problemy z jakimi zgłaszają się dzieci i dorośli prosząc o jego pomoc. Przypomniał także o najważniejszym dokumencie międzynarodowym – Konwencji o prawach dziecka, polskim wkładzie w jej powstanie i wynikającym z jej ratyfikowania obowiązku ochrony oraz promocji praw dziecka.

■ **Fundacja Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego – o pedagogice Korczaka**

20 maja Rzecznik Praw Dziecka otworzył seminarium organizowane przez Fundację Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego pt. „Poczucie niemocy wychowuje cześć dla siły. Czy i jak dzieci mogą uczestniczyć w podejmowaniu decyzji w żłobku i przedszkolu?"

Było to drugie z pięciu seminariów poświęconych pedagogice Janusza Korczaka z cyklu „Życie rzeczywiste, nie zapowiedź. Idee Korczaka we współczesnej pedagogice", organizowane przy wsparciu i pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka. Celem spotkań nauczycieli, pedagogów oraz studentów kierunków pedagogicznych jest zawiązanie dyskusji na temat dziedzictwa pedagogicznego Janusza Korczaka oraz próba przełożenia go na język i praktykę wczesnej edukacji.

■ **Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy – „Ratujemy i Uczymy Ratować"**

Przez cały rok Rzecznik Praw Dziecka współpracował z Wielką Orkiestrą Świątecznej Pomocy w zakresie promocji idei wprowadzenia do programu szkolnego obowiązkowego przedmiotu – nauki udzielania pierwszej pomocy.

W czerwcu Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w finale 4. Ogólnopolskiego Konkursu „Ratujemy i Uczymy Ratować", w którym do rywalizacji o tytuł najlepszych ratowników stanęły dzieci z klas I–III z ośmiu szkół podstawowych z całej Polski. Drużyny złożone z czworga dzieci i opiekuna musiały wykazać się m.in. znajomością pozycji bocznej czy umiejętnością przeprowadzenia resuscytacji krążeniowo–oddechowej na fantomach. Punktowana była również znajomość wyposażenia apteczki pierwszej pomocy. W finale zwyciężyły dzieci ze Szkoły Podstawowej im. Janusza Kusocińskiego w Kołodziejewie (woj. kujawsko–pomorskie).

19 października Rzecznik wziął udział w innej akcji WOŚP – biciu rekordu w resuscytacji krążeniowo–oddechowej (RKO), prowadzonej przez jak największą liczbę osób. W wydarzeniu wzięło udział prawie 90 tys. osób z całej Polski. W bicie rekordu zaangażowały

się nie tylko szkoły podstawowe uczestniczące w Programie Edukacyjnym „Ratujemy i Uczymy Ratować", ale także instytucje rządowe i pozarządowe, Ochotnicza Straż Pożarna, uczelnie, szkoły prywatne oraz firmy.

■ „Tornister Pełen Uśmiechów" spakowany dla Caritas

Piórniki, kredki, przybory do pisania, linijki, zeszyty i farby to tylko niektóre ze szkolnych przyborów, które znalazły się w tornistrach spakowanych przez Rzecznika Praw Dziecka w ramach akcji „Tornister Pełen Uśmiechów", organizowanej przez Caritas Polska. Finał akcji odbył się 30 sierpnia w Przemyślu.

Rzecznik przygotował pięć szkolnych wyprawek. Trafiły one do dzieci z ubogich rodzin. W tornistrach dodatkowo znalazły się materiały edukacyjne poświęcone prawom dziecka.

Akcja „Tornister Pełen Uśmiechów" w 2015 r. zorganizowana była przez Caritas po raz siódmy. Miała zwrócić uwagę społeczeństwa na problem ubóstwa dzieci w Polsce i otwierać serca na ich potrzeby poprzez kształtowanie odpowiedzialnych postaw społecznych. Dotychczas szkolne wyprawki otrzymało blisko 100 tys. uczniów.

Wyprawki dla dzieci przygotowali również m.in.: nuncjusz apostolski w Polsce abp. Celestino Migliore, przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp. Stanisław Gądecki, Para Prezydencka, Krzysztof Ziemiec, Anita Lipnicka czy organizatorzy Światowych Dni Młodzieży.

Rzecznik Praw Dziecka od wielu lat wspiera kampanie Caritas. Jest honorowym patronem programu SKRZYDŁA oraz Wigilijnego Dzieła Pomocy Dzieciom, zasiada także w komitecie honorowym Roku Caritas.

■ Eksperci Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego – o zdrowiu dzieci

9 września we Wrocławiu Rzecznik Praw Dziecka wziął udział we wspólnym posiedzeniu: Senackiej i Sejmowej Komisji Zdrowia, Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci oraz Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego.

Rzecznik przedstawił bieżący stan prawny, podjęte inicjatywy i działania Rzecznika Praw Dziecka z zakresu ochrony praw dziecka do: życia i ochrony zdrowia, wychowania w rodzinie, nauki, godziwych warunków socjalnych, ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem. Mówił także o najważniejszych aspektach ochrony praw dzieci w kontekście przepisów międzynarodowych.

Podczas spotkania dyskutowano o najważniejszych aspektach profilaktyki zdrowotnej dzieci, konieczności rozwoju terapii protonowej, problemach w leczeniu najmłodszych z chorobą Leśniowskiego–Crohna oraz pomyśle na niekomercyjne badania kliniczne.

W spotkaniu udział wzięli m.in.: prof. dr hab. Alicja Chybicka – Senator RP, ówczesny Prezes Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego, prof. dr hab. Teresa Jackowska – Konsultant Krajowy w dziedzinie pediatrii, członkowie ZG PTP – prof. dr hab. Jarosław Peregud–Pogorzelski (dziś Prezes) i prof. dr hab. Mieczysława Czerwionka–Szaflarska oraz Posłowie Barbara Czaplicka i Marek Niedbała.

- **Fundacj Nowatorska Edukacja – o prawie dziecka do sukcesu**

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w konferencji „Dziecko ma prawo do sukcesu" (23 października), zorganizowanej w Sali Kolumnowej Sejmu RP przez Fundację Nowatorska Edukacja pod honorowym patronatem Poseł Ligii Krajewskiej. W wydarzeniu Markowi Michalakowi towarzyszyła sędzia Anna Maria Wesołowska, Społeczny Doradca RPD.

W spotkaniu wzięli udział dyrektorzy szkół i placówek, nauczyciele i rodzice. Podczas konferencji dyskutowano m.in. o tym, czy warto rozwijać postawy przedsiębiorcze u dzieci, jak efektywnie korzystać z multimediów, jak zaprzyjaźnić dziecko z książką i jak pracować z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Gościem specjalnym konferencji była Małgorzata Strzałkowska, autorka literatury dziecięcej.

- **Fundacja Dzieci Niczyje – o trudnej sztuce przesłuchiwania dzieci**

Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w XII Ogólnopolskiej Konferencji „Pomoc Dzieciom – Ofiarom Przestępstw" (22 października), zorganizowanej przez Fundację Dzieci Niczyje, Ministerstwo Sprawiedliwości oraz warszawski Ratusz. Jednym z tematów spotkania były problemy związane z przesłuchaniami dzieci.

Rzecznik podkreślił konieczność praktycznej realizacji przepisów, które pozwalają na ochronę praw dziecka w tym zakresie. Wskazał m.in. na brak uregulowań w sprawach cywilnych i dyscyplinarnych wobec nauczycieli.

- **Polskie Towarzystwo Stomatologii Dziecięcej – o problemach stomatologii dziecięcej**

10 listopada Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w II Międzynarodowej Konferencji Naukowo–Szkoleniowej Stomatologii Dziecięcej Fear & Pain, która odbyła się w Krakowie. Konferencja – zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Stomatologii Dziecięcej, Pracownię

Stomatologii Dziecięcej CM UJ oraz Sekcję Stomatologii Dziecięcej PTS – obfitowała w interesujące wykłady poświęcone wszystkim aspektom wizyty dziecka w gabinecie stomatologicznym. Rzecznik przypomniał, że zdrowe uśmiechy najmłodszych to jeden z najważniejszych celów, o realizację którego od lat zabiega w ramach swoich kompetencji.

W Krakowie Rzecznik Praw Dziecka otrzymał z rąk prof. Doroty Olczak–Kowalczyk, Konsultanta Krajowego w dziedzinie stomatologii dziecięcej oraz dr Anny Jurczak, szefowej Polskiego Towarzystwa Stomatologii Dziecięcej, statuetkę i specjalne podziękowanie za dotychczasową serdeczność, entuzjazm i zaangażowanie w promowanie stomatologii dziecięcej w Polsce.

Wszyscy uczestnicy spotkania otrzymali książkę *Jak kochać dziecko. Dziecko w rodzinie* Janusza Korczaka.

■ TKOPD w Częstochowie – przeciwko biciu dzieci

„Przemoc to zło, z którym możesz wygrać" – pod takim hasłem odbyła się IV Miejska Konferencja zorganizowana przez Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Częstochowie (22 grudnia). Rzecznik Praw Dziecka był gościem specjalnym wydarzenia. Konferencja zbiegła się z Jubileuszem 20–lecia TKOPD, a także rozstrzygnięciem konkursu plastycznego „Kochaj, nie bij!"

Podczas Konferencji Rzecznik przypomniał wyniki tegorocznego badania „Przemoc w wychowaniu w opinii społecznej oraz relacji rodziców" oraz ostatnie kampanie społeczne podjęte w tym zakresie. W ramach spotkania omówiono też europejskie przepisy chroniące prawa dziecka ze szczególnym uwzględnieniem Europejskiej Konwencji o wykonywaniu praw dziecka oraz przepisy prawa polskiego dotyczące wysłuchania nieletniego i osoby pokrzywdzonej. Przedstawiono także zakres i efekty działania Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy Prezydencie Miasta Częstochowy oraz lokalne statystyki dotyczące przemocy w rodzinie.

5. PUBLIKACJE

– *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją* to raport, który w szczegółowy sposób rozwija problem przemocy w wychowaniu. Od wielowiekowej kontestacji bicia dzieci przechodzi do aktualnego dyskursu o zakazie stosowania kar fizycznych. Autorka, prof. Ewa Jarosz z Uniwersytetu Śląskiego, analizuje rozmiary przemocy, ale przede wszystkim przedstawia wnioski i rekomendacje, jak jej przeciwdziałać. Publikacja zawiera podstawowe kierunki argumentacji i działań zmierzających do obniżenia aprobaty dla przemocy oraz

podnoszenia gotowości do reagowania na przemoc. W trafny sposób zwraca uwagę na potrzebę kształtowania podstawy wspólnej odpowiedzialności za dobro dzieci oraz na świadomość znaczenia indywidualnego udziału każdego obywatela w tej trosce.

- *Cyberprzestępstwa seksualne na szkodę małoletniego w polskim i amerykańskim porządku prawnym* jest pracą magisterską napisaną przez Karolinę Kudybę pod kierunkiem prof. Janiny Czapskiej w Katedrze Socjologii Prawa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, wyróżnioną I nagrodą w konkursie Rzecznika Praw Dziecka na najlepszą pracą dyplomową. Wytyczony w pracy obszar badawczy obejmuje: wykorzystywanie seksualne, cyberpornografię dziecięcą, a także dostęp do nieodpowiednich materiałów, w tym treści pornograficznych. Cyberprzestępczość na tle seksualnym wobec małoletnich została ukazana z szerszej perspektywy, niżby to wskazywał tytuł pracy. Autorka omówiła także psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania kryminalnych zjawisk, nie skupiając się wyłącznie na porównaniu polskiego i amerykańskiego systemu prawnego.
- *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)* pod redakcją prof. Stanisława Leszka Stadniczeńki. Wydany w 2015 roku przez Rzecznika Praw Dziecka zbiór artykułów to doskonała skarbnica wiedzy, a także kompendium interpretacji poszczególnych zapisów Konwencji o prawach dziecka. Lektura poszczególnych rozdziałów wprowadza czytelnika w tematykę praw dziecka, a także wyjaśnia, w jaki sposób prawa dziecka stanowią składową systemu praw człowieka. Analiza poszczególnych tematów w tym zbiorze przedstawia poglądy i sposoby interpretacji przepisów prawnych dokonanych przez autorów, a także prezentuje stanowisko nauki i adresowana jest do osób na co dzień zajmujących się problematyką ochrony praw dziecka.
- *Prawa Dziecka. Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych* – książka ukazała się w związku z 25. rocznicą uchwalenia Konwencji o prawach dziecka i zawiera zbiór dokumentów ONZ poświęconych prawom dzieci i ich ochronie, przygotowany przez Pawła J. Jarosa oraz Marka Michalaka. Jej treść stanowią głównie deklaracje i umowy międzynarodowe, ratyfikowane przez państwa strony; przyjęte przez ONZ. Wśród nich znajdują się tak ważne dokumenty, jak Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, stanowiące fundament praw

człowieka. Publikacja tak kompleksowego przedstawienia aktów prawnych stanowi wypełnienie obowiązku Polski do publikacji i udostępniania dokumentów, ale także jest sposobem na edukację o prawach dziecka – ustawowy obowiązek Rzecznika Praw Dziecka – jak i zwiększenia społecznej świadomości w dziedzinie ochrony praw dziecka.

UWAGI
O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA

WSTĘP

Dokonując oceny stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce, należy zwrócić uwagę na zrealizowane w 2015 roku postulaty Rzecznika Praw Dziecka w zakresie poprawy ochrony praw najmłodszych obywateli.

Niewątpliwie pełniejszej ochronie dzieci służyć będą rozwiązania prawne, o które wnosił Rzecznik, dążąc do poprawy zabezpieczenia prawa dziecka do zdrowia i życia.

Jedną z proponowanych przez Rzecznika zmian było uszczelnienie systemu monitorowania losów dziecka, wzmacniającego opiekę medyczną nad dziećmi. Propozycje miały pozwolić na zapobieżenie „zagubieniu" najmłodszych pacjentów w systemie ochrony zdrowia w sytuacji niezgłoszenia dziecka do placówki medycznej w celu objęcia go opieką zdrowotną.

Efektem realizacji postulatów Rzecznika w tym zakresie była zmiana treści rozporządzenia Ministra Zdrowia z 20 września 2012 r.[558] w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem. Dzięki wprowadzonym zmianom podmiot leczniczy, w którym odbywa się poród, zobowiązany jest do przekazania informacji o porodzie położnej podstawowej opieki zdrowotnej lub podmiotowi sprawującemu opiekę nad matką w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej. Zgodnie z nowymi przepisami w przypadku, gdy matka nie potrafi wskazać położnej lub istnieje podejrzenie możliwości wystąpienia problemów opiekuńczo–wychowawczych w rodzinie noworodka, podmiot leczniczy powiadamia o porodzie powiatowe centrum pomocy rodzinie w miejscu pobytu matki i noworodka[559]. Zmiany te zapobiegają niepożądanym zjawiskom zaniedbań w opiece nad dziećmi.

Kolejnym elementem wzmacniającym system monitorowania losów dziecka było zakończenie prac nad wprowadzeniem Książeczki Zdrowia Dziecka poprzez nadanie jej rangi państwowego dokumentu medycznego. Potrzebę i zasadność przyjęcia takiego rozwiązania Rzecznik Praw Dziecka zgłaszał w wystąpieniach do Ministra Zdrowia od 2012 roku. Przedstawione argumenty przyczyniły się do osiągnięcia celu – 12 czerwca 2015 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej znowelizował ustawę o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw

[558] Dz. U. z 2012 r., poz. 1100

[559] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 16 września 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem, Dz. U. z 2015 r., poz. 1514

Pacjenta[560]. Zgodnie z prawem od 1 stycznia 2016 r. każde nowo narodzone dziecko bezpłatnie otrzyma Książeczkę zdrowia – dokument, który będzie musiał być okazywany przez rodzica lub opiekuna podczas każdej wizyty z dzieckiem w przychodni. Książeczka będzie zawierała istotne dla lekarzy i rodziców informacje, w tym dane nt. rozwoju dziecka, wizyt u lekarza, pobytów w szpitalu, wyników badań profilaktycznych. To dokument medyczny, którego wprowadzenie daje wymierne korzyści dla opiekunów dziecka – będą posiadali skróconą, ale obejmującą całe życie dziecka, chronologicznie ułożoną historię jego zdrowia i leczenia. Dokument przyniesie także wymierne korzyści społeczne, w tym dla organizatorów zdrowia publicznego – poprzez optymalizację kosztów leczenia, unikanie błędów w diagnostyce czy wykorzystanie zawartych w niej treści do właściwej profilaktyki, a także będzie użyteczny dla oceny jakości opieki sprawowanej nad dzieckiem.

Działaniem dążącym do zaktualizowania i wdrożenia systemu monitorowania stanu zdrowia dziecka były prace na rzecz opracowania standardów z zakresu profilaktyki w opiece zdrowotnej dla dzieci od 5. do 18. r.ż. Dotychczasowe standardy dla dzieci w wieku 0–5 lat wymagały aktualizacji. Wspólne działania Rzecznika i Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego zintensyfikowały działania mające na celu zakończenie prac nad zaktualizowanymi standardami w zakresie profilaktyki dla dzieci i młodzieży. Rzecznik przedstawił swoje uwagi do projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia. W resorcie nadal trwają prace legislacyjne.

Rzecznik Praw Dziecka podejmował również liczne działania na rzecz polepszenia dostępności do usług z zakresu stomatologii dzieci i młodzieży, aby wykonywane u tej grupy zabiegi w większym stopniu przyczyniły się do poprawy ich zdrowia. W wystąpieniach do Prezesa Rady Ministrów, Ministra Zdrowia czy Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Rzecznik wnioskował o podjęcie systemowych działań zmierzających do poprawy stanu jamy ustnej dzieci i młodzieży, a także wskazał konkretne problemy wymagające podjęcia natychmiastowych działań.

W tym zakresie korzystną zmianą było zrealizowanie postulatu Rzecznika dotyczącego objęcia bezpłatnym świadczeniem gwarantowanym lakowania pierwszych zębów trzonowych u dzieci do 8. r.ż. Na wniosek Rzecznika Praw Dziecka dokonano zmiany w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego[561].

[560] Dz. U. z 2012 r., poz.159

[561] Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 sierpnia 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia stomatologicznego (Dz. U. z 2015, poz. 1262)

Postulując zmiany, Rzecznik wskazał Ministrowi Zdrowia, że ok. 10% dzieci, u których zęby szóste wyrzynają się po ukończeniu 7. r.ż., może automatycznie zostać pozbawionych gwarantowanego świadczenia, polegającego na lakowaniu profilaktycznym bruzd zębów szóstych. Podniósł, że rozporządzenie Ministra Zdrowia normujące przedmiotowy problem, gwarantowało jednorazowo takie świadczenie, ale tylko do ukończenia przez dziecko 7. r.ż. Mając na względzie zły stan uzębienia (próchnica) wśród populacji wieku rozwojowego, Rzecznik uznał, że należy zagwarantować ze środków publicznych zabezpieczanie bruzd pierwszych zębów trzonowych stałych, co najmniej do ukończenia 8. r.ż.

W uwagach o stanie przestrzegania praw dziecka Rzecznik Praw Dziecka wskazywał na niewystarczającą dostępność do świadczeń stomatologicznych wykonywanych dzieciom z niepełnosprawnością w znieczuleniu ogólnym.

Postulowana przez Rzecznika konieczność zmiany sytuacji dzieci z niepełnosprawnościami uległa poprawie. Zwiększono liczbę placówek wykonujących takie zabiegi. Obecnie we wszystkich województwach przynajmniej 2 placówki zabezpieczają wykonanie tych świadczeń, natomiast w większości województw liczba tych placówek wynosi 5 i więcej.

Istotnym dla zdrowia dzieci i młodzieży zagadnieniem podjętym przez Rzecznika był fakt dostępności dzieci do produktów leczniczych wydawanych bez recepty. Zdaniem Rzecznika preparaty zawierające substancje psychoaktywne, hormonalne czy uzależniające nie powinny móc być nabywane przez osoby małoletnie bez ograniczeń. Dziecko nie jest w stanie ocenić skutków następstw stosowania tych środków, przede wszystkim ich negatywnego wpływu na zdrowie. Rzecznik Praw Dziecka, dostrzegając prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia dla zdrowia dziecka poprzez dostępność dla małoletnich produktów leczniczych wydawanych bez konieczności uzyskania na nie recepty, wystąpił do Ministra Zdrowia o podjęcie działań zabezpieczających w tym zakresie[562].

W następstwie działań Rzecznika, ustawą z 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw[563], do której został dodany art. 71a do ustawy z 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne[564] zwiększono ochronę prawa dziecka do zdrowia i życia. Nowelizacja zagwarantowała, że obrót detaliczny produktami leczniczymi zawierającymi w składzie określone substancje o działaniu psychoaktywnym i posiadającymi kategorię dostępności „wydawane bez przepisu lekarza – OTC" mogą

[562] ZSS.422.14.2015.JZ
[563] Dz. U. z 2015 r. poz. 875
[564] Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271

prowadzić wyłącznie apteki ogólnodostępne i punkty apteczne. Ponadto pracownik apteki będzie mógł odmówić wydania tego rodzaju produktu leczniczego osobie, która nie ukończyła 18. r.ż. lub jeżeli uzna, że może on zostać wykorzystany w celach pozamedycznych. Powyższy przepis wejdzie w życie od 1 stycznia 2017 r.

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie od 2011 roku wnioskował o ograniczenie dostępu na terenie przedszkoli, szkół i placówek oświatowych do produktów żywnościowych zawierających środki spożywcze, niekorzystnie wpływające na prawidłowy rozwój i stan zdrowia dzieci i młodzieży. Argumentując potrzebę wprowadzenia przepisów ograniczających spożycie przez dzieci niekorzystnych produktów, wskazywał w szczególności na problem nadwagi i otyłości, który skutkuje pogarszaniem stanu zdrowia i kondycji najmłodszych. Przepisy, które weszły w życie w 2015 roku zrealizowały postulaty Rzecznika Praw Dziecka, dotyczące norm żywieniowych w żywieniu dzieci i młodzieży, uczęszczających do szkół i placówek funkcjonujących w systemie oświaty, a także przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego.

Rzecznik Praw Dziecka podejmował także działania mające na celu pełniejszą ochronę prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców.

Jedną z najważniejszych dokonanych zmian była postulowana przez Rzecznika zmiana Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie rozstrzygania o władzy rodzicielskiej w sytuacji rozwodu lub rozstania rodziców (życia w rozłączeniu).

Projekt nowelizacji ww. ustawy wypracowany został przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego, powołaną przez Rzecznika Praw Dziecka. Z propozycją zmiany przepisów Rzecznik wystąpił do dwóch senackich komisji – Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej. Senat podjął inicjatywę i skierował projekt – zgodnie ze ścieżką legislacyjną – do Sejmu.

Nowelizacją zmodyfikowano wprowadzone reformą z 2008 r. brzmienie przepisów art. 58 i 107 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które – zmierzając do urealnienia orzeczeń o władzy rodzicielskiej – nie antycypowało jego negatywnych skutków zarówno dla dzieci rodziców rozwodzących się, jak i dzieci rodziców żyjących w rozłączeniu. Nie przewidziano, że wprowadzony wówczas automatyzm orzekania o ograniczeniu władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców w przypadku braku osiągnięcia przez nich porozumienia, o jakim mowa w art. 58 i 107 k.r.o., będzie wykorzystywany jako sposób nacisku na drugą stronę procesową w celu uzyskania korzystniejszych dla siebie rozstrzygnięć w innych kwestiach. Inne obserwowane motywy niechęci do zawierania (lub blokowania) wspomnianego porozumienia

często tkwiły w awersji emocjonalnej stron procesu, werbalizowanego braku zaufania do zdolności wychowawczych czy chęci zemsty na współmałżonku.

Obowiązujące ówcześnie przepisy, zamiast motywować do osiągnięcia sprzyjającego prawidłowemu rozwojowi dziecka faktycznego porozumienia rodzicielskiego, doprowadzały do antagonizowania stron i pogłębiania konfliktu między nimi.

Zmiana treści art. 58 i 107 k.r.o., wprowadzona ustawą z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego[565], doprowadziła do usunięcia wymienionych mankamentów poprzez uzależnienie wydawanych przez sąd rozstrzygnięć wyłącznie od dobra dziecka. Tym samym wprowadzona zmiana zwiększyła zakres autonomii sędziowskiej, zlikwidowała automatyzm orzekania i wyraźnie zasygnalizowała, że fakt prowadzenia m.in. postępowania o rozwód nie jest podstawą do ograniczenia któremukolwiek z rodziców władzy rodzicielskiej. Jednocześnie wymusiła konieczność głębszego zbadania przez sąd sytuacji rodzinnej, szczególnie pod kątem przestrzegania prawa dziecka do obojga rodziców.

Ustawa, zgodnie z wnioskiem Rzecznika Praw Dziecka, wprowadziła do polskiego prawa przepis mówiący o prawie dziecka do obojga rodziców**: „…sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem."**

Ustawa zdjęła również z sądu obowiązek rozstrzygania o kontaktach z dziećmi, gdy są one utrzymywane bezkonfliktowo. W myśl nowych przepisów, na zgodny wniosek stron, sąd pozostawi rodzicom dziecka swobodę w kształtowaniu tych kontaktów. Ponadto wprowadziła zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego polegające na ujednoliceniu składu orzekającego w sprawach opiekuńczych, co niewątpliwie sprzyja usprawnieniu przebiegu procesu.

Ważną zmianą postulowaną przez Rzecznika Praw Dziecka było uregulowanie prawne kwestii tzw. adopcji ze wskazaniem.

Będąc przekonanym, że zagwarantowanie odpowiedniego zabezpieczania dobra przysposabianego dziecka nie może odbyć się bez odpowiednich procedur weryfikacyjnych, takich jak ukończenie szkolenia, otrzymanie kwalifikacji i pozytywnej opinii ośrodka. Rzecznik wnioskował o zmiany, których celem miało być uszczelnienie przepisów w zakresie procedur adopcyjnych.

Następstwem podejmowanych przez Rzecznika działań w tym obszarze było wprowadzenie zmian w zakresie procedur adopcyjnych ustawą z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie

[565] Dz.U z 2015 r., poz. 1062

ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej[566].

Nowelizacja zagwarantowała kontrolę nad przebiegiem procesu adopcyjnego, w szczególności nad tym, w czyje ręce w wyniku adopcji ze wskazaniem trafia dziecko. Unormowała sam typ adopcji, który dotychczas był częstym narzędziem umożliwiającym obejście prawa, zagrażając przy tym dobru i interesom dziecka.

Nowe przepisy stanowią, że wskazanie przez rodzica osób przysposabiających jest możliwe wyłącznie w stosunku do krewnych rodziców dziecka lub małżonka jednego z rodziców. Ustawodawca, przyjmując argumentację Rzecznika Praw Dziecka, ograniczył w ten sposób zjawisko tzw. podziemia adopcyjnego.

Ustawa zawiera również dodatkowe mechanizmy zabezpieczające prawo dziecka w procedurze adopcyjnej. Został wprowadzony obowiązek zwracania się sądu opiekuńczego o świadectwo ukończenia przez przysposabiającego szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka oraz o opinię kwalifikacyjną o kandydatach, a sąd został zobligowany do zasięgania dodatkowej opinii, której elementy zostały tak sprecyzowane przez ustawodawcę, aby sąd posiadał pełną wiedzę zarówno o przysposabiającym, jak i o dziecku, niezbędną dla orzeczenia przysposobienia. Co więcej nakazano zawiadamianie prokuratura o wszczęciu postępowania o przysposobienie dziecka niezgłoszonego do ośrodka adopcyjnego.

Kolejnym bardzo istotnym problemem, o którego rozwiązanie zabiegał Rzecznik, była konieczność wystandaryzowania warunków pobytu dzieci i młodzieży przebywającej w placówkach systemu oświaty zarówno w sferze edukacyjno–wychowawczej, jak i infrastrukturalno–socjalnej. Kierując się pilną potrzebą rozwiązania tego problemu, Rzecznik występował do Ministra Edukacji Narodowej o wprowadzenie obowiązkowego certyfikatu jakości pracy placówki. Kolejnym krokiem Rzecznika było powołanie Zespołu do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych oraz Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii w Zakresie Edukacji, Opieki i Wychowania, w skład którego weszli przedstawiciele świata nauki, resortu edukacji oraz praktycy (dyrektorzy młodzieżowych ośrodków wychowawczych). Wypracowane standardy[567] zapoczątkowały prace nad rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców

[566] Dz.U. z 2015 r., poz. 1199
[567] ZEW.401.1.2015.JK

za pobyt ich dzieci w tych placówkach[568], które wejdzie w życie z dniem 1 września 2016 r. (z wyjątkiem § 15 − wejdzie on w życie z dniem 1 stycznia 2017 r.).

Rozporządzenie szczegółowo określa liczbę wychowanków w grupie, wymiar zatrudnienia specjalistów (psychologa, pedagoga), zobowiązuje placówki do rozwijania mocnych stron i zainteresowań wychowanków oraz przygotowanie ich do właściwego funkcjonowania w dorosłym życiu poprzez kształtowanie ich kompetencji indywidualnych oraz społecznych (m.in. kładzie duży nacisk na doradztwo zawodowe). Duże znaczenie nadano współpracy z rodzinami dzieci i ułatwianiu im kontaktów z najbliższymi. Placówki zostały też zobowiązane do współpracy z wolontariuszami.

Kolejną ważną zmianą było ustalenie standardów socjalno–bytowych. Została określona liczba dzieci mieszkających w pokojach, które powinny być urządzone przy współpracy z jego lokatorami, tak aby nadać im charakter możliwie najbardziej domowy. Nowe przepisy podkreślają też potrzebę ochrony prywatności i intymności dzieci przebywających w placówkach (np. podczas czynności higienicznych). W sposób wyraźny odnoszą się do uregulowań najważniejszego dokumentu chroniącego prawa dziecka – Konwencji o prawach dziecka.

Działaniem Rzecznika, zmierzającym do ujednolicenia warunków pobytu i opieki wobec dzieci przebywających w placówkach pieczy zastępczej, było powołanie Zespołu do spraw Standaryzacji Pobytu Dzieci w Pieczy Zastępczej, złożonego z przedstawicieli świata nauki, resortu polityki społecznej oraz praktyków (dyrektorów placówek pieczy zastępczej). Wypracowane przez Zespół „Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych" zostały skierowane, jako wspólny dokument Rzecznika Praw Dziecka i Ministra Pracy i Polityki Społecznej[569], za pośrednictwem wojewodów do wszystkich starostów, celem doskonalenia jakości opieki i udzielanego dzieciom wsparcia (dokument pn. *Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych* stanowi Załącznik nr 13 do Informacji). Zalecenia kładą nacisk na potrzebę troski o realizację podmiotowości dziecka z poszanowaniem jego godności i praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka i Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, nakłada obowiązek kierowania się dobrem dziecka we wszystkich działaniach podejmowanych na jego rzecz, a także zobowiązuje do wysłuchania zdania dziecka w sprawach jego dotyczących. Przypomina, że istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo–wychowawczej jest realizowanie prawa dziecka do

[568] Dz. U. z 2015 r., poz. 1872
[569] ZEW.422.27.2015.JR

powrotu do rodziny biologicznej, utrzymywanie osobistych kontaktów z rodzicami, zapewnienie stabilnego środowiska wychowawczego, zgodnie z indywidualnymi potrzebami dziecka i przygotowanie go do samodzielnego życia. Placówka powinna być zawsze otwarta na kontakty z rodziną, osobami ważnymi dla dziecka, środowiskiem lokalnym, powinna współpracować z wolontariuszami i mieć charakter jak najbardziej domowy.

Kolejnym etapem działań Rzecznika w tym zakresie będzie monitoring poziomu jakości wprowadzanych zmian.

W 2015 roku zrealizowano postulat Rzecznika Praw Dziecka w zakresie potrzeby wprowadzenia zmian w zasadach wewnątrzszkolnego oceniania, tak aby system ten budował pozytywny stosunek uczniów do zajęć wychowania fizycznego. Dokonano zmiany w ustawie dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty[570] oraz Minister Edukacji Narodowej wydał rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych[571]. Przepisy weszły w życie 1 września 2015 r.

Zakładają one, że przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego, zajęć technicznych, plastyki, muzyki i zajęć artystycznych należy przede wszystkim brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, a w przypadku wychowania fizycznego − także systematyczność udziału ucznia w zajęciach oraz aktywność ucznia w działaniach podejmowanych przez szkołę na rzecz kultury fizycznej (§ 11 rozporządzenia). Wprowadzenie tej zmiany – zgodnie z intencją Rzecznika − ma służyć zwiększeniu motywacji uczniów do uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego oraz podejmowania aktywności na rzecz kultury fizycznej jako działań mających wpływ na kształtowanie prozdrowotnego stylu życia.

Szczególnie ważną zmianą, o którą zabiegał Rzecznik Praw Dziecka od 2011 roku, było właściwe zabezpieczenie dzieci przesłuchiwanych w postępowaniach dyscyplinarnych prowadzonych wobec nauczycieli[572]. Zrealizowany postulat dotyczył wprowadzenia rozwiązania, na mocy którego dziecko (do 18. roku życia), może być przesłuchiwane w postępowaniu wyłącznie pod nieobecność obwinionego nauczyciela i przy udziale psychologa. W razie potrzeby w trakcie przesłuchania będzie mógł być obecny także rodzic,

[570] Dz. U. 2015 r. poz. 2156 ze zm.

[571] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych Dz. U. z 2015 r., poz. 843

[572] rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 października 2015 roku zmieniające rozporządzenie *w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego* (Dz.U. z 2015 r. poz. 1831)

opiekun prawny bądź osoba sprawująca pieczę zastępczą. W tym jednak przypadku przesłuchujący jest zobowiązany wziąć pod uwagę, czy obecność rodzica, opiekuna prawnego lub osoby sprawującej pieczę zastępczą nie wpłynie negatywnie na swobodę wypowiedzi dziecka.

Pełniejszej ochronie praw dziecka podczas zorganizowanego wypoczynku dla dzieci i młodzieży będą służyły znowelizowane w 2015 roku przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty[573]. W trakcie prac nad ww. ustawą Rzecznik Praw Dziecka zgłaszał uwagi do projektu, których głównym celem było zapewnienie dzieciom bezpiecznych warunków wypoczynku i uczestniczył w pracach przygotowującego nowelizację ww. ustawy międzyresortowego zespołu powołanego w Ministerstwie Edukacji Narodowej. Jedną z najważniejszych zmian, o wprowadzenie której postulował Rzecznik Praw Dziecka, była kara grzywny dla organizatora wypoczynku, który nie dokonał jego zgłoszenia do właściwego kuratora oświaty. Takie uregulowanie ma na celu wyeliminowanie zjawiska, jakim są nielegalnie organizowane wypoczynki i tym samym wpłynie na wzmocnienie bezpieczeństwa wypoczywających dzieci. Na wniosek Rzecznika Praw Dziecka rozszerzono również zakres informacji przekazywanych kuratorowi właściwemu ze względu na siedzibę lub miejsce zamieszkania organizatora wypoczynku o wykaz nieprawidłowości stwierdzonych podczas ostatniego wypoczynku, co w przyszłości będzie umożliwiało ewentualną weryfikację organizacji wypoczynku zgłaszanego w kolejnych latach przez tego samego organizatora już na etapie jego rejestracji.

Od 2013 roku w Uwagach o stanie przestrzegania praw dziecka Rzecznik Praw Dziecka konsekwentnie podnosił problem braku zintegrowanego systemu bezpłatnej pomocy prawnej. Rzecznik wskazywał, że instytucje udzielające porad w tym zakresie są rozproszone, a rodziny pozostające w trudnej sytuacji materialnej mają problem z uzyskaniem takiej pomocy. Taki stan rzecz niewątpliwie utrudniał realizację praw małoletnich do poprawy ich sytuacji.

Postulat Rzecznika Praw Dziecka o umożliwienie osobom i rodzinom w trudnej sytuacji materialnej korzystania ze zintegrowanego systemu bezpłatnej pomocy prawnej został zrealizowany poprzez przejęcie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej[574].

[573] Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1629)
[574] Dz. U. z 2015 r. poz. 1255

Ustawa umożliwia osobom fizycznym o niskim statusie materialnym uzyskanie dostępu do finansowanej przez państwo nieodpłatnej pomocy prawnej na etapie przedsądowym, w punktach usytuowanych równomiernie na terenie całego kraju.

Prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej uzyskały osoby będące w trudnej sytuacji życiowej, wymagające wsparcia, jak i osoby, które ze względu na szczególne powody mogą oczekiwać pomocy ze strony państwa (rodziny z dziećmi).

Rzecznik Praw Dziecka z zadowoleniem przyjął również zrealizowanie postulatu w zakresie zwiększenia oferty programowej dla dzieci w mediach publicznych, w szczególności uruchomienie w Polskim Radiu kanału specjalnie dedykowanego dzieciom – „Polskie Radio Dzieciom". Ramówka nowego radia powstała przy udziale ponad 500 placówek edukacyjno–wychowawczych. Audycje bawią, uczą i integrują rodzinę. Przeznaczone są przede wszystkim dla dzieci, które nie ukończyły ósmego roku życia. Program jest dopasowany do potrzeb najmłodszych i stanowi uzupełnienie treści nauczania przedszkolnego.

Ważnym elementem było prawie dwukrotnie wydłużenie czasu audycji „Jedynka Dzieciom" w Programie 1 Polskiego Radia, co świadczy o podmiotowym traktowaniu młodego słuchacza.

Ważnym elementem działalności Rzecznika Praw Dziecka było przedstawienie ONZ raportu zawierającego ocenę przestrzegania postanowień Konwencji o prawach dziecka w Polsce. Alternatywny (do rządowego) dokument zawierał informacje o stopniu wdrażania przez władze polskie zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ.

Raport odnosił się bezpośrednio do zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ z dnia 4 października 2002 r. i poruszył zagadnienia, które w ocenie Rzecznika Praw Dziecka należą do najważniejszych z punktu widzenia ochrony dobra dziecka i jego interesów.

Lista rekomendacji Rzecznika Praw Dziecka dotycząca wdrażania zaleceń w dużej części pokrywa się z końcowymi zaleceniami Komitetu Praw Dziecka ONZ.

Tekst raportu alternatywnego Rzecznika Praw Dziecka stanowi Załącznik nr 14 do Informacji.

PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA

Państwa–Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.

(art. 6 Konwencji o prawach dziecka)

Państwa–Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej.

(art. 24 Konwencji o prawach dziecka)

Stan przestrzegania praw dziecka w zakresie prawa do życia i ochrony zdrowia wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na:

1. **jakość świadczeń medycznych udzielanych dzieciom**

Kontrakty na świadczenia zdrowotne zawierane przez NFZ opierają się na zasadach rynkowych. Najczęściej kontrakt otrzymuje placówka oferująca najtańsze usługi, co nie zawsze przekłada się na jakość świadczeń udzielanych dzieciom.

2. **niedoszacowanie świadczeń pediatrycznych i stomatologicznych dla dzieci**

Nadal wycena świadczeń medycznych dla dzieci jest zbyt niska w stosunku do ich rzeczywistych kosztów.

3. **konieczność corocznego badania każdego dziecka przez lekarza pediatrę**

W dalszym ciągu nie został zrealizowany postulat Rzecznika, aby przynajmniej raz w roku każde dziecko, również zdrowe, zostało przebadane przez lekarza pediatrę. Badanie to ma służyć skutecznej profilaktyce, w tym wczesnemu wykrywaniu nieprawidłowości zdrowotnych i rozwojowych oraz rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dzieci.

4. **niewystarczającą dostępność do lekarzy specjalistów**

W dalszym ciągu czas oczekiwania na wizytę u lekarza specjalisty jest zbyt długi. Dzieci mają utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów, m.in. w zakresie pediatrii, neonatologii, okulistyki, laryngologii, ortodoncji, psychiatrii, neurologii, rehabilitacji czy chorób metabolicznych.

5. **brak standardów medycznych w profilaktyce zdrowotnej nad dziećmi od 5 do 18. roku życia**

W dalszym ciągu nie przyjęto standardów medycznych w profilaktyce zdrowotnej nad dziećmi od 5 do 18 roku życia. Utrudnia to ocenę efektywności działań podejmowanych przez lekarzy.

6. **jakość świadczeń i dostępność do opieki psychiatrycznej**

Niska wycena świadczeń psychiatrycznych dla dzieci, nierównomierne rozmieszczenie placówek oraz zbyt mała liczba specjalistów psychiatrów powoduje brak należytego zabezpieczenia dzieci w specjalistyczną opiekę w tym zakresie. Oferta zajęć z zakresu terapii dla małoletnich pacjentów jest niewystarczająca.

7. **niedostateczne działania podejmowane na rzecz poprawy stanu uzębienia dzieci**

Brak kompleksowej polityki państwa w zakresie poprawy stanu zdrowia zębów u dzieci, obejmującej skuteczną profilaktykę oraz poprawę dostępności do świadczeń stomatologicznych, powoduje, że nadal 94% 15–latków ma próchnicę.

8. **problem nadwagi i otyłości wśród dzieci**

Według danych Instytutu Żywności i Żywienia co dziesiąte polskie dziecko jest otyłe, a co piąte waży za dużo. Tylko 30% dzieci uprawia formy aktywności fizycznej niezbędne dla potrzeb fizjologicznych organizmu.

9. **jakość opieki położniczej**

Pomimo wdrożenia standardów opieki okołoporodowej, poziom realizacji wprowadzonych procedur nie jest zadowalający. Problem nieprawidłowości w czasie porodu skutkujących uszkodzeniami ciała, a nawet zgonem dziecka, wymaga oceny skali zjawiska i podjęcia działań naprawczych.

10. **niedostateczną opiekę zdrowotną w przedszkolach i szkołach**

Normy zatrudnienia pielęgniarek w szkołach uzależnione od liczby uczniów powodują, że w małych szkołach opieka ta jest pozorna. Kontrakty z pielęgniarkami na pracę w wymiarze kilku godzin w tygodniu nie zabezpieczają potrzeb dzieci, w tym dzieci przewlekle chorych.

11. **niewystarczającą współpracę pomiędzy podmiotami udzielającymi świadczeń zdrowotnych**

Niewystarczająca współpraca pomiędzy podmiotami udzielającymi świadczenia zdrowotne skutkuje opóźnieniem udzielenia pomocy, bądź jej nieskutecznością.

12. **ograniczoną dostępność do terapii prowadzonych w ramach niekomercyjnych badań klinicznych oraz do niektórych nowoczesnych leków**

Część badań niekomercyjnych nie kwalifikuje się do programów finansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Istnieje potrzeba przyjęcia rozwiązań dotyczących stosowania w pediatrii leków, które nie mają zarejestrowanych wskazań w danej chorobie lub w określonym wieku pacjenta.

13. **samouszkodzenia, próby samobójcze, samobójstwa dzieci**

Nadal nie została uregulowana kwestia właściwego zabezpieczenia małoletnich pod względem opieki psychologiczno–psychiatrycznej. Obserwuje się zjawisko podejmowania prób samobójczych i zamierzonych samookaleczeń wśród dzieci dotkniętych zaburzeniami zachowania oraz depresyjno–lękowymi. Istnieje pilna potrzeba wprowadzenia systemu gromadzenia i analizy danych odzwierciedlających rzeczywistą skalę zjawiska. Nadal aktualna jest potrzeba stworzenia ogólnopolskiego programu terapeutycznego w zakresie profilaktyki depresji i prób samobójczych u młodzieży.

14. **problem wspierania młodych rodziców (w tym rodziców małoletnich)**

W Polsce 3,5–5% dzieci rodzonych jest przez małoletnie matki. Ciąże małoletnich nie są planowane. Stwarzają określone niebezpieczeństwa zdrowotne zarówno dla matki, jak i dla dziecka. System opieki zdrowotnej nie uwzględnia specyficznych potrzeb małoletnich rodziców. Młodzi rodzice nie otrzymują odpowiedniego wsparcia.

15. **spożywanie alkoholu przez kobiety w ciąży**

Nadal bardzo niepokojący jest wysoki odsetek kobiet spożywających alkohol w trakcie ciąży. Może to prowadzić do występowania nieprawidłowości neurobehawioralnych oraz zmian w budowie ciała i organach wewnętrznych u dzieci.

16. **ograniczoną dostępność do terapii dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu**

Terapia dla dzieci z rozpoznanymi zaburzeniami ze spektrum autyzmu prowadzona jest w placówkach medycznych i niemedycznych. Brak jest standaryzacji, w tym np. przyjęcia minimum terapeutycznego dla dziecka.

17. **używanie przez dzieci alkoholu i innych środków psychoaktywnych**

Nadal w Polsce nie są prowadzone kompleksowe badania dotyczące zażywania przez dzieci środków psychoaktywnych. Brak danych nie pozwala na ocenę skali zjawiska i wdrożenie skutecznego programu przeciwdziałania.

18. **ograniczoną dostępność do biegłych sądowych w zakresie wielu dziedzin medycyny oraz niezbędnych w orzekaniu o niepełnosprawności**

Wydłuża się okres niezbędny do oceny prawidłowości postępowania medycznego lub orzekania o niepełnosprawności dzieci i młodzieży. W efekcie postępowania trwają wiele lat co w przypadku dzieci z niepełnosprawnością ogranicza im możliwość korzystania z pomocy finansowej.

19. **używanie przez młodzież leków w celach niemedycznych**

Nadal w Polsce nie są prowadzone kompleksowe badania dotyczące problemu zażywania przez dzieci leków w celach niemedycznych, w związku z tym nie ma możliwości oceny skali tego zjawiska. Brak danych utrudnia konstruowanie optymalnych programów profilaktycznych.

20. **problem szczepień ochronnych u dzieci**

Obserwuje się obniżenie poziomu wyszczepialności populacji wieku rozwojowego, co zwiększa ryzyko powrotu zachorowań na choroby zakaźne.

21. **zmniejszającą się liczbę dzieci i młodzieży korzystających z leczenia uzdrowiskowego**

Przyczyną tego stanu są niedojazdy dzieci do placówek oraz mała liczba skierowań wystawianych przez lekarzy.

22. **występowanie w przedszkolach i szkołach wszawicy**

Od wielu lat nie znika problem wszawicy wśród dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym.

23. **szkodliwość korzystania przez dzieci z solariów**

Należy bezwarunkowo zakazać umożliwiania korzystania z solariów przez osoby małoletnie, tak jak zrobiono to już m.in. we Francji, Niemczech czy Wielkiej Brytanii.

Raport Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) oraz opinie polskich specjalistów jednoznacznie potwierdzają wzrost zachorowań na nowotwory skóry w związku z nadmiernym korzystaniem ze sztucznego promieniowania UV.

PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

(...) Państwa–Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

(art. 18 Konwencji o prawach dziecka)

Stan przestrzegania praw dziecka w zakresie prawa do wychowania w rodzinie wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na:

1. wspomaganie rodzin biologicznych

Nadal obserwuje się problem niewystarczającej współpracy instytucji zobowiązanych do niesienia pomocy rodzinie. Utrudnia to rozeznanie indywidualnych potrzeb każdego dziecka i podjęcie trafnych decyzji co do jego losu. Decyzje o umieszczeniu dziecka poza rodziną biologiczną powinny być poprzedzone wyczerpaniem wszelkich środków pomocowych. W razie podjęcia decyzji o odizolowaniu dziecka od rodziny konieczne jest dalsze monitorowanie rodziny i zaoferowanie jej kompleksowej pomocy w przezwyciężeniu trudności.

2. konieczność podnoszenia kompetencji rodzicielskich

Kluczowym czynnikiem przeciwdziałającym umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej jest kompleksowe wspieranie rodzin w podnoszeniu ich kompetencji wychowawczych. Odpowiednio udzielane wsparcie przez asystenta rodziny, pracownika socjalnego, placówkę edukacyjną, placówkę opiekuńczo–wychowawczą, poradnię psychologiczno–pedagogiczną, organizację pozarządową pomoże rodzicom i opiekunom w prawidłowym sprawowaniu funkcji wychowawczych. Wciąż niedocenianymi narzędziami są warsztaty kompetencji wychowawczych i terapia rodzinna. Sądy zbyt rzadko zobowiązują opiekunów do udziału w tego typu zajęciach. Powinny one stanowić podstawowy środek wspierający rodzinę w pojawiających się trudnościach w wychowaniu dziecka.

3. prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców

Nadal dużym problemem jest izolowanie dziecka od drugiego rodzica niesprawującego bezpośredniej opieki nad małoletnim. Należy monitorować, czy zmiany prawa dotyczące sposobu uregulowania władzy rodzicielskiej nad dzieckiem przynoszą oczekiwane rezultaty, również w zakresie praktyki orzeczniczej.

4. **konieczność uregulowania problemu tzw. porwań rodzicielskich**

Nadal porwania rodzicielskie są sposobem walki o powierzenie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Ograniczeniu tego zjawiska sprzyjałoby spenalizowanie takiego zachowania. Fakt tzw. porwania rodzicielskiego powinien znaleźć odzwierciedlenie w decyzjach sądu orzekającego o przysługującej rodzicowi władzy rodzicielskiej, co obecnie nie zawsze ma miejsce.

5. **niską świadomość rodziców konsekwencji uprowadzenia dziecka za granicę**

Wobec wzrostu liczby związków osób różnych narodowości, nadal istotnym problemem jest niska świadomość prawna konsekwencji związanych z wywiezieniem dziecka za granicę bez zgody drugiego rodzica.

6. **stabilność środowiska wychowawczego dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej**

Zbyt często dochodzi do łamania prawa dziecka do stabilnego środowiska wychowawczego wobec dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Niewłaściwa organizacja pieczy zastępczej przez powiaty powoduje wielokrotne przenoszenie dzieci do innych placówek opiekuńczo–wychowawczych. Taka praktyka jest przejawem niezrozumienia, że każde dziecko potrzebuje do prawidłowego rozwoju poczucia bezpieczeństwa oraz stabilizacji, a czynniki te są szczególnie ważne w odniesieniu do małoletnich wychowujących się poza rodziną biologiczną. Problem ten powinien być przedmiotem szczególnej uwagi ze strony wojewodów zobowiązanych do kontroli organizacji i jakości sprawowania pieczy zastępczej.

7. **małe dzieci umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej**

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w instytucjonalnej pieczy nie mogą być umieszczane dzieci poniżej 7. roku życia, chyba, że zajdą przewidziane ustawą wyjątki. Od początku 2016 roku nie mogą być umieszczane w takiej formie pieczy zastępczej również dzieci poniżej 10. roku życia.

Jak wynika z danych Rzecznika Praw Dziecka, istnieje problem praktyki orzekania sądów, które wbrew przepisom ustawy umieszczają dzieci poniżej 7. roku życia w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Według danych (na czerwiec 2015 roku) w takiej formie pieczy przebywało łącznie 1 606 dzieci poniżej 7. roku życia przy czym ok. 590 przebywało bez zaistnienia ustawowych wyjątków.

8. **sądowe monitorowanie losów dziecka i jego biologicznej rodziny**

Sądy po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej nie sprawują wystarczającej kontroli nad pomocą udzielaną rodzinie i jej efektami. Niewielu sędziów uczestniczy w posiedzeniach zespołów dokonujących okresowej oceny dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.

9. **przewlekłość postępowań sądowych**

Wciąż nierozwiązany pozostaje problem przewlekłości postępowań sądowych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, co uniemożliwia sprawną realizację praw i ochrony interesów małoletnich.

10. **funkcjonowanie sądownictwa rodzinnego**

Brak regularnych interdyscyplinarnych szkoleń dla sędziów oraz duże obciążenie sędziów rodzinnych wpływa na jakość orzekania, a co za tym idzie – zmniejszenie zaufania obywateli do sądów i brak poszanowania dla wydawanych rozstrzygnięć sądowych.

11. **ograniczanie dzieciom przebywającym poza rodziną biologiczną kontaktów z bliskimi**

Aktualny pozostaje problem stosowania kar ograniczających kontakt z rodziną biologiczną dzieciom wychowującym się w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej, w placówkach opiekuńczo–wychowawczych, socjoterapeutycznych oraz resocjalizacyjnych. Taka praktyka narusza prawo dziecka do kontaktów osobistych oraz podtrzymywania więzi z rodziną biologiczną. Problem ten powinien być przedmiotem szczególnej uwagi ze strony instytucji kontrolujących (np. wojewody, starosty lub kuratora oświaty). Podtrzymywanie więzi wychowanka z osobami bliskimi nie tylko zaspokaja podstawowe dla każdego dziecka potrzeby emocjonalne, ale jest czynnikiem niezbędnym do kształtowania jego prawidłowej osobowości oraz sprzyja właściwemu przebiegowi procesu wychowawczego.

12. **adopcje dzieci z niepełnosprawnością**

Nadal problemem pozostaje mała ilość przysposobień dzieci z niepełnosprawnością. Konieczne jest wdrożenie programów powodujących zwiększenie zainteresowania dziećmi z niepełnosprawnością oczekującymi na adopcję.

13. **zagwarantowanie nieletnim matkom możliwości wychowywania dziecka**

Aktualny pozostaje problem dotyczący stworzenia nieletnim matkom przebywającym w placówkach resocjalizacyjnych możliwości wychowywania swoich dzieci. Powinny one otrzymywać specjalistyczne wsparcie we właściwym wypełnianiu funkcji rodzicielskich,

a także możliwość dalszej edukacji i zdobycia zawodu (postulat Rzecznika w zakresie praw małoletnich rodziców przebywających w placówkach opiekuńczo–wychowawczych został zrealizowany).

14. niedostateczną reprezentację dziecka

Nadal brak jest należytej reprezentacji dziecka w sprawach sądowych. Rzecznik oczekuje szybkiego uchwalenia przepisów regulujących właściwą, profesjonalną reprezentację dziecka w procesie.

15. nieskuteczność postępowań wykonawczych

Analiza prowadzonych w sądach postępowań wykonawczych wskazuje, że często dochodzi do sytuacji, w których prowadzi się bardzo długie, nawet kilkuletnie nadzory kuratorskie, przy równoczesnym braku reakcji ze strony sądu rodzinnego. Brak odpowiednich zarządzeń ze strony sądu, mimo długotrwałego nadzoru kuratora, zagraża prawu dzieci do harmonijnego rozwoju w odpowiednim środowisku opiekuńczo–wychowawczym.

16. nieskuteczność postępowań o egzekucję kontaktu dziecka z rodzicem

Nadal aktualny pozostaje problem egzekwowania ustalonych sądownie kontaktów dziecka z rodzicem. Konieczne jest dokonanie szczegółowej analizy praktyki sądowej w zakresie prowadzenia postępowań o wykonywanie ustalonych kontaktów, celem zdiagnozowania przyczyn nieskuteczności istniejących przepisów w tym zakresie. W dalszym ciągu powodem takiej sytuacji są m.in.: przewlekłość postępowań, brak priorytetowego traktowania tego rodzaju spraw, przedmiotowe traktowanie dziecka.

17. konieczność wysłuchania dziecka w sprawach jego dotyczących

Pomimo istniejącego prawnego obowiązku wysłuchania dziecka, nadal zbyt rzadko organy decydujące w sprawach dzieci uwzględniają ich zdanie. Poznanie zdania dziecka, którego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala oraz uwzględnienie jego rozsądnych życzeń powinno być powszechnym standardem we wszystkich sprawach dotyczących małoletnich. Nie zawsze wysłuchanie następuje w warunkach przyjaznych dziecku (np. przed komisjami dyscyplinarnymi dla nauczycieli).

18. brak procedury wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym

Nadal nie zrealizowano postulatu Rzecznika Praw Dziecka dotyczącego uregulowania kwestii wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym. Brak przepisów w tym zakresie powoduje nienależyte zabezpieczenie praw dziecka w postępowaniu sądowym oraz może

powodować zarzuty procesowe. Ponadto należy zapewnić sędziom szkolenie w zakresie nabycia umiejętności prowadzenia wysłuchania dziecka.

19. upowszechnienie mediacji w sprawach rodzinnych

W dalszym ciągu sądy zbyt rzadko kierują zwaśnionych do mediacji lub następuje to zbyt późno. Również sami skonfliktowani niechętnie korzystają z alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Jednym z możliwych rozwiązań propagujących tę instytucję mogłyby być spotkania informacyjne na temat zalet ugodowego i kompleksowego dochodzenia do rozwiązania sporu w wyniku mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Rzecznik postuluje także o przejęcie kosztów mediacji przez Skarb Państwa.

20. brak zintegrowanego systemu pozyskiwania informacji przez sądy

Sędziowie orzekający w sprawach rodzinnych powinni mieć dostęp do aktualizowanej na bieżąco bazy danych o różnego rodzaju instytucjach, placówkach, ośrodkach, w których można zrealizować postanowienia/wyroki sądowe, np. dotyczące kontaktów, terapii, warsztatów umiejętności wychowawczych. Rzecznik zwraca również uwagę na zbyt małą liczbę podmiotów, które są w stanie zapewnić skuteczną realizację orzeczeń sądowych.

21. status kuratora sądowego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych

Nadal brak jest jednoznacznego uregulowania statusu kuratorów w sprawach związanych z wykonywaniem orzeczeń sądów rodzinnych i sprecyzowania ich uprawnień w ramach podejmowanych czynności, wciąż powoduje ograniczenia w skutecznej realizacji decyzji sądowych i niepełną ochronę praw dzieci w tym zakresie.

22. brak podejmowania działań przez placówki opiekuńczo–wychowawcze na rzecz powrotu dzieci do rodzin biologicznych

Placówki opiekuńczo–wychowawcze często nie realizują jednego z podstawowych celów, jakim jest podejmowanie skutecznych działań na rzecz powrotu dziecka do domu rodzinnego (m.in. w postaci ścisłej współpracy z rodziną, przekazywania rodzicom dziecka wiedzy i umiejętności wychowawczych, podejmowania prób uzdrowienia sytuacji w rodzinie niewydolnej pod względem opiekuńczym i wychowawczym, wzmacniania więzi rodziców z dzieckiem czy współpracy z instytucjami mogącymi działać na rzecz powrotu dzieci do rodzin biologicznych). Powyższy problem ze szczególną uwagą powinien być podejmowany podczas kontroli przeprowadzanych przez właściwego wojewodę i starostę.

23. **objęcie wszystkich dzieci pozbawionych opieki rodziny biologicznej systemem pieczy zastępczej**

Wiele dzieci, które powinny być objęte systemem pieczy zastępczej przebywa w instytucjach, które nie mają statusu placówek opiekuńczo–wychowawczych. Nie są one objęte wsparciem ze strony instytucji odpowiedzialnych za organizację pieczy zastępczej.

24. **uregulowanie sytuacji prawnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej**

Nadal obserwuje się, że wiele dzieci, które długotrwale przebywają w środowiskach zastępczych, ma nieuregulowaną sytuację prawną. Należy dokonać oceny skutków wprowadzonej regulacji zobowiązującej do zainicjowania postępowania w przedmiocie władzy rodzicielskiej wobec dziecka, które przebywa w pieczy zastępczej dłużej niż 18 miesięcy.

25. **organizację szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka**

Bezpieczeństwo dzieci przebywających w pieczy zastępczej wymaga rzetelnego i wieloaspektowego przygotowania rodziców zastępczych i prowadzących rodzinny dom dziecka do pełnienia funkcji. Należy zwiększyć liczbę godzin odbywanych w ramach szkolenia, a także uzupełnić program szkolenia o obowiązkowe zajęcia specjalistyczne z zakresu pracy z dzieckiem krzywdzonym. Niezbędne jest ujednolicenie zasad organizacji szkoleń prowadzonych przez różne podmioty.

26. **detencję dzieci cudzoziemców w Polsce**

Rzecznik Praw Dziecka w dalszym ciągu stoi na stanowisku, że zakaz umieszczania małoletnich cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach powinien dotyczyć wszystkich osób małoletnich.

27. **niedostateczną reprezentację małoletnich cudzoziemców bez opieki**

Nadal nie rozwiązano problemu należytej reprezentacji małoletnich cudzoziemców pozostawionych bez opieki. Rzecznik postuluje podjęcie prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie regulacji jednoznacznie uprawniających sąd do ustanowienia kuratora dla małoletniego pozostającego bez opieki.

28. **monitorowanie przepisów dotyczących adopcji ze wskazaniem**

W związku z wprowadzeniem do polskiego porządku prawnego instytucji wskazania w adopcji, ograniczającej możliwość wskazywania osoby przyspasabiającej jedynie do krewnych rodziców dziecka oraz małżonka rodzica, należy obserwować czy przyjęte

rozwiązanie w pełni zabezpieczy prawa dziecka oraz doprowadzi do likwidacji tzw. podziemia adopcyjnego.

29. **monitorowanie funkcjonowania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej**

Konieczne jest dalsze monitorowanie funkcjonowania systemu wspierania rodzin i organizacji pieczy zastępczej. W tym zakresie szczególnie istotna jest ocena, czy obecnie obowiązujące procedury i wymagania w zakresie kwalifikowania i rekwalifikowania do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zapewniają w sposób dostateczny bezpieczeństwo dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej. Nadal aktualny pozostaje postulat, by opinie organizatorów pieczy zastępczej o kandydatach na rodzinę zastępczą uwzględniały pogłębiony wywiad, weryfikację uzyskanych informacji, a także m.in. opinie od pracodawców czy stowarzyszeń, do których należą kandydaci.

30. **wprowadzenie jednolitej praktyki w zakresie przyjmowania wniosków o nadanie obywatelstwa polskiego małoletnim cudzoziemcom.**

Często jedyną możliwością uregulowania sytuacji prawnej małoletnich cudzoziemców, którzy po urodzeniu zostali porzuceni przez swoich rodziców i obecnie przebywają w polskich rodzinach zastępczych, jest nadanie im przez Prezydenta RP obywatelstwa polskiego. Rodzice zastępczy, składając wnioski w tym przedmiocie, nie zawsze są w stanie przedstawić wszystkie wymagane prawem dokumenty potwierdzające tożsamość lub obywatelstwo dziecka. Wojewodowie sprawdzając poprawność wniosków o nadanie obywatelstwa małoletnim cudzoziemcom w różny sposób dokonują oceny tego, czy nieprzedłożenie określonego dokumentu jest brakiem formalnym wniosku, czy też nie. Praktyka w zakresie przyjmowania i wstępnej kontroli wniosków o nadanie obywatelstwa polskiego jest niejednolita. Działania wojewodów, którzy w takich samych stanach faktycznych, podejmują odmienne decyzje nie sprzyja realizacji praw i zabezpieczeniu dobra małoletnich cudzoziemców.

31. **możliwość wnoszenia skargi kasacyjnej od orzeczeń w sprawach prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę**

Istnieje potrzeba wprowadzenia mechanizmów kontroli przez Sąd Najwyższy orzeczeń wydawanych w trybie Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Możliwość wniesienia skargi kasacyjnej w tych sprawach

wyeliminowałoby wadliwe orzeczenia dotyczące istotnych dla dziecka kwestii określających miejsce jego pobytu oraz zapewniłoby jednolitość wykładni prawa i praktyki sądowej.

32. ratyfikację III Protokołu do Konwencji o prawach dziecka

Inicjatywą polskiego Rzecznika Praw Dziecka, zmierzającą do wzmocnienia kontroli przestrzegania praw dziecka, było wyposażenie Komitetu Praw Dziecka ONZ w uprawnienia do przyjmowania i rozpatrywania skarg na naruszenie praw dziecka. Propozycja zgłoszona na forum Rady Praw Człowieka w marcu 2009 roku skutkowała przyjęciem przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka. Dotychczas Protokół Fakultatywny podpisało łącznie 50 państw, z czego 26 ratyfikowało ten dokument. Podpisanie przez Rzeczpospolitą Polską w 2013 roku III Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka nie spowodowało, że stał się on częścią porządku prawnego. Należy podjąć skuteczne działania mające na celu ratyfikowanie tego ważnego dokumentu międzynarodowego.

PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

Państwa–Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych (…).

(art. 26 Konwencji o prawach dziecka)

Stan przestrzegania praw dziecka w zakresie prawa do godziwych warunków socjalnych wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na:

1. ubóstwo

W dalszym ciągu problemem jest ubóstwo dzieci. Tak jak w latach ubiegłych, najgorsza sytuacja dotyczy dzieci wychowujących się w rodzinach wielodzietnych.

Według badań[575] GUS poniżej minimum egzystencji żyło ok. 11% małżeństw z 3 dzieci oraz ok. 27% małżeństw z 4 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu. Czynnikiem zwiększającym ryzyko ubóstwa była obecność w gospodarstwie domowym osoby z niepełnosprawnością. Zasięg ubóstwa skrajnego był dwukrotnie wyższy na wsi niż w miastach. Najgorsza sytuacja występowała w województwach warmińsko–mazurskim i świętokrzyskim.

2. bezdomność wśród dzieci

Według corocznego Ogólnopolskiego badania liczby bezdomnych w Polsce przeprowadzanego na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w momencie realizacji badania tj. w nocy z 21 na 22 stycznia 2015 r. zdiagnozowano 36,1 tys. osób bezdomnych, z czego 1 892 stanowiły dzieci[576]. Najmłodsi stanowią ogółem 5,2% procent bezdomnych w Polsce. Najwięcej bezdomnych zdiagnozowano w województwach: mazowieckim, śląskim oraz kujawsko–pomorskim, najmniej zaś w województwach: podlaskim, świętokrzyskim oraz lubelskim. W porównaniu z badaniami przeprowadzonymi w 2013 r. liczba bezdomnych dzieci wzrosła. W 2013 r. było ich w Polsce 1 538 (5%).

3. bardzo niską skuteczność egzekwowania świadczeń alimentacyjnych

Nadal problemem jest bardzo niska skuteczność egzekucji roszczeń alimentacyjnych i długi czas jej trwania. Należy wprowadzić bardziej efektywne środki dyscyplinujące

[575] Opracowanie sygnalne „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych)", Główny Urząd Statystyczny, 09.06.2015 r.

[576] Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w 2015 r. oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (21/22 styczeń 2015), materiał informacyjny, październik 2015 r., MPiPS, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, s. 8.

dłużników alimentacyjnych oraz podjąć działania nakierowane na aktywizację zawodową dłużników i zwiększenie ich możliwości zarobkowych.

Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że skuteczność egzekucji w sprawach o egzekucję świadczeń alimentacyjnych w 2014 r. wyniosła 19,44%[577].

4. **trudności z egzekwowaniem świadczeń alimentacyjnych zasądzonych wyrokami polskich sądów od rodziców przebywających poza granicami kraju**

Występuje brak skuteczności realizacji przepisów aktów prawa międzynarodowego, tj.: Konwencji o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą sporządzonej w Nowym Jorku dnia 20 czerwca 1956 r. oraz rozporządzenia Rady WE Nr 4/2009 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych. Opieszałość organów zagranicznych powoduje znaczne opóźnienia czynności w zakresie wykonania wniosków polskich wierzycieli.

5. **ograniczony dostęp do świadczeń z funduszu alimentacyjnego**

Niezmienny od 2008 roku pozostaje próg dochodowy (725 zł. w przeliczeniu na osobę w rodzinie) uprawniający do otrzymania świadczenia alimentacyjnego.

6. **skutki emigracji zarobkowej rodziców**

Z badań Rzecznika Praw Dziecka wynika, że rozłąki z przynajmniej jednym z rodziców w ciągu **trzech** lat poprzedzających badanie doświadczyła jedna piąta uczniów, co świadczy o siedmiopunktowym spadku w stosunku do badań z 2008 roku[578]. W dalszym ciągu jednak migracje zarobkowe rodziców, ale także zdarzenia losowe uniemożliwiające sprawowanie bezpośredniej pieczy nad dzieckiem, powinny wiązać się z zapewnieniem prawidłowej opieki małoletnim, eliminując umieszczenie dziecka w formach instytucjonalnej opieki zastępczej. Należy podejmować działania zmniejszające ryzyko powstawania zakłóceń socjalizacyjnych.

7. **system pomocy społecznej dla rodzin z dziećmi**

Świadczona rodzinom pomoc to przede wszystkim oferta zasiłków i świadczeń. Rodzinom w trudnej sytuacji materialno–bytowej w dalszym ciągu nie udziela się wystarczającej pomocy mającej na celu wyjście z kryzysu, a tym samym przejęcie przez

[577] Wynik ten wyrażony jest jako stosunek spraw zakończonych przez wyegzekwowanie świadczenia alimentacyjnego do wszystkich spraw zakończonych (w 2014 r. były to 9 362 sprawy do 48 169 spraw zakończonych). Źródło: *MS-Kom23. Sprawozdanie z czynności komornika za rok 2014 r.; https://isws.ms.gov.pl/Data/Files/_public/isws/jednoroczne/2014/spr_zbior_2014/ms-kom23--2014.pdf*.

[578] Dziecko, rodzina i szkoła, wobec migracji rodzicielskich: 10 lat po akcesji do Unii Europejskiej, ogólnopolskie badanie przeprowadzone na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2014 r.

rodziców odpowiedzialności za stworzenie odpowiednich warunków do prawidłowego rozwoju ich dzieci oraz usamodzielnienia się i wyjścia z kręgu świadczeniobiorców pomocy społecznej.

Z kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w latach 2012–2014 r. w wybranych ośrodkach pomocy społecznej wynika, że niedostatecznie rozpoznają one krąg potrzebujących odbiorców. Wynika to po części z niewielkiej aktywności ośrodków w pozyskiwaniu tych informacji ale również niewystarczającej współpracy z organizacjami społecznymi, pozarządowymi oraz innymi właściwymi podmiotami. Z kontroli wynika również, że ośrodki nie wykorzystują możliwości podejmowania działań „z urzędu”[579]

8. brak zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych rodzin z dziećmi

Nadal nierozwiązanym problemem jest niewystarczająca liczba lokali, którymi dysponują gminy dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych rodzin z małoletnimi dziećmi. Zastrzeżenia budzi również stan techniczny i niski standard lokali oferowanych do wynajęcia. Taka sytuacja powoduje, że wydłuża się okres oczekiwania na przydział mieszkania lub jego zamianę. Brakuje rozwiązań systemowych ukierunkowanych na wsparcie gmin w rozwoju komunalnego budownictwa mieszkalnego.

9. brak tymczasowych schronień dla rodzin z dziećmi

Rodziny z dziećmi zagrożone bezdomnością często nie mają możliwości uzyskania pomocy w formie tymczasowego schronienia przy zachowaniu integralności rodziny. W takich sytuacjach dzieci zwykle były kierowane do pieczy zastępczej.

10. brak dostatecznej informacji o świadczeniach na dzieci

Często występującym problemem jest nieotrzymywanie w Ośrodkach Pomocy Społecznej kompleksowej informacji o możliwości uzyskania świadczeń, przez co opiekunowie nie składają wniosków o przyznanie pomocy.

11. pomoc dla dzieci z niepełnosprawnościami

Świadczenia, zasiłki i dodatki dla opiekuna przeznaczane na pomoc dzieciom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom w dalszym ciągu są niewystarczające i nie uwzględniają szczególnego nakładu czasu i środków koniecznych dla zapewnienia potrzeb tych

[579] Najwyższa Izba Kontroli, *Działania ośrodków pomocy społecznej w zakresie rozpoznawania i monitorowania sytuacji społecznej*. Informacja o wynikach kontroli. LRZ-4101-012-00/2014, Nr ewid. 197/2014/P/14/107/LRZ, maj 2015 r., s. 7.

dzieci. Ponadto przydzielane lokale socjalne, ze względu na stan techniczny i niski standard, często nie nadają się do zamieszkania przez dzieci z niepełnosprawnością i przewlekle chore.

12. **niejednolitość orzecznictwa powiatowych zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności**

Często powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności odmiennie klasyfikują dane schorzenie i wynikające z niego wskazania w zakresie konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby oraz stałego współudziału opiekuna dziecka w procesie jego rehabilitacji, leczenia i edukacji, co powoduje nierówność w przyznawaniu świadczeń dla dzieci z niepełnosprawnościami.

13. **bariery architektoniczne**

Aktualny pozostaje postulat przystosowania budynków użyteczności publicznej oraz środków komunikacji do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Na bariery nadal napotykają dzieci poruszające się na wózkach oraz małoletni z innymi niepełnosprawnościami ruchowymi. Problem ten dotyczy również nieprzystosowania budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej do wózków dziecięcych.

14. **brak domów dla matek i ojców z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży**

Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży zapewnia całodobowy, okresowy pobyt matkom z małoletnimi dziećmi i kobietom w ciąży, a także ojcom z małoletnimi dziećmi i innym osobom sprawującym opiekę nad dziećmi. Z kontroli Rzecznika Praw Dziecka wynika, że bardzo często rodzic z dzieckiem trafia jednak do schronisk lub przytulisk niespełniających standardów podstawowych usług świadczonych przez domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

15. **zły stan techniczny oraz likwidację placów zabaw**

Aktualny pozostaje problem złego stanu technicznego placów zabaw oraz ich likwidacji. Place, które przez lata ulegały dewastacji, nie powinny być zamykane, a poddawane modernizacji.

PRAWO DO NAUKI

Państwa–Strony uznają prawo dziecka do nauki (…) na zasadzie równych szans (…).

(art. 28 Konwencji o prawach dziecka)

Stan przestrzegania praw dziecka w zakresie prawa do nauki wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na:

1. **kształcenie nauczycieli w zakresie praktycznego przygotowania do pracy**

Konieczna jest zmiana zasad rekrutacji kandydatów na studia pedagogiczne oraz poprawa jakości przygotowania przyszłych nauczycieli do pracy z dziećmi, obejmującego przede wszystkim zwiększenie liczby godzin zajęć praktycznych. Niezbędne jest również zagwarantowanie nauczycielowi odpowiedniego wsparcia w pierwszych latach pracy zawodowej oraz przeprowadzanie okresowej weryfikacji jego predyspozycji i motywacji do wykonywania zawodu. Stale zwiększająca się liczba dzieci z opiniami i orzeczeniami poradni psychologiczno–pedagogicznych stawia przed nauczycielami coraz większe wymagania co do ich kompetencji. Braki w tym zakresie powodują bezradność pedagogów i stają się przyczyną stosowania przez nich nieodpowiednich metod w pracy z dziećmi, w tym z użyciem przemocy (także fizycznej), zastraszania i wymuszania czy poniżania. Brak dostatecznej wiedzy i doświadczenia powoduje zbyt rzadkie stosowane metod motywujących i stymulujących harmonijny rozwój emocjonalny dziecka.

2. **praktykę oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów**

Pomimo zagwarantowania w przepisach oświatowych konieczności uwzględniania przy ustalaniu oceny z: wychowania fizycznego, zajęć technicznych, plastyki, muzyki i zajęć artystycznych, wysiłku wkładanego przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, a w przypadku wychowania fizycznego także systematyczności udziału ucznia w zajęciach oraz jego aktywność, istnieje problem z praktyczną realizacją przepisów przez nauczycieli. Problem powinien znaleźć się w szczególnym zainteresowaniu kuratorów oświaty, odpowiedzialnych za właściwą realizację prawa oświatowego w szkołach i placówkach systemu oświaty.

3. **nadzór dyrektorów nad pracą placówek oświatowych**

W dalszym ciągu dyrektorzy placówek oświatowych nie zawsze wywiązują się z wykonywania nadzoru pedagogicznego nad pracą wychowawców, nauczycieli i specjalistów. Zaburza to właściwą realizację procesu wychowawczego i edukacyjnego. Zastrzeżenia budzi

nadzór nad jakością tworzonych programów profilaktyki i programów wychowawczych oraz ich modyfikacją, dokonywaną na podstawie badania skuteczności podejmowanych działań.

4. kary naruszające godność dziecka

Wciąż aktualny pozostaje problem stosowania w szkołach i placówkach (w tym pieczy zastępczej) systemu kar, który narusza prawa dziecka. Konieczne jest zwiększenie nadzoru ze strony uprawnionych instytucji nad wewnętrznymi uregulowaniami szkół i placówek oraz uruchomienie takiego systemu doskonalenia kadry pedagogicznej, który spowoduje zmianę świadomości nauczycieli i wychowawców.

5. dostęp dzieci do opieki żłobkowej

Chociaż z roku na rok poprawia się dostępność dzieci do opieki żłobkowej, to nadal niezadowalająca jest liczba miejsc w placówkach zapewniających opiekę najmłodszym dzieciom.

Z szacunkowych danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że na koniec 2015 roku na terenie całego kraju funkcjonowało 1 955 żłobków i 452 klubów dziecięcych. Opiekę nad dziećmi do lat 3 sprawowało 558 dziennych opiekunów. Liczba dzieci w instytucjach utworzonych i/lub prowadzonych przez gminę oraz dotowanych przez gminę według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku wynosiła ok. 39,2 tys., pod koniec 2013 roku ok. 43,6 tys., na koniec 2014 roku ok. 80 tys., zaś według stanu na koniec 2015 roku ok. 82,5 tys. Należy zatem odnotować wzrost liczby miejsc we wspomnianych formach opieki o ok. 110% w stosunku do 2012 roku.

6. dostęp dzieci w wieku 3 lat do wychowania przedszkolnego

Nadal niezadowalający jest dostęp dzieci w wieku 3 lat do przedszkola. Z danych przekazanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej wynika, że w roku szkolnym 2015/2016 wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w ww. wieku wynosi ok. 70,5%. Nadal występują dysproporcje w dostępie dzieci do przedszkola w zależności od ich miejsca zamieszkania. Na wsi jedynie 54,78% trzylatków objętych było edukacją przedszkolną, natomiast w mieście – ok. 81,90%.

7. równe szanse do nauki dla uczniów z niepełnosprawnościami

Istnieje konieczność podniesienia jakości diagnozowania potrzeb uczniów z niepełnosprawnością. W tym celu należy doposażyć poradnie w nowoczesne narzędzia do diagnozy i terapii, doskonalić warsztat pracowników poradni w zakresie umiejętności diagnostycznych i terapeutycznych oraz opracować i upowszechnić standardy pracy poradni.

8. **organizację pomocy psychologiczno–pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach**

W dalszym ciągu nie został rozwiązany problem właściwej organizacji pomocy psychologiczno–pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach. Dotyczy on w szczególności dzieci sprawiających problemy wychowawcze (autystycznych, z Zespołem Aspergera, z ADHD i zaburzeniami zachowania). Najczęstszą przyczyną powyższych trudności były niedostateczne umiejętności nauczycieli związane ze sposobem postępowania z uczniami z dysfunkcjami. Konieczne są zmiany w systemie doskonalenia nauczycieli i ich współpracy z poradniami psychologiczno–pedagogicznymi, które będą odpowiadały aktualnym potrzebom dzieci.

9. **monitorowanie jakości pracy młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz placówek opiekuńczo–wychowawczych**

Konieczne jest bieżące dokonywanie oceny skuteczności wdrażania i efektywności przepisów *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach*, wprowadzonego na skutek działań Rzecznika Praw Dziecka.

Powyższe dotyczy również *Zaleceń dotyczących pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych,* wydanych jako wspólny dokument Rzecznika Praw Dziecka i Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

10. **brak spójności działań wychowawczych w szkołach**

Działania szkół i placówek powinny być ukierunkowane na zapewnienie każdemu dziecku harmonijnego rozwoju: intelektualnego, emocjonalnego, fizycznego i społecznego.

Szkoły i placówki mają trudności w zakresie tworzenia dzieciom bezpiecznych i przyjaznych warunków adekwatnych do ich potrzeb. Niespójne są także działania nauczycieli i wychowawców oraz specjalistów zatrudnionych w szkole. Powyższe sugeruje brak dostatecznego nadzoru nad pracą szkoły ze strony jej dyrektora.

11. opiekę w placówkach oświatowych nad dziećmi z niepełnosprawnościami i przewlekle chorymi

W dalszym ciągu do Rzecznika Praw Dziecka napływają sygnały o trudnościach w uzyskaniu dostępu do świadczeń medycznych wykonywanych przez pielęgniarkę szkolną w odniesieniu do dzieci z niepełnosprawnością i przewlekle chorych. Dzieci nie powinny napotykać na jakiekolwiek przeszkody w postaci udzielenia im pomocy przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje.

12. żywienie dzieci w placówkach systemu oświaty

Doceniając wprowadzone zmiany w zakresie żywienia dzieci w placówkach systemu oświaty, Rzecznik Praw Dziecka jednocześnie dostrzega potrzebę urealnienia obowiązujących w tym zakresie przepisów. Powinny one uwzględniać potrzeby dzieci przebywających w całodobowych placówkach, stwarzając im możliwość kultywowania świąt, urodzin czy innych imprez okolicznościowych, podczas których tradycyjnie podawane są np. słodkości oraz umożliwić pełnoletnim wychowankom, realizującym program usamodzielnienia, większą swobodę przy podejmowaniu decyzji o spożywanych produktach żywnościowych i napojach.

W dostatecznym stopniu nie został też rozwiązany problem braku alternatyw dla produktów żywnościowych będących alergenami, przeznaczonych do sprzedaży i stosowania w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży zgodnie z nowym rozporządzeniem, np. w odniesieniu do dzieci uczulonych na miód pszczeli.

13. finansowanie potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami

Analiza spraw prowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka wskazuje na częsty brak porozumienia między dyrektorem szkoły lub placówką a organem prowadzącym (który decyduje o wysokości środków finansowych) w zakresie realizacji potrzeb uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Ograniczona jest tym samym możliwość weryfikacji, czy środki przekazywane z budżetu państwa w subwencji oświatowej są wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, tj. na edukację uczniów z niepełnosprawnościami. Znaczącym krokiem służącym rozwiązaniu problemu było przyjęcie ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej, która wprowadziła obowiązek przekazywania przez jednostki samorządu terytorialnego środków w wysokości nie niższej niż te, które otrzymała na ten cel w ramach subwencji oświatowej. Nadal jednak środki te nie będą musiały być przeznaczane na potrzeby konkretnego dziecka.

14. współpraca szkoły z rodzicami i opiekunami dziecka

Nadal aktualny pozostaje problem nawiązywania niewłaściwych relacji pomiędzy pracownikami szkół a rodzicami uczniów. Zaniedbania w tym obszarze powodowały przesadne skupianie się na relacjach dorosłych (konflikt z nauczycielem, dyrektorem, innym rodzicem) przy jednoczesnym zmniejszaniu rangi problemów dziecka. Brak porozumienia w sprawach dzieci zaburzał proces wychowawczy i edukacyjny. Rodzice nie czują się współgospodarzami placówek. Słaba znajomość prawa przez rodziców powoduje występowanie nieprawidłowości dotyczących funkcjonowania rad rodziców (w zakresie wyboru członków rady rodziców, kompetencji rady oraz stosowania warunku dobrowolności wpłacania składek na fundusz rady rodziców – co prowadzi do nierównego traktowania uczniów). Niezbędne jest dążenie do poprawy współpracy w tym zakresie.

15. funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego

Nadal nie został rozwiązany problem dostosowania placówek wsparcia dziennego do nowych wymagań lokalowych, określonych w *rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 października 2015 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzona placówka wsparcia dziennego*. Niektóre z nich musiały zakończyć swoją działalność, inne – uzyskały jedynie warunkową zgodę na funkcjonowanie do czasu wygaśnięcia umowy terminowej na realizację określonych zadań, zawartej z jej organem prowadzącym. Brak tego rodzaju miejsc pozbawia dzieci z rodzin dysfunkcyjnych możliwości uzyskania potrzebnego im wsparcia, a tym samym może powodować, że niektóre z nich nie będą mogły pozostać w rodzinach biologicznych – konieczne będzie ich umieszczenie w pieczy zastępczej lub młodzieżowym ośrodku wychowawczym, co w każdym przypadku wiązać się będzie z kolejną traumą w ich życiu.

16. dowóz dzieci do szkół i przedszkoli

Nadal występują trudności z organizacją dowozu uczniów do szkół i placówek. Głównym problemem są spory pomiędzy organem prowadzącym i rodzicami w kwestii interpretacji definicji „najbliższa szkoła, która może zrealizować zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego”. Istotnym problemem jest również wydłużony czas oczekiwania na rozpoczęcie obowiązkowych zajęć edukacyjnych po dowiezieniu do szkoły lub oczekiwanie na powrót do domu po zakończeniu zajęć. Nadal wiele zastrzeżeń budzi kwestia zapewnienia bezpieczeństwa przewożonych dzieci.

17. niski poziom edukacji prawnej

Nadal nie zrealizowano postulatu Rzecznika Praw Dziecka w zakresie powszechnej, praktycznej nauki prawa. Funkcjonowanie społeczeństwie wymaga – również od dziecka – znajomości podstaw prawa oraz najistotniejszych reguł rządzących demokratycznym państwem.

18. dostęp dzieci niewidomych i słabo widzących do podręczników

Często dzieci niewidome i słabo widzące otrzymują podręczniki szkolne ze znacznym opóźnieniem (po rozpoczęciu roku szkolnego), co jest sprzeczne z zasadą wyrównywania szans edukacyjnych i wspierania rozwoju edukacyjnego uczniów z niepełnosprawnościami. Należy podjąć działania, które wyeliminują takie sytuacje.

19. jakość procesu usamodzielniania wychowanków

System usamodzielniania dzieci wychowujących się poza rodziną biologiczną wymaga podjęcia pilnych działań naprawczych. Oferowana pomoc jest nieadekwatna do rzeczywistych potrzeb. Wychowanek często zmuszony jest powrócić do środowiska, z którego został zabrany. Młodzi ludzie nie są też odpowiednio przygotowani do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu (m.in. w zakresie umiejętności planowania i realizacji wytyczonych celów, kompetencji społecznych, kwalifikacji zawodowych), jak również nie mają wystarczającego zabezpieczenia finansowego, szczególnie, gdy kontynuują naukę.

20. dostęp do nowych technologii edukacyjnych dla dzieci z niepełnosprawnością

Nadal wiele programów wykorzystujących najnowsze osiągnięcia technologiczne, np. e-podręczniki, realizowanych jest jedynie wobec dzieci zdrowych. Należy podjąć działania w celu projektowania i proponowania najnowszych rozwiązań dostosowanych do potrzeb dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

21. prawo dzieci z niepełnosprawnością do wypoczynku

Nadal zbyt mały jest udział dzieci z niepełnosprawnością w różnych formach wypoczynku. Podczas letnich wakacji dzieci te stanowiły zaledwie 1,5% wszystkich uczestników. Rzecznik Praw Dziecka wskazuje na potrzebę zintensyfikowania działań w celu poprawy dostępu dzieci z niepełnosprawnością do wypoczynku organizowanego w gronie rówieśników.

22. **dostęp do dóbr kultury dla dzieci z niepełnosprawnością**

Mimo obserwowanej poprawy, nadal w publicznej sferze medialnej oraz wielu bibliotekach, muzeach i innych instytucjach kultury brak jest oferty dla dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

23. **równe traktowanie uczniów startujących w konkursach przedmiotowych organizowanych przez kuratorów oświaty**

Nadal niezbędne jest ujednolicenie regulaminów konkursów przedmiotowych, organizowanych dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów na terenie całego kraju, tak aby ich laureaci i finaliści – bez względu na miejsce uczęszczania do szkoły – nie czuli się dyskryminowani. Ponadto konieczne jest dostosowanie zadań konkursowych (w treści i formie) do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami (m.in. niewidomych, słabo słyszących, niesłyszących).

24. **realizację obowiązków dotyczących udogodnień w programach telewizyjnych dla osób z niepełnosprawnościami**

Zgodnie z art. 18a ustawy o radiofonii i telewizji, nadawcy telewizyjni mają obowiązek dostarczania w określonym wymiarze czasowym usług dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku i niepełnosprawnością narządu słuchu. Niestety czas emisji i oferta audycji dla dzieci z tymi niepełnosprawnościami nadal nie jest wystarczający.

PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

Państwa–Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych (...).

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka)

Stan przestrzegania praw dziecka w zakresie prawa do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na:

1. **stosowanie kar cielesnych wobec dzieci**

Nadal zbyt wysoki jest odsetek osób aprobujących stosowanie kar cielesnych. Chociaż w stosunku do 2008 roku, kiedy aprobatę dla stosowania kar cielesnych wyrażało 78% naszego społeczeństwa, nastąpił wyraźny spadek, bo aż o 20%, to nadal stan ten nie jest zadowalający. Z ponownie przeprowadzonych badań przez Rzecznika Praw Dziecka w 2015 roku wynika, że aprobatę dla takiego wychowywania deklaruje 58% polskiego społeczeństwa, a prawie 26% dorosłych uważa, że bicie jest skuteczną metodą wychowawczą. Badania pokazują także, że zaledwie jedna trzecia Polaków wie o istnieniu w Polsce zakazu stosowania kar cielesnych w wychowaniu. Należy nadal prowadzić efektywne działania uświadamiające negatywne skutki fizycznego karcenia dzieci i zachęcać do wykorzystywania pożądanych metod wychowawczych.

2. **konieczność podjęcia działań w zakresie skutecznego przeciwdziałania mowie nienawiści**

Należy podjąć działania edukacyjne i prawne w celu obniżenia poziomu występowania zjawiska mowy nienawiści.

3. **konieczność reagowania na przemoc wobec dzieci**

Zauważalna jest zbyt mała gotowość społeczeństwa do reagowania na przemoc wobec dzieci, podczas gdy informowanie organów ścigania oraz sądu o przypadkach krzywdzenia małoletnich jest prawem i społecznym obowiązkiem każdego obywatela.

4. **zaostrzenie kar za stosowanie przemocy wobec dzieci**

Obowiązujący stan prawny nie w pełni zabezpiecza ochronę praw i dobra dziecka. Wysokość kary za spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu dziecka nie może być traktowana na równi z przestępstwem włamania. Należy zakwalifikować to przestępstwo jako zbrodnię.

5. **zapobieganie i zwalczanie przypadków seksualnego wykorzystania dzieci**

Zgodnie z postulatami Rzecznika Praw Dziecka Polska wprowadziła szereg zmian w przepisach prawa karnego związanych z ratyfikacją przez Polskę Konwencji Rady Europy z Lanzarote o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych. Należy monitorować funkcjonowanie i skuteczność tych zmian w zakresie zwalczania przestępczości seksualnej popełnionej na szkodę małoletnich. Konieczne jest prowadzenie szkoleń w zakresie zwiększania skuteczności rozpoznawania symptomów dziecka krzywdzonego oraz kampanii społecznych podnoszących poziom wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy przez pokrzywdzonych przestępstwem.

6. **reprezentację dziecka w postępowaniu karnym**

Konieczne jest pilne podjęcie prac nad zmianami prawnymi realizującymi orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o konieczności wprowadzenia unormowań, które określiłyby kompetencje i wymagania wobec osób mogących pełnić funkcję procesowego kuratora dziecka w sprawach, gdy – ze względu na konflikt interesów między dzieckiem a jego przedstawicielami ustawowymi lub opiekunami prawnymi – nie może być ono przez nich reprezentowane. Obecnie obowiązujące przepisy zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym nie gwarantują odpowiedniego poziomu reprezentacji małoletniego w toku postępowania sądowego.

7. **zapewnienie nieletnim odpowiedniej ochrony w ramach postępowań sądowych**

Zmiana ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich dokonana w 2014 roku pozbawiła nieletnich sprawców czynów karalnych takich gwarancji procesowych jak zasada domniemania niewinności czy zasada *in dubio pro reo*. Konieczne jest podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do zapewnienia nieletnim sprawcom czynów karalnych takiej samej ochrony jaka istnieje w przypadku dorosłych sprawców czynów zabronionych. Ponadto należy ustawowo zapewnić, żeby pobyt dziecka w schronisku dla nieletnich nie przekraczał 3 miesięcy. Potrzebne jest również określenie łącznego maksymalnego czasu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich**.**

8. powoływanie się na tzw. pozaustawowy kontratyp karcenia dzieci

Nadal zaobserwować można sytuacje umarzania postępowań karnych z powołaniem się na tzw. pozaustawowy kontratyp karcenia małoletnich. Należy dążyć do wyeliminowania praktyki naruszającej prawo dziecka do wychowywania bez przemocy.

9. orzekanie środków karnych i probacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Instytucje prowadzące postępowania karne w związku z podejrzeniem stosowania przemocy w rodzinie zbyt rzadko stosują środki zmierzające do odizolowania sprawcy przemocy od pokrzywdzonej rodziny. W wyrokach skazujących rzadko zobowiązywano do uczestnictwa sprawcy w programach korekcyjno–edukacyjnych, które zmierzałoby do trwałych zmian w postawie i zapewniałoby bezpieczeństwo ofiarom.

10. przemoc wobec dzieci ze strony opiekunów i nauczycieli

Nadal mają miejsce zdarzenia związane ze stosowaniem wobec dzieci przemocy fizycznej i psychicznej przez opiekunów (np. pracowników placówek pieczy zastępczej, pracowników żłobków) i nauczycieli.

Przemocowe zachowania dorosłych są najczęściej konsekwencją braku właściwego przygotowania pedagogicznego. Nie potrafią oni odpowiednio reagować na trudne zachowania dzieci i młodzieży, w porę diagnozować pojawiających się problemów, pracować z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nauczyciele i opiekunowie zbyt rzadko uczestniczą w szkoleniach w zakresie doskonalenia zawodowego. Nie zawsze otrzymują właściwe wsparcie ze strony dyrektora placówki. Nadal obserwuje się zbyt dużą tolerancję dla niewłaściwych zachowań dorosłych ze strony organów nadzorczych, rzeczników dyscyplinarnych dla nauczycieli oraz organów ścigania.

11. warunki przesłuchania małoletnich świadków i pokrzywdzonych w sprawach karnych

Mimo wprowadzenia do porządku prawnego wielu gwarancji procesowych dla małoletnich świadków i pokrzywdzonych, istnieje konieczność dalszej zmiany regulacji prawnych w tym zakresie. Należy wprowadzić obowiązek przeprowadzania szczególnego trybu przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego i świadka w przypadku wszystkich rodzajów przestępstw, a także znieść barierę wieku lat 15 dla zastosowania szczególnych warunków przesłuchania dziecka oraz ujednolicić sposób przesłuchania dla wszystkich osób, które nie ukończyły 18 lat.

12. jednolite zasady kwalifikacji nauczycieli

Konieczne jest wprowadzenie uregulowań zobowiązujących ubiegającego się o pracę nauczyciela w niepublicznym przedszkolu lub niepublicznej szkole do przedstawienia informacji z Krajowego Rejestru Karnego stwierdzającej, że nie był on karany za przestępstwo popełnione umyślnie. W obecnym stanie prawnym zobligowani do tego są wyłącznie nauczyciele przedszkoli i szkół publicznych.

13. udział służb medycznych w rozpoznawaniu przemocy wśród dzieci

Konieczne jest zwiększenie zaangażowania służb medycznych w rozpoznawanie przemocy wśród najmłodszych. Pomimo że dysponują oni wiedzą medyczną pozwalającą zdiagnozować zjawisko przemocy, nadal niewielu lekarzy wszczyna procedurę „Niebieskie Karty". Należy uzupełnić program studiów medycznych o zajęcia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

14. rozszerzenie katalogu przypadków wyłączających instytucję zatarcia skazania

Obecnie nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15. Wyłączenie instytucji zatarcia skazania powinno obejmować również wyroki skazujące na karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zaostrzenie warunków zatarcia skazania ma zmierzać do tego, by z dziećmi nie pracowały osoby niedające rękojmi prawidłowego wykonywania swych obowiązków.

15. stosowanie zakazu pracy z dziećmi dla skazanych za przemoc wobec małoletnich

Sądy zbyt rzadko orzekają czasowy lub dożywotni zakaz zajmowania stanowisk związanych z edukacją lub leczeniem dzieci wobec osób, które popełniły przestępstwa seksualne lub przeciwko zdrowiu i życiu. W efekcie osoby skazane za ciężkie przestępstwa mają możliwość powrotu do pracy z dziećmi. Zastosowanie takiego środka karnego pozwoli na skuteczniejszą weryfikację osób ubiegających się o pracę z dziećmi pod kątem ich predyspozycji oraz negatywnych przesłanek do podjęcia pracy.

16. postępowanie dyscyplinarne dla nauczycieli

Rozwiązania prawne normujące postępowanie dyscyplinarne dla nauczycieli nie zabezpieczają interesu dziecka. Praktyka wskazuje na konieczność powołania do składu komisji dyscyplinarnych osób z wykształceniem prawniczym (obwinionego nauczyciela najczęściej reprezentuje profesjonalny pełnomocnik – adwokat lub radca prawny), przyznania rodzicom poszkodowanego ucznia uprawnień strony w sprawach dotyczących naruszenia praw

i dobra dziecka (możliwość wnoszenia środków odwoławczych, otrzymywanie informacji o wynikach postępowania dyscyplinarnego). Konieczne jest również wyposażenie Rzecznika Praw Dziecka w uprawnienia do przyłączania się i udziału w tym postępowaniu. Niezbędne jest także wydłużenie terminu do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego od powzięcia wiadomości o popełnieniu czynu.

17. uprzedmiatawianie dziecka w przestrzeni publicznej

Coraz częstszym problemem staje się uprzedmiatawianie dzieci w przestrzeni publicznej (konkursy piękności, reality show, reklamy itd.). W polskim porządku prawnym brakuje instrumentów skutecznej prawnej ochrony dziecka przed nieodpowiedzialnym działaniem osób dorosłych.

18. treść wokand sądowych

W treści wokand sądowych publikowane są dane osobowe dzieci i uczestników postępowania oraz przedmiot sprawy. Może prowadzić to do ujawniania niepożądanych informacji, stygmatyzacji dziecka, a nawet jego wtórnej wiktymalizacji. Konieczna jest zmiana rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, tak aby chronić dobro dziecka.

19. ochronę dzieci przed niestosownymi treściami rozpowszechnianymi w kinach

Brakuje norm określających procedurę nadawania oznaczenia kategorii wiekowej filmom wyświetlanym w kinach. Oznaczenie nadawane jest przez dystrybutorów filmów według ich swobodnego uznania. Często filmom nadawano oznaczenia zaniżonej kategorii wiekowej, co narażało małoletnich na odbiór treści niedostosowanych do ich psychofizycznego rozwoju. Analogiczne uregulowanie powinno znajdować zastosowanie do filmów rozpowszechnianych na nośnikach (np. DVD) i dostępnych w obrocie handlowym.

20. monitorowanie funkcjonowania ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Zauważalna jest zbyt mała aktywność osób pełniących swoje obowiązki służbowe lub zawodowe mające związek z opieką nad dziećmi i rodziną w przypadku podejrzenia stosowania przemocy wobec małoletnich. Nie zawsze informują one organy ścigania o możliwym przypadku krzywdzenia dziecka. Ponadto gminy i powiaty w niedostateczny sposób realizują zadania w zakresie profilaktyki w rodzinach zagrożonych przemocą poprzez prowadzenie działań edukacyjnych służących wzmocnieniu opiekuńczych kompetencji rodziców oraz realizacji programów mających na celu promowanie i wdrożenie prawidłowych postaw wychowawczych. Badania wymaga system szybkiego reagowania na przemoc wobec dzieci, w

tym w zakresie skoordynowania odpowiednich służb oraz ich dyżurów w godzinach wieczornych i nocnych oraz w święta.

21. wyszczególnienie osoby dziecka i jego płci w statystykach dotyczących ofiar przemocy

Większość prowadzonych statystyk nie specyfikuje osoby i płci dziecka jako ofiary przemocy.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Wykaz wystąpień generalnych

L.p.	Data i numer wystąpienia	Adresat	Przedmiot wystąpienia	Data odpowiedzi
1.	7 stycznia 2015 ZEW.422.6.2015.JF	Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP	W sprawie bieżącego oceniania w klasach I–III szkoły podstawowej	Nie wymagało odpowiedzi
2.	8 stycznia 2015 ZSS.422.1.2015.EK	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	W sprawie leczenia uzdrowiskowego dzieci	20.01.2015
3.	14 stycznia 2015 ZEW.422.7.2015.MP	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie podjęcia działań zmierzających do zdefiniowania na gruncie ustawy o systemie oświaty pojęcia „dziecko” i pojęcia „rodzina”	24.03.2015
4.	14 stycznia 2015 GAB.422.2.2015.BS	Minister Spraw Wewnętrznych Minister Spraw Zagranicznych	W sprawie zabezpieczenia praw i dobra dzieci ewakuowanych z regionu Donbasu	5.02.2015 11.02.2015
5.	15 stycznia 2015 ZSS.422.2.2014.BS	Rzecznik Praw Obywatelskich	W sprawie problemów przestrzegania zasady równego traktowania i niedyskryminacji	Nie wymagało odpowiedzi
6.	15 stycznia 2015 ZSS.422.1.2014.JZ	Rzecznik Praw Obywatelskich	W sprawie wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności art. 10 ust. 2 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych z Konstytucją RP i Konwencją o prawach dziecka	6.02.2015
7.	5 lutego 2015 ZSR.422.5.2015.MMI	Minister Sprawiedliwości	W sprawie podjęcia działań mających na celu wypracowanie i wdrożenie rozwiązań systemowych, podejmowanych na podstawie ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób	2.03.2015
8.	5 lutego 2015 ZSS.422.6.2015.JZ	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie zmian do ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych	27.02.2015
9.	9 lutego 2015 ZEW.422.7.2014.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie realizacji zajęć edukacyjnych „Wychowanie do życia w rodzinie”	23.03.2015
10.	11 lutego 2015 ZEW.422.2.2014.JK	Minister Pracy i Polityki Społecznej, Minister Spraw Wewnętrznych, Minister Spraw Zagranicznych	W sprawie funkcjonowania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej placówek resocjalizacyjnych dla niedostosowanej społecznie młodzieży niemieckiej	23.02.2015 17.03.2015 10.04.2015
11.	11 lutego 2015 ZSS.422.7.2015.AT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie egzekucji za granicą świadczeń alimentacyjnych zasądzanych orzeczeniami polskich sądów	11.05.2015
12.	19 lutego 2015 ZSS.422.11.2015.KT	Minister Zdrowia	W sprawie rehabilitacji ogólnoustrojowej dzieci w warunkach stacjonarnych	2.04.2015

13.	23 lutego 2015 ZEW.422.12.2015.JF	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie wprowadzenia zmian w uregulowaniach prawnych określających tryb postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli	Odpowiedź udzielona na posiedzeniu Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży 17.05.2015
14.	24 lutego 2015 ZSS.422.10.2015.EK	Minister Zdrowia	W sprawie dostępności i efektywności lecznictwa stomatologicznego dla dzieci i młodzieży	20.03.2015
15.	24 lutego 2015 ZSS.422.8.2015.EK	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	W sprawie dostępności i efektywności lecznictwa stomatologicznego dla dzieci i młodzieży	24.03.2015
16.	25 lutego 2015 ZEW.422.14.2015.ZA	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie dzieci przebywających w specjalnych ośrodkach wychowawczych	15.04.2015
17.	25 lutego 2015 ZSS.422.13.2015.MW	Minister Zdrowia	W sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z solariów przez małoletnich	17.04.2015
18.	25 lutego 2015 ZSM.422.3.2015.AJ	Minister Spraw Zagranicznych	W sprawie ingerencji służb socjalnych i sądów obcych państw w stosunki rodzinne obywateli polskich mieszkających za granicą	11.03.2015
19.	26 lutego 2015 ZEW.422.13.2015.JF	Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP	W sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli	23.04.2015
20.	27 lutego 2015 ZSM.422.2.2015.AJ	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie podjęcia działań mających na celu ratyfikację III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień	10.04.2015 14.12.2015
21.	2 marca 2015 ZEW.401.1.2015.JK	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie standardów pobytu dzieci i młodzieży w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych i Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii	01.04.2015
22.	6 marca 2015 ZSR.422.6.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie podjęcia działań mających na celu zapewnienie skutecznego egzekwowania orzeczeń o przymusowym odebraniu dziecka i zasadności spenalizowania zachowań rodziców dokonujących tzw. „porwań rodzicielskich”	13.04.2014
23.	9 marca 2015 ZEW.422.10.2015.ZA	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie realizacji praw dzieci przebywających w pieczy zastępczej	30.03.2015
24.	10 marca 2015 ZSS.422.16.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie skuteczności egzekucji należności alimentacyjnych	13.04.2015
25.	10 marca 2015 ZSS.422.17.2015.EK	p.o. Głównego Inspektora Sanitarnego	W sprawie szczepień ochronnych	30.04.2015
26.	12 marca 2015 ZSS.422.14.2015.JZ	Minister Zdrowia	W sprawie wydawania dzieciom produktów leczniczych dostępnych bez przepisu lekarza	13.04.2015
27.	17 marca 2015 ZEW.420.9.2015.ES	Minister Finansów	W sprawie przekazywania środków jednostkom samorządu terytorialnego na realizację specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci	17.04.2015 16.11.2015

28.	24 marca 2015 ZSR.422.8.2015.MMI	Minister Sprawiedliwości	W sprawie umarzania postępowań przygotowawczych z powołaniem się przez prokuratorów na tzw. pozaustawowy kontratyp karcenia małoletnich	16.04.2015 3.06.2015
29.	26 marca 2015 ZSS.422.19.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie niskiej skuteczności egzekucji roszczeń alimentacyjnych	22.04.2015
30.	26 marca 2015 ZSS.422.20.2015.KT	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie progu uprawniającego do świadczeń z funduszu alimentacyjnego	20.04.2015
31.	2 kwietnia 2015 ZSS.422.21.2015.KT	Przewodniczący Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP	W sprawie problemu niealimentacji dzieci	Nie wymagało odpowiedzi
32.	7 kwietnia 2015 ZSS.422.22.2015.KK	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie równego traktowania dzieci z niepełnosprawnością	7.05.2015
33.	14 kwietnia 2015 ZSS.422.15.2015.MW	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie możliwości korzystania z ulg przejazdowych przez dzieci i młodzież posiadającą legitymację w języku obcym	13.05.2015
34.	24 kwietnia 2015 ZSS.422.23.2015.KT	Minister Zdrowia	W sprawie centrów i zespołów urazowych dla dzieci	11.05.2015
35.	27 kwietnia 2015 ZSS.422.12.2015.MW	Minister Zdrowia	W sprawie koszyka świadczeń gwarantowanych	2.06.2015
36.	29 kwietnia 2015 ZEW.422.17.2015.MP	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie kryterium przyjmowania dzieci do przedszkola	18.06.2015
37.	5 maja 2015 ZSM.422.1.2014.AJ	Przewodnicząca Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka	W sprawie rozszerzenia katalogu spraw z zakresu prawa rodzinnego, od których przysługuje skarga kasacyjna o sprawy rozstrzygane na podstawie Konwencji haskiej	Nie wymagało odpowiedzi
38.	5 maja 2015 ZSS.422.2.2015.JZ	Minister Zdrowia	W sprawie ograniczenia dostępności dzieci do e–papierosów	Odpowiedź udzielona na spotkaniu z Ministrem Zdrowia
39.	7 maja 2015 ZEW.422.13.2015.JF	Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP	W sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli	16.06.2015
40.	12 maja 2015 ZEW.420.9.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie przekazywania środków jednostkom samorządu terytorialnego na realizację specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci	16.11.2015
41.	19 maja 2015 ZEW.422.18.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie ujednolicenia rozwiązań proceduralnych, umożliwiających specjalną organizację nauki i metod pracy z dziećmi ze zdiagnozowanym ośrodkowym zaburzeniem słuchu (CAPD)	19.06.2015
42.	25 maja 2015 ZEW.422.19.2015.JK	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie pełnej realizacji praw małych dzieci umieszonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	25.01.2016
43.	25 maja 2015 ZSR.422.7.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie zapewnienia dzieciom skutecznej realizacji prawa do wychowania w rodzinie i niewłaściwego stosowania przez sądy przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	14.07.2015

44.	28 maja 2015 ZSM.422.6.2015.AJ	Rzecznik Praw Dziecka w Norwegii	W sprawie odbierania polskich dzieci przez Barnevernet i umieszczania ich w pieczy zastępczej	Nie wymagało odpowiedzi
45.	1 czerwca 2015 ZSS.422.18.2015.JZ	Minister Administracji i Cyfryzacji	W sprawie przechowywania kopii reklam i innych przekazów udostępnianych w audiowizualnych usługach medialnych na żądanie.	16.06.2015
46.	5 czerwca 2015 ZEW.422.20.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie rozszerzenia treści podstawy programowej o zagadnienie udzielania pierwszej pomocy	1.07.2015
47.	5 czerwca 2015 ZEW.422.2.2014.JR	Główny Inspektor Pracy	W sprawie diagnozy zjawiska podejmowania nielegalnej pracy w Polsce przez małoletnich obywateli przyjeżdżających spoza terytorium UE	18.06.2015
48.	5 czerwca 2015 ZEW.422.2.2014.JR	Wojewodowie	W sprawie sytuacji dzieci niebędących obywatelami polskimi, przebywających na terytorium RP w celach resocjalizacyjnych lub zarobkowych	16.06.2015 17.06.2015 19.06.2015 23.06.2015 24.06.2015 26.06.2015 29.06.2015 01.07.2015 8.07.2015 8.07.2015 16.07.2015 22.07.2015 22.07.2015 31.07.2015 02.11.2015
49.	17 czerwca 2015 ZEW.422.21.2015.ZA	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie sytuacji placówek wsparcia dziennego	28.07.2015 2.09.2015
50.	17 czerwca 2015 ZEW.422.21.2015.ZA	Starostowie, Prezydenci Miast, Burmistrzowie i Wójtowie	W sprawie wsparcia dla placówek wsparcia dziennego prowadzonych przez organizacje pozarządowe	Nie wymagało odpowiedzi
51.	26 czerwca 2015 ZSM.422.8.2015.JW	Minister Spraw Wewnętrznych	W sprawie podjęcia działań, zmierzających do zapewnienia małoletnim zwiększonej ochrony przed wykorzystywaniem ich do żebractwa	24.07.2015
52.	29 czerwca 2015 ZSS.422.27.2015.MW	Prezydenci, Burmistrzowie i Wójtowie	W sprawie bezpiecznych placów zabaw	Nie wymagało odpowiedzi
53.	29 czerwca 2015 ZEW.420.20.2015.JR	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie standardów pobytu dzieci w pieczy zastępczej w zakresie opieki i wychowania	Nie wymagało odpowiedzi
54.	30 czerwca 2015 ZSS.422.25.2015. EK	Prezes Rady Ministrów	W sprawie dostępności i efektywności lecznictwa stomatologicznego dla dzieci i młodzieży	3.08.2015
55.	1 lipca 2015 GAB.422.3.2015.BS	Minister Sprawiedliwości	W sprawie wprowadzenia nowego typu przestępstwa do Kodeksu karnego – ochrony treści orzeczeń sądowych dotyczących sprawowania opieki	14.08.2015
56.	3 lipca 2015 ZEW.422.22.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie zabezpieczenia potrzeb dzieci niesłyszących rodziców	3.08.2015
57.	7 lipca 2015 ZEW.422.24.2015.ZA	Przewodniczący Sejmowej Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży	W sprawie finansowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych	Nie wymagało odpowiedzi

58.	7 lipca 2015 ZEW.422.18.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie ujednolicenia rozwiązań proceduralnych, umożliwiających specjalną organizację nauki i metod pracy z dziećmi ze zdiagnozowanym ośrodkowym zaburzeniem słuchu (CAPD)	28.08.2015
59.	8 lipca 2015 ZSM.422.7.2015.AJ	Minister Spraw Wewnętrznych	W sprawie ujednolicenia praktyki stosowanej przez wojewodów przy rozpatrywaniu wniosków opiekunów prawnych o nadanie obywatelstwa polskiego	30.07.2015
60.	9 lipca 2015 ZEW.422.25.2015.JF	Rzecznicy Dyscyplinarni i Przewodniczący Komisji Dyscyplinarnych dla Nauczycieli	W sprawie skuteczniejszej ochrony przesłuchiwanych dzieci	Nie wymagało odpowiedzi
61.	20 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AJ	Przewodniczący Komitetu Praw Dziecka ONZ	Przekazanie informacji w zakresie oceny przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
62.	22 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AT	Marszałek Sejmu RP	Przekazanie informacji w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
63.	22 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AT	Marszałek Senatu RP	Przekazanie informacji w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
64.	22 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AT	Prezes Rady Ministrów	Przekazanie informacji w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
65.	22 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AT	Prezes NIK	Przekazanie informacji w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
66.	22 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AT	Rzecznik Praw Obywatelskich	Przekazanie informacji w zakresie przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
67.	23 lipca 2015 ZEW.422.26.2015.JF	Przewodniczący Senackiej Komisji Edukacji, Nauki i Sportu	W sprawie wsparcia działań zmierzających do zmiany przepisów dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli	Nie wymagało odpowiedzi

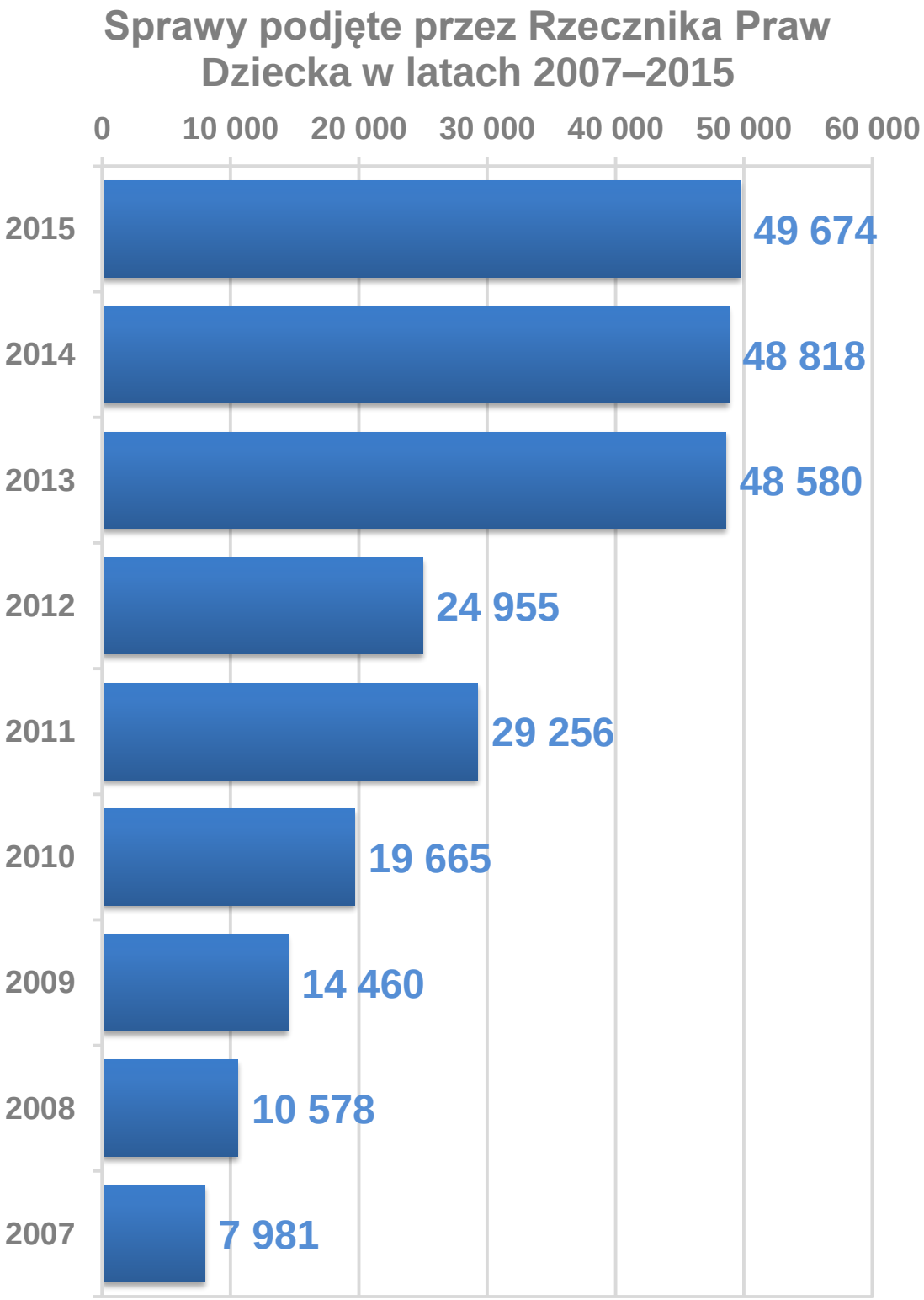
68.	23 lipca 2015 ZSR.422.11.2015.KT	Prezes Najwyższej Izby Kontroli	W sprawie kontroli w zakresie realizacji obowiązków nałożonych na organizatorów pieczy zastępczej ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	13.05.2015
69.	24 lipca 2015 ZSM.422.9.2015.AJ	Przewodniczący Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC)	Przekazanie informacji w zakresie oceny przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
70.	28 lipca 2015 ZSR.422.12.2015.ER	Prokurator Generalny	W sprawie opracowania wytycznych dotyczących zasad postępowania prokuratorów w przypadku kierowania do powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury zawiadomień w trybie art. 598^{11}§1k.p.c.	3.08.2015
71.	31 lipca 2015 ZSS.422.28.2015.KT	Przewodniczący Rad Miast i Gmin w Polsce – wszyscy	W sprawie młodzieżowych rad gmin	Nie wymagało odpowiedzi.
72.	7 sierpnia 2015 ZSM.422.9.2015.AJ	Prezydent RP	Przekazanie informacji w zakresie oceny przestrzegania praw dziecka w Polsce wraz z Raportem alternatywnym RPD obejmującym analizę realizacji przez Polskę zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
73.	11 sierpnia 2015 ZSS.422.29.2015.JZ	Minister Gospodarki	W sprawie młodzieżowych rad gmin	26.08.2015
74.	11 sierpnia 2015 ZSM.422.2.2015.AJ	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie stanu prac nad ratyfikacją III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka	14.12.2015
75.	12 sierpnia 2015 ZEW.420.23.2015.JR	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie organizacji pracy szkół	17.09.2015
76.	13 sierpnia 2015 ZEW.422.27.2015.JR	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie standaryzacji pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych	Nie wymagało odpowiedzi
77.	13 sierpnia 2015 ZSR.422.13.2015.MK	Minister Sprawiedliwości	W sprawie praktyki sądowej w zakresie prowadzenia postępowań sądowych o wykonywanie ustalonych kontaktów	3.08.2015
78.	13 sierpnia 2015 ZSS.422.30.2015.EK	Minister Zdrowia	W sprawie dostępności do leczenia dzieci cierpiących na stwardnienie guzowate	7.09.2015
79.	31 sierpnia 2015 ZSS.422.15.2015.MW	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie możliwość korzystania z ulg przejazdowych dzieciom i młodzieży posiadającym legitymację w języku obcym	7.10.2015
80.	14 września 2015 ZSS.422.32.2015.MW	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie doniesień o głodujących dzieciach w Polsce	6.10.2015
81.	25 września 2015 ZSR.41.27.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie praktyki sądowej dotyczącej zapewnienia małoletnim udziału obojga rodziców w ich wychowaniu oraz udziału Policji w procedurze odebrania dziecka	13.10.2015

82.	28 września 2015 ZSM.422.9.2015.AJ	Przewodniczący Komitetu Praw Dziecka ONZ	Uzupełnienie Raportu alternatywnego RPD z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ	Nie wymagało odpowiedzi
83.	7 października 2015 ZEW.422.7.2015.MP	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie zdefiniowania na gruncie ustawy o systemie oświaty pojęcia „dziecko" i pojęcia „rodzina"	22.12.2015
84.	8 października 2015 ZEW.422.28.2015.JF	Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów	W sprawie przekazywania środków finansowych z części ogólnej subwencji oświatowej przeznaczonej na organizację miejsca w młodzieżowym ośrodku wychowawczym dla skierowanego wychowanka	Nie wymagało odpowiedzi
85.	9 października 2015 ZSS.422.33.2015.KT	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	W sprawie rozwiązań przyjętych w zarządzeniach Prezesa NFZ odnoszących się do dostępności dzieci i młodzieży do leczenia stomatologicznego	5.11.2015
86.	12 października 2015 ZEW.422.29.2015.JF	Kuratorzy Oświaty	W sprawie nadzoru pedagogicznego w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych	Nie wymagało odpowiedzi
87.	16 października 2015 GAB.422.4.2015.BS	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie zapobiegania mowie nienawiści w szkołach	13.11.2015
88.	20 października 2015 ZSM.422.2.2015.AJ	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie stanu prac nad ratyfikacją III Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka	14.12.2015
89.	22 października 2015 ZEW.422.31.2015.MP	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	W sprawie kontroli bezpieczeństwa dzieci w tzw. salach zabaw	20.11.2015
90.	23 października 2015 ZSR.422.15.2015.MK	Minister Sprawiedliwości	W sprawie podjęcia działań legislacyjnych mających na celu wprowadzenie przepisów regulujących problematykę przeprowadzenia badań DNA w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka	21.12.2015
91.	26 października 2015 ZSR.422.17.2015.MS	Minister Sprawiedliwości	W sprawie podjęcia działań legislacyjnych mających na celu zapewnienie dziecku prawidłowej reprezentacji w postępowaniach	18.12.2015
92.	26 października 2015 ZSS.422.34.2015.AT	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie dzieci przebywających w szpitalach psychiatrycznych pomimo braku wskazań medycznych do dalszej hospitalizacji	1.12.2015
93.	26 października 2015 ZEW.422.30.2015.JF	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie realizacji praw uczniów z niepełnosprawnościami	13.11.2015
94.	26 października 2015 ZEW.422.27.2015.JR	Starostowie	W sprawie standardów dla placówek opiekuńczo–wychowawczych	Nie wymagało odpowiedzi
95.	28 października 2015 ZSS.422.35.2015.AT	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie likwidacji tzw. okien życia	25.01.2016
96.	29 października 2015 ZSR.422.19.2015.MK	Minister Sprawiedliwości	W sprawie zabezpieczenia praw dziecka w procedurze wysłuchiwania przez sąd w postępowaniu cywilnym	16.12.2015

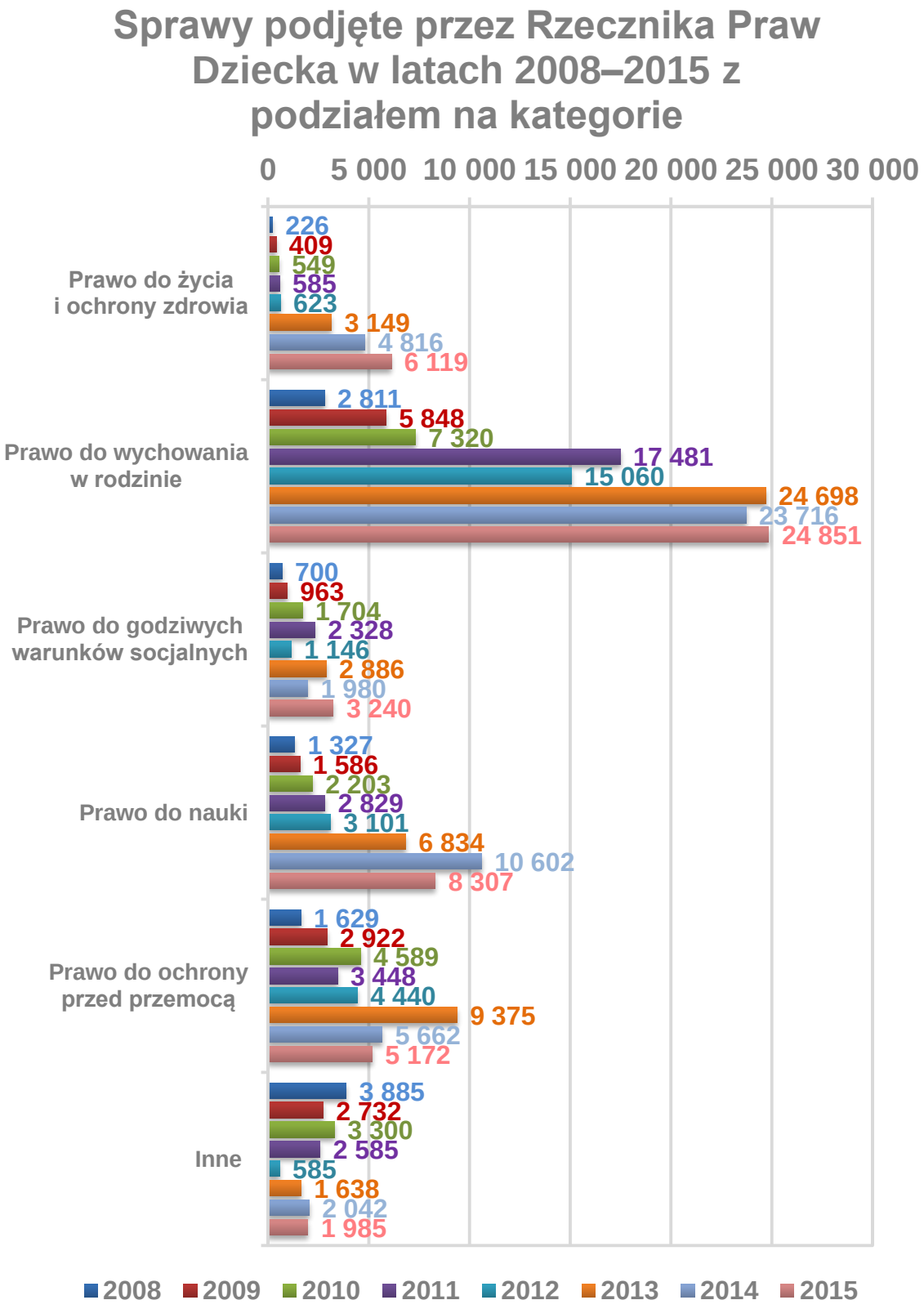
97.	4 listopada 2015 ZSR.422.16.2015.LP	Minister Sprawiedliwości	W sprawie rozszerzenia katalogu o wszystkich małoletnich, którym przysługiwałoby prawo do szczególnego traktowania podczas przesłuchania określonego w art. 185 a–d k.p.k.	23.12.2015
98.	5 listopada 2015 ZSS.422.26.2015.JZ	Wojewodowie	W sprawie poszanowania prawa do prywatności oraz ochrony wizerunku dzieci przebywających w pieczy zastępczej i placówkach wsparcia dziennego	Nie wymagało odpowiedzi
99.	16 listopada 2015 ZSR.422.21.2015.KT	Minister Sprawiedliwości	W sprawie działań legislacyjnych dotyczących realizowania prawa dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców	30.12.2015
100.	17 listopada 2015 ZSS.422.36.2015.EK	Minister Zdrowia	W sprawie jakości świadczeń zdrowotnych z zakresu psychiatrii	13.01.2016
101.	18 listopada 2015 ZEW.422.32.2015.AS	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie wypoczynku letniego	14.12.2015
102.	23 listopada 2015 ZSS.422.37.2015.KT	Minister Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie zmiany kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z funduszu alimentacyjnego	22.12.2015
103.	24 listopada 2015 ZEW.441.1558.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie dysproporcji w podziale środków przeznaczanych na edukację polskich dzieci w szkolnych punktach konsultacyjnych oraz w szkołach społecznych	30.12.2015
104.	10 grudnia 2015 ZEW.422.33.2015.ZA	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie placówek wsparcia dziennego	10.02.2016
105.	14 grudnia 2015 ZSS.422.40.2015.MW	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego	W sprawie nadawania kategorii wiekowej filmom wyświetlanym w kinach	15.01.2016
106.	15 grudnia 2015 ZEW.422.34.2015.JF	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie przeznaczenia środków z subwencji oświatowej na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży	15.01.2016
107.	17 grudnia 2015 ZSR.422.23.2015.MK	Minister Sprawiedliwości Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Minister Zdrowia	W sprawie podjęcia zintegrowanych i wielopłaszczyznowych działań mających na celu zabezpieczenie szeroko pojętego dobra dziecka zagrożonego utratą zdrowia lub życia na skutek nieodpowiedzialnego zachowania matek	18.01.2016 05.02.2016 15.03.2016
108.	21 grudnia 2015 ZSR.422.24.2015.MK	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej	W sprawie tzw. rodzin wspierających	18.02.2016
109.	22 grudnia 2015 ZEW.422.36.2015.MP	Przewodniczący Sejmowej Komisji, Edukacji, Nauki i Młodzieży, Przewodniczący Sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej	W sprawie projektu zmian do ustawy o systemie oświaty	Nie wymagało odpowiedzi

110.	22 grudnia 2015 ZSR.422.27.2015.MMI	Minister Sprawiedliwości	W sprawie podjęcia prac legislacyjnych w kierunku uzupełnienia art. 105 k.k. o szeroki katalog przestępstw ujętych w rozdziale XXV kodeksu karnego	31.12.2015
111.	22 grudnia 2015 ZSR.422.25.2015.MMI	Minister Sprawiedliwości	W sprawie zmian legislacyjnych w dyspozycji art. 41§1a k.k. tak, aby środek karny stał się środkiem obligatoryjnym w przypadku skazania na karę pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego oraz rozszerzenia tematyki szkoleń dla sędziów orzekających w wydziałach karnych	15.02.2016
112.	22 grudnia 2015 ZSR.422.28.2015.MK	Minister Sprawiedliwości	W sprawie poddania przez Rzecznika badaniu spraw sądowych, w których „złe warunki ekonomiczne i bytowe rodziny były jedną przyczyną orzeczeń o umieszczeniu małoletniego poza rodziną biologiczną	18.01.2016
113.	22 grudnia 2015 ZEW.422.37.2015.ES	Minister Edukacji Narodowej	W sprawie utrzymania szkół z polskim językiem nauczania na Litwie	03.02.2016
114.	22 grudnia 2015 ZEW.422.35.2015.JR	Marszałek Senatu RP	W sprawie utrzymania szkół z polskim językiem nauczania na Litwie	19.01.2016
115.	22 grudnia 2015 ZSR.422.26.2015.MMI	Minister Sprawiedliwości	W sprawie rozszerzenia dyspozycji art. 106a k.k. o sprawców wobec których orzeczono kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania oraz rozszerzenie katalogu przestępstw wskazanych w powyższym przepisie o przestępstwa na szkodę małoletnich popełnione z użyciem przemocy	22.01.2016
116.	22 grudnia 2015 ZSM.422.10.2015.AJ	Prezydent RP	W sprawie podjęcia prac nad zmianą art. 519 1 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego w celu doprowadzenia do rozszerzenia katalogu spraw od których przysługuje skarga kasacyjna o sprawy rozstrzygane na podstawie Konwencji haskiej	19.01.2016

Załącznik nr 2 – Wykaz spraw podjętych w latach 2007–2015

Załącznik nr 3 – Wykaz spraw podjętych w latach 2008–2015 z podziałem na kategorie

Załącznik nr 4 – Wykaz kategorii spraw zgłoszonych w 2015 roku

Rodzaje spraw	Zgłoszenia na piśmie albo z własnej inicjatywy	Sprawy zgłaszane telefonicznie	Sprawy zgłaszane podczas wizyt	Razem
Prawo do życia i ochrony zdrowia	582	5 527	10	6119
Prawo do wychowania w rodzinie	4 031	20 507	313	24 851
Prawo do godziwych warunków socjalnych	902	2 302	36	3 240
Prawo do nauki	1 675	6 599	33	8 307
Prawo do ochrony przed przemocą	1 034	4 059	79	5 172
Inne	983	1 002	–	1 985
Razem	9 207	39 996	471	**49 674**

Załącznik nr 5 – Przystąpienia do spraw sądowych i administracyjnych

Przystąpienia z 2009 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2009–10–22 V R Nsm 661/07 ZSR/410/112/2009/MN ZSR/410/292/2012/MN ZSR/410/352/2013/MN ZSR/410/352/2013/PP ZSR/410/705/2014/PP ZSR.441.897.2015.PP	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.

Przystąpienia z 2010 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2010–05–24 I RC 630/09 ZSR/410/491/2010/MN ZSR/410/765/2013/MG ZSR/410/140/2014/MG ZSR.441.623.2015.MG	Sąd Okręgowy w G.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
2.	2010–10–26 VIII R Nsm 2168/09 ZSR/410/666/2010/MS ZSR/410/76/2011/MS ZSR/410/16/2012/MS ZSR/410/383/2013/MS ZSR/410/1081/2014/MS ZSR.441.9.2014.MS	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.

Przystąpienia z 2011 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania / Efekt przystąpienia**
1.	2011–02–28 I C 803/10 ZSR/410/68/2011/TT ZSR/410/617/2013/AZ ZSR/410/738/2014/AZ ZSR.440.5.2015.AZ	Sąd Okręgowy w K.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku. Trwa postępowanie międzyinstancyjne.
2.	2011–09–07 VI Nsm 509/11 ZSM/471/8/2011/AJ ZSM/471/2/2012/AJ ZSM/471/23/2013/AJ ZSM.471/3/2014/AJ ZSM.441.15.2015.AJ	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o zmianę postanowienia w przedmiocie wydania dziecka w trybie Konwencji haskiej. Sprawa w toku.
3.	2011–09–12 III Nsm 134/10 III Nsm 62/14 ZSR/440/52/2011/MN ZSR/410/196/2013/MG ZSR/410/55/2014/MG ZSR.441.592.2015.MG	Sąd Rejonowy w B.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD w częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.

4.	2011–11–15 V Nsm 251/11 ZSR/410/706/2011/MN ZSR/410/663/2012/MN ZSR/410/663/2013/KW ZSR/410/1032/2014/KW ZSR.441.1595.2015.KT	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
5.	2011–11–29 I C 405/10, XVIII 7/15 ZSR/410/937/2011/GH ZSR/410/66/2012/GH ZSR/410/66/2012/KW ZSR/410/645/2013/KW ZSR/410/887/2014/KW ZSR.441.1280.2015.KT	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.

Przystąpienia z 2012 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2012–02–10 I C 491/12 ZSR/410/96/2012/UZ ZSR/410/216/2014/ER ZSR.441.1543.ER	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
2.	2012–04–02 III Nsm 438/10 ZSR/410/136/2012/MS ZSR/410/10/2013/MS ZSR/410/1083/2014/MS ZSR.441.780.2015.MS	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
3.	2012–05–20 IV C 1104/08 ZSR/410/627/2013/ER ZSR/410/509/2014/ER ZSR.441.762.2015.ER	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględniono. Sprawa w toku.
4.	2012–06–19 III RNsm 117/11 III RNsm 236/14 DTZ/410/170/2012/RR DTZ/410/64/2013/RR	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
5.	2012–07–24 I C 1088/11 ZSR/410/997/2012/AM ZSR/410/315/2013/PP ZSR/410/697/2014/PP ZSR.441.900.2015.PP	Sąd Okręgowy dla W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
6.	2012–07–25 I C 501/11 ZSR/410/102/2012/MS ZSR/410/387/2013/MS ZSR/410/1085/2014/MS ZSR.441.832.2015.MS	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
7.	2012–09–05 III Nsm 167/13 ZSR/410/570/2012/AZ ZSR/410/353/2013/AZ ZSR/410/737/2014/AZ ZSR440.6.2015.AZ	Sąd Rejonowy w Z.	Sprawa o wydanie małoletniego Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.

8.	2012–11–13 X RC 1511/12 ZSR/410/1160/2012/MS ZSR/410/220/2013/MS ZSR/410/515/2014/MS ZSR.441.1613.2015.MS	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.
9.	2012–11–30 III RNsm 857/12 ZSR/413/127/2012/MS ZSR/413/31/2013/MS ZSR/413/76/2014/MS ZSR.441.1157.2015.MS	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej i ustanowienie rodziny zastępczej dla małoletnich. Sprawa zakończona
10.	2012–12–12 IV Nsm 449/12 ZSR/410/1065/2012/DF ZSR/410/163/2013/DF ZSR/410/855/2014/KW ZSR.440.11.2015.KT	Sąd Rejonowy w B.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
11.	2012–12–12 VI RC 609/12 ZSR/410/746/2012/KW ZSR/410/725/2013/KW ZSR/410/863/2014/KW ZSR.440.1.2015.KT	Sąd Okręgowy w O.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.

Przystąpienia z 2013 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2013–02–05 III RC 484/11 ZSR/342/2013/DF ZSR/627/2014/JP ZSR.441.721.2015.JP	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa o zaprzeczenie ojcostwa. Sprawa w toku.
2.	2013–02–05 III Nsm 222/12 ZSR/410/328/2013/DF ZSR/410/530/2014/ER ZSR.1573.2015.ER	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
3.	2013–03–12 III RNsm 164/12 ZSR/410/574/2013/DF ZSR/410/1037/2014/KW ZSR.440.10.2015.KT	Sąd Rejonowy w Z.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
4.	2013–03–28 I C 1959/11 ZSR/410/537/2013/DF ZSR/410/628/2014/JP	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
5.	2013–04–08 III Nsm 164/15 ZSR/410/480/2013/AP ZSR/410/683/2014/AMIK ZSR.441.831.2015.MD	Sąd Rejonowy w Z.	Sprawa o kontakty. Sprawa w toku.
6.	2013–04–23 II C 731/10 ZSR/410/153/2013/MS ZSR/410/1026/2014/MS ZSR.441.1022.2015.MS	Sąd Okręgowy w K.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
7.	2013–05–06 I C 23/11 ZSR/410/1070/2013/DF ZSR/410/984/2014/KW ZSR.440.9.2015.KT	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.

8.	2013–05–10 VI Nsm 188/13 DTZ/440/106/2013/JN ZSR/440/391/2013/JP 2013–09–16 XXV C 531/13 ZSR/440/391/2013/JP ZSR/440/133/2014/JP	Sąd Rejonowy w W. Sąd Okręgowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
9.	2013–05–13 III Nsm 335/12 ZEW/414/67/2013/MK ZEW/414/24/2014/JR ZSR.441.2565.2015.MS	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o wydanie zarządzeń w istotnych sprawach małoletnich. Sprawa w toku.
10.	2013–05–21 XIII RC 2069/12 ZSR/410/532/2013/DF ZSR/410/677/2014/PP ZSR.441.902.2015.PP	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
11.	2013–07–08 VI C 1449/10 ZSR/410/412/2013/AZ ZSR/410/771/2014/AZ ZSR.440.7.2015.AZ	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Sprawa zakończona.
12.	2013–07–09 I C 2268/12 ZSR.410/580/2013/DF ZSR/419/2014/KCH ZSR.441.811.2015.PP	Sąd Rejonowy w Ż.	Sprawa o rozwód Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
13.	2013–08–26 III Nsm 40/13 ZSR/410/112/2013/KCH ZSR/441/12/2014/KCH ZSR.441.1345.2015.JP	Sąd Rejonowy w M.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
14.	2013–08–26 VI Nsm 260/13 ZSR/410/249/2013/MS ZSR/410/1071/2014/MS ZSR.441.1033.2015.MS	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa o wydanie zarządzeń w istotnych sprawach małoletnich. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
15.	2013–08–29 IC 493/12 ZSR/410/400/2013/MS ZSR/410/1149/2014/AKK ZSR.441.269.2015.AO	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
16.	2013–09–10 XIV C 276/12 ZSR/440/448/2013/MG ZSR/440/14/2014/MG ZSR.441.634.2015.MG	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.
17.	2013–10–03 VI ACa 1287/11 ZSR/440/398/2013/AP ZSR/440/398/2013/JP ZSR/440/7/2014/JP ZSR.411.1521.2015.JP	Sąd Apelacyjny w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
18.	2013–10–21 III Nsm 276/15 ZSM/471/45/2013/AJ ZSM/471/12/2014/AJ ZSM.441.4.2015.AJ	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o przymusowe odebranie dziecka. Sprawa w toku.
19.	2013–10–24 III Nsm 1013/12 ZSR/410/1511/2013/DF ZSR/410/808/2014/PP ZSR.441.799.2015.PP	Sąd Rejonowy w R.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.

20.	2013–10–24 III Nsm744/13 ZSR/410/1127/2013/DF ZSR/410/681/2014/PP ZSR.441.440.2015.PP	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
21.	2013–10–25 III Nsm 1388/13 ZSM/471/1/2013/AJ ZSM/471/11/2014/AJ	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o zmianę wyroku. Sprawa w toku.
22.	2013–10–29 III RNsm 91/14 ZSR/410/238/2012/UP ZSR/410/1427/2013/UP ZSR/410/242/2014/AA ZSR.441.111.2015.MD	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Sprawa w toku.
23.	2013–11–19 III Nsm 497/13 ZSR/440/556/2013/ER ZSR/440/64/2014/ER ZSR.442.154.2015.ER	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
24.	2013–11–19 III Nsm 339/13 ZSR/440/556/2013/ER ZSR/440/64/2014/ER ZSR.442.154.2015.ER	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
25.	2013–11–27 III Nsm 336/12 ZSR/410/834/2013/PP ZSR/410/661/2014/PP ZSR.441.895.2015.PP	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku.
26.	2013–12–04 V RC 1329/13 ZSR/410/1484/2013/ER ZSR/410/298/2014/ER ZSR.441.763.2015.ER	Sąd Rejonowy w L.	Spraw w przedmiocie zaprzeczenia ojcostwa. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
27.	2013–12–11 VI C 1344/11 ZSR/410/641/2013/AZ ZSR/410/606/2014/AZ ZSR.440.4.2015.AZ	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
28.	2013–12–18 III Nsm 1338/13 ZSR/410/1655/2013/ER ZSR/410/370/2014/ER ZSR.441.202.2015.ER	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
29.	2013–12–19 III Nsm 1151/13 ZSR/440/147/2013/AMIK ZSR/440/6/2014/AMIK ZSR.41.20.2014.AMIK	Sąd Rejonowy w R.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

Przystąpienia z 2014 roku kontynuowane w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2014–01–15 V Nsm 1151/13 ZSR/410/43/2014/PP ZSR.441.439.2015.PP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona
2.	2014–02–11 I ACa 1594/13 ZSR/45/18/2014/KW ZSR.440.12.2015.KT	Sąd Apelacyjny w W.	Sprawa o zapłatę. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.

3.	2014–02–11 V Nsm 749/13 ZSR/410/919/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
4.	2014–02–24 III Nsm 709/14 ZSR/45/68/24/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
5.	2014–02–24 III Nsm 158/14 ZSR/45/67/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
6.	2014–02–24 III Nsm 56/14 ZSR/45/75/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
7.	2014–02–24 III Nsm 127/14 ZSR/45/65/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
8.	2014–02–24 III Nsm 160/14 ZSR/45/70/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
9.	2014–02–24 III Nsm 1114/13 ZSR/45/66/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
10.	2014–02–24 III Nsm 156/14 ZSR/45/73/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
11.	2014–02–24 III Nsm 157/14 ZSR/45/69/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
12.	2014–02–25 III Nsm 544/14 ZSR/45/71/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
13.	2014–02–25 III Nsm 158/14 ZSR/45/74/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
14.	2014–02–25 III Nsm 262/14 ZSR/45/72/2014/JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
15.	2014–02–26 VII C 122/14 ZSS.441.94.2014.KS ZSS.441.45.2015.AT	Sąd Rejonowy w K. Sąd Okręgowy w K.	Sprawa o zapłatę. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.
16.	2014–03–04 III Nsm 1320/12 ZSR/410/62/2014/MG ZSR.441.607.2015.MG	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
17.	2014–03–24 VI Nsm 160/13 ZSR/410/900/2014/AMIK ZSR.441.773.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
18.	2014–03–24 III RC 136/12 ZSR/410/275/2014/ER ZSR.441.793.2015.ER	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o ustalenie ojcostwa. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

19.	2014–03–28 III Nsm 468/13 ZSR/410/155/2014/MG ZSR.441.602.2015.MG	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o kontakty. Sprawa zakończona.
20.	2014–04–03 III C 1002/11 DTZ/410/50/2014/RR DTZ.440.1.2015.RR	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
21.	2014–04–17 I C 1479/12 ZSR.410/1347/2014/SU ZSR.441.119.2015.SU.	Sąd Okręgowy w R.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.
22.	2014–04–25 III Nsm 343/14 ZSR/441/56/2014/MG ZSR.442.80.2015.MG	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
23.	2014–04–29 Nsm 460/14 ZSR/45/126/2014/AMIK ZSR.442.127.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
24.	2014–04–29 III Nsm 221/14 ZSR/440/394/2014/UP ZSR.442.66.2015.UP	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
25.	2014–05–27 III R Nsm 632/11 ZSR/410/44/2014/PP	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
26.	2014–05–29 V Nsm 70/10 ZSR/410/202/2014/AA ZSR.441.57.2015.MD	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka. Sprawa w toku.
27.	2014–06–09 XRC 3080/10 ZS/R/410/1031/2014/SU. ZSR.441.629.2015.SU.	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
28.	2014–06–24 IC 781/13 ZSR/410/1384/2014/UP ZSR.441.97.2015.UP	Sąd Okręgowy w Ł.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
29.	2014–06–27 IV Nsm 578/13 ZSR/410/1519/2014/UP ZSR.441.1526.2015.UP	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
30.	2014–07–17 III Nsm 681/14 ZSR/410/1334/2014/UP ZSR.441.534.2015.UP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Sprawa zakończona.
31.	2014–07–17 VIII Nsm 219/13 ZSR/410/432/2014/AZ ZSR.440.2.2015.AZ	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
32.	2014–07–24 XVIII RCa 227/14 III Nsm 265/15 ZSR/413/95/2014/MS ZSR.441.712.2015.MS	Sąd Okręgowy w K. Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o wydanie zarządzeń opiekuńczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona
33.	2014–07–24 XVIII RCa 237/14 III Nsm 173/15 ZSR/413/95/2014/MS	Sąd Okręgowy w K. Sąd Rejonowy w K.	Sprawa o wydanie zarządzeń opiekuńczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

34.	2014–08–06 III Nsm 407/12 ZSR/410/551/2014/AZ ZSR.440.3.2015.AZ	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o wydanie zarządzeń opiekuńczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
35.	2014–08–12 IV Nsm 537/10 ZSR/410/889/2014/KW ZSR.41.4.2015.KT	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
36.	2014–08–13 V Nsm 1022/13 DTZ/410/318/2014/RR DTZ.441.153.2015	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o ustalenie miejscu pobytu. Sprawa zakończona.
37.	2014–08–14 I C 972/13 ZSR/410/165/2014/MG ZSR.441.595.2015.MG	Sąd Okręgowy w O.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.
38.	2014–08–19 III Nkd 276/14 ZSR/413/181/2014/UP ZSR.441.565.2015.UP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o czyn karalny. Sprawa w toku
39.	2014–08–20 I C 1172/12 ZSR/410/1025/2014/MS	Sąd Okręgowy w Ś.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.
40.	2014–08–21 III Nsm 465/13 DTZ/410/155/2014/AS ZSR/410/1885/2014/JP ZSR.441.352.2015.JP	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o ustalenie miejsca pobytu. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
41.	2014–09–17 ZSR/410/2044/2014/AKK ZSR.442.30.2015.AO	Sąd Rejowy w Z.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
42.	2014–09–19 III Nsm 739/14 ZSR/410/1186/2014/KW ZSR.441.968.2015.KT	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
43.	2014–09–29 III Nsm 678/14 ZSR/410/1730/2014/UP ZSR.442.42.2015.UP	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona
44.	2014–09–29 I C 607/12 ZSR/410/1090/2014/PP ZSR.441.266.2015.PP	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RDP uwzględnione. Sprawa w toku.
45.	2014–10–07 III Nsm 554/14 ZSR/410/502/2013/UZ ZSR/440/326/2014/JP ZSR.441.1519.2015.JP	Sąd Rejonowy w E.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
46.	2014–10–20 XV Ca 963/14 ZSR/410/1612/2014/KW ZSR.440.8.2015.KT ZSR.441.1133.2015.KT	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
47.	2014–11–04 X RCa 282/14 ZSR/410/1611/2014/KW ZSR.440.8.2015.KT	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
48.	2014–11–04 III Nsm 636/14 ZSR/410/1927/2014/MG ZSR.442.90.2015.MG	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

49.	2014–11–12 III Nsm 865/14 ZSR/410/1833/2014/AMIK ZSR.442.63.2015.AO	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
50.	2014–11–12 III Nsm 437/14 ZSR/410/1831/2014/AMIK ZSR.442.88.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
51.	2014–11–12 V Nsm 568/13 ZSR/410/1980/2014/MS ZSR.441.57.2014.MS	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Sprawa zakończona.
52.	2014–11–28 III Nsm 271/12 ZSR/440/27/2014/MG ZSR.441.28.2015.MG	Sąd Rejonowy w T.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
53.	2014–11–28 I C 601/13 ZSR/514/2014/MG ZSR.441.180.2015.MG	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
54.	2014–05–27 III C 1228/13 ZSR/410/1292/2014/AMIK ZSR.441.1047.2015.AMIK	Sąd Okręgowy w W	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
55.	2014–08–12 I C 1047/13 ZSR/410/1456/2013/AMIK ZSR/410/475/2014/AMIK ZSR.41.2.2014.AMIK	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
56.	2014–12–18 XXV C 1477/12 DTZ/410/86/2014/RR DTZ.441.2.2014.RR	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o unieważnienie małżeństwa. Sprawa zakończona.

Przystąpienia w 2015 roku			
Lp.	**Data i sygnatura przystąpienia**	**Miejsce**	**Przedmiot rozpoznania/Efekt przystąpienia**
1.	2015–01–15 III Nsm 1052/13 ZSR.441.414.2015.PP	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona
2.	2015–01–05 III Nsm 283/14 ZSR/45/98/2014/AMIK ZSR.442.56.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
3.	2015–01–20 III Nsm 65/15 ZSR/45/91/2014/AMIK ZSR.442.119.2015.MD	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
4.	2015–01–20 III Nsm 56/15 ZSR/45/105/2014/AMIK ZSR.442.130.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
5.	2015–01–20 III Nsm 62/15 ZSR/45/110/2014/AMIK ZSR.442.133.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
6.	2015–01–21 III Nsm 54/15 ZSR/45/125/2014/AMIK ZSR.442.135.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

7.	2015–01–20 III Nsm 64/15 ZSR/45/108/2014/AMIK ZSR.442.131.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
8.	2015–01–21 III Nsm 58/15 ZSR/45/92/2014/AMIK ZSR.442.120.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
9.	2015–01–21 III Nsm 57/15 ZSR/45/93/2014/AMIK ZSR.442.121.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
10.	2015–01–21 III Nsm 68/15 ZSR/45/128/2014/AMIK ZSR.442.136.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
11.	2015–01–21 III Nsm 67/15 ZSR/45/94/2014/AMIK ZSR.442.122.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
12.	2015–01–21 III Nsm 61/15 ZSR/45/109/2014/AMIK ZSR.442.132.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
13.	2015–01–21 III Nsm 54/15 ZSR/45/97/2014/AMIK ZSR.442.125.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
14.	2015–01–21 III Nsm 59/15 ZSR/45/103/2014/AMIK ZSR.442.127.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
15.	2015–01–21 III Nsm 55/15 ZSR/45/99/2014/AMIK ZSR.442.126.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
16.	2015–01–21 III Nsm 66/15 ZSR/45/104/2014/AMIK ZSR.442.129.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
17.	2015–01–21 III Nsm 58/15 ZSR/45/95/2014/AMIK ZSR.442.125.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
18.	2015–01–21 III Nsm 55/15 ZSR/45/91/2014/AMIK ZSR.442.118.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa o zmianę zarządzeń wykonawczych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
19.	2015–02–02 III Nsm 415/14 ZSS.441.44.2015.MW	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa umorzona.
20.	2015–02–04 III Nsm 38/15 ZSR.442.356.2015.SU.	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa o ustanowienie rodziny zastępczej. Sprawa zakończona.
21.	2015–02–05 III Nsm 315/14 ZSS.441.80.2014.AT	Sąd Rejonowy w T.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
22.	2015–02–05 V Nsm 1996/14 ZSR.41.8.2015.KT	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

23.	2015–02–09 VII U 2211/14 ZSS.441.243.2015.JZ	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu społecznemu. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
24.	2015–02–17 IV SA/Gl 1020/14 ZSS.441.110.2014.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w G.	Sprawa w przedmiocie ustalenia nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku.
25.	2015–02–17 IV Nsm 470/14 ZSR.442.348.2015.MD	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
26.	2015–02–19 V ACa 883/14 ZSR.441.844.2015.KT	Sąd Apelacyjny w G.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
27.	2015–02–23 SO.8320.79.2015 ZSS.441.52.2015.AT	Burmistrz N.	Sprawa w przedmiocie ustalenia prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
28.	2015–03–04 III Nsm 473/13 ZSR.442.109.2015.SU.	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o pozbawienie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
29.	2015–03–05 IV Nsm 58/13 ZSR.442.437.2015.UP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
30.	2015–03–05 VI Nkd 209/14 ZSR.442.437.2015.UP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o czyn karalny. Sprawa zakończona.
31.	2015–03–06 III Nsm 75/15 ZSR.441.961.2015.MS	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o przysposobienie. Sprawa w toku.
32.	2015–03–06 III Nsm 72/14 ZSR.441.1633.2015.UP	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o czyn karalny. Sprawa zakończona.
33.	2015–03–11 II C 265/14 ZSS.441.111.2015.KK	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o eksmisję. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
34.	2015–03–12 III Nsm 362/13 ZSR.442.414.2015.UP	Sąd Rejonowy w R.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
35.	2015–03–12 VI Ndk 347/14 ZSR.442.437.2015.UP	Sąd Rejonowy w W	Sprawa o czyn karalny. Sprawa zakończona.
36.	2015–03–17 III Nsm 451/14 ZSR.442.476.2015.KT	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
37.	2015–03–19 IV Nsm 1289/13 ZSR.441.1719.2015.KT	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
38.	2015–03–23 III Nkd 8/15 ZSR.441.1598.2015.UP	Sąd Rejonowy w T.	Sprawa o demoralizację. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
39.	2015–03–27 III Nsm 437/15 ZSR.442.89.2015.MG	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa w toku.
40.	2015–03–30 II Ca 57/15 ZSR.441.1463.2015.MG	Sąd Okręgowy w J.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

41.	2015–04–07 IV SA/Gl 1040/14 ZSS.441.110.2014.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w G.	Sprawa w przedmiocie ustalenia nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
42.	2015–04–10 IV Nsm 1086/14 ZSR.441.1578.2015.UP	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
43.	2015–04–14 IV Nsm 360/15 ZSR.442.182.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa w toku.
44.	2015–04–14 IV Nsm 360/15 ZSR.442.183.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa w toku.
45.	2015–04–14 IV Nsm 395/15 ZSR.442.400.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa w toku.
46.	2015–04–14 III Nsm 72/15 ZSM.441.28.2015.AJ	Sąd Okręgowy w O.	Sprawa o zmianę postanowienia. Sprawa w toku.
47.	2015–04–22 I ACa 1561/14 ZSR.441.1449.2015.KT	Sąd Apelacyjny w W.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
48.	2015–04–22 IV Nsm 337/13 ZSR.441.212.2015.AO	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
49.	2015–04–22 III Nsm 440/14 ZSR.441.837.2015.ER	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
50.	2015–04–23 II SA/Op 211/15 ZSS.441.19.2015.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w O.	Sprawa w przedmiocie ustalenia prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
51.	2015–04–23 II SA/OL 274/15 ZSS.441.325.2015.KT	Wojewódzki Sąd Administracyjny w O.	Sprawa w przedmiocie ustalenia prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
52.	2015–04–23 IV Nsm 315/15 ZSR.442.180.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa zakończona.
53.	2015–04–24 IV Nsm 548/15 ZSR.442.181.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
54.	2015–04–27 IV Nsm 2112/14 ZSR.442.189.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
55.	2015–04–27 IV Nsm 2112/14 ZSR.442.190.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
56.	2015–04–27 IV Nsm 565/15 ZSR.442.187.2015.JP	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w zakończona.
57.	2015–04–29 V Nsm 782/14 ZSR.441.1278.2015.KT	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
58.	2015–05–05 VI Nsm 469/15 ZSR.441.120.2014.MG	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.

59.	2015–05–05 II SA/Sz 1177/14 ZSS.441.268.2015.AT	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Sz.	Sprawa w przedmiocie odmowy umorzenia nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
60.	2015–05–06 III Nsm 58/15 ZSR.441.1465.2015.KT	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
61.	2015–05–07 III Nsm 202/15 ZSR.441.1817.2015.MG	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa o kontakty. Sprawa w toku.
62.	2015–05–11 I RC 1081/14 ZSR.441.1314.2015.UP	Sąd Okręgowy w G.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona
63.	2015–05–12 III Nsm 755/14 DTZ.441.14.2015.RR	Sąd Rejonowy w Ch.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
64.	2015–05–14 I C 494/12 ZSR.441.1913.2015.KT	Sąd Okręgowy w Ł.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
65.	2014–05–14 III Nsm 444/10; III Nsm 236/14 DTZ/410/222/2014/RR	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
66.	2015–05–19 III RC 239/15 ZSR.441.1829.2015.KT	Sąd Rejonowy w T.	Sprawa o ustalenie macierzyństwa. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
67.	2015–05–19 V Nsm 1222/14 ZSR.441.1766.2015.MD	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
68.	2015–05–20 XI C 6/13 ZSS.441.642.2015.KT	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa o eksmisje. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
69.	2015–05–20 SKO.PS.SR.4040.T.742.2015 SKO.PS.SR.4040.T.741.2015 ZSS.441.379.2015.JZ	Samorządowe Kolegium Odwoławcze w P.	Sprawa w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji w sprawie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
70.	2015–05–21 III Nsm 196/13 ZSR/410/99/2014/MG ZSR.441.605.2015.MG	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
71.	2015–05–22 III Nsm 196/13 ZSR.441.2003.2015.KT	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
72.	2015–05–28 III Nsm 618/14 ZSR.441.2054.2015.SU.	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa zakończona.
73.	2015–05–28 III Nsm 111/15 ZSS.441.639.2015.AT	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
74.	2015–05–28 III Nsm 125/15 ZSR.441.961.2015.MS	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o przysposobienie. Sprawa w toku.

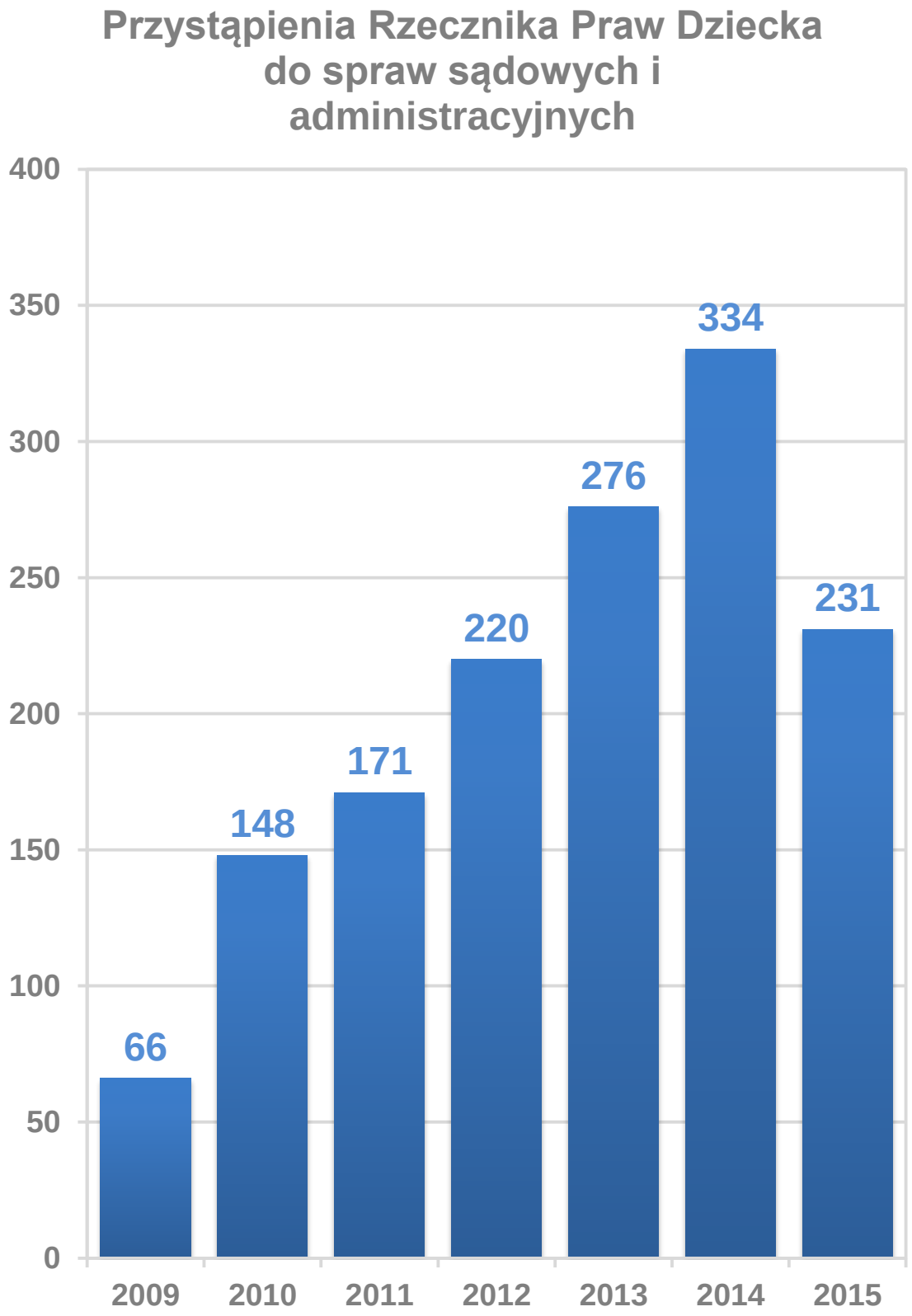
75.	2015–06–01 II SA/Op 282/15 ZSS.441.19.2015.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w O.	Sprawa w przedmiocie ustalenia prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatku do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
76.	2015–06–03 IX Nsm 459/15 ZSR.441.2064.2015.ER	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa o zmianę zarządzeń opiekuńczych. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
77.	2015–06–16 I C 972/13 ZSS.442.4.2015.JZ	Sąd Rejonowy w S.	Sprawo o zaniechanie immisji. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
78.	2015–06–23 V Ua 20/15 ZSS.441.173.2015.AT	Sąd Okręgowy w B.	Sprawa w przedmiocie odwołania od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
79.	2015–06–25 XCa 1088/15 ZSM.441.52.2015.AJ	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa o wydanie małoletnich na podstawie Konwencji haskiej. Sprawa w toku.
80.	2015–06–30 III C 1158/14 ZSR.441.1945.2015.UP	Sąd Okręgowy w L.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku
81.	2015–06–30 III Nkd 81/15 ZEW.441.808.2015.ZA	Sąd Rejonowy w Ch.	Sprawa w przedmiocie o zmianę środka wychowawczego. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona
82.	2015–07–03 III Nsm 31/15 ZSR.441.110.2014.ER	Sąd Rejonowy w J.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
83.	2015–07–20 II SA/ŁO 695/15 ZSS.441.746.2015.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Ł.	Sprawa w przedmiocie odmowy przyznania jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
84.	2015–07–28 III Nsm 196/15 ZSR.441.1451.2015.KT	Sąd Rejonowy w O.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
85.	2015–07–28 III Nsm 436/13 ZSR.441.790.2015.ER	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
86.	2015–07–28 III Nsm 413/13 ZSR.441.790.2015.ER	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
87.	2015–07–30 IV Ca 202/15 ZSR.442.331.2015.MS	Sąd Okręgowy w R.	Sprawa o przysposobienie. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
88.	2015–08–04 VI C 477/11 ZSR.441.873.2015.MG	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Sprawa w toku.
89.	2015–08–17 Skarga nie przekazana /brak sygnatury ZSS.420.27.2015.JZ	Wojewódzki Sąd Administracyjny w W.	Sprawa w przedmiocie wymiaru części oświatowej subwencji ogólnej dla gminy. Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku.
90.	2015–08–18 III Nkd 65/15 ZEW.441.1071.2015. EM	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o demoralizację. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.

91.	2015–08–27 III Nsm 80/15 ZSR.441.1660.2015.MS	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
92.	2015–08–27 III Nsm 80/15 ZSR.441.1660.2015.SU.	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
93.	2015–08–28 V Nsm 1593/15 ZSR.441.2442.2015.MK	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o wybór szkoły. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
94.	2015–08–31 VI RC 974/14 ZSR.441.1786.2015.KT	Sąd Okręgowy w O.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.
95.	2015–08–31 III Nsm 201/15 ZSR.441.2279.2015.SU.	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o kontakty. Sprawa w toku.
96.	2015–08–31 III Nsm 444/14 ZSR.441.1637.2015.UP	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa o rozwiązanie rodziny zastępczej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
97.	2015–08–31 III Nsm 1677/14 ZSR.441.1767.2015.UP	Sąd Rejonowy w R.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
98.	2015–09–15 IV Kp 615/15 ZSR.441.2094.2015.MK	Sąd Najwyższy	Kasacja. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa zakończona.
99.	2015–09–08 III R Nsm 49/15 ZSR.441.520.2015.AZ	Sąd Rejonowy w Ś.	Sprawa w przedmiocie ustanowienia rodziny zastępczej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
100.	2015–09–09 XVIII RCa 162/15 ZSM.441.58.2015.AJ	Sąd Okręgowy w K.	Sprawa o wydanie małoletniej na podstawie Konwencji haskiej. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa zakończona.
101.	2015–09–25 III Nkd 64/15 ZSR.441.2539.2015.SU.	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o demoralizację. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
102.	2015–09–28 III RC 485/15 ZSR.441.2145.2015.MK	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o zaprzeczenie ojcostwa. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
103.	2015–09–29 I C 826/14 ZSR.441.447.2015.MK	Sąd Okręgowy w Z.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa w toku.
104.	2015–10–01 III Nsm 256/15 ZSS.441.5.2014.KZ/AT	Sąd Rejonowy w L.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku
105.	2015–10–02 III Nsm 214/15 ZSR.441.2341.2015.MS	Sąd Rejonowy w B.	Sprawa o przysposobienie. Sprawa w toku.
106.	2015–10–02 III Nsm 214/15 ZSR.441.2341.2015.MS	Sąd Rejonowy w B.	Sprawa o przysposobienie. Sprawa w toku.
107.	2015–10–05 III Nsm 156/15 ZSR.441.2244.2015.KT	Sąd Rejonowy w S.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.
108.	2015–10–16 V Nsm 416/14 ZSR.441.1278.2015.KT	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD nieuwzględnione. Sprawa w toku.

109.	2015–10–16 IV Nkd 339/15 ZSR.441.2220.2015.KT	Sąd Rejonowy w G.	Sprawa o demoralizację. Sprawa w toku.
110.	2015–10–21 III Nsm 344/13 DTZ.441.131.2015.RR	Sąd Rejonowy w Z.	Sprawa o zmianę miejsca pobytu. Wnioski RPD częściowo uwzględnione. Sprawa zakończona.
111.	2015–10–27 III Nsm 504/15 ZSR.442.618.2015.SU.	Sąd Rejonowy w T.	Sprawa o ograniczenie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
112.	2015–10–27 VI Ca 709/15 ZSR.441.2398.2015.KT	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o ustalenie miejsca pobytu. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
113.	2015–10–27 VIIII Nsm 628/14 ZSR.441.1808.2015.UP	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
114.	2015–10–28 I SA/Rz 699/15 ZSS.441.1262.2015.KT	Naczelny Sąd Administracyjny w W.	Sprawa ze skargi Gminy O. na uchwałę Kolegium RIO w Rz. Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku.
115.	2015–11–5 IV U 1316/14/N ZSS.441.699.2015.KK	Sąd Rejonowy w K.	Sprawa w przedmiocie odwołania od decyzji Wojewódzkiego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności Wnioski RPD oczekują na rozpoznanie. Sprawa w toku.
116.	2015–11–13 I C 252/14 ZSR.441.1993.2015.JP	Sąd Okręgowy w O.	Sprawa o rozwód. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
117.	2015–11–19 IV Nsm 1401/15 ZSS.441.1321.2015.AT	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
118.	2015–11–24 XVIII C 517/15 ZSR.441.2245.2015.UP	Sąd Okręgowy w P.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku
119.	2015–12–01 VI Nkd 308/15 ZSR.441.2556.2015.SU.	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa o demoralizację. Sprawa w toku.
120.	2015–12–01 III Nkd 167/15 ZEW.441.808.2015.ZA	Sąd Rejonowy w Ch.	Sprawa o czyn karalny. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
121.	2015–12–07 III Ca 1229/15 ZSR.441.2532.2015.KT	Sąd Okręgowy w G.	Sprawa o kontakty. Wnioski RPD uwzględnione. Sprawa w toku.
122.	2015–12–07 III Ca 1229/15 ZSR.441.1801.2015.KT	Sąd Okręgowy w W.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.
123.	2015–12–07 III Nsm 225/15 ZSR.441.573.2015.MK	Sąd Okręgowy w S.	Sprawa o przywrócenie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.
124.	2015–12–08 V Nsm 96/15 ZSR.441.2592.2015.MD	Sąd Rejonowy w W.	Sprawa o kontakty. Sprawa w toku.
125.	2015–12–15 IV 757/15 ZSM.441.137.2015.AJ	Sąd Rejonowy w P.	Sprawa o wydanie małoletnich na podstawie Konwencji haskiej. Sprawa w toku.
126.	2015–05–20 XVIII RC 841/11 ZSR.410.1292.2014.AMIK ZSR.441.1047.2015.AMIK	Sąd Okręgowy w K.	Sprawa o rozwód. Sprawa w toku.

127.	2015–07–28 VIII Nsm 643/15 ZSR.410.1578.2014.JP ZSR.441.1367.2015.AMIK	Sąd Rejonowy w Ł.	Sprawa w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Sprawa w toku.

Załącznik nr 6 – Przystąpienia do spraw sądowych i administracyjnych w latach 2009–2015.

Załącznik nr 7 – Wykaz wydarzeń objętych honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka

Lp.	Data wydarzenia	Miejsce wydarzenia	Nazwa wydarzenia	Organizator wydarzenia
1.	2015	Toruń	Internetowa platforma edukacyjna „Szkoła Wyborów”	Studenckie Koło Naukowe Prawa Wyborczego „Elektor” na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu
2.	09.05.2015	Słupsk	Konkurs „Świat na TAK! – Prawa Dziecka pod hasłem Prawo do korzystania z dóbr kultury”	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Tadeusza Kościuszki w Słupsku
3.	2015	Warszawa	Kampania społeczna „Lekcja stomatologii”	Fundacja „Nadzieja dla Zdrowia” w Warszawie
4.	2015	Polska	Edukacyjny program „1000 pierwszych dni dla zdrowia”	Fundacja „Nutricia” w Warszawie
5.	01.01–22.04.2015	Lublin	I Ogólnopolski Konkurs Literacki o Twórczości Kornela Makuszyńskiego	Szkoła Podstawowa nr 34 im. Kornela Makuszyńskiego w Lublinie
6.	14.02–15.05.2015	Włocławek	Konkurs studencki „Postępowanie w sprawach nieletnich”	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku
7.	07–08.03.2015	Warszawa	V Konferencja Naukowo–Szkoleniowa dla Studentów i Młodych Lekarzy „Pediatria, jakiej nie znacie”	Studenckie Koła Naukowe Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego; Fundacja Rozwoju Pediatrii oraz Oddział Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego
8.	2015	Polska	Projekt „Poradnik Autystyczny”	Magdalena Brzeska
9.	2015	Polska	Program Skrzydła	Caritas Polska
10.	08.05.2015	Kraków	Konferencja „Podnoszenie jakości edukacji osób z wieloraką niepełnosprawnością. Rozwiązania systemowe w placówce, regionie, kraju”	Zespół Szkół Specjalnych nr 11 w Krakowie
11.	2015	Polska	Książka dla dzieci „Ostatnie piętro” Ireny Landau	Wydawnictwo Literatura w Łodzi
12.	2015	Polska	Książka dla dzieci „I co teraz będzie” Magdaleny Grabowicz	Magdalena Grabowicz
13.	09.03.2015	Piotrów	Warsztaty i konferencja „Środowisko społeczno–wychowawcze wobec zagrożeń cyberprzestrzeni i świata wirtualnego”	Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Piotrowie
14.	07–10.05.2015	Warszawa	Sesja pediatryczna podczas Kongresu Naukowego Młodych Medyków Warsaw International Medical Congress – Paediatrics session	Studenckie Towarzystwo Naukowe Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w Warszawie
15.	10.02.2015	Polska	Obchody „Dnia Bezpiecznego Internetu 2015”	Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa w Warszawie oraz Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
16.	11–12.05.2015	Polska	XII edycja konkursu dla Telewizji Lokalnych „To nas dotyczy”	Polska Izba Komunikacji Elektronicznej w Warszawie
17.	02.03–03.04.2015	Trójmiasto	Akcja „Stop przemocy–reaguj!”	Organizacja Studencka S.O.S WSB przy Wyższej Szkole Bankowej w Gdańsku

18.	20–22.02.2015	Kraków	Polskie Dni Montessori „Wychowujmy dla pokoju!”	Polskie Stowarzyszenie Montessori; Wydział Pedagogiczny Akademii Ignatianum w Krakowie
19.	29.03–25.09.2015	Puck	Wystawa „Morze Klocków 2”	Lokalna Grupa Działania „Małe Morze” w Pucku
20.	27.02–28.04.2015	Katowice	Największa w Polsce Wystawa Budowli z Klocków LEGO w Katowicach	Wystawa Klocków w Bielsku–Białej
21.	01.03–01.06.2015	Polska	Projekt edukacji prozdrowotnej „Czas na zdrowie. IV edycja”	Fundacja Banku Ochrony Środowiska w Warszawie
22.	01.02–29.11.2015	Polska	V edycja ogólnopolskiej akcji „Dzieci–Dzieciom 2015 r.”	Fundacja „Dzieci Dzieciom” w Kobyłce
23.	10.03.2015	Świdnica	Kampania społeczna „Kiedy się śmieje dziecko, śmieje się cały świat – ja i moje prawa”	Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Dolnośląska Hufiec ZHP w Świdnicy; 23 Świdnicka Gromada Zuchowa „Leśne Duszki”
24.	23.02–3.03.2015	Powiat bełchatowski	Tydzień na rzecz Bezpiecznego Internetu w powiecie bełchatowskim	Instytut Pedagogiki SAN, Wydział Zamiejscowy SAN w Bełchatowie; Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie
25.	2015	Polska	Program „Vita Menu”	„HelpFood Zdrowa Żywność” w Szczecinie
26.	11.03.2015	Warszawa	Debata „O pomocy psychologiczno–pedagogicznej w szkołach i placówkach oświatowych”	Związek Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie, Polski Związek Logopedów w Warszawie
27.	05.05–09.06.2015	Łódź	Ogólnopolski cykl konferencji „Integracja dla edukacji. Łagodne przejście z przedszkola do szkoły. Rola nauczyciela w kształtowaniu wszechstronnego rozwoju dziecka”	Moje Bambino Sp. z o.o. w Łodzi
28.	16–19.04.2015	Warszawa	XXI Targi Wydawców Katolickich	Stowarzyszenie Wydawców Katolickich w Warszawie
29.	23.02–01.06.2015	Warszawa	Kampania społeczna „Bohaterowie”	Fundacja „Dorastaj z Nami” w Warszawie
30.	13.03.2015	Kalisz	XVIII Kaliski Turniej „Językowy Rebusik”	Zespół Szkół Nr 7 w Kaliszu
31.	12.03.2015	Tarnów	V Sympozjum Pedagogiczne „Istota efektywnego wychowania i nauczania. Świętujemy 25–lecie Konwencji praw dziecka w Tarnowie”	Naukowe Koło Pedagogiczne Paidagogos przy Małopolskiej Wyższej Szkole Ekonomicznej w Tarnowie
32.	22.03.2015	Zamość	Inicjatywa „Światowy Dzień Zdrowia Jamy Ustnej”	Multimed Zamość Sp. z o.o.
33.	10.03–30.05.2015	Polska	VI ogólnopolski konkurs plastyczny dla przedszkoli i oddziałów integracyjnych „Razem w zabawie i nauce. Co może mały człowiek”	Przedszkole Publiczne nr 12 z oddziałami integracyjnymi im. Marii Konopnickiej w Ostrowcu Świętokrzyskim; Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach
34.	14.11.2014–31.12.2017	Polska	Program „Zdrowo Jemy Zdrowo Rośniemy”	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego w Warszawie
35.	01.03–30.09.2015	Polska	Program „Szkoła Przyjazna Bezpieczeństwu”	Fundacja Grupy PKP w Warszawie

36.	01.04–30.06.2015	Polska	Akcja „Czysty Aniołek”	Stowarzyszenie „Piękne Anioły” w Słomnikach
37.	15.01–15.06.2015	Polska	Projekt „Kids Design Space – dzieci projektują przestrzeń”	Fundacja OPEN MIND we Wrocławiu
38.	14–24.09.2015	Warszawa	9. Międzynarodowa Szkoła Letnia „Readaptacyjne i reintegracyjne problemy dzieci uchodźców”	Katedra UNESCO im. Janusza Korczaka Interdyscyplinarnych Studiów nad Rozwojem i Dobrostanem Dziecka Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
39.	13.04.2015	Warszawa	Konferencja dla nauczycieli „Środowisko społeczno–wychowawcze wobec zagrożeń cyberprzestrzeni i świata wirtualnego”	Związek Nauczycielstwa Polskiego Oddział Warszawa–Praga Południe Wawer Wesoła
40.	24.03.2015	Białystok	III Edycja Turnieju Wiedzy i Sprawności „Dzieciaki Mleczaki – Zdrowe Przedszkolaki”	Polska Izba Mleka w Białymstoku
41.	21.06.2015	Warszawa	II Bieg Serca	Fundacja „Spartanie Dzieciom” w Warszawie
42.	01.03.2015	Polska	Publikacja „Doświadczenie migracyjne dzieci i młodzieży – aspekty psychologiczne i tożsamościowe”	Fundacja Na Rzecz Równości Społecznej we Wrocławiu
43.	15.03–15.12.2015	Polska	Projekt badawczy „(Nie)łatwe powroty do domu? Badanie funkcjonowania dzieci i młodzieży powracających z emigracji”	Fundacja „Centrum im. prof. Bronisława Geremka” w Warszawie
44.	01.03–15.04.2015	Włocławek	Konkurs Plastyczny Dla Uczniów Klas IV–VI Szkół Podstawowych „Moje Prawa, Moje Obowiązki”	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna we Włocławku
45.	24.05.2015	Warszawa	XVIII Wielki Rodzinny Piknik Radia Kolor	Impact Media we Wrocławiu
46.	22–24.05.2015	Śrem	XI Zlot Szkół i Placówek im. Kawalerów Orderu Uśmiechu	Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Śremie
47.	10.03–26.04.2015	Bydgoszcz	Największa w Polsce Wystawa Budowli z Klocków Lego w Bydgoszczy	Wystawa Klocków Lego w Bielsku–Białej
48.	01–14.05.2015	Konin	Międzynarodowy Dziecięcy Festiwal Piosenki i Tańca w Koninie	Koniński Dom Kultury
49.	12.02–19.11.2015	Polska	Nagroda Literacka Biedronki	Jeronimo Martins Polska S.A w Kostrzynie
50.	01.09.2015–30.06.2016	Warszawa	Program „Filmoteka Szkolna. Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej”	Stowarzyszenie „Nowe Horyzonty” w Warszawie
51.	10.05.2015	Katowice	Koncert Charytatywny „Wiosenna Giełda Humoru”	Fundacja „Do startu gotowi!” w Warszawie
52.	01.04–20.09.2015	Pacanów	Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny „Wszystkie Dzieci Świata Pacanów 2015”	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie
53.	18.06.2015	Tarnów	Konferencja naukowa „Relacja uczeń nauczyciel”	Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie
54.	16.02–31.12.2015	Warszawa	Pilotażowy Program Readaptacyjny	Fundacja „po DRUGIE” w Warszawie

55.	23.03.2015	Opole	Konferencja „Mediacje w oświacie i życiu społecznym”	Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu Wydział Ekonomiczny w Opolu
56.	13.04.2015	Tarnów	Konferencja „Wczesne wspomaganie rozwoju szansą dla dziecka i jego rodziny – działania systemowe”	Powiatowa Poradnia Psychologiczno–Pedagogiczna w Tarnowie
57.	16.04.2015	Bytów	Konferencja „Cyberprzemoc – współczesne oblicze przemocy”	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Słupsku – Filia nr 1 w Bytowie
58.	08–15.06.2015	Tczew	XIII Międzynarodowy Przegląd Teatrów Wspaniałych	Stowarzyszenie Na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego w Tczewie
59.	22–23.04.2015	Katowice	Ogólnopolska studencko–doktorancka konferencja naukowa „Rodzina w prawie administracyjnym”	Koło Naukowe Prawa Administracyjnego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
60.	21.04.2015	Słupsk	Ogólnopolska konferencja naukowa „Społeczno–edukacyjne konteksty praw dziecka”	Koło Nauk Społecznych NEMESIS przy Instytucie Pedagogiki i Pracy Socjalnej Akademii Pomorskiej w Słupsku
61.	31.03.2015	Słupsk	Projekt kulturotechniczny „Jestem podmiotem, a nie przedmiotem…”	Koło Nauk Społecznych NEMESIS przy Instytucie Pedagogiki i Pracy Socjalnej Akademii Pomorskiej w Słupsku
62.	13.05.2015	Kraków	I Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Problematyka osób wykluczonych społecznie i formy niesienia im pomocy”	Katedra Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Akademii Ignatianum w Krakowie
63.	24.06–31.12.2015	Warszawa	VII edycja Kampanii społecznej „Bądźmy Razem Bezpieczni”	Tramwaje Warszawskie
64.	13.04.2015	Tarnów	Gala 10–lecia działalności Stowarzyszenia „Ich Lepsze Jutro”	Stowarzyszenie „Ich Lepsze Jutro” w Tarnowie
65.	Od 01.04.2015	Warszawa	Projekt „Nie wciskamy dzieciom KITU!”	Fundacja „Zwalcz Nudę” w Warszawie
66.	25.04.2015	Warszawa	Konferencja Instruktorska „Od Małego na dużego. 5–latki w gromadzie? 9–latki w drużynie?”	Chorągiew Stołeczna Związku Harcerstwa Polskiego w Warszawie
67.	29.05–03.06.2015	Wrocław	3. Przegląd Nowego Teatru dla Dzieci	Wrocławski Teatr Lalek
68.	02.06.2015	Warszawa	Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Instytucjonalne oddziaływania resocjalizacyjne wobec nieletnich. Osiągnięcia i perspektywy rozwoju”	Schronisko dla Nieletnich Warszawa Okęcie
69.	31.03.2015	Warszawa	III edycja konkursu „Zwierzak za kierownicą”	Parlamentarny Zespół ds. Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego
70.	18.04.2015	Warszawa	Dzień Świadomości Autyzmu na Białołęce	Anna Dragan–Babraj–osoba prywatna
71.	20.03.2015–01.06.2016	Warszawa	IV Konkurs Literacki im. Astrid Lindgren na współczesną książkę dla dzieci i młodzieży	Fundacja ABCXXI – Cała Polska Czyta Dzieciom
72.	13–21.06.2015	Warszawa	Projekt „Kino w trampkach”	Fundacja CINEMANIA w Warszawie
73.	12.05.2015	Świdnica	III Gala Wolontariatu	Gimnazjum nr 4 im. Noblistów Polskich w Świdnicy

74.	08.10.2015	Bydgoszcz	Konferencja wojewódzka „Wokół dziecka i rodziny– możliwości wsparcia”	Poradnia Psychologiczno–Pedagogiczna Nr 2 w Bydgoszczy
75.	13–17.04.2015	Pleszew	Inicjatywa Tydzień Obywatelski	Powiatowa Świetlica Środowiskowa dla młodzieży dojeżdżającej– Lokalne Centrum Wolontariatu w Pleszewie
76.	17.04.2015	Włocławek	III Memoriał Piłki Siatkowej im. Janusza Korczaka pod hasłem „Stop Przemocy wobec Dzieci”	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna we Włocławku
77.	31.03–10.09.2015	Warszawa	Akcja „Podaruj Przyszłość”	Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie
78.	02–06.07.2015	Gorzów Wielkopolski	Festiwal „Przystań dla tańca”	Młodzieżowy Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim
79.	10.05.2015	Warszawa	Festiwal profilaktyczny „ŚCISZ TO!”	Fundacja „po Drugie” w Warszawie
80.	09.06.2015	Warszawa	Kongres Rodzicielstwa Zastępczego	Koalicja na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej w Warszawie
81.	15.04.2015	Zamość	Konferencja naukowa „Ochrona godności rodzica i dziecka w sądownictwie rodzinnym – w kontekście prawno–społecznym. Wnioski *de lege ferenda*”	Fundacja „Dzieci i Ojców im. św. Jana Bosko” w Zamościu
82.	01.06–30.09.2015	Bielsko–Biała	Film animowany „W 80 dni dookoła świata z Kubą i Śrubą”	Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku–Białej
83.	20.06.2015	Kraków	IV Bieg Charytatywny Fundacji „Tesco Dzieciom”	Fundacja „Tesco Dzieciom” w Krakowie
84.	31.03–31.12.2015	Kielce	Projekt teatralny „Teatr, mama i ja”	Teatr Lalki i Aktora KUBUŚ w Kielcach
85.	22.04–31.12.2015	Kraków	Kampania społeczno–edukacyjna „Pneumokokom mówimy: Szczepimy!”	Fundacja „Aby żyć” w Krakowie
86.	od 01.06.2015	Warszawa	Projekt „Bajkowy Efekt Domina”	Kulczyk Foundation w Warszawie
87.	od 26.03.2015	Warszawa	Działalność „Uniwersytetu Rodzinnego” w 2015 roku	Szkoła Podstawowa nr 356 w Warszawie
88.	19.09.2015	Warszawa	II Festiwal Zespołów Dziecięcych „Piosenka, uśmiech i my”	Fundacja „Muzyczny Krąg” w Warszawie
89.	28–30.05.2015	Suwałki	XV Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Tańca „Muszelki Wigier 2015”	Suwalski Ośrodek Kultury
90.	12–15.05.2015	Warszawa	Projekt „CEMS Change”	CEMS Club Warszawa
91.	29.05.2015; 12.06.2015	Piecki	XVII Warmińsko Mazurskie Dni Rodziny pod hasłem „Rodzina drogowskazem życia”	Zespół Szkół w Pieckach
92.	09.05–14.06.2015	Częstochowa	Największa w Polsce Wystawa Budowli z Klocków LEGO	Wystawa Klocków w Bielsku–Białej
93.	09–10.06.2015	Płock	II Płocki Festiwal Czytelnictwa	Niepubliczna Szkoła Podstawowa „Cogito” im. Wisławy Szymborskiej i Niepubliczne Przedszkole „Gucio” w Płocku
94.	15.04.2015; 05–07.06.2015	Gdańsk	Turniej koszykówki dla uczniów szkół podstawowych „ENERGA Basket Cup 2015”	Szkolny Związek Sportowy w Warszawie
95.	05.05–24.06.2015	Polska	III edycja konkursu grantowego „To dla mnie ważne”	Fundacja „Aviva” w Warszawie

96.	10.04–30.06.2015	Polska	Ogólnopolski plebiscyt wyróżniający wybitnych nauczycieli w Polsce „Nauczyciel. Powrót autorytetu”	Portal „MamaDu.pl” w Warszawie
97.	15.04–22.05.2015	Łódź	Konkurs plastyczno–językowo–kulturowy „Children around the world”	Prywatna Szkoła Podstawowa „Kornelówka” w Łodzi
98.	16.04.2015	Warszawa	Ogólnopolska konferencja „Sytuacja prawna dziecka w rodzinie”	Koło Naukowe Prawa Rodzinnego Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawa
99.	12–13.05.2015	Kołobrzeg	Warsztaty artystyczne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie z województwa zachodniopomorskiego połączone z prezentacją twórczości artystycznej	Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Przyjaciele Okruszka” w Kołobrzegu
100.	01.06.2015	Lublin	Festyn „Bezpieczna Szkoła–Bezpieczna Lubelszczyzna” w ramach rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła na lata 2014–2016”	Kurator Oświaty w Lublinie
101.	01.09.2015–30.04.2016	Tczew	Projekt „Monitoring praw uczniowskich w szkołach obszaru nadwiślańskiego”	Fundacja „Pokolenia” w Tczewie
102.	01.06–30.06.2015	Kraków	40–lecie Zespołu Pieśni i Tańca „Małe Słowianki”	Zespół Pieśni i Tańca „Małe Słowianki” w Krakowie
103.	05–11.07.2015	Radom	8. Ogólnopolskie Spotkanie Filmowe „Kameralne Lato”	Stowarzyszenie „FILMFORUM” w Warszawie
104.	25.05.2015	Warszawa	II Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Cyberprzestrzeń i światy wirtualne. Mistrz i uczeń w cyfrowym świecie”	Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
105.	21.05.2015	Warszawa	X Warszawski Turniej Tańca Tańczące Brzdące „Magiczny świat tańca”	Przedszkole nr 16 Zaczarowany Zakątek w Warszawie
106.	20.05.2015	Warszawa	VII Przegląd Dziecięcych Prezentacji Artystycznych „Kwiaty integracji”	Przedszkole Integracyjne nr 137 im. Janusza Korczaka w Warszawie
107.	12.06.2015	Wrocław	Zakończenie roku akademickiego 2014/2015 „Polskiej Akademii Dzieci” w Dolnośląskiej Szkole Wyższej	Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu
108.	04–05.05.2015; 15.05.2015	Świdnica	I Festiwal Zespołów Dziecięcych „Barka radości”	Szkoła Podstawowa nr 315 w Świdnicy
109.	od 01.06.2015	Polska	Publikacja „Pierwsza Książka Mojego Dziecka 2015”	Fundacja „ABC XXI–Cała Polska czyta dzieciom” w Warszawie
110.	30.05.2015	Ciechocinek	Wystawa fotografii „Jaka? Jedyna Taka!”	Fundacja „Jedyna Taka” w Ciechocinku
111.	20.05.2015	Wołomin	Jubileusz 20–lecia powstania „Polskiego Stowarzyszenia Na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Wołominie” połączony z ”Balem Integracyjnym” w ramach obchodów „Dnia Godności Osób Niepełnosprawnych”	Ośrodek Rehabilitacyjno–Edukacyjno–Wychowawczy w Wołominie

112.	30.05.2015	Siedlce	IV Mazowiecki Przystanek PaT	Stowarzyszenie „Teatr Fanum” w Siedlcach
113.	od 01.06.2015	Złotów	Projekt utworzenia „Skrzynki Korczakowskiej” w Złotowie na rok 2015	Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego oddział w Złotowie
114.	od 25.09.2015	Polska	Ogólnopolska kampania „Bad trip”	Fundacja Marii Victorii Wałęsy „Celebrity Nation” w Lublinie
115.	01–07.06.2015	Warszawa	Tydzień Świadomości Syndromu Tourette'a	Polskie Stowarzyszenie Syndromu Tourette'a w Warszawie
116.	14–18.06.2015	Kraków, Tuchów, Oświęcim, Dąbrowa Tarnowska, Chrzanów, Trzebina i Busko–Zdrój	Festiwal Filmów dla Dzieci i Młodzieży KINOLUB 2015	Fundacja IKS w Krakowie
117.	15.05.2015	Śrem	Wydanie audiobooka z bajkami „Wyjątkowi są tuż obok”	Przedszkole „Słoneczna Szóstka” z Oddziałami Zamiejscowymi w Śremie
118.	29.05.2015	Gdańsk	Konferencja naukowa „Prawo dziecka do kontaktów z rodzicami i prawo rodziców do kontaktu z dziećmi w praktyce sądowej”	Pomorskie Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych w Gdyni
119.	11–14.05.2015	Białystok	Międzynarodowa konferencja „Prawne, kryminologiczne i medyczne aspekty wykluczenia społecznego”	Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku
120.	od 25.05.2015	Warszawa	Kampania społeczna z zakresu edukacji finansowej dzieci „Cha–Ching”	Fundacja „Zwalcz Nudę” w Warszawie
121.	od 01.02.2016	Warszawa	„Serce na dłoni”– koncert dla TVP1 i wydanie płyty CD z duetami gwiazd muzyki rozrywkowej	Fundacja Promocji Dzieci i Młodzieży „Scena Marzeń” w Warszawie
122.	od 20.05.2015	Łódź	Książka dla dzieci Joanny Papuzińskiej „Krasnale i olbrzymy”	Wydawnictwo „Literatura” w Łodzi
123.	18–19.05.2015	Włocławek	Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Aktualność pedagogii i pedagogiki Janusza Korczaka i Stefanii Wilczyńskiej”	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna we Włocławku
124.	01.07–28.08.2015	Polska	Akcja „Przystanek Happy Bus”	Fundacja „Happy Kids” w Łodzi
125.	05–07.07.2015	Gdynia	„Gdynia Open” Festiwal Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej 2015	Pomorski Park Naukowo–Techniczny w Gdyni
126.	30.05–30.08.2015	Warszawa	Kampania medialna „Kocham. Nie biję. Atest bezpiecznego rodzica”	Fundacja „Krajowe Centrum Kompetencji” w Warszawie
127.	15.06.2015	Gdańsk	Konferencja „Jeśli nie zespół Aspergera, to co?”	Polskie Towarzystwo Terapii Poznawczej i Behawioralnej Dzieci, Młodzieży i Rodzin w Gdańsku
128.	05–07.06.2015	Pacanów	13. Międzynarodowy Festiwal Kultury Dziecięcej „Pacanów – Czechy 2015”	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie
129.	25.03.2015	Krośniewice	Konferencja metodyczna „Młodzieżowe Rady Uczniowskie. Młodzież mówi TAK!”	Zespół Szkół nr 1 w Krośniewicach

130.	30.05.2015	Radom	Szkolenie „Typowe problemy w pracy z dziećmi autystycznymi – Problems typical for children with Autism and their parents and how to deal with them”	Stowarzyszenie „Karuzela” w Radomiu
131.	30.05.2015	Warszawa	Piknik z Bajką Adopcyjną	Ośrodek Adopcyjny Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Zarząd Mazowiecki Oddział Wojewódzki w Warszawie
132.	01.07–31.08.2015	Strzelce Opolskie	Wakacyjna Akcja Redakcji Strzelca Opolskiego	Tygodnik „Strzelec Opolski”
133.	20.05.2015	Warszawa	Seminarium „Poczucie niemocy wychowuje cześć dla siły. Czy i jak dzieci mogą uczestniczyć w podejmowaniu decyzji w żłobku i przedszkolu?” z cyklu „Życie rzeczywiste, nie zapowiedź. Idee Korczaka we współczesnej pedagogice”	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego
134.	01.09.2015–30.06.2016	Sopot	Ogólnopolski Program Edukacji Komunikacyjnej „Rowerowy Autosamochodzik – drogowy Rajd Edukacyjny”	Fundacja „CREDU” w Sopocie
135.	31.05.2015	Rabka – Zdrój	Inicjatywa „Przedsiębiorcy Podhala, Spisza i Orawy Dzieciom”	Andrzej Gut–Mostowy Poseł na Sejm RP
136.	07.06.2015	Słupsk	Impreza „PODMIOT, nie przedmiot – Dzień Dziecka 2015”	Stowarzyszenie „HORYZONT” w Słupsku
137.	30.08.2015	Płock	Koncert Charytatywny „Płocka Giełda Humoru”	Fundacja „Do startu gotowi!” w Warszawie
138.	17.06.2015	Złotów	Międzyszkolny Konkurs z Języka Angielskiego „My Great Britain – My Great Talent”	Zespół Szkół Katolickich im. Św. Wojciecha w Złotowie
139.	10.06.2015	Toruń	Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dobro Dziecka w ujęciu interdyscyplinarnym”	Koło Naukowe Prawa Cywilnego i Rodzinnego Uniwersytety Mikołaja Kopernika w Toruniu
140.	27.06–12.07.2015	Poznań, Gdańsk	9. edycja Festiwalu „Sztuka Szuka Malucha”	„Art Fraction Foundation” w Suchym Lesie
141.	01.07–31.08.2015	Kołobrzeg, Świnoujście, Sopot, Zakopane	15. edycja Największej w Polsce wystawy budowli z klocków Lego	Wystawa Klocków w Bielsku–Białej
142.	19–21.06.2015	Małecz	II Ogólnopolski Zjazd Rodzin i Przyjaciół Fundacji „Chcę urosnąć”	Fundacja „Chcę urosnąć” w Piotrkowie Trybunalskim
143.	16.06–22.07.2015	Toruń	Kampania „Bądź bezpieczny nad wodą”	Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień w Toruniu
144.	28.06–01.08.2015	Zielona Góra	Obóz młodzieżowy „Korczakowo”	Koło Przyjaciół Korczakowa w Ośnie Lubuskim
145.	24.06.2015	Świdnica	Gala obchodów 10–lecia Fundacji Ziemi Świdnickiej SKSK	Fundacja Ziemi Świdnickiej SKSK
146.	13–17.07.2015	Jaworzyna Śląska	Projekt „Przemysłowe Miasto Dzieci”	Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa na Śląsku w Jaworzynie Śląskiej

147.	18.06.2015	Warszawa	VIII ogólnopolska konferencja „Ostrożnie dziecko! Profilaktyka krzywdzenia małych dzieci”	Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
148.	25–27.06.2015	Warszawa	Festiwal Książki dla Dzieci i Młodzieży „Czytajmy” – edycja 2015	Fundacja „Historia i Kultura” w Warszawie
149.	01.09.2015–30.06.2016	Łódź	Działalność Uniwersytetu Łódzkiego dla Dzieci w roku akademickim 2015/2016	Uniwersytet Łódzki
150.	od 27.06.2015	Sopot	Projekt charytatywny „Na start”	Fundacja „Wybiegaj marzenia” w Gdańsku
151.	19–20.10.2015	Warszawa	12. Ogólnopolska konferencja „Pomoc dzieciom – ofiarom przestępstw”	Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
152.	26–28.06.2015	Włocławek	II Kongres Rad Młodzieżowych	Młodzież Rady Miasta Włocławek
153.	16.10.2015	Łódź	Książka Renaty Piątkowskiej „Która to Malala”	Wydawnictwo „Literatura” w Łodzi
154.	od 03.10.2015	Warszawa	Bajka dla dzieci na podstawie zabawy interaktywnej „W zdrowym ciele, zdrowy duch”	Duet JaHa – Jacek Zawada i Hanna Kochańska
155.	12–18.07.2015	Warszawa	Jubileuszowa 27. Międzynarodowa Parafiada Dzieci i Młodzieży	Stowarzyszenie „Parafiada” im. św. Józefa Kalasancjusza w Warszawie
156.	17.09–18.09.2015	Busko–Zdrój	Akcja „NIE nowotworom u dzieci w województwie świętokrzyskim”	Fundacja „Słoneczna Przyszłość” w Busku–Zdroju
157.	22–23.10.2015	Gdańsk	Międzynarodowa Konferencja „Damages for violations of human rights – domestic, comparative and international perspectives.”	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego
158.	21–30.07.2015	Milicz	„Miasto dzieci” – projekt organizowany przez Fundację Kreatywny Obiekt Multifunkcyjny	Fundacja „KOM – Kreatywny Obiekt Multifunkcyjny” w Miliczu
159.	1.08–15.10.2015	Szczecin	VI edycja Międzynarodowego Konkursu Fotograficznego „Matematyka w obiektywie – INTERNATIONAL COMPETITION MATHEMATICS FOCUS”	Instytut Matematyki Wydziału Matematyczno–Fizyczny Uniwersytetu Szczecińskiego
160.	22.07.2015	Warszawa	Marsz Pamięci 2015	Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma w Warszawskie
161.	30.09–02.10.2015	Toruń	Konferencja Stowarzyszenia Samorządowych Ośrodków Pomocy Społecznej „FORUM” – „Rola Ośrodka Pomocy Społecznej i zespołu interdyscyplinarnego w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu
162.	od 23.09.2015	Warszawa	Książka „Siedem dni” autorstwa Eve Ainsworth	Wydawnictwo „Zielona Sowa” w Warszawie
163.	01.09–31.12.2015	Bytom	Druga edycja szkoleń pierwszej pomocy „SUPERpoMOCNI” (w zakresie działań niekomercyjnych)	Unia Bracka w Bytomiu
164.	01.09.2015–31.06.2016	Polska	Program „Śniadanie daje moc”	Koalicja Firm „Partnerstwo dla zdrowia”

165.	25.11.2015	Częstochowa	I Forum – DLA RODZINY	Stowarzyszenia Na Rzecz Pomocy Dziecku i Rodzinie „DLA RODZINY” w Częstochowie
166.	05.09.2015	Głębocin	Akcja „Święto latawca”	Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Głębocinie
167.	22–23.09.2015	Warszawa	IX Międzynarodowa Konferencja „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”	Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa w Warszawie oraz Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
168.	18–27.08.2015	Świdnica	Miasto dzieci w Świdnicy	Miasto Świdnica
169.	24.09.2015	Warszawa	I Konferencja z cyklu „Praktyczne aspekty pomocy dziecku i rodzinie w sytuacjach kryzysowych” – „Rodzina w trakcie rozwodu i rozstania”	Komitet Ochrony Praw Dziecka w Warszawie
170.	15.05–20.12.2015	Gliwice	Międzynarodowy projekt naukowo–badawczy „Bezpieczeństwo dzieci i młodzież w przestrzeni wirtualnej w teorii i praktyce”	Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości
171.	04–11.09.2015	Katowice	Święto Katowickiego Hufca	Komenda Hufca Katowice
172.	27.09.2015	Katowice	Koncert „Hope Festiwal – Katowice 2015”	Polskie Towarzystwo Kulturalne w Katowicach
173.	08–23.08.2015	Kielce	I Wakacyjny Festiwal Sztuki dla Dzieci „Hurra! ART!”	Teatr Lalki i Aktora „Kubuś” w Kielcach
174.	01.07–30.09.2015	Warszawa	Konkurs „Świat Przyjazny Dziecku”	Krajowy Zarząd Komitetu Ochrony Praw Dziecka w Warszawie
175.	01.09.2015	Kielce	Książka Joanny Krzyżanek „Dzieciaki z ulicy Tulipanowej, czyli prawa Małych i Dużych”	Wydawnictwo „Jedność” w Kielcach
176.	15.09.2015	Mikołów	XII Mikołowska Powiatowa Kampania Społeczna „Łańcuch Czystych Serc – Narkomanii, Alkoholizmowi, „DOPALACZOM”, Przemocy Interpersonalnej, HIV/AIDS, Nietolerancji – Nie, Dobru – Tak”	Stowarzyszenie Klub Abstynenta „Powrót”
177.	19.11.2015	Warszawa	Plebiscyt „Serca Gagi”	Magazyn Gaga
178.	16.08.2015	Pacanów	5. Spotkania Rodzinne „Rodzina to siła 2015”	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie
179.	08–09.03.2016	Zielona Góra	II Konferencja Naukowa „Pedagogika dziecka. Tradycje a wyzwania”	Katedra Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej Wydziału Pedagogiki, Socjologii i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Zielonogórskiego
180.	01.10.2015–30.06.2016	Warszawa	Program Edukacyjny „Efekt Domina”	Kulczyk Foundation w Warszawie
181.	01–30.09.2015	San Alberto	Projekt Studencki „UAM bez Granic! Edycja Paragwaj!”	Koło Naukowe Edukacji Międzykulturowej, Zakład Pedeutologii, Wydział Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
182.	01.09.2015–20.09.2016	Polska	Kampania „STOMAlife. Odkryj stomię”	Fundacja „STOMAlife” w Warszawie

183.	21.09.2015	Warszawa	Konferencja „Edukacja przedszkolna w drodze do zrównoważonego rozwoju”	Polski Komitet Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP w Warszawie
184.	14.09.2015–24.06.2016	Warszawa	VI edycja programu edukacyjnego „Żyj smacznie i zdrowo”	Synertime w Warszawie
185.	25.11.2015	Rudno	Konkurs „Magiczny świat zabawek: Światowy Dzień Misia Pluszowego”	Szkoła Podstawowa w Rudnie
186.	22.10.2015	Warszawa	Ogólnopolska Konferencja Naukowa dotyczącą systemu wsparcia ludzi w trudnej sytuacji życiowej	Zakład Pedagogiki Specjalnej i Logopedii Pedagogium WSNS, Doktoranckie Koło Naukowe Twórczej Rewalidacji i Animacji KONTRA działające przy PEDAGOGIUM WSNS w Warszawie
187.	31.08.2015	Siedlce	Płyta „Piosenki Zdrowych Dzieci”	Zespół „Mała Orkiestra Dni Naszych” w Siedlcach
188.	01.10.2015	Łódź	Wydanie książki pt. *Kuba i Buba w szpitalu, czyli o prawach dziecka–pacjenta niemal wszystko*	Wydawnictwo Literatura w Łodzi
189.	20.10.2015	Piotrków Trybunalski	Konferencja „Zagrożenia od substancji psychoaktywnych i zachowań kompulsywnych wśród dzieci i młodzieży”	Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Abstynenckiej „Pałacyk” w Piotrkowie Trybunalskim
190.	01.10.2015–30.09.2016	Kraków	Program „Bezpieczniki TAURONA. Włącz dla dobra dziecka”	TAURON Dystrybucja S.A. w Krakowie
191.	03.09.2015; 20.10.2015	Warszawa; Kraków	Konferencje szkoleniowe pod hasłem „ADHD – kiedy pozwolić, kiedy zabronić? Praktyczne aspekty pracy z dzieckiem z nadpobudliwością ruchową?”	Polskie Towarzystwo ADHD w Krakowie
192.	10–12.09.2015	Lublin	Akcja „Uśmiech bez barier”	Lubelskie Hospicjum dla Dzieci im. Małego Księcia w Lublinie
193.	01.09–31.10.2015	Warszawa	Konferencje szkoleniowe w ramach „Działania na rzecz bezpiecznego korzystania z Internetu”	Fundacja Odkrywców Innowacji w Warszawie
194.	10.09–27.10.2015	Białystok, Lublin	Największa w Polsce Wystawa Budowli z Klocków LEGO	Wystawa Klocków w Bielsku–Białej
195.	15.09.2015	Warszawa	Konferencja naukowa „Nastolatki 2.0 – jaka szkoła i wychowanie w świetle wyników badań Nastolatki wobec Internetu”	Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa w Warszawie
196.	01.09.2015–24.06.2016	Warszawa	Oferta edukacyjna Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN	Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie
197.	01.10.2015–30.06.2016	Warszawa	Klinika Praw Dziecka	Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie
198.	17–21.08.2015	Pruchnik	Akcja „Nie palę w ciąży – również biernie”	Blog dzieciaczkowo–kolorowo.blogspot.com
199.	01.09.2015–30.06.2016	Warszawa	VI edycja projektu „Zdrowo jem, więcej wiem”	Fundacja Banku Ochrony Środowiska w Warszawie

200.	06.09.2015	Warszawa	IV Piknik Wcześniaka pod hasłem: „Dzieciaki Odkrywają”	Szpital Kliniczny im. Księżnej Anny Mazowieckiej w Warszawie; Magazyn GAGA
201.	24.08–31.12.2015	Łódź	Projekt „Narkotyki na śmietniki”	Fundacja „Słonie na Balkonie” w Łodzi
202.	19.10.2015	Gdańsk	Konferencja „Zdrowe żywienie dzieci i młodzieży na Pomorzu”	Stowarzyszenie „Macherki” w Gdańsku
203.	01.11.2015–30.06.2016	Zamość	Projekt „Szkoła zdrowego uśmiechu Multimed”	Multimed Zamość
204.	14.09–01.12.2015	Poznań	I edycja Konkursu Dziennikarskiego MiM Poznań „Głos młodych. Twoja wizja nowoczesnego dziennikarstwa”	Redakcja „Media i Młodzież” w Poznaniu
205.	01.10.2015–27.03.2016	Polska	Grand Prix CITY TRAIL Junior	Stowarzyszenie „Grand Prix” Poznań
206.	22.09.2015	Warszawa	Wydanie książki „Moje ciało należy do mnie!”	Wydawnictwa „Prószyński i S–ka” w Warszawie
207.	01.11.2015	Warszawa	Konferencja „Standardy Medyczne w Praktyce Pediatrycznej dla Studentów i Młodych Lekarzy”	Studenckie Koło Naukowe przy Klinice Gastroenterologii, Hepatologii, Zaburzeń Odżywiania i Pediatrii, Instytut Pomnik–Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie
208.	05.10.2015	Radom	Gala XXV–lecia istnienia Samorządu Uczniowskiego	Samorząd Uczniowski Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 6 im. Jana Kochanowskiego w Radomiu
209.	25.09.2015	Warszawa	Obchody 15–lecia Fundacji Przyjaciółka	Fundacja „Przyjaciółka” w Warszawie
210.	01.09.2015–31.08.2016	Warszawa	VI edycja Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli”	Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych w Warszawie
211.	08.11.2015	Kraków	Koncert charytatywny „Jesienna Giełda Humoru”	Fundacja „Do startu gotowi!” w Warszawie
212.	13.09.2015	Siedlce	12. Festiwal Dziecięcy „Dzień Radości” oraz 12. Dzień Krwiodawstwa „Krew dla Miasta i Powiatu”	Fundacja „Pro–Bono” w Siedlcach
213.	od 05.10.2015	Warszawa	IV edycja ogólnopolskiej kampanii społecznej „Dziecko – świadek szczególnej troski odbywającej się pod hasłem Przesłuchanie dziecka to sztuka”	Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
214.	02–03.10.2015	Radom	Szkolenie informacyjno–warsztatowe „Trzy Światy – Autyzm, Zespół Aspergera, ADHD”	Stowarzyszenie „Karuzela” w Radomiu
215.	26.10.2015	Warszawa	Biegi dziecięce „Młodzi Bohaterowie Narodowego”	Fundacja Maraton Warszawski
216.	11.10.2015	Pacanów	6. Zjazd Postaci Bajkowych „Pacanów 2015”	Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie

217.	19.10.2015	Warszawa	25 lat Stowarzyszenia Tęcza – koncert jubileuszowy	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niewidomych i Słabowidzących „Tęcza" w Warszawie
218.	30.09–30.12.2015	Łąkie	Konkurs plastyczny „Janusz Korczak – patron moich myśli"	Zespół Szkół im. Janusza Korczaka w Łąkiem
219.	15–18.12.2015	Warszawa	Ogólnopolski Konkurs Literacki „Mam prawo…"	Przedszkole nr 124 w Warszawie
220.	06–20.11.2015	Warszawa	XII Mazowiecki Konkurs Savoir Vivre „Obycie umila życie"	Dom Kultury Włochy w Warszawie
221.	21.10.2015	Warszawa	Obchody Światowego Dnia Godności w Polsce	Global Dignity w Polsce
222.	22–23.10.2015	Warszawa	II Kongres „Edukacja i Rozwój"	Wydawnictwo Wolters Kluwer w Warszawie
223.	19–22.05.2016	Osiek	XXI Zlot Szkół im. Kawalerów Orderu Uśmiechu oraz imprezy towarzyszące – „Bieg o uśmiech" i „Z–Orientuj się"	Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Osieku
224.	14.10.2015–29.02.2016	Warszawa	Konkurs im. Joanny Kubiak „Nauczyciel – Mediator"	Stowarzyszenie Interwencji Prawnej w Warszawie
225.	14.10.2015–30.06.2016	Kraków	Projekt edukacyjny „Przedszkole i Szkoła Przyjazne Diabetykom!"	Ogólnopolska Federacja Organizacji Pomocy Dzieciom i Młodzieży Chorym na Cukrzycę w Krakowie
226.	01.09.2015–30.05.2016	Kraków	IV edycja projektu edukacyjnego „Słoneczna InteGRAcja odbywający się pod hasłem: Nowa Huta – azymut DOSKONAŁOŚĆ"	Zespół Szkół Ogólnokształcących Integracyjnych nr 5 w Krakowie
227.	01–31.12.2015	Warszawa	Akcja „Polskie Radio Dzieciom w Centrum Zdrowia Dziecka"	Polskie Radio S.A. w Warszawie
228.	10.10.2015 – 31.03.2016	Gdańsk	XII edycja kampanii społecznej z cyklu „Hospicjum to też Życie"	Fundacja Hospicyjna w Gdańsku
229.	20.11.2015	Wojanów	VIII Gminny Konkurs o Prawach Dziecka	Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Wojanowie
230.	27.10.2015	Tarnów	Konferencja „Rodzina na zastępstwo, serce na zawsze…"	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie
231.	27.10.2015	Raszyn	Konferencja „X lat integracji. Od wczesnej diagnozy przez terapię do edukacji", która odbyła się w ramach obchodów X–lecia kształcenia integracyjnego w Przedszkolu „Pod Topolą" w Raszynie"	Przedszkole z Oddziałami Integracyjnymi Nr 1 „Pod Topolą" w Raszynie
232.	16.10.2015	Lublin	Pierwsze lubelskie forum mediacji rówieśniczej „Mediacja rówieśnicza w szkole metodą przeciwdziałaniem agresji i niedostosowaniu młodzieży"	Sąd Okręgowy w Lublinie
233.	17.11.2015	Szczecin	Książka „Poradnik Adopcyjny" oraz konferencja „Adopcja. Nie lękajcie się…"	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich w Szczecinie
234.	12.10.2015–01.10.2016	Warszawa	Ogólnopolska Akcja Edukacyjna „Planeta Energii"	D&M Adventure Sp. z o.o. w Warszawie

235.	20.11.2015	Warszawa	VIII Mazowiecki Konkurs Wiedzy o Prawach Dziecka „Niech się wreszcie każdy dowie…”	Szkoła Podstawowa nr 42 z Oddziałami Integracyjnymi im. K. I. Gałczyńskiego w Warszawie
236.	20.11.2015	Grala Dąbrowizna	Druga Dziecięca Konferencja o Prawach Dziecka	Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Grali Dąbrowiznie
237.	08.11.2015	Opole	Wydanie książki pt.: *Duże sprawy w małych głowach*	Stowarzyszenie Terapeutów Zależnych w Opolu
238.	01–19.11.2015	Warszawa	Projekt „19 dni przeciwko przemocy i krzywdzeniu dzieci i młodzieży”	Fundacja „po DRUGIE” w Warszawie
239.	11.12.2015–06.03.2016; 07.11.2015–07.02.2016	Warszawa i Wrocław	Największa w Polsce Wystawa Budowli z Klocków LEGO w Warszawie i Wrocławiu	Wystawa Klocków w Bielsku–Białej
240.	20.11.2015	Lublin	II Lubliński Marsz Dzieci – Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka	Przedszkole Społeczne „Akademia Przedszkolaka” w Lublinie
241.	07.12.2015–31.01.2016	Słupsk	Projekt edukacyjny „Czym jest szacunek do dziecka? Czyli żywy dokument Janusza Korczaka”	Stowarzyszenie „Horyzont” w Słupsku
242.	01.11.2015–31.01.2016	Lublin	II Ogólnopolski Konkurs Literacki o Twórczości Kornela Makuszyńskiego „Czytanie jest przygodą”	Szkoła Podstawowa nr 34 im. Kornela Makuszyńskiego w Lublinie
243.	07–09.12.2015	Kraków	8 Festiwal Filmów dla Dzieci	Festiwal Filmów dla Dzieci w Krakowie
244.	07.12.2015–28.02.2016	Warszawa	Wystawa „Papcio Chmiel i jego podopieczni” inaugurująca cykl prezentacji komiksu polskiego „Galeria komiksu” przy Muzeum Karykatury im. Eryka Lipińskiego w Warszawie	Muzeum Karykatury im. Eryka Lipińskiego w Warszawie
245.	03.12.2015	Żychlin	Projekt „Zrozumieć cyberprzestrzeń – środowisko społeczno–wychowawcze wobec zagrożeń cyberprzestrzeni i świata wirtualnego”	Zespół Szkół w Żychlinie
246.	01.01–30.04.2016	Łódź	Cykl zajęć i imprez sportowych dla przedszkolaków „Przedszkoliada 2016”	„SYSKO” Sport Marketing w Łodzi
247.	19.11.2015	Warszawa	Interdyscyplinarna Konferencja Ogólnopolska „Zatrudnianie młodocianych i dzieci”	Koło Naukowe Prawa Pracy przy Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie
248.	26.11.2015	Warszawa	Ogólnopolska konferencja „Zatrzymać przemoc”, podsumowująca projekt „Mój dom bez przemocy”	Stowarzyszenie „MONAR” w Warszawie
249.	od 26.10.2015	Olsztyn	4. edycja konkursu dla dzieci i młodzieży „Zwierzak za kierownicą”	Poseł na Sejm RP Beata Bublewicz
250.	26.11.2015	Warszawa	V Ogólnopolska Konferencja Ekspercka „Poszukiwanie Osób Zaginionych”	Fundacja ITAKA w Warszawie
251.	20.11.2015	Łódź	Obchody Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka	Przedszkole Miejskie nr 163 w Łodzi

252.	25.11.2015	Lublin	II Ogólnopolska Konferencja Studentów Pracy Socjalnej „Prostytucja – sposób na życie czy przykra rzeczywistość? Współczesne uwarunkowania, przejawy i konsekwencje zjawiska prostytucji”	Koło Naukowe Studentów Pracy Socjalnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
253.	27.11.2015; 09.12.2015	Słupsk	Wydanie książki „Granica bólu. O źródłach agresji i przemocy” oraz konferencja „Budząca się szkoła – motywacje, relacje, uczenie się”	Grupa wydawnicza „Literatura Inspiruje” w Słupsku
254.	19–20.11.2015	Świdnica	Konkurs na projekt logo Świdnica – stolica dziecięcych marzeń oraz międzygimnazjalny turniej „Mam prawa i…”	Gimnazjum nr 2 w Świdnicy
255.	16.11–10.12.2015	Łódź	XII Łódzki Konkurs „Prawa Dziecka – Prawami Człowieka”	Szkoła Podstawowa nr 44 im. prof. Jana Molla w Łodzi
256.	16.11–19.12.2015	Wilno	Konkurs „Prawa człowieka w życiu dziecka”	Europejska Fundacja Praw Człowieka w Wilnie
257.	24.11.2015	Zabrze	Międzyszkolny konkurs „Czy znasz swoje prawa?”	Gimnazjum nr 29 w Zabrzu
258.	20.11.2015	Toruń	VIII Międzyszkolny Konkurs Plastyczny „Dzieci w Europie – Prawa dziecka”	Zespół Szkół nr 28 w Toruniu
259.	21.02.2016	Warszawa	Koncert charytatywny „Zimowa giełda humoru”	Fundacja „Do startu gotowi!” w Warszawie
260.	23–31.11.2015	Radłów	„ H(ej!)T TO SŁABOŚCI” – kampania profilaktyczna z zakresu przeciwdziałania przemocy rówieśniczej, mowie nienawiści oraz łamaniu praw dziecka	Stowarzyszenie AMOS – Placówki Wsparcia Dziennego w Radłowie
261.	09.11.2015	Warszawa	Konferencja „Budząca się szkoła – motywacja, relacje, uczenie się”	Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie
262.	08–11.12.2015	Warszawa	Projekt CEMS Chance	CEMS Chance – organizacja studencka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie
263.	24.11.2015	Poznań	Konferencja „Dzieci osierocone – jak pomóc dziecku po stracie bliskiej osoby”	Polskie Towarzystwo Opieki Paliatywnej Oddział w Poznaniu
264.	26.11.2015–31.03.2016	Poznań	V Międzyszkolny Konkurs Plastyczny dla uczniów klas I–III oraz I Międzyszkolny Konkurs Plastyczny dla uczniów IV–VI „Dziecko to człowiek, tylko, że mały – mam prawo do zdrowego odżywiania się”	Szkoła Podstawowa nr 87 im. Stefana Żeromskiego w Poznaniu
265.	05.12.2015	Warszawa	Akcja motomikołajki.pl	Fundacja „Jednym Śladem” w Warszawie
266.	01.12.2015	Lipowa	Kampania profilaktyczna „Nie jestem niewidzialny”	Gmina Lipowa
267.	04.12.2015	Szczecinek	IX edycja Zabawy Mikołajkowej „Tabor św. Mikołaja”	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Szczecinku
268.	17.12.2015	Warszawa	VII Edycja „A MY DO BETLEJEM”	Fundacja AND I AM UP w Ząbkach
269.	01.01–31.12.2016	Warszawa	Kampania „Jestem w drodze”	Fundacja „Jestem w drodze” w Warszawie

270.	04.12.2015	Warszawa	Konferencja „Zachowania agresywne w przedszkolu. Przyczyny i środki zaradcze”	Fundacja Pedagogium w Warszawie
271.	01.06.2015–31.07.2017	Warszawa	Projekt „Chrońmy dzieci w ośrodkach dla cudzoziemców”	Fundacja Dzieci Niczyje w Warszawie
272.	05.03.2016	Wrocław	V Konferencja „Dzieci z chorobami rzadkimi – leczenie, rehabilitacja, edukacja. Wrodzone choroby metaboliczne”	Fundacja „Potrafię Pomóc” na Rzecz Dzieci Niepełnosprawnych z Wadami Rozwojowymi we Wrocławiu
273.	16.11.2015–02.04.2016	Ostrołęka	XVIII Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy o Prawie	II Społeczne Liceum Ogólnokształcące im. Toniego Halika w Ostrołęce
274.	16.11.2015–30.06.2016	Kraków	„Akademia przyszłości” prowadzona przez Stowarzyszenie „Wiosna”	Stowarzyszenia „Wiosna” w Krakowie
275.	09.05–17.06.2016	Świdnica	XV Przegląd Małych Form Teatralnych	Szkoła Podstawowa nr 105 w Świdnicy
276.	12.01.2015	Łódź	Seminarium naukowe pt.: „MAM PLECAK, MAM PIÓRNIK, MAM AUTYZM”. Dziecko z autyzmem i zespołem Aspergera w systemie edukacji	Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi
277.	11.03–30.09.2016	Warszawa, Trójmiasto, Poznań, Wrocław	Warsztaty „Dni Rodziny”	Fundacja „Zwalcz Nudę” w Warszawie
278.	14.01.2015	Warszawa	Ogólnopolska konferencja naukowa „Zasoby wewnętrzne i rodzinne wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii w sieci wsparcia społecznego”	Wydział Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
279.	11.05.2016	Ruda Śląska	Przedsięwzięcie „Mama, Tata i Ja”	Szkoła Podstawowa nr 7 im. Adama Mickiewicza w Rudzie Śląskiej
280.	11.12.2015–31.03.2016	Warszawa	Nie hejtuję, bo czuję, czyli z jaką mocą rani słowo”	XXII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Jose Marti w Warszawie
281.	01.03–30.06.2016	Gdańsk	Turniej koszykówki dla uczniów szkół podstawowych ENERGA Basket Cup 2016	ENERGA S.A. w Gdańsku
282.	23.02.2016	Warszawa	Kampania społeczna „Twarze depresji. Nie oceniam. Akceptuję”	Stowarzyszenie Aktywnie Przeciwko Depresji w Warszawie
283.	01.01–25.02.2016	Kraków	Plebiscyt “Kreatywne Przedszkole w Krakowie”	PIK w Warszawie
284.	22.01–20.05.2016	Wrocław	Projekt „Polska Akademia Dzieci w Dolnośląskiej Szkole Wyższej”	Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu
285.	01.01–31.12.2016	Polska	Projekt „Poradnik Autystyczny” na rok 2016	Magdalena Brzeska
286.	06.02.2016	Kraków	Charytatywna Gala Stowarzyszenia Piękne Anioły pod nazwą „Skrzydła”	Stowarzyszenie „Piękne Anioły” w Krakowie
287.	01.03–30.06.2016	Warszawa	Ogólnopolski projekt edukacji prozdrowotnej „Czas na zdrowie. V edycja”	Fundacja Banku Ochrony Środowiska w Warszawie

Załącznik nr 8 – Wybrane konferencje, seminaria i spotkania

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1.	11 marca Włocławek	Szkoła Podstawowa Nr 23	udział w inauguracji „Akademii Rodziców" pt. „Jak odkrywać i rozwijać talenty naszych dzieci"; Akademia ma za zadanie wyposażyć opiekunów w wiedzę i umiejętności niezbędne w procesie rozwoju talentów u dzieci
2.	11 marca Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje, Ministerstwo Edukacji Narodowej	udział w konferencji zorganizowanej w ramach Rządowego programu na lata 2014–2016 „Bezpieczna Szkoła". Podczas spotkania zainaugurowany został ogólnopolski program certyfikowania placówek edukacyjnych „Chronimy Dzieci", które spełniają najwyższe standardy ochrony najmłodszych przed przemocą
3.	17 marca Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	udział w seminarium inaugurującym kampanię Rady Europy „1 na 5", zwracającą uwagę na problem seksualnego wykorzystywania dzieci
4.	1 kwietnia Warszawa	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	udział w posiedzeniu Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie powołanego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, dotyczącego omówieniu projektu „System Monitorowania, Analizy Ryzyka i Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie MONALIZA", opracowanego przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, a także projektu „Monitorowanie losów dziecka – standard postępowania pracowników socjalnych – narzędzie służące ochronie dzieci przed przemocą w rodzinie" i badań „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie"
5.	8 kwietnia Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej	udział w spotkaniu w sprawie podziału części subwencji przeznaczonej na finansowanie pobytu małoletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz możliwości wprowadzenia do porządku prawnego wypracowanych przez Rzecznika Praw Dziecka standardów pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach w zakresie edukacji, wychowania i opieki
6.	9 kwietnia Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej	udział w pracach jury konkursu, organizowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, dotyczącego wyłonienia polskiej delegacji na Europejskie Wysłuchanie Młodzieży w Parlamencie Europejskim
7.	13 kwietnia Wojnicz	Stowarzyszenie na rzecz dzieci „Dajemy nadzieję" z Wojnicza	udział w konferencji naukowej „Wczesne wspomaganie rozwoju szansą dla dziecka i jego rodziny – działania systemowe"
8.	15 kwietnia Włocławek	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna	wykład inauguracyjny „Prawa człowieka zaczynają się od praw dziecka" na VI Festiwalu Nauki, Kultury i Przedsiębiorczości; udział w obradach jury Konkursu Plastycznego dla uczniów klas IV–VI szkół podstawowych „Moje Prawa, Moje Obowiązki" w oparciu o pedagogikę Janusza Korczaka
9.	16 kwietnia Pleszew	Starostwo Powiatowe Powiatowa Świetlica Środowiskowa dla młodzieży dojeżdżającej – Lokalne Centrum Wolontariatu	debata z młodzieżą z 7 pleszewskich szkół „Czy społecznicy zmieniają świat?" w ramach Tygodnia Obywatelskiego w Pleszewie, zorganizowana przy okazji XV Wielkopolskich Dni – Stop Uzależnieniom – imprezy profilaktycznej, z udziałem aktywnych społeczników i samorządowców; mówiono o wartości jaką jest wolontariat w życiu dzieci, o aktywności obywatelskiej i społecznej uczestników debaty na rzecz dzieci i młodzieży oraz jej wpływu na ich rozwój zawodowy i osobisty

10.	20 kwietnia Goleniów	Poseł na Sejm RP Magdalena Kochan	udział w konferencji „Prawa dziecka, czy tylko obowiązki?" w Urzędzie Gminy i Miasta Goleniów, podczas której samorządowcy, nauczyciele i pracownicy socjalni dyskutowali o sytuacji najmłodszych obywateli tego regionu
11.	20 kwietnia Szczecin	Uniwersytet Szczeciński Wydział Prawa i Administracji	spotkanie ze studentami i kadrą naukową Uniwersytetu Szczecińskiego; wykład „Ochrona praw dziecka w polskim systemie prawnym" na konferencji „Odcienie sprawiedliwości – społeczeństwo, polityka, prawo"
12.	21 kwietnia Słupsk	Akademia Pomorska Wydział Nauk Społecznych Instytutu Pedagogiki i Pracy Socjalnej	wystąpienie z referatem „Dziecko – podmiot" na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Społeczno – edukacyjne konteksty praw dziecka"; spotkanie z młodzieżą uczestniczącą w kulturotechnicznym projekcie „Jestem podmiotem, a nie przedmiotem"
13.	22 kwietnia Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	warsztaty dla przedstawicieli samorządu wiejskiego z terenu gminy Żarów oraz pracowników urzędu miejskiego i ośrodka pomocy społecznej
14.	22 kwietnia Warszawa	Naczelny Sąd Administracyjny	doroczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego zwołane w celu rozpatrzenia informacji o działalności sądów administracyjnych w 2014 roku
15.	24 kwietnia Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP	spotkanie z Małżonką Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w związku z przypadającą 15. rocznicą powołania instytucji Rzecznika Praw Dziecka w Polsce
16.	27–29 kwietnia Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	udział w 10. Krajowym Seminarium Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Obywatelskich pod hasłem „Przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu"; w konferencji udział wzięli rzecznicy praw obywatelskich oraz przedstawiciele instytucji ochrony praw człowieka z 40 państw europejskich
17.	6 maja Warszawa	Parlamentarny Zespół ds. Dzieci	na posiedzeniu Zespołu poruszane były m.in. kwestie dostępności dzieci do leczenia stomatologicznego i wprowadzenia zakazu korzystania przez małoletnich z solariów
18.	8 maja Warszawa	Towarzystwo Przyjaciół Woli	udział w uroczystym odsłonięciu tablicy poświęconej Irenie Sendlerowej
19.	13 maja Warszawa	Sejm RP	udział w posiedzeniu Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta; omawiano status Książeczki Zdrowia Dziecka, która zyska rangę dokumentu państwowego i zostanie zapisana w ustawie we wzorach określonych rodzajów dokumentacji medycznej
20.	18 maja Włocławek	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna	udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej poświęconej pedagogice Janusza Korczaka „Aktualność pedagogii i pedagogiki Janusza Korczaka i Stefanii Wilczyńskiej"
21.	20 maja Warszawa	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	udział w drugim seminarium poświęconym pedagogice Janusza Korczaka z cyklu „Życie rzeczywiste, nie zapowiedź. Idee Korczaka we współczesnej pedagogice"; tematem było „Poczucie niemocy wychowuje cześć dla siły. Czy i jak dzieci mogą uczestniczyć w podejmowaniu decyzji w żłobku i przedszkolu?"
22.	28 maja Warszawa	Generalny Inspektor Danych Osobowych	udział w seminarium w ramach V edycji Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego GIODO „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli"
23.	29 maja Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	udział w uroczystej promocji doktorskiej i habilitacyjnej, zorganizowanej w ramach obchodów święta Akademii; w tym roku przyznano po raz pierwszy w historii Akademii specjalne wyróżnienie – statuetkę „Okulary Marii Grzegorzewskiej", którym uhonorowano Rzecznika Praw Dziecka

24.	9 czerwca Warszawa	Koalicja na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej	udział w III Kongresie Rodzicielstwa Zastępczego, który odbywał pod hasłem „Dziecko jest najważniejsze", a temat przewodni dotyczył „Więzi i planowania stałości opieki"; wręczone zostały odznaczenia państwowe nadane rodzicom zastępczym przez Prezydenta RP
25.	12 czerwca Piecki	Marszałek Województwa Warmińsko–Mazurskiego Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	udział w posiedzeniu Rady do spraw Rodzin Województwa Warmińsko–Mazurskiego; dyskutowano m.in. o roli lokalnych systemów wsparcia rodzin z małymi dziećmi
26.	15 czerwca Jarosław	Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno–Ekonomiczna im ks. Bronisława Markiewicza	udział w debacie poświęconej prawom dziecka, procesom legislacyjnym i aktualnym pracom RPD w różnych obszarach swojej działalności. W wydarzeniu udział wzięli dyrektorzy placówek edukacyjnych, nauczyciele, rodzice, młodzież z jarosławskich szkół oraz studenci pedagogiki PWSTE w Jarosławiu
27.	15 czerwca Rzeszów	Podkarpacki Kurator Oświaty	udział w konferencji dotyczącej działalności Rzecznika Praw Dziecka oraz przygotowań do organizacji wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży.
28.	23 czerwca Warszawa	Sejm RP	udział w konferencji Parlamentarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania i Rozwiązywania Problemów Otyłości – Żywienie i aktywność fizyczna dzieci i młodzieży w wieku szkolnym; debata dotyczyła też systemu opieki zdrowotnej i profilaktyki nadwagi i otyłości. Wręczenie nagród zwycięzcom IV edycji konkursu wiedzy o zdrowym stylu życia „Trzymaj Formę!"
29.	24 czerwca Bydgoszcz	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Komenda Wojewódzka Policji Stowarzyszenie „Misie Ratują Dzieci"	udział w konferencji oraz przekazanie maskotek Misia Ratownika służbom ratowniczym, policji i straży pożarnej w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej"
30.	2 lipca Białobrzegi	Stowarzyszenie Chorych na Mukopolisacharydozę (MPS) i Choroby Rzadkie	udział w XIII Międzynarodowej Konferencji „Choroby rzadkie razem przekraczamy granice"; Stowarzyszenie otrzymało Odznakę Honorową za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI – za profesjonalizm, empatię, skuteczność i determinację podczas codziennej pracy; w 2015 roku Stowarzyszenie obchodziło 25. rocznicę założenia
31.	7 września Wrocław	Parlamentarny Zespół ds. dzieci Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego Senacka i Sejmowa Komisja Zdrowia	udział we wspólnym posiedzeniu Senackiej i Sejmowej Komisji Zdrowia, Parlamentarnego Zespołu ds. Dzieci oraz Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pediatrycznego. Podczas spotkania dyskutowano o najważniejszych aspektach profilaktyki zdrowotnej dzieci, konieczności rozwoju terapii protonowej, problemach w leczeniu najmłodszych z chorobą Leśniowskiego–Crohna oraz pomyśle na niekomercyjne badania kliniczne
32.	11 września Poznań	Exactus sp. j. Międzynarodowe Targi Poznańskie	udział w konferencji prasowej na temat roli lekarzy dentystów w wykrywaniu objawów przemocy wobec dzieci z okazji premiery książki skierowanej do studentów medycyny i stomatologów „Rola lekarza dentysty w rozpoznawaniu objawów przemocy wobec dzieci"
33.	16 września Wrocław	Poseł na Sejm RP Ewa Wolak	udział w debatach „Rola demokracji w życiu ucznia" oraz „Rola rodziców w demokratycznej szkole", rozmowy z rodzicami – przedstawicielami Rady Rodziców i przedstawicielami oświaty oraz władz miasta
34.	16 września Wrocław	Poseł na Sejm RP Ewa Wolak	spotkania z uczniami i rozmowy z rodzicami uczniów z 12 szkół z Wrocławia i Brzegu Dolnego
35.	16 września Wrocław	Polskie Towarzystwo Pediatryczne	spotkanie z pediatrami przed XXXIII Ogólnopolskim Zjazdem Pediatrów

36.	25 września Warszawa	Fundacja Przyjaciółka	udział w spotkaniu podsumowującym 15–lecie Fundacji Przyjaciółka
37.	30 września Szczytno	Dyrekcja Specjalnego Ośrodka Szkolno–Wychowawczego Jeden Świat – program wspierania rodziców niepełnosprawnych dzieci	udział w konferencji „Prawa dziecka – frazes czy fundament?", czyli czy o prawach dziecka należy mówić w kontekście obowiązków, dedykowanej przedstawicielom instytucji pomocy dziecku i rodzinie z całego powiatu. Mówiono też o Januszu Korczaku i jego spuściźnie, o obszarach działania policji w zakresie ochrony praw dziecka, o prawach dziecka w mediach społecznościowych
38.	3 października Chrzanów	Krakowskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych	udział w Małopolskim Kongresie Dziecka i Rodziny, na którym podsumowano funkcjonowanie i realizację zadań ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w ciągu ostatnich trzech lat w regionie; briefing prasowy Rzecznika Praw Dziecka i Ministra Sprawiedliwości dotyczący poradnika prawnego dla młodzieży „Przychodzi uczeń do prawnika", prezentacja podręcznika „Przychodzi uczeń do prawnika", przygotowanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości
39.	7 października Warszawa	Tramwaje Warszawskie	udział w konferencji inaugurującej VII edycję kampanii Warszawskiej Linii Edukacyjnej. Celem akcji jest zwiększenie bezpieczeństwa na drogach oraz propagowanie wśród najmłodszych dobrych nawyków podczas podróży komunikacją miejską
40.	8 października Warszawa	Sejm RP	udział w uroczystości nadania imienia Jacka Kuronia sali, w której odbywają się posiedzenia Komisji Polityki Społecznej i Rodziny
41.	12 października Warszawa	Stowarzyszenie Komunikacji Marketingowej SAR	udział w uroczystej ceremonii wręczenia nagród Effie, na której Rzecznik Praw Dziecka odebrał brązową statuetkę w konkursie Effie Awards 2015 za kampanię „Jestem mamy i taty"
42.	13 października Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej Wydawnictwo „Głos Nauczycielski"	udział w Gali Konkursu „Nauczyciel roku", której celem jest uhonorowanie nauczycieli i pedagogów – mistrzów w swoim zawodzie, cenionych przez uczniów, rodziców i społeczność lokalną
43.	14 października Warszawa	Fundacja „Zielone Domy" Dyrekcja Żłobków m. st. Warszawy Przedstawicielstwo Walonia–Bruksela	udział w Konferencji „Przyjmowanie małego dziecka w żłobku i przedszkolu. Wsparcie rozwoju autonomii dziecka" z udziałem JKM Królowej Belgów Matyldy. Dyskutowano o zadaniach opiekunów dziecięcych i psychologów w budowaniu samodzielności małego dziecka oraz praktycznych metodach pracy z dziećmi, wzmacniającymi ich autonomię
44.	14 października Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej	udział w centralnych uroczystościach z okazji Dnia Edukacji Narodowej; najzdolniejszym uczniom wręczono stypendia naukowe, a wyróżnionym nauczycielom i pracownikom oświaty odznaczenia państwowe
45.	15 października Warszawa	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	udział w podsumowaniu realizacji rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej 2007–2015", który łączy działania policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego
46.	16 października Warszawa	Sejmowa Komisja Polityki Społecznej i Rodziny	debata z okazji Dnia Papieża Jana Pawła II poświęcona wykluczeniu społecznemu, zorganizowana w ramach konferencji przypominającej naukę społeczną Świętego Jana Pawła II
47.	17 października Bydgoszcz	Komenda Główna Policji Impresariat programu PaT Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	udział w konferencji prasowej z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Prezydentem Bydgoszczy i liderem Programu PaT zapowiadającej I Zlot PaTPORTów
48.	19 października Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje	udział w XII Ogólnopolskiej Konferencji „Pomoc Dzieciom – ofiarom przestępstw"

49.	20 października Warszawa	Narodowe Centrum Kultury	udział w uroczystości „Wieczór Twórców Kultury dla Dzieci”; uhonorowano wyróżniających się twórcy kultury dla najmłodszych
50.	20 października Warszawa	Ministerstwo Edukacji Narodowej	udział w Gali finałowej konkursu „Wy(ko)miksuj się z dopalaczy”; celem konkursu było upowszechnienie wśród dzieci i młodzieży wiedzy na temat szkodliwego działania dopalaczy
51.	21 października Warszawa	Ministerstwo Zdrowia Centrum Zdrowia Dziecka	udział w czternastej edycji konferencji „Polaków zdrowia portret własny 2015”; tematyka spotkania skupiała się wokół szeroko rozumianej opieki nad dzieckiem
52.	23 października Warszawa	Fundacja Nowatorska Edukacja	udział w konferencji „Dziecko ma prawo do sukcesu”. W spotkaniu wzięli udział dyrektorzy szkół i placówek, nauczyciele i rodzice. Dyskutowano m.in. o tym, czy warto rozwijać postawy przedsiębiorcze u dzieci, jak efektywnie korzystać z multimediów, jak zaprzyjaźnić dziecko z książką i jak pracować z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych
53.	26 października Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	podsumowanie konkursu prac magisterskich i doktorskich poruszających problematykę praw dziecka w VI edycji otwartego konkursu Rzecznika Praw Dziecka
54.	5 listopada Kraków	Pracownia Stomatologii Dziecięcej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego Sekcja Stomatologii Dziecięcej Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego	udział w II Międzynarodowej Konferencji Naukowo–Szkoleniowej Stomatologii Dziecięcej Fear&Pain poświęconej wszystkim aspektom wizyty dziecka w gabinecie stomatologicznym
55.	10 listopada Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie ze Społecznymi Doradcami Rzecznika Praw Dziecka; podsumowanie najważniejszych działań oraz dyskusja o najpilniejszych problemach do rozwiązania
56.	12 listopada Warszawa	Sejm RP	udział w pierwszym posiedzeniu Sejmu RP VIII kadencji
57.	12 listopada Warszawa	Senat RP	udział w pierwszym posiedzeniu IX kadencji Senatu RP
58.	16 listopada Warszawa	Fundacja Mimo Wszystko	udział w uroczystości wręczenia statuetek „Przyjaciel Zaczarowanego Ptaszka”, honorującego osoby i instytucje, które aktywnie wspierają organizację Festiwalu Zaczarowanej Piosenki im. Marka Grechuty dla osób niepełnosprawnych
59.	21 listopada Legnica	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Okręgowy i Miejski	udział w IV Forum Laureatów Statuetki „Nade wszystko dla Dzieci” oraz w debacie o prawach dziecka z okazji 70–lecia działalności TPD w Legnicy
60.	24 listopada Toruń	Kujawsko–Pomorski Ośrodek Adopcyjny	udział w konferencji inaugurującej kampanię promującą ideę adopcji „Lepsza przyszłość w domu z uśmiechem”
61.	14 grudnia Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z Wojewódzkimi Konsultantami ds. Pediatrii z całego kraju – debata o problemach lekarzy pracujących z dziećmi; Konsultanci przekazali sprawozdanie z działań w 2015 r., omówiono kwestie dotyczące dokumentacji medycznej oraz specjalizacji w pediatrii

Załącznik nr 9 – Wybrane spotkania w ramach promocji praw dziecka

L.p.	Data i miejsce	Organizator	Wydarzenie
1	15 stycznia Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klasy II ze Szkoły Podstawowej nr 3 im. Małego Powstańca w Ząbkach; dzieci dyskutowały o prawach dziecka w Polsce i na świecie, pracy Rzecznika Praw Dziecka, przemocy wobec dzieci
2	26 lutego Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z Julkiem – uczniem Zespołu Szkół nr 4 „Łejery" z Poznania, który postanowił napisać książkę o ludziach pomagających dzieciom, żeby dzieci dowiedziały się, „jacy oni naprawdę są"
3	26 marca Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci i młodzieży – wolontariuszy ze szkolnego koła „Pomocna dłoń" z Gminy Piecki; młodzi ludzie uczestniczyli w warsztatach o prawach dziecka
4	1 kwietnia Warszawa	Polskie Radio S.A.	udział w inauguracji nowego programu radia publicznego skierowanego do dzieci i rodziców – Polskie Radio Dzieciom, spotkanie z dziećmi i rodzicami
5	13 kwietnia Tarnów Ryglice	Stowarzyszenie na rzecz dzieci „Dajemy nadzieję" z Wojnicza	spotkania z wychowankami Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej „Słoneczny Dom" oraz uczestnikami Warsztatów Terapii Zajęciowej im. Jana Pawła II w Tarnowie; udział w inauguracji Młodzieżowej Rady Miejskiej Ryglic
6	15 kwietnia Włocławek	Wyższa Szkoła Humanistyczno–Ekonomiczna	udział w losowaniu grup biorących udział w III Memoriale w Piłkę Siatkową im. Janusza Korczaka pod hasłem „Stop Przemocy wobec Dzieci"; spotkania z dziećmi, młodzieżą i studentami
7	16 kwietnia Chocz	Dyrekcja Zespołu Szkół	spotkania i dyskusje z przedszkolakami, uczniami szkoły podstawowej, gimnazjalistami i kadrą
8	18 kwietnia Warszawa	Klinika Budzik Fundacja Akogo?	udział – w ramach obchodów Dnia Pacjenta w Śpiączce – w pierwszym spotkaniu pacjentów wybudzonych ze śpiączki w Klinice Budzik, ich rodzin i personelu medyczno–opiekuńczego
9	20 kwietnia Goleniów	Dyrekcja Zespołu Szkół Specjalnych	spotkania z uczniami i nauczycielami z Zespołu Szkół Specjalnych; rozmowy dotyczyły głównie przysługujących dzieciom praw oraz praktycznych aspektów ich realizacji
10	21 kwietnia Słupsk	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	spotkanie z podopiecznymi placówki wsparcia dziennego nr 2, która prowadzi zajęcia dla dzieci w wieku od 7 do 15 lat, pochodzących ze środowisk objętych szczególną opieką MOPR–u
11	22 kwietnia Warszawa	Poseł na Sejm RP Beata Bublewicz	udział w finale III edycji literacko plastycznego konkursu dla dzieci „Zwierzak za kierownicą" dedykowanego przedszkolakom oraz uczniom szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Celem konkursu jest rozpowszechnianie wśród najmłodszych uczestników ruchu drogowego wiedzy o bezpiecznych zachowaniach na drodze oraz wiedzy o ochronie przyrody
12	23 kwietnia Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klas II ze Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 82 im. Jana Pawła II w Warszawie; dzieci uczestniczyły w warsztatach poświęconych praktycznemu wymiarowi realizacji praw dziecka
13	24 kwietnia Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klasy V ze Szkoły Podstawowej nr 279 w Warszawie; młodzież wzięła udział w warsztatach i dyskusji o prawach dzieci
14	25 kwietnia Toruń	Komenda Główna Policji	udział w III Kujawsko–Pomorskim Przystanku PaT; spotkania z młodzieżą z grup działających w ramach programu PaT oraz SymPaTykami, którzy przez profilaktykę rówieśniczą promują modę na życie bez uzależnień; spotkanie z dziećmi – uchodźcami z Donbasu

15	8 maja Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta młodzieży z Gimnazjum nr 114 z Oddziałami Integracyjnymi w Warszawie; uczniowie wzięli udział w warsztatach dotyczących praw dziecka, zainicjowali dyskusję dotyczącą przeciwdziałania przemocy wobec dzieci
16	15 maja Nysa	Dyrekcja Szkoły Podstawowej Nr 1 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu	spotkanie z uczniami i nauczycielami z okazji jubileuszu 10–lecia nadania szkole imienia Kawalerów Orderu Uśmiechu. Szkoła, w uznaniu zasług dla ochrony godności praw dziecka, została wyróżniona przez Rzecznika Praw Dziecka Odznaką INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI (Obrońcy Godności Dzieci)
17	16 maja Warszawa	Warszawskie Targi Książki	spotkania z najmłodszymi uczestnikami VI Warszawskich Targów Książki
18	19 maja Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klas IV–VI ze Szkoły Podstawowej Nr 4 im. Mikołaja Kopernika w Kutnie zorganizowana w ramach prowadzonego w szkole projektu edukacyjnego „Prawa człowieka zaczynają się od praw dziecka”
19	20 maja Wołomin	Wołomińskie Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym	spotkanie z podopiecznymi Koła i organizacjami pozarządowymi z okazji jubileuszu 20–lecia powstania Koła oraz w ramach obchodów Dnia Godności Osób Niepełnosprawnych
20	21 maja Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klas pierwszych Publicznego Gimnazjum im. Polskich Noblistów w Pajęcznie; młodzież wzięła udział w warsztatach dotyczących praw dziecka, żywo dyskutowała o prawach dzieci i pracy Rzecznika
21	22–23 maja Śrem	Władze Miasta Publiczna Szkoła Podstawowa im. Kawalerów Orderu Uśmiechu	udział w XI Zlocie Szkół i Placówek imienia Kawalerów Orderu Uśmiechu, spotkania z dziećmi i młodzieżą – delegacjami 16 placówek z całej Polski, z nauczycielami i społecznikami
22	23 maja Kórnik–Bnin	wolontariusze grupy Volontario z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Wydział Pedagogiczny	spotkanie z dziećmi z Domu Dziecka w Kórniku–Bninie. Okazją był 27. Wiosenny Rajd Studenci Dzieciom połączony z Dniem Rodziny organizowany przez wolontariuszy grupy Volontario; udział w nim wzięło 20 drużyn z okolicznych placówek opiekuńczo–wychowawczych
23	27 maja Oleśnica	Dyrekcja I Liceum Ogólnokształcącego im. Juliusza Słowackiego	udział w organizowanym w szkole Festiwalu Nauki połączonym z dniem Otwartych Drzwi dla uczniów klas trzecich gimnazjów; spotkania warsztatowe z młodzieżą poświęcone były tematyce praw dziecka
24	29 maja Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów z Publicznej Szkoły Podstawowej Nr 8 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Ostrowcu Świętokrzyskim
25	31 maja Radzyń Podlaski	Komenda Główna Policji	udział w Gali Finałowej Regionalnego Mazowiecko–Lubelskiego Przystanku PaT – programu „Profilaktyka a Ty”; młodzież przybyła z 24 grup PaT. Był to też Pierwszy Lubelski Przystanek PaT
26	1 czerwca Warszawa	Kancelaria Sejmu RP	udział w XXI posiedzeniu Sejmu Dzieci i Młodzieży; podczas obrad młodzi posłowie przyjęli uchwałę w sprawie miejsca młodych ludzi w przestrzeni publicznej
27	3 czerwca Skierniewice	Fundacja „Dziecięcy Uśmiech”	udział w obchodach 15–lecia istnienia Fundacji oraz wręczenie jej Odznaki Honorowej za Zasługi dla Ochrony Praw Dziecka INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI (Obrońcy Godności Dzieci)
28	3 czerwca Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci ze Szkoły Podstawowej Nr 12 w Elblągu; wszyscy uczniowie z klas 0–6 co roku biorą udział w zajęciach popularyzujących prawa dziecka

29	8 czerwca Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z klas II–VI z Oleśnicy wraz z tutorami, jako jedna z nagród dla laureatów ogólnopolskiego konkursu „Wydarzenie Społeczne”, organizowanego przez Akademię Przyszłości przy Stowarzyszeniu WIOSNA z Krakowa
30	10 czerwca Warszawa	Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy	udział w finale 4. Ogólnopolskiego Konkursu „Ratujemy i Uczymy Ratować”, zorganizowanego dla dzieci z klas I–III, z ośmiu szkół podstawowych z całej Polski
31	12 czerwca Piecki	Marszałek Województwa Warmińsko–Mazurskiego Wójt Gminy Piecki Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Dyrekcja Zespołu Szkół	udział w podsumowaniu XVII Warmińsko–Mazurskich Dni Rodziny – wydarzeniu przyświecało hasło „Rodzina drogowskazem życia”. Podczas finału podsumowano akcję „Rodzino Trzymaj Formę”, konkurs plastyczno–literacki „Ja i moja rodzina” oraz kampanie profilaktyczne przeprowadzone przez Zespół Szkół
32	14 czerwca Kraków	Centrum Młodzieży im. dr Henryka Jordana	udział w jubileuszu 40–lecia Zespołu Pieśni i Tańca „Małe Słowianki”; Zespół zrzesza uczniów w wieku 6–19 lat ze 143 krakowskich szkół, występuje na scenach polskich i zagranicznych
33	15 czerwca Jarosław	Poseł na Sejm RP Tomasz Kulesza Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno–Ekonomiczna im ks. Bronisława Markiewicza Główny Inspektorat Transportu Drogowego	udział w spotkaniu i warsztatach prowadzonych przez Główny Inspektorat Transportu Drogowego dla przedszkolaków, dotyczących zachowania bezpieczeństwa w ruchu drogowym pod hasłem „Odblaskowa szkoła Tirka”
34	15 czerwca Rzeszów	Poseł na Sejm RP Tomasz Kulesza	wizyta w Fundacji Podkarpackie Hospicjum dla Dzieci; spotkanie z podopiecznymi i kadrą ośrodka
35	18–19 czerwca Piła	Senator RP Mieczysław Augustyn	odwiedziny w Zespole Szkół Nr 2 im. Królowej Jadwigi i w Dziecięcym Szpitalu Specjalistycznym im. Stanisława Staszica oraz w szkolnej poradni psychologiczno–pedagogicznej, gdzie m.in. rozmawiano o warunkach nauczania 6 latków
36	18 czerwca Szydłowo	Senator RP Mieczysław Augustyn	spotkanie z rodziną zastępczą
37	18–19 czerwca Biała Trzcianka Krzyż Wielkopolski Wronki Chojno	Poseł na Sejm RP Maria Małgorzata Janyska	wizyty w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Białej, w Trzciance udział w posiedzeniu Dziecięcej Sesji Rady Miejskiej, w Krzyżu Wielkopolskim, gdzie odbyło się spotkanie z dziećmi z Placówki Opiekuńczo–Wychowawczej Stowarzyszenia „Słoneczny Dom”. Spotkanie było okazją do omówienia bieżących problemów dostępności do lekarzy specjalistów. Wizyta w Przedszkolu Nr 1 „Bajkowy Świat” we Wronkach; spotkania z rodzinami zastępczymi
38	22 czerwca Ostrowiec Świętokrzyski	Prezydent Miasta Dyrekcja Szkoły Podstawowej Nr 3 Szkoły Podstawowej Nr 8	spotkania z uczniami dwóch szkół podstawowych w Ostrowcu Świętokrzyskim, które aktywnie włączają się w kampanie promujące prawa dziecka
39	23 czerwca Warszawa	Mazowiecki Kurator Oświaty Komenda Główna Policji	X Przystanek Pat – udział w jubileuszu 10–lecia programu Komendy Głównej Policji „Profilaktyka a Ty”; podpisanie *Deklaracji Mazowieckiej Grupy SymPaTyków Programu PaT*
40	24 czerwca Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka Impresariat programu Profilaktyka a Ty	spotkanie ze społecznością PaT przy pomniku Janusza Korczaka oraz wręczenie insp. Grzegorzowi Jachowi Odznaki INFANTIS DIGNITATIS DEFENSORI (Obrońcy Godności Dzieci)

41	24 czerwca Szubin	Dyrekcja Gimnazjum Nr 1 Burmistrz Miasta	spotkanie z uczniami gimnazjum i Zespołu Szkół Nr 4 oraz lokalną społecznością
42	1 lipca Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z reprezentacją XXI Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży; dyskutowano o motywowaniu przedstawicieli samorządu terytorialnego do powoływania i wspierania młodzieżowych rad miast, gmin i powiatów. Zespół złożony z Marszałków i Posłów XXI Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży otrzymał status Społecznej Rady Doradczej Rzecznika Praw Dziecka. Jednym z zadań rady będzie wypracowanie propozycji standardów dla samorządów terytorialnych, dotyczących powoływania i organizacji rad młodzieżowych
43	7 lipca Szczawno–Zdrój	„Uzdrowisko Szczawno–Jedlina”	udział w otwarciu wyremontowanego Dziecięcego Szpitala Uzdrowiskowego „Mieszko” dla dzieci chorych na cukrzycę, otyłość, alergie i astmę
44	11 lipca Tuchola	Stowarzyszenie Via Natura	spotkania z dziećmi i młodzieżą, udział w koncercie „Via Natura – mieszkańcom Tucholi”
45	27 lipca Milicz	Fundacja KOM Społeczna Szkoła Podstawowa im. Astrid Lindgren	spotkania w ramach akcji Miasto Dzieci w Miliczu – edukacyjnej imprezy wakacyjnej dla małych mieszkańców gminy
46	7 sierpnia Łódź	Fundacja Gajusz	spotkania z dziećmi z łódzkiego hospicjum stacjonarnego Fundacji „Pałac” oraz z lokalnymi władzami i rodzinami zastępczymi
47	29 sierpnia Żukowo	Dyrekcja Gimnazjum Nr 2	spotkanie z dziećmi z udziałem reprezentantów kilku lokalnych szkół (występy, rozmowy, rozdanie plecaków z wyprawkami szkolnymi) oraz spotkanie z rodzicami poświęcone dobru i bezpieczeństwu dzieci; wizyta w gdańskim szpitalu, gdzie Rzecznik Praw Dziecka interweniował w sprawie hospitalizowanej tam rocznej dziewczynki, która trafiła z oznakami pobicia
48	30 sierpnia Przemyśl	Caritas Polska	udział w finale kolejnej edycji akcji „Tornister pełen uśmiechów”, w ramach której 8 tysięcy uczniów z archidiecezji przemyskiej i diecezji ościennych: rzeszowskiej oraz zamojsko–lubaczowskiej odebrało tornistry z wyprawką szkolną
49	1 września Stary Waliszew	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Waliszew i Okolic Dyrekcja Zespołu Szkół	udział w inauguracji roku szkolnego 2015/2016; spotkanie i rozmowy z uczniami o prawach dziecka, spotkania z przedstawicielami grona nauczycielskiego, rady rodziców i organu prowadzącego Szkołę
50	7 września Wrocław	Fundacja Na ratunek dzieciom z chorobą nowotworową Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich	udział w uroczystości otwarcia „Przylądka Nadziei” – Kliniki Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej Ponadregionalnego Centrum Onkologii Dziecięcej
51	9 września Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci ze Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Abstynenckiej „PAŁACYK” z Piotrkowa Trybunalskiego, laureatów konkursu fotograficzno – literackiego z zakresu profilaktyki uzależnień
52	14 września Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta 5–latków z warszawskiego Przedszkola nr 50 na Ursynowie; dzieci inicjowały wielowątkowe dyskusje, wzięły udział w warsztatach
53	15 września Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów klasy I dziennikarsko–prawniczej VI Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego ze Szczecina
54	16 września Wrocław	Poseł na Sejm RP Ewa Wolak	spotkania z uczniami oraz debaty z władzami oświatowymi i rozmowy z rodzicami uczniów z 12 szkół
55	19 września Warszawa	Fundacja Muzyczny Krąg	udział w przeglądzie dziecięcych zespołów wokalnych i tanecznych z całej Polski w ramach II Festiwalu Zespołów Dziecięcych „Piosenka, Uśmiech i My” – wydarzeniu, które wpisało się w obchody Światowego Dnia Orderu Uśmiechu

56	26 września Goleniów Koszalin	Poseł na Sejm RP Magdalena Kochan	spotkanie z dziećmi, pracownikami socjalnymi, pedagogami w miejscowościach Most, Święta, Goleniów, gdzie powstały nowoczesne i bardzo dobrze wyposażone świetlice dla dzieci; w Goleniowskim Domu Kultury odbyły się rozmowy z dziećmi, młodzieżą o ich prawach oraz z pedagogami szkolnymi, dyrektorami jednostek oświatowych i pracownikami; wizyta w Pogotowiu Rodzinnym w Sianowie oraz TPD Koszalin
57	29 września Warszawa	Senat Komisja Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Fundacja Cyryla i Metodego – Inicjatywa Tato.Net	udział w III edycji konkursu „List do ojca" kierowanego do uczniów klas IV–V szkół podstawowych, który zwraca uwagę na znaczenie ojców w budowaniu harmonii rodzinnej i procesie wychowawczym
58	30 września Szczytno	Dyrekcja Specjalnego Ośrodka Szkolno–Wychowawczego	spotkanie z wychowankami Ośrodka i rodzicami, udział w podsumowaniu innowacji pedagogicznej „Prawa dziecka – frazes czy fundament?"
59	2 października Chrzanów	Małopolski Uniwersytet dla Dzieci Dyrekcja I Liceum Ogólnokształcącego im. S. Staszica	udział w inauguracji kolejnej edycji dziecięcego uniwersytetu, spotkania z lokalnymi samorządami uczniowskimi szkół podstawowych i gimnazjów; wizyta u dzieci przebywających na Oddziale Pediatrycznym Szpitala Powiatowego w Chrzanowie
60	2 października Rybnik–Niewiadom	dzieci z Placówki Wsparcia Dziennego	spotkanie z dziećmi z Placówki Wsparcia Dziennego w Rybniku–Niewiadomiu, które zaprosiły Rzecznika Praw Dziecka, wysyłając specjalną kartkę pocztową
61	4 października Niedrzwica Duża	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji	spotkanie z dziećmi, władzami, przedstawicielami środowiska oświatowego i mieszkańcami Gminy
62	5 października Radom	Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 6	udział w Gali XXV–lecia Samorządu Uczniowskiego ZSO Nr 6, jednego z najstarszych samorządów szkolnych w całym kraju, niezwykle aktywnym na co dzień. Spotkanie z młodzieżą z Ogólnokształcącego Liceum Językowego w ramach „Tygodnia Wychowania w Szkole"
63	6 października Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z Zespołu Szkolno–Przedszkolnego w Rogoźnicy z klas III–IV – kontynuacja spotkań promujących prawa dziecka wśród najmłodszych
64	7 października Warszawa	Tramwaje Warszawskie Fundacji Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy Komenda Stołeczna Policji	udział w warsztatach pierwszej pomocy przedmedycznej dla dzieci w ramach konferencji inaugurującej kampanię VII edycji Warszawskiej Linii Edukacyjnej
65	15 października Warszawa	Polski Ośrodek Międzynarodowego Stowarzyszenia Teatrów dla Dzieci i Młodzieży ASSITEJ	udział w zakończeniu i podsumowaniu XIX Międzynarodowego Festiwalu Teatrów dla Dzieci i Młodzieży KORCZAK
66	16 października Warszawa	Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy	udział w biciu rekordu w resuscytacji krążeniowo–oddechowej (RKO). W bicie rekordu zaangażowały się szkoły podstawowe uczestniczące w Programie Edukacyjnym „Ratujemy i Uczymy Ratować" oraz instytucje rządowe i pozarządowe, OSP, uczelnie, szkoły prywatne oraz firmy

67	17 października Bydgoszcz	Komenda Główna Policji Impresariat programu PaT	spotkanie z młodzieżą i ich opiekunami uczestniczącymi w I Ogólnopolskim Zlocie PaTPORTów; spotkania z małymi pacjentami na oddziałach chirurgicznym i pediatrycznym Wojewódzkiego Szpitala Pediatrycznego; wizyta w placówce opiekuńczo–wychowawczej i spotkanie z wychowankami i opiekunami przebywającymi w mieszkaniu usamodzielniającym Bydgoskiego Zespołu Placówek Opiekuńczo–Wychowawczych
68	19 października Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	spotkanie z uczestnikami projektu Erazmus+ z Zespołu Szkolno–Przedszkolnego w Smardzewicach
69	27 października Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci z Sejmiku Uczniowskiego Gimnazjum Nr 10 w Warszawie
70	4 listopada Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta dzieci klas II–III ze Szkoły Podstawowej Nr 2 w Płońsku w ramach przygotowań do szkolnych obchodów Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka (20 listopada)
71	4 listopada Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	wizyta uczniów VI klasy Szkoły Podstawowej z Nowej Wsi
72	20 listopada Świdnica	Rzecznik Praw Dziecka	udział w obchodach Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka świętowanego w całym kraju
73	24 listopada Toruń	Kujawsko–Pomorski Ośrodek Adopcyjny	spotkania z uczniami z toruńskich placówek edukacyjnych
74	14 grudnia Warszawa	Impresariat programu Profilaktyka a Ty	udział w świątecznym spotkaniu społeczności PaT
75	23 grudnia Świdnica	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Chorych „Serce”	spotkanie świąteczne

Załącznik nr 10 – Skład osobowy Społecznej Rady Doradczej Rzecznika Praw Dziecka

1) **Renata Durda** – Kierownik Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia" Instytutu Psychologii Zdrowia w Warszawie
2) **Anna Dymna** – Prezes Fundacji „Mimo wszystko" w Krakowie
3) **Elżbieta Golińska** – dziennikarka, Członek Zarządu Fundacji Towarzystwo Przyjaciół Centrum Zdrowia Dziecka; redaktor naczelny gazety „PaTrz", ogólnopolskiego programu „Profilaktyka a Ty"
4) **inspektor Grzegorz Jach** – Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. promocji bezpieczeństwa publicznego, organizator Przystanku PaT, inicjator akcji „Profilaktyka a Ty"
5) **prof. Teresa Jackowska** – Ordynator i Kierownik Kliniki Pediatrii CMPK Szpitala Bielańskiego w Warszawie; Polskie Towarzystwo Pediatryczne, Konsultant Wojewódzki w dziedzinie pediatrii
6) **Rafał Janiszewski** – ekspert w zakresie lecznictwa stacjonarnego
7) **dr Paweł Jaros** – sędzia, były Rzecznik Praw Dziecka
8) **prof. Ewa Jarosz** – pracownik naukowy Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego
9) **Mirosława Kątna** – Przewodnicząca Komitetu Ochrony Praw Dziecka w Warszawie
10) **dr Laura Koba** – pracownik naukowy w Instytucie Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego
11) **Barbara Maria Kolago** – muzyk, kompozytor, społecznik
12) **prof. Marek Konopczyński** – Rektor PEDAGOGIUM Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie
13) **Anna Lechowska** – Prezes Stowarzyszenia dla Dzieci i Młodzieży SZANSA w Głogowie
14) **Joanna Luberadzka–Gruca** – Wiceprezes Zarządu Fundacji Przyjaciółka
15) **Edward Lutczyn** – artysta plastyk
16) **prof. Bibiana Mossakowska** – chirurg dziecięcy
17) **prof. Bożena Muchacka** – Dyrektor Instytutu Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie
18) **ks. dr Arkadiusz Nowak** – Prezes Zarządu Instytutu Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej

19) **Teresa Ogrodzińska** – Prezes Zarządu Fundacji Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego
20) **Małgorzata Ohme** – psycholog dziecięcy i rodzinny
21) **prof. Dorota Olczak–Kowalczyk** – Konsultant Krajowy ds. stomatologii dziecięcej
22) **prof. Jan Oleszczuk** – Kierownik Katedry i Kliniki Położnictwa i Perinatologii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
23) **Piotr Pawłowski** – Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji w Warszawie
24) **dr Aleksandra Piotrowska** – psycholog dziecięcy
25) **Agnieszka Rękas** – sędzia Sądu Okręgowego w stanie spoczynku
26) **Teresa Romer** – sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku
27) **dr Monika Sajkowska** – Dyrektor i Prezes Zarządu Fundacji Dzieci Niczyje
28) **prof. Barbara Smolińska–Theiss** – Kierownik Zakładu Pedagogiki Społecznej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
29) **Anna Sobiesiak** – Dyrektor Ośrodka Adopcyjno–Opiekuńczego w Toruniu
30) **Henryka Sokołowska** – Prezes Stowarzyszenia Integracyjnego „Klub Otwartych Serc" w Warszawie
31) **ks. prof. Adam Solak** – Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
32) **prof. Stanisław Leszek Stadniczeńko** – Kierownik Katedry Teorii, Filozofii Prawa i Praw Człowieka; Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie
33) **prof. Wanda Stojanowska** – Kierownik Katedry Prawa Rodzinnego i Prawa Nieletnich Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
34) **prof. Maciej R. Tanaś** – Dziekan Wydziału Nauk Pedagogicznych, Kierownik Zakładu Edukacji Medialnej Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
35) **Anna Maria Wesołowska** – sędzia Sądu Okręgowego w stanie spoczynku
36) **prof. Maciej Wojtyszko** – literat, reżyser, Dziekan Wydziału Reżyserii Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie
37) **Dorota Zawadzka** – pedagog i psycholog rozwojowy
38) **ks. dr Adam Żak** – Koordynator ds. ochrony dzieci i młodzieży przy Konferencji Episkopatu Polski

Załącznik nr 11 – Wyciąg z Raportu[580] z badań dotyczących postaw społecznych wobec stosowania przemocy w wychowaniu dzieci

Niniejszy raport przedstawia wyniki badań dotyczących postaw społecznych wobec przemocy w wychowaniu w kilku aspektach: aprobaty dla zachowań przemocy wobec dzieci (bicia i uderzania), akceptacji bicia/kar cielesnych jako metody wychowania, podejmowania interwencji w rodzinę z problemem przemocy w wychowaniu oraz preferencji co do ich charakteru, osobistego reagowania na sytuacje występowania przemocy wobec dziecka, osobistego stosowania przemocy w wychowaniu przez rodziców (w perspektywie zachowań przemocy fizycznej i psychicznej).

Badania ukazywane w tym raporcie stanowią piątą edycję stałego monitoringu postaw społecznych wobec przemocy w wychowaniu, który realizowany jest przez Rzecznika Praw Dziecka systematycznie od 2011 roku[581].

W 2015 r. badania zrealizowano, opierając się na stałej metodologii monitoringu. Zebranie danych zlecono (tak jak w poprzednich edycjach) agencji TNS Polska. Badania survey'owe zrealizowano na reprezentatywnej próbie **1 017** dorosłych Polaków w dniach 4–9 września metodą CAPI, poprzez bezpośrednie wywiady ankieterskie wspierane komputerowo.

Cele badań w 2015 roku były w przeważającej części jednolite z celami badań z poprzednich lat i obejmowały:

- określenie poziomu społecznej akceptacji dla zachowań przemocy w stosunku do dzieci w kategoriach uderzania dziecka (klaps) oraz bicia dziecka (tzw. lanie),
- określenie poziomu uznawania bicia dzieci jako metody wychowawczej,
- ustalenie poziomu społecznej aprobaty dla wykorzystywania kar cielesnych w wychowaniu,
- rozpoznanie poziomu społecznej wiedzy na temat istnienia prawa zakazującego bicia dzieci oraz społecznej oceny na temat jego funkcjonalności,
- rozpoznanie postaw społecznych dotyczących interwencji w rodzinę w sytuacjach przemocy nad dzieckiem (bicia dzieci) oraz co do charakteru owej interwencji,
- ustalenie społecznych preferencji co do podmiotów interwencji w rodzinę z problemem przemocowego traktowania dziecka,

[580] *Przemoc w wychowaniu w opinii społecznej oraz relacji rodziców. Raport Rzecznika Praw Dziecka 2015 r.,* opracowała: dr hab. prof. UŚ Ewa Jarosz.

[581] Zob. Ewa Jarosz, Anna Nowak. *Dzieci ofiary przemocy w rodzinie. Raport Rzecznika Praw Dziecka: Funkcjonowanie znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2012.

- rozpoznanie deklarowanych sposobów reagowania na sytuacje przemocy wobec dziecka występujące w najbliższym otoczeniu (sąsiedztwo) oraz w miejscach publicznych,
- oszacowanie skali występowania przemocy fizycznej i psychicznej w wychowaniu na podstawie relacji (ujawnień) rodziców.

Ponadto, kierując się globalnymi standardami dotyczącymi gromadzenia danych na temat problemu przemocy wobec dzieci, po raz pierwszy w badaniu podjęto próbę uchwycenia różnic w aprobacie zachowań przemocy oraz w stosowaniu zachowań przemocy **ze względu na płeć dziecka**. W roku 2015 podjęto też inicjatywę rozpoznania – na podstawie ujawnień rodziców – zakresu stosowania **pozafizycznych zachowań przemocy** wobec dzieci. Realizacja dodatkowych celów wymagała wprowadzenia uzupełnień w zakres dotychczas stosowanych pytań. Analiza skali występowania zachowań przemocy w relacji z dzieckiem poprowadzona została w grupie rodziców dzieci do 18. r.ż. – 283 osoby. W celach komparatystycznych wyniki w zakresie relacji rodziców o zachowaniach wobec własnych dzieci odniesiono do analogicznych danych uzyskanych w 2014 roku[582].

Rozkład cech społeczno–demograficznych w próbie badawczej wykazał duże podobieństwo do tych wykazanych w poprzednich edycjach monitoringu (z lat 2011–2014). Próbę liczącą **1 017** osób należy uznać za reprezentatywną.

Badania opracowała, podobnie jak we wcześniejszych, latach dr hab. prof. UŚ Ewa Jarosz.

1. SPOŁECZNA APROBATA ZACHOWAŃ PRZEMOCY WOBEC DZIECI

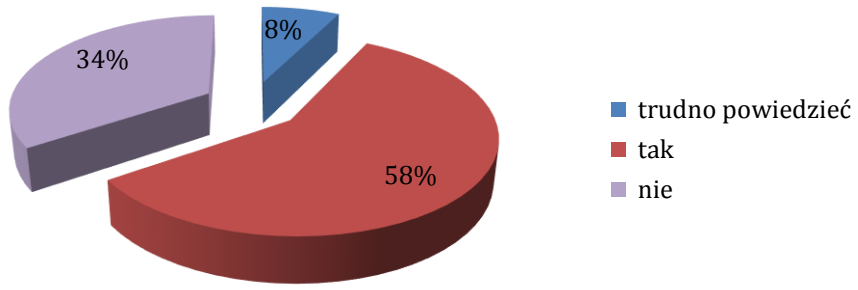
W celu analizy postaw społecznych dotyczących poziomu akceptacji bicia dzieci w kontekście ich wychowania, starano się ustalić poziom aprobaty społecznej dla zachowania jakim jest uderzenie dziecka (tzw. klaps) oraz dla bicia dziecka (tzw. lanie). Starano się także uchwycić wpływ płci dziecka na poziom społecznej aprobaty dla zachowań przemocy w wychowaniu. Ponadto celem było ustalenie, w jakim stopniu badani uznają bicie dzieci za metodę wychowawczą oraz jaki jest poziom bezwzględnej dezaprobaty kar cielesnych.

[582] Graficzne zestawienia danych przygotował Doktor Cezary Kurkowski z Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Warmińsko–Mazurskiego.

1.1. Społeczna akceptacja stosowania klapsów wobec dzieci

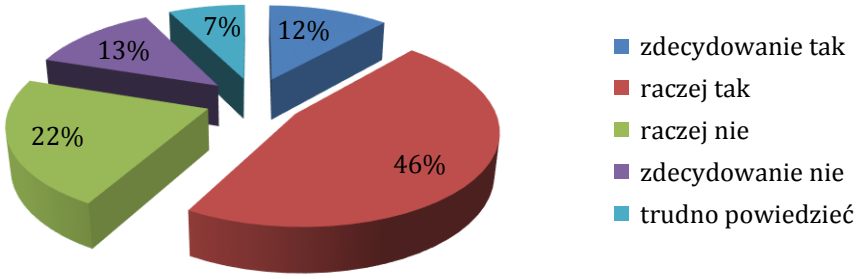
Jak wynika z badania, w społeczeństwie polskim większość osób (58%) aprobuje uderzanie dziecka, czyli tzw. klapsy, postrzegając ten sposób postępowania z dzieckiem jako potrzebny (przynajmniej w pewnych sytuacjach).

Wykres 1. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: są takie sytuacje, kiedy trzeba dziecku dać klapsa (N=1017)

Jedynie co trzeci Polak jest przeciwny stosowaniu klapsów (34% badanych), w tym tylko nieco częściej niż co dziesiąty badany (13%) wyraża zdecydowaną dezaprobatę takiego zachowania (wykres 2). Niewielu jest Polaków, którzy są zdecydowanymi przeciwnikami klapsów.

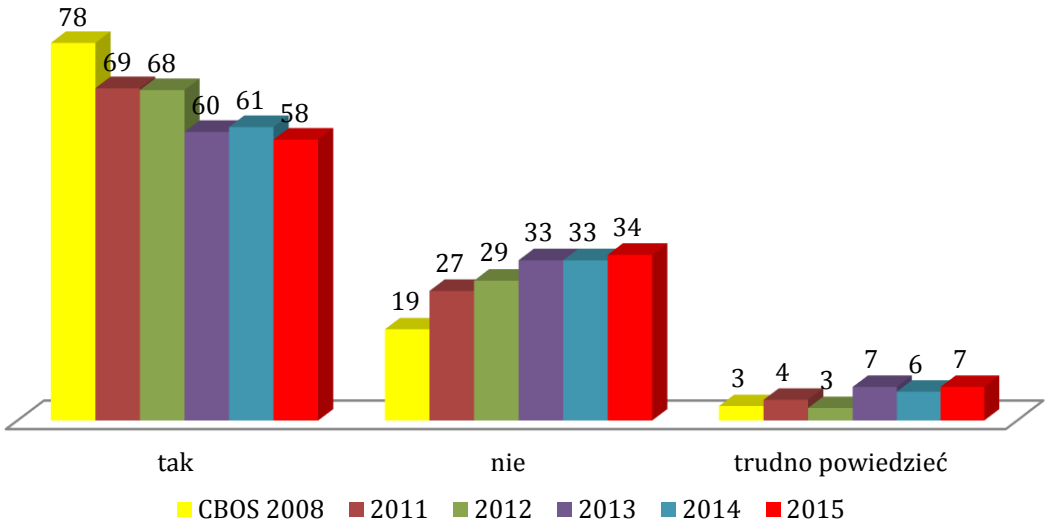
Wykres 2. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: są takie sytuacje, kiedy trzeba dziecku dać klapsa (rozkład szczegółowy)

Można też wyraźnie zauważyć, że osób zdecydowanie aprobujących klapsy jest stosunkowo niewiele – częściej niż co dziesiąty badany (12%), a niemal połowa badanych charakteryzuje się umiarkowaną aprobatą takich zachowań (46% „raczej tak"). Jednakże całość obrazu danych skłania do komentarza, że uderzanie dziecka jest zachowaniem, które nadal spotyka się w Polsce z wysoką aprobatą społeczną.

Dane z 2015 roku, w porównaniu z danymi z wcześniejszych edycji monitoringu (2011–2013) oraz podobnymi badaniami zrealizowanymi przed wprowadzeniem w Polsce prawnego całkowitego zakazu kar cielesnych (CBOS w 2008 roku[583]) ukazują utrzymującą się tendencję spadku społecznej aprobaty klapsów.

Wykres 3. Społeczna aprobata klapsów w latach 2008–2015 (w %)

W stosunku do 2008[584] roku można zaobserwować **20%** spadek liczby osób aprobujących klapsy oraz analogicznie – w grupie przeciwników klapsów – wzrost o 15%. Oznacza to, że tendencja zmiany postaw wobec przemocy w wychowaniu ma charakter stały.

Analiza danych w zakresie aprobaty społecznej dla uderzania dziecka (klapsów) ukazała, że znaczenie mają pewne cechy społeczne i demograficzne badanych. Różnice w częstości udzielanych odpowiedzi w poszczególnych kategoriach sugerują istnienie następujących korelacji: klapsy częściej aprobują – starsi, oceniający własną sytuację materialną jako złą, posiadający dzieci, szczególnie większą liczbę. Rzadziej klapsy akceptują osoby młodsze oraz lepiej wykształcone.

W wyraźny sposób na poziom aprobaty klapsów wpływa doświadczanie podobnych zachowań w okresie dzieciństwa. Im częściej badani osobiście doświadczali klapsów lub lania, tym częściej wyrażają ich aprobatę. Wiedza o tym, że bicie dziecka jest niezgodne z prawem, nie zmniejsza aprobaty klapsów, co oznacza przede wszystkim, iż klapsy nie są postrzegane jako forma bicia dziecka.

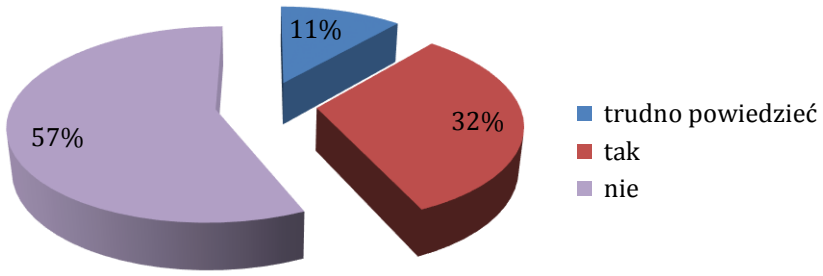
583 Dane z badań CBOS z roku 2008 prezentuje m.in. raport CBOS *O dopuszczalności stosowania kar cielesnych i prawie chroniącym dzieci przed przemocą*, CBOS 2012, dostępny na stronie internetowej http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_074_12.PDF (dostęp 04.09.2014).

584 Dane CBOS. W badaniu CBOS w 2008 roku zastosowano identyczne pytanie. Dane prezentuje m.in. raport CBOS *O dopuszczalności stosowania kar cielesnych i prawie chroniącym dzieci przed przemocą*, CBOS 2012, dostępny na stronie internetowej http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_074_12.PDF (dostęp 04.09.2014).

1.2. Społeczna aprobata bicia dziecka (tzw. lanie)

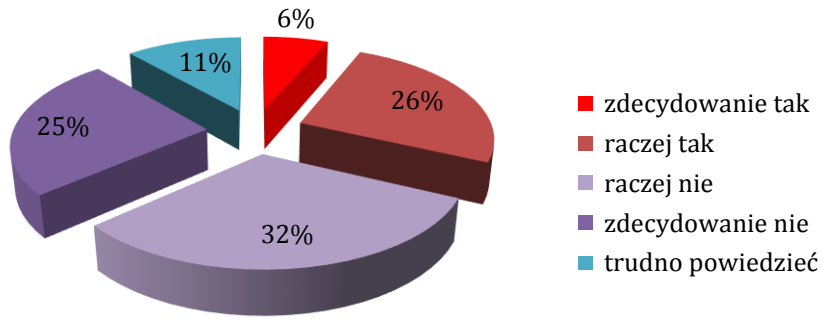
Na podstawie danych uzyskanych w 2015 roku można stwierdzić, iż w Polsce ogólna aprobata bicia dzieci (tzw. lania) jest nadal wysoka. Choć przeciwników bicia dzieci jest zdecydowanie więcej (57%), w tym co czwarty badany (25%) w sposób zdecydowany neguje bicie dzieci (odpowiedź „zdecydowanie nie" wykres 5), to jednak jedna trzecia społeczeństwa (32%) wyraża aprobatę dla tzw. lania.

Wykres 4. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: tzw. lanie jeszcze nikomu specjalnie nie zaszkodziło (N=1017)

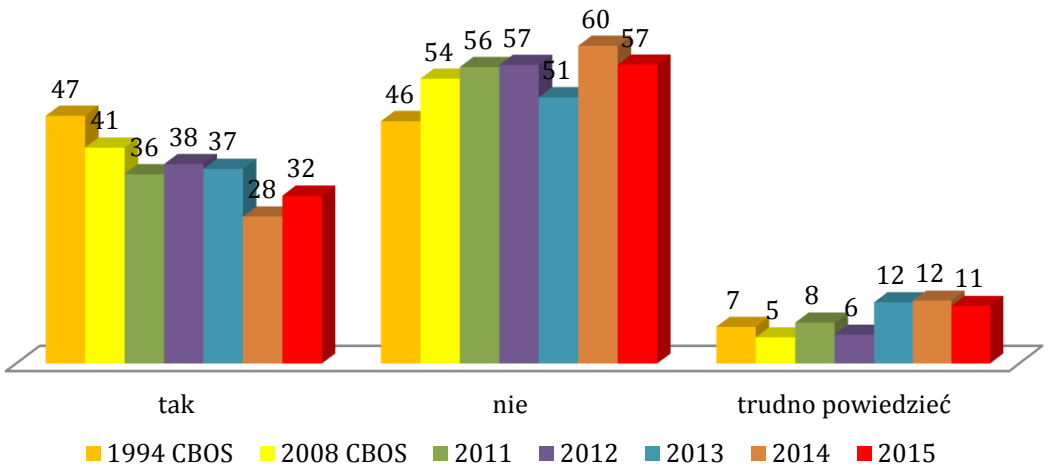
Należy przy tym zauważyć, że zdecydowanych zwolenników bicia dzieci jest stosunkowo niewielu (6%) (wykres 5).

Wykres 5. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: tzw. lanie jeszcze nikomu specjalnie nie zaszkodziło (N=1017)

Konfrontując dane tegoroczne z wynikami badań poprzednich edycji monitoringu, można postawić wniosek, że aprobata dla tzw. lania utrzymuje się na przestrzeni ostatnich 2 lat.

Wykres 6. Społeczna aprobata tzw. lania w latach 1994–2015 (w %)

Zauważalna jest natomiast wyraźna tendencja spadkowa w zakresie poziomu aprobaty bicia dzieci w porównaniu z podobnymi badaniami, realizowanymi przed wprowadzeniem w Polsce całkowitego zakazu kar cielesnych. W stosunku do historycznych danych (CBOS 2008[585]) w 2015 r. odnotować można **9%** spadek.

Niewielki spadek widoczny jest także w kolejnych latach prowadzenia przez RPD monitoringu postaw, choć w stosunku do badania przeprowadzonego w 2014 r. aprobata w 2015 roku nieznacznie się podniosła. Występująca różnica mieści się jednak w granicy błędu statystycznego, dopiero dane uzyskane podczas następnego badania pomogą ocenić, czy mamy do czynienia z odwrotnym trendem społecznym. W chwili obecnej, ogólnie analizując dane dotyczące dezaprobaty lania (kategoria „nie"), należy zauważyć, że w czasie ostatnich 5 lat (od 2011 roku) liczba przeciwników bicia nie zmieniła się znacząco (poza wahaniami w latach 2013 i 2014).

Z badania wynika, że poziom aprobaty bicia dzieci „regulują" pewne cechy społeczne, demograficzne i indywidualne. Kobiety oraz osoby lepiej wykształcone częściej wyrażają sprzeciw przeciwko biciu dzieci. Z kolei bicie dzieci częściej aprobują respondenci oceniający swoją sytuację materialną jako złą oraz osoby starsze.

Zgoda na bicie dzieci wydaje się też wyraźnie korelować z uznawaniem tzw. lania za skuteczną metodę wychowawczą. Zaskakuje natomiast fakt, iż odpowiedzi badanych nie różnicowało przekonanie o tym, czy bicie dziecka jest prawnie zakazane.

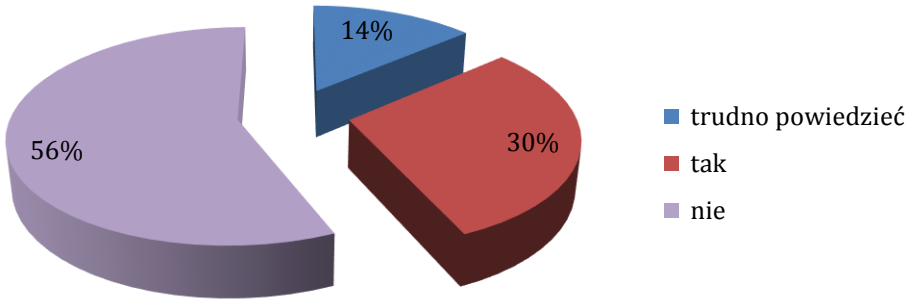
[585] Dane CBOS z roku 1994 i 2008. Zob. raport CBOS, *O dopuszczalności stosowania kar cielesnych i prawie chroniącym dzieci przed przemocą*, CBOS 2012, dostępny na stronie internetowej http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_074_12.PDF (dostęp 04.09.2014).

Na poziom aprobaty dla bicia dzieci mają wpływ osobiste doświadczenia z dzieciństwa – im częściej badani doświadczali tzw. lania, tym częściej to zachowanie wobec dziecka aprobują.

1.3. Akceptacja zachowań przemocy w wychowaniu a płeć dziecka

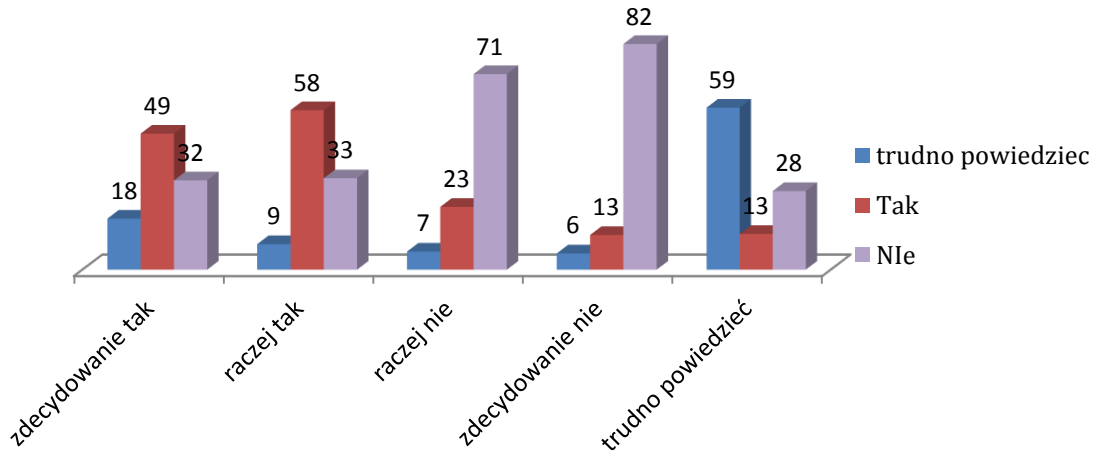
W 2015 r., uwzględniając międzynarodowe standardy i zalecenia europejskich i światowych raportów dotyczących przemocy wobec dzieci, a także rekomendacje międzynarodowych agend, starano się uchwycić różnice w postawach wobec przemocy w wychowaniu **z perspektywy płci dziecka**. Podstawą pomiaru w tej kwestii było pytanie o stopień zgody z twierdzeniem, że „chłopcy częściej niż dziewczynki zasługują na to aby dostać w skórę". Uzyskane dane sugerują, iż ponad połowa badanych (56%) nie różnicuje akceptacji kar cielesnych w zależności od płci dziecka. Jednakże należy podejrzewać, iż w tej grupie badanych mogą znajdować się także, ci którzy uważają, że ani chłopcy, ani dziewczynki nie zasługują na bicie.

Wykres 7. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: chłopcy częściej niż dziewczynki zasługują na to, aby dostać w skórę (N=1017)

Z tego powodu, rozpatrując aprobatę dla bicia dziecka ze względu na jego płeć, warto spojrzeć na wyniki w zakresie pytania o akceptację tzw. lania i do tych osób, które w tym właśnie pytaniu zadeklarowały odpowiedź typu „tak" i odnieść się do ich odpowiedzi na pytanie: czy chłopcy częściej niż dziewczynki zasługują na to, aby dostać w skórę?

Wykres 8. Odpowiedź na pytanie: Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: chłopcy częściej niż dziewczynki zasługują na to, aby dostać w skórę a aprobata lania

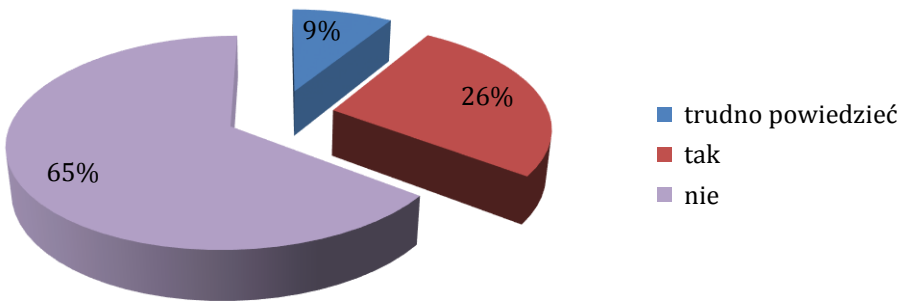
Jeśli skupić uwagę na grupie osób, które wyraziły ogólną aprobatę tzw. lania, można dostrzec, iż częściej występowały wśród nich osoby uważające, że chłopcy bardziej niż dziewczynki zasługują na bicie (49% w grupie zdecydowanych zwolenników bicia i 58% umiarkowanych zwolenników bicia).

1.4. Akceptacja bicia dzieci jako metody wychowawczej

Aprobata przemocy w wychowaniu jest analizowana w monitoringu Rzecznika Praw Dziecka także poprzez pomiar uznawania bicia za metodę wychowawczą.

Uzyskane w 2015 roku dane pokazują, że co czwarty badany uznał bicie za skuteczny sposób na wychowanie dziecka, jednak zdecydowana większość Polaków (65%) nie uważa bicia jako właściwej metody wychowawczej.

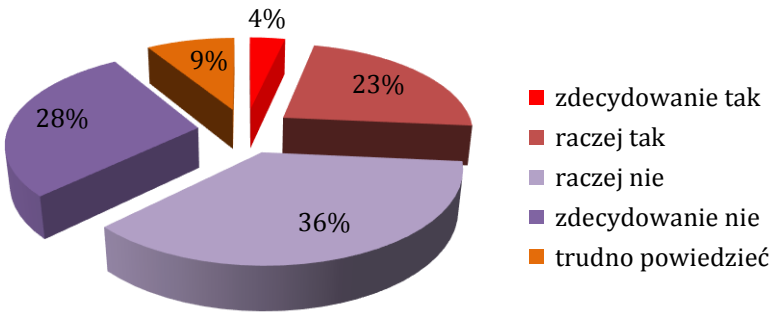
Wykres 9. Czy zgadza się Pan\i z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest w niektórych sytuacjach najbardziej skuteczną metodą wychowawczą (N=1017)

Przyglądając się szczegółowym danym, widać ponadto, iż zdecydowanych zwolenników stosowania przemocy w wychowaniu jest niewielu (4%). Niemal jedna trzecia

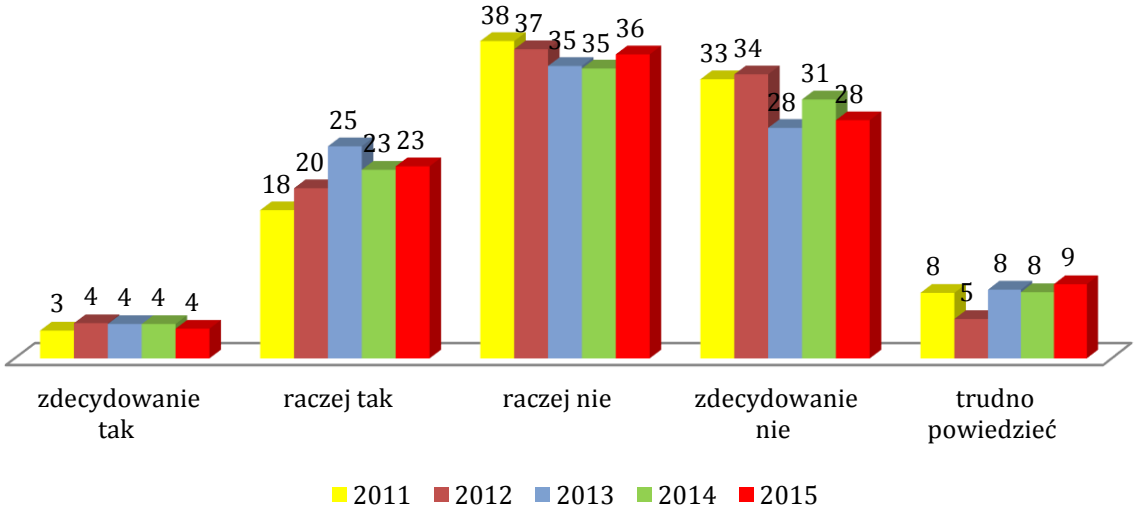
społeczeństwa (28%) jest zdecydowanie przeciwna traktowaniu bicia jako skutecznej metody wychowawczej.

Wykres 10. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest w niektórych sytuacjach najbardziej skuteczną metodą wychowawczą (N=1017)

W analizie porównawczej danych z ostatnich lat (2011–2015) nie obserwujemy jednakże w tym aspekcie społecznych postaw wyraźnych, korzystnych zmian. Poziom uznawania bicia za metodę wychowawczą nawet nieznacznie wzrósł, a stanowiska przeciwne osłabły w porównaniu do pierwszego pomiaru wykonanego w 2011 roku.

Wykres 11. Uznawanie bicia za metodę wychowawczą w latach 2011–2015 (w %)

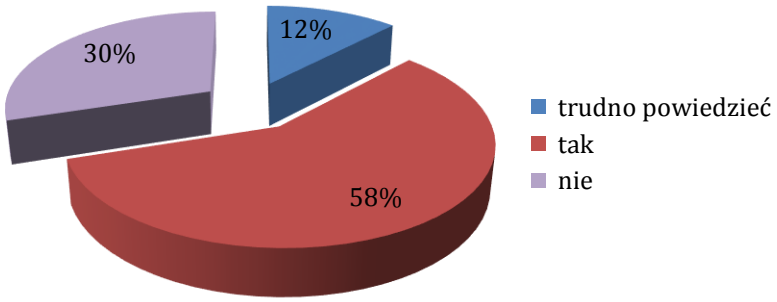

Uznawanie bicia za skuteczną metodę wychowawczą jest związane z cechami społecznymi i indywidualnymi. Osoby starsze oraz ci, którzy ocenili własną sytuację materialną jako złą oraz doświadczeni biciem w dzieciństwie, zdecydowanie częściej uznają bicie za metodę wychowawczą. Respondenci z wyższym wykształceniem częściej wyrażali dezaprobatę w tym zakresie.

1.5. Dezaprobata *vs* aprobata kar cielesnych w wychowaniu

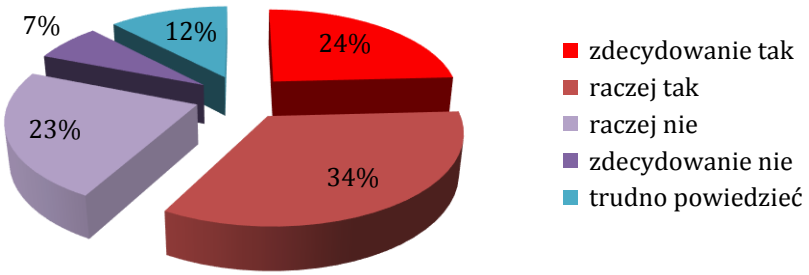
W celu weryfikacji postaw społecznych w zakresie aprobowania kar fizycznych w wychowaniu, w badaniu postawiono pytanie konwersyjne w stosunku do wcześniejszych – „Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że wobec dzieci nie należy stosować żadnych kar fizycznych i w żadnych okolicznościach". Uzyskane dane pokazują, a właściwie potwierdzają, że w społeczeństwie polskim zdecydowanie mniej jest zwolenników kar cielesnych (jedna trzecia – 30%) niż ich przeciwników (58%).

Wykres 12. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: wobec dzieci nie należy stosować żadnych kar fizycznych i w żadnych okolicznościach (N=1017)

Przyglądając się danym szczegółowym, warto też zwrócić uwagę na wyraźną dysproporcję w grupach osób o zdecydowanych stanowiskach w tej kwestii (7% przeciwników dezaprobaty kar fizycznych i 24% jej zwolenników). Jedynie co czwarty Polak jest zdecydowanym przeciwnikiem kar fizycznych – i ten fakt nie może być interpretowany optymistycznie.

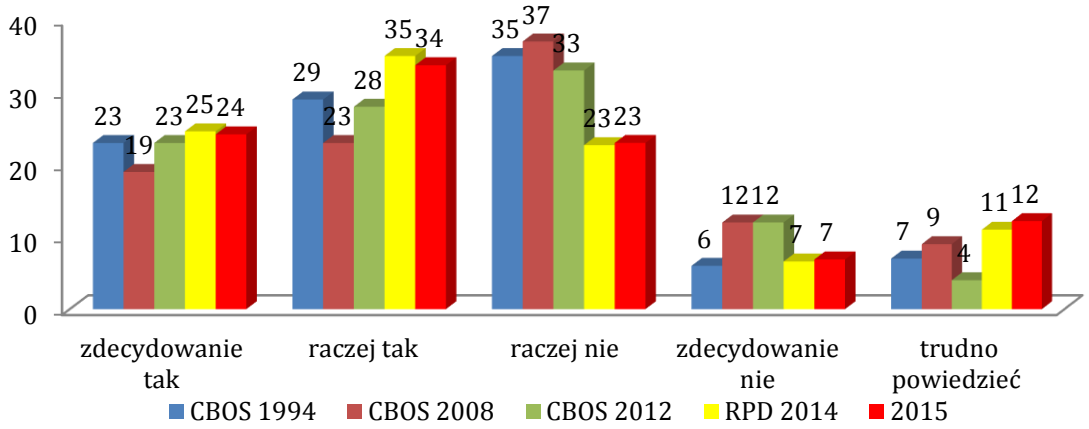
Wykres 13. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: wobec dzieci nie należy stosować żadnych kar fizycznych i w żadnych okolicznościach (N=1017)

Porównanie danych z 2015 r. z uzyskanymi w latach wcześniejszych, w tym danych CBOS z 1994, 2008[586] i 2012 roku pokazuje, że w ostatnich latach (2014, 2015) rośnie liczba umiarkowanych przeciwników kar fizycznych, a maleje liczba ich zwolenników.

[586] W badaniach CBOS wystąpiło to samo pytanie. Zob. raport CBOS *O dopuszczalności stosowania kar*

Wykres 14. Dezaprobata kar fizycznych w latach 1994–2015 (w %)

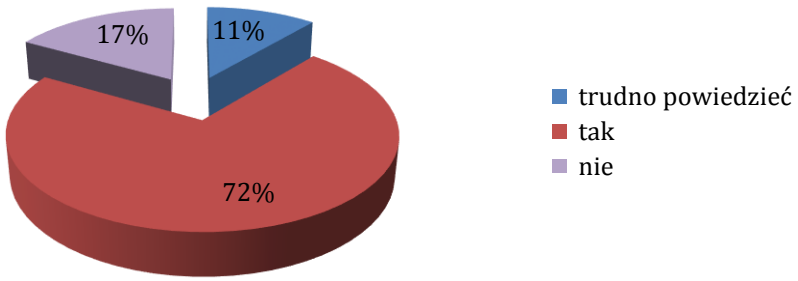
Poziom społecznej dezaprobaty kar fizycznych wśród ogółu badanych jest związany z ich cechami społecznymi. Wyższy zaobserowano wśród: kobiet, osób lepiej wykształconych, oceniających swoją sytuację materialną jako dobrą oraz tych, którzy uznają bicie dzieci niezgodne z prawem.

2. SPOŁECZNE POSTAWY DOTYCZĄCE PRAWA ZAKAZUJĄCEGO BICIA DZIECI

2.1. Społeczna wiedza o prawnym zakazie stosowania kar fizycznych wobec dzieci

Uzyskane w 2015 roku dane pokazują, iż zdecydowana większość respondentów (72%) wie lub przypuszcza, że w Polsce obowiązuje prawo całkowicie zakazujące stosowania kar fizycznych wobec dzieci. Niemal jedna trzecia (28%) przyznaje, że takiej wiedzy nie posiada.

Wykres 15. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest niezgodne z polskim prawem (N=1017)

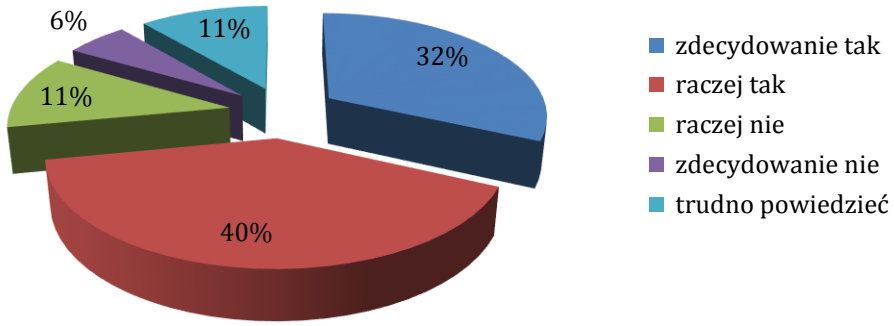

Jeśli przyjrzeć się szczegółowym danym, poziom wiedzy o prawie zakazującym bicia dzieci, okazuje się być jeszcze niższy, bowiem, zaledwie jedna trzecia Polaków (32%), posiada

cielesnych i prawie chroniącym dzieci przed przemocą, CBOS 2012, dostępny na stronie internetowej http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_074_12.PDF (dostęp 04.09.2014).

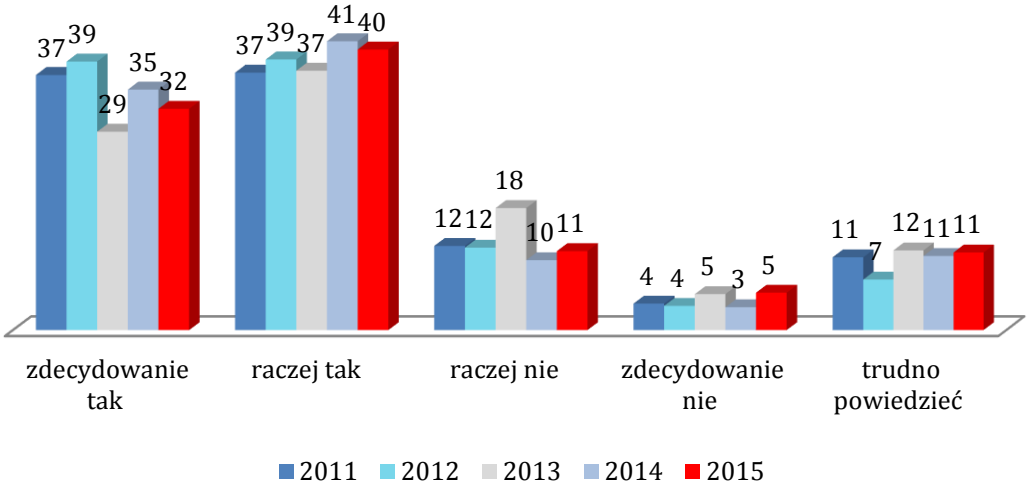
wiedzę o zakazie bicia dzieci, a pozostałe 40% jedynie przypuszcza, że takie prawo może funkcjonować.

Wykres 16. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest niezgodne z polskim prawem (N=1017)

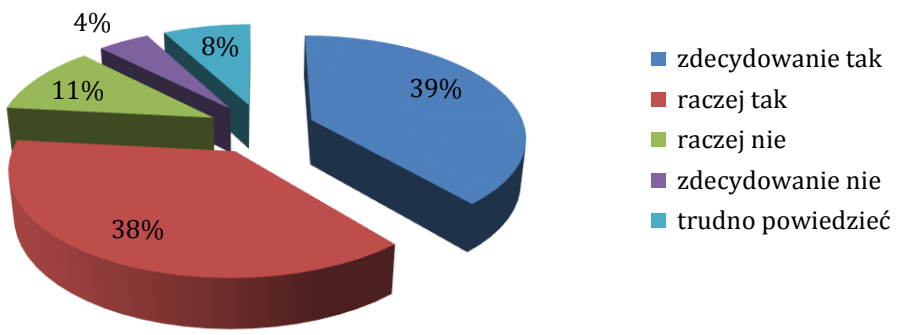
Analiza porównawcza poziomu wiedzy o zakazie kar fizycznych (bicia dzieci) na przestrzeni ostatnich lat pozwala na postawienie wniosku, że w zasadzie wiedza utrzymuje się na podobnym poziomie, jednak z nieznacznie zauważalną tendencją spadkową.

Wykres 17. Czy zgadza się Pan(i) z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest niezgodne z prawem? (dane w latach 2011–2015)

Koncentrując uwagę na szczególnie znaczącej grupie badanych jaką są rodzice dzieci do 18. r.ż., zauważyć można, że poziom wiedzy o istnieniu prawa zakazującego bicia dzieci jest wśród nich nieco wyższy niż w populacji ogólnej (4 na 10 rodziców ma świadomość zakazu).

Wykres 18. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: bicie dziecka jest niezgodne z polskim prawem (N=283)

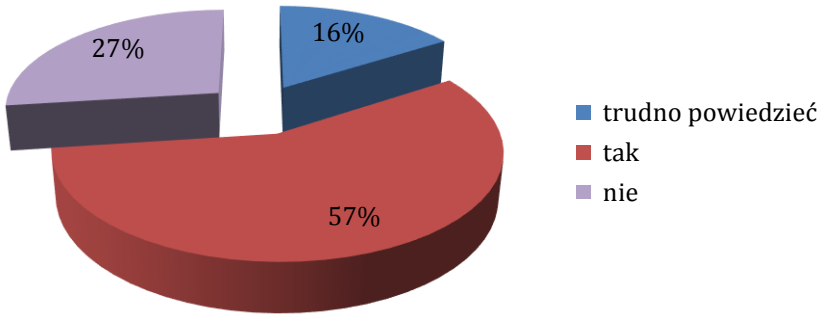

Analizując cechy społeczne i indywidualne badanych, okazało się, że wyższy poziom wiedzy o istnieniu zakazu bicia dzieci (odpowiedź „zdecydowanie tak") charakteryzuje osoby dobrze wykształcone.

2.2. Ocena funkcjonalności prawa zakazującego bicia dzieci

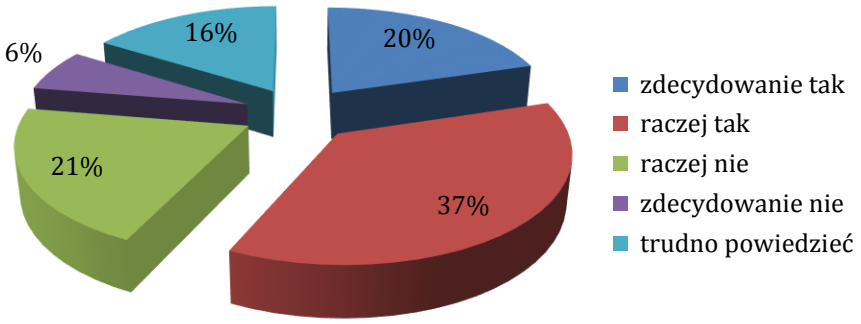
Badanie z 2015 roku pokazuje, iż większość Polaków (57%) pozytywnie ocenia funkcjonalność prawa zakazującego bicie dzieci, bez względu na to, czy wie o istnieniu takiego prawa.

Wykres 19. Czy Pana(i) zdaniem wprowadzenie w Polsce całkowitego zakazu bicia dzieci jest słuszne, może przynieść pozytywne skutki? (N=1017)

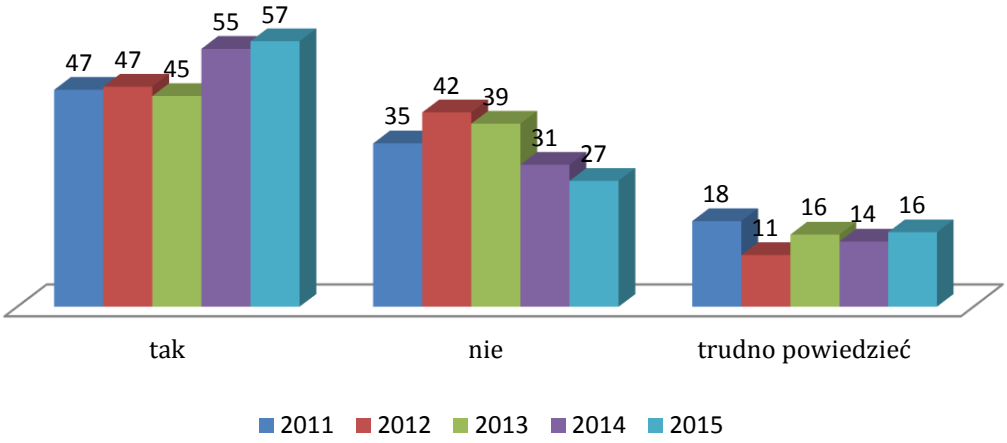
Szczegółowe dane dostarczają wiedzy, że zdecydowaną pozytywną ocenę wyraża jedynie co piąty badany.

Wykres 20. Czy Pana(i) zdaniem wprowadzenie w Polsce całkowitego zakazu bicia dzieci jest słuszne, może przynieść pozytywne skutki? (N=1017)

Na przestrzeni lat rośnie natomiast ocena funkcjonalności prawa. W 2015 r. pozytywną opinię o wprowadzeniu całkowitego zakazu bicia dzieci wyraziło 57% badanych.

Wykres 21. Czy Pana/i zdaniem wprowadzenie całkowitego zakazu bicia dzieci jest słuszne i może przynieść pozytywne skutki? (w %)

Pozytywnie funkcjonalność zakazu bicia dzieci częściej oceniają: kobiety, osoby młodsze, osoby z wyższym wykształceniem. Stosunek do zakazu bicia dzieci wyraźnie uwarunkowany jest własnymi doświadczeniami przemocy w dzieciństwie. Osoby, które jej doświadczały rzadziej pozytywnie oceniają zakaz.

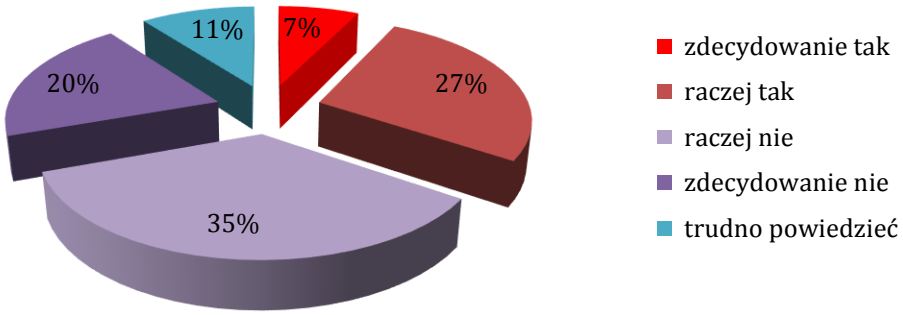
3. POSTAWY POLAKÓW WOBEC INTERWENCJI W SYTUACJE PRZEMOCY NAD DZIECKIEM W RODZINIE

3.1. Postępowanie z dzieckiem jako prywatna sprawa rodziców

Badanie pokazuje, że osób które uznają całkowitą prywatność rodziców w postępowaniu rodziców z dzieckiem, w tym swobodę w stosowaniu kar fizycznych, jest

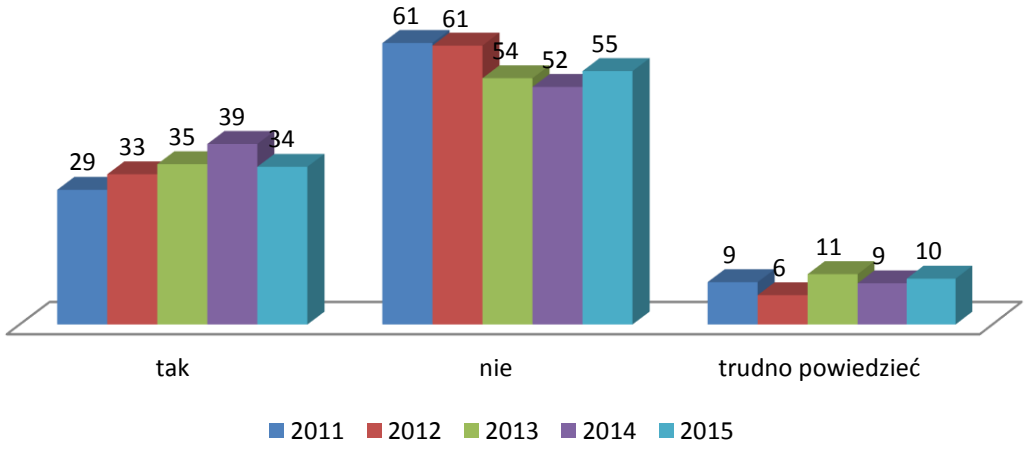
mniej niż jej przeciwników. Jedynie 7% badanych wyraziło zdecydowane poparcie dla całkowitej autonomii rodziców w wychowywaniu dziecka.

Wykres 22. Czy zgadza się Pan/i z następującym stwierdzeniem: sposób postępowania rodziców z dzieckiem, w tym posługiwanie się karami fizycznymi, jest wyłącznie ich prywatną sprawą (N=1017)

W porównaniu z początkowymi latami prowadzenia przez Rzecznika Praw Dziecka monitoringu postaw społecznych wobec przemocy, liczba zwolenników całkowitej autonomii rodziców w postępowaniu z dzieckiem wzrastała systematycznie do roku 2014, jednak obecnie znowu nieznacznie zmalała (34%).

Wykres 23. Czy zgadza się Pan(i) z następującym stwierdzeniem: sposób postępowania rodziców z dzieckiem, w tym posługiwanie się karami fizycznymi jest wyłącznie ich prywatną sprawą? (dane w %)

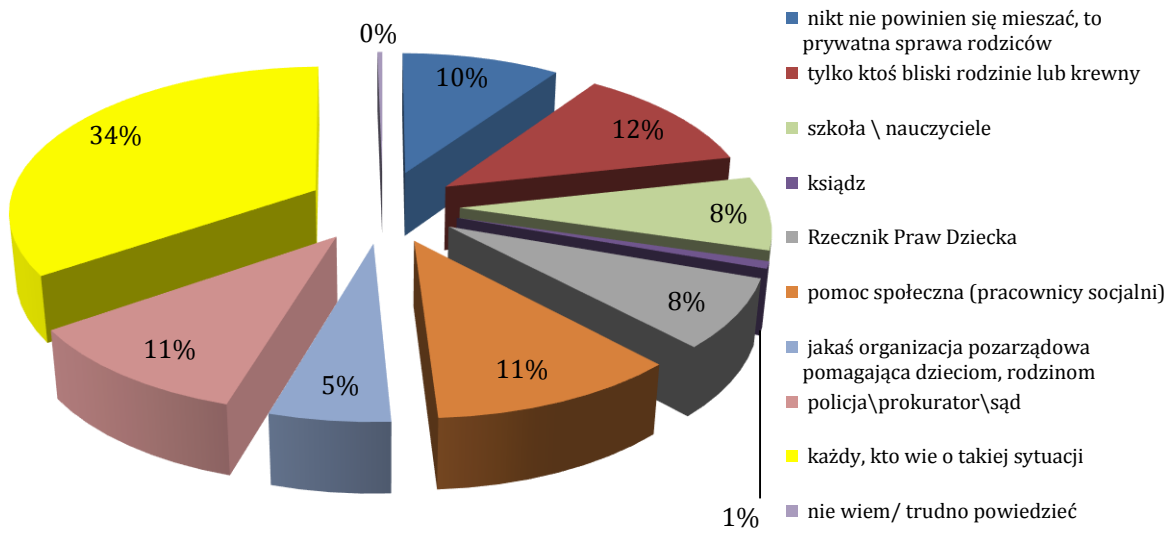

Wśród zwolenników całkowitej swobody rodziców w postępowaniu z dzieckiem większość stanowią: mężczyźni, słabiej wykształceni, doświadczeni przemocą w dzieciństwie, osoby aprobujące bicie jako metodę wychowawczą.

3.2. Społeczne nominacje do ingerowania w rodzinę w sytuacjach przemocy wobec dziecka

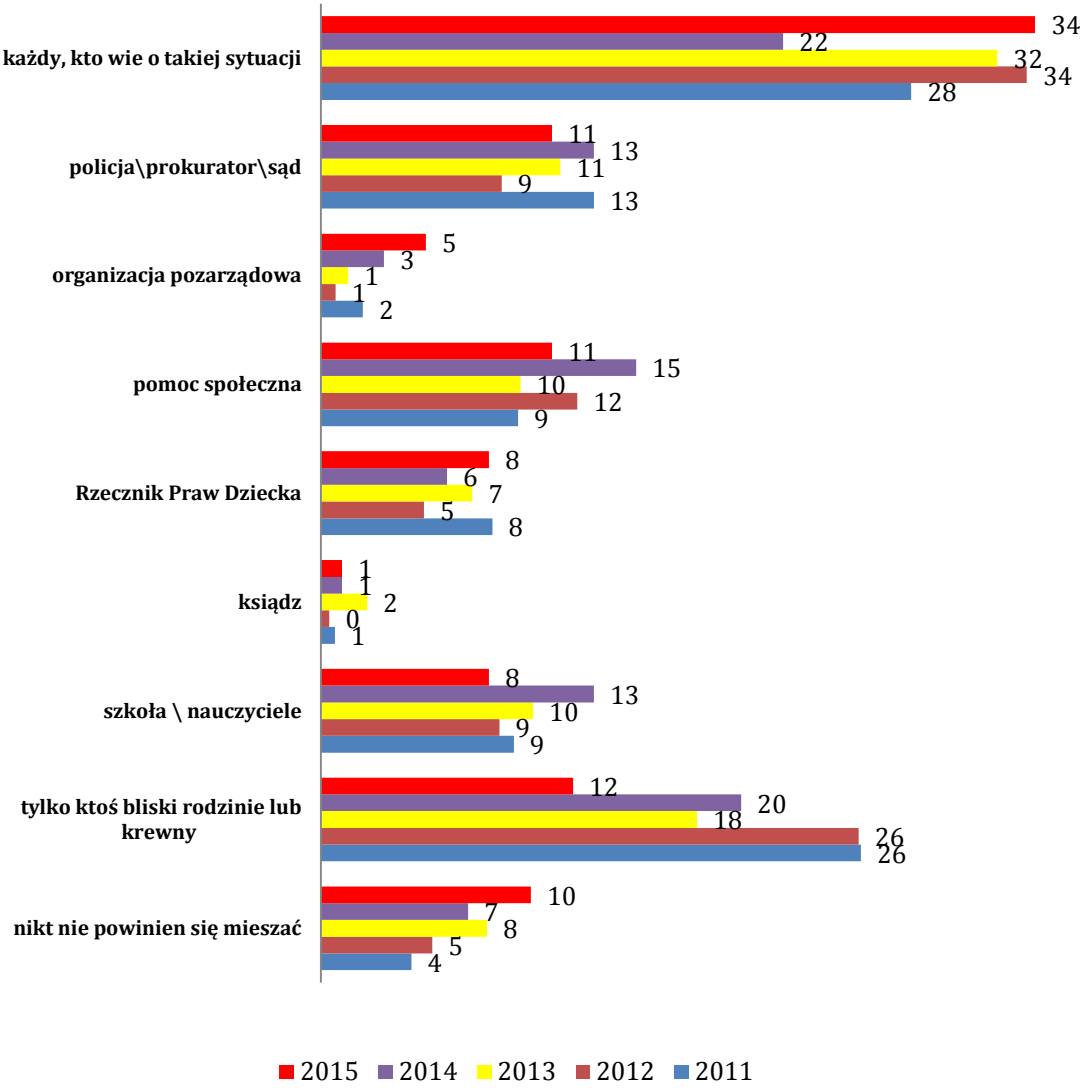
Na pytanie o to, kto powinien interweniować w sytuacjach przemocy wobec dziecka, najczęściej odpowiadano: „każdy, kto wie o takiej sytuacji" (34%). Jednocześnie na wykresie porównawczym lat 2011–2015 zauważyć można wzrost liczby osób odpowiadających w ten sposób w porównaniu do 2014 r. Maleje natomiast liczba osób, które uważają, że tylko ktoś bliski rodzinie powinien ingerować w przemoc w wychowaniu (z ponad 25% do 12%). Wpływ na zmianę postaw społecznych mogły mieć kampanie społeczne prowadzone przez Rzecznika Praw Dziecka, w tym kampania „Reaguj na przemoc wobec dziecka. Masz prawo!".

Wykres 24. Kto Pana/i zdaniem przede wszystkim powinien podejmować działania wobec rodziny, jeśli dziecko jest w niej źle traktowane (bite)? (N=1017)

Wśród podmiotów społecznych, które Polacy postrzegają jako uprawnione do ingerowania w rodzinę, w której dochodzi do przemocy wobec dziecka, w kolejności częstości wskazań respondenci wymienili kolejno: Policję, pomoc społeczną, szkołę, Rzecznika Praw Dziecka, organizacje pozarządowe. Co dziesiąty respondent jest przeciwny jakiejkolwiek interwencji, a liczba tych opinii wzrasta w ostatnich latach.

Wykres 25. Kto Pana/i zdaniem przede wszystkim powinien podejmować działania wobec rodziny, jeśli dziecko jest w niej źle traktowane? (w %)

Porównując dane z 2015 roku z poprzednimi edycjami monitoringu (2011–2014), widać, że ogólny profil preferencji w kwestii podmiotów nominowanych do ingerencji w rodzinę, generalnie pozostaje podobny. Różnice dotyczą jedynie wielkości wskaźników w poszczególnych kategoriach odpowiedzi.

3.3. Społeczne preferencje na temat charakteru interwencji w rodzinę w sytuacjach przemocy nad dzieckiem

Badanie przeprowadzone w 2015 r. zmierzało do ustalenia społecznych preferencji w zakresie charakteru interwencji w rodzinę, w której dochodzi do przemocy wobec dziecka. Respondenci zapytani o to, jakie działania powinno się podejmować wobec rodziców, którzy biją swoje dzieci, najczęściej wskazali działania edukacyjne (26%). Rzadziej wskazywano

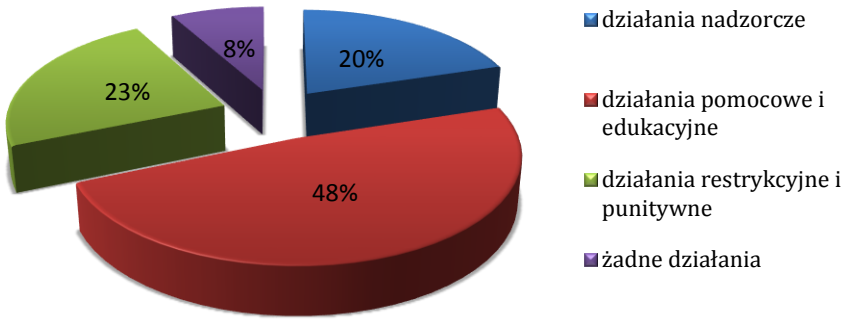
potrzebę nadzoru nad rodziną (20%), a jedynie co dziesiąty badany wyraził aprobatę na karanie rodziców wyrokami sądowymi. Tylko 5% ankietowanych uważa, że rodzicom należy odebrać dziecko.

Wykres 26. Jakie działanie powinno się przede wszystkim podejmować wobec rodziców, którzy biją swoje dzieci? (% N=1017)

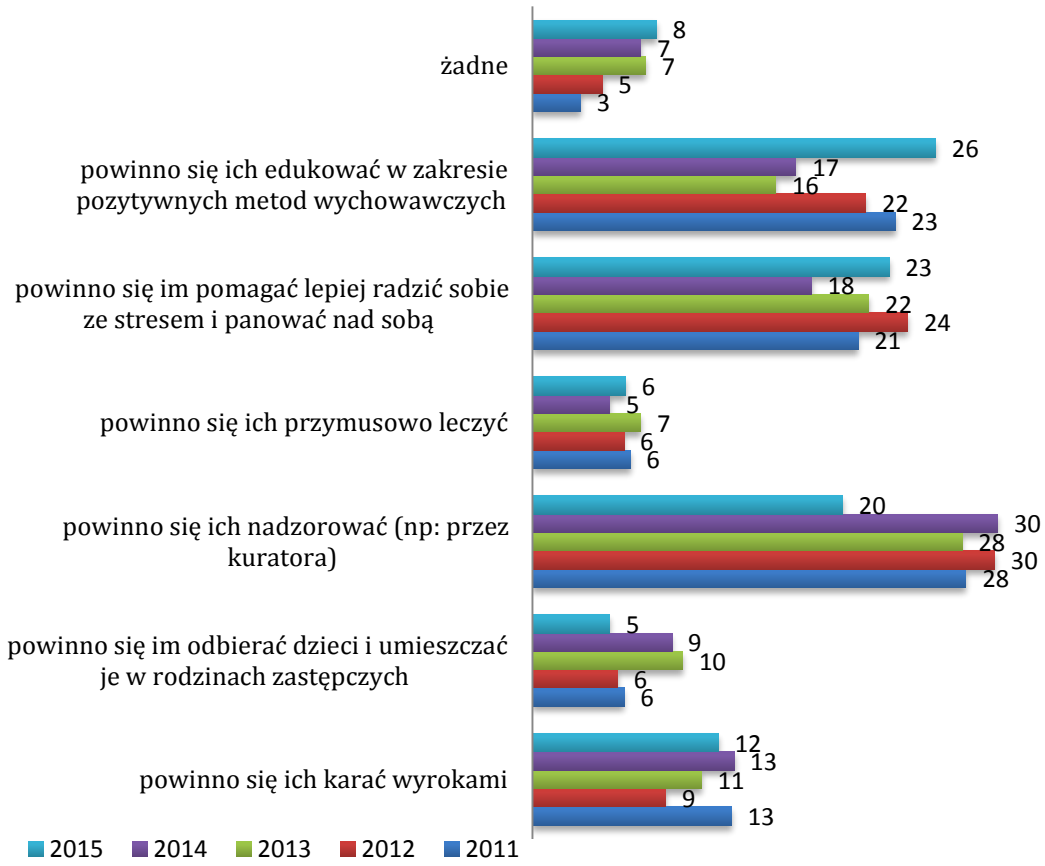
Co ciekawe, blisko co dziesiąty badany (8%) wskazał, że nie powinno się podejmować żadnych działań, gdyż to, jak rodzice postępują z dziećmi, jest wyłącznie ich prywatną sprawą.

Wykres 27. Typy działań preferowanych wobec rodziców bijących dzieci; 2015

Taki rozkład preferencji zdaje się wpisywać w całościowy obraz społecznego stosunku do problemu przemocy w wychowaniu, w którym postępowanie rodziców z dziećmi uważane jest za obszar silnej autonomii, a jeśli zewnętrzne interwencje muszą być podejmowane wobec rodziny, to najlepiej, żeby miały postać mało intruzyjnych i łagodnych oddziaływań.

Wykres 28. Jakie działanie powinno się podejmować wobec rodziców, którzy biją swoje dzieci? (% w latach 2011–2015)

Spoglądając na rozkład szczegółowych odpowiedzi, jakie padły w badaniach na przestrzeni ostatnich kilku lat (2011–2015), wyraźnie widoczny jest spadek wyborów działań o charakterze nadzorczym, restrykcyjnym. Coraz częściej natomiast wskazywana jest potrzeba edukacji rodziców. Zmniejszyła się też aprobata na odbieranie dzieci rodzinom. Wzrosła liczba osób uznających, że w stosunku do rodziców bijących dziecko nie powinny być podejmowane żadne działania.

4. REAGOWANIE NA SYTUACJE PRZEMOCY WOBEC DZIECKA

W monitoringu prowadzonym przez Rzecznika Praw Dziecka stałym elementem celów badawczych jest określenie gotowości badanych do ich osobistego reagowania na przemoc wobec dziecka oraz rozpoznanie szczegółowych preferencji rodzaju zachowań badanych w sytuacjach bezpośredniego stykania się z taką przemocą.

4.1. Reagowanie na przemoc wobec dziecka występującą w najbliższym otoczeniu

W sytuacji kontaktu z przemocą wobec dziecka w najbliższym otoczeniu, badani deklarowali przede wszystkim zachowania, polegające na upewnieniu się co się dzieje (34%). Drugim w kolejności wskazań zachowaniem było zasygnalizowanie swojej obecności (20%). Stosunkowo rzadko wskazywano na bardziej zdecydowane zachowanie – zwrócenie rodzicom uwagi na niewłaściwe zachowanie wobec dziecka (15%). Rzadko wybierano również zgłoszenie na Policję (15%).

Wykres 29. Co Pan/Pani zrobiłby/zrobiłaby w sytuacji, gdy w mieszkaniu obok słychać byłoby krzyki, rozpaczliwy płacz dziecka oraz jego wołanie „nie bij, nie bij"? (% N=1017)

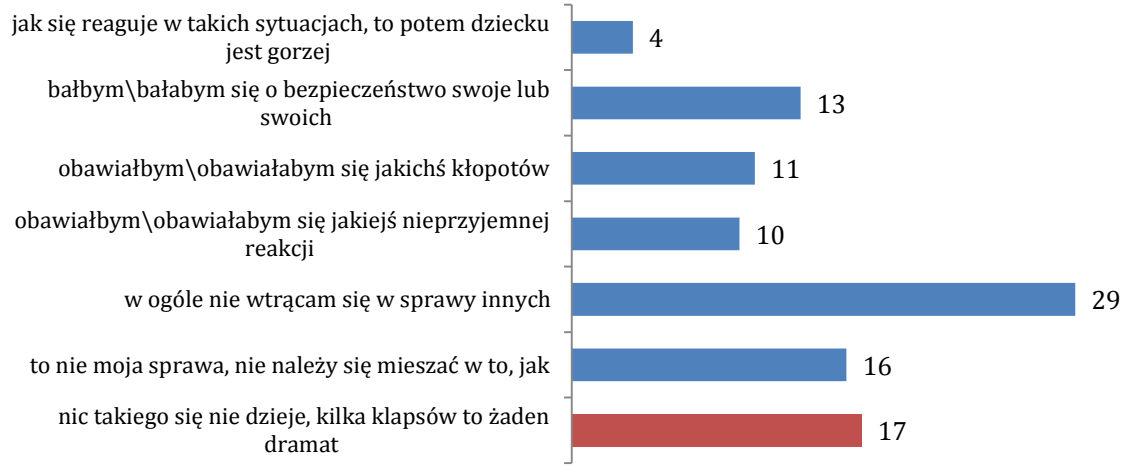

Z danych wynika, że świadkowie przemocy wobec dziecka, która ma miejsce w bezpośredniej bliskości, preferują ostrożne reakcje o pośrednim charakterze. Podobne zjawisko zaobserwowano w 2014 r.

W 2015 roku (podobnie jak w roku 2014), co dziesiąty Polak wskazał na **brak reakcji** (11%). Częściej byli to: mężczyźni, osoby z niższym wykształceniem, starsi (powyżej 60 lat) i młodsi (poniżej 20 lat), doświadczający przemocy w wychowaniu we własnym dzieciństwie, aprobujący zachowania przemocy, uznający bicie za skuteczną metodę wychowawczą, uznający całkowitą prywatność rodziców w postępowaniu z dzieckiem, osoby wykorzystujące przemoc w postępowaniu z własnym dzieckiem.

Analiza przyczyn zadeklarowanego braku reakcji pokazuje, iż najczęściej znaczenie ma **ogólna postawa niemieszania się w sprawy innych** (niemal co trzeci badany w tej grupie); 17% zbagatelizowałoby sytuację, argumentując, że „kilka klapsów to żaden dramat".

Wykres 30. Dlaczego nic by Pan(i) nie zrobił/a? (N=112)

4.2. Reagowanie na przemoc wobec dziecka dokonującą się w miejscu publicznym

Preferowanym przez ankietowanych sposobem reakcji w sytuacji publicznej przemocy wobec dziecka jest **zwrócenie uwagi rodzicowi, że postępuje z dzieckiem niewłaściwie**. Brak reakcji w tym wypadku zadeklarował co piąty badany (20%). Oznacza to, że więcej osób nie zareagowałoby na przemoc wobec dziecka w miejscu publicznym, niż w sytuacji, gdy zdarza się w bezpośrednim otoczeniu.

Wykres 31. Co Pan/i zrobi w sytuacji, gdy w sklepie Pan/i widzi matkę, która zdenerwowana szarpie kilkuletnie dziecko, wymierza mu klapsa i grozi, że jak wrócą do domu, to mu dopiero pokaże? (N=1017)

Ogólny profil preferowanych reakcji w porównaniu z badaniami przeprowadzonymi w 2013 i 2014 r. jest podobny. W stosunku do 2014 r. zmalała liczba osób, które wyraziłyby w sposób werbalny i niewerbalny krytykę takiego zachowania (spojrzenie z dezaprobatą), natomiast nieznacznie wzrosła chęć wyjaśnienia rodzicowi szkodliwości takiego zachowania/traktowania dziecka.

Brak reakcji (20%) zadeklarowali: mężczyźni, słabiej wykształceni, starsi i najmłodsi respondenci, doświadczeni przemocą w dzieciństwie, aprobujący zachowania przemocy, uznający bicie za skuteczną metodę wychowawczą, uznający całkowitą prywatność w postępowaniu rodziców z dzieckiem oraz rodzice postępujący z własnym dzieckiem w sposób przemocowy.

Osoby, które zadeklarowały brak reakcji zapytano o powód tego wyboru.

Wykres 32. Dlaczego nic by Pan(i) nie zrobił/a? (N=199)

Najczęstszym powodem braku reakcji na przemoc w miejscu publicznym okazało się **uznanie, iż sytuacja nie wymaga reagowania, czyli bagatelizowanie przemocy** (31%). Należy jednak zaznaczyć, iż procent wskazań na tę odpowiedź zdecydowanie zmalał w porównaniu z 2014 r.

5. PRZEMOC WOBEC DZIECI W ZACHOWANIACH I DOŚWIADCZENIACH POLAKÓW

Jednym z celów monitoringu Rzecznika Praw Dziecka jest (od 2014 roku) szacowanie rozmiarów przemocy w wychowaniu na podstawie relacji (ujawnień) rodziców na temat ich własnych zachowań wobec dzieci. Analizy dotyczą zachowań przemocy przejawianych w tzw.

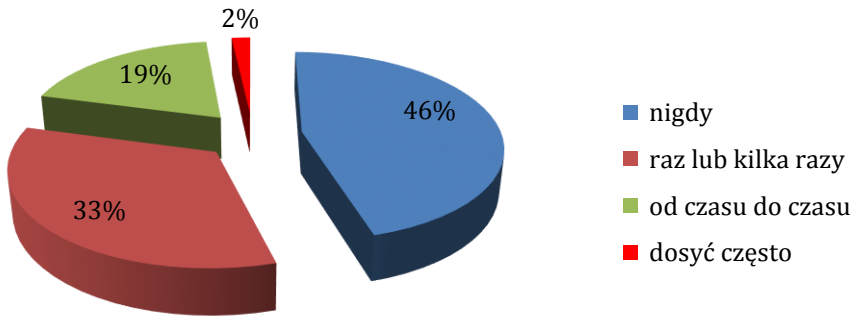
łagodniejszych i poważniejszych postaciach, czyli klapsach i laniu. Przedmiotem analiz są także osobiste doświadczenia przemocy w dzieciństwie, które wykorzystuje się w analizie komparatystycznej oraz korelacyjnej. W 2015 r. dodatkowo w analizę zakresu przemocy w wychowaniu, relacjonowaną przez rodziców, wprowadzono perspektywę płci dziecka oraz starano się uchwycić zakres występowania innych zachowań przemocy wobec dziecka, poza klapsami i laniem, tj. karmienie na siłę, szarpanie i popychanie lub potrząsanie, spoliczkowanie, ciągnięcie za włosy lub uszy, szczypanie, ściskanie ze złością, krzyczenie, obrażanie, poniżanie.

Zakres zachowań przemocy w perspektywie relacji rodziców analizowany jest w odniesieniu do grupy rodziców dzieci do 18 r.ż. Próba badawcza wynosiła 283 osoby.

5.1. Stosowanie klapsów wobec dzieci przez rodziców

W świetle relacji rodziców można stwierdzić, iż zakres występowania przemocy w wychowaniu w postaci uderzania dziecka (tzw. klapsów) jest w Polsce poważny – większość rodziców (54%) przyznała się do zastosowania chociaż raz tzw. klapsa; 21% respondentów przyznało się do stosowania klapsów częściej niż „raz lub kilka razy".

Wykres 33. Czy zdarzyło się Panu/Pani wymierzyć swojemu dziecku klapsa? (N=283)

W porównaniu z danymi z 2014 r. można stwierdzić, iż nieznacznie zmalał procent rodziców deklarujących, iż nigdy nie posłużyli się klapsem (50%), a wzrosła z kolei liczba rodziców przyznających się do stosowania klapsów, zwłaszcza w kategorii częstości „od czasu do czasu" (15%).

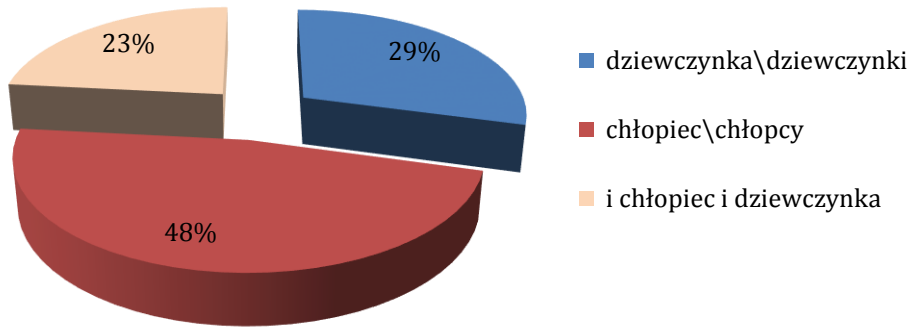
Wśród rodziców stosujących klapsy częściej są: osoby z niższym wykształceniem (podstawowym), posiadający więcej niż jedno dziecko, oceniający swoją sytuację materialną jako średnią lub niekorzystną, rodzice, którzy sami doświadczali takich zachowań

w dzieciństwie, uznający bicie za skuteczną metodę wychowawczą, a także zwolennicy całkowitej prywatności rodziców w postępowaniu z dzieckiem.

Co ciekawe, wiedza o prawnym zakazie bicia dzieci lub przypuszczenie, że takie prawo istnieje nie różnicowały częstości deklaracji o braku stosowania klapsów, ale różnicowały deklaracje w kategorii „od czasu do czasu" (rodzice wiedzący lub przypuszczający, że takie prawo istnieje, rzadziej przyznawali się do częstszego stosowania klapsów).

Analiza deklaracji zachowań rodziców stosujących klapsy w wychowaniu (154 osoby) w zależności od płci dziecka pokazała, iż znacznie częściej klapsów doświadczają chłopcy niż dziewczynki.

Wykres 34. Jakiej płci jest dziecko/są dzieci, które dostało/y klapsa? (dane dla osób stosujacych klapsy N=154)

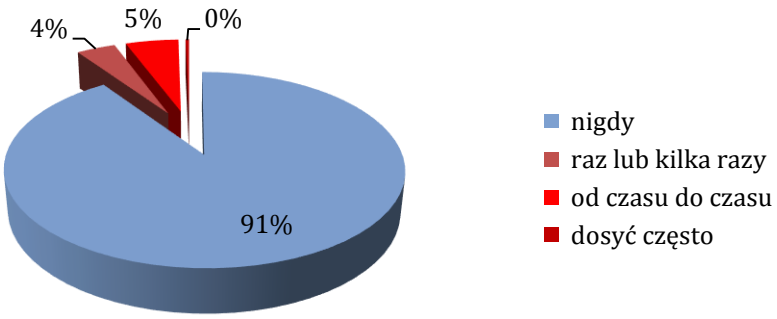
Zarówno ten obraz danych, jak i wcześniejsze analizy dotyczące aprobaty zachowań przemocy ze względu na płeć dziecka, pozwalają na stwierdzenie, że chłopcy są bardziej narażeni na przemoc fizyczną w wychowaniu niż dziewczynki.

5.2. Bicie dzieci w świetle ujawnień rodziców /stosowanie lania/

Bicie dzieci w wychowaniu, w świetle uzyskanych relacji rodziców, jest zjawiskiem nadal występującym w Polsce. Biorąc pod uwagę bezpośredni sposób zapytania, należy uznać, iż część rodziców, którzy tak na prawdę biją swoje dzieci nie przyznała się do tych zachowań. Dlatego uzyskane wskaźniki należy najprawdopodobniej traktować jako zaniżone.

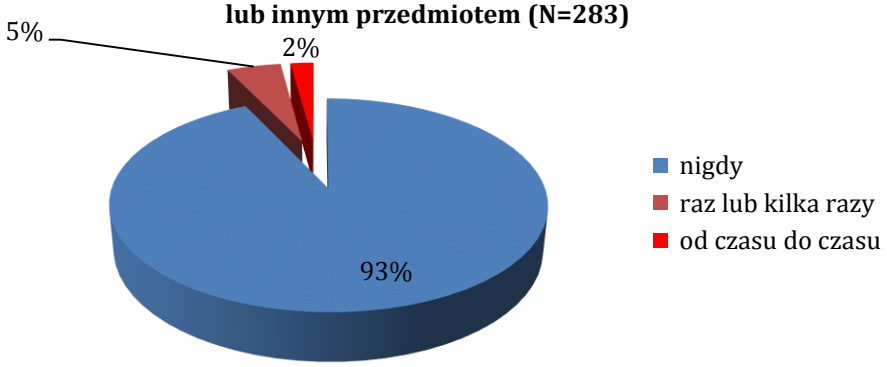
W badaniach okazało się, iż jakkolwiek zdecydowana większość rodziców twierdzi, że ich dziecko nigdy nie doświadczyło lania, to jednak niemal co dziesiąty rodzic (9%) przyznał się do występowania takich sytuacji, co najmniej raz lub kilka razy.

Wykres 35. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani dziecko dostało tzw. lanie? (N=283)

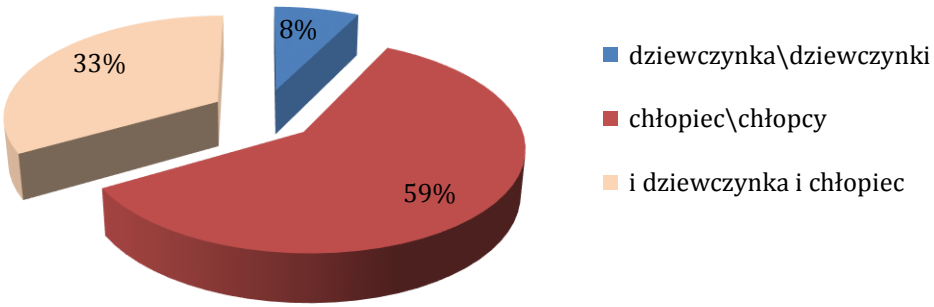
W badaniu zapytano także o bicia z użyciem przedmiotu. 7% rodziców przyznało się do tego typu zachowania wobec dziecka.

Wykres 36. Czy zdarzyły się Panu/Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: dać "w skórę" pasem lub innym przedmiotem (N=283)

Analiza **wpływu płci dziecka** na częstość bicia przez rodzica pokazała, że w zdecydowanej większości zachowania te dotyczą chłopców (59% wskazań).

Wykres 37. Jakiej płci jest dziecko/są dzieci, które dostało/y lanie? (N=27)

Analiza wpływu cech indywidualnych rodziców na stosowanie przemocy w wychowaniu wykazała, tzw. lanie dzieciom częściej sprawiali rodzice, którzy sami doświadczali przemocy w wychowaniu. Nieco rzadziej zaprzeczali prezentowaniu takich

zachowań rodzice oceniający swoją sytuację materialna jako złą. Z kolei do bicia dziecka pasem lub innym przedmiotem częściej przyznawali się rodzice posiadający troje lub więcej dzieci.

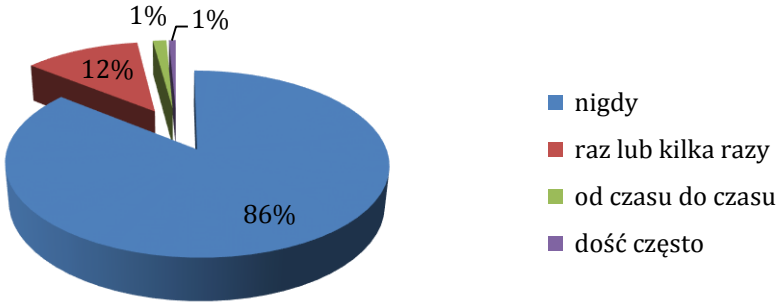
5.3. Inne zachowania przemocy wobec dziecka, w relacji rodziców

W badaniu w 2015 roku zastosowano dodatkowe pytanie o zachowania przemocy wobec dziecka, takie jak: karmienie na siłę, szarpanie, popychanie lub potrząsanie, spoliczkowanie, ciągnięcie za włosy lub uszy, szczypanie, ściskanie ze złością, krzyczenie, obrażanie, poniżanie.

Uzyskane dane wskazują, iż **kilku do kilkunastu procent rodziców ma skłonność do wykorzystywania przemocy wychowaniu** (w zależności od zachowania). W wyniku analizy poszczególnych zachowań ustalono, iż :

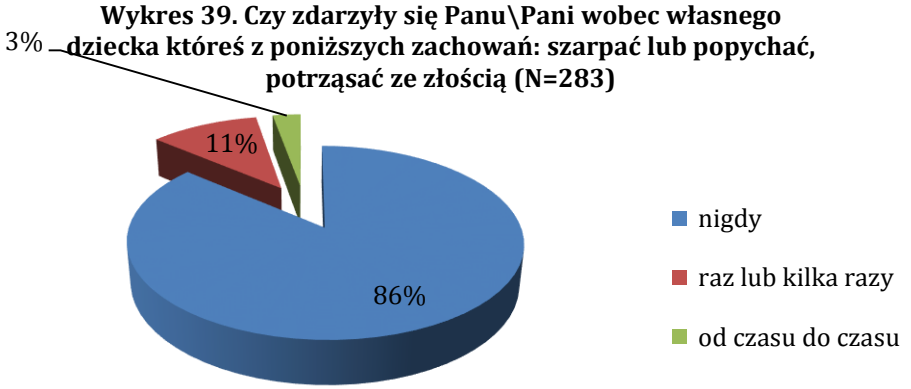
– co siódmy rodzic przyznał się do **siłowego karmienia** swojego dziecka (13% badanych),

Wykres 38. Czy zdarzyły się Panu\Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: karmić na siłę, kiedy było małe (N=283)

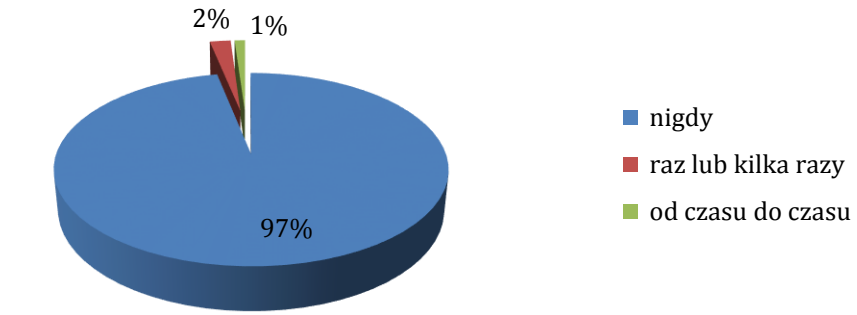
– **szarpanie, popychanie, potrząsanie dzieckiem** ujawniło łącznie 14% badanych rodziców,

Wykres 39. Czy zdarzyły się Panu\Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: szarpać lub popychać, potrząsać ze złością (N=283)

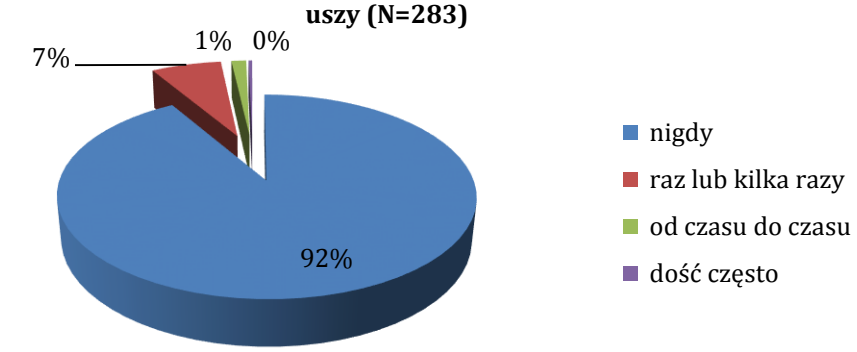
– **spoliczkowaniu dziecka** zaprzeczyli niemal wszyscy badani rodzice, jedynie 3% przyznało się do takiego potraktowania dziecka,

Wykres 40. Czy zdarzyły się Panu/Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: spoliczkować (dane dla N=283)

– do **ciągnięcia za włosy, uszy** przyznało się 8% ankietowanych rodziców,

Wykres 41. Czy zdarzyły się Panu/Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: pociągnąć za włosy lub uszy (N=283)

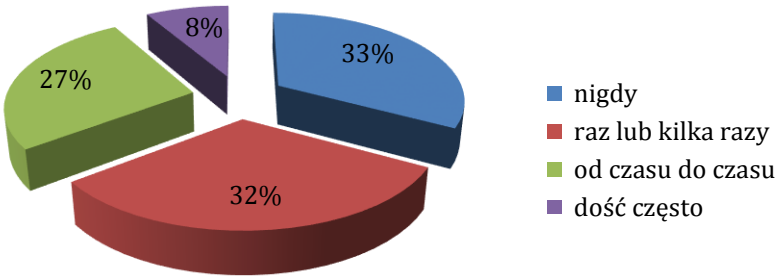
– do zachowania polegającego na złośliwym **szczypaniu lub ściskaniu części ciała** dziecka przyznało się 11% respondentów,

Wykres 42. Czy zdarzyły się Panu\Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: uszczypnąć, ścisnąć ze złością rękę, nogę lub inną część ciała (N=283)

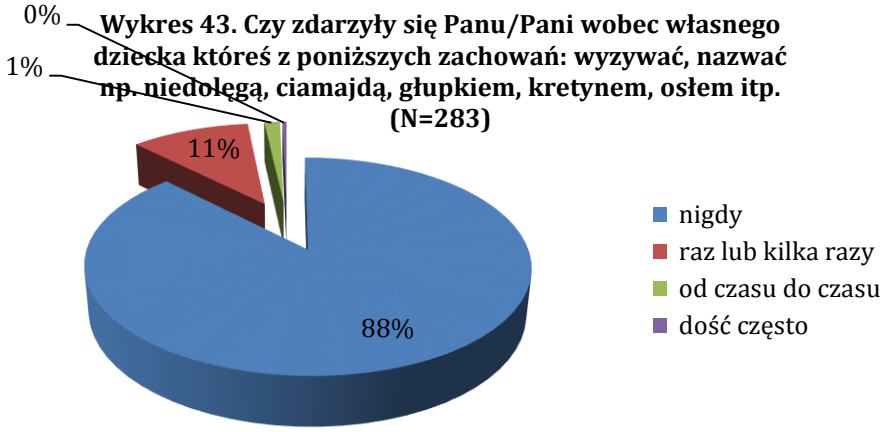
– zdecydowana większość badanych rodziców (67%) przyznała się do **krzyczenia na dziecko**, w tym prawie co trzeci rodzic przyznał się do prezentowania takiego zachowania od czasu do czasu, a prawie co dziesiąty przyznał, iż zdarza mu się to często,

Wykres 43. Czy zdarzyło się Panu/Pani nakrzyczeć na własne dziecko? (N=283)

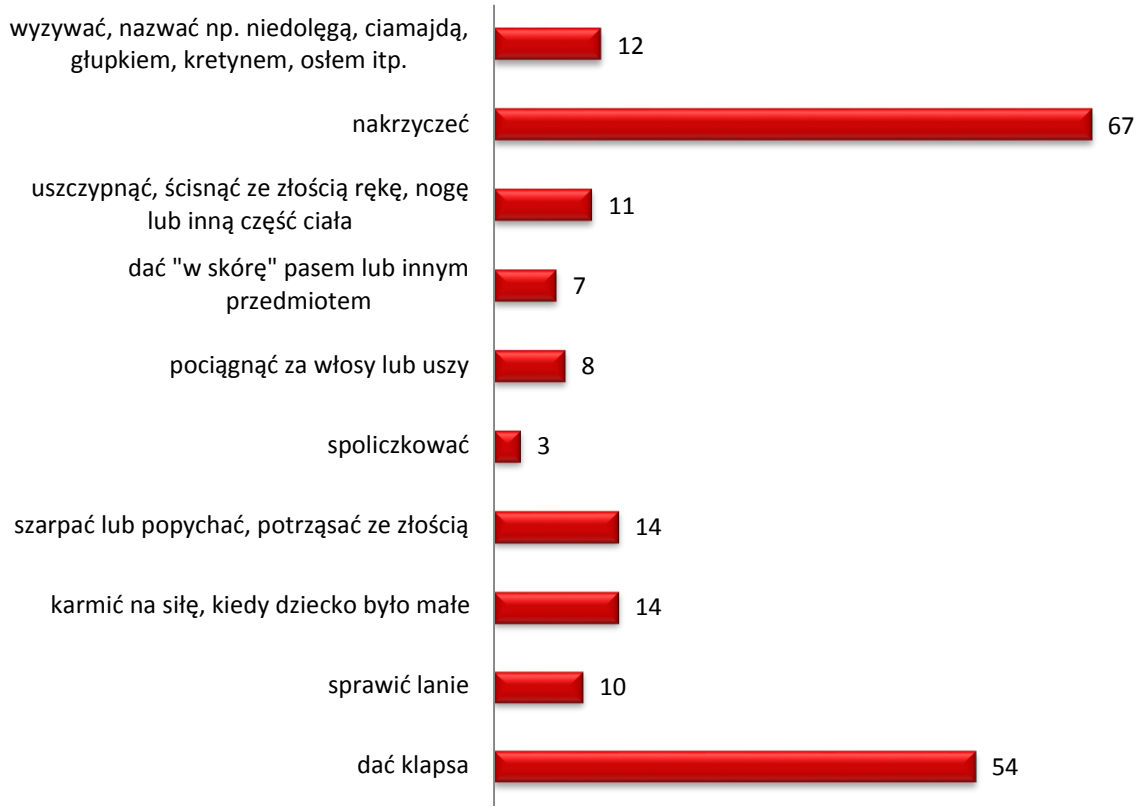
– do **obraźliwego nazywania dziecka, zwracania się** do dziecka przyznało się 12% ankietowanych rodziców,

Wykres 43. Czy zdarzyły się Panu/Pani wobec własnego dziecka któreś z poniższych zachowań: wyzywać, nazwać np. niedołęgą, ciamajdą, głupkiem, kretynem, osłem itp. (N=283)

Analiza porównawcza pomiędzy poszczególnymi rodzajami zachowań przemocowych rodziców w stosunku do dziecka, wyraźnie pokazuje przede wszystkim to, że zdecydowanie częściej wobec dzieci prezentowane są zachowania przemocy psychicznej, np. w postaci krzyku, w porównaniu z różnymi postaciami przemocy fizycznej.

Wykres 44. Zachowania przemocy wobec dziecka relacjonowane przez rodziców dzieci do 18. r.ż. na pytanie "czy zdarzyło się..." (% N=283)

Można zauważyć, że spośród zachowań przemocy o fizycznym wymiarze rodzice najczęściej przyznają się do zastosowania wobec dziecka klapsów, najrzadziej natomiast do poniżającego zachowania jakim jest spoliczkowanie dziecka. Uzyskany obraz relacji o zachowaniach przemocy wobec dziecka skłania ponadto do komentarza, iż wysoki odsetek ujawnień klapsów oraz krzyczenia na dziecko wynika najprawdopodobniej także z tego (poza faktyczną dużą częstością ich występowania), że rodzice nie spostrzegają tych zachowań jako przemocy i w związku z tym nie bronią się przed ich ujawnieniem w kontekście badania.

WNIOSKI KOŃCOWE I REKOMENDACJE

Przedstawiając wnioski z badań 2015 roku w ramach monitoringu Rzecznika Praw Dziecka dotyczącego postaw społecznych wobec przemocy w wychowaniu, uwagę zwrócić należy na najważniejsze ustalenia badawcze.

Wnioski

1. Poziom społecznej akceptacji zachowań przemocy wobec dzieci wśród Polaków powoli spada: dynamiczniej w stosunku do form lżejszych (klapsy), wolniej wobec poważniejszych (lanie).
2. Na przestrzeni lat w Polsce powoli spada ogólna aprobata wykorzystywania kar fizycznych w wychowaniu, jednak nadal prezentuje ją około 1/3 społeczeństwa.
3. Około jedna czwarta Polaków uznaje bicie za właściwą metodę wychowawczą, liczba się nie zmniejsza, a wręcz nieznacznie wzrasta.
4. Jedynie co trzeci Polak wie o prawnym zakazie bicia dzieci, a poziom społecznej wiedzy zmalał nieznacznie od 2011 r.
5. Zachowania przemocy w wychowaniu występują w Polsce stosunkowo często: większość rodziców krzyczy na dzieci, ponad połowa przyznaje się do stosowania klapsów, co dziesiąty choć raz zastosował lanie, co dziesiąty ujawnia agresję werbalną wobec dziecka.
6. Chłopcy częściej niż dziewczynki doznają przemocy fizycznej.

Wyniki badania przeprowadzonego w 2015 pokazują pewne tendencje w kwestii akceptowania przez społeczeństwo tzw. klapsów. Wynika z nich, że m.in.:

- osoby starsze częściej aprobują klapsy,
- im wyższe wykształcenie, tym częściej osoby nie aprobują klapsów,
- im gorsza ocena własnej sytuacji materialnej, tym częstsza aprobata klapsów,
- im częściej badani osobiście doświadczali klapsów, tym częściej je aprobują,
- wiedza o tym, iż bicie dziecka jest niezgodne z prawem nie zmniejsza aprobaty klapsów, co oznacza przede wszystkim, iż klapsy nie są postrzegane jako bicie dziecka.

Innych danych do przemyśleń dostarczają dane badające akceptację społeczną dla tzw. lania. Ankieta dowodzi, że:

- kobiety częściej są przeciwne tzw. laniu,
- częściej przeciwne tzw. laniu są osoby lepiej wykształcone,

- tzw. lanie aprobują częściej badani oceniający swoją sytuację materialną jako złą, oraz osoby starsze,
- im częściej badani doświadczali tzw. lania, tym częściej to zachowanie wobec dziecka aprobują.

Rekomendacje

I. Wskazane jest rozwijanie edukacji społecznej wśród rodziców, wychowawców, nauczycieli oraz dzieci. Edukacja powinna ukazywać istotę i rodzaje zachowań przemocowych wobec dzieci oraz wyjaśniać ich szkodliwy, krzywdzący charakter. Powinna również wskazywać zachowania przemocy nawet te „lekkie" (klapsy), jako przejawy łamania praw dziecka.

II. Istnieje potrzeba stałego upowszechniania wiedzy o istnieniu w polskim prawie przepisu zakazującego wykorzystywania kar cielesnych w wychowaniu oraz potrzebę szerszego informowania o jego funkcji oraz motywach wprowadzenia. Szczególnie intensywnie informacja ta powinna być kierowana do rodziców, a także do osób pracujących z dziećmi i rodzicami.

III. Należy wyraźniej akcentować w różnych formach społecznych przekazów, że swoboda rodziców w wychowaniu i poszanowanie ich autonomii oraz prywatności jest ograniczona dobrem dziecka, a także, iż samo dziecko nie może być traktowane jako własność, a wychowanie nie może być polem samowoli rodziców. Jednocześnie w społecznym eksponowaniu tej kwestii, nie należy stawiać względem siebie w opozycji praw rodziców i praw dziecka.

IV. Konieczne są zintensyfikowane działania podnoszące społeczną gotowość do reagowania na sytuacje przemocy wobec dzieci. Mowa tu o kampaniach społecznych podnoszących gotowość ludzi do podejmowania reakcji dla dobra dziecka i przełamujących społeczne tabu „niemieszania się w cudze sprawy". Szczególnie istotne jest przy tym dostarczanie wiedzy w zakresie odpowiednich w określonych sytuacjach sposobów reagowania na sytuacje przemocy wobec dzieci.

V. Zalecane są działania podnoszące kulturę pedagogiczną rodziców, zwłaszcza w postaci promowania pozytywnego rodzicielstwa oraz kształcenia umiejętności radzenia sobie z dzieckiem w sposób bezprzemocowy.

Załącznik nr 12 – Informacja Rzecznika Praw Dziecka z badania sytuacji opiekuńczo–wychowawczej oraz prawnej dzieci w wieku 0–6 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Biuro Rzecznika Praw Dziecka
ul. Przemysłowa 30/32, 00-450 Warszawa
tel. (22) 583 66 00, fax (22) 583 66 96

ZEW.43.8.2015.JK
(w odp. należy podać nr sprawy)

Warszawa, 25 maja 2015 r.

INFORMACJA RZECZNIKA PRAW DZIECKA

Z BADANIA SYTUACJI

OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZEJ ORAZ PRAWNEJ

DZIECI W WIEKU 0-6 LAT

PRZEBYWAJĄCYCH W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

I. Podstawy prawne podjętych czynności.

Na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 1-2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.) w terminie od 7 lipca do 3 września 2014 r., z upoważnienia Rzecznika Praw Dziecka, przeprowadzono badanie stanu przestrzegania praw dziecka w 32 losowo wybranych placówkach opiekuńczo-wychowawczych z terenu całej Polski, w których przebywają dzieci w wieku 0-6 lat (dalej jako: placówki).

Osoby dokonujące badania legitymowały się pisemnym upoważnieniem do jego przeprowadzenia, wystawionym przez Rzecznika Praw Dziecka Marka Michalaka.

Badania dokonano z uwzględnieniem treści przepisów:

- ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 j.t.), zw. dalej: ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 292 poz. 1720), zw. dalej: rozporządzeniem w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (Dz. U. z 2012 r. poz. 788 j.t.), zw. dalej: Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
- Konwencji o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).

25 lat Konwencji o Prawach Dziecka

II. Cel badania

Celem badania była diagnoza sytuacji opiekuńczo-wychowawczej oraz prawnej dzieci w wieku 0-6 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej, a w konsekwencji stwierdzenie, czy prawa dziecka tych małoletnich są przestrzegane. Wnioski z przeprowadzonego badania zostaną przedstawione właściwym organom, odpowiedzialnym za organizację pieczy zastępczej.

III. Obszary objęte badaniem

1. Dane liczbowe.
2. Sytuacja prawna dzieci.
3. Współpraca placówek z sądem opiekuńczym w celu uregulowania sytuacji prawnej wychowanków.
4. Współpraca placówek z ośrodkami adopcyjnymi.
5. Działania placówek na rzecz powrotu wychowanków do rodziny i utrzymania przez nich kontaktów z rodzicami.
6. Stan przestrzegania praw dziecka.

IV. Zakres czynności objętych badaniem

1. Rozmowy z pracownikami placówek.
2. Ogląd budynków i pomieszczeń.
3. Wykonanie fotokopii wybranej dokumentacji dotyczącej dzieci.

V. Wykaz badanych placówek

L.p.	Nazwa i adres placówki	Termin przeprowadzenia czynności
1.	Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza [redacted] w W	07-07-2014
2.	Dom Małych Dzieci [redacted] w J	08-07-2014

3.	Dom Dziecka dla Małych Dzieci [redacted] w Ł	08-07-2014
4.	Dom Dziecka dla Małych Dzieci [redacted] w Ł	09-07-2014
5.	Dom Dziecka [redacted] w J	09-07-2014
6.	Dom Dziecka dla Małych Dzieci [redacted] w Ł	10-07-2014
7.	Dom Małego Dziecka [redacted] w W	10-07-2014
8.	Centrum Opiekuńczo Wychowawcze [redacted] w S	11-07-2014
9.	Dom Dziecka [redacted] w R	11-07-2014
10.	Dom Dziecka [redacted] w P	15-07-2014
11.	Dom Dziecka [redacted] w W	21-07-2014
12.	Dom Dziecka [redacted] w W	22-07-2014
13.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza [redacted] w B	31-07-2014
14.	Centrum Administracyjne [redacted] w G	05-08-2014, 06-08-2014

15.	Centrum Administracyjne [redacted] w G	05-08-2014, 06-08-2014
16.	Centrum Administracyjne [redacted] w G	05-08-2014, 06-08-2014
17.	[redacted] Dom Dziecka [redacted] w S	11-08-2014
18.	Dom Dziecka [redacted] w W	12-08-2014, 29-08-2014
19.	Ośrodek Wsparcia [redacted] w W	13-08-2014
20.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych [redacted] w W	21-08-2014, 22-08-2014
21.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych [redacted] w W	21-08-2014, 22-08-2014
22.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych [redacted] w W	21-08-2014, 22-08-2014
23.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych [redacted] w W	21-08-2014, 22-08-2014
24.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych [redacted] w W	21-08-2014, 22-08-2014
25.	Centrum Pomocy Dziecku [redacted] w G	25-08-2014

26.	Centrum Pomocy Dziecku [redacted] w G	25-08-2014
27.	[redacted] Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w B	26-08-2014
28.	[redacted] Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w B	26-08-2014
29.	Specjalistyczna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza [redacted] w K	26-08-2014
30.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza [redacted] w T	27-08-2014
31.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza [redacted] w W	28-08-2014
32.	Dom Małych Dzieci [redacted] w C	03-09-2014

VI. Charakterystyka obszarów objętych badaniem.

1) Dane liczbowe

Zbadano 32 placówki, w których przebywają dzieci w wieku 0-6 lat. Liczba miejsc w tych placówkach wynosi 952. Natomiast w ww. miejscach opieki przebywało 1073 dzieci, tj. ok. 12% więcej niż liczba miejsc.

W placówkach przebywało 783 dzieci w wieku 0-6 lat (tj. urodzonych w latach 2008-2014 r.). Wśród nich było 544 dzieci w wieku 0-3 lat (tj. ok. 69%) oraz 239 dzieci w wieku 4-6 lat (tj. ok. 31%).

97 dzieci w wieku 0-6 lat (tj. ok. 12%) posiadało orzeczenie o niepełnosprawności.

Dzieci w wieku 0-6 lat stanowiły ok. 73% wszystkich dzieci przebywających w badanych placówkach.

2) Sytuacja prawna dzieci

Podczas badania ustalono, że 242 dzieci przebywających w badanych placówkach posiada uregulowaną sytuację prawną.

Podczas badania stanu przestrzegania praw dziecka w placówkach zbierano również informację na temat liczby dzieci zgłoszonych do przysposobienia w latach 2012-2014. Z analizy danych wynika, że w tym okresie zgłoszono do przysposobienia 1139 dzieci. W latach 2012-2014 zostało przysposobionych 779 dzieci.

3) Współpraca placówek z sądem opiekuńczym w celu uregulowania sytuacji prawnej wychowanków

Podczas badania stanu przestrzegania praw dziecka przeprowadzono między innymi rozmowy z pracownikami placówek na temat ich współpracy z sądem opiekuńczym w celu uregulowania sytuacji prawnej wychowanków.

W przypadku dzieci, których rodzice mają ograniczoną władzę rodzicielską, pracownicy placówek nawiązują kontakt z rodzicami biologicznymi i podejmują z nimi współpracę, w celu powrotu dziecka do domu rodzinnego (opis współpracy z rodziną biologiczną w kolejnym podrozdziale). Ponadto placówki kierują do sądów wnioski o pozbawienie władzy rodzicielskiej rodziców dzieci.

W sytuacji pozbawienia rodziców władzy rodzicielskiej, placówka kieruje do sądu wniosek o ustanowienie dla dziecka opiekuna prawnego. Najczęściej opiekunami prawnymi dzieci są pracownicy placówek. Kolejno, po uregulowaniu sytuacji prawnej dziecka jest ono zgłaszane do przysposobienia (opis współpracy z ośrodkami adopcyjnymi w kolejnym podrozdziale).

W tym miejscu zaznaczyć należy, że pracownicy placówek zgłaszali osobom dokonującym badania uwagę na problem związany ze zbyt długim oczekiwaniem na wyznaczanie terminów rozpraw w sądach, a także na nieustanawianie opiekuna prawnego w terminie 7 dni, tj. zgodnie z art. 149 § 4 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Oprócz wyżej wymienionych działań placówek, sporządzają one dla sądów opinie o sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dzieci, ich kontaktach z rodziną biologiczną, rodziną zastępczą oraz adopcyjną. Ponadto placówki zapraszają sędziów rodzinnych zarówno

na spotkania zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, jak i na wizytacje do placówek.

4) Współpraca z ośrodkami adopcyjnymi

Współpraca placówek opiekuńczo-wychowawczych z ośrodkami adopcyjnymi polega w szczególności na przekazywaniu do ośrodków adopcyjnych kart kwalifikacyjnych dzieci, które mają uregulowaną sytuację prawną. Przekazując karty kwalifikacyjne, placówki podejmują działania w zakresie łączenia rodzeństwa. Ponadto pracownicy placówek biorą udział w pracach komisji kwalifikacyjnej ośrodków adopcyjnych.

W przypadku, kiedy pojawiają się kandydaci na rodziców adopcyjnych oraz wywiąże się pomiędzy nimi, a dzieckiem więź, placówka wnioskuje do sądu o zmianę miejsca pobytu dziecka na miejsce zamieszkania rodziców adopcyjnych. Wtedy też pracownicy placówek przeprowadzają wizyty w rodzinach preadopcyjnych. Z zebranych informacji wynika, że sądy niezasadnie określają zbyt długie okresy osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym, a także pojawiają się trudności w ustaleniu terminu na wyrażenie zgody przez rodzica na przysposobienie swego dziecka w przyszłości.

W części placówek utworzono specjalne pokoje, w których przez okres kilku dni mogą przebywać i nocować rodziny adopcyjne z dziećmi. Jednocześnie rodzice adopcyjni mogą liczyć na wsparcie pracowników placówki.

5) Działania placówek na rzecz powrotu wychowanków do rodziny i utrzymania przez nich kontaktów z rodzicami

Po umieszczeniu dziecka w placówce następuje rozpoznanie jego sytuacji rodzinnej oraz przyczyn umieszczenia w placówce. Podczas pierwszego spotkania z rodzicami, informuje się ich o godzinach odwiedzin dzieci.

Placówki podpisują z rodzicami biologicznymi tzw. „kontrakty", w których rodzice zobowiązują się między innymi do odwiedzin dziecka oraz poprawy swojej sytuacji życiowej i bytowej, a w przypadku rodziców z uzależnieniem – do leczenia. Specjaliści z placówek pracują z rodzicami w zakresie nauki prawidłowego zajmowania się dzieckiem i opieki nad nim. Rodzice mogą liczyć na wsparcie psychologiczne pracowników placówek. Pracownicy pomagają również rodzicom w podjęciu terapii, sporządzaniu pism i wniosków, a także

mobilizują do podjęcia pracy zawodowej. Przed lub w trakcie urlopowania dziecka, pracownicy placówek przeprowadzają wizytacje w ich domu rodzinnym. Celem tych działań jest sprawdzenie warunków pobytu dzieci.

Rodzice zapraszani są na uroczystości organizowane w placówce. W wyjątkowych sytuacjach udostępniany jest rodzicom pokój do spania.

W sytuacji, w której rodzeństwo przebywa w różnych placówkach bądź różnych formach pieczy zastępczej – podejmowane są działania w celu utrzymania więzi pomiędzy dziećmi.

W przypadku dzieci powracających do domów rodzinnych, rodzicom oferuje się pomoc specjalistów, z której mogą korzystać po opuszczeniu przez dziecko placówki, jak również wsparcie rzeczowe dla dziecka.

Natomiast w sytuacji braku współpracy z rodzicami lub brak kontaktu, placówki sporządzają wniosek do sądu o pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej.

6) Stan przestrzegania praw dziecka

Po dokonaniu diagnozy sytuacji opiekuńczo-wychowawczej i prawnej dzieci Rzecznik Praw Dziecka podjął 541 spraw dotyczących dzieci w wieku 0-6 lat oraz 52 sprawy dotyczące dzieci powyżej 6. roku życia. Podstawą do podjęcia ww. spraw była konieczność ustalenia przyczyn braku uregulowania sytuacji prawnej dzieci.

Ponadto Rzecznik Praw Dziecka dostrzegł konieczność niezwłocznego uregulowania sytuacji dzieci, biorąc pod uwagę w szczególności ich wiek, i przystąpił do 25 postępowań toczących się przed sądami opiekuńczymi.

Zgodnie z przepisem przejściowym zawartym w art. 231 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego, w okresie 4 lat od wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. od 1 stycznia 2012 r.) mogą być umieszczane dzieci powyżej 7. roku życia. Umieszczenie dziecka poniżej tego wieku jest możliwe, na podstawie art. 95 powyższej ustawy, w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa. Podkreślić zatem należy, że zamysłem ustawodawcy było umieszczanie małych dzieci (tj. poniżej 7. roku życia) w rodzinnej pieczy zastępczej,

a jedynie w szczególnych przypadkach umieszczanie ich w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Duża liczba dzieci w wieku 0-6 lat umieszczonych w placówkach może świadczyć o niewłaściwym realizowaniu przepisów ww. ustawy.

VII. Wnioski:

1) Informacje przekazane przez pracowników placówek wskazują na:
   a) zbyt długie oczekiwanie na wyznaczenie terminów rozpraw w sądach opiekuńczych;
   b) pojawiające się trudności w ustaleniu terminu w sądach opiekuńczych na wyrażenie zgody przez rodziców na przysposobienie dziecka w przyszłości;
   c) nieprzestrzeganie przez sądy opiekuńcze terminu określonego w art. 149 § 4 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego;
   d) określanie przez sądy opiekuńcze zbyt długich okresów osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym, określonych w art. 120^1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

2) Analiza indywidualnych spraw dotyczących dziecka podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka po przeprowadzonym badaniu wskazuje na problem:
   a) przewlekłości postępowań sądowych rozpoznawczych, jak i wykonawczych mających na celu uregulowanie sytuacji prawnej dzieci;
   b) niestosowanie przez sądy opiekuńcze przepisu art. 109 § 4 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie informowania właściwej jednostki organizacyjnej wspierania rodziny (tj. właściwego ośrodka pomocy społecznej) o wydanym postanowieniu o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej i określania terminów składania sprawozdań dotyczących sytuacji rodziny i udzielanej jej pomocy;
   c) niewłaściwej współpracy sądów opiekuńczych z jednostkami świadczącymi pomoc rodzinie i dziecku;
   d) braku reakcji sądów opiekuńczych na wnioski wynikające z okresowej oceny sytuacji dzieci;
   e) zbyt dużej liczby dzieci przebywających w placówkach w stosunku do miejsc w placówkach;

f) możliwości niewłaściwego realizowania przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dotyczących umieszczania dzieci poniżej 7. roku życia w placówkach;
g) małej liczby przysposobień dzieci z niepełnosprawnością. Konieczne jest wdrożenie programów zwiększających szansę tych dzieci na adopcję.

Informacje o wynikach badania sporządzono w trzech egzemplarzach, z których jeden przekazano Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, drugi – Ministrowi Sprawiedliwości, zaś trzeci egzemplarz pozostawiono w dokumentacji Rzecznika Praw Dziecka.

Informację przygotowała:
Joanna Kuźmińska – referent prawny w Zespole ds. Edukacji i Wychowania w Biurze Rzecznika Praw Dziecka

Załącznik nr 13 – Zalecenia dotyczące pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo–wychowawczych

RZECZNIK PRAW DZIECKA

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Warszawa, 26 października 2015 r.

ZALECENIA DOTYCZĄCE POBYTU DZIECI W PLACÓWKACH OPIEKUŃCZO -WYCHOWAWCZYCH

I. *Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, dba o realizację podmiotowości dziecka umieszczonego w placówce, z poszanowaniem jego godności i praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka, Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawach, a w swoich działaniach kieruje się przede wszystkim dobrem małoletniego.*

II. *Podmiot wykonujący instytucjonalną pieczę zastępczą w ramach placówki opiekuńczo-wychowawczej, uwzględnia zdanie dziecka w sprawach jego dotyczących.*

III. *Istotą funkcjonowania placówki opiekuńczo–wychowawczej jest w szczególności realizowanie prawa dziecka do: powrotu do rodziny; utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów; zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego zgodnie z indywidualnymi potrzebami dziecka i przygotowanie do samodzielnego życia.*

IV. *Placówka jest otwarta na kontakty z rodziną, osobami ważnymi dla dziecka, środowiskiem lokalnym, organizacjami i innymi instytucjami. Może także współpracować z wolontariuszami.*

V. *Placówka ma charakter domowy.*

1

Część I
Prawo dziecka do wychowywania w rodzinie i działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny

1. Dziecko ma prawo do wiedzy na temat własnej rodziny.

2. Dziecko ma prawo do regularnych kontaktów z rodzicami, rodziną oraz osobami bliskimi. Kontakty odbywają się na terenie placówki, w miejscu zamieszkania rodziny, a także w sposób pośredni – przez kontakty telefoniczne lub drogą elektroniczną, chyba że sąd postanowi inaczej.

3. Osoby odwiedzające dziecko w placówce są traktowane z szacunkiem, a placówka zapewnia warunki do nieskrępowanego kontaktu z dzieckiem, przy jednoczesnym zachowaniu prywatności spotkania i poszanowaniu zasad obowiązujących w placówce.

4. Dziecko ma prawo do budowania i wzmacniania więzi z rodzeństwem, w tym z rodzeństwem usamodzielnionym lub umieszczonym w innych formach pieczy zastępczej, jeżeli jest to zgodne z jego dobrem.

5. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce działają na rzecz budowania bezpiecznych więzi rodzinnych i relacji interpersonalnych podopiecznych.

Część II
Prawo do stabilnego środowiska wychowawczego oraz zaspokajania potrzeb rozwojowych

1. Placówka tworzy warunki do stabilnych, indywidualnych relacji dziecka z wychowawcą i innymi osobami, które wspierają działania wychowawcze placówki opiekuńczo-wychowawczej lub innymi ważnymi dla dziecka.

2. Przeniesienie dziecka do innej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub wnioskowanie o umieszczenie w młodzieżowym ośrodku socjoterapii,

młodzieżowym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym jest ostatecznością i może nastąpić po wyczerpaniu wszystkich możliwych środków zapewniających dziecku stabilne środowisko wychowawcze.

3. W przypadku dziecka przebywającego czasowo w młodzieżowym ośrodku socjoterapii, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku wychowawczym, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, uzdrowisku, szpitalu, internacie lub innym miejscu poza placówką – placówka współpracuje z tymi podmiotami, a wychowawca utrzymuje stały kontakt z dzieckiem. Placówka podczas czasowej nieobecności dziecka nadal zapewnia mu miejsce w placówce, a dziecko zachowuje uprawnienia przysługujące wychowankom placówki.

4. Dziecko ma prawo do szczególnej ochrony i pomocy w okresie adaptacji w placówce.

5. Dziecko ma prawo do pomocy (także specjalistycznej) w radzeniu sobie z emocjami własnymi i emocjami innych osób.

6. Dziecko ma prawo do pomocy w łagodzeniu negatywnych skutków oddzielenia od rodziny oraz przeżyć związanych ze zmianą środowiska.

7. Między wychowawcą a dzieckiem budowane są pozytywne i bezpieczne relacje oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu.

8. Dziecko ma prawo do budowania i wzmacniania poczucia własnej wartości i rozwijania swojej tożsamości.

9. Dziecko ma prawo do rozwoju społecznego, poznawczego, kulturalnego i fizycznego, zgodnie z jego potrzebami rozwojowymi, w szczególności do uczestniczenia w indywidualnych i grupowych zajęciach rekreacyjnych

i sportowych oraz rozwijających zdolności, na terenie placówki i poza nią, zgodnie z zainteresowaniami i wyborem dziecka.

10. Dziecko ma prawo do wiedzy na temat własnego rozwoju seksualnego.

11. Dziecko ma prawo do pomocy specjalistycznej w sytuacji doświadczenia przemocy.

12. Dziecko ma prawo do diagnozy specjalistycznej i indywidualnej opieki zdrowotnej, w tym opieki specjalistycznej, zwłaszcza w przypadku dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi.

13. Dziecko ma prawo do indywidualnej pomocy psychologicznej i terapeutycznej.

14. Dziecko ma prawo do żywienia dostosowanego do wymogów dietetycznych, odpowiadających indywidualnym potrzebom rozwojowym i zdrowotnym dziecka.

15. Dziecko ma prawo do uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji dotyczących jadłospisu, zakupów żywieniowych, przygotowywania potraw.

16. Dziecko ma prawo do ubrania i obuwia dostosowanego do jego gustu, potrzeb i warunków pogodowych oraz pory roku.

17. Dziecko ma prawo do osobistego, zindywidualizowanego miejsca do spania i nauki oraz do wpływu na wystrój i wyposażenie tych miejsc.

18. Dziecko ma prawo do rozwijania umiejętności społecznych w grupie rówieśniczej, w placówce, w szkole i w środowisku lokalnym.

19. Dziecko ma prawo do rozwoju duchowego, uczestniczenia w uroczystościach i praktykach religijnych – zgodnie z jego wolą oraz tradycją i wyznaniem jego rodziny.

20. Planując działania sprzyjające indywidualnemu rozwojowi dzieci, placówka korzysta ze wsparcia wolontariuszy w przygotowaniu i prowadzeniu zajęć indywidualnych i grupowych.

Część III
Prawo do nauki i wypoczynku

1. Dziecko ma prawo do wsparcia w realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, pomocy w odrabianiu lekcji, zapewnienia zajęć wyrównawczych i innych rozwijających jego wiedzę i umiejętności.

2. Dziecko ma prawo do pomocy specjalistycznej (w szczególności psychologicznej i logopedycznej).

3. Dziecko ma prawo do profesjonalnego wsparcia w wyborze odpowiedniej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

4. Dziecko ma prawo do czasu wolnego zorganizowanego zgodnie z jego potrzebami i zainteresowaniami, w tym odpowiedniej organizacji dni wolnych od nauki oraz ferii i wakacji – w formie indywidualnej i grupowej.

Część IV
Prawo do pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia

1. Dziecko ma prawo do zdobywania umiejętności niezbędnych w samodzielnym życiu, takich jak czynności samoobsługowe, załatwianie spraw urzędowych, korzystanie z usług oraz uczenia się, w tym między innymi ekonomii domowej, planowania czasu, obowiązkowości, terminowości i przedsiębiorczości.

2. Dziecko ma prawo do planowej i indywidualnej pomocy wychowawcy w budowaniu społecznie akceptowanego systemu wartości oraz emocjonalnych i społecznych kompetencji niezbędnych w samodzielnym życiu.

3. Dziecko ma prawo do zdobywania oraz rozwijania kompetencji i uprawnień zawodowych umożliwiających podejmowanie pracy zawodowej.

4. Placówka wspiera dziecko w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych w procesie usamodzielnienia, do dnia opuszczenia przez dziecko placówki.

5. Wychowawca wspiera proces usamodzielnienia wychowanka współpracując z opiekunem usamodzielnienia.

Część V
Prawo do życia bez przemocy

1. Dziecko ma prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy emocjonalnej, fizycznej lub seksualnej, zarówno ze strony dorosłych, jak i rówieśników.

2. Dziecko ma prawo do szacunku ze strony rówieśników, wychowawców i specjalistów zatrudnionych w placówce.

3. W placówce stosuje się wobec dziecka zasady pozytywnej dyscypliny, w tym wzmacnianie właściwego zachowania, a w sytuacji zachowania niezgodnego z zasadami przyjętymi w placówce - naturalne i logiczne konsekwencje, unikając kar i arbitralności wobec dziecka.

4. Dziecko ma prawo do pomocy wychowawcy i specjalistów w rozwiązywaniu konfliktów z dorosłymi i rówieśnikami, zarówno na terenie placówki, jak i poza nią.

5. Dziecko ma prawo do poszanowania jego prywatności (w tym tajemnicy korespondencji) oraz do posiadania własnych, nienaruszanych przez inne osoby pamiątek i osobistych przedmiotów.

6. Wychowawcy i inni pracownicy placówki mają obowiązek zachować w tajemnicy osobiste informacje przekazane im przez dziecko (poza przypadkami uzyskania wiedzy o naruszeniu prawa, zagrożeniu zdrowia lub życia).

7. Dziecko ma prawo do poszanowania intymności, w tym zapewnienia możliwości zamykania pomieszczeń przeznaczonych do czynności higienicznych i fizjologicznych.

8. Dziecko ma prawo do dochodzenia swoich racji i praw w sytuacji, w której czuje, że zostało skrzywdzone, potraktowane niesprawiedliwie lub arbitralnie przez dorosłego lub rówieśnika.

Część VI
Prawo do informacji i wyrażania opinii

1. Dziecko ma prawo do informacji o swojej sytuacji życiowej i planach go dotyczących.

2. Dziecko ma prawo do odwołania się od kary i decyzji podjętej w jego sprawie. Placówka jest zobowiązana do stworzenia wewnętrznych procedur w tym zakresie oraz umożliwienia dziecku wniesienia skargi także do instytucji zewnętrznych, udostępniając odpowiednie adresy i telefony.

3. Dziecko ma prawo do poszanowania własnej podmiotowości, poprzez branie pod uwagę jego zdania w sprawach, które go dotyczą, w tym w sprawach: kontaktów z rodziną i innymi ważnymi dla niego osobami, wyboru wychowawcy, szkoły, realizacji pasji i zainteresowań.

4. Dziecko ma prawo do uwzględniania przez dorosłych jego zdania w codziennym życiu placówki, w tym w sprawach: wyboru pokoju (i w miarę możliwości współmieszkańców w pokoju), decydowania o własnym wyglądzie i ubiorze (w ramach przyjętych norm społecznych), sposobu spędzania wolnego czasu oraz

realizacji w placówce własnych propozycji działań (indywidualnych i grupowych).

5. W placówce istnieją wypracowane zasady uczestniczenia dzieci w procesie podejmowania ważnych dla nich decyzji, poprzez indywidualne rozmowy dziecka z wychowawcą oraz w trakcie grupowych spotkań wychowawców z dziećmi.

Część VII
Prawo do poszanowania tożsamości kulturowej i religijnej

1. Dziecko ma prawo do poszanowania środowiska kulturowego i religijnego, z którego się wywodzi.

2. Dziecko ma prawo do poznawania własnej tożsamości kulturowej, rozwijania jej, a także uczestniczenia w życiu społeczności, z której się wywodzi.

3. Dziecko ma prawo do wychowania religijnego i praktyk religijnych zgodnie z jego wolą oraz z tradycją i wyznaniem rodziny dziecka.

4. Plan pomocy dziecku jest zgodny z tradycjami kulturowymi i narodowościowymi rodziny dziecka.

Część VIII
Zalecenia odnoszące się do pracy wychowawców i innych pracowników placówki

1. Podstawowym celem pracy opiekuńczo–wychowawczej jest realizacja prawa dziecka do wychowania w rodzinie (powrót dziecka do rodziny lub gdy nie jest to możliwe – dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opieka i wychowanie w środowisku zastępczym).

2. Praca wychowawcza powinna zapewniać dziecku poczucie bezpieczeństwa. Uwzględnia się w niej wyrażone przez dziecko poglądy i opinie.

3. Praca wychowawcza ma charakter indywidualny i opiera się na analizie potrzeb rozwojowych dziecka.

4. Wychowawca udziela pomocy dziecku i jest odpowiedzialny za zapewnienie odpowiednich warunków dla rozwoju dziecka, w tym dostępu do opieki zdrowotnej, psychologicznej i specjalistycznej.

5. Wychowawca dziecka i inni pracownicy placówki działają na rzecz odbudowy więzi dziecka z rodziną, w tym więzi emocjonalnej, o ile nie jest to sprzeczne z dobrem dziecka.

6. W realizowanym planie pomocy dziecku, wychowawca uwzględnia uzdolnienia, pasje i zainteresowania dziecka.

7. Wychowawca dziecka jest w stałym kontakcie ze szkołą, w szczególności z wychowawcą klasy, do której uczęszcza dziecko, a także uzgadnia z nauczycielami elementy planu pomocy dziecku dotyczące jego edukacji.

8. Wychowawca jest w stałym kontakcie z instytucjami, placówkami i organizacjami z otoczenia dziecka, w celu kompleksowego wspierania rozwoju dziecka.

9. Wychowawca zapewnia dziecku indywidualną i zespołową pomoc w rozwoju edukacyjnym dziecka, współpracując z wolontariuszami i innymi osobami lub organizacjami.

10. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce są zobowiązani do zapewnienia dziecku warunków kreatywnego spędzania czasu wolnego, sprzyjającego budowaniu relacji społecznych, zabawie i rekreacji.

11. Wychowawcy i inni pracownicy placówki posługują się w swojej pracy metodami wychowawczymi, które nie są oparte na arbitralności, karach i jakiejkolwiek innej formie przemocy.

12. Wychowawca i specjaliści zatrudnieni w placówce mają wiedzę na temat znaczenia trwałych relacji emocjonalnych, a także następstw separacji dziecka od osób bliskich oraz działają na rzecz budowania przez dziecko więzi z ważnymi dla niego osobami.

13. Wychowawca posiada odpowiednie kompetencje i umiejętności budowania i wzmacniania jego relacji emocjonalnej z dzieckiem, umożliwiającej efektywną realizację planu pomocy dziecku.

14. Wychowawca ma zapewnione specjalistyczne wsparcie w zakresie radzenia sobie z własnymi emocjami w sprawach dotyczących pracy z dzieckiem i jego rodziną.

15. Wychowawcy i specjaliści zatrudnieni w placówce stale poszerzają wiedzę dotyczącą rozwoju poznawczego, emocjonalnego i seksualnego dzieci, a także doskonalą umiejętności w zakresie metod pracy z dziećmi, które przeżyły przemoc emocjonalną, fizyczną lub seksualną.

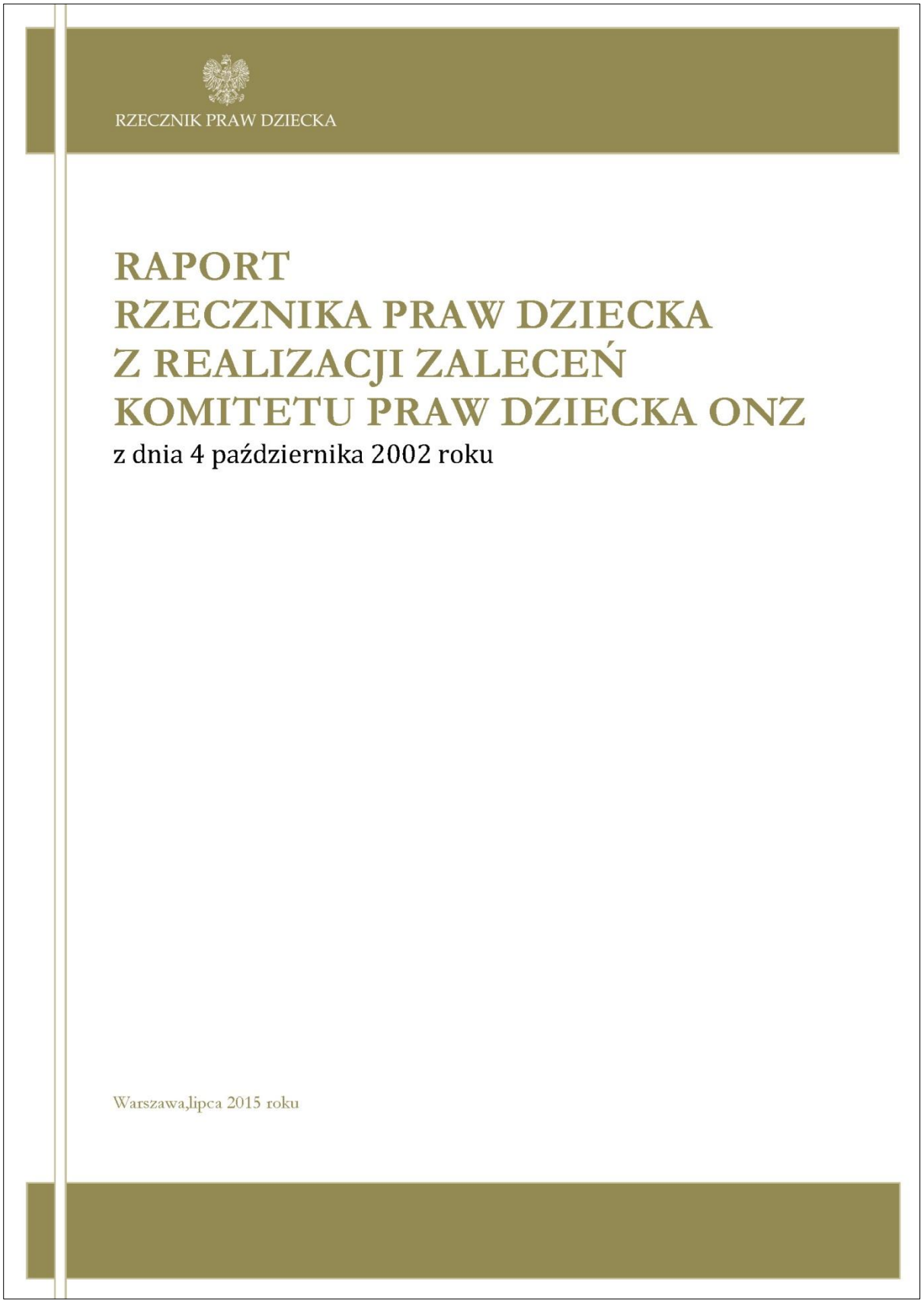
16. Placówka wspiera rozwój zawodowy wychowawców i specjalistów zatrudnionych w placówce.

17. Placówka zapewnia wychowawcom warunki i organizację pracy, które pozwalają na skuteczną realizację zadań opiekuńczo-wychowawczych.

18. Placówka dba o dobry klimat społeczny i zapewnia warunki do pracy zespołowej wychowawców i specjalistów, której celem jest efektywna realizacja indywidualnych planów pomocy dziecku.

MINISTER
Władysław Kosiniak-Kamysz

Załącznik nr 14 – Raport Rzecznika Praw Dziecka z realizacji Zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ

SPIS TREŚCI

Wstęp **5**

Wdrażanie zaleceń (art. 4, 42 oraz 44 ust. 6 Konwencji) **7**

CRC/C/15/Add.194 – pkt 10 8

CRC/C/15/Add.194 – pkt 12 8

CRC/C/15/Add.194 – pkt 16 25

CRC/C/15/Add.194 – pkt 18 28

CRC/C/15/Add.194 – pkt 20 28

CRC/C/15/Add.194 – pkt 24 30

Realizacja praw dziecka **31**

Prawo do życia i ochrony zdrowia 32

Prawo do wychowania w rodzinie 40

Prawo do godziwych warunków bytowych 47

Prawo do nauki 52

Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbywaniem i innym złym traktowaniem 61

WSTĘP

Raport zawiera informacje i ocenę Rzecznika Praw Dzieckana temat przestrzegania postanowień Konwencji o prawach dziecka w Polsce. Dokument odnosi się bezpośrednio do Zaleceń Komitetu Praw Dziecka ONZ z dnia 4 października 2002 r.i porusza zagadnienia, którew ocenie Rzecznika Praw Dziecka, należą do najważniejszych z punktu widzenia ochrony dobra dziecka i jego interesów. Dokument – jako raport alternatywny – wychodzi poza okres raportowania i obejmuje okres realizacji Zaleceń Komitetu orazprzestrzegania w Polsce Konwencji o prawach dziecka do czerwca 2015 r.

Dokonując oceny stanu przestrzegania praw dziecka w Polsce, należy zwrócić uwagę na wprowadzenie do krajowego porządku prawnego wielu instrumentów służących lepszej ochronie praw dzieci. Najważniejsze zmiany zostały w raporcie ujęte jako „uwaga pozytywna". Te z zaleceń, które nie doczekały się realizacji przez polskiego ustawodawcę oraz postanowienia Konwencji o prawach dziecka, które także nie zostały w pełni implementowane do polskiego prawa, zostały ujęte w raporcie jako „Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka". W części opisowej, przy każdym z zaleceń zawarto krótką informację co do istoty poruszanego zagadnienia.

Rzecznik Praw Dziecka od 2008 r. wielokrotnie wnioskował o ratyfikację Konwencji o ochronie dzieci przed wykorzystaniem seksualnym i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych[1] oraz zgłaszał konkretne postulaty zmian prawnych celem dostosowania polskich przepisów do Konwencji o prawach dziecka. Większość propozycji Rzecznika Praw Dziecka została przez polskiego ustawodawcę uwzględniona.

Zwracając uwagę na stan przestrzegania praw dziecka w Polsce należy podkreślić, że w 2014 r. Polska, po raz kolejny, została wyróżniona w raporcie Global Initiative to End AllCorporalPunishment of Children.[2]Nobilitacja Polski dotyczyła wprowadzenia w 2010 r. całkowitego zakazu bicia dzieci oraz stałego monitorowania postaw społecznych wobec stosowania kar cielesnych, jako metody wychowawczej. Doceniono także spadek liczby osób popierających wychowanie z użyciem przemocy wobec dzieci.

[1] Konwencja Rady Europy z Lanzarote z dnia 25 października 2007 r.
[2] Ending legalized violence against children, Global report to December 2014, Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children.

WDRAŻANIE ZALECEŃ
(ART. 4, 42 ORAZ 44 UST. 6 KONWENCJI)

CRC/C/15/Add.194 – pkt 10

W świetle Deklaracji Wiedeńskiej i Programu Działania (1993), Komitet zachęca państwo stronę do kontynuacji i ukończenia procesu wycofywania wszelkich zastrzeżeń i oświadczeń do Konwencji

Uwaga pozytywna

- **Rzeczpospolita Polska wycofała wszystkie zastrzeżenia do Konwencji o prawach dziecka**

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie wnioskował o wycofanie przez Rzeczpospolitą Polską zastrzeżeń do Konwencji. Podnosił, że są one bezprzedmiotowe, ponieważ prawo polskie zapewnia wyższe standardy ochrony małoletnich. Zwracał także uwagę, że na Polsce, jako stronie inicjującej i współtwórcy Konwencji, ciąży szczególny obowiązek niekwestionowania jej postanowień.

Rzeczypospolita Polska wycofałazastrzeżenia zgłoszone do art. 7 i art. 38 Konwencji o prawach dziecka. Należy uznać, że przepisy polskiego prawa nieuzasadniały podtrzymywanie zastrzeżeń zgłoszonych do Konwencji.

CRC/C/15/Add.194 – pkt 12

Komitet zachęca państwo stronę do podjęcia wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia pełnej zgodności ustawodawstwa krajowego z zasadami i postanowieniami konwencji, w szczególności zaś w zakresie wymiaru sprawiedliwości wobec małoletnich i nieletnich sprawców czynów karalnych, pozostających bez opieki nieletnich ubiegających się o azyl oraz wykorzystywania seksualnego dzieci.

WZMOCNIENIE STATUSU DZIECKA JAKO PODMIOTU PRAW

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Rzeczpospolita Polska powinna jak najszybciej ratyfikować III Protokół Fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień.**

Mając na względzie potrzebę wzmocnienia kontroli przestrzegania praw dziecka,w marcu 2009 r., na forum Rady Praw Człowieka, Rzecznik Praw Dziecka zgłosił inicjatywę wyposażenia Komitetu Praw Dziecka ONZ w uprawnienie do przyjmowania i rozpatrywania skarg na naruszenie praw dziecka. Zgromadzenie Ogólne ONZuchwaliło III ProtokółFakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury składania zawiadomień, który poszerza kompetencje Komitetu Praw Dziecka ONZ o mechanizm przyjmowania i rozpatrywania indywidualnych oraz międzypaństwowych zawiadomień o naruszeniu praw dziecka. 30 września 2013 r. Polska podpisała III Protokół Fakultatywny. Rzecznik Praw Dziecka na bieżąco monitoruje przebieg prac w celu jak najszybszego ratyfikowania przez Polskę tego dokumentu. Ratyfikacja przyczyni się do wzmocnienia statusu dziecka, jako podmiotu praw oraz poprawy funkcjonowania krajowych mechanizmów ochrony praw dziecka.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI DLA NIELETNICH SPRAWCÓW CZYNÓW KARALNYCH

Uwaga pozytywna

- **Zmieniono model postępowania w sprawach nieletnich, rezygnując z dwóch faz postępowania – postępowania wyjaśniającego i rozpoznawczego oraz z dwóch faz postępowania rozpoznawczego – postępowania opiekuńczo–wychowawczego i postępowania poprawczego.**
- **Czynności dowodowe z udziałem osób małoletnich innych niż nieletni sprawcy czynów karalnych przeprowadza się przy odpowiednim zastosowaniu regulacji prawnych postępowania karnego (szczególny tryb przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego/świadka).**
- **W razie konieczności połączenia badania stanu zdrowia psychicznego nieletniego z obserwacją, sąd rodzinny ma obowiązek wysłuchać nieletniego oraz określić miejsce i czas trwania obserwacji. Obserwacja nie powinna trwać dłużej niż 4 tygodnie. Na wniosek podmiotu leczniczego, sąd może przedłużyć ten termin na czas określony, niezbędny do zakończenia obserwacji. Łączny czas obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 6 tygodni. Ustawodawca nałożył na sąd odwoławczy obowiązek niezwłocznego rozpoznania zażalenia na postanowienie o obserwacji nieletniego oraz na postanowienie o przedłużeniu czasu obserwacji.**
- **Określono ustawowo czas zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka.**
- **Określono ustawowo czynności kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym nieletnich.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich nie powinien przekraczać 3 miesięcy.**
2) **Należy ustawowo określić łączny maksymalny czas pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich.**
3) **Należy uzupełnić ustawowe gwarancje procesowe nieletniego, w tym w szczególności w pełnym zakresie prawo do obrońcy z urzędu, zasady domniemania niewinności, zasady prawdy materialnej czy zasady in dubio pro reo.**

Prawo polskie nie określa maksymalnego terminu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Zasadą jest, że okres ten, przed skierowaniem sprawy na rozprawę, nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. Okres ten może być wydłużony o kolejne 3 miesiące, jeżeli zachodzą szczególne okoliczności sprawy. Zasadą jest, że łączny okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich do chwili wydania wyroku przez sąd I instancji nie może być dłuższy niż rok. Od zasady tej ustawodawca polski wprowadził wyjątek, o ile zajdą szczególnie uzasadnione przypadki – roczny łączny termin pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich może być przedłużony na dalszy czas oznaczony.

Wprowadzając ujednolicony model postępowania w sprawach nieletnich, polski ustawodawca wprowadził gwarancje procesowe nieletniego oparte na gwarancjach oskarżonego młodocianego i dorosłego w postępowaniu karnym, przede wszystkim prawo do obrony, prawo do korzystania z pomocy obrońcy, prawo do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania oraz wprowadził zasady obrony obligatoryjnej. Gwarancje procesowe nieletniego nie wyczerpują jednak katalogu gwarancji sprawców młodocianych i dorosłych z postępowania karnego. Przykładowo, nieletni może złożyć wniosek o ustanowienie obrońcy z urzędu, a prezes sądu uwzględnia wniosek, jeżeli udział obrońcy uzna za potrzebny.

■ REPREZENTACJA DZIECKA W SPRAWACH KARNYCH

Uwaga pozytywna

- **W postępowaniu karnym, w akcie wykonawczym (rozporządzenie ministra) wskazano, że w celu wyznaczenia adwokata i radcy prawnego na kuratora procesowego małoletniego, sąd może zwrócić się do odpowiednich organów prawniczych samorządów zawodowych o wskazanie kuratora dla strony, która nie ma zdolności procesowej ani przedstawiciela ustawowego.**

- **Prokurator Generalny wydał wytyczne dotyczące zasad postępowania jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym obowiązku wystąpienia do sądu opiekuńczego o ustanowienie kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego w toku postępowania karnego związanego z przemocą w rodzinie, a z ujawnionych okoliczności postępowania wynika, że przedstawiciele ustawowi nie mogą w należyty sposób wykonywać praw małoletniego w postępowaniu karnym.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy uregulować na poziomie ustawowym kwestie związane z właściwą reprezentacją dziecka w postępowaniu karnym, w tym stworzyć gwarancje procesowe małoletniego oskarżyciela posiłkowego/pokrzywdzonego.**
2) **Należy stworzyć mechanizmy właściwego przygotowania i specjalistycznego szkolenia kandydatów na kuratorów procesowych.Należy wprowadzić do polskiego porządku prawnego instytucję„adwokata dla dziecka".**

Dziecko nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, z tego powodu nie może osobiście wykonywać praw przysługujących pokrzywdzonemu w postępowaniu karnym. Rzecznik Praw Dziecka z niepokojem obserwuje pozbawienie małoletniego pokrzywdzonego wykonywania uprawnień oskarżyciela posiłkowego/pokrzywdzonego oraz właściwej reprezentacji w toku postępowania przed organami procesowymi.W polskiej procedurze karnej brak regulacji zobowiązującej organ prowadzący postępowanie karne do wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o ustanowienie dla dziecka kuratora procesowego, a obowiązująca regulacja na poziomie aktu wykonawczego jest szczątkowa i w ocenie Rzecznika Praw Dziecka – niewystarczająca. Wystąpienie z wnioskiem o ustanowienie kuratora procesowego powinno nastąpić na początku postępowania przygotowawczego.

Brak rozwiązań systemowych, na poziomie ustawy, powoduje różną praktykę organów procesowych w ustanawianiu kuratora procesowego dla małoletniego pokrzywdzonego. W praktyce jest on ustanawiany w czasie, który uniemożliwia skuteczną ochronę praw dziecka. Ustanowienie przez sąd kuratora procesowego, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, trwa zbyt długo.

Brak także rozwiązań prawnych gwarantujących profesjonalizm w wykonywaniu przez kuratora procesowego obowiązków związanych z reprezentacją małoletniego w postępowaniu karnym.

Wytyczne Prokuratora Generalnego nie mają charakteru aktu prawnego, dlatego w ocenie Rzecznika Praw Dziecka tego rodzaju rozwiązanie jest niedostateczne.

Brak regulacji prawnej w omawianym zakresie i często nieprawidłowa praktyka organów procesowych oraz brak wyspecjalizowanych kuratorów procesowych ogranicza, a często uniemożliwia wykonywanie przez pokrzywdzonego małoletniego praw procesowych, które przysługują każdemu pokrzywdzonemu przestępstwem.

- WYSŁUCHANIE MAŁOLETNIEGO
- PRZESŁUCHANIE MAŁOLETNIEGO
- UWZGLĘDNIANIE ZDANIA DZIECKA W SPRAWACH JEGO DOTYCZĄCYCH

Uwaga pozytywna

- **W polskim postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych przepisy wprowadzają obowiązek uwzględnienia przez sąd zdania i rozsądnego życzenia dziecka, stosownie do okoliczności, rozwoju umysłowego dziecka, stanu zdrowia i stopnia jego dojrzałości. Sąd ma obowiązek wysłuchania małoletniego dziecka, w sprawach go dotyczących, jeżeli rozwój umysłowy dziecka, stan zdrowia i stopień jego dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie takie odbywa się poza salą posiedzeń sądowych.**
- **W polskim postępowaniu karnym wprowadzono istotne podstawy ochrony dziecka:**
  - **w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub w przypadku przestępstw przeciwko wolności, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, zasadą jest jednorazowe przesłuchanie w charakterze świadka pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, i tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. W wyjątkowych wskazanych w ustawie przypadkach można przesłuchać dziecko ponownie;**
  - **przeprowadzenie przesłuchania tylko przez sąd (także w toku postępowania prowadzonego przez prokuratora lub policję), z udziałem biegłego psychologa;**
  - **na rozprawie zamiast przesłuchania dziecka, odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania małoletniego oraz odczytuje się protokół przesłuchania;**
  - **jeżeli małoletni pokrzywdzony w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, zasady przesłuchania opisane wyżej stosuje się, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny;**
  - **przesłuchanie przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych**

pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Prawo określa sposób przygotowania przesłuchania małoletniego, warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa przesłuchiwanego małoletniego;

- przesłuchanie świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Powyższe zasady przesłuchania stosuje się także do przesłuchania małoletniego, który był świadkiem przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

- W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym wprowadzono ustawowy obowiązek rodziców do wysłuchania dziecka, okazywania wzajemnego szacunku przez dzieci i rodziców na zasadach racjonalnego partnerstwa, przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala oraz uwzględnienia w miarę możliwości jego rozsądnych życzeń.
- Ministerstwo Sprawiedliwości we współpracy z organizacją pozarządową Fundacją „Dzieci Niczyje" opracowało standardy przesłuchania małoletniego świadka.
- Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych opracowało zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka, przekazane w formie plakatu do wszystkich jednostek policji w Polsce (praktyczne wskazówki dla funkcjonariuszy policji w sytuacji podejmowania działań, w których obecne jest dziecko).
- Wprowadzono obowiązek wysłuchania dziecka przebywającego w pieczy zastępczej przez podmioty realizujące zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w szczególności gdy podmioty te dokonują oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikują dziecko do przysposobienia, jeżeli wiek dziecka i jego stopień dojrzałości na to pozwalają, a także stosownie do okoliczności podmioty te uwzględniają zdanie dziecka.
- Wprowadzono prawo przeprowadzania indywidualnych rozmów z dziećmi umieszczonymi w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz z dziećmi przebywającymi w placówkach wsparcia dziennego, w tym zasięgania opinii dzieci, z uwzględnieniem ich wieku, możliwości intelektualnych oraz stopnia dojrzałości poznawczej przez wojewodę, w związku z przeprowadzanym postępowaniem kontrolnym.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) Należy przestrzegać prawa wysłuchania dziecka w procesie cywilnym w sprawach jego dotyczących.
2) Konieczność zmiany obowiązujących przepisów w taki sposób, aby w postępowaniu karnym stosować szczególny tryb przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego/świadka także do tych postępowań, które dotyczą innych przestępstw.
3) Należy zwiększyć gwarancję jednorazowości przesłuchania pokrzywdzonego/świadka małoletniego.
4) Należy, co do zasady, wprowadzić obowiązek prowadzenia przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego/świadka przy użyciu urządzeń technicznych pozwalających na odtworzenie zapisu obrazu i dźwięku przesłuchania małoletniego.
5) Należy wprowadzić zasadę przesłuchania każdego świadka małoletniego obowiązującą w postępowaniu karnym także w postępowaniu cywilnym i administracyjnym w pomieszczeniach odpowiednio do tego przystosowanych poza siedzibą sądu, a w przypadku pomieszczenia znajdującego się w siedzibie sądu – zaadoptować oddzielne, bezpieczne pomieszczenia dla małoletnich ofiar i świadków, z odrębnym wejściem do tego pomieszczenia z zewnątrz.
6) Należy określić w przepisach procedury cywilnej sposób przygotowania wysłuchania dziecka, warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania wysłuchania dziecka, w tym wyposażenie, gwarantujące swobodę wypowiedzi i poczucie bezpieczeństwa wysłuchiwanego dziecka.
7) Należy przeszkolić sędziów w zakresie nabycia umiejętności prowadzenia przesłuchania/wysłuchania dziecka oraz pouczania o przysługujących w postępowaniu uprawnieniach i obowiązkach, pozwalających uwzględnić wiek, rozwój umysłowy i stan dojrzałości dziecka, w warunkach zapewniających dziecku poczucie bezpieczeństwa i prywatności.
8) Należy opracować i przestrzegać standardy przesłuchania/wysłuchania dziecka przez organy prowadzące postępowanie.
9) Należy wprowadzić regulacje gwarantujące bezpieczne i przyjazne przesłuchanie dziecka także w procedurach administracyjnych i dyscyplinarnych.

W ciągu ostatnich lat nastąpiły pozytywne zmiany w prawie polskim, dotyczące realizacji prawa dziecka do wyrażania opinii w postępowaniach prowadzonych przez organy władzy (sądowe, prokuratorskie) oraz dotyczące procedury przesłuchania/wysłuchania małoletniego. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, przepisy te wymagają uzupełnienia.

W postępowaniu sądowym cywilnym, wadą nowych regulacji jest ich nadmierna ogólność. Praktyka pokazuje, że sędziowie mają trudności z właściwą interpretacją wskazanych w przepisie przesłanek.Z tego względu praktyka idzie w kierunku przesłuchania dziecka a nie jego wysłuchania. Przepisy nieokreślają sposobu przygotowania wysłuchania dziecka, warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzenia wysłuchania.Ustawodawca polski posłużył się definicją negatywną miejsca wysłuchania – nie może to być sala posiedzeń sądowych. W praktyce takie wysłuchanie dziecka odbywa się najczęściej w pokoju sędziowskim, w budynku sądu, co nie gwarantuje właściwej ochrony dziecka w toku postępowania przed sądem.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, obowiązujące przepisy postępowania karnego stanowią duży krok w stronę wzmocnienia ochrony małoletniego, który jest pokrzywdzonym/świadkiem przestępstw popełnionych z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. Przedmiotem postępowania karnego mogą byćtakże inne przestępstwa, w których przesłuchanie dziecka jest koniecznością procesową, a w odniesieniu do których, nie mają zastosowania wskazane zasady prowadzenia przesłuchania małoletniego.

Rzecznik Praw Dziecka uważa za uzasadnione stosowanie szczególnych warunków przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego/świadka także do postępowań dotyczących innych przestępstw, zwłaszcza, gdy małoletni zna osobę sprawcy. Przesłuchanie dziecka, bez zachowania rygoru przyjaznych i bezpiecznych warunków, wpływa destrukcyjnie na jego psychikę, a przedłużające się postępowanie karne, wielokrotne przesłuchania, mogą jedynie spotęgować traumę dziecka.

Z uwagi na znaczenie zasady bezpośredniości, utrwalenie przesłuchania dziecka zapomocą urządzenia rejestrującego dźwięk i obraz, w uregulowaniu prawnym i praktyce powinno stanowić regułę.

Rzecznik Praw Dziecka uważa za konieczne wprowadzenie do polskiego porządku prawnego gwarancji jednorazowości przesłuchania dziecka w odniesieniu do wszystkich przestępstw. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka także gwarancje procesowe oskarżonego w polskiej

procedurze karnej, które skutkują możliwością ponownego przesłuchania pokrzywdzonego małoletniego są za daleko idące zważywszy na priorytet ochrony dobra dziecka.

W odniesieniu do postępowania administracyjnego i dyscyplinarnego, które toczy się w związku z przewinieniem ze strony nauczyciela, polskie prawo nie przewiduje możliwości przesłuchania dziecka w bezpiecznej i przyjaznej procedurze. Szczątkowe regulacje prawne postępowania dyscyplinarnego znajdują się w akcie wykonawczym (rozporządzenie ministra). Dziecko, będąc chronione w określonych sytuacjach w toku przesłuchania w postępowaniu karnym, jednocześnie jest narażone na przesłuchanie w bezpośredniej obecności osoby, która dokonała wobec niego przewinienia.Wystąpienia Rzecznika Praw Dziecka kierowane do Ministra Edukacji Narodowej i polskiego parlamentu, dotyczące koniecznych zmian przepisów postępowania dyscyplinarnego nauczycieli, wywołały szeroką dyskusję na ten temat, szczególnie w kręgach poselskich.

Rzecznik Praw Dziecka zauważa także, że sposób prowadzenia czynności przesłuchania, czy wysłuchania dziecka przez sędziego, pouczenia o przysługujących uprawnieniach i obowiązkach, w tym prawie do odmowy składania zeznań, prawie do odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie nie jest odpowiedni dla zrozumienia przez małoletniego tych formuł prawnych. Podejmowanie przez sędziego nieudolnych prób wyjaśnienia dziecku tych kwestii powoduje w konsekwencji, że nie udaje się od dziecka odebrać ważnych dla rozstrzygnięcia w sprawie zeznań. Koniecznym więc, jest położenie nacisku na odpowiednie przygotowanie sędziów do pracy i prowadzenia czynności procesowych z dziećmi, a także wypracowanie standardów przesłuchania/wysłuchania dziecka.

- PRZEWLEKŁOŚĆ POSTĘPOWAŃ SĄDOWYCH
- NIESKUTECZNOŚĆ POSTĘPOWAŃ WYKONAWCZYCH
- STATUS KURATORA W SPRAWACH RODZINNYCH

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy stworzyć odrębną strukturę sądownictwa rodzinnego.**
2) **Należy ustawowo określić status kuratora sądowego w sprawach rodzinnych.**
3) **Należy prawnie uregulować procedury wykonawcze w sprawach rodzinnych.**

W Polsce pozostaje problemem sprawa przewlekłości postępowań sądowych. Organizacja sądownictwa rodzinnego nie sprzyja sprawnemu i szybkiemu rozpoznawaniu spraw rodzinnych. Wynika to z wad systemowych, które doprowadziły do osłabienia sądownictwa rodzinnego. Rozwiązanie problemu wymaga pogłębionej debaty i szeroko zakrojonych działań zaradczych.

Brak regulacji dotyczącej postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, w tym ustawowego uregulowania czynności kuratora sądowego (brak ustawowego określenia jego statusu, uprawnień i obowiązków). Powoduje to znaczne ograniczenie skuteczności realizacji decyzji sądu i niepełną ochronę praw dziecka w tym zakresie. Analiza prowadzonych w sądach postępowań wykonawczych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych wskazuje, że w wielu sprawach nadzory kuratorskie prowadzone są nawet przez kilka lat, przy równoczesnym braku reakcji ze strony sądu rodzinnego. Brak odpowiednich zarządzeń ze strony sądu, mimo długotrwałego nadzoru kuratora, zagraża prawu dzieci do harmonijnego rozwoju w odpowiednim środowisku opiekuńczo–wychowawczym.

- NISKA ŚWIADOMOŚĆ W ZAKRESIE FUNKCJONOWANIA KONWENCJI HASKIEJ DOTYCZĄCEJ CYWILNYCH ASPEKTÓW UPROWADZENIA DZIECKA ZA GRANICĘ
- ZJAWISKO TZW. PORWAŃ RODZICIELSKICH
- NISKA SKUTECZNOŚĆ EGZEKUCJI PRAWA DZIECKA DO KONTAKTU Z RODZICAMI

Uwaga pozytywna

- **Wprowadzono do polskiej procedury cywilnej odrębne przepisy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy przeprowadzić działania edukacyjne w zakresie funkcjonowania Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę.**
2) **Należy wprowadzić rozwiązania prawne ograniczające zjawisko porwań rodzicielskich.**
3) **Należy wprowadzić rozwiązania prawne gwarantujące skuteczność wykonywania prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców.**

Nadal ma miejsce w Polsce zjawisko wywiezienia dziecka za granicę. Rodzice nie posiadają odpowiedniej wiedzy na temat konsekwencji związanych z wywiezieniem małoletniego za granicę bez zgody drugiego rodzica. Brak wiedzy o obowiązujących procedurach wydłuża je, podczas gdy w tych przypadkach liczy się szczególnie szybkość i sprawność działania.

W Polsce coraz częściej występuje zjawisko tzw. porwań rodzicielskich, które skutkują naruszeniem prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców. Rodzice traktują je, jako sposób walki o powierzenie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem. Gdy oboje rodzice mają pełną władzę rodzicielską, a jedno z nich bez zgody drugiego zmienia miejsce pobytu dziecka, utrudnia realizację orzeczonych przez sąd kontaktów lub je uniemożliwia, przetrzymuje wbrew orzeczeniu sądu dziecko, to tego rodzaju zachowania nie podlegają żadnym sankcjom karnym.Zjawisko porwań rodzicielskich należy ocenić tym bardziej nagannie, że w Polsce występuje niska skuteczność egzekucji prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców. Powodem takiej sytuacji są w szczególności: przewlekłość postępowań sądowych, brak priorytetu traktowania tego rodzaju spraw, niskie kwoty zasądzane od rodzica nierespektującego orzeczeniasądu.

Narzędzie prawne wprowadzone do polskiego porządku prawnego w postaci odrębnych przepisów dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka są niewystarczające, zaś w praktyce okazały się nieskuteczne. Niezbędne jest uzupełnienie tych unormowań.

MEDIACJA W SPRAWACH RODZINNYCH

Uwaga pozytywna

- **Polska procedura cywilna przewiduje możliwość skierowania stron sporu rodzinnego do mediacji.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy opracować rozwiązania i stworzyć narzędzia zachęcające sądy rodzinne i strony sporu rodzinnego do korzystania z mediacji.**
2) **Należy prowadzić działania edukacyjne i popularyzujące mediację w społeczeństwie.**
3) **Należy wprowadzić zagadnienia sprawiedliwości naprawczej i mediacji do programów nauczania w szkołach wszystkich typów.**

Sądy rodzinne zbyt rzadko kierują skonfliktowane strony sporu rodzinnego do mediacji lub następuje to zbyt późno, na dalszym etapie postępowania sądowego. Strony sporu także niechętnie korzystają z zaproponowanej alternatywnej procedury.W porównaniu do liczby spraw rozpoznawanych przez sądy rodzinne, w praktyce orzeczniczej sądów zainteresowanietą

instytucją jest niewielkie (0,23% ogółu spraw do rozpoznania w 2012 r.). Skuteczność mediacji liczona, jako ilość zawartych ugód mediacyjnych kształtuje się na poziomie ok. 40–50%.

Możliwymi rozwiązaniamitej sytuacji jest: wprowadzenie instytucji spotkań informacyjnych na temat zalet i korzyści kompleksowego i ugodowego rozwiązywania sporu na drodze mediacji; kierowanie stron do mediacji wielokrotnie przez sąd, w zależności od potrzeb stron i szansy na ich porozumienie, a także szerokie korzystanie z mediacji przedsądowej lub pozasądowej. Rzecznik Praw Dziecka od dawna postuluje zwolnienie stron ubogich z kosztów mediacji i przejęcie ich przez Skarb Państwa. Konieczne jest prowadzenie stałych działań pozalegislacyjnych, popularyzujących mediację wśród społeczeństwa.

Narastające zjawisko przemocy w szkole, zjawisko przestępczości nieletnich, skłaniają do zwrócenia uwagi na profilaktykę przeciwdziałającą takim zachowaniom.W roku szkolnym 2011–2012, z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka przeprowadzony został program pilotażowy pt. *„Mediacja rówieśnicza w szkole metodą przeciwdziałania agresji i niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży"*.Programem objęto młodzież, nauczycieli i pedagogów w 11 wybranych szkołach gimnazjalnych okręgu Sądu Okręgowego w Lublinie.

Program pokazał, że mediacja rówieśnicza i szkolna może być skuteczną metodą budowania przyjaznej i bezpiecznej szkoły. Program kontynuowany jest obecnie w ponad 40 szkołach województwa lubelskiego, działania w ramach programu podejmowane są w dalszym ciągu wolontarystycznie.

Realizacja programów tego rodzaju wymaga rozwiązań systemowych i wsparcia państwa.Ministerstwo Edukacji Narodowej uwzględniło postulat Rzecznika Praw Dziecka dotyczący wprowadzenia mediacji rówieśniczej do Rządowego programu wspomagania w latach 2015–2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach pt. „Bezpieczna +".

- MONITOROWANIE FUNKCJONOWANIA USTAWY O WSPIERANIU RODZINY I SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ
- OGRANICZENIE KONTAKTU PODOPIECZNYCH PLACÓWEK OPIEKUŃCZO–WYCHOWAWCZYCH Z RODZINĄ BIOLOGICZNĄ
- PROCEDURY KWALIFIKACYJNE DLA KANDYDATÓW NA OPIEKUNÓW ZASTĘPCZYCH
- ORGANIZACJA SZKOLEŃ DLA KANDYDATÓW DO PEŁNIENIA FUNKCJI RODZINY ZASTĘPCZEJ, PROWADZENIA RODZINNEGO DOMU DZIECKA, PRACOWNIKÓW INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

Uwaga pozytywna

- W Rzeczypospolitej Polskiej uchwalono ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa kładzie nacisk na tworzenie i umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej o charakterze rodzinnym (rodzina zastępcza, rodzinne domy dziecka). Umożliwia także tworzenie rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, specjalistycznych zawodowych rodzin zastępczych oraz tworzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych, przeznaczonych dla niemowląt do pierwszego roku życia. Dopuszcza możliwość tworzenia regionalnych placówek opiekuńczo–terapeutycznych, przeznaczonych dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, które mają specjalne potrzeby zdrowotne. Ważnymi rozwiązaniami są: zabezpieczenie dzieci do 7. i 10. roku życia przed umieszczeniem w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej, z jednoczesnym poszanowaniem zasady nierozdzielania rodzeństw; procedury kwalifikacyjne dla kandydatów na opiekunów zastępczych oraz pracowników instytucjonalnej pieczy zastępczej, systemy ich szkoleń, a także wprowadzenie finansowania przez państwo pobytu dzieci w zakładach opiekuńczo–leczniczych.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) Konieczność monitorowania na bieżąco skutków ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz podejmowanie działań związanych ze zgłaszanymi przez praktykę problemami z funkcjonowaniem ustawy.
2) Podjęcie działań zmierzających do poszerzenia wiedzy na temat przysługujących rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka uprawnień, w szczególności dotyczących świadczeń, dodatków oraz dofinansowania do wypoczynku dzieci.
3) Zwiększenie nakładów finansowych państwa na rodzicielstwo zastępcze.
4) Zwiększenie pomocy państwa dla usamodzielniania się wychowanków, w szczególności pomocy mieszkaniowej.

5) **Należy przeprowadzić systemowe działania na rzecz pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej oraz osób pełniących funkcje zawodowych specjalistycznychrodzin zastępczych.**
6) **Należy bezwzględnie przestrzegać przepisów zabezpieczających dzieci do 7. i 10. roku życia przed umieszczeniem w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej, z jednoczesnym poszanowaniem zasady nierozdzielania rodzeństw.**
7) **Należy opracować plany rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz zabezpieczyć odpowiednie do realizacji tych planów środki finansowe.**
8) **Należy prowadzić stałą akcję edukacyjną o prawach przynależnych rodzinnym formom pieczy zastępczej, gwarantowanych ustawą, w szczególności działania te powinien prowadzić organizator pieczy zastępczej.**
9) **Należy opracować i wdrożyć do realizacji krajowy program usamodzielniania wychowanków z pieczy zastępczej, w szczególności wychowanków z niepełnosprawnością, narodowy program mieszkalnictwa socjalnego oraz zabezpieczyć budżet na zapewnienie odpowiedniej liczby mieszkań nadzorowanych/chronionych.**
10) **Należy przeszkolić sędziów rodzinnych w zakresie zagadnień dotyczących psychologii dziecięcej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.**

Krótki okres obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wiąże się z koniecznością monitorowania, na bieżąco, jej skutków i podejmowania działań związanych ze zgłaszanymi przez praktykę problemami.

Ze wstępnych informacji uzyskanych przez Rzecznika Praw Dziecka wynika, że zbyt wolny jest rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, prawie 1/4 małoletnich przebywa w instytucjonalnej pieczy zastępczej.Nakłady finansowe państwa na rodzicielstwo zastępcze są niewystarczające.

Pomoc wychowankom pieczy zastępczej dla usamodzielnienia się, w szczególności zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych, nie jest realizowana w sposób właściwy, dlatego wielu usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej, którzy nie kontynuują nauki, wraca do swoich rodzin biologicznych.

Dodatkowym problemem jest niska świadomość prawna osób prowadzących formy rodzinnej pieczy zastępczej, co może spowodować negatywne konsekwencje dla dzieci przebywających w tej formie pieczy.

Do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały, że placówki pieczy zastępczej (instytucjonalne i rodzinne), ograniczają kontakty przebywającego w nich dziecka z rodziną biologiczną i osobami najbliższymi dla dziecka. Wobec dzieci stosowane są kary pozbawienia wychowanka prawa do kontaktów z rodziną.

Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej,wiąże się z koniecznością przeprowadzenia rzetelnych badań psychologicznych dla kandydatów na rodziców zastępczych oraz pracowników – wychowawców placówek pieczy instytucjonalnej. Opinie o kandydatach powinny opierać się na pogłębionym wywiadzie, także środowiskowym. Konieczne jest także wprowadzenie i uzupełnienie programu szkolenia o obowiązkowe zajęcia specjalistyczne z zakresu pracy z dzieckiem krzywdzonym. Zasadne jest ujednolicenie organizacji szkoleń prowadzonych przez różne podmioty.

DETENCJA DZIECI CUDZOZIEMCÓW W POLSCE

Uwaga pozytywna

- **Wprowadzono do polskiego prawa dotyczącego udzielania cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej definicję małoletniego bez opieki.**
- **Wprowadzono zakaz umieszczania małoletnich cudzoziemców bez opieki w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców, w stosunku do małoletnich, którzy nie ukończyli 15 roku życia.**
- **Skrócono do minimum okres pobytu dzieci w ośrodkach zamkniętych.**
- **Poprawa warunków w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców.**
- **Utworzono odrębne ośrodki o charakterze rodzinnym, w których umieszczane są rodziny z dziećmi i małoletni cudzoziemcy bez opieki.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Wprowadzenie całkowitego zakazu umieszczania małoletnich cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach.**
2) **Wprowadzenie instytucji kuratora dla małoletniego cudzoziemca bez opieki, którego zadaniem byłoby zabezpieczenie interesów dziecka, przy poszanowaniu jego poglądów, poprzez reprezentowanie małoletniego we wszystkich postępowaniach administracyjnych.**

Przez pojęcie małoletniego bez opieki rozumie się małoletniego cudzoziemca, który przybywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przebywa na tym terytorium bez opieki osób dorosłych, odpowiedzialnych za niego zgodnie z prawem obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uregulowania prawne dotyczące stosowania wobec dzieci cudzoziemców instrumentów prawnych skutkujących pozbawieniem wolności, poprzez umieszczenie ich w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców, od kilku lat uległy pozytywnym zmianom Nadal jednak występujeniewystarczającеodniesienie się polskiego ustawodawcy,do sytuacji prawnej dzieci cudzoziemców przebywających w Polsce bez opieki.

Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyłącza stosowanie umieszczenia małoletniego w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców jedynie wobecmałoletnich cudzoziemców bez opieki ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. W ustawie o cudzoziemcach wyłączeniu podlegają małoletni bez opieki, którzy nie ukończyli 15 roku życia.

Mimo wieloletnich działań podejmowanych m.in. przez Rzecznika Praw Dziecka, polskie prawo w dalszym ciągu dopuszcza detencję małoletnichcudzoziemców. W ocenie Rzecznika Praw Dziecka pobyt dzieci cudzoziemskich w ośrodkach typu zamkniętego, może wpłynąć negatywnie na ich rozwój psychofizyczny z uwagi na ograniczony kontakt ze światem zewnętrznym.

Pomimo, że warunki panujące w strzeżonych ośrodkach, uległy w ostatnich latach poprawie, wciąż nie są one przystosowane do potrzeb dzieci (techniczne środki bezpieczeństwa w postaci zabezpieczenia okien kratami, ogrodzenie terenu ośrodka). Także zapewnienie dzieciom realizacji prawa do uczęszczania w zajęciach dydaktyczno–wychowawczych i rekreacyjno–sportowych, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka nie mogą być uznane za realizację obowiązku szkolnego, określonego ustawą o systemie oświaty.

Nadal nie rozwiązano w Polsce problemu należytej reprezentacji małoletnich cudzoziemców bez opieki. Rzecznik Praw Dziecka postulował podjęcie prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie regulacji jednoznacznie uprawniających sąd do ustanowienia kuratora dla małoletniego cudzoziemca bez opieki.

- MAŁOLETNIE OFIARY HANDLU LUDŹMI
- WYKORZYSTYWANIE MAŁOLETNICH DO ŻEBRACTWA

Uwaga pozytywna

- **Ustawowo zdefiniowano pojęcia: handel ludźmi i niewolnictwo.**
- **Wprowadzono nowy typ przestępstwa – handel ludźmi oraz karalność przygotowania do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi.**
- **Wprowadzono typ kwalifikowany przestępstwa handlu ludźmi, jeżeli osobą pokrzywdzoną jest małoletni.**
- **Osoby wykorzystywane do żebractwa mogą uzyskać kompleksową pomoc, m.in. prawną, medyczną i psychologiczną w Krajowym Centrum Interwencyjno–Konsultacyjnym dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Upowszechnienie wśród osób zajmujących się ujawnianiem, ściganiem i karaniem przestępstwa handlu ludźmi oraz wśród sędziów rodzinnych i osób zajmujących się pieczą zastępczą wiedzy z zakresu handlu ludźmi i szczególnych potrzeb małoletnich ofiar.**
2) **Wprowadzenie systemowych rozwiązań mających na celu walkę z wykorzystywaniem dzieci do żebractwa, w tym podjęcie ścisłej współpracy policji z instytucjami administracji państwowej, samorządowej oraz z sądami rodzinnymi i innymi podmiotami, których celem będzie zapewnienie niezbędnej ochrony przed wykorzystywaniem dzieci do żebractwa.**
3) **Prowadzenie działań ukierunkowanych na zwiększenie świadomości społecznej w zakresie problematyki żebractwa.**

Zdefiniowanie pojęć: handlu ludźmi i niewolnictwa nadało ustawowy charakter tym zjawiskom. Wyjaśniono w ten sposób wątpliwości interpretacyjne związane z rozumieniem, które z zachowań wyczerpują znamiona handlu ludźmi i niewolnictwa.

Uregulowanie kwestii handlu ludźmi w polskim prawie, co do zasady, należy ocenić pozytywnie. Problemy występujące w praktyce osób stykających się z takimi zachowaniami (policja, straż graniczna, prokurator, sąd) sprowadzają się do nie zawsze właściwej interpretacji przepisów, w wyniku czego dochodzi do braku przyjęcia znamion przestępstwa i nieidentyfikacji małoletniego, jako osoby pokrzywdzonej. Brak jest specjalistycznego przeszkolenia osób stykających się z ofiarą handlu ludźmi, w szczególności ofiarą małoletnią.

Zdarza się, że sądy rodzinne, podejmując decyzję o umieszczeniu małoletniego pokrzywdzonego w pieczy zastępczej nie wyjaśniają wszystkich aspektów sprawy, skutkiem czego są przypadki orzeczenia formy zabezpieczenia małoletniego, nieodpowiedniej dla jego dobra.Brak także procedur przyjmowania małoletnich ofiar handlu ludźmi do placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej, brak odpowiedniego przeszkolenia pracowników tych placówek.

Wykorzystywanie małoletnich do żebractwastanowi przestępstwo handlu ludźmi w przypadku, gdy zachowanie osoby kierującej małoletnim wyczerpuje wszystkie znamiona czynu zabronionego, określone ustawą. Znamion tych nie wyczerpuje wykorzystywanie do żebractwa dziecipozostających pod władzą rodzicielską rodziców. Tak więc, zjawisko wykorzystywania małoletnich do żebractwana ulicach polskich miast pozostaje w większości bezkarne. Dziecko przebywa w rodzinie, gdzie jest dobrze traktowane. Ingerencja w rodzinę sprowadza się w takim przypadku do decyzji sądu rodzinnego, w zakresie ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej i umieszczenia małoletniego w pieczy zastępczej. Wykorzystanie dzieci do żebractwa, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, stanowi szczególną formę przemocy.

Brak jest systemowych działań skierowanych do dzieci, które zajmują się żebraniem na ulicy. Dzieci pozbawione są dostępu do nauki. Ich sytuacja bytowa często bywa trudna. W Polsce nie wypracowano narzędzi i mechanizmów dających realną pomoc tym dzieciom.

CRC/C/15/Add.194 – pkt 16

Komitet zaleca, aby państwo strona:

- ***a) wzmacniało znaczenie Najwyższej Izby Kontroli jako wewnętrznego organu monitorującego w kontekście oceny kwestii dotyczących dzieci oraz ustanowiło wszechstronny system monitoringu i samooceny wdrażania Konwencji o prawach dziecka, zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i regionalnym;***
- ***b) zapewniło Rzecznikowi Praw Dziecka środki wystarczające do realizacji jego zadań;***
- ***c) współpracowało z organizacjami pozarządowymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego w zakresie monitoringu praw dziecka i polityki względem dzieci zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i regionalnym.***

Uwaga pozytywna

- **Znacznie poszerzono ustawowe uprawnienia Rzecznika Praw Dziecka.**
- **Znacznie podniesiono wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację przez Rzecznika Praw Dziecka jego zadań ustawowych.**

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy opracować i wdrożyć system monitoringu wdrażania Konwencji o prawach dziecka na szczeblu ogólnokrajowym i regionalnym.**

Rzecznik Praw Dziecka jest organem konstytucyjnym, monitoruje przestrzeganie w Rzeczypospolitej Polskiej postanowień Konwencji o prawach dziecka.Kompetencje Rzecznika Praw Dziecka w ostatnich latach uległy znacznemu poszerzeniu. Rzecznik Praw Dziecka przedstawia Sejmowi i Senatowi corocznie informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka w Polsce.

Wpływ spraw podjętych i prowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka przedstawia się następująco:

I. Wykaz spraw podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2008–2014z podziałem na kategorie

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Prawo do życia i ochrony zdrowia	226	409	549	585	623	3 149	4 816
Prawo do wychowania w rodzinie	2 811	5 848	7 320	17 481	15 060	24 698	23 716
Prawo do godziwych warunków socjalnych	700	936	1 704	2 328	1 146	2886	1 980
Prawo do nauki	1 327	1 586	2 203	2 829	3 101	6 834	10 602
Prawo do ochrony przed przemocą	1 629	2 922	4 589	3 448	4 440	9 375	5 662
Inne	3 885	2 732	3 300	2 585	585	1 638	2 042
Razem	10 578	14 460	19 665	29 256	24 955	48 580	48 818

II. Wykaz działań podjętych przez Rzecznika Praw Dziecka w latach 2008–2014 z podziałem na poszczególne rodzaje aktywności

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przystąpienia do spraw sądowych i administracyjnych na prawach przysługujących prokuratorowi:	brak uprawnienia	66	148	171	220	276	334
Wystąpienia generalne	76	115	118	125	102	88	97
Badania spraw na miejscu	brak danych	79	110	197	267	171	194

III. Ponadto Rzecznik Praw Dziecka,w ramach realizacji ustawowego obowiązku upowszechniania praw dziecka oraz metod ich ochrony, przeprowadził wiele kampanii społecznych, w tym: „Prawo dziecka do szacunku", „Bicie uczy, ale tylko złych rzeczy", „Jestem mamy i taty", „Reaguj na przemoc wobec dzieci. Masz prawo", „Nie ma dzieci – są ludzie", „Twoje ręce powinny chronić, nie karać", „Bicie jest głupie", a także we współpracy z Komendą Wojewódzką Policji w Poznaniu program pilotażowy dotyczący ograniczenia zjawiska traumatyzacji dzieci „Miś Przyjaciel".

Znacznie wzrosły nakłady finansowe państwa ponoszone na realizację ustawowych zadań Rzecznika Praw Dziecka. W porównaniu z rokiem 2008, w 2015 r. budżet ten wzrósł dwukrotnie.

Wykaz środków finansowych przeznaczonych na realizację ustawowych zadań Rzecznika Praw Dziecka w latach 2008–2015

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wysokość budżetu w zł	5 240 000	6 580 000	7 490 000	8 540 000	9 856 000	10 250 000	10 317 000	10 513 000
Wzrost w % rok do roku	100,00	125,57	113,83	114,02	115,41	104,00	100,65	101,90

W Polsce, do chwili obecnej nie został wdrożony system monitoringuwdrażaniaKonwencji o prawach dziecka, zarówno na szczeblu ogólnokrajowym, jak i regionalnym. Ocena programów prowadzonych przez poszczególne ministerstwa nie spełnia funkcji monitoringu.

CRC/C/15/Add.194 – pkt 18

Uznając trudność panujących warunków ekonomicznych, Komitet zaleca państwu stronie zwrócenie szczególnej uwagi na pełne wdrożenie art. 4 Konwencji poprzez nadanie priorytetu środkom budżetowym, przeznaczonym na zapewnienie realizacji praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych dzieci „w maksymalnym zakresie(…) dostępnych środków". Dostrzegając wysiłki państwa strony, zmierzające do przeprowadzenia reformy administracyjnej i decentralizacji świadczenia usług, Komitet zaleca, aby państwo strona wzmocniło, w maksymalnym zakresie dostępnych środków, zdolność samorządów lokalnych, w jednakowym stopniu na obszarach wiejskich, jak i miejskich, do realizacji gospodarczych, społecznych i kulturalnych praw dzieci.

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy stworzyć system umożliwiający identyfikację środków finansowych przeznaczonych na rzecz małoletnich z budżetu państwa.**

W Polsce brak jest systemu umożliwiającego identyfikację środków finansowych przeznaczonych na rzecz dzieci przez poszczególne ministerstwa. Wyjątek stanowi finansowanie programów prowadzonych na rzecz dzieci (np. Program rządowy na lata 2014–2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła").

Z tego względu brak danych, które pozwoliłyby na oszacowanie całości wydatków państwa przeznaczonych na rzecz dzieci, ocenę zasadności i efektywności wydanych pieniędzy oraz podjęcie działań w celu lepszego wydatkowania pieniędzy publicznych.

CRC/C/15/Add.194 – pkt 20

Komitet zaleca, aby państwo strona:

a) Zapewniło, aby obecny system gromadzenia danych oraz opracowywane wskaźniki uwzględniły podział wg płci oraz, jeżeli stosowne, brały pod uwagę przynależność do mniejszości bądź grupy etnicznej, jak również podział na obszary wiejskie i miejskie. Obecny system gromadzenia danych powinien zostać poszerzony, z pomocą właściwych ministerstw i organów w taki sposób, aby obejmował wszystkie obszary objęte Konwencją, włączając wszystkie aspekty wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich oraz opieki zapewnianej nieletnim ofiarom wykorzystywania seksualnego. System powinien objąć wszystkie dzieci do osiemnastego roku życia, ze szczególnym naciskiem na te,

które są szczególnie narażone na ryzyko, włączając nieletnie ofiary wykorzystywania, zaniedbania lub złego traktowania, dzieci niepełnosprawne, dzieci należące do grup etnicznych, nieletnich uchodźców i ubiegających się o azyl, dzieci w konflikcie z prawem, dzieci pracujące, dzieci mieszkające na ulicy, dzieci stanowiące przedmiot komercyjnego wykorzystywania seksualnego oraz handlu, dzieci z obszarów wiejskich oraz dotkniętych trudnymi warunkami ekonomicznymi, oraz

b) Wykorzystało zdobyte w ten sposób dane i wskaźniki przy opracowywaniu, monitoringu i ocenie polityki, programów i projektów skutecznego wdrażania Konwencji.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy prowadzić i gromadzić dane statystyczne oraz opracowywać wskaźniki uwzględniające podział małoletnich według wieku, płci, podział na obszary wiejskie i miejskie.**
2) **Należy prowadzić i gromadzić wszystkie dane dotyczące nieletnich sprawców czynów karalnych, małoletnich pokrzywdzonych oraz małoletnich przesłuchiwanych/wysłuchiwanych w postępowaniu sądowym zgodnie z zaleceniami Komitetu;**
3) **Należy opracować system monitorowania sytuacji dzieci, w szczególności dzieci poniżej 5. roku życia.**

W Polsce prowadzone i gromadzone, m.in. przez Główny Urząd Statystyczny, Policję i poszczególne resorty, dane statystyczne oraz opracowywane na ich podstawie wskaźniki, nie uwzględniają wieku, płci, miejsca zamieszkania małoletnich na obszarach wiejskich i miejskich. Także Ministerstwo Sprawiedliwości nie gromadzi danych statystycznych dotyczących wieku i płci nieletnich sprawców czynów karalnych oraz małoletnich ofiar przestępstw kryminalnych, w tym małoletnich pokrzywdzonych znajdujących się w grupach wysokiego ryzyka. Nie są także zbierane dane statystyczne dotyczące małoletnich przesłuchiwanych/wysłuchiwanych w postępowaniu cywilnym oraz małoletnich świadków w postępowaniu karnym i nieletnich.

Dzieci od 6. roku życia podlegają obowiązkowi szkolnemu, są więc automatycznie włączane w działania diagnostyczne i pomocowe państwa. Dzieci poniżej 5. roku życia nie są objęte obowiązkową opieką ze strony instytucji publicznych. Monitorowaniu sytuacji dzieci poniżej5. roku życia przyczyni się wprowadzenie Książeczki Zdrowia Dziecka, systemu

monitorowania dziecka od urodzenia (zgłoszenie urodzenia dziecka do lekarza Podstawowej Opieki Zdrowotnej), badanie dziecka co roku przez lekarza pediatrę.

CRC/C/15/Add.194 – pkt 24

Komitet zaleca, aby państwo strona wzmogło swoje wysiłki zmierzające do rozwoju świadomości i zachęca państwo stronę do prowadzenia systematycznej edukacji i szkoleń odnośnie zasad i postanowień Konwencji, w szczególności zaś skierowanych do parlamentarzystów, przedstawicieli organów ścigania, członków korpusu służby cywilnej, pracowników gminnych, personelu zatrudnionego w zakładach i miejscach odosobnienia nieletnich, służby zdrowia, włączając psychologów, pracowników socjalnych, przywódców religijnych, jak również do dzieci i ich rodziców.

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Wprowadzenie systemowych rozwiązań dotyczących systematycznej edukacji na temat praw dziecka i metod ich ochrony.**

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, wiedza na temat prawdziecka jest niewielka. Brak systemowych rozwiązań w zakresie edukacji i szkolenia w przedmiocie praw dziecka, w tym postanowień Konwencji, skierowanych do społeczeństwa, poszczególnych grup zawodowych zajmujących się pracą z dziećmi oraz parlamentarzystów. Szkolenia są prowadzone *ad hoc*.

Rzecznik Praw Dziecka upowszechnia prawa dziecka oraz metody ich ochrony. Od kilku lat prowadzi kampanie społeczne, m.in.: „Prawo dziecka do szacunku", „Jestem mamy i taty", „Bicie uczy, ale tylko złych rzeczy", „Reaguj na przemoc wobec dzieci. Masz prawo", „Nie ma dzieci – są ludzie", „Twoje ręce powinny chronić, nie karać", „Bicie jest głupie".

REALIZACJA PRAW DZIECKA

Prawo do życia i ochrony zdrowia

Państwa–Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.

(art. 6 Konwencji o prawach dziecka)

Państwa–Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej

(art. 24 Konwencji o prawach dziecka)

- ŚWIADCZENIA PEDIATRYCZNE I STOMATOLOGICZNE DLA DZIECI
- COROCZNE BADANIE KAŻDEGO DZIECKA PRZEZ LEKARZA PEDIATRĘ

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy w sposób właściwy wyszacować rzeczywiste koszty opieki pediatrycznej i stomatologicznej dla dzieci i przeznaczyć z budżetu państwa odpowiednie na to środki finansowe.**
2) **Należy wprowadzić kompleksową politykę państwa w zakresie poprawy stanu uzębienia dzieci, obejmującą skuteczną profilaktykę oraz poprawę dostępności do świadczeń stomatologicznych.**
3) **Należy zrealizować postulat Rzecznika Praw Dziecka dotyczący mobilnych gabinetów stomatologicznych.**
4) **Należy zrealizować postulat Rzecznika Praw Dziecka o konieczności corocznego badania każdego dziecka przez lekarza pediatrę.**
5) **Należy przeanalizować system świadczeń udzielanych w ramach nocnej pomocy lekarskiej i świątecznej pomocy lekarskiej celem podjęcia skutecznych działań zapewniających dostęp dzieci do tej pomocy medycznej.**

W Polsce od wielu lat wycena świadczeń medycznych dla dzieci jest zbyt niska w stosunku do ich rzeczywistych kosztów.Z powodu niedoszacowania procedur pediatrycznych następuje ograniczenie dostępu doodziałów pediatrycznych, szczególnie wysokospecjalistycznych szpitali i usług lekarzy pediatrów.

Także w zakresie opieki stomatologicznej, w Polsce dostęp do niej dziecijest ograniczony.Brak kompleksowej polityki państwa w zakresie poprawy stanu zdrowia zębów u dzieci powoduje, że w Polsce odsetek dzieci z próchnicą i wadami zgryzu jest bardzo wysoki (od 81% do 94%, w zależności od wieku). Jednym z możliwych rozwiązań jest wprowadzenie postulowanych od lat

przez Rzecznika Praw Dziecka mobilnych gabinetów stomatologicznych, tak zwanych „dentobusów", mogących dotrzeć do każdego dziecka.

Od kilku lat Rzecznik Praw Dziecka zgłasza postulat o konieczności badania każdego dziecka, również zdrowego,przez lekarza pediatrę, przynajmniej raz w roku.

Skuteczna profilaktyka i wdrażanie systemu wczesnego diagnozowania dziecka służą wczesnemu wykrywaniu nieprawidłowości zdrowotnych i rozwojowych oraz rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dzieci.

Do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały o niskim poziomie zabezpieczenia potrzeb dzieci w zakresie pomocy lekarskiej w dni świąteczne oraz w porze nocnej.

■ DOSTĘPNOŚĆ DO LEKARZY SPECJALISTÓW
■ JAKOŚĆ ŚWIADCZEŃ MEDYCZNYCH UDZIELANYCH DZIECIOM

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy dofinansować system lecznictwa specjalistycznego dzieci oraz zwiększyć liczbę lekarzy specjalistów dziecięcych.**
2) **Należy pilnie przeanalizować funkcjonowanie systemu udzielania i kontraktowania świadczeń medycznych specjalistycznych dla dzieci oraz prowadzić działania systemowe dla poprawy dostępności dzieci do pomocy medycznej.**
3) **Należy wprowadzić skuteczne mechanizmy kontroli realizacji przez placówki medyczne powierzonych im zadań z zakresu opieki medycznej udzielanej dzieciom.**
4) **Ochrona zdrowia psychicznego dzieci powinna stanowić priorytet państwa w ochronie ich zdrowia.**
5) **Należy stworzyć właściwe warunki do realizacji opieki psychologiczno–psychiatrycznej dzieci.**
6) **Należy rozbudować system placówek terapii środowiskowej.**
7) **Należy stworzyć krajowy program terapeutyczny w zakresie profilaktyki depresji i prób samobójczych dzieci.**

Od wielu lat czas oczekiwania w Polsce na wizytę u lekarza specjalisty jest zbyt długi. Dzieci mają utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów, m.in. w zakresie pediatrii, neonatologii, okulistyki, laryngologii, ortodoncji, psychiatrii, neurologii, rehabilitacji czy chorób metabolicznych. Niska

wycena świadczeń specjalistycznych, w tym psychiatrycznych, nierównomierne rozmieszczenie placówek oraz zbyt mała liczba specjalistówpowodująbrak należytego zabezpieczenia dzieci w specjalistyczną opiekę.

Pomimo obserwowanego wzrostu liczby dzieci z zaburzeniami depresyjno–lękowymi, podejmującymi próby samobójcze lub zamierzone samookaleczenia, w Polsce od wielu lat brak jest dostatecznej liczbyspecjalistów w zakresie psychiatrii dziecięcej. Opieka psychiatryczna koncentruje się głównie na opiece szpitalnej, gdzie wspólnie leczone są dzieci z głębokimi zaburzeniami, manifestujące zachowania o charakterze prowokacyjnym, seksualnym, buntowniczym oraz dzieci z zaburzeniami lękowymi, wymagające szczególnej ochrony i zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa. Słabo rozwinięta jest sieć leczenia ambulatoryjnego, w tym poradni i oddziałów dziennych, których skuteczność jest większa niż leczenia szpitalnego. Oferta zajęć z zakresu terapii dla małoletnich pacjentów jest niewystarczająca.

■ DOSTĘPNOŚĆ DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ DO LECZENIA I REHABILITACJI

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy zwiększyć dostępność dzieci z niepełnosprawnością do leczenia i rehabilitacji.**

Dzieci z niepełnosprawnością mają szczególnie utrudniony dostęp do leczenia stomatologicznego ze względu na znikomą liczbę gabinetów stomatologicznych przystosowanych i zakontraktowanych do ich leczenia. Na wykonanie zabiegu w znieczuleniu ogólnym dzieci zmuszone są dojeżdżać doplacówek medycznych oddalonych nawet kilkadziesiąt kilometrów od ich miejsca zamieszkania.

Dzieci z niepełnosprawnością powinny być leczone i rehabilitowane zgodnie ze sporządzonym planem leczenia. Od rejestracji dziecka w placówce ochrony zdrowia do chwili wdrożenia zalecanych zabiegów leczniczych często upływa długi okres, nawet kilka– kilkanaście miesięcy, co czyni rekomendowane zabiegi mniej skutecznymi lub nawet bezcelowymi.Do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały o zalecaniu przez lekarzy mniejszej ilości zabiegów leczniczych niż jest to konieczne z uwagi na stan zdrowia dziecka z niepełnosprawnością.

■ DOSTĘP DO NOWOCZESNYCH LEKÓW I PROGRAMÓW TERAPEUTYCZNYCH

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy ułatwić dzieciom dostęp do nowoczesnych leków i programów terapeutycznych.**

Długotrwałe procedury przyjmowania standardów medycznego postępowania, udostępniania leku powodują znaczne ograniczenie w dostępności do leków, bądź programów terapeutycznych. Przykładem są: leczenie rozszczepów podniebienia, leki stosowane w terapii tak zwanych chorób rzadkich, aktualizacja programów szczepień dostępnych w ramach środków publicznych.

■ OPIEKA ZDROWOTNA W PRZEDSZKOLACH I SZKOŁACH

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy podjąć systemowe działania zmierzające do zapewnienia właściwej opieki zdrowotnej dzieci w szkołach i przedszkolach.**

W Polsce tylko w nielicznych przedszkolach i szkołach prowadzone są działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej dzieci.W praktyce jest to kontrakt z pielęgniarką na pracę w wymiarze kilku godzin w tygodniu, co w ocenie Rzecznika Praw Dziecka nie zabezpiecza w sposób właściwy potrzeb dzieci przebywających w tych placówkach, w tym dzieci przewlekle chorych.

■ UTRUDNIONY DOSTĘP DO SANATORIÓW I UZDROWISK

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy podjąć systemowe działania w kierunku zwiększenia dostępności do sanatoriów i uzdrowisk dla dzieci.**

W Polsce udział dzieci dotkniętych chorobami cywilizacyjnymi i przewlekłymi osiąga w populacji rozwojowej ponad 20%. Pomimo tego lekarze nie korzystają z możliwości kierowania dzieci na leczenie sanatoryjne i pobyt w uzdrowisku.

PROBLEM NADWAGI I OTYŁOŚCI WŚRÓD DZIECI

Uwaga pozytywna

- **Wprowadzenie przez polskiego ustawodawcę postulatów zgłaszanych przez Rzecznika Praw Dziecka dotyczących zagwarantowania w żywieniu zbiorowym pełnowartościowych pokarmów oraz zakazu sprzedaży w sklepikach szkolnych tzw. niezdrowej żywności.**

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Zadaniem państwa powinno być wspieranie i promowanie zdrowego trybu życia, w tym zdrowego odżywiania dzieci i ich aktywnościruchowej, jako działania systemowe.**

Otyłość i nadwaga małoletnich są w Polsce coraz powszechniejszym problemem. Jak wynika z badań, żywienie w szkołach i przedszkolach jest źle zbilansowane i niedostosowane do wieku oraz potrzeb rozwojowych dzieci. Co dziesiąte polskie dziecko jest otyłe, co piąte ma nadwagę. Tylko 30% dzieci uprawia formy aktywności fizycznej, niezbędne dla zaspokojenia fizjologicznych potrzeb organizmu dziecka.Ten stan rzeczy wynika ze złych nawyków żywieniowych, także rodziców dzieci, małej aktywności fizycznej dzieci, a co za tym idzie – pogarszającej się sprawności fizycznej. Przyczyną są także nowe nawyki spędzania czasu wolnego – wielogodzinna zabawa przy komputerze, wirtualny świat przyjaciół.Rzecznik Praw Dziecka od wielu lat zabiegał o wprowadzenie norm żywieniowych dla dzieci. Zgłaszane przez Rzecznika Praw Dziecka postulaty zostały uwzględnione przez polskiego ustawodawcę w 2014 r.

Wprawdzie prowadzone są przez poszczególne resorty działania promujące zdrowe odżywianie i zdrowy tryb życia, jednakże w ocenie Rzecznika Praw Dziecka nie są one skuteczne z uwagi na brak koordynacji tych działań i brak rozwiązań systemowych.

- OPIEKA NAD MATKĄ I DZIECKIEM W ZAKRESIE PROGRAMÓW ZDROWOTNYCH I EDUKACYJNYCH ZAPOBIEGAJĄCYCH WCZEŚNIACTWU
- OPIEKA POŁOŻNICZA
- WSPIERANIE MŁODYCH RODZICÓW (W TYM MAŁOLETNICH) W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA DO MACIERZYŃSTWA I OJCOSTWA

Uwaga pozytywna

- **Opracowano standardy opieki okołoporodowej**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy wprowadzić skuteczne programy edukacyjne i zdrowotne opieki nad matką i dzieckiem zapobiegające wcześniactwu.**
2) **Należy podjąć działania systemowe zwiększające skuteczność realizacji standardów opieki okołoporodowej.**
3) **Należy prowadzić systemowe działania związane ze świadomym macierzyństwem i ojcostwem, a także poszerzyć instrumenty pomocy małoletnim rodzicom i ich dzieciom.**

W Polsce aż 6,1% wszystkich urodzonych dzieci to wcześniaki.Wskaźnik ten należy ocenić, jako bardzo wysoki.

Pomimo wdrażania standardów opieki okołoporodowej, poziom realizacji wprowadzanych procedur nie jest zadawalający. Problem nieprawidłowości w czasie porodu skutkujących uszkodzeniami ciała, a nawet zgonem dziecka, wymaga oceny skali zjawiska i podjęcia działań naprawczych.

W Polsce 3,5–4% dzieci jest rodzonych przez małoletnie matki, ciąże te nie są zwykle planowane. Stwarza to określone następstwa zdrowotne, zarówno dla małoletniej matki, jak i jej dziecka. Młodzi rodzice nie mają odpowiedniego wsparcia. System opieki zdrowotnej nie jest nastawiony na zaspokojenie specyficznych potrzeb takich rodzin, w tym potrzeb emocjonalnych.

- SPOŻYWANIE ALKOHOLU PRZEZ KOBIETY W CIĄŻY

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy prowadzić systemowe działania promujące zdrowe i trzeźwe macierzyństwo.**

Bardzo niepokojący jest duży odsetek kobiet deklarujących spożywanie alkoholu w trakcie ciąży.Może to prowadzić do występowania nieprawidłowości neurobehawioralnych oraz zmian w budowie ciała i organach wewnętrznych u dzieci („Alkoholowy zespół płodowy" – FAS).

■ UŻYWANIE PRZEZ DZIECI ALKOHOLU IŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy przeprowadzić działania zmierzające do zbadania skali zjawiska używania przez dzieci alkoholu i środków psychotropowych, które pozwolą na wprowadzenie skutecznych działań zaradczych.**
2) **Należy ograniczyć dostęp małoletnich do produktów leczniczych wydawanych bez recepty.**

Dane dotyczące używania przez dzieci alkoholu iśrodków psychotropowych, zbieranew Polsce przez różne instytucje i organizacje pozarządowe są fragmentaryczne. Dane te nie są poddawane systematycznej aktualizacji, przez co nie odzwierciedlają całości i skali problemu.

Brak możliwości oceny skali zjawiska spowodowany brakiem danych nie pozwala na opracowanie i wdrożenie skutecznych programów profilaktycznych.

Dzieci nie są wystarczająco chronione przed skutkami, które może wywołać dostęp i zażywanie produktów leczniczych wydawanych bez przepisu lekarza. Obecnie dziecko może nabyć w aptece każdy lek dostępny bez recepty. Należy podkreślić, że nabycie i zastosowanie produktu leczniczego wiąże się z podjęciem samodzielnej decyzji terapeutycznej. Odpowiedzialność za taką decyzję może w pełni wziąć na siebie jedynie osoba dorosła. Państwo nie powinno przerzucać na małoletniego tej odpowiedzialności, pozbawiając wpływu na tę decyzję opiekunów prawnych czy lekarzy.

■ KSIĄŻECZKA ZDROWIA DZIECKA

Uwaga pozytywna

- **Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwo Zdrowia opracowało pakiet systemowych rozwiązań dotyczących monitorowania losów dziecka, w szczególności prawnego wprowadzenia i usankcjonowania dokumentu medycznego – Książeczka Zdrowia Dziecka oraz wprowadzenia standardów w profilaktycznej opiece zdrowotnej dla dzieci.**

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Książeczka Zdrowia Dziecka powinna mieć status obowiązkowego dokumentu medycznego, w którym rejestrowane będą wszystkie czynności medyczne wykonywane u dziecka.**

KARTA PRAW DZIECKA–PACJENTA

Uwaga pozytywna

- **Karta Praw Dziecka–Pacjenta została przekazana do wszystkich dziecięcych oddziałów szpitalnych w Polsce, a także do innych placówek medycznych sprawujących opiekę pediatryczną.**

Karta Praw Dziecka–Pacjenta została opracowana wspólnie przez Rzecznika Praw Dziecka i Rzecznika Praw Pacjenta. Karta w sposób zwięzły i zrozumiały przedstawia prawa przysługujące dzieciom w placówce ochrony zdrowia.

Prawo do wychowania w rodzinie

(…) Państwa–Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

(art. 18 Konwencji o prawach dziecka)

■ PRAWO DZIECKA DO WYCHOWANIA PRZEZ OBOJE RODZICÓW

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy jak najszybciej zakończyć w polskim parlamencie prace, dotyczące realizacji prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców, w przypadku braku tzw. „Planu wychowawczego".**

Obecnie obowiązujące w Polsce regulacje prawne nie sprzyjają realizacji prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców. Brak wypracowania przez rodziców tzw. „Planu wychowawczego" („Plan rodzicielski") powoduje automatyzm orzekaniaprzez sądograniczenia władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka w sytuacji, gdy nie mogą oni dojść do porozumienia co do sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. W konsekwencji rodzic posiadający dobre kwalifikacje wychowawcze jest eliminowany z życia dziecka lub jego rola jest marginalizowana.

Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka,w 2014 r., została zgłoszona propozycja zmian przepisów w tym zakresie. W chwili obecnej jest ona procedowana w polskimparlamencie.

- WSPOMAGANIE RODZIN BIOLOGICZNYCH
- PODNOSZENIE KOMPETENCJI RODZICIELSKICH
- MONITOROWANIE LOSÓW DZIECKA I JEGO RODZINY BIOLOGICZNEJ
- POMOC RODZINIE W WYCHOWANIU DZIECI
- KONTAKTY DZIECKA UMIESZCZONEGO W PIECZY ZASTĘPCZEJ Z RODZINĄ BIOLOGICZNĄ
- DZIAŁANIA PLACÓWEK OPIEKUŃCZO–WYCHOWAWCZYCH NA RZECZ POWROTU DZIECI DO RODZIN BIOLOGICZNYCH
- UREGULOWANIE SYTUACJI PRAWNEJ DZIECI UMIESZCZONYCH W PIECZY ZASTĘPCZEJ

Uwaga pozytywna

- Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza wiele instrumentów pomocy rodzinie biologicznej w przezwyciężaniu trudności wychowawczych dziecka.
- W Polsce powołano wiele instytucji wspierających rodzinę w przezwyciężaniu trudności wychowawczych dziecka.
- Zgodnie z przepisami polskiego prawa, umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej ma charakter tymczasowy, a jego celem jest stworzenie warunków do powrotu dziecka do rodziny biologicznej. Jeżeli powrót dziecka do rodziny biologicznej nie jest możliwy, przepisy wprowadzają priorytet przysposobienia.
- Regulacja prawna zobowiązuje do inicjowania postępowania w przedmiocie władzy rodzicielskiej wobec dziecka, które przebywa w pieczy zastępczej dłużej niż 18 miesięcy.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) Intensyfikacja procesów wdrażania w praktykę programów podnoszenia kompetencji opiekuńczo–wychowawczych rodziców, szczególnie rodziców małoletnich oraz programów promujących pozytywne metody wychowawcze i zachęcających do samodoskonalenia.
2) Należy prowadzić systemowe rozwiązania ukierunkowane na wsparcie rodziny, szczególnie, gdy rodzicami są małoletni.
3) Należy prowadzić działania łagodzące skutki migracji zarobkowej rodziców lub innych przeszkód w sprawowaniu władzy rodzicielskiej.

4) **Należy utworzyć Fundusz Pomocy Rodzinie, którego celem byłaby pomoc instytucjonalna i materialna rodzinom w sytuacjach wystąpienia problemów wychowawczych z dziećmi.**
5) **Należy podnieść skuteczność działań instytucji zobowiązanych do niesienia pomocy rodzinie. Podmioty odpowiedzialne za pomoc rodzinie powinny ściśle ze sobą współpracować.**
6) **Terapia rodzinna i warsztaty kompetencji wychowawczych powinny stanowić jeden z podstawowych środków wspierających rodzinę w trudnościach wychowawczych dziecka.**
7) **Należy wzmocnić sądowe monitorowanie losów dziecka i jego rodziny biologicznej po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.**
8) **Należy podjąć działania zmierzające do likwidacji ograniczania dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej kontaktów z rodziną biologiczną.**
9) **Należy podjąć skuteczne działania kontrolne nad realizowaniem zadań przez placówki pieczy zastępczej.**

W Polsce nadal występuje problem niewystarczającej współpracy instytucji zobowiązanych do niesienia pomocy rodzinie. Utrudnia to rozeznanie indywidualnych potrzeb dziecka i podjęcie trafnych decyzji co do jego losu. Decyzje o umieszczeniu dziecka poza rodziną biologiczną są ostatecznością i powinny być poprzedzone wyczerpaniem wszelkich środków pomocowych. W przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, konieczne jest dalsze monitorowanie rodziny biologicznej i zaoferowanie jej kompleksowej pomocy w przezwyciężaniu trudności, w tym podnoszenie ich kompetencji wychowawczych. Odpowiednio udzielane wsparcie przez asystenta rodziny, pracownika socjalnego, placówkę edukacyjną, placówkę opiekuńczo–wychowawczą, poradnię psychologiczno–pedagogiczną, organizację pozarządową pomoże rodzicom i opiekunom w prawidłowym sprawowaniu funkcji wychowawczych.Zbyt rzadko sądy zobowiązują rodziców do udziału w warsztatach kompetencji wychowawczych i w terapii rodzinnej.

Sądy rodzinne po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej nie sprawują wystarczającej kontroli nad pomocą udzielaną rodzinie i jej efektami. Ponadto wiele dzieci, przebywających przez dłuższy czas w pieczy zastępczej nie ma uregulowanej sytuacji prawnej. Należy dokonać oceny skutków wprowadzonej regulacji prawnej zobowiązującej do zainicjowania postępowania w przedmiocie władzy rodzicielskiej wobec dziecka, które przebywa w pieczy zastępczej dłużej niż 18 miesięcy.

Nadal aktualny pozostaje problem stosowania kar ograniczających kontakt z rodziną biologiczną dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej. Taka praktyka narusza prawo dziecka do kontaktów osobistych oraz podtrzymywania więzi z rodziną biologiczną. Placówki pieczy zastępczej nie zawsze realizują podstawowego zadania, jakim jest podejmowanie skutecznych działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny biologicznej.

Powyższe problemy powinny być przedmiotem szczególnej uwagi podmiotów kontrolujących (wojewody, starosty, kuratora oświaty).

MAŁE DZIECI UMIESZCZONE W INSTYTUCJONALNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

Uwaga pozytywna

- **Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w pieczy instytucjonalnej nie mogą być umieszczane dzieci poniżej 7. roku życia, chyba, że zajdą przewidziane ustawą wyjątki. Od 2016 r. nie będą mogły być umieszczane w takiej formie pieczy zastępczej również dzieci poniżej 10. roku życia.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy przeszkolić sędziów rodzinnych w zakresie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.**
2) **Należy ograniczyć do niezbędnego minimum przypadki umieszczenia małych dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej.**

Z badań przeprowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka wynika, że istnieje problem praktyki orzekania sądów rodzinnych, które wbrew przepisom ustawy umieszczają dzieci poniżej 7. roku życia w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Według danych Rzecznika Praw Dziecka (marzec 2014 r.) w takiej formie pieczy przebywało łącznie 4029 dzieci poniżej 10. roku życia, w tym dzieci w wieku 0–3 lat było 800, a w wieku 4–6latbyło 969.

- PRAWO DZIECKA DO WYCHOWYWANIA PRZEZ RODZICA SKAZANEGO WYROKIEM SĄDU ZA POPEŁNIENIE PRZESTĘPSTWA NA BEZWZGLĘDNĄ KARĘ POZBAWIENIA WOLNOŚCI
- PRAWO DZIECKA DO KONTAKTU Z RODZICEM POZBAWIONYM WOLNOŚCI
- PRAWO MAŁOLETNICH MATEK PRZEBYWAJĄCYCH W PLACÓWKACH EDUKACYJNYCH I RESOCJALIZACYJNYCH DO WYCHOWYWANIA DZIECKA

Uwaga pozytywna

- W Polsce, w ostatnich latach, wprowadzono regulacje prawne dotyczące realizacji prawa dziecka do wychowywania i opieki przez rodzica skazanego wyrokiem sądu za popełnienie przestępstwa na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Taka możliwość została stworzona w czasie przed rozpoczęciem odbywania kary (odroczenie wykonania kary wobec skazanej ciężarnej lub osoby skazanej samotnie sprawującej opiekę nad dzieckiem), a także w trakcie odbywania przez osobę skazaną kary pozbawienia wolności w warunkach izolacji (przerwa w odbywaniu kary, wychowywanie dziecka przez skazaną matkę przebywającą w jednostce penitencjarnej).
- Polskie prawo stwarza warunki do realizacji przez dziecko prawa do utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicem pozbawionym wolności. Skazani powinni być w miarę możliwości osadzani w zakładach karnych położonych najbliżej miejsca położenia placówki opiekuńczo–wychowawczej, w której dziecko zostało umieszczone.
- Wprowadzono możliwość umieszczenia dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo–wychowawczej w przypadku, gdy w placówce tej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) Należy wprowadzić instytucję kuratora procesowego dziecka w sytuacji podejmowania przez sąd decyzji w przedmiocie wychowywania dziecka przez osobę skazaną na bezwzględną kare pozbawienia wolności.
2) Należy zagwarantować godne warunki realizacji prawa dziecka do kontaktu z rodzicem osadzonym w jednostce penitencjarnej.
3) Należy stworzyć warunki zapewniające małoletnim matkom przebywającym w placówkach opiekuńczo–wychowawczych, edukacyjnych i resocjalizacyjnych możliwości wychowywania swoich dzieci.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, co do zasady, dobrze, żeprawo polskie przewiduje możliwość kontaktu dziecka z rodzicem skazanym na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Każdy jednak przypadek powinien być wnikliwie oceniany przez sąd, a priorytetem przy uwzględnianiu sytuacji rodzinnej skazanego powinno być dobro dziecka. Koniecznością jest wprowadzenie instytucji kuratora procesowego dziecka, który mając umocowanie ustawowe, mógłby działać na rzecz i w interesie dziecka. Postulat ten jest zasadny zważywszy, że do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały o przyjmowaniu matek z dziećmi, skazanych na długoterminowe kary pozbawienia wolności za przestępstwa także z użyciem przemocy, gdzie osobą pokrzywdzoną są małoletni.Nasuwa to uzasadnione wątpliwości, co do zasadności decyzji sądów rodzinnych wyrażających zgodę na umieszczenie dziecka razem ze skazaną matką w domu matki i dziecka zorganizowanym przy zakładzie karnym. Skutkuje to także niebezpieczeństwem przedmiotowego potraktowania dziecka (złożenie przez matkę wniosku tylko w celu poprawienia warunków bytowych podczas odbywania kary pozbawienia wolności), co ewidentnie stanowi naruszenie dobra dziecka.

Dzieci mają prawo do utrzymywania regularnych i bezpośrednich kontaktów z rodzicami osadzonymi w więzieniu w przypadkach, kiedy kontakt taki jest zgodny z dobrem dziecka, a zatem w sytuacjach, kiedy na taką formę kontaktu zgadza się dziecko, jego aktualny opiekun lub sąd opiekuńczy.Nie ma jednak odrębnych przepisów różnicujących sposób widzenia z osobami małoletnimi.W jednostkach penitencjarnym braktzw. „pokoi rodzinnych", w których osoby pozbawione wolności (odbywające karę pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowane) mogłyby spotykać się z dziećmi, w warunkach możliwie niwelujących traumatyczne przeżycia związane z doświadczeniem więzienia i kontaktem z innymi osadzonymi. Warunki, w jakich odbywają się widzenia z dziećmi, nie sprzyjają poczuciu bliskości, bezpieczeństwa i intymności. Spotkania te mają miejsce w pomieszczeniach dostępnych dla innych więźniów i osób odwiedzających, w warunkach, które trudno ocenić, jako przyjazne dziecku.

Polskie prawo nie przewiduje możliwości pobytu dziecka z jego małoletnią matką przebywającą w placówkach: edukacyjnej i resocjalizacyjnej. Małoletnie matki są pozbawione możliwości wychowywania swoich dzieci.

PROCEDURY ADOPCYJNE

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy jak najszybciej sfinalizować prace legislacyjne nad projektem ograniczającym rodzicom możliwość wskazania przyszłych przysposabiających jedynie do własnych krewnych imałżonka rodzica.**
2) **Należy opracować i wdrożyć programy zwiększające zainteresowanie dziećmi z niepełnosprawnością oczekującymi na adopcję.**

Celem wyeliminowania tzw. szarej strefy adopcyjnej, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka konieczne jest uregulowanie warunków tzw. adopcji ze wskazaniem. Możliwość wskazywania przez rodziców biologicznych przyszłych przysposabiających powinna być ograniczona do małżonka rodzica i krewnych rodziców dziecka.Rzecznik Praw Dziecka złożył w tym zakresie stosowną propozycje zmiany przepisów, która obecnie jest procedowana w polskim parlamencie.

W Polsce nadal pozostaje problemem zbyt mała ilość przysposobień dzieci z niepełnosprawnością. Konieczne jest opracowanie i wdrożenie programów powodujących zwiększenie zainteresowania dziećmi z niepełnosprawnością, które oczekują na adopcję.

Prawo do godziwych warunków bytowych

Państwa – Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych (…).

(art. 26 Konwencji o prawach dziecka)

Ubóstwo

Uwaga pozytywna

- **Wprowadzono Kartę Dużej Rodziny.**
- **Wprowadzono pomoc dla rodzin przekraczających próg dochodowy w przyznawaniu świadczeń rodzinnych.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy zintensyfikować wsparcie systemowe dla rodzin, szczególnie wielodzietnych.**
2) **Ograniczenie ubóstwa, w szczególności ubóstwa dzieci powinno być priorytetem państwa polskiego.**

W Polsce nadal ogromnym problemem jest ubóstwo wśród dzieci. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, 23% osób w rodzinach wychowujących 4 i więcej dzieci żyje poniżej minimum egzystencji. Najgorzej sytuacja kształtuje się na wsi i w mniejszych miejscowościach.

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka bardzo cenną inicjatywą ostatniego okresu jest ogólnopolska Karta Dużej Rodziny (system uprawnieńdla rodzin wielodzietnych). Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że w Polsce jest 627 tys. rodzin uprawnionych do korzystania z Karty Dużej Rodziny. Program obejmuje 3,4 mln dzieci oraz ich rodzin i opiekunów.

Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie do polskiego prawa dotyczącego świadczeń rodzinnych zasady: „złotówka za złotówkę". Zgodnie z nią, świadczenie jest pomniejszane o kwotę przekraczającą próg dochodowy.

ŚWIADCZENIA ALIMENTACYJNE

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy wprowadzić bardziej efektywne środki dyscyplinujące dłużników alimentacyjnych.**
2) **Należy podjąć działania ukierunkowane na aktywizację zawodową dłużników alimentacyjnych i zwiększenie ich możliwości zarobkowych.**
3) **Należy podnieść wysokość progu dochodowego uprawniającego do otrzymania świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego.**

Na wstępie należy podnieść, że w Polsce, egzekucja świadczeń alimentacyjnych zasądzonych orzeczeniem sądu przebiega dwoma drogami. Pierwszą z nich jest egzekucja komornicza. Drugąz dróg – jest wypłacanie przez Fundusz Alimentacyjny należnego świadczenia alimentacyjnego na rzecz dziecka, a następnie podejmowanie czynności egzekucyjnych wobec dłużnika, w przypadku 2-miesięcznej bezskuteczności egzekucji komorniczej.

Problemem pozostaje brak skutecznego dochodzenia ściągalności alimentów od dłużników. W I półroczu 2014 r. było prowadzonych 628.475 spraw egzekucyjnych dotyczących alimentów (598.529 spraw pozostałych z poprzedniego roku i 29.946 nowych spraw). Przez wyegzekwowanie świadczenia załatwiono ostatecznie 4.540 spraw alimentacyjnych, co stanowi 0,72% ogółu spraw. Także skuteczność działań podjętych przez gminy wobec dłużników alimentacyjnych wyniosła zaledwie 7,9%.

Powodem takiego stanu rzeczy jest niewłaściwa koordynacja działań organów powołanych do egzekwowania obowiązku alimentacyjnego, brak prawnej możliwości podążania z egzekucją komorniczą za dłużnikiem zmieniającym miejsce zamieszkania, brak systematyczności w sprawdzaniu aktualnego stanu majątku dłużników alimentacyjnych, zła wola zobowiązanych do alimentacji. Powiększającą się grupę osób niepłacących alimenty,stanowią także zobowiązani, przebywający za granicą.

Dostęp do świadczeń alimentacyjnych z Funduszu Alimentacyjnego jest ograniczony, próg dochodowy uprawniający do otrzymania świadczenia z Funduszu nie uległ zmianie od 2008 r. i wynosi 725 zł w przeliczeniu na osobę w rodzinie.

SYSTEM WSPARCIA DLA RODZIN Z DZIEĆMI W TYM DLA DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Uwaga pozytywna

- **W Polsce funkcjonuje system wsparcia dla rodzin z dziećmi, w tym dla dzieci z niepełnosprawnością.**
- **Zwiększono długość urlopu macierzyńskiego, wprowadzono możliwość skorzystania z urlopu rodzicielskiego (tzw. tacierzyństwo),**
- **Podniesiono wysokość świadczenia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnością.**
- **Wprowadzono możliwość przejęcia urlopu macierzyńskiego dla osób przejmujących opiekę nad dzieckiem w przypadku śmierci matki lub porzucenia przez nią dziecka albo ze względu na niezdolność matki do samodzielnej egzystencji oraz niemożność sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem.**
- **Wprowadzono możliwość nabycia przez ojca prawa do urlopu macierzyńskiego i rodzicielskiego oraz zasiłku macierzyńskiego w przypadku, gdy matka dziecka nie podlega ubezpieczeniom społecznym.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy uprościć system wsparcia dla rodzin.**
2) **Należy, w miarę możliwości finansowych państwa, podnieść wysokość świadczeń i dodatków dla rodzin.**
3) **Należy zwiększyć świadomość społeczną na temat systemu wsparcia dla rodzin.**

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka system wsparcia dla rodzin z dziećmi nie jest skuteczny. System świadczeń i dodatków jest bardzo skomplikowany, występuje niewystarczająca świadomość w społeczeństwie na temat tych uprawnień, a różnicowanie ich nabycia przez osoby uprawnione, wysokości oraz reglamentacyjny charakter powodują jeszcze większe ograniczenia w korzystaniu z pomocy państwa.

Pomoc rodzinie nastawiona jest głównie na realizację rozbudowanego systemu świadczeń (kilkadziesiąt rodzajów świadczeń pieniężnych wspomagających rodzinę). Świadczenia, zasiłki i dodatki dla opiekuna przeznaczane na pomoc dzieciom z niepełnosprawnością oraz ich rodzinom są niewystarczające i nie uwzględniają szczególnego nakładu czasu i środków koniecznych dla zapewnienia potrzeb tych dzieci.

Także pomoc państwa dla rodzin z dziećmi zdrowymi nie jest wystarczająca do ich rzeczywistych potrzeb. Progi wskaźników dochodów na jednego członka rodziny, do których nabywa się uprawnienie lub od przekroczenia których, uprawnienie to traci rodzina i dziecko są bardzo niskie.

Rodzicom w trudnej sytuacji materialno–bytowej nie udziela się wystarczającej pomocy mającej na celu wyjście z kryzysu, a tym samym przyjęcie przez rodziców odpowiedzialności za stworzenie odpowiednich warunków do prawidłowego rozwoju ich dzieci oraz usamodzielnienia się i wyjścia z kręgu świadczeniobiorców pomocy społecznej.

- WARUNKI MIESZKANIOWE RODZIN Z DZIEĆMI
- TYMCZASOWE SCHRONIENIE DLA RODZIN Z DZIEĆMI
- REALIZACJA ORZECZEŃ O STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Wprowadzenie systemowych rozwiązań ukierunkowanych na wsparcie gmin w rozwoju komunalnego budownictwa mieszkaniowego oraz tymczasowych schronień dla rodzin z dziećmi.**

Brak wolnych zasobów mieszkaniowych oraz środków finansowych na rozwój i modernizację istniejącej bazy lokalowej oraz na budowę nowych mieszkań spowodował niemożność wypełniania przez gminy w sposób należyty ustawowego obowiązku rozwijania komunalnego budownictwa mieszkaniowego. Rodziny wraz z dziećmi zamieszkują w lokalach o niskim standardzie i złym stanie technicznym. Lokale zajmują często z innymi członkami rodziny.Realizacja wniosków o przydział lub zamianę mieszkań trwa często kilka lat. Brakuje skutecznych rozwiązań systemowych ukierunkowanych na wspieranie gmin w rozwoju komunalnego budownictwa mieszkaniowego.

W Polsce od wielu lat brakuje odpowiedniej ilości miejsc, w których rodziny z dziećmi zagrożone bezdomnością mogłyby znaleźć tymczasowe schronienie przy zachowaniu integralności rodziny.

Pomimo wskazania w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności konieczności zamieszkania dziecka w oddzielnym pokoju, władze samorządowe przyznając rodzinie lokal socjalny nie uwzględniają tych wskazań. Ponadto zdarzają się przypadki, że rodzinom przydzielane są lokale socjalne, które ze względu na stan techniczny i niski standard, nie nadają się do zamieszkania przez dzieci z niepełnosprawnością i dzieci przewlekle chore.

BARIERY ARCHITEKTONICZNE

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy zrealizować postulat przystosowania budynków użyteczności publicznej oraz środków komunikacji do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością.**

W przestrzeni publicznej nadal występują bariery architektoniczne, utrudniające bądź uniemożliwiające prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie dzieci z niepełnosprawnością. Szczególnym problemem jest niedostosowanie placówek oświatowych i innych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością.

BEZPŁATNA POMOC PRAWNA RODZINIE

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy jak najszybciej sfinalizować prace legislacyjne dotyczące bezpłatnej pomocy prawnej dla społeczeństwa.**
2) **Należy wprowadzić do programów szkolnych elementy praktycznej nauki prawa.**

W Polsce brak jest jednolitego systemu bezpłatnej pomocy prawnej. Instytucje udzielające porad są rozproszone, a rodziny pozostające w trudnej sytuacji materialnej mają problem z uzyskaniem takiej pomocy. Dodatkowym problemem jest niska świadomość prawna społeczeństwa. Jako jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać niski poziom edukacji prawnej w szkołach.

Od wielu lat Rzecznik Praw Dziecka postuluje wprowadzenie do programów szkolnych wszystkich poziomów zajęć z „praktycznej nauki prawa". Stanowi to niewątpliwie dobry początek dla zapoznania społeczeństwa z problematyką prawną oraz pracę u podstaw dla budowania społeczeństwa obywatelskiego.

W chwili obecnej w polskim parlamencie trwają prace legislacyjne nad utworzeniem bezpłatnej pomocy prawnej dla społeczeństwa.

Prawo do nauki

Państwa–Strony uznają prawo dziecka do nauki (…) na zasadach równych szans (…).

(art. 28 Konwencji o prawach dziecka)

RÓWNE SZANSE EDUKACYJNE DZIECI Z OBSZARÓW WIEJSKICH I MIEJSKICH ORAZ UBOŻSZYCH ŚRODOWISK

Uwaga pozytywna

- **Przez kilkanaście ostatnich lat podjęto w Polsce wiele działań zmierzających do wyrównania szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich i uboższych środowisk, zrealizowano wiele programów lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich, także współfinansowanych z funduszy unijnych, w tym programy: „Wyprawka szkolna", „Nasz elementarz".**
- **W ostatnich latach zauważalny jest wzrost wskaźnika upowszechniania edukacji przedszkolnej wśród dzieci mieszkających na wsi i w mieście.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Dalsze prowadzenie działań upowszechniających edukację przedszkolną dzieci na terenach wsi, miast oraz z uboższych środowisk.**
2) **Wprowadzenie skutecznego rozwiązania systemowego wyrównywania szans edukacyjnych dzieci ze wsi i uboższych środowisk na wszystkich szczeblach edukacji oraz monitorowanie efektów tych działań.**
3) **Wprowadzenie dodatkowego mechanizmu zwiększania wydatków na dziecko z uboższych środowisk.**

Pomimo wysiłku i podjętych działań,trudno jeszcze mówić o skutecznym wyrównywaniu szans edukacyjnych. Pomoc uczniom z uboższych środowisk w wyrównywaniu szans edukacyjnych sprowadza się właściwie do pomocy materialnej (stypendia, zapomogi). Środki te wydawane są często na zaspokojenie potrzeb bytowych rodziny, a nie wsparcie edukacji ucznia.

Na wsi i w małych miastach żyje ponad 60% dzieci. Spadek urodzeń i liczebności dzieci, a także migracje zarobkowe całych rodzin uderzają szczególnie w małe szkoły, na wsiach, zagrażając istnieniu wielu placówek lub powodując ich zamknięcie.Przede wszystkim dostępność wczesnej edukacji na terenach wiejskich jest zdecydowanie mniejsza niż w miastach. Dzieci mieszkające na wsi i w małych miasteczkach, z uboższych środowisk z reguły osiągają gorsze wyniki nauczania

niż dzieci z dużych miast. Szanse zawodowe młodzieży wiejskiej są niższe niż ich rówieśników z miast.

DOSTĘP DZIECI DO OPIEKI ŻŁOBKOWEJ

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy prowadzić dalsze systemowe działania ukierunkowane na zwiększenie liczby miejsc w placówkach opieki żłobkowej.**
2) **Należy podnieść jakość usług opiekuńczych świadczonych w klubach dziecięcych oraz wzmóc nadzór nad działalnością tych placówek.**

W ostatnich latach w Polsce poprawia się dostępność dzieci do opieki żłobkowej. Z danych szacunkowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, że na koniec 2014 r. na terenie całego kraju było1 688 żłobków i 383 kluby dziecięce. Opiekę nad dziećmi do lat trzech sprawowało 436 dziennych opiekunów i około 8 300 nań.

Choć w ostatnim czasie następuje wzrost liczby żłobków i klubów dziecięcych, a także dziennych opiekunów i nań, nadal liczbę podmiotów zajmujących się opieką nad najmłodszymi dziećmi należy uznać za niewystarczającą.

Do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały o niskim stopniu nadzoru nad pracą i jakością usług opiekuńczych świadczonych przez kluby dziecięce. Z racji pobytu w nich dzieci najmłodszych, konieczność wprowadzenia wysokich standardów i jakości usług świadczonych przez zatrudnione w podmiotach osoby jest pilna.

DOSTĘP DZIECI W WIEKU TRZECH I CZTERECH LAT DO EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ

Uwaga pozytywna

- **Wprowadzono zmiany w prawie oświatowym, których celem jest zagwarantowanie dzieciom prawa do edukacji przedszkolnej. Od 1 września 2015 r. każdemu chętnemu dziecku w wieku lat czterech gmina jest zobowiązana zapewnić miejsce w przedszkolu, a od 1 września 2017 r. – każdemu dziecku w wieku lat trzech.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy zwiększyć dotacje dla samorządów na zadania opiekuńczo–edukacyjne dla dzieci poniżej 5. roku życia dla zapewnienia dostępności wszystkich dzieci do edukacji przedszkolnej.**
2) **Należy uaktywnić działanie innych form opieki przedszkolnej przewidzianych ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 i dostosować je do potrzeb i możliwości gmin.**

W ciągu ostatnich lat dostęp dzieci w wieku trzech i czterech lat uległ poprawie. Nadal jednak odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest niezadowalający.Z danych przekazanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej wynika, że w roku szkolnym 2014/2015 wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego dzieci w tym wieku wynosi 71,5%. (w roku szkolnych 2013/2014 około 64%).

Nadal występują dysproporcje w dostępie dzieci z omawianej grupy wiekowej do edukacji przedszkolnej w zależności od miejsca zamieszkania (na wsi – 48%, w mieście – 75,4% w odniesieniu do dzieci w wieku trzech lat, a w wieku czterech lat odpowiednio – 67,8% i 87,2%)

ŻYWIENIE DZIECI W ŻŁOBKACH, PRZEDSZKOLACH I SZKOŁACH
STOŁÓWKI SZKOLNE

Uwaga pozytywna

- **Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka wprowadzono ustawowe normy żywieniowe, gwarantujące w żywieniu zbiorowym pełnowartościowe pokarmy oraz zakaz sprzedaży w sklepikach szkolnych tzw. niezdrowej żywności.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy monitorować efektywność zmianwprowadzonych ustawą o bezpieczeństwie żywności i żywienia.**
2) **Należy odbudować system stołówek szkolnych.**

Badania dotyczące oceny żywienia w żłobkach, przedszkolach i szkołach wykazują, że dieta dzieci jest źle zbilansowana, niedostosowana do ich wieku i potrzeb rozwojowych.

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie postulował pilne podjęcie działań w zakresie poprawy jakości żywienia dzieci poprzez wprowadzenie stosownych regulacji prawnych, obligujących do

realizacji norm żywieniowych, opracowanych przez Instytut Żywienia i Żywności w Polsce. Postulaty Rzecznika Praw Dzieckazostały uwzględnione przez polskiego ustawodawcę.

W ostatnich latach problemem społecznym stała się likwidacja przez samorządy stołówek szkolnych w ogóle lub zastępowanie ich zewnętrznym cateringiem. W pierwszym przypadku pozbawiło to wiele dzieci z ubogich rodzin posiłku ciepłego, czasami jedynego w ciągu dnia. W drugim przypadku – spowodowało wzrost cen posiłków oraz obniżenie ich jakości.

- NADZÓR DYREKTORÓW NAD PRACĄ PLACÓWEK OŚWIATOWYCH
- DZIAŁANIA WYCHOWAWCZE W SZKOŁACH
- KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI W ZAKRESIE PRAKTYCZNEGO PRZYGOTOWANIA DO PRACY
- WSPÓŁPRACA SZKOŁY Z RODZICAMI I OPIEKUNAMI DZIECKA

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Podjęcie skutecznych działań w celu wyegzekwowania od dyrektorów placówek oświatowych właściwego nadzoru nad pracą wychowawców, nauczycieli i specjalistów.**
2) **Zwiększenie nadzoru ze strony uprawnionych instytucji nad wewnętrznymi uregulowaniami szkół i placówek.**
3) **Konieczna jest zmiana zasad rekrutacji kandydatów na studia pedagogiczne oraz poprawa jakości przygotowania przyszłych nauczycieli do pracy z dziećmi, w tym zwiększenie liczby godzin zajęć praktycznych.**
4) **Konieczne jest zagwarantowanie nauczycielom wsparcia w pierwszych latach pracy zawodowej oraz przeprowadzanie okresowej weryfikacji ich predyspozycji i motywacji do wykonywania zawodu.**
5) **Niezbędna jest poprawa współpracy pracowników szkół i placówek z rodzicami i opiekunami dzieci.**

Dyrektorzy placówek oświatowych nie zawsze wywiązują się z wykonywania nadzoru pedagogicznegonad pracą wychowawców, nauczycieli i specjalistów. Zakłóca to właściwą realizację procesu wychowawczego i edukacyjnego. Zastrzeżenia budzi nadzór nad jakością tworzonych programów profilaktyki i programów wychowawczych oraz ich modyfikacją, dokonywaną na podstawie badania skuteczności podejmowanych działań.

Działania szkół i placówek powinny być ukierunkowane na zapewnienie każdemu dziecku harmonijnego rozwoju: intelektualnego, emocjonalnego, fizycznego i społecznego. Szkoły

i placówki mają trudności w zakresie tworzenia dzieciom bezpiecznych i przyjaznych warunków, adekwatnych do ich potrzeb. Niespójne są także działania nauczycieli i wychowawców oraz specjalistów tam zatrudnionych.

Stale zwiększająca się liczba dzieci z opiniami i orzeczeniami poradni psychologiczno–pedagogicznych stawia przed nauczycielami coraz większe wymagania co do ich kompetencji. Braki w tym zakresie powodują bezradność pedagogów i stają się przyczyną stosowania przez nich nieodpowiednich metod pracy z dziećmi, w tym z użyciem przemocy fizycznej, zastraszania i wymuszania czy poniżania. Brak dostatecznej wiedzy i doświadczenia powoduje zbyt rzadkie stosowanie metod motywujących i stymulujących harmonijny rozwój emocjonalny dziecka.

Od wielu lat aktualny pozostaje problem niewłaściwych relacji pomiędzy pracownikami szkoły a rodzicami uczniów. Zaniedbania w tym obszarze powodowały przesadne skupienie się na relacjach dorosłych, przy jednoczesnym zmniejszeniu rangi problemów dziecka.Rodzice nie czują się współgospodarzami placówek. Słaba znajomość prawa wśród rodziców powoduje występowanie nieprawidłowości w funkcjonowaniu rad rodziców (w zakresie wyboru członków rady, kompetencji rady, warunku dobrowolności wpłacania składek na fundusz rady).

■ POMOC PSYCHOLOGICZNO–PEDAGOGICZNA W PRZEDSZKOLACH, SZKOŁACH I PLACÓWKACH

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Konieczne jest dokonanie zmian w kształceniu nauczycieli i specjalistów oraz zmian w ich doskonaleniu zawodowym, a także ich współpraca z poradniami psychologiczno–pedagogicznymi, które będą odpowiadały aktualnym potrzebom dzieci.**

Od wielu lat pozostaje nierozwiązany problem właściwej pomocy psychologiczno–pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach. Dotyczy on w szczególności dzieci stwarzających problemy wychowawcze (autystyczne, z Zespołem Aspergera, z ADHD i z zaburzeniami zachowania).

Pedagodzy często nie radzą sobie z dostosowaniem metod pracy do potrzeb dzieci. Zdarzają się przypadki nieznajomości przez nich obowiązujących przepisów prawa dotyczących dzieci oraz możliwych metod wychowawczych.

■ DOSTĘP DZIECI ZAKAŻONYCH WIRUSEM HIV I CHORYCH NA AIDS DO EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ I SZKOLNEJ – W PERSPEKTYWIE ICH FUNKCJONOWANIA W GRUPACH RÓWIEŚNICZYCH

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Podejmowanie działań na rzecz walki z dyskryminacją dzieci zakażonych wirusem HIV i chorych na AIDS.**
2) **Przeprowadzenie badań mających na celu ustalenie skali i przyczyn zjawiska, ustalenie poziomu wiedzy i postaw rodziców w wieku przedszkolnym i szkolnym na temat zakażenia i zapobiegania HIV.**
3) **Podejmowanie działań ukierunkowanych na podniesienie poziomu wiedzy w zakresie zapobiegania zarażeniu wirusem HIV wśród osób prowadzących placówki edukacyjne oraz wśród rodziców dzieci zdrowych.**

Do Rzecznika Praw Dziecka docierają sygnały, dotyczące problemów dnia codziennego, z którymi zmagają się opiekunowie małoletnich żyjących z HIV/AIDS.Jedną z ważniejszych kwestiijest bezpośrednie lub pośrednie izolowanie dzieci zarażonych od dzieci zdrowych, zwłaszcza w placówkach przedszkolnych i wczesnoszkolnych. Zdarza się, że dziecko zarażone nie może uczestniczyć w zorganizowanych zajęciach, pozbawia się go tym samym możliwości prawidłowego i harmonijnego rozwoju, co w efekcie zapoczątkowuje proces wykluczenia społecznego.

Należy przeprowadzić badania przedmiotowego zjawiska, których wyniki będą stanowić punkt wyjścia do dalszych skutecznych działań, w tym ewentualnych kampanii edukacyjnych, skierowanych do dorosłych, by mogli przekazać swoim dzieciom postawy życiowe oparte na tolerancji i wiedzy z tego zakresu.

■ OPIEKA W PLACÓWKACH OŚWIATOWYCH NAD DZIEĆMI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ I DZIEĆMI PRZEWLEKLE CHORYMI

■ FINANSOWANIE POTRZEB DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Uwaga pozytywna

- **Przyjęto regulację prawną, która wprowadziła obowiązek przekazywania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych w zakresie realizacji potrzeb uczniów z niepełnosprawnością w wysokości nie niższej niż te, które otrzymała na ten cel w ramach subwencji oświatowej.**

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Dzieci z niepełnosprawnością i przewlekle chore nie powinny napotykać na jakiekolwiek przeszkody w postaci udzielenia im pomocy przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje.**

Od wielu lat do Rzecznika Praw Dziecka napływają sygnały o trudnościach w uzyskiwaniu dostępu doświadczeń medycznych wykonywanych przez pielęgniarkę szkolną w odniesieniu do dzieci z niepełnosprawnością i przewlekle chorych.Niepokój budzi to, że nauczyciele obawiają się w stosunku do dziecka przewlekle chorego (np. na cukrzycę) wykonywania prostych czynności, niewymagających specjalistycznej wiedzy medycznej i umiejętności (np. obsłużenie pompy insulinowej czy głukometru).

Niezbędne jest przeprowadzenie działań edukacyjnych dla dyrektorów placówek oświatowych w tym zakresie. Dzieci z niepełnosprawnością nie powinny napotykać najakiekolwiek przeszkody w postaci udzielenia im pomocy przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje. Także przeprowadzenie krótkich szkoleń w zakresie pomocy dziecku choremu przewlekle, znacząco wpłynęłoby na poprawę bezpieczeństwa i podniosłoby komfort funkcjonowania dziecka w placówce.

Analiza spraw prowadzonych przez Rzecznika Praw Dziecka wskazuje na występujący w praktyce brak porozumienia między dyrektorem szkoły lub placówką a organem prowadzącym (który decyduje o wysokości środków finansowych), w zakresie realizacji potrzeb uczniów posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Ograniczona jest tym samym możliwość weryfikacji, czy środki przekazywane z budżetu państwa w subwencji oświatowej są wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, tj. na edukację uczniów z niepełnosprawnością.

Wprowadzenie ustawowego obowiązku przekazywania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych w ramach subwencji oświatowej należy ocenić pozytywnie. Nadal jednak środki te nie muszą być przeznaczone na potrzeby konkretnego dziecka. Do Rzecznika Praw Dziecka nadal docierają sygnały, że środki finansowe w ramach subwencji oświatowej na edukację dzieci z niepełnosprawnością, nie trafiają w całości na zabezpieczenie potrzeb tych dzieci. Samorządy nie są zobowiązane do szczegółowego rozliczania tych środków.

■ JAKOŚĆ PRACY MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKÓW WYCHOWAWCZYCH, MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKÓW SOCJOTERAPII ORAZ PLACÓWEK OPIEKUŃCZO–WYCHOWAWCZYCH

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **W młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych należy wprowadzić standaryzację w zakresie opieki, edukacji i wychowania.**

W Biurze Rzecznika Praw Dziecka zostały opracowane standardy pracy w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych w zakresie opieki, edukacji i wychowania. Standardy te przekazane zostały Minister Edukacji Narodowej z sugestią ich wdrożenia do sytemu prawnego. W Biurze Rzecznika Praw Dziecka trwają obecnie prace nad opracowaniem standardów pracy w placówkach opiekuńczo–wychowawczych, które przekazane zostaną Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej celem także ich wdrożenia do systemu prawa.

■ REALIZACJA PRAWA DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ DO WYPOCZYNKU
■ DOSTĘP DO NOWYCH TECHNOLOGII EDUKACYJNYCH ORAZ DÓBR KULTURY DLA DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ
■ REALIZACJA OBOWIĄZKU UDOGODNIEŃ W PROGRAMACH TELEWIZYJNYCH DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy zintensyfikować działania w celu poprawy dostępu dzieci z niepełnosprawnością do wypoczynku organizowanego w gronie rówieśników.**
2) **Należy podjąć działania w celu projektowania i opracowania najnowszych rozwiązań technicznych dostosowanych także do potrzeb dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnością.**
3) **Należy podjąć działania zmierzające do szerszego dostępu dzieci z niepełnosprawnością do dóbr kultury.**
4) **Należy zwiększyć czas emisji audycji telewizyjnych dla dzieci z niepełnosprawnością narządu słuchu lub narządu wzroku.**

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, zbyt mały jest udział dzieci z niepełnosprawnością w różnych formach wypoczynku.W 2013 r. Rzecznik Praw Dziecka skontrolował łącznie 140 miejsc wypoczynku dzieci i młodzieży, w których przebywało 6 720 uczestników, w tym 48 dzieci

z niepełnosprawnością. Stanowiły one 0,3% wszystkich uczestników zorganizowanych ferii zimowych i 0,9% wszystkich uczestników letnich wakacji.

Należy podnieść problem, że wiele programów edukacyjnych, wykorzystujących najnowsze osiągnięcia technologiczne, np. e-podręczniki, jest realizowanych tylko w odniesieniu do dzieci zdrowych.

Pomimo zauważalnej poprawy w zakresie dostępu dzieci z niepełnosprawnością do dóbr kultury, nadal w publicznej sferze medialnej oraz w wielu bibliotekach, muzeach i innych placówkach kultury brak jest oferty dla dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnością.

Wprawdzie polskie prawo nakłada na nadawców telewizyjnych obowiązek dostarczania w określonym wymiarze czasowym usług dla osób z niepełnosprawnością narządu wzroku lub narządu słuchu, jednakże czas emisji audycji dla dzieci z tymi niepełnosprawnościami nadal nie jest wystarczający.

■ DOWÓZ DZIECI DO SZKÓŁ I PRZEDSZKOLI

Rekomendacja Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy stworzyć skuteczne mechanizmy umożliwiające dowóz dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnością do szkół i przedszkoli.**

Nadal występuje problem niewłaściwej organizacji dowozu dzieci do szkół i przedszkoli. Rodzice nie wyrazili zgody na tworzenie punktów zbiorczych, znacznie oddalonych od ich miejsca zamieszkania. Podnosili kwestie zagrożenia bezpieczeństwa dzieci, pokonujących znaczne odległości, często wzdłuż ruchliwej i słabo oświetlonej lub nieoświetlonej drogi bez pobocza. Podstawową przyczyną nasilenia się tego problemu była likwidacja małych szkół wiejskich.

W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się dzieci z niepełnosprawnością. Wiele gmin nie realizuje prawidłowo obowiązku dowozu. Niejednokrotnie odmawiają dowożenia dzieci do szkół wybranych przez rodziców (placówek gwarantujących pełną realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego). Występuje również problem niedostosowania organizacji dowozu dzieci do planu zajęć szkolnych, co znacznie wydłuża, w sposób nieuzasadniony, pobyt dziecka z niepełnosprawnością poza domem.

Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbywaniem i innym złym traktowaniem

Państwa–Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki (…) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystania w celach seksualnych (…).

(art. 19 Konwencji o prawach dziecka)

- ZAKAZ STOSOWANIA KAR CIELESNYCH WOBEC DZIECKA
- REAGOWANIE NA PRZEMOC WOBEC DZIECI
- WYSOKI STOPIEŃ AKCEPTACJI DLA STOSOWANIA KAR CIELESNYCH

Uwaga pozytywna

- **Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka wprowadzono do polskiego prawa całkowity zakaz bicia dzieci.**
- **Uchwalenie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.**
- **Wprowadzono stałe monitorowanie postaw społecznych wobec stosowania kar cielesnych, jako metody wychowawczej.**
- **Wprowadzono ustawowy obowiązek sygnalizacji przez sąd karny naruszenia wychowawczego interesu dziecka.**

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Konieczne jest prowadzenie stałych szkoleń podnoszących kwalifikacje osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**
2) **Jednostki samorządu terytorialnego powinny w sposób właściwy realizować zadania w zakresie poradnictwa i interwencji w rodzinach zagrożonych przemocą.**
3) **Należy monitorować funkcjonowanie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i przeprowadzić badania dotyczące działania systemu szybkiego reagowania na przemoc wobec dzieci, w tym w zakresie skoordynowania odpowiednich służb oraz ich dyżurów w godzinach wieczornych i nocnych oraz w święta.**
4) **Należy wprowadzić ogólnie obowiązujące zasady oznaczania filmów właściwych dla danej kategorii wiekowej dziecka.**

Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka do polskiego prawa (Kodeks rodzinny i opiekuńczy) wprowadzono zakaz stosowania kar cielesnych wobecmałoletniego przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę nad małoletnim. Zakaz wszedł w życie i obowiązuje od dnia 1 sierpnia 2010 r.Jego wprowadzenie ma na celu ochronę dziecka przed przemocą w rodzinie przez kształtowanie prawidłowych postaw rodzicielskich i stosowaniewłaściwych metod wychowawczych.Przez zakaz stosowania kar cielesnych należy rozumieć nie tylkozakaz „bicia dziecka", ale także karcenia go przez dawanie, tzw. klapsów, mających na celu wymuszenie od dziecka posłuszeństwa.

Obowiązek sygnalizacji naruszenia wychowawczego interesu dziecka polega na tym, że sąd rozpoznając sprawę o popełnienie przestępstwa na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z nim, uznając za celowe orzeczenie pozbawienia lub ograniczenia praw rodzicielskich lub opiekuńczych, ma obowiązek zawiadomienia o tym właściwego sądu rodzinnego i opiekuńczego.

Rzecznik Praw Dziecka na bieżąco monitoruje funkcjonowanie w praktyce ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Z badań zlecanych przez Rzecznika Praw Dziecka wynika, że w ciągu ostatnich lat obserwujemy zmniejszenie społecznej akceptacji dla bicia dzieci, ale proces ten jest powolny.

Z inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka przeprowadzone zostały kampanie przeciw przemocy wobec dzieci, w tym m.in. w 2013 r. kampania społeczna pt. „Reaguj na przemoc wobec dzieci. Masz prawo" miała na celu zmianę biernych postaw wobec aktów krzywdzenia dzieci i zmniejszenie społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy.

Podnieść należy, że w Polsce zbyt często nadawane są filmy z oznaczeniem zaniżonej kategorii wiekowej dziecka, nieodpowiednie do ich wieku, rozwoju i stopnia dojrzałości. Kategorii wiekowych filmów oznaczane są według dowolnego uznania dystrybutorów.

Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie postulował wprowadzenie regulacji prawnej w zakresie ustanowienia i przestrzegania powszechnych norm, określających procedurę nadawania filmom oznaczenia kategorii wiekowej dziecka przez dystrybutorów filmów.

WYKORZYSTYWANIE SEKSUALNE DZIECI

Uwaga pozytywna

- Rzeczpospolita Polska ratyfikowała Konwencję Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzoną w Lanzarote w dniu 25 października 2007 r. O ratyfikację Konwencji od 2008 r. wielokrotnie postulował Rzecznik Praw Dziecka.
- Zgodnie z postulatami Rzecznika Praw Dziecka, w ciągu ostatnich lat, Polska wprowadziła szereg zmian w przepisach prawa karnego, związanych z ratyfikacją przez Polskę ww. Konwencji (zmiana trybu ścigania przestępstwa zgwałcenia na ściganie z urzędu, wprowadzenie nowych typów przestępstw, wprowadzenie typów kwalifikowanych przestępstw, podwyższenie zagrożenia sankcją karną – gdy osobą pokrzywdzoną jest małoletni).
- Poszerzono katalog przypadków wyłączających instytucję zatarcia skazania (nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej lat 15).
- Wydłużono okres przedawnienia karalności przestępstwa handlu ludźmi oraz przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni, (co wielokrotnie postulował Rzecznik Praw Dziecka). Przedawnienie nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego małoletniego 30 roku życia.
- Procedura „Niebieskie Karty".
- Wprowadzono ustawową możliwość orzeczenia środków karnych i środków probacyjnych, w tym: nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego, nakaz uczestnictwa sprawcy w programach korekcyjno–edukacyjnych.

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) Należy monitorować funkcjonowanie i skuteczność wprowadzonych w prawie karnym zmian w zakresie zwalczania przestępczości seksualnej popełnionej na szkodę małoletniego.
2) Konieczne jest prowadzenie szkoleń w zakresie zwiększania skuteczności rozpoznawania symptomów dziecka krzywdzonego oraz kampanii społecznych podnoszących poziom wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy przez pokrzywdzonych przestępstwem.
3) Należy rozszerzyć katalog przypadków wyłączających instytucję zatarcia skazania.

4) **Należy podjąć działania w celu urealnienia zakazu rozpowszechniania treści pornograficznych przy pomocy sieci teleinformatycznych.**
5) **Należy wprowadzić mechanizmy gwarantujące ochronę dzieci przed nieodpowiednimi dla nich treściami rozpowszechnianymi w kinach i w obrocie handlowym.**
6) **Zbyt rzadko organy prowadzące postępowanie karne w związku z podejrzeniem stosowania przemocy korzystają z możliwości orzeczenia środków karnych i probacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**
7) **Konieczne jest zwiększenie zaangażowania służb medycznych w rozpoznawaniu przemocy wobec najmłodszych.**
8) **Należy uzupełnić program studiów medycznych i stomatologicznych o zajęcia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**
9) **Należy przeprowadzić ogólnopolskie kampanie uczulające na konieczność podejmowania działań w sytuacjach stwierdzenia oznak stosowania przemocy, w tym krzywdzenia dzieci.**
10) **Nałożenie na organy ścigania i inne instytucje obowiązku niezwłocznego przekazywania Rzecznikowi Praw Dziecka informacji o nagłych zgonach i pobiciach dzieci przebywających w pieczy zastępczej.**

Pozytywnie należy ocenić działania polskiego ustawodawcy, podjęte w ciągu ostatnich około 10 lat, mające na celu szczególną ochronę małoletnich ofiar przestępstw, w tym ochronę dzieci przed pedofilią, zwalczanie pornografii dziecięcej, izolowanie od społeczeństwa szczególnie niebezpiecznych przestępców. Zmiany przepisówwprowadzone w tym zakresie, szczególnie do polskiego Kodeksu karnego, uwzględniają większość postulatów zgłaszanych przez Rzecznika Praw Dziecka.

Regulacje te, w ocenie Rzecznika Praw Dziecka, wymagają dalszych zmian w kierunku pełnej ochrony dzieci przed przestępczością seksualną.

Instytucje prowadzące postępowanie karne w związku z podejrzeniem stosowania przemocy zbyt rzadko stosują środki zmierzające do odizolowania sprawcy przemocy od pokrzywdzonej rodziny. Sądy rzadko zobowiązują sprawców do uczestnictwa w programach korekcyjno–edukacyjnych, które zmierzałyby do trwałych zmian w postawie sprawcy przemocy i zapewniałyby bezpieczeństwo ofiarom.

Pomimo, że służby medyczne dysponują wiedzą medyczną pozwalającą zdiagnozować zjawisko przemocy, nadal niewielu lekarzy wszczyna procedurę „Niebieskie Karty". Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie postulował wprowadzenie w Polsce obowiązku niezwłocznego informowania Rzecznika Praw Dziecka, przez organy ścigania i inne instytucje, o nagłych zgonach i pobiciach dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Jest to konieczne dla wzmocnienia ochrony dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przed przemocą i krzywdzeniem.

- KARY NARUSZAJĄCE GODNOŚĆ DZIECKA
- PRZEMOC WOBEC DZIECI ZE STRONY OPIEKUNÓW I NAUCZYCIELI

Rekomendacje Rzecznika Praw Dziecka:

1) **Należy wzmóc nadzór ze strony uprawnionych instytucji nad wewnętrznymi uregulowaniami szkół i placówek, w których przebywają dzieci.**
2) **Należy podjąć działania zmierzające do podniesienia kwalifikacji osób zatrudnionych w szkołach i innych placówkach w zakresie praw człowieka.**
3) **Konieczna jest współpraca wszystkich służb i organizacji w celu eliminacji przyzwolenia dla stosowania przemocy i zmiany postawy wobec aktów krzywdzenia dzieci.**
4) **Uruchomienie systemu doskonalenia kadry pedagogicznej w zakresie praw człowieka.**

Występującym od lat problemem w Polsce jest tworzenie w szkołach i placówkach, w tym pieczy zastępczej systemu kar, które naruszają prawa dziecka, np. udzielanie nagany na forum grupy, brak możliwości odwołania się od nałożonej kary, brak instrumentów przedawnienia kary, stosowanie kar nieujętych w wewnętrznych regulaminach.

Rzecznik Praw Dziecka odnotował wiele przypadków stosowania przemocy wobec dzieci, jako metody wychowawczej w szkołach. Szczególnie niepokojący w takich sytuacjach był brak właściwej reakcji ze strony dyrektorów i pracowników placówek, w których przebywały dzieci.Dyrektorzy placówek nie zawsze podejmowali współpracę z instytucjami powołanymi do ochrony dzieci przed przemocą (organami ścigania, sądami).Brak kategorycznej dezaprobaty komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli wobec zachowania nauczycieli i wychowawców, którzy naruszyli nietykalność cielesną, nie sprzyja promowaniu metod wychowawczych, eliminujących kary cielesne i budowaniu autorytetu nauczycieli.

Załącznik nr 15 – Standardy pobytu dzieci i młodzieży w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, wychowania i opieki

Dokument opracowany został przez powołany przez Rzecznika Praw Dziecka *Zespół do spraw standaryzacji pobytu dzieci w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodkach socjoterapii w zakresie edukacji, opieki i wychowania*.

STANDARDY POBYTU DZIECI I MŁODZIEŻY
W MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKACH WYCHOWAWCZYCH ORAZ MŁODZIEŻOWYCH OŚRODKACH SOCJOTERAPII W ZAKRESIE EDUKACJI, WYCHOWANIA I OPIEKI

Preambuła
do standardów merytorycznych i organizacyjnych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży w Polsce

Przestarzały i nieadekwatny do wyzwań współczesności

instytucjonalny system resocjalizacji i socjoterapii dzieci i młodzieży w Polsce

Polski system ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży oparty jest na przestarzałych koncepcjach teoretycznych, organizacyjnych i metodycznych, pochodzących z połowy XX wieku. Dlatego też nie przystaje zarówno do współczesnych rozwiązań pedagogicznych, jak i do dynamicznych zmian kulturowo–społecznych, których jesteśmy świadkami. Próby jego odgórnej modyfikacji przez ostatnie 25 lat sprowadzały się do fragmentarycznych korekt formalno–prawnych i organizacyjnych – wymuszonych albo ogólniejszymi zmianami legislacyjnym, albo nadzwyczajnymi wypadkami zauważonymi przez media – i nie miały ani charakteru

systemowego, ani nie wprowadziły zmiany filozofii funkcjonowania wspomnianych ośrodków.

Nie dotyczyły więc ani misji merytorycznej, ani sposobów pracy wychowawczej z podopiecznymi. Istota tej pracy polega w dalszym ciągu na adaptowaniu i przystosowywaniu podopiecznych do życia, a w ośrodku „wychowawczym" narzędziem jest albo system kar i nagród regulaminowych, albo odgórnie projektowane i przymusowe zajęcia o charakterze socjotechnicznym. Owo „siłowe" adaptowanie i przystosowywanie do sztywnych reguł regulaminowych lub udział w obowiązkowych zajęciach socjoterapeutycznych obowiązujących w ośrodku, połączone z ograniczaniem społecznych kontaktów zewnętrznych, niesie ze sobą dwojakie konsekwencje: uczy wychowanków konformizmu w ramach tzw. fałszywej socjalizacji instytucjonalnej oraz pozbawia ich umiejętności i kompetencji funkcjonowania w środowisku otwartym.

Podopieczni ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych nabywają w trakcie pobytu w nich parametry tożsamościowe, które można określić jako parametry „tożsamości wychowanka", a nie „tożsamości młodego człowieka" (adolescenta). Nie potrafią po opuszczeniu ośrodka funkcjonować w powszechnie akceptowanych rolach życiowych i społecznych, gdyż w trakcie pobytu w nim nie są socjalizowani do tych ról (roli chłopca lub dziewczyny, kolegi lub koleżanki, mężczyzny lub kobiety, męża lub żony, ojca lub matki, pracownika, młodego obywatela itp.).

Zauważalne są również wyraźne dysproporcje i różnice natury infrastrukturalnej, organizacyjnej i metodycznej między poszczególnymi ośrodkami. Dlatego też istnieje pilna potrzeba określenia zarówno ich nowej roli merytorycznej, jak i podstawowych standardów we wspomnianych zakresach, tak aby zaistniał wzorzec adekwatny do oczekiwań i potrzeb współczesnego społeczeństwa, zgodny z założeniami nauk pedagogicznych.

Misja i zasady pracy

ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży

Misją i rolą ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych jest przygotowanie wychowanków do samodzielnego, kreatywnego i odpowiedzialnego życia w środowisku pozainstytucjonalnym. Temu celowi powinno być podporządkowana infrastruktura ośrodka, jego system organizacyjny oraz stosowane metody pracy edukacyjno–wychowawczej i specjalistycznej. Sposobem uzyskania takiego efektu jest wprowadzenie instytucjonalnej filozofii ukierunkowanej na proces permanentnego usamodzielniania wychowanka poprzez rozwój jego potencjałów (talentów, predyspozycji, uzdolnień, zainteresowań, umiejętności, kompetencji itp.) od samego początku pobytu w ośrodku, w miejsce dotychczasowego procesu wielozakresowego opiekowania się nim i regulaminowego sterowania jego zachowaniami czy poddawaniu go oddziaływaniom o charakterze socjoterapeutycznym.

Podstawową metodą pracy powinno być diagnozowanie potencjałów i na tej bazie ich metodyczne pogłębianie i poszerzanie w oparciu o proces pozainstytucjonalnego uspołeczniania. Temu procesowi powinny być podporządkowane warunki infrastrukturalne, system organizacyjny i metody pracy edukacyjno–wychowawczej. Wymaga to z jednej strony daleko idącego otworzenia się ośrodków na środowisko pozainstytucjonalne, z drugiej zaś – zmiany formuły pracy metodycznej, której istotą powinno być dążenie do wspierania rozwoju poznawczego i twórczego wychowanków (ich potencjałów rozumianych jako zdolności, predyspozycje, talenty, umiejętności i kompetencje) oraz wdrażanie ich w pozainstytucjonalne kontakty społeczne poprzez permanentne dostarczanie i organizowanie pozytywnych „sytuacji uczących" w środowisku otwartym.

Ośrodki resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży powinny uwzględniać następujące podstawowe zasady pracy wychowawczej, edukacyjnej i specjalistycznej:

1) zasada poszanowania godności wychowanka – działania ukierunkowane na respektowanie najwyższej, niezbywalnej, bezwzględnej wartości przypisanej każdemu człowiekowi z tej racji, że jest człowiekiem;
2) zasada respektowania praw wychowanka – działania ukierunkowane na poszanowanie Konwencji o prawach dziecka, a także uniwersalnych praw człowieka;
3) zasada prywatności wychowanka;
4) zasada przyjaznej komunikacji z wychowankiem – działania, w których wychowankowie, wychowawcy i inny personel pozostają w stałej relacji przekazywania informacji, uzgadniania rozwiązań, jawności sądów i decyzji respektujących godność i wartość każdego człowieka;
5) zasada wspierania kreatywnej aktywności wychowanka – działania skierowane na realizację modelu wychowania opartego na wspieraniu i kreowaniu aktywności wychowanka, na mobilizowaniu go do działania, na rozwijaniu zainteresowań, hobby, wspieraniu działalności sportowej, artystycznej, także poprzez wprowadzanie innowacji pedagogicznych;
6) zasada odpowiedzialności wychowanka za swoje postępowanie – działania budujące dyspozycje osobowościowe wychowanka do ponoszenia konsekwencji za swoje czyny i odpowiedzialności wobec kogoś, czegoś lub za coś;
7) zasada kooperacji i współpracy opartej na rozumieniu potrzeb rozwojowych wychowanka;
8) zasada współodpowiedzialności wszystkich pracowników ośrodka za rozwój potencjałów wychowanka;
9) zasada kreatywności działań wychowawczych i edukacyjnych – usprawnianie warunków i organizacji ośrodka w celu wspierania rozwoju potencjałów

wychowanka poprzez podejmowanie działań ukierunkowanych na rozwój infrastruktury ośrodka, na pozyskiwanie środków finansowych na ulepszanie rozwiązań organizacyjnych i administracyjnych;

10) zasada jawności działań wychowawczych, edukacyjnych i specjalistycznych;
11) zasada otwartości na środowisko pozainstytucjonalne – współpraca ośrodka z instytucjami środowiska lokalnego, otwartość na wolontariat i profesjonalne wsparcie socjalne, współpraca z organizacjami pozarządowymi, z liderami lokalnymi i innymi, z różnymi instytucjami: religijnymi, biznesowymi, naukowymi *etc*.

Wymienionym zasadom powinny być podporządkowane zarówno metody pracy wychowawczej i edukacyjnej, jak i system organizacyjny oraz infrastrukturalny ośrodka.

Niezwłoczna potrzeba wprowadzenia w życie nowoczesnej i adekwatnej do potrzeb społecznych, a także zgodnej ze współczesnymi koncepcjami pedagogicznymi, **misji** (zasad i standardów) dla ośrodków resocjalizacyjnych wynika nie tylko z niezadawalającego stanu ich funkcjonowania, ale przede wszystkim jest wyrazem odpowiedzialności „świata dorosłych" za „świat dzieci" i niezbywalnej powinności dążenia do poprawy kondycji młodego pokolenia Polaków.

I. Wskaźnik standardów organizacyjnych

Warunki konieczne

1. Ośrodek jest przeznaczony dla maksymalnie 72 wychowanków. W strukturach placówki funkcjonują grupy wychowawcze liczące nie więcej niż 12 wychowanków (w zależności od indywidualnych potrzeb wychowanków).
2. System organizacyjny ośrodka służy rozwojowi poznawczemu i społecznemu wychowanków poprzez permanentne dostarczanie „sytuacji uczących".

3. Organizacja pracy ośrodka jest podporządkowana potrzebom rozwojowym i społecznym podopiecznych, a nie potrzebom i nawykom kadry pedagogicznej i administracyjno–obsługowej.
4. Możliwe jest tworzenie następujących rodzajów ośrodków, ukierunkowanych na rozwiązywanie specyficznych problemów wychowawczych (lub specjalistycznych grup wychowawczych w ośrodkach):
   a) socjoterapeutyczne,
   b) socjoterapeutyczno–lecznicze,
   c) socjoterapeutyczne dla małoletnich matek,
   d) resocjalizacyjne,
   e) resocjalizacyjno–rewalidacyjne,
   f) resocjalizacyjno–lecznicze,
   g) resocjalizacyjne dla małoletnich matek,
   h) resocjalizacyjne o wzmożonym nadzorze wychowawczym;
5. Każdy ośrodek ma charakter wielofunkcyjny – w zależności od potrzeb tworzy grupy usamodzielnienia, hostel, mieszkania usamodzielnienia itp. Szczegółowe zasady jego funkcjonowania określa statut ośrodka.
6. Ośrodek zatrudnia:
   a) wychowawców,
   b) nauczycieli,
   c) psychologów,
   d) pedagogów,
   e) terapeutów (wymagane udokumentowane przygotowanie do prowadzenia terapii o profilu potrzebnym w pracy ośrodka),
   f) pracowników socjalnych z ukończoną specjalizacją w zawodzie pracownik socjalny,
   g) instruktorów zajęć specjalistycznych,
   h) doradców zawodowych,

i) lekarza psychiatrę,

j) pielęgniarkę.

7. Ponadto ośrodek zapewnia wychowankom opiekę medyczną, w tym dostęp do specjalistycznej opieki medycznej (m.in. lekarza psychiatry, stomatologa). Należy dążyć do zawarcia porozumienia z odpowiednią placówką medyczną świadczącą takie usługi, tak aby uzyskanie porady medycznej (szczególnie u lekarza psychiatry) było możliwe w każdej sytuacji, gdy zaistnieje taka potrzeba.

8. Liczba zatrudnionych specjalistów i ich kwalifikacje są dostosowane do specyfiki ośrodka i zdiagnozowanych potrzeb wychowanków (np. wychowankowie z zaburzoną osobowością, z tendencjami do uzależnień, agresywni). Ich liczba nie może być mniejsza niż 1 etat pedagoga, psychologa i terapeuty na 36 wychowanków.

9. Przydział do grupy wychowawczej jest dostosowany do indywidualnych potrzeb rozwojowych wychowanków.

10. Liczba wychowanków pozostających pod opieką 1 pracownika odpowiada potrzebom dzieci oraz rodzajowi prowadzonych zajęć. Pod opieką 1 wychowawcy w porze dziennej nie może być więcej niż 12 wychowanków.

11. Ośrodek w porze nocnej zapewnia opiekę:

    a) co najmniej 1 wychowawcy i 1 osoby niebędącej nauczycielem, jeśli w ośrodku przebywa do 36 podopiecznych,

    b) co najmniej 1 wychowawcy i 2 osób niebędących nauczycielami, jeśli w ośrodku przebywa więcej niż 36 podopiecznych.

12. Wychowankowie realizują obowiązek szkolny lub obowiązek nauki w zależności od potrzeb:

    a) w szkołach na terenie ośrodka,

    b) w szkołach poza ośrodkiem,

    c) w systemie nauczania indywidualnego,

    d) w ramach indywidualnego toku nauki (w sytuacji braku możliwości otwarcia klasy lub konieczności realizacji zapotrzebowania składanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji dla kierowanego wychowanka).

13. Liczba uczniów w oddziale wynosi nie więcej niż 16 i uwzględnia etap edukacji oraz ich szczególne potrzeby edukacyjne.
14. Ośrodek współpracuje ze środowiskiem lokalnym co najmniej w zakresie zajęć usamodzielniających, a także umożliwienia – w uzasadnionych przypadkach – nauki poza ośrodkiem oraz przyjmowania do szkół funkcjonujących w ośrodku uczniów niebędących jego wychowankami, ale posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.
15. Ośrodek współpracuje z wolontariuszami oraz praktykantami (z zachowaniem wymogów prawnych w powyższym zakresie).

II. Wskaźniki standardów infrastrukturalnych

Warunki konieczne

1. Pokoje mieszkalno–sypialniane przeznaczone dla maksymalnie 4 osób, zagospodarowywane przy współudziale wychowanków, zgodnie z ich potrzebami, wyposażone minimum w:
    a) łóżka lub tapczany,
    b) indywidualne szafki dla wszystkich wychowanków,
    c) szafy (lub miejsce w szafach) na przechowywanie rzeczy osobistych.
2. W ośrodku znajdują się:
    a) pomieszczenia rekreacyjno–wypoczynkowe w liczbie nie mniejszej niż liczba grup wychowawczych,
    b) pomieszczenie umożliwiające organizację spotkań całej społeczności ośrodka,
    c) odpowiednio wyposażone pomieszczenia do zajęć terapeutycznych i indywidualnej pracy z wychowankiem,
    d) kuchnia, a także jadalnia, która może pomieścić wszystkich wychowanków oraz aneksy kuchenne dostępne we wszystkich grupach wychowawczych, przeznaczone do zajęć kulinarnych i ewentualnego samodzielnego przyrządzania śniadań i kolacji,

e) pokój dla chorych,

f) gabinet profilaktycznej opieki zdrowotnej,

g) łazienki z miejscem do prania i suszenia rzeczy osobistych oraz toalety w liczbie umożliwiającej korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny.

3. Ośrodek zapewnia stały dostęp do obiektów sportowych, umożliwiających całoroczną aktywność sportową, w tym gry zespołowe.

4. Teren ośrodka w miarę możliwości nie powinien być ogrodzony wysokim murem, a w oknach pomieszczeń nie może być krat (nie powinien swoim wyglądem przypominać instytucji penitencjarnej).

III. Wskaźniki standardów pedagogicznych

Warunki konieczne

1. Celem form, metod i technik pracy metodycznej w ośrodku jest uzyskiwanie efektów rozwoju poznawczego i społecznego podopiecznych oraz pomoc w kreowaniu parametrów „zdrowej" tożsamości.

2. Ośrodek dokonuje diagnozy potencjału wychowanków oraz stosuje metody twórczej resocjalizacji, które są realizowane w ścisłej współpracy ze środowiskiem zewnętrznym – zarówno z młodzieżą, jak i specjalistami (metoda teatru resocjalizacyjnego, metoda resocjalizacji przez sport, metoda wolontariatu, zajęcia z dramy, plastyki i muzyki, edukacja szkolna poszerzona o projekty realizowane na zewnątrz ośrodka).

3. Ośrodek organizuje (w miarę możliwości również poza ośrodkiem, we współpracy ze szkołami, placówkami i instytucjami w środowisku lokalnym) zajęcia dostosowane do indywidualnych potrzeb i predyspozycji wychowanków:

a) ułatwiające funkcjonowanie w nowym środowisku (po przyjęciu do ośrodka),

b) kształtujące w ramach programu usamodzielnienia kompetencje indywidualne i społeczne oraz przygotowujące do aktywności zawodowej (praktyki zawodowe),

c) wspierające edukację wychowanków – realizowane na podstawie diagnozy oraz indywidualnych potrzeb każdego wychowanka, w tym przygotowanie do promocji śródrocznych,

d) specjalistyczne – dostosowane do aktualnych potrzeb wychowanków (np. autoagresja, uzależnienia, zaburzenia emocjonalne), w tym socjoterapeutyczne, terapia indywidualna,

e) pozalekcyjne (wdrażane na podstawie wewnętrznych analiz ośrodka, dostosowane do indywidualnych potrzeb wychowanków).

4. Zajęcia o charakterze wspierania potencjałów (zainteresowań, talentów, umiejętności, predyspozycji itp.) powinny wypełniać istotną część czasu wychowanków, nie mniej niż 10 godzin tygodniowo (w tym zajęcia na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej 1 godziny dziennie).

5. Opiekunami podczas takich zajęć są odpowiednio pedagogicznie przeszkoleni specjaliści w danych dziedzinach (plastycy, muzycy, aktorzy, sportowcy, trenerzy, literaci itp.), a nie dyżurujący wychowawcy ośrodka bez odpowiednich umiejętności.

6. Organizacja dnia wychowanka składa się z następujących sekwencji: czynności higieniczne, przygotowanie i spożywanie posiłków, edukacja szkolna, odrabianie lekcji, zajęcia rozwojowe (sportowe, kulturo–techniczne, wolontariackie itp.), prace porządkowe i samoobsługowe, czas dla siebie, sen. Organizacja dnia powinna przypominać postulowany przez pedagogów sposób życia młodzieży spoza środowiska ośrodka i kształtować odpowiedzialność wychowanka za jakość zmian w jego zachowaniu.

7. Wychowankowie realizują obowiązek szkolny lub obowiązek nauki w szkołach funkcjonujących na terenie ośrodka lub poza nim.

8. Wychowankowie mają prawo do przygotowania i kształcenia zawodowego zgodnego z potrzebami rynku pracy oraz ich indywidualnymi predyspozycjami.

9. Ośrodek zapewniania wychowankom kontakt z rodziną (poza sytuacjami, w których sąd orzeknie o zakazie takich kontaktów) oraz podejmuje współpracę z rodziną na rzecz wychowanka. Jeśli wychowanek został umieszczony w pieczy zastępczej, powyższe zadanie jest realizowane wspólnie z jego opiekunami oraz opiekunem prawnym.

10. Ośrodek jest zobowiązany do:

    a) systematycznej ewaluacji podejmowanych działań;

    b) superwizji pracy edukacyjnej, wychowawczej i specjalistycznej (przynajmniej raz w roku);

    c) badania dwa razy w roku poziomu bezpieczeństwa wychowanków, przy czym po każdym badaniu dokonuje oceny skuteczności wcześniej podejmowanych działań;

    d) wdrażania wiedzy w zakresie przestrzegania praw dziecka (także poprzez ich realizację w praktyce);

    e) organizowania spotkań, szkoleń, rozmów, warsztatów służących przygotowaniu wychowanków do funkcjonowania w środowisku otwartym;

    f) wspierania psychologicznego i społecznego podopiecznych opuszczających ośrodek;

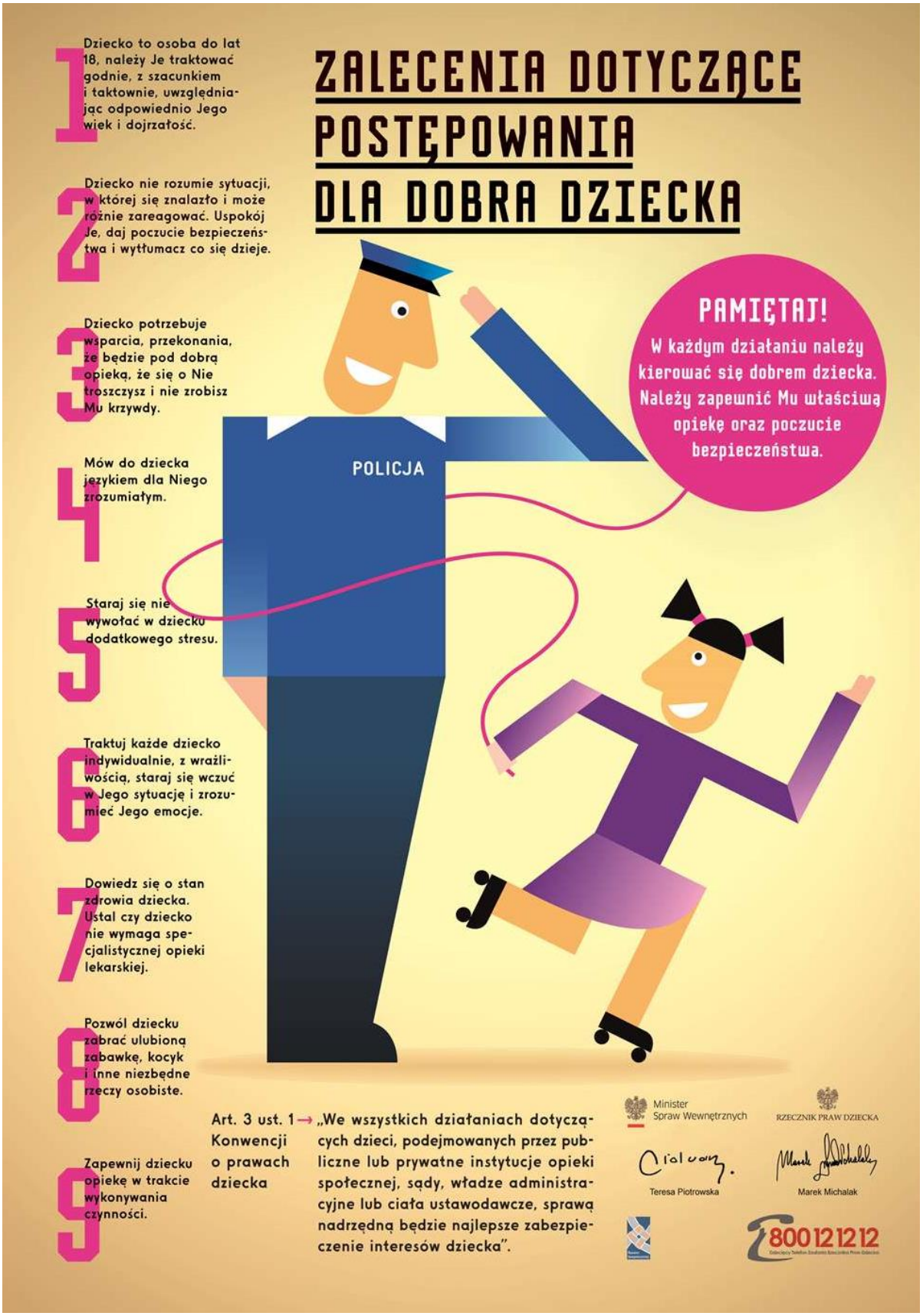
    g) monitorowania losów byłych wychowanków i wykorzystywania pozyskanych na ich temat informacji do oceny skuteczności podejmowanych przez siebie działań.

IV. Wskaźniki standardów opiekuńczych i socjalnych

Warunki konieczne

1. Ośrodek współpracuje z ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi centrami pomocy społecznej oraz wykorzystuje wszelkie dostępne metody pomocy udzielanej przez system pomocy społecznej na rzecz wychowanka.
2. Ośrodek współpracuje z powiatowymi centrami pomocy społecznej w celu zapewnienia usamodzielniającym się wychowankom opieki następczej w środowisku lokalnym.
3. Ośrodek rozpoczyna wdrażanie programu usamodzielnienia od chwili przyjęcia wychowanka pod swoją opiekę.

Załącznik nr 16 – Zalecenia dotyczące postępowania dla dobra dziecka

Załącznik nr 17 – Plakat kampanii społecznej Rzecznika Praw Dziecka „Odwaga ratuje życie”

Załącznik nr 18 – Plakat kampanii społecznej Rzecznika Praw Dziecka „Bicie, czas z tym skończyć”

Załącznik nr 19 – Logo Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka

Ogólnopolski Dzień
Praw Dziecka

Załącznik nr 20 – Wizualizacja okolicznościowego znaczka pocztowego

